

ZAHİRÜ'D-DİN MUHAMMED BĀBÜR MİRZA

MÜBEYYEN DER FİKH

(Giriş - Metin - Dizin - Tıpkıbasım)

Hazırlayan: Dr. Tanju ORAL SEYHAN

ZAHİRÜ'D-DİN MUHAMMED BĀBÜR MİRZA
MÜBEYYEN DER FİKH
(GİRİŞ - METİN - DİZİN - TIPKIBASIM)

Hazırlayan:

Yard. Doç. Dr. Tanju ORAL SEYHAN

ÇAĞRI YAYINLARI

Divanyolu Cad. Işık Sok. No: 10
34122 Sultanahmet - İSTANBUL - TÜRKİYE
Tel: (+90-212) 516 20 80-81 Fax: (+90-212) 516 20 82
www.cagriyayinlari.com - www.cagri.com.tr
e-mail: cagri@cagriyayinlari.com
e-mail: cagri@cagri.com

Çağrı Yayınları: 83
Araştırma – İnceleme: 1

135435

©: Çağrı Yayınları - Şaban KURT

ISBN: 975-454-093-4

Baskı: Enes ofset 2004 İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	VII-VIII
KISALTMALAR.....	IX-X
I. GİRİŞ.....	XI-XXXVI
1. Zahuriddin Muhammed Babür ve Zamanı.....	XI
2. XVI. Yüzyıl'ın İlk Yarısı.....	XI-XIX
2.1. Kültür Ortamı.....	XI-XII
2.2. Dinî Yapı ve Bu Sahada Eser Yazma Geleneği.....	XII-XIV
2.3. Babür'ün İnanç Yönü ve Bu Sahadaki Eğitimi.....	XIV-XVI
2.4. Babür Döneminde Türkçe, Kullandığı Dil ve Dil Anlayışı.....	XVI-XIX
2.5. Babür'ün Eserleri.....	XIX
3. Eser.....	XIX-XXX
3.1. Eserin Adı.....	XIX-XX
3.2. Yazılma Amacı.....	XX-XXI
3.3. Eserin Yazılış Yılı.....	XXI-XXII
3.4. Eserin İthaf Edildiği Kişiler.....	XXII-XXIII
3.5. Eserin Yayılma Sahası.....	XXIII-XXIV
3.6. Eserin Vezni, Düzenleme Şekli ve Muhtevası.....	XXIV-XXV
3.6.1. Mübeyyen'deki Kitaplar ve Alt Başlıklar.....	XXVI-XXX
4. Eserin Nüshaları.....	XXX-XXXIV
4.1. Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar.....	XXXIII-XXXIV
5. Yazmadaki Açıklayıcı Bilgiler.....	XXXIV-XXXV
6. Metnin Kuruluşu.....	XXXV-XXXVI
7. Dizin Üzerine.....	XXXVI
II. YAZIM ÖZELLİKLERİ.....	XXXVII-XLII
III. DİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ.....	XLIV-CV
A. SES BİLGİSİ.....	XLIV-LV
B. BİÇİM BİLGİSİ.....	LVI-LXXXIII
C. CÜMLE BİLGİSİ.....	LXXXIV-CV
IV. KARŞILAŞTIRMALI METİN.....	1-205
V. DİZİN.....	207-346
KAYNAKÇA	347-351
VI. A NÜSHASININ TIPKIBASIMI	

ÖN SÖZ

Babür, daha çocuk yaşta hükümdarlık mevkiine yükselerek dolu dolu bir hayat geçirmiş, kurduğu kendi adını taşıyan İmparatorluk ile XVI. yüzyıla damgasını vurmuş bir şahsiyettir. Bir yandan kurduğu İmparatorluk'un devamlılığını sağlamak için gerekli askerî, idarî ve siyasî işleri yürütmüş diğer yandan dinî, edebî ve fikrî faaliyetlerini devam ettirerek bunlarla ilgili eserler ortaya koymuştur. Sık sık düzenlediği meclislerde fıkıh, şiir, musiki, hat, nakış v.b. sahalarda devrin önemli isimleriyle bir arada olarak onlarla fikir alışverişinde bulunmuş, çağdaşları Şiban Han, Ubeydullah Han gibi hem feodal hem de dinî bir lider olmuştur. Bâbürnâme'de, Aruz Risalesi'nin giriş bölümünde, adını verdiği şahıs ve eser adlarından, kaynaklarının enginliğini ve onları dikkatli bir şekilde okuyup inceleyerek eleştirdiğini anlıyoruz. O kendi eleştirisini de tarafsız bir gözle yapabilen az bulunur kişilerdendir.

İslâmiyet halkasına girişle birlikte başlayan din öğretisi kitapları yazımı bir gelenek hâlini alır. Bu alanda pek çok mensur ve öğrenme kolaylığı sağlaması bakımından manzum eser meydana getirilir. Mübeyyen de Babür'ün ilâhiyatçı yönünü ortaya koyduğu bir çalışmadır. Bâbürnâme ve Divan'ından sonra geniş bir kitleye hitaben yazdığı bu eserde, onun zengin dil gücünü bir kez daha görürüz. Sade ama zengin bir dille yazılan Mübeyyen, Klâsik Çağatayca ile Maverâünnehir'de etkisini göstermeye başlayan Özbekçe arasındaki geçiş döneminde konuşulan zengin, saf ve açık anlatımlı dili yansıtması bakımından Türk dil tarihinde önemli bir kaynak niteliğindedir. Yaptığımız çalışmanın amacı da üzerinde fazla durulmayan Mübeyyeni ortaya çıkarmaktır.

Bu çalışmada Mübeyyen'in, temin edebildiğimiz Ali Şir Nevayî Edebiyat Müzesi'nde bulunan 103 envanter numaralı yazması ile Berlin Staatsbibliothek ms.or. 2212 numaralı yazma çeviriyazılı karşılaştırmalı metin için incelenmiş ve 103 numaralı yazma esas alınmıştır.

Çalışma altı bölümden meydana getirilmiştir: I. bölüm olan *Giriş'te* dinî bir eser olması sebebiyle Mübeyyen'in yazıldığı dönemdeki tarikatların etkisi altındaki politika, Babür'ün inanç dünyası, dilciliği, yazmanın nüshaları ve üzerinde yapılan çalışmalar üzerinde durulmuştur. II. bölümde nüshaların *Yazım Özellikleri*, III. bölümde de *Dil Bilgisi Özellikleri* ayrıntılı bir şekilde Çağatayca içinde değerlendirilerek incelenmiştir. IV. bölümde mümkün olduğu kadar eserin aslına uygun olduğunu düşündüğümüz tercihlerle çeviriyazılı *Karşılaş-*

tırmalı Metin oluşturulmuş; V. bölüm *Dizin* bütün kelimeler ve ekli şekilleri, bunların metindeki anlamları, ses yapısı bakımından tarihî gelişmelerini ortaya koyabilmek amacıyla Eski Türkçedeki şekillerini gösterecek şekilde düzenlenmiştir. Nihayet VI. bölümde Ali Şir Nevayi Müzesi 103 numaralı *yazmanın tıpkıbasımı* verilmiştir.

Bu çalışmada emeği geçenlere teşekkür ederim.

Tanju ORAL SEYHAN
2004 İstanbul

KISALTMALAR

- + İsim kökü ve gövdelerini gösterir
- Fiil kökü ve gövdelerini gösterir
* Nazarî biçimleri gösterir
° Uyum dahilinde yardımcı ünlüyü gösterir
ı,i,u,ü Yardımcı ünlüler
: Ünlü uzunluğuna işaret
< Kökeni -den-gelmekte, yapısı
Ø Kullanımdan düşmüş ses ya da ses birliğini belirtir
→ Karşılaştırınız, bakınız
// Fonem
A. Arapça
A.T. Ana Türkçe
Cl. → Clauson
Ç. Çoğul
D.L.T. Divanü Lugat-it-Türk
è Kapalı e
è: Uzun kapalı e
e.c. Esas cümle
E.T. Eski Türkçe
F. Farsça
H. Hicrî yıl
IB Irk Bitig
İA İslâm Ansiklopedisi
İbr. İbranice
K. Kişi
Moğ. Moğolca
N. Terceme-i Zafer-nâme (Nuruosmaniye Ktp)
N.F. Nehcü'l-Ferâdīs
N.H. Nâm-ı Hak (Alışık 2002)
Orh. T.Orhon Türkçesi
ö.i. Özel isim
Peh. Pehlevice
Sakr. Sanskritçe
T. Türkçe

TMEN Doerfer : Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen

T.Ş. Teklik Şahıs

Uyg.T. Uygur Türkçesi

v.b. ve başkaları

y.c. Yardımcı cümle

y.f. Yardımcı fiil

Yay. Yayını

Z. Zamiri(i)

I. GİRİŞ

1. Zahuriddin Muhammed Babür ve Zamanı

Babür, Zahuriddin Muhammed (Doğ.: 14 Şubat 1483 Ahsi / Fergana; öl.: 26 Aralık 1530 Agra). Hindistan'da büyük Türk İmparatorluğu'nun kurucusu, şair, yazar, Babür'ün babası Ömer Şeyh Mirza Emir Timur'un nebiresi, Fergana vilayetinin hâkimi, annesi Kutluk Nigar Hanım Taşkent hakimi Yunus Han'ın kızıdır. Nesebi, babası tarafından Timur'a (Babür b. Ömer Şeyh Mirza II b. Sultan Ebu Said Mirza b. Sultan Muhammed Mirza b. Miranşah Mirza b. Timur), anne tarafından Çingiz'e (Kutlug Nigar Binti Yunus b. Veys b. Şir Ali Oglan b. Muhammed b. Hızır Hoca b. Tugluk Timur b. İsen Buga b. Duva b. Barak b. Yisun Teve b. Mötügen b. Çağatay b. Çingiz Han) kadar uzanır.

“Hem Doğu Çağatay Moğul hanları yani Çingisli hem de Timurlu olan Babur, bu iki dünyanın özelliklerini de taşımaktadır. Maverâünnehir ve Horasan'da yerleşikler gibi yaşayan ve yerleşik kültürü benimsemiş Timurlu amcaları, Moğulistan'da ise göçer yaşamı devam ettiren dayıları olan Babur, çocukluğunu bu iki dünyanın arasında bir yer olan Fergane bölgesinde, özellikle Andican'da geçirmiştir.” (KILIÇ 1999:124). Babür böyle bir çocukluk döneminden sonra mücadelelerle dolu, bir imparatorluk kurmakla neticelenen hareketli bir ömür sürer¹.

2. XVI. Yüzyıl'ın İlk Yarısı :

2.1. Kültür Ortamı

Babür Timurluların sonu ile Maverâünnehir-Özbek Hanlığı oluşumunda bir geçişin temsilcisidir. XVI. yüzyıl başlarında oluşan Özbek hareketi, bölgedeki kültür hayatını çok yönlü bir şekilde etkilemiştir.

Babür ve Şeybaniler döneminde Maverâünnehir ve Harezm'de, Hindistan'da Hüseyin Baykara dönemindeki gibi mimariye, ilme, tarihe, edebiyata, sanata, müziğe v.b. fikir ve güzel sanatların her sahasında çok yönlü bir şekilde kültüre verilen önem devam ettirilmiştir. Herat'ın yanı sıra Semerkant, Buhara

1. Burada eserin ortaya konma amacının dışında bulunması ve sahamız olmaması sebebi ile Babür'ün hayatı ve siyasî ve tarihî kimliğinden bahsedilmeyecektir. Bu konuda Babür'ün bizzat kendi kaleminden Hâtîrât'ı (ARAT 1985) kaynaklık etmektedir; ayrıca konunun uzmanları tarafından ortaya konulan eserlerde Babür ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

da kültür merkezi durumuna getirilmiş, Şiraz, XVI. yüzyılın en çok eserin ortaya konulduğu şehirlerden biri hüviyetini kazanmıştır.

Babür Şah nesebinin dayandığı Timurlu geleneğinde olan kendisinin de bizzat yeni coğrafî sahalarda da devam ettirdiği bu ortamda daima şâirler, âlimler ve sanatkârlarla birlikte olur. Bâbürnâme’de saydığı isimler kendi sahalarında ün yapmış önemli kişilerdir: Seyfi Buharî, Abdullah Mesnevîgûy, Meşhedî, Behzad, Hüseyin Udî, Mevlânâ Şeyh Hüseyin v.b.; ayrıca zamanının çoğunu geçirdiği geniş kütüphanesinde kendisinden önce yazılanları da okuyarak iyi bir eğitimden geçmiştir. (ARAT 1985:255-290 v.b.). Nevayî, Lutfî gibi gerek çağdaşı gerekse kendinden önceki dönemlerin şair ve yazarlarının eserlerini okuyarak bilgi ve görgüsünü artırmıştır².

2.2. Dinî Yapı ve Bu Sahada Eser Yazma Geleneği

“Ulug Bey sonrası Ebu Said Mirza (1451-1469) döneminde, sosyal ve ekonomik olarak adem-i merkezî yapı güçlenmiş, soyurgal gibi toprak ihsanları artmış, yerel ve kentsel hayatın temsilcileri olan meşayih, özellikle Hoca Ubeydullah Ahrar, politik ve ekonomik hayatta önemli rol oynamaya başlamıştır. Ebu Said’in ölümünden sonra onun oğulları zamanında da bu eğilim güçlenerek devam etmiştir” (KILIÇ 1999: 79). Hüseyin Baykara (1470-1506) etkisini iyice artırır. Bu bölgeye gelerek yerleşen ilk Özbeklerde de Babür’ün sürekli karşı karşıya geldiği Şeybani’den itibaren yerel ve yerleşik kökenli politik ve kültürel unsurlarla sufi şeyhler ve ulema ile yakınlık kurma faaliyetleri başlar. Böylelikle sufi tarikatların etkisinde ortak bir politika oluşturulur. Halk da bunu ister. Babür Semerkand’a girdiğinde halk onu Timur soyundan geldiği için kabul eder ancak diğer taraftan ondan şeyhülislamla ortak olmasını ister.

Dinî eserlerin dil tarihimizde önemli bir yeri vardır. Her dönemde inanç dünyasındaki değişikliklere göre bu tür eserler gerek telif gerekse tercüme yoluyla farklı düşüncelerle dilimize kazandırılmıştır. İyi eğitim almış, Türkçenin yanı sıra Arapça, Farsçayı da çok iyi bilen kişiler (han, fakih ya da mütercim) Arapça ve Farsçayı bilmedikleri düşüncesi sonucu halkı aydınlatma isteğiyle dinî eserleri ya Türkçeye aktarmış ya da telif eserler yazmışlardır (bakınız: *Risâle-i Maarif*:1a/5-2a/5).

İslâmiyetin Türkler arasında kabulü ile birlikte bu devam etmiş, öncelikle Kuran tefsirleri, tercümeleri ve diğer bilgileri içeren kitaplar ortaya konmuştur: *Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu’l-Leysi’s-Semerkandî*, *Muînü’l-Mürîd*, *Atebetü’l-*

2. Uğraştığı sahada kendisini kitap yazacak kadar geliştirmesinin en iyi örneğini Aruz Risalesi teşkil eder. Şiir yazmaya başlayalı daha birkaç sene olmuşken Nevayî’nin Mizanü’l-Evzan’ındaki vezin ile ilgili hataları tespit edecek şekilde bu konuda kendisini geliştirir; ancak onun eserinden özellikle da hata bulduğu rübailerden pek çok örneği aynen almakta sakınca görmemiştir.
3. Recep Toparlı tarafından hazırlandı: *Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu’l-Leysi’s-Semerkandî*, Atatürk Üniversitesi Fen-Edb. Fak. Yay., Erzurum 1987.

*Hakayık*⁵, *Nehcü'l-Ferâdis*⁶, *Kısas-ı Rabguzî*⁷, *Miftâhü'l-adl*⁸ v.b.. Harezmi döneminde tesis eden bu dinî eserler yazma geleneği, Klâsik Çağatay döneminde sekteye uğramış, ilk Özbekler döneminde gerek hikmetlerle İslâma göre bir hayatın nasıl olması gerektiğini benimseten, öğreten gerekse ilmî açıdan din meselelerini ortaya koyan çalışmalar şeklinde yeniden canlanmıştır. Her ne kadar Klâsik Çağatay döneminde Nevayi de bir salat kitabı (*Siracü'l-Müslimin*)'i kaleme alsada bu yazılış bir öğreti amacından çok sohbetlerine katıldığı Ahrar'a bir borç niteliğindedir⁹.

İslâm dünyası Sünnî ve Şiî olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İslâm Türkler esas itibariyle Sünnîlik anlayışı ile Hanefî-Mâtüridî ekolünü benimsemiş ve onun savunuculuğunu yapmış, Timurluların son ve Özbeklerin ilk döneminde Şiîliğin devlet dini durumuna gelmesiyle Sünnî - Şiî mücadelesi başlatılmıştır. İslâmlaşma sürecinin tamamlanması döneminde yer alan ilk Özbek Hanları da Şiî mücadelelerini devam ettirmişlerdir. Bu mücadelelerini bir yandan savaş meydanlarında kılıçlarıyla diğer yandan kalemleriyle yapmışlar, Sünnî-Hanefî inancın öğretimi ile meşgul olmuşlardır. Halk bizzat dinî liderlik vazifesini de üstlenen hanlar tarafından Sünnîlik ve Hanefî mezhebi konularında aydınlatılmaya çalışılmıştır: Şeybani Han – *Risâle-i Maarif*¹⁰, Ubeydullah Han – *Terceme-i*

4. Recep Toparlı tarafından hazırlandı: *Mu'inü'l-Mürîd*. Atatürk Üniversitesi Fen-Edb. Fak. Yay., Erzurum 1988.

5. Reşit Rahmeti Arat tarafından hazırlandı: *Atebetü'l-Hakayık*. TDK Yay., 2. baskı. Ankara 1992.

6. János Eckmann ve Aysu Ata tarafından hazırlandı: *Nehcü'l-Ferâdis* (Metin-Tıpkıbasım). TDK Yay., Ankara 1995; Aysu Ata, *Nehcü'l-Ferâdis* (Dizin-Sözlük). TDK Yay. 1998.

7. Dr. Aysu Ata tarafından hazırlandı: *Kısaşü'l-Enbiyâ*, II cilt. TDK. Yay., Ankara 1997.

8. Abdülbaki Çetin tarafından Agah Sırrı Levend nüshası yüksek lisans tezi olarak hazırlandı: *Hacıoğlu Hüseyin- Miftâhü'l-adl*. Atatürk Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum 1998.

9. Süleymaniye Kütüphanesi, Şehit Ali Paşa Böl. 1634 numaralı yazma.

3b/6 Didim kim eyleyin bir nüsha mestür

Ki bolğay dîn ü islâm öyi ma'mür

4a/1 Hem itkey min burun şerh-i takâyid

Ki islâm ehliğa birgey fevâid

Beyân kılğay mın andaq rüşen ü pāk

Ki idrāk itkey anı hayl-ı etrāk

Hayālümde takâyid kildi nā-gāh

Bu ma'nīdin beni şeyh itti āgāh

Makām u mevlidi anıñ Semerkand

Ki nüzhet içredür firdevs-mänend

4b/2 Köngül meyl eylep anıñ hizmetige

Müşerref kıldım özni sohbetige

Söz esnāsıda bu nev' eyledi fāş

Ki bir kün hıwācē kim çarh-ı a'li

Helâlin ister anıñ atı na'lı

Revişde şiblī vü zū'n-nūnga fāyık

'Ubeydu'llāh dip atın halāvık

10. Yazma British Museum OR. 12 956 numarada kayıtlıdır. M. 916 tarihli eser Meşhedi hattı olup 46 yapraktır ve her yaprakta 10 satır vardır

*Kavâid-i Kuran fi'l-Furkân*¹¹, *Mesâilü's-salât*¹² v.b.. Dini politika malzemesi yap(a)mayan bunun sonucu Şeybani Han karşısında Semerkand'ı savunamaya- rak Doğu'ya çekilen Babür, savaştan ziyade kalemiyle bu uğurda mücadele etmiş, *Mübeyyen*'i yazmıştır.

Fuad Köprülü'nün tasnifine (KÖPRÜLÜ 1963: 306) uyarak Klâsik Çağ- tay devamı eserlerinden sayabileceğimiz Mübeyyen'de Babür'ün âlim ve sünni kimliği ortaya çıkmaktadır. Nitekim dönem Sünnî-Şiî mücadelesinin yaşandığı bir zamandır.

2.3. Babür'ün İnanç Yönü ve Bu Sahadaki Eğitimi¹³

Babür Hanefî mezhebinden olup Nakşibendî tarikatı mensubudur¹⁴. Babası Ömer Şeyh Mirza II, Hoca Ubeydullah'ın mürididir; kendisi de Ahrar'ın müridlerinden Hoca Mevlana Kadı'ya intisab etmiştir. Tarikat tarafından iyi kabul gören Babür için XVI. yüzyılın meşhur Nakşibendî şeyhi Mahmud-ı A- zam Ahmed Kasani (öl.1542) Risale-i Babüriyye adlı bir eser de yazmıştır. Müzekkir-i Ahbab'da da ailesi ve kendisinin nişanının Hoca Ubeydullah Ahrar'ın¹⁵ dileğine ve Babür'ün Nakşibendî ailesinin isteğine bağlı olduğu ifade edilir (BUHARİ 1969: 91-2). Yine bu eserde kendisinin Farsça yazmış olduğu bir beyitte Hoca Ahrar'a bağlılığı ispat edilir:

“Hâcegî-râ mände ĩm ve hâcegî-râ bende ĩm” (Hoca için kalmışım ve Ho- ca'ya köle olmuşum). (BUHARİ 1969:92).

Babür, İslâmîyet açısından kendini iyi yetiştirmiş, bu sahada belli başlı kaynakları okumuştur. Babür 903 senesi olaylarını anlatırken “ Hidaye sahibi Fergana'nın Merginan adlı vilayetindedir. İmam Ebu Hanife mezhebinde Hidaye'den daha muteber bir fıkıh kitabı yoktur.” (ARAT 1985) diyerek fıkıh sahasında önemli kaynaklardan yararlandığını belgeler (Hidaye, Burhaneddin Ebu'l-Hasan Ali bin Ebi Bekr b. Abdü'l-Celil el-Ferginani -öl. 593/1197-. Baş- lıca eseri Kuduri'nin Muhtasar'ına ve Şeybani'nin el-Cami el-Sagir'ine istina- den yazılmış bir fıkıh hülasası olan Kitab Bidayet el-Mübtedei için yazmış ol- duğu şerhtir. Sonraları mütemadiyen şerh edilmiştir HEFFENING 1970: 761;

11. Yazma Ankara Millet Kütüphanesi'nde A 4690 numarada kayıtlıdır.

12. Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde 4909 numarada kayıtlıdır. Başka nüshaları da var.

13. *Mübeyyen*'in din ile ilgili bir eser olması sebebi ile eserin tanıtımına geçmeden önce Babür'ün din ile ilgili bilgilerinin kaynağını ve inanç yönünü kısaca ortaya koymak istedik.

14. Ayrıntılı bilgi için: B. Babajanov (1996), “Zahir al-Din Muhammad Mirza Babur et les Shaykh Naqshbandi de Transoxiane”, Cahiers D'Asie Centrale 1-2: 219-226; A. Schimmel (1960), “Babur Padishah, the Poet, With and Account of the Poetical Talent in His Family”, Islamic Culture XXXIV, 2: 126-139.

15. 15. yüzyıl sonuna doğru Maverâünnehir'de politik ve ekonomik olarak önemli rol oynayan Nakşibendiyye silsilesinden, Timurlular döneminin önemli simalarından sufi şeyh Hoca Ahrar hakkında pek çok önemli çalışma yapılmıştır: Jo-Ann Gross (1988), “The Economic Status of a Timurid Sufi Shaykh: A Matter of Conflict or Perception”, Iranian Studies XXI, 1-2: 84-104; Jo-Ann Gross (1982), “Khoca Ahrar: A Study of the Perception of Religious Power and Prestige in the Late Timurid Period”, Ph. D. Dissertation, New York University. v.b.

Ali b. Ebû Bekir el-Merginânî – *Hidâye*, Şeref Râmî – *Fıkıh Muhtasarı*). Konumu gereği de çeşitli meclislerde dönemin önemli isimlerini bir araya getirmiş ve Molla Maḥmūd, Kādî İhtiyâr, Ali b. Ebû Bekir el-Merginânî gibi devrin önemli isimlerinin bilgilerinden yararlanmıştı. Bâbürnâme’de 925 senesi vakalarının anlatıldığı bölümde özel fıkıh dersleri tertip ettiklerini ve kendisinin de bunlara katıldığı belirtir: “237a.... Pençşenbe küni aynınğ yigirme bişide Molla Maḥmūd kaşıda fıkıh sabakı okumağ ta’yîn boldı.” (BĀBUR 1995: 376/1-2) “Perşembe günü, ayın yirmi beşinde, Molla Mahmud’un yanında fıkıh dersi okunması tesbit edildi.” (ARAT 1985:377). “179a Yana Kādî İhtiyâr idi. Kādılığnı hûb kıldı. Fıkıhda bir Fârsî risâle bitiptür. Tavr risâledür. Yana her mazmûn bile itibâs için âyât-ı kelâmîni cem’ kılıptur.” (BĀBUR 1995: 278/12-13).“ Kadı İhtiyar kadılığı iyi yaptı. Fıkıh hakkında güzel bir Farsça risâle yazmıştır. Bir de iktibas için, kelâm âyetlerini, nazımlara göre, bir araya toplamıştır.” (ARAT 1985: 278).

Babür’de halk inançlarının da geniş bir ölçüde yer aldığını görürüz. Hatırat’ta dualar ve inanç gücüyle korunmaya, çeşitli tabiat olaylarının bile bu yollarla engellenebileceğine ait görüşlerinin delilleri bulunur:

“198b ...elinde yalın kılıç ile, birden çarbağın kapısından girdi. Bana doğru geliyordu. Ben zırh giymiştim, fakat kemer bağlamamış ve 199a miğfer giymemişim. Birkaç defa: -“Hey Dost, bey Dost” -diye bağırdım. Ahmed Yusuf da bağırdı. Beni soğuk ve kardan yanmış olduğum için mi tanımadı, yoksa muharebe telâşından mı idi, hiç çekinmeksizin, çıplak koluma bir kılıç indirdi. Tanrı inayetinden, kıl kadar tesir etmedi. *Her ne kadar kılıç dünyayı yerinden oynatabilirse de, tanrının izni olmadıkça, bir damar bile kesemez* Ben şu duayı okumuştum; yüce Tanrının bu zararı def ve gelen belâyı ref etmesi, onun tesiri idi. O dua şudur: *Ey Tanrı, sen benim rabbimsin. Senden başka ilâh yoktur. Sana tevekkül ettim. Sen büyük arşın rabbisin. Tanrı ne isterse, olur ve ne istemezse, olmaz; hiçbir kudret ve kuvvet mevcut değildir ve bunların hepsi büyük ve yüce Tanrının elindedir. Bil ki, Tanrı her şeye kadirdir; Tanrı her şeyi ilmi ile ibata etmiş ve her şeyi adede ile saymıştır. Ey Tanrı, ben kendimin kötülüğünden, benden başkaların kötülüğünden ve pençemin yakaladığı bütün hayvanların kötülüğünden sana sığınyorum. Sen büyük arşın rabbisin.* (ARAT 1985:311).

“330b... Ādîne küni Zî’l-ḥicce ayınınğ ikkisinde kırk bir katla okur virdni bünyâd kıldım.” (BĀBUR 1995: 529/7-8). “*Cuma günü, zilhicce ayının ikisinde kırk bir defa okunan bir virde başladım.*” (ARAT 1985: 531-2).

“250a....yağın köp be-had boldı. Bir tılsımî bilür idim. Mollâ ‘Alî Hānga örgettim. Tört pârça kâgazga bitip dört tarafga astı. Oşol zamân yamğur turup havâ açılmağ bünyâd kıldı.” (BĀBUR 1995: 398/5-7). “*Yağmur fevkalâde çok yağdı. Bir tılsım biliyordum, Molla Ali Han’a öğrettim. Dört kağıda yazıp dört tarafa astı. Hemen yağmur dinip hava açılmağa başladı*” (ARAT 1985: 399).

“İşte bu nimet, (“onlar kâfir fâcirlerin tâ kendileridir”) âyeti, emsâlleri hakkında nâzil olan kâfirlerin kuvvetlileri üzerine...” (ARAT 1985: 500). (“kâfir

çalışan, nefsi için çalışır) âyetini göz önünde tutarak...(ARAT 1985: 512) v.b.

Zahitlikten hoşlanmayan Babür, serbest tavırlı bir hayat sürmüştür. Yaşayış tarzı, bazen dinî, bazen de dinî olmayan keyfî tavırları onun padşahî bir İslâmiyet sergilemesine engel olur; tam bir din lideri değildir. Zaten 23 Cemaziyelevvel 933'te tövbe edinceye kadar din gereklerini yerine getirse de içki meclislerine sıkça zaman ayırmaktadır

Onun dikkat çekici bir tarafı da zaman ölçülerinde duaların okunuş süresinden yararlanmasıdır: "288b... dakikanın miqdârı takriben altı 289a katla *fâtihâni bismi'llâh* bile okugunçadır kim bir kiçe kündüz sikkiz miñg altı yüz kırk nevbet *fâtihâni bismi'llâh* bile okugunça bolgay.(BĀBUR 1995: 464/7-12). " 290a ... Yana bir pelni tecrîbe kılıldı takriben sikkiz katla *kuhuva'llâhni bismi'llâh* bile okugunça boldı kim kiçe kündüz yigirme sikkiz miñg sikkiz yüz *kuhuva'llâh bismi'llâh* bile okugunça bolgay" (BĀBUR 1995: 4663/6) . "*Bizim vilâyetlerde, gece ve gündüzü yirmi dörde taksim edip, her birine - saat, her saati de altmışa taksim edip, her birine, - dakika demişlerdir. Her gece ve gündüz - bin dört yüz kırk dakika oluyor. Dakikanın uzunluğu takriben altı (289a) defa Fâtiha sûresini, Bismillâh ile birlikte, okuyuncaya kadardır ki, bir gece ve gündüzde sekiz bin altı yüz kırk defa Fâtiha sûresi, Bismillah ile birlikte, okunabilir.*" (ARAT 1985: 464) "*....Tecrübe edildi ve bir pelde sekiz defa Kulhuvallâh sûresi, Bismillâh ile birlikte, okunabildi ki, gece ve gündüz yirmi sekiz bin sekiz yüz defa Kulhuvallâh sûresi, Bismillâh ile birlikte, okunabilir.*"(ARAT 1985: 466).

2.4. XVI. Yüzyılın İlk Yarısında Türkçe, Babür'ün Kullandığı Dil ve Dil Anlayışı

Klâsik Çağatay döneminde her ne kadar Farsça, şiir ve kültür dili (KÖPRÜLÜ 1963: 305a) olarak kullanılsa da Nevayi önderliğinde yapılan şuurlu bir dilde sadeleşme ve Türkçe ile yazma çalışmaları sonuç vererek Çağatayca *Türk tili* adı altında çok geniş bir Türk coğrafyasında yazı dili olma özelliğini kazanmıştır. Böylesi bir ortamdan Klâsik Çağatay Devamı denilen döneme geçilir. Bu dönemde *Türk tili* yine şiir ve kültür dili hâlinde geliştirilerek yaşatılır, bununla telif, tercüme pek çok eserler vücuda getirilir. Bir yandan da gelişen dinî cereyan doğrultusunda geniş kesimlere hitap eden hikmet, tuyug yazma geleneğinin canlandırılması ile meydana getirilen yazılı eserlerle konuşma dilinin canlı, sade, akıcı, zengin ifade gücü kazandırılır.

Babür'ün XV ve XVI. yüzyıl başlarındaki Özbek Türkçesi özelliklerinin görülmeye başladığı, konuşma dilinin yazı diline yakın olduğunu ifade ettiği (ARAT 1985: 4) Çağatay Türkçesinin Andican ağzı ile kaleme aldığı eserleri bu dönemi aydınlatmak için yapılan dil çalışmaları açısından önemlidir. Ortaya koyduğu eserlerde XIV-XV. yüzyıllardaki Farsçanın nüfuzunu ortadan kaldırıp konuşma dilindeki zenginliklerden yararlanarak canlı ve güzel bir dil kullanmak suretiyle Türkçenin etkin duruma gelmesi ve gelişmesi için o da Nevayi gibi

çalışmış, dialekt, konuşma dili, yazı dili; alfabe; fonetik değişiklikler, anlam bilgisi, leksikoloji ve yazım kuralları üzerinde durmuş, etrafındakileri de bu bakımdan etkilemiştir. Bâbümnâme’de bunlarla ilgili önemli ipuçları bulunmaktadır:

Andican’dan bahsederken: “2b.....Ali Türkdür. Şehri ve bazariside Türkî bilmes kişi yoktur. Elining lafzi kalem bile rasttur, ni için kim Mir ‘Ali Şir Nevâyining muşannafatı bā-vücūd kim Harīde ? neşv-ü-nemā tapıptur, bu til biledür.” Endican....Ahalisi Türktür. Halkın konuşma dili yazı diline uygundur. Nitekim Mir Alişir Nevayi’nin eserleri, Herat’ta neşv-ü nema bulunduğu hâlde, bu dil ile yazılmıştır. (ARAT 1985: 4).

“11b Sultān Maḥmūd Han idi kim Alça Han ga meşhürdur. Alçanınḡ vech-i tesmiyesi munı dirler kim Kalkmak ve Moḡol tili bile öltürgüçini alaçı dirler. Kalkmaknı niçe katla basıp kalın kişisin kırğan için alaçı diy diy kesret-i isti‘māl bile Alça boluptur” Alça Han adı ile şöhret kazanan Sultan Ahmed Han, Sultan Mahmud Han’dan küçüktü. Alça adının verilmesine sebep şudur: kalmak ve moḡul dilinde ‘öldüren’e *alaçı* derler. Kalmakları birkaç defa mağlup edip, birçok adamlarını kestiği için, *alaçı* demişler, çok kullanma neticesinde, *alça* olmuştur. (ARAT 1985: 17).

“103a.....Kiçik Han dadam103b..... Yaka yirde ulḡayḡan için bir nime rūstā’irak dürüş-güyraḡ idi.” Küçük Han dayım.... Taşrada büyüdüğü için, bir parça köylüce ve konuşması da bir az kabaca idi. (ARAT 1985: 155).

“133a.... Ba’zı tārīḡde Mihter Lāmnı Lemek ve Lemkân hem diptürler. Ol ilni ḡaylī mülāḡaza kılılıptur kim ba’zı maḡal kāf ornıḡa ḡayınnı ? telaffuz kılurlar. Bu cihetdin ḡālibā bu vilāyetni Lamḡan diptürler.” Kābil vilāyetinde onbir-oniki dil konuşulur: arapça, farsça, türkçe, moḡulca, hindce, afganca, , paşâi, perâcice, geberice, berekice ve lemganca. Hiçbir vilâyette bu kadar muhtelif kavim bulunduğu ve bu kadar çeşit dil konuşulduğu mālûm değildir... Bâzı tarih kitaplarında Mehterlâm’e, Lemk ve Lemkân da diyorlar. O ahalinin bâzan kāf yerine ḡayın telâffuz ettikleri müşahede edilmiştir. Belki bu yüzden bu vilâyete Lemgan demişlerdir. (ARAT 1985: 201, 204).

“99b....Bu rubā’ī[ni] aytıp idim. Ma’mül kāfiyeside tereddüdüm bar idi. Ol maḡalda şîr [100a] muşalahātıḡa munça tettebbu’ kılmaydur idim. Han ḡoş-tab’ kişi idi. Şîr aytur idi, egerçi ser [ü sâ]mānlık ḡazalı kemrak idi. Bu rubā’ini ḡanḡa ötkürüp tereddüdümni ‘arz kıldım. Köḡül tınḡu dik şāfi cavāb tapmadım. ḡālibā şîr muşalahātıḡa kemrak tettebbu’ kılgandurlar. Ol bu-durur:

Yād itmes imiş kişini miḡnette kişi
Şād itmes imiş köḡülni ḡurbette kişi

Köḡlüm bu ḡarīblıkda şād olmadı [hiç]
ḡurbette sivünmes irmi elbette kişi

Sonḡra ma’lüm boldı kim türkî lafzıda maḡal iktizāsı bile tā ve dāl yana

ğayn ve kaf ve kâf birbirleri bile mübeddel bolurlar imiş.” (ARAT 1985:149-150).

Babür'ün eserlerinin önemli özelliklerinden biri dilinin sadeliğidir. Halk dilini iyi bilen Babür, eserlerini sade ama akıcı, lirik bir dille yazmış ve başkalarını da bunun gibi yazmaya çağırmıştır. Oğlu Hümayun'un kendisine süslü üslupla yazdığı bir mektubunu tenkit edip bundan böyle külfetsiz (bî-tekellüf) , parlak (revşen) ve sade üslupla (pâk elfaz) yaz ki hem sana hem de okuyucuya az yük olsun demesi bu anlayışın delilidir:

“349a..... Yana min digen dik bu haṭlarınḡni bitip sin ve okumay sin, ni için kim eger okur ḡayāl 349b kılsaḡ idi, okuy almas idinḡ, okuy almaḡandın sonḡ elbette taḡyīr birūr idinḡ. Haṭtınḡni ḡod teşvīş bile okusa boladur, velī [a]sru muḡlaktır. Nesr mu‘ammā hīç kişi körgen imes. İmlānḡ yaman imes, egerçi ḡaylī rāst imes. İltifātın tā bile bitip sin. Kılınçnı yā bile bitip sin. Haṭtınḡni ḡod her ṭavr kılip okusa boladur, velī bu muḡlak elfāzınḡdın maḡşūd tamām mefhūm bolmaydur. Ḡālibā haṭṭ bitirde kāhılıḡınḡ hem uşbu cihettindir. Tekellūf kılay dip sin. Ol cihettin muḡlak boladur. Mundın narı be-tekellūf ü revşen ü pāk-elfāz bile biti. Hem saḡa teşvīş azrak bolur ve hem okuḡuḡıḡa.” Sonra, dediḡim gibi, yazdıḡım mektupları okumuyorsun. Çünkü, eḡer okumak (349b) istesen bile, okuyamazdın, okuyamayınca, elbette deḡiştirirdin. Mektūbunu ancak müşkilātla okumak¹⁶ mümkündür, fakat çok muḡlaktır. Mensūr muammāyı hiç kimse görmemiştir. İmlān, o kadar doḡru olmamakla beraber, fena deḡildir. İltifat'ı tı ile ve kulunc'u yā ile yazmışsın. Mektūbun ise, şöyle böyle okunabilir; fakat bu muḡlāk sözlerinden maksat tamamen anlaşılıyor. Her hâlde mektūp yazmaktaki tenbelliḡin de bu yüzdendir. Tekellūf yapmak istiyorsun ve o yüzden muḡlāk oluyor. Bundan sonra tekellüfsüz, açık ve basit sözlerle yaz; sana da zahmet daha az olur, okuyana da (ARAT 1985: 562-3).

Arap alfabesinin Çaḡatay dili ve söyleyiş özelliklerine uygun olmadığını gören Babür bu alfabeyi Türkçenin ses bilimine uyarlamaya çalışmış ve 1503-1504 yıllarda “hatt-ı Babürî” olarak adlandırılan alfabeyi ortaya koymuştur. Ancak bu alfabe uygulamaya konamamıştır. Belki de bunda dönemin muhafazakârlarının konuyu din ile bağdaştırarak karşı çıkışı söz konusudur¹⁶:

“357b Bāburī haṭtınḡ müfredātını yiberildi. Yana Bāburī haṭṭı bile bitilgen kıṭ'alar yiberildi. [Hümāyūnḡa tercümeni kim Hindustānḡa kilgeli aytkan eş'ārın yiberildi] Hindalḡa ve H'āce Kelānḡa hem tercüme ve eş'ār yiberildi. Mīrzā Big Taḡa'īdin hem Kāmranḡa tercüme ve Hindka kilgeli aytkan eş'ār ve Bāburī haṭṭı bile bitilgen ser-haṭṭlar yiberildi. ... 358a.... Terkiḡ haṭṭı bile tercüme bitir için bu kün on bir satırlık miştar bağladım.” ...baburî hattının

16. Alfabe hakkında ayrıntılı bilgi için Ali Alparslan (1973-1975), “Babur'un icad ettiği 'Baburî yazısı' ve onunla yazılmış olan Kur'an I", *Türkiyat Mecmuası*, Sayı XVIII, İstanbul: 161-168; Ali Alparslan (1977-1979), “Babur'un icad ettiği Baburî yazısı”, *Türkiyat Mecmuası*, Sayı XIX, İstanbul: 207-211.

müfredâtı ve bu yazı ile yazılmış olan kıt'alar gönderildi. Humayun'a, geleliden beri söylenmiş şiirler ve tercümeleler gönderildi. Hindal ve Hoca Kelân'a da tercüme ve şiirler gönderildi. Kâmran'a da, Mirza-Beg Tagayî vasıtası ile, tercüme, Hindistan'a geleliden beri söylenen şiirler ve baburî hattı ile yazılan mektup örnekleri gönderildi (ARAT 1985: 574-5).

2.5. Babür'ün Eserleri

Babür edebî, ilmî ve dinî, tasavvufî sahalarda eserler yazmıştır:

1. *Hâtîrât / Bâbur-nâme* (ARAT 1985, BEVERIDGE 1969, ŞEN 1993, THACKSTON 1993),

2. *Divan* (SAMOYLOVIÇ 1917, YÜCEL 1995),

3. *Aruz Risalesi* (ŞÇERBAK 1969; BABURA, Zahir Ed-din Muhammad - Haz.İ.V Steblevai, 1972),

4. Mübeyyen,

5. *Risâle-i Vâlidîye tercümesi* (BODROGLİGETİ 1984, BİLKAN 2001), Hoca Ubeydullah Ahrar'ın *Validîye* risalesinin Farsçadan Çağatay Türkçesine manzum olarak tercümesidir. Mübeyyen gibi bu da dinî bir eserdir ve kendisinin isim babası da olan Ahrar'a manevî bir borç hissi ile yapılmış bir tercümedir.

6. *Vesâyânâme* ("Bâbur'e bir de oğlu için yazdığı bir '*Vesâyânâme*' atfedilmiştir (AKÜN'den A.S. BEVERIDGE 1923).

Her ne kadar elimizde olmasa da kaynaklardan öğrendiğimize göre müzik ve harp işi ile ilgili risaleleri de vardır (AKÜN 1991:400). Bunların yanı sıra alfabe konusuyla da ilgilenerek kendi adıyla anılan hattı icat etmiştir (BABUR MİRZA 1993: 757-9; ARAT 1985: 574-5).

3. Eser

Babür'ün *Mübeyyen* adlı eseri her ne kadar didaktik bir eser olduğu için sanat bakımından önem taşımasa da herkes tarafından anlaşılır, tumturaklı ifadelerden uzak ancak son derece zengin bir Türkçenin aksaklık olmadan son derece başarılı bir şekilde aruz kalıbına sığdırılması sonucu ortaya çıkan bir eserdir. Bu dil anlayışının (ARAT 1985: 562-563) bir ürünü olarak Mübeyyen bizim için öncelikle Türk Dili tarihi bakımından sonra da, Hanefî fıkına ait meselelere ışık tutması, Babür'ün kurduğu imparatorlukta uygulanan vergi sistemini ortaya koyması gibi çeşitli açılardan önem taşımaktadır.

3.1. Eserin Adı

Eserin adı B. nüshasının kapağında *Mübeyyen der-fıkh* olarak yazılıdır.

Eserin adı farklı şekillerde değerlendirilmiş, özellikle de *Mübeyyen* kelimesi *Mübîn* (Köprülü 1934:221), *Mübeyyin* (Babur 1993) şekillerinde okunmuştur.

Babür 2253 numaralı beyitte eserine verdiği adı belirtir:

Çün beyân kıldım anda şer' iyyât
Ni 'aceb ger didim Mübeyyen at 2253

“Bunda şeriat ile ilgili şeyleri açıkladım; Mübeyyen adını vermem şaşılacak şey değildir.”

Eserin adının yine Berezin neşrinde yer alan metinde de geçtiği üzere, vezin gereği Mübîn değil, üç heceli *Mübeyyen* olduğu açıktır:

İltimāsım budur mininğ andın
Bitigey şerh okup Mübeyyen'din

Kaynaklarda Mübîn diye yanlış geçen eserin adı için Köprülü bir açıklama yaparak Mübîn'in kimin eseri olduğunu açıklar: “Babur-nâme'yi 1922'de ingilizceye tercüme eden A.S. Beveridge, hind müverrihlerinden Abu'l-Fazl ile Badâ'ünî'nin bu ismi Mubayyan diye okuduklarını ve Sprenger'in de bu eseri Fıkh-ı Baburî diye zikrettiğini tasrih etmekle beraber, eski yanlışlığında devam etmiştir, Babur-nâme'yi farsçaya tercüme eden Şayh Zayn bu manzûm fıkıh kitabına ayrıca bir şerh yazmıştır ki, Mubîn işte bu şerhin adıdır” (Köprülü 1961: 185-186).

Akün de *Mübîn* isminin yanlışlığına işaret ederek Köprülü'nün verdiği bilgiyi doğrular: “...isminin gerçek şeklinin ‘Mübeyyen’ olduğu tarihçi Abdülkâdir el-Bedâünî tarafından açıkça belirtilmiştir. Mübîn ise Bedâünî'nin bildirdiği üzere Bâbür'ün kâtibi Şeyh Zeyn'in *Mübeyyen*'e yazdığı Farsça şerhin adıdır (AKÜN 1991:399'dan: *Müntahabü't-tevârih*, I, 343, İng. Trc., [Ranking], I, 450).”

3.2. Yazılma Amacı

Mübeyyen, Babür'ün bütün Müslümanlara Hanefîlik mezhebinin inançlarını, kurallarını öğretmek amacıyla yazdığı bir fıkıh kitabıdır:

Min bu gencimni âşkâr ittim
Barı dîn ehligе nişâr ittim

Kitap Hâtimesi (2246-2253; BEREZİN 1857: 271)

Bâbur imdi egerçi çıktım renc
Kirdi ilgimge uşbu yanğlıg genc

“Babür, her ne kadar eziyet çekti isem de elime böyle bir eser geçtiği için şükür.”

Genc nokşānga çarhdın tartar
Harc kılğan sayı bu genc artar

“Hazine harcamakla eksilir, bu hazine (ise) harcadıkça artar.”

Barı il zāyi‘ itmeyin rencin
Yaşurur ‘ālem ehlinin gencin

“Babür, başkaları sıkıntı çekmeyerek hazinesini insanlardan saklar.”

Uşbular kim didim bolunġ āgeh
Bar-durur bar hālişen li’l-lāh

“Bunları aydınlanın diye açıkladım, hepsi Allah içindir.”

Bu dimektin ġaraż Hāķ irdi vü bes
Şi‘r ü şā‘irlik irmes irdi heves

“Bunları söylemekten amaç Allah idi; (yoksa) isteġim şiir (yazıp) şairlik yapmak değildi.”

Çünkü ‘ilmisin eyledim tahkik
‘Amelisiġa berge sin tevfik

“İlimini incelediġim için uygulaması için (Allahım) yardım et.”

Bu kitābım ki ihtimām ittim
Cidd ü cehd eyleben tamām ittim

“Özendiġim bu kitabımı gayret ve çalışmayla tamamladım.”

Çün beyān kıldım anda şer‘iyyāt
Ni ‘aceb ger didim Mübeyyen at

“Bunda şeriat ile ilgili şeyleri açıkladım; Mübeyyen adını vermem şaşılacak şey değildir.”

3.3. Eserin Yazılış Yılı

Eserin *Aruz Risalesi*’ndeki kayda ve Ali Şir Nevayi Müzesi’nde 103 numaralı yazmanın sonuç bölümünde yer alan beyite göre Mübeyyen 928 (1522) yılında yazılmıştır:

“170a/11 Şeref Rāmī bu veznde İmām Hanīfe mezhebide bir fikh muhtaşarı 12 nazm kılip mukaddeme şalavatġa mevsüm tārīġ tokuz [yüz] yigirme sikkizde min daġı 13 İmām Ebū Hanīfe mezhebide Tinġri tevfiķı bile bir fikhni nazm kıldım. 170b/1 Mübeyyengā mevsüm kitāb nazmınınġ sebebini mundaķ diyiliptür (Aruz Risalesi).

“Bu kitābım ki ihtimām ittim
Cidd ü cehd eyledim tamām ittim

Yıl tokuz yüz yigirme sikkiz idi

Fıkıhda Bābur uşbu nazm didi.” (Ali Şir Nevayi Müzesi 103 nu.’lu yazma: 145b/1)

3.4. Eserin İthaf Edildiği Kişiler

Eserin kimin için yazıldığı konusunda farklı görüşler vardır. Kimi eserin Kāmran Mirza için (HOFMANN 1969: 177-179; AKÜN 1991:399b), kimi Hümāyun, kimi de her iki oğlu ve halk için yazıldığı görüşünü ileri sürer (YÜCEL 1995:17) ve Babür’ün geleceğin yöneticileri olacak oğullarını din bakımından yetiştirmek amacını taşıdığını ileri sürer.

I. Kitap’ın giriş bölümündeki

Bilge sin ey hüceste-pey ferzend
Cigerim birle cānıma peyvend

beyitte yer alan ey hüceste-pey ferzend ifadesi doğrudan oğul veya oğullarına hitaptır. Yine aynı bölümde şu beyitlerde geçen hümāyūn ve kāmran hem oğullarının adı olarak hem de birinci derecedeki anlamlarıyla kullanılmıştır.

Dīn ü dānişde her kün efzūn bol
Devlet ü baht ile hümāyūn bol

“Din ve bilgide daima üstün ol, saadet ve baht ile mutlu (hümāyun) ol.”

Kāmran bol cihānda devlet kör
Yüz tümeñ āb-rüy u ‘izzet kör

“Cihanda mutlu ol, devlet gör; yüz binlerce hürmet ve değer gör.”

Bu ifadeler eserin oğulları için değil oğullarına ithaf ibareleri olarak değerlendirilmelidir. Bu dönemde eserlerin oğul için yazılması bir gelenek oluşturmaktadır. Bu eserleri ortaya koyanların han olması bunun doğal olduğunu göstermektedir. Aynı ithafı Şeybani Han’da da görmekteyiz. O da oğlu Muhammed Bahadır için *Risāle-i Ma‘ārif*’i yazmış hemen arkasından da halk için faydalı olması isteğini belirtmiştir: “1a/7 Semerkand ve Horāsān’da tüşken 2a/1 kitāblar kim tā‘at ve ‘ibādet bābıda taşnīf kılıp irdiler. 2 Tükel ‘arabī ve fārsī tili bilen 3 irdi. Ol sebebdin bu risāleni Türkī bilen 4 ferzend-i e‘azzi, ercümend-i sa‘ādet-yār-ceng, zafer-āsār, 5 mu‘izze’s-saltana Muhammed Timur Bahādır tavvela’llāhū ‘ömrehū için 6 aytıldı. Basa bigler, nāyıplar, tā‘at-huvān 7 yigitler, İslām çirigi için, barça ādemīlerga 8 fāyide bolgay dip”

Eserin oğulları için değil onlara ithafen bütün Hanefi mezhebine göre fıkıh kurallarına dair herkesi aydınlatmak için yazıldığının bir ispatı da eserdeki hitaplardır. Babür, ulaşmak istediği okuyucu kitlesinin genişliğini şu hitaplardan anlayabiliriz: yā nāyib; iy hüceste-pey ferzend; iy mü‘min; iy hem-dem (11

kere); iy dānā (5 kere); iy muşallī; iy bernā (2 kere); iy yār (19 kere); iy aḥbāb (2 kere); iy ser-ver (3 kere); iy ҡardaş (2 kere); iy muşalli-i ṭālib; iy sāyil; iy ṭālib (3 kere); iy ҡārī; iy ḥām; iy ‘ulemā; iy sözi tüz.

Babür, yeri geldiğinde âlimlere seslenerek bu kitabın bir kaynak olduğunu vurgular. Nitekim Berezin neşrinden ulaştığımız kitaba dahil olmadığı belirtilen beyitlerde de geniş bir coğrafyada, Maverāünnehir’de bu kitabın okunmasını ve âlimlerin, görüşlerini kendisine iletmesini ister. Hatta onlardan bu kitabı Farsçaya çevirerek ondaki *nükteyi* açıklamalarını/yaymalarını ister.

3.5. Eserin Yayılma Sahası

Berezin neşrindeki *Kitap Hātimesi* bölümünden Babür’ün eserini tamamladıktan sonra Maverāünnehir’e, çeşitli yerlere fakihlerin şerh etmeleri için gönderdiğini ve eserin Farsçaya da tercüme edilmesini istediğini öğreniyoruz (BEREZİN 1857:272):

Bu yiti beyt<ni> Māverāü’-n-nehr’ğa iberildi kitāb dāhili imes
“Kitaba (Mübeyyen’e) dāhil olmayan bu yedi beyit Maverāünnehir’e
gönderildi.”

Māverāü’-n-nehr’ning faḳīhleri
Gūş ҡılsunlar uşbu sözi Bāburī

“Maverāünnehir’in fakihleri Babür’ün bu sözünü işitsinler.”

Fıḳhdın min bu nazm kim ҡıldım
Bu mesāyil ki didim ü bildim

“Bu nazmı fıkıhla ilgili olarak meydana getirdim; bu meseleleri bildim
ve beyan ettim.”

Bolsa müftiye uşbu mes’eleler
Fıḳh ilige sined tüşülse eger

“Bu meseleler müftü için olsa, eğer fıkıhçılara belge gerekse;”

Fıḳh ilmide uşbu ḥaṭṭ ara’
Kim ki ol bolsa a’lemü’l-‘ulemā’

“Bu yazı, fıkıh ilminde yol göstericidir. Kim âlimler âlimi ise.”

İltimāsım budur mining andın
Bitigey şerḥ oḳup Mübeyyen’din

“Benim ondan istediğim Mübeyyen’din şerh okuyup yazması.”

Fārisī til bile beyān itkey
Anda dir nükteni ‘ayān itkey

“Farsçayla açıklaması, onda söylenilen incelikleri ortaya koymasıdır.”

Qılsa bu yolnı qat‘ anıñg ayağı
Müjde tapqay Hudāy müzd dağı

“Âlimler âlimi bu yolu katederse Allah’ın müjde ve sevabına ulaşır.”

3.6. Eserin Vezni, Düzenleme Şekli ve Muhtevası

Mübeyyen, mesnevî nazım şekli ile hafif bahri’nde Fe‘ilātün (Fā‘ilātün) mefā‘ilün fe‘ilün (fa‘lün) kalıbıyla yazılmış olup 2258 beyittir.

Eser, Hanefî mezhebine İslâmın temelleri esas alınarak kitap adı verilen beş ana bölümden meydana gelir:

1. İman	A: 6-42	B: 1b-17a	1-28
2. Kitābu’ş-şalāt	A: 43-164	B: 17a-77b	28-118
3. Kitābu’z-zekāt	A: 165-188	B: 67a-77b	118-135
4. Kitābu’ş-şavm	A: 189-208	B: 77b-85b	135-149
5. Kitābü’l- hac	A: 209-287	B: 85b-118b	149-205
Temmet	A: 287	B: 119a	205

Her bölüm nazım sebebi veya giriş, kitabın konusunun tanımı, ana metin ve sonuç bölümü hâlinde olmak üzere metodik bir şekilde düzenlenmiştir.

Örnek:

Babur imdi digil ikinçi farz
Diyilür sözni anda qılğıl ‘arz

Bu ikinçini bil namāz-durur
Bendedin Tinğrige niyāz-durur

66b/11

Kitāb hātimesi

Li’l-lāh el-ḥamd kim ikinçi farz
Sözini bilgenimçe qıldım ‘arz

Ayttım min namāzlar āyātını
Farzını vācibini sünnetini

Bu dimekdin ğaraž ḥaḳ irdi bes
Şi’r ü şā’ırlıq irmes idi heves

Çün ki 'ilmi sin eyledim tahkik
'Amelisiğa birge sin tevfik

Yene sözning başığa min kaytay
Qalğan üç farzning sözün aytay

3.6.1. Mübeyyen'deki Kitaplar ve Alt Başlıklar

BAŞLIKLAR	B nüshası	A nüshası	Sayfa
1. [Giriş]	1b/1		1
2. Seyyide'l-mürselin ü hâtemü'n-nebiyyîniñ na'tı salla'l-lâhu 'aleyhi ve sellem	2a/4	7/4	1
3. Kitâb Nazmınıñ Sebebi	2a/11	8/2	2
4. Biş Farzınıñ Ta'dadı	2b/11	9/4	3
I. Birinci kitap: [KİTÂB-I İMÂN]			4-28
1. Avvalğı Farzınıñ Beyanı	3a/9	10/4	4
2. Altı Mü'menü Bihniñ Zikri	3b/2	10/8	4
3. Avvalğı Mü'menü Bihniñ Şerhi	4a/2	11/19	5
4. Hak Subhânehuniñ Şübütî Sıfatlarınıñ Tafşili	4b/10	14/1	6
5. İşâret Hayât Sıfatığa	5a/5	14/3	6
6. İşâret 'İlm Sıfatığa	5a/1	14/7	7
7. İşâret İrâdet Sıfatığa	5a/9	15/2	7
8. İşâret Kudret Sıfatığa	5b/2	15/6	7
9. İşâret Sem' ü Başar Sıfatlarığa	5b/7	16/2	8
10. İşâret Kelâm Sıfatığa	6a/1	16/7	8
11. Altıncı Mü'menü Bihniñ Şerhini Münäsib Cihetidin Munda Kılındı		17/3	9
12. İkkinçi Mü'menü Bihniñ Şerhi	6b/2	18/1	9
13. Üçünçi Mü'menü Bihniñ Şerhi	7b/3	20/6	11
14. Törtünçi Mü'menü Bihniñ Şerhi	8a/3	21/8	12
15. İşâret Enbiyâniñ Faziletleriğa ve Hâzreti Muhammed'niñ Afdallığığa 'Aleykümü's-selâm	8a/10-11	22/6	13
16. İşâret- Mi'râcığığa Salla'llâhu 'Aleyhi ve Sellem	9a/2	24/1	14
17. İşâret Anğa kim Havârık-ı 'Âdâtka Her Mağalda Bir Attur	9b/5	25/6	15
18. Beşer Cinsi Bilen Melek Cinsiniñ Birbirleriğe Faziletleriniñ Beyanı	9b/11	26/3	15
19. İşâret Anğa kim Muhammed Ümmeti Afdal-ı Ümem-durur ve Ümmetleri Arasında Hulefâ-yı Râşidîn 'Azîz u Muhteremdür	10a/4-5	26/7	16
20. İşâret Anğa kim Ehl-i Kıble Tekfiri Câyiz imestür	10b/11	28/5	17
21. İşâret İmāmğa	11a/11	29/6	18
22. İşâret Tört İmāmğa kim Muḳtedây-ı dîn ü Pişvây-ı ehl-i yakîndürler	12a/3-4	31/2	19

23. İşāret Anğa kim Zāhid ü Fāsık ve Yahşı Yamannıĝ Arkasında Namāz Cāyızdır	12b/1-2	32/1	20
24. Bişinçi Mü'menü Bih Bilen Yitinçi Mü'menü Bihniĝ Beyānı	12b/6-7	32/5	20
25. İşāret İsrāfil'niĝ Şurıĝa	13a/11	34/2	21
26. Yitinçi Mü'menü Bih Bolĝusıdur	13b-6		22
27. İşāret Nāme-i a'mālĝa	13b/9	35/1	22
28. İşāret Mızānĝa	14a/2	35/5	22
29. İşāret 'Araşāt'niĝ Mevākıfıĝa	14a/7	35/9	23
30. İşāret Anğa kim Şefā'at İşıĝı Avval Hazreti Resüldin Açılĝay Yana Her Kimge Haĝ Destür Birse Ol Şefā'at Kılĝay	14a/10-11	36/4	23
31. İşāret Sırat'ka	14b/3	36/7	23
32. İşāret Anğa kim Uçmak Bile Tamuĝ Haĝ-dur Ve Müşrikniĝ Menzili Tamuĝ Ve Mü'minniĝ Makāmı Uçmakdur	15a/3-4	38/1,2	24
33. İşāret Düzahka	15a/7	38/5	25
34. İşāret Havz-ı Kevşer'ĝa	15b/4	39/4	25
35. İşāret Behiştka	15b/9	39/9	26
36. İşāret İmān Şerāyitıĝa	16a/5	40/7	26
37. İşāret İmān Vācibātıĝa	16b/1		27
38. İşāret İmānnıĝ Netice vü Fāyidesıĝa	16b/8	41/5	27
39. Kitāb Hātimesi	17a/2	42/1	28
II. KİTĀBU'S-SALĀT	17a/9	43/1	28-118
1. Namāz Ferāyiziniĝ Beyānı	17b/4	43/7	29
2. Namāzdın Taşĝarıkı Altı Farznnıĝ Beyānı	17b/7	44/2	29
3. Arıĝ Sunıĝ Mesāyili	18a/4	44/9	30
4. Namāz Öter Yirniĝ Mesāyili	19b/7	49/8	33
5. [Mescid Ādābınıĝ Mesāyili]		51/3	34
6. Kiyĝulik Mesāyili	20b/4	51/9	35
7. Necāsetniĝ Avvalkı Kısmınıĝ Mesāyili	22a/5	55/7	38
8. Neces Nimeniĝ Yumaĝınıĝ Beyānı	22b/9	57/4	39
9. Beden Tahāratınıĝ Mesāyili	23b/10	59/9	41
10. İstincā Mesāyili	24a/2		41
11. İstincānnıĝ Avvalkı Nev'iniĝ Beyānı	24a/8	60/8	42
12. İstincā Sünnetleriniĝ Beyānı	24b/7	61/9	42
13. İstincānnıĝ İkinçi Nev'iniĝ Beyānı	25a/4	62/8	43
14. İstibrā Mesāyili	25a/11	63/6	43
15. Necāsetniĝ İkinçi Kısmınıĝ Beyānı	25b/8	64/5	44
16. Ğuslnıĝ Avvalĝı Mūcibiniĝ Beyānı	26a/4	65/4	45

17. Ğuslnıĝ İkinçi Mucibiniĝ Beyanı	26b/3	66/4	45
18. Ğuslnıĝ Üçünçi Mucibiniĝ Beyanı	26b/9	67/1	46
19. Cünüb ve Hâyiz ü Nefsâ Kılmas Nimeleleriniĝ Beyanı	27a/2	67/5	46
20. Tört Sünnet-i Ğuslınıĝ Beyanı	27a/11	68/5	47
21. Ğuslnıĝ Ferâyiziniĝ Beyanı	27b/4	69/1	47
22. Ğusl Sünnetleriniĝ Beyanı	27b/10	69/7	48
23. Vuzû Navākızınıĝ Beyanı	28b/8	72/1	49
24. Vuzû Ferâyiziniĝ Beyanı	30a/7	75/6	52
25. Vuzû Sünnetleriniĝ Beyanı	31a/3	77/6	53
26. Vuzû Müstahablarınıĝ Beyanı	31b/9	79/6	55
27. Vuzû Mekrûhlarınıĝ Beyanı	33a/11	82/7	56
28. Ötük Meshi Mesâyili	33b/5	83/3	57
29. Teyemmüm Mesâyili	34b/7		58
30. Teyemmüm Ferâyiziniĝ Beyanı	35a/10	87/5	60
31. Teyemmüm Nevākızınıĝ Beyanı	36a/3	89/2	61
32. Namâz Vaktleriniĝ Beyanı	36a/6	89/5	61
33. Müstahab Vaktler Beyanı	37a/6	91/9	63
34. Namâzda Vaktler bile Mekrûh Vaktleriniĝ Beyanı	37b/4	92/9	64
35. Kible Mesâyili	38a/4	94/2	65
36. Namâz Niyyetiniĝ Mesâyili	38b/9	95/9	66
37. Namâz Dâhili Altı Farzınıĝ Beyanı	39b/2	97/6	67
38. Kıyâm Mesâyili	39b/10	98/5	68
39. Kırâ'at Mesâyili	40a/7	99/4	68
40. Rükû' Mesâyili	40b/1	99/9	69
41. Sücüd Mesâyili	40b/7	100/6	69
42. Ku'üd Mesâyili	41a/3	101/4	70
43. Namâz Vâcibâtınıĝ Beyanı	41a/8	101/9	70
44. Secde-i Sehv Mucibâtınıĝ Beyanı	43b/11	108/1	74
45. Namâz Sünnetleriniĝ Beyanı	44b/4	109/7	75
46. Namâz Müstahablarınıĝ Beyanı	45b/7	112/8	77
47. Namâz Edebleriniĝ Beyanı	46b/8	115/2	80
48. Namâz Mubâhlarınıĝ Beyanı	47a/3	115/8	80
49. Namâz Mekrûhlarınıĝ Beyanı	47a/8	116/3	81
50. Namâz Fâsidleriniĝ Beyanı	49b/3	121/3	85
51. Beş Namâzınıĝ Beyanı	50b/8	124/2	88
52. Müsâfirâne Namâzınıĝ Beyanı	51a/5	124/9	88
53. Sâhib-i Tertibiĝ Beyanı	52a/10	127/7	91
54. Ağrık Namâzınıĝ Mesâyili	53a/2	129/2	92

55. Ezān Mesāyili	53a/11		93
56. Namāzı Cemā'at Bile Ötemekiñg Beyānı	54a/8	131/8	94
57. Namāz-ı Cum'aniñg Beyānı	55b/5	135/2	97
58. 'İyd Namāzlarıñg Beyānı	56b/10	137/9	99
59. Şadaķa-i fıtrıñg Beyānı	76a/7- 77a/11	141/7	103
60. Kırbānlıgıñg Beyānı	-----	144/7	105
61. Ölük Namāzınıñg Mesāyili	58b/3	147/1	107
62. Terāvih Namāzınıñg Mesāyili	60a/5	150/3	109
63. İşrāk Namāzı Mesāyili	60b/7		110
64. Çayıt Namāzı Mesāyili	61b/3		111
65. Teheccüd Namāzı Mesāyili	62a/3		111
66. Kūsūf u Husūf Namāzınıñg Mesāyili	64b/11	159/6	114
67. İstiskā Namāzı Mesāyili	65b/4	161/3	115
68. İstihāre Namāzı Mesāyili	66a/1	162/2	116
69. Kitāb Hātimesi	66b/11	164/4	117
III. KİTĀBU'Z-ZEKĀT	67a/6	165/1	118-135
1. Zekāt Şerāyitiniñg Beyānı	67b/2	166/8	118
2. Zekāt Māllarınıñg Beyānı	68b/8	170/1	121
3. Nakdīne Beyānı	69a/1	170/5	121
4. Sevāyım Beyānı	69b/7	172/5	122
5. Ticāret Emvālı Beyānı	71a/8	176/2	126
6. Zekāt Ferāyiziñg Beyānı	72a/11	178/9	128
7. Zekāt Maşārıfınıñg Beyānı	72b/6	179/6	128
8. Zekāt Almas Kişileriniñg Beyānı	73b/5	182/2	130
9. 'Öşr ü Harāc Beyānı	74b/8	184/9	132
10. Kitāb Hātimesi	77b/1 -77b/3	188/5	134
IV. KİTĀBU'S-ŞAVM	77b/4	189/1	135-149
1. Farz ve Nafl Rüzeleriniñg Beyānı ve Niyyetleriniñg Keyfiyyeti	78a/1-2	189/9	135
2. Şavm Müfsidätiniñg Beyānı	79b/4	193/8	138
3. Kazā bile Kefāret Beyānı	80b/10	196/9	141
4. Şavm Mekrühätiniñg Beyānı	81b/10	199/5	142
5. Şavm Müfsidi İmes Nimeleleriniñg Beyānı	82a/7	200/4	143
6. A'zār-ı müteneccise Beyānı	83a/1	202/2	144
7. Menh vü Mekrüh vü Müstahab Şavmlarınıñg Beyānı	83b/9	204/5	146
8. İ'tikāf Beyānı	84b/11	206/9	148
9. Kitāb Hātimesi	85b/2	208/4	149

V. KİTĀBU'L-HAC	85b/5	209/1	149-205
1. Hac Vücūbı Şerāyitiniᅅ Beyānı	86a/3	210/1	150
2. Hac Edāsınıᅅ Şerāyitiniᅅ Beyānı	87a/9	213/2	152
3. Hac Mevākıtınıᅅ Beyānı	87b/7	214/2	153
4. İhrām Baᅅlamak Beyānı	88b/8	216/6	155
5. Hac Edāsı Vücūhınıᅅ Beyānı	89a/10	218/1	156
6. İfrād Beyānı		218/4	156
7. Kırān Beyānı	90a/8	220/4	157
8. Temettu' Beyānı	91a/11	223/2	159
9. Mahtūrāt Beyānı	92b/1	225/9	161
10. Mahtūrātınıᅅ İkkinçi Nev'iniᅅ Beyānı	96b/9	237/2	170
11. Hac Erkānınıᅅ Beyānı	98b/10	242/2	173
12. Hacınıᅅ İkkinçi Rūkniniᅅ Beyānı	99a/10	243/4	174
13. Hac Vācibātınıᅅ Beyānı		244/3	175
14. Hac Sūnnetleriniᅅ Beyānı	100b/4	246/5	176
15. Tafsīl bile Hac A'mālınıᅅ Beyānı	101a/4	247/8	177
16. İhsār Beyānı	117a/1	279/4	199
17. Hacc-ı ğayr Beyānı	118a/5	281/3	200
18. Hedy Beyānı		285/2	203
19. Kitāb Hātimesi		286a/8	204

4. Eserin Nūshaları

I. Köprülü nūshası: "937'de Marginan'da Mūsā b. 'İsā Marginānī adlı bir kâtip tarafından yazılan güzel ve doğru bir nushası hususî kütüphanemizdedir ki, bu sâyede Berezin neşrinin eksikliğini tamamlamak kabil olmaktadır." (Köprülü 1934: 245) ifadeleriyle Fuat Köprülü'nün özel kütüphanesinde eserin bir kopyası olduğunu anlıyoruz; ancak bugün bu eserin nerede olduğuna ait bir bilgi elimizde yok.

II. Özbekistan nūshaları¹⁷

1. Ali Şir Nevayi Edebiyat Müzesi'nde bulunan yazma:

103 envanter numaralı yazma, 13X18 ebadındadır. H. 928'te talik hatla kaleme alınmış olup 147 varaktır ve her sahifesinde 9 satır bulunur. Eser, krem renginde kalın doğu kâğıdına, siyah mürekkeple yazılmıştır. Düzensiz olarak çerçevelemiş olup iki sütundan oluşur. El ile ciltlenmiş olup kötü bir şekilde korunmuştur. (KAYUMAV, A.P., 1989: 61).

Metin kurarken esas aldığımız birinci nüsha (A nüshası) budur. Yazma, Şiraz'da kaleme alınmıştır. 165. pozda, Kitābü'z-zekāt'ın başladığı bölümün

17. Görme imkânı bulamadığımız Özbekistan'daki nūshalar hakkındaki bilgileri bize Prof. Dr. Saidbek Hasanov vermiştir. Kendisine burada teşekkür ederim.

kapağında sağ alt köşede kırmızı mürekkeple *eger .. ki Şîrâz bc-dest* ibaresi bulunur. Şîraz'da, 1480'li yıllardan başlayarak XVI. yüzyılda doruk noktasına ulaşan büyük bir yazma faaliyeti gözlemlenir. Bu yüzyılda İslâm dünyasının kitap üretim merkezi durumuna gelen ve tam bir ticaret sektörü oluşturan Şîraz'da ihtiyaca cevap verebilmek amacıyla evler dahi atölyeler hâline gelip aile bireyleri bu sahada çalışmışlardır. Serpil Bağcı, "Budak Kazvini'nin Cevâhirü'l-Ahbâr'nda, Şîraz'da eserleri birbirinden ayırt edilmeyen birçok nes'talik ustasından söz ederek, kadınların okuma yazma bilmeseler bile desen çizer gibi bu yazıları kopya ettiklerini söyler. Yazar, Şîraz'ı ziyaret ettiğinde her evde, karının katip, kocanın musavvir, kızın müzehhib, oğlanın da mücellid olduğunu gözleriyle gördüğünü ve böylece herhangi bir kitabın bir aile içinde üretilebildiğini, Şîraz'da bir yılda bin adet nakışlı kitap siparişi karşılanabildiğini belirtir."(BAĞCI 1993 :44-45) Nitekim üzerinde çalıştığımız arkada fotoğrafları verilen yazmada da yer yer sayfa kenarlarında beyitleri tekrar yazma suretinde yazı alıştırmaları yapıldığı, kenar ve orta çizgilerin yazmanın ortaya konusundaki aceleciliği doğrulayacak şekilde bazı varaklarda çekildiği bazılarında çekilmediği görülmektedir.

2. Ebu Reyhan Beruniy Şarkşunaslık İnstitüsü'nde bulunan yazmalar:

a. 8433 envanter numaralı yazma, 14X21 ebadında olup 92 varaktır ve her sayfasında 13 satır bulunur; başı ve sonu eksiktir. XIX. yüzyılda kopya edilmiştir.

b. 12990 envanter numaralı yazma, 16x25,5 ebadında olup 121 varaktır ve her sayfasında 11 satır bulunur. Nestalik hatla kopyalanan eser, 1303/ 1889 senesine aittir.

3. Hamid Suleyman Kolyazmalar İnstitü'ndeki yazmalar:

a. 805 envanter numaralı yazma, 8,5X15 ebadında olup büyük bir ihtimalle XIX. yüzyılda kopya edildiği düşünülmektedir. Krem rengi doğu kağıdına nestalik hatla, başlıklar kırmızı mürekkeple yazılan eser 117 varaktır ve her sayfasında 11 satır bulunmaktadır. Kötü bir şekilde korunan eserin sayfalarının çoğu yırtılmıştır. 1, 2 ve 3. tabakalar arasında, başlangıçta ve sonra bazı sayfalar eksiktir (KAYUMAV, A.P.,1989: 61).

b. 2031 envanter numaralı yazma, 13X20,5 hacminde olup 152 varaktır ve her sayfasında 13 satır bulunur. Nestalik hatla istinsah edilmiştir. Ali Şîr Nevayi Edebiyat Müzesi'ndeki 103 numaralı yazmanın bir kopyası olduğu ileri sürülmektedir. Metin siyah mürekkeple, başlıklar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Karton cilt damgalanmıştır. Katolog tarihi 1205/1791'tir.

4. Şarkşunaslık İnstitüsü S. Petersburg Bölümü'ndeki yazma:

A-104 numaralı yazma, 11X17,5 ebadında olup 98 varaktır ve her sayfasında 13 satır bulunur. Nestalik hatla yazılmış olup 17. asır sonu 18. asır başına ait olduğu düşünülmektedir.

Tashkent Oriental Inst. Noticed Azimdzanova (203), Tashkent Museum for literature. Noticed Azimdzanova (203)". (HOFMAN 1969: 178).

III. Leningrad nüshası: Bu nüsha(lar) hakkında Hofman katalogunun dışında bir bilgiye sahip değiliz. Bu sebeple Hofman (1969: 177-1799)'daki bilgileri vermeyi uygun bulduk:

"Leningrad. I.V. Dmitrieva (143) A. 104. Cop. End 17 th or beg. 18 th c. Dmitrieva USSR Academy of Sciences Institutü of Oriental Studies koleksiyonundaki Türk Dili ile ilgili 3500 elyazmasını genel olarak konu aldığı yazısında Mübeyyen'den de bahseder: "Sredi mnogih poem videlim redkie مبین (« Roza i Salavey »), C 847, A 836, C 1722, B 297) (Dimitrieva 1959: 143).

Leningrad. IVAN. Tichonov (16) ?? = Leningrad. I.V. Tichonov. V.I. (145b) ??? or the Maş. On the action against the Hazāras? V. For inst. F. Teufel: Bābur und Abū'l-faẓl. [Leipzig, 1883.] ZDMG. Bd. 37 (141-; 180).

Leningrad. IVAN. Tichonov. V.I. (145b)? = Leningrad. IVAN Tichonov, v. Supra.

IV. Kitaphane-i saltanatî nüshası: Zeki Velidi TOGAN(1960), Ömer Faruk AKÜN(1991:399c) bu kütüphanedeki M. 931 tarihinde istinsah edilmiş külliyyat içinde *Mübeyyen*'in bulunduğunu ileri sürer. Ancak vermiş oldukları kayıt numaralarında farklılık vardır. Maalesef kütüphanenin kataloguna ulaşamadığımız için bir fikir ileri sürecektir durumda değiliz. Doktora tezini bu kütüphanedeki nüshaya dayandırarak hazırlayan BACQUE-GRAMMONT'a göre 2936 numara kayıtlı olan (ŞEN'den 1993: XXXIII) külliyyatta Babür'ün şu eserleri bulunmaktadır: "a) Divan (1-377), b) Aruz Risalesi (379-455), c) Bâburname (457-1010), ç) Risale-i Vâliyye (1013-1034)". Bu bilgiye göre külliyyatta *Mübeyyen* yer almamaktadır; ancak bize Özbekistan'daki Mübeyyen nüshaları hakkında bilgi veren S. Hasanov da bu külliyyat içinde Mübeyyen'in olduğunu yazar.

V. Berlin nüshası: Bizzat göremediğimiz bu nüsha hakkında Götz Kataloğu'ndan bilgi ediniyoruz: ms.or. 2212. Staatsbibliothek, Berlin. Hindistan cildi (İç kapak: "Civil and Military Gazette Press, bound at Lahore"). Kahverengi ince kağıt. Kenarında su lekesi ve kurt yenikleri var. 121 yaprak. 119. yaprak yazılı değil. 9. yaprak kayıp. 21,5x13,5 cm. 16,5x9cm. 2 sütun, 11 satır. Başlıklar ve Arapça ilaveler var. Yazı Doğu Türklerinin talik hattı ile. Manzum bölümler büyük ve geniş kalemle yazılmış, neshî ile harekelenmiş. Kenar çerçeve çift çizgili. Orta ve dikleme çizgi ile başlıklar kırmızı. (GÖTZ 1979: 495). İstinsah tarihi belirtilmiyor.

Bu nüshanın "119a temmet tamām. Boldı vü tüketti bu risāle-i şerīfe el-müsem mā be-mübeyyen ḥazreti Bābur pād-şāhī ḳalenderniṅ taşnīfleridin, ḥasbū'l-ḥūkm şerāfet seheriniṅ ḳuyaşı vü rif'at u mükremet tingiziniṅ dürr-i

yektāy. Müşfik ü mürebbī-yi ğarībān, feyyāz-ı zamān ‘Abdu'l-lāh Big Han sellemhüm allāhü'r-raḥman, kemīne ḳul kem nām Molla Muhammed Müştak'ning sınıḳ ḳalemidin ihtistam taptı, el-ḥamdü li'l-lāhi rabbi'l-'ālemīn. Allāhümme aḡfar li-şāhibe ve'l-kātibe vü li-nāzıre be-maḡz yā ekreme'l-ekremīn vü yā er-raḥme'r-rāḥimīn temmet.” sözlerinden ibaret ketebe kaydından yazmanın Molla Muhammed Müştak tarafından Abdullah Big Han¹⁸ zamanında istinsah edildiğini öğreniyoruz ki bundan yazmanın 1539-40 yıllarında kopyalandığını düşünebiliriz.

Yazmanın sonunda 120a-121b yapraklarında Farsça satır altı Çağatayca düzeninde 95 kelimelik iki dilli bir sözlük yer alır.

Yukarıda şimdiki bilgilerimizle verilen nüshaların dışında Babür'ün kendi eserlerinde de *Mübeyyen*'den bazı parçalar vardır: 1. *Milden* bahsederken *Mübeyyen*'de bunu açıkladığını belirterek üç beyit verir (351a-b; ARAT 1985: 565); 2. *Aruz Risālesi*'nde de yazıldığı bahirden örnek olmak üzere yirmi yedi beyit almıştır: “170a/11 Şeref Rāmī bu veznde İmām Ḥanīfe mezhebide bir fıḳh muḫtaşarı 12 nazm ḳılıp muḳaddeme şalavatḡa mevsüm tāriḡ tokuz [yüz] yigirme sikkizde min daḡı 13 İmām Ebū Ḥanīfe mezhebide Tinḡri tevfiḳı bile bir fıḳhnı nazm ḳıldım. 170b/1 Mübeyyengā mevsüm kitāb nazmınınḡ sebebini mundaḡ diyilptür.” (Bibliothèque Nationale Supplément Turc, Nu: 1308). Bu girişle [*Birinçi Kitāb*] ın *kitāb nazmınınḡ sebebi* bölümündeki 10 beyit yer alır (170b/2-11). Daha sonra 170b/12'de “çün bu muḫtaşar seferde beyāzḡa bardı. Ol münāsebet bile müsāfir mesāyili bitildi.” Açıklamasından sonra 26 beyitlik *müsāfir mesāyili* adlı bölüm yer alır.

4.1. Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar

“ Bir de *Mübîn* adında, bir mesnevi kitabı vardır, dil bilen okumuş halk arasında onun kadar lâtifi yoktur” (ARAT 1985: 618) ifadesinden anlaşıldığı üzere geniş bir kitle tarafından çok okunan ve beğenilen bir eser olduğu kaynaklarda belirtilen (Ebü'l-Fazl el-Allâmî 1886:278) Mübeyyen üzerinde gerektiği kadar durulmamıştır.

Mübeyyen'in ilk neşri 1905 yılında, Taşkent'te Gulam Hasan Taşbasmahanesi'nde *Mübeyyenü-ül-islam* adı ile yapılan taş baskısıdır¹⁹. İkinci neşir 2000 yılında, Saidbek Hasan ve Hamid Bek Hasan tarafından Ali Şir Nevayi Müzesi'ndeki nüsha ile Şarkşunaslık Enstitüsü'ndeki nüshaya dayanarak karşılaştırmalı hazırlanan kiril harfli çalışmadır (BABUR 2000).

18. Abdullah Big Han, Ebu'l-Hayr Han'dan(1428-1468) sonra sırasıyla Muhammed Şeybani Han (1500-1510), Köçkünçi Han (1510-1530), Ebu Said (1530-1538), Ubeydullah Han (1533-1539)'ın görev aldıkları Özbek Hanlığının 5. Han'ıdır. Oldukça kısa süren bir saltanat yaşamıştır: 1539-1540. Çok kısa süreli bir saltanatı olsa da adına Hafız Taniş Buhari Farsça Şerefname-i Şahi (1584-1590) adlı kronik eseri Buhara'da yazmıştır.

19. Esere ulaşamadık; bu sebeple eserin hangi nüshasının yayımlandığı veya üzerinde bir çalışma yapıp yapılmadığını bilemiyoruz.

Bunların dışındaki çalışmalar eserin bir bölümünün neşri veya çeşitli yerlerinden alıntılar; Mübeyyen'in değerlendirilmesi tarzındadır.

Üçüncü neşir Fuat Köprülü'ye göre eserin ün kazanmasını sağlayan çalışmadır: BEREZİN, İ. (1857), *Turetskaya Hrestomatiya*, Cilt I, Imprimerie De L'Université, Kazan. Burada *Birinçi Kitâb*'in tamamı ve *İkinçi Kitab*'ın baştan *namâzda vakıtlar bile mekrûh vakıtlarınğ beyânı* adlı bölüme kadar olan kısmı ve *Kitâb Hâtimesi* yazmadakinden (5 beyit) çok daha hacimli olarak (22 beyit) yer alıyor. Ancak bunun 8 beyti hatime dışı olup eserin Maverâünnehir'e gönderilmesi ile ilgilidir. Berezin'in çalışması muhtemelen Ali Şir Nevayi Müzesi'ndeki 103 numaralı yazmaya dayanmaktadır.

Eserin salat kısmı *Kitabü's-salat* adı altında Taşkent'te kiril harflerine aktarılmıştır (Babur 1993).

1958 yılında Taşkent'te basılmış, Babür'den seçmelerin yer aldığı *Tanlangan Asarlar* isimli kitapta da Mübeyyen'den bir kısım yayımlanmıştır.

Eserden nispeten ayrıntılı olarak bahseden çalışma Fuat Köprülü'ye aittir. Kendisinde bulunan nüshayı tanıtırken *Mübeyyen*'den bahseder (KÖPRÜLÜ 1934: ; KÖPRÜLÜ 1961: 185-186).

Samoyloviç, Babür ile ilgili çalışmasının kapak sayfasında *Mübeyyen*'in *Kitap Hatimesi* adlı bölümündeki iki beyite yer verir:

Şükr Bâbur egerçi çiktim renc
Kirdi ilgimge uşbu yanğlıg genc

"Babür, her ne kadar eziyet çekti isem de şükür elime böyle bir hazine geçti."

Genc-i nokşānga hârcdın tartar
Harc kılğan sayı bu genc artar

"Hazine harcamakla eksilir; bir hazine harcadıkça artar." (SAMOYLOVIÇ 1917: 4).

Azimcanova, 'Nekotorie Ekonomiçeskie Vzgljadi Zahir Ad-Dina Muhammada Babura. İzlojennie v 'Mubayine' adlı çalışmasında Mübeyyen'in '*Kitâb-ı Zekâf*' bölümüne dayanarak vergi meselesi ve Bâbur'ün iktisadî görüşlerini incelemiştir (Azimcanova 1963: 203-208).

Diğer bir çalışmada da Mübeyyen'in Leningrad nüshası L.V. Dmitrieva tarafından ele alınmıştır (DMİTRİEVA 1959: 136-146).

Bunların dışında Babür üzerine yapılan çalışmalarda eserleriyle ilgili bölümlerde *Mübeyyen*'in adı geçer (BEVERİDGE, SPRENGER, YÜCEL, AKÜN v.b.).

5. Yazmadaki Açıklayıcı Bilgiler

Bunların yanı sıra Babür tarafından konulup konulmadığını bilmediğimiz derkenarlar metinde yer almaktadır. Bunları kendi içinde 1. alıntı kelimelerin

Türkçe karşılıkları ve 2. beyite ekleme şeklinde ikiye ayırabiliriz.

5.1. Alıntılara karşılıklar:

avval-ı vaktta: kiyin 687

münferid: tenhā 919

sehv olsa: unutup 933

ķāşıđ: ķaşd bile933

ta'lım: ilm örgetken 941

mübettil: bātıl A. 949

ta'allüm: ilm örgengen 941

sevādıdın: ya'nī ķarası 976

musķıt: sākıt ķılģuķı 1004

nisyān: unutķan1005

ķeşret: tola 1006

5.2. Açıklama getirme

Bilinģiz kim ferişte ģaylı barı

Nerlıģ u mādđalıģdın oldı berı 100: Ferişte için mütekellimdür açıklaması yazılı.

Bil ki vaktı revā imestür anģa 1000: Meşelā bu künki namāz-ı bām-dād yā namāz-ı pīşin açıklaması yer alıyor.

bolmaģan bolsa fevt 996: Ya'nī şāģib-i tertīb açıklaması yer alıyor.

mađrūbe 1370: Darb ķılınan altın ya'nī pul yazılı.

imāmģa sıbķat 921: İmāmdın ilgeri rükū'dın baş kötermek, imāmdın ilgeri başını secde ķılmak, imāmdın ilgeri secdedin baş kötermek.

bağdaş 899 : ikki ayaģını kerip oldurmak.

6. Metnin Kuruluşu

Metin, Ali Şir Nevayi Müzesi'ndeki 103 numaralı yazma (A nüshası) daha hacimli olması sebebi ile esas alınıp bunun Staatsbibliothek'te ms.or. 2212'de kayıtlı Berlin nüshası (B nüshası) ile karşılaştırılmasıyla kurulmuştur. Her iki nüsha da XVI. yüzyılın ilk yarısında kaleme alındığı için metin oluştururken tercih edilmiştir. Eserin kaynaklarda tam ve iyi bir kopya olarak tanımlanan Leningrad nüshasına ulaşılmak istenmiş ancak mümkün olmamıştır. Konu bütünlüğüne bakıldığında kanaatimizce esas aldığımız iki nüsha, tam bir metin oluşturmamıza yetmiştir.

Metin kurarken esas aldığımız her iki nüshayı da görmemiz mümkün olmadı. A nüshasının CD'sini, B nüshasının mikrofilmmini temin edebildik. A nüshasının CD'sinde poz numaraları bulunduğu için kurduğumuz metinde ve kitabın arkasında tıpkıbasımını verirken bu numaraları verdik. Karşılaştırma imkânı olması düşüncesiyle B nüshasının da sayfa numaralarını metnin yanında gösterdik.

Kapalı e ünlüsünü yazıda her hangi bir özel işaret olmaması sebebiyle belirtmedik, kelime başında sadece elif ile yazılmışsa e- (esne-); elif yâ ile yazılmışsa i- (ir); kelime içinde ise yazılıp yazılmamasına bakılmaksızın genel temayüle uyarak /i/ (biş) olarak değerlendirdik.

Uygur yazım geleneğinin yer yer devam ettirildiği eserde ayrı yazılan ekleri transkripsiyonlu metinde bitişik yazdık. Ayrı yazılması gerekirken bitişik yazılan kelimeleri de ayrı transkripsiyonladık (ni kim gibi).

Her iki nüshada sonda sedasızlaşma bakımından farklılık bulunmaktadır. Bunda Çağataycanın genel eğilimine uyarak sedasızları tercih ettik.

Orta Türkçe döneminde özellikle alıntı kelimelere dudak uyumuna aykırı eklerin getirilmesi bunların transkripsiyonlanmasında problem yaratmaktadır. Yazıma bakarak bu kelimelerin dönemlerinde söyleyişlerini belirlemek mümkün olamamaktadır. Aynı kelimenin bir metinde farklı sırada ekler alması da alıntıların henüz Türkçede kullanımının tek bir şekle kavuşmadığını, Türkçenin ses yapısını henüz kazanmadığını göstermektedir. Bunlar, araştırmacılar tarafından farklı şekillerde değerlendirilmektedir. Türkiye Türkçesi yazı dilindeki çokluk ince sırada kullanımlarıyla ek uyumsuzluğu şeklinde değerlendirilir; ancak bilhassa Çağdaş Batı ve Doğu Türkistan'daki Türk Lehçelerinde alıntı kelimeler ve eklerinin bir kısmı kalın sırada ya da ince sırada uyum dahilinde telaffuz edilir. Üzerinde çalıştığımız her iki nüshada da alıntıların yazımındaki farklılıklar bizi aynı çıkmaza sürüklemiştir. Biz düzenli bir kullanıma kavuşmuş olanları (avval-ķı/ġı, peyğambarlık v.b) kalın sırada diğerlerini Türkiye Türkçesi bakış açısıyla mümkün olduğu kadar yazıma bağlı kalarak aldıkları eklere (+ķa, +lık, -maķ gibi) göre okumaya çalıştık.

Elif-i maksûre ile yazılan ancak elif'i belirtilmeyen kelimeleri di- kelimesi ile kafiyelenen ma'nî dışında, ā ünlüsü ile okuduk. Īsā, Mūsā gibi.

7. Dizin Üzerine

Dizinde manzum metinde yer alan bütün kelimeler, yerleriyle belirtilmiştir. Ana bölüm, alt bölüm, Arapça dualar ve bunların nerelerde okunacağını belirtildiği cümlelerden ibaret mensur kısımlarda manzum metinde yer almayan kelime bulunmadığı için dizine dahil edilmemiş; ancak başlıklar, eserin içindekiler bölümünde (→ 3.6; 3.6.1.) gösterilmiştir.

Esas olarak kelimelerin kökeni ve asıl biçimleri verilmiş, ancak özel isimlerin kökenine ve asıllarına değinilmemiştir.

Ekler alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Birleşik fiiller ve alıntı tamlamalar yapıyı oluşturan her iki kelimedede de madde içinde gösterilmiştir.

II. YAZIM ÖZELLİKLERİ²⁰

Her iki nüsha da güzel bir talik hatla yazılmış, esas olarak Uygur imlâ geleneği çerçevesinde, nispeten özenli bir şekilde kopyalardır; ancak pek çok yerde noktalar konmamıştır (sünnet سنت 10/7: nûn ve tâ noktasız, kopğa قوبغه 115/5: bâ noktasız) veya eksik konmuştur (ḥaḳīkī حقیقی 55a/9, tohtat- توحتات 112/3, gūşğaça كوس غه جه 110/2).

Metinlerde tamamlanmış bir yazım sisteminden söz etmek mümkün değildir. Bazı kelimelerin farklı şekillerde yazıldıkları görülmektedir: Kimisinde ekler bitişik, kimisinde ayrı veya ünlüsü belirtilmemekte; alıntı kelimelerde elif-i maksûre bazen düşürülmektedir.

1. ÜNLÜLERİN YAZIMI

Türkçe kelimelerde ünlüler esas itibariyle ya elif (ا), vâv (و), yâ (ی), hâ-yı resmiye (ه) ile belirtilmekte ya gösterilmemekte ya da zaman zaman ünlülerin için kullanılan üstün (ُ), esre (ِ), ötre (َ) işaretleriyle belirlenmektedir.

1.1. a ünlüsü

Başta Elif (ا) ya da medli elif (آ) ile yazılmaktadır. Medli elif daha çok B. nüshasında kullanılmaktadır: arıtmak اريتماق 118/4; anı انى 118/4; andaqtur انداقتور 118/5; ayak اياق 117/9.

Ortada /a/ ünlüsü ortada çoklukla elif (ا) veya hâ-yı resmiye (ه) ile yazılmakta, bazen de yazılmamaktadır: oturmak اولتورماق 118/1; burnarak بورناراق 74/7; yana ينه 118/1; yutmağlık يوتماغلىق 118/3; bağdaş باغ داش 118/1.

Aruz Risalesi'nde Çağataycada esas kuralın üstünden sonra elifin yazılması olduğu ancak pek çok yerde buna uyulmadığı açıklanır. Söyleyişte *s(a)nğa* ve *m(a)nğa*'nın *sin*'i ile *mim*'inin arasında bazen bir *elif* yazıda olmadığı hâlde telâffuz edilir, bu fa'al vezninde olur. Bu kaideye uymayan örnekler: *s(a)nğa*, *m(a)nğa*, *y(a)nğlıg*, *y(a)hşı*, *y(a)man*, *y(a)na*, *k(a)ra*, ayrıca , *yaman* ve *yana* ve *kara* kelimelerinde *elif* söylendiği taktirde yazıldığı belirtilir [21b/12-22a/4].

Sonda Elif (ا) ya da hâ-yı resmiye (ه) ile yazılmaktadır: suğa سوغه 89/4; içre ايجره 103/3, on bişige اون بیشیکا 103/2; özgede اوزكا 74/2; munda موندا 74/7.

Aruz Risalesi'nde Babür, kelimenin son harfinin fethalı olduğu durumda fethanın alâmetinin çok yerde *hâ* olmasına rağmen bazı yerde elifle yazıldığını söyler ve aslında üstün işaretinin karşılığının elif olduğu ve her yerde elif yazılmasının daha uygun düşeceğini ileri sürer [Aruz Risalesi: 23b/6]. *Elif*'in yanında *hâ* harfî de Türkçe ve Farsçada bazı yerlerde üstün işaretidir; kelime sonunda yine üstün değerindeki *elif*'in yerine geçer: *Yana* [Aruz Risalesi: 22a/4].

20. Bu bölümde örneklerin yanında, karşılaştırma imkânı olması için tıpkıbasımı verilen metnin poz ve satır numaraları gösterilmiştir.

1.2. e ünlüsü

Başta Elif (ا) ya da esner اسنار 117/8; eylemeklik ايلاماكلېك 116/8.

Ortada Ya elif (ا) yazılmakta ya da yazılmamaktadır: körer كورار 74/9; itmek ايتماك 118/2; ipek ايباك 118/8.

Sonda Elif (ا) veya hâ-yı resmiye (ه) ile yazılmaktadır: birle برله 74/8; sizge اسيزكا 117/10; her ne هر نه 117/7; tapan "taban" تاپانغه 117/9.

1.3. é ünlüsü

Eski Türkçeden itibaren varlığını bildiğimiz gerek uzun gerek kısa kapalı /e/ ünlüsü için Çağatay dönemine ait eserlerde olduğu gibi üzerinde çalıştığımız harekesiz metnin her iki nüshasında da özel bir yazım uygulanmamıştır. Orhun Yazıtlarında olduğu gibi kapalı e'li kelimelerin gerek ünlüsü belirtilerek gerekse belirtilmeksizin yazılması ve Özbekçede bu ünlünün devamı bize Çağataycadaki bu ünlünün varlığını göstermektedir. Kapalı e /è/ ünlüsü başta (ايد), ortada ya (ي، ي) ile yazılmış ya da hiç belirtilmemiştir. Bazen de aynı kelime için iki farklı yazım uygulanmıştır.: biş (بيش) 171/5 / besh (بش) 126/10, 130/8; sin (سين) 198/4 / sendin (سن) 132/3; mining (مينيك) 60/4 / mendin (مندين) 103/1; bir (بير) 34/8 / ber (بر) 171/6.

1.4. ı/i ünlüleri

Başta Elif ve yâ (اين) ile yazılmaktadır: irür ايرور 118/9; id ايد 118/5; itkey ايتكاي 74/3; işit ايشيت 74/4.

Ortada Çoklukla yâ (ي) ile yazılmakta bazen özellikle alıntı kelimelerde esreli yâ (ين) veya esre (ب) ile de gösterilmektedir: bil بيل 118/8; kim كيم 74/3; kıl قيل 74/5; bir بر 74/3; barınça ربارينجه 74/5; kiymek كيماك 118/8; yırak يراق 116/1; kirek كراك 168/1.

Sonda Yâ (ي، ي) ile yazılmaktadır: vaktıni وقت نى 74/1; bolmağı بولماغى 74/3; oldı اولدى 116/1; ni نى 116/4.

1.5. o/ö ; u/ü ünlüleri

Başta Elif ve vâv (او) ile yazılmaktadır: uçmaq اوچماق 38/3; uşol اوşول 38/8; ol اول 38/4.

Ortada Türkçe kelimelerde Vâv (و) ile gösterilmektedir: tamuq تاموق 38/3; ton تون 116/1; haqdur حق دور 38/3; bolsa بولسه 38/4; üçün اوچون 74/5; olturmak اولتورماق 118/1.

Sonda Vâv (و) ile yazılmaktadır: bu بو 74/1.

1.6. Uzun ünlüler

Nüshalarda alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerden (ā) başta medli elif ile gösterilir. Diğerleri başta, ortada ve sonda sadece harf (ا، و، ي) veya harekeli harf (ا، و، ي) ile karşılanır:

2. ÜNSÜZLERİN YAZIMI

2.1. /p/ ünsüzü

/p/ ünsüzü birkaç istisna dışında (پ) ile yazılmaktadır: tapsa تابسه 89/4, yapınçı یابینچی 53/2 v.b. Birkaç kelime de (پ) görülmektedir: pat pat پات پات 116/6, pāk پاک 87/4, yapkıl یاپکیل 113/1, ipek ایپک 118/8; tapan “taban” تاپانغه 117/9; yapmak یاپماق 117/8

2.2. /ç/ ünsüzü

ç ünsüzü esas itibariyle hem Türkçe hem de alıntı kelimelerde (چ) harfi ile yazılmaktadır: yığaç ییغاج 125/7; çağ جاغ 68/4.5; dirhemçe درهمچه 53/7; barça بارچه 103/2; içre ایجره 103/3 v.b.

2.3. /s/ ünsüzü

/s/ ünsüzü için A ve B nüshalarında çoklukla altta üç noktalı sin kullanılmaktadır: sin 107/3, koysun 64/2; esir 20/3; sorsa 20/5; bolsa 125/4; sanğa 168/3. Bunun yanında noktasız sin de görülür: besî 20/2; kılsa 20/5; ötse 125/2; suda 125/5. Mübeyyen nüshalarında Türkçe kelimelerde /ş/ görülmez.

2.4. /t/ ünsüzü

Türkçe kelimelerde düzenli bir şekilde t sesi için ت kullanılmış, Eski Türkiye Türkçesinde olduğu gibi ط kullanılmamıştır.

Bununla ilgili olarak -d- > -t- değişmesinden bahsedilirken görülen geçmiş zaman harflerinin dâl/ ve yâ olduğu belirtilir. Sedasızlaşmayla t'li şekillerinin de olduğu gösterilir: “22b(4) ħurūf-ı māzī kim dāl (5) bile yā'dur bu şürette kim fi'ilniñ āhırı tā bolsa ol dāl tā'ğa (6) mübeddel bolur” der. Bu ses değişmesi çok kere söyleyişte kalmakta yazım geleneği olarak özellikle görülen geçmiş zaman eki دی ile yazılmaktadır; bu yazılışta yukarıda da belirtildiği üzere ünsüz benzeşmesi ile dâl'in t için de kullanıldığını söyleyebiliriz.

2.5. Geniz n'si

Hem A hem de B nüshasında düzenli olarak (نك) ile yazılmaktadır: könglüng كونكلونك 63/4; vaşf itting ایتنیک 27/7.

2.6. z

Türkçede değişme temayülü gösteren alıntı kelimelerdeki bu ses korunmuştur: hizmet خدمت 142/5; gızā “gıda” غذا 197/4; mūcib-i gızā 177/4; kâğıd-(< kâgaz کاغذ 195/4) kelimesinde ise nokka eksikliği düşünmezsek z > d olmuştur.

2.7. ħ

Bu ünsüzün zaman zaman özellikle A nüshasında noktasının hemze olarak harfin altında belirtildiği görülmektedir: maħal 113/3, şerħ 115/3; aħkām 125/10.

2.8. ħ

ħ ünsüzü noktalamaya zaman zaman özen gösterilmediği durumlarda ح ile yazılmıştır: toħtat توختات 234/4 < tohtat توختات

3. HAREKE VE YAZI İŞARETLERİNİN KULLANILIŞI

3.1. Üstün

Alıntı kelimelerde doğru okumaya sevk için ender olarak kullanılmaktadır: şavın صَوْمُ 205/8; 'aşr عَصْر 93/6; menī مَنِي 194/4; kay قَى 200/9; kılsa قِلْسَه 204/6.

3.2. Esre, dik esre

Birkaç Türkçe kelime (kiy كِي 216/9, diy / di دِي 98/2, kıuy قُوِي 117/5) dışında özellikle alıntı kelimelerde doğru okuyuş için ve kimi zaman da izafet i'si için kullanılmaktadır: 'ışā عِشَا 269/4, menī مَنِي 194/4, şık شِقْ 184/2. Bunların yanı sıra başta belirtme/yükleme durumu ekinin yâ'sı olmak üzere bazı kelimeler dik esre ile harekelenmiştir: hak+nı حَقْ نِي 16a/10; kişi+ni كِيشِي نِي 239/1; vakti+nı وَاقْتِي نِي 243/6; uy اوي 273/5; velī وَلِي 243/3.

3.3. Ötre

Türkçe kelimelerde genellikle yuvarlak ünlüler için vâv (و), ara sıra örteli vâv (و) kullanılır. Metnimizde dikkati çeken bir özellik ötrenin özellikle III. Tekil Şahıs emir ekinde kullanılmasıdır: koysun وَيَسُنْ , bilsün بِيْلْسُونْ , sürsün سُوْرْسُونْ , kılsun قِيْلْسُونْ , bolmasun بُولْمَاسُونْ . Ayrıca -b > -w > -v değişmesi görülen su < sub kelimesinde kullanılır: suda سُوْدَه ; ki ötreli yazılan bu kelime ve yu- kelimeleri (yuban يُوْبَانْ , yurnı يُوْرْنِي) bugün Özbekçede suv ve yuv- olarak yazılmaktadır. Bunların dışında da yer yer ötre yuvarlak ünlü için özellikle vâv ile birlikte kullanılır: sordurur سُوْرْدُوْرُوْر , olar الَار .

Az olmakla birlikte atıf vâvının da ötre ile gösterildiği tespit edilmiştir: âyat u sūrada آيْت سُوْرَه دَه , ton u öyde تُونْ اُوَيْدَه v.b.

Babür, Aruz Risalesi'nde Türkçede vâvın ötre değerinde olduğunu ve çoklukla telâffuz edilmediğini belirtir [24a/2].

3.4. Med

Babür med'den *hemze fethası* olarak bahseder ve hemze fethasının ilâvesiyle meydana gelen *elif* olarak tanımlar [Aruz Risalesi: 21b/11]. Çok düzenli olmamakla birlikte *med* li elif (ī) ile yazılan aşağıdaki Türkçe kelimelerdeki (ki bunlar Aruz Risalesi'nde de verilen örneklerdir), baştaki a ünlüsü Ana Türkçede aslî uzunluk özelliği gösterir. Alfabenin belirleyici olmaması sebebi ile Çağatay Türkçesinin bu döneminde Türkçe kelimelerde birincil uzun ünlülerin varlığının devam ettiği konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Ahmet Bican Erçilasun, Kâşgarlı'ya dayanarak birincil ve ikincil uzun ünlülerin Karahanlı Türkçesinde devam ettiğine ancak kısaltmaya da yine bu dönemde başladığına işaret eder (ERCİLASUN 2002: 761). Bu süreç Çağatay Türkçesi döneminde tamamlanmış ve kelimelerin yazımında bir gelenek olarak devam etmiş olmalı. Kelime başında daha çok B nüshasında kullanılan medli elifle yazılan a ünlüsünün bir uzunluğa işaret edip etmediği belli olmamaktadır:

alldın11a/10 آليدين ; agsa آغسا 35/7,8; anda آنده 111/3 ancak انى 235/5; arka آرقه 113/3, altı آلتى 174/6, alsun آلسون 178/8, algıl آغیل 238/3.

Med işareti alıntı kelimelerde başta uzun a ünlüsü için kullanılmıştır. Bunun yanı sıra birkaç yerde vâv-ı madûle'nin elif'i med olarak yazılmıştır: zekatinġnı زكواتينكنى

3.5. Sükûn

Türkçe ve alıntı kelimelerde doğru okuyuşa sevk etmek için dua metinlerinin dışında birkaç kelimedede kullanılır. şavm صوم 205/8.

3.6. Şedde

Babür, şeddenin kullanıldığı yerin esas itibariyle görülen geçmiş zaman ekinin getirileceği fiil gövdesinin esreli olduğu durumlarda görülen bir hadise olduğuna işaret ederek *yitti, kitti, ayıttı, kayıttı* [22b/6] örneklerini verir; bunların dışındakilerin iki *tâ* ile yazıldığını yine /t/ dışında görülen aynı ünsüz ikililerinin yazılması gerekliliğinden söz eder: “Ġayn ve kâf (4) ve kâf birbirleri bile mübeddel bolurlar”[Aruz Risalesi: 22b/3-4], “ayağka ve iligge, bu şûratlarda ikki (11) harf bitirler, aşl oldur kim bu mezkûr bolğay ġurûfnı bu şûrat bile (12) bitigeyler.”[22b/10-12].

Üzerinde çalıştığımız nüshalarda aynı ünsüz yazımı Babür'ün belirttiğinden daha geniş kapsamlı olarak /t/ yanı sıra /ç/, /k/, /r/ v.b. ünsüzleri de içerir. Özellikle de vezin gereği ünsüz ikizleşmesi olan yerlerde büyük bir yüzdeyle şedde kullanılmıştır. Buna A nüshasında daha sıkı bağlı kalınmaktadır: yarlıkkar يارليقكار ; niççe نيچه , ittim ايتيم , ançça انچه , munçça مونچه , bağka بقه , terre تره , ikki ايكي , kattık قاتيق v.b. Ancak bazı kelimelerde de Aruz Risalesi'ndeki kurala uygun bir yazımla karşılaşırız: yokkarı يوققارى .

Alıntı kelimelele Türkçe ses bilgisine aykırı olarak aslında sonda aynı ünsüz ikilisi bulunan kelimeler yalın durumda tek ünsüzle kullanılmaktadır. Vezin gereği ulama yapılması gereken yerlerde şedde kullanılarak bu kelimelerin aslına dönülmüştür: cinn ü insân جن و انسان , ġacc حج v.b. Yine alıntı kelimelerde başka okuyuşlarla karışabilecek yerlerde ya da doğru okuyuşa yönlendirmek üzere şedde kullanılmaktadır: avval , ġükkâm v.b.

3.7. Hemze

Alıntı kelimelerde sonda bulunan hemzeler çoklukla düşmektedir, yazılmaz.

Metinde Fars yazımının da etkisi ile kelime içinde -ء- > -y- değişmesi görülmektedir; ancak birkaç kelimenin hem hemzeli hem de yâ'lı yazılışları yanı sıra bu iki işaretin bir arada kullanıldığı da görülür: sâ'il سائل / سائل mesâ'il , nâ'ib نايب ; Cebra'il جبرئيل 144, 145/ Cebrâyl جبرائيل 103, mesâ'ilde مسائل 2226 (1 kere) / mesâyil مسایل 293 (10 kere).

Yâ-yı vahdet için de hemzenin yer yer kullanıldığını görüyoruz: secde' سجده . Ayrıca hâ bir yazım özelliği olarak altında hemze ile ara sıra yazılmaktadır.

4. EKLERİN YAZIMI

Eklerin yazımında ikilik söz konusudur: 1. Uygur yazım geleneğinde olduğu gibi ayrı yazılmaktadır: gūş+ga+ça كه كوش 110/2, , āyat+tın آيت تين , fāsīdleri+ning فاسدلارى نينك , rub‘ı+nı ربيعى نى ; kırk+tın قىر قىر تين 175/4; ikirer دى يىك دى يىك 124/9; tertībīng ترتيب يىك 127/7; tırnağını تىرناغى نى 236/1; diying دى يىك 130/2. Çoklukla yarı yazılan belirtme/yükleme durumu ekinin yâ’sı kimi zaman da dik esre ile harekelenmiştir: ḥak+nı حق نى 16a/10; kişi+nı كىشى نى 239/1; vakti+nı وقتى نى 243/6.

2. Yeni tesis eden yazım geleneğine göre bitişik yazılmaktadır: kıl-sa قىلسا , yap-kıl ياپقىل , kan+nı قانى

5. İZAFET KESRESİ

Esas olarak izafet i’si bir işaret ile belirtilmemiştir; ancak yer yer kesre, yâ veya hemze () ile gösterilmektedir: maḥall-ı rükū محلى ركوع , rükn-i nā-tamām ركن ناتمام

6. ALINTI KELİMELERİN YAZIMI

Alıntı kelimeler orijinal imlâlarıyla yazılmıştır. Yer yer yazıda gösterilmeyen normal uzunlukta ünlülü alıntılarda bunların doğru okunmasını sağlayacak hareketlerle yönlendirme yapılmıştır: ḡusl غسل , avval اوڤ ; müşrif مُصرف 183/6 gibi.

Alıntı kelimelerin yazımında görülen vâv-ı madûle (وا): Metinde özellikle çok kullanılan zekât ve şalât kelimelerinin yazımında farklı şekiller karşımıza çıkmaktadır: 1. Elif düşürülmekte: zekât زكوت 184/2, 10/2, 9/ 7 derkenar; şalât صلوة 9/7, 2. Elif med olarak vâvın üstüne konmaktadır: zekât زكوت 184/5; şalât صلوة 127/8, 3. Vâv düşürülüp elif kalmaktadır: zekât زكات 184/7, 176/5, 175/2.

Alıntı kelimelerin yazımında görülen elif-ı maksûre (ى): Bu yazılışta da elif belki de okunuşu artık yerleştiği için çok kere düşürülmektedir: evlā اولى 126/4; atkā اتقى 133/5; ‘Īsā عيسى 21/5; Mūsā موسى 21/4; Tivrāt توريت 21/2. ā okuyuşuna başka metinlerde yer yer görülen dik üstün (‘Īsā عيسى) sebebiyle karar verdik; ancak her ne kadar göz kafiyesi de esas alınsa ma’nā kelimesini 121/8’de di- fiiliyle kafiyelediği için gözden ziyade okuyup öğrenme amacını tutan eserde ma’nā معنى diye değerlendirdik.

Bir kelimedede de alıntı kelimelerdeki normal uzunluktaki ünlü Türkçe yazım temayülüne göre belirtilmiştir: tendürüst تندوروست 134/10 < تندرست.

Aruz Risalesi’nde alıntı kelimelerin telaffuzundan da yer yer bahsedilmiştir. Bunlardan biri kelimedede yer alıp kendinden önceki ḥ harfinin ötreli telâffuzunu duyurmaya yarayan ve hiçbir yerde telâffuz edilmeyen vâv olarak tanımlanan vâv-ı madûledir: ḥāb خواب ve ḥāş خواش [24a/5-6].

III. DİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ

A. SES BİLGİSİ

1. ÜNLÜLER

1.1. Ünlü Değişmeleri

e>i

Ana Türkçede kabul edildiği üzere iki kapalı e (è) [bè:ş, bè:r-, è:l “halk”, è:t- “düzenlemek”, bè:l “bel”, yè:ti, yè:tmiş, è:r-“ulaşmak”, tè:- ...], 2. Kısa kapalı e (è) [yér ~ yir, yég ~ yig, élt ~ ilt-, eşid- ~ işid-, kéyik ~ kiyik, yégirmi ~ yigirmi ...]. Türkiye Türkçesi ağızlarında da bugün hâlâ bu ünlü korunan “Kısa kapalı /e/ ünlüsü Azeride ve Türkmencede korunmuş, Yakutçada ve Çuvaşçada ise genellikle kısa /i/ye gelişmiştir.” (TEKİN 2000: 48). Kapalı /e/ nin N.F.’de özel bir yazımla (۲) gösterildiğine tanık oluyoruz. Başlangıçtan itibaren gelişiminde Oğuzca etkisi de görülen Çağataycada (è) için yazımda özel bir işaret geliştirilmemiş çoklukla yâ ile yazılmış ya da yazılmamıştır.

Metnimizde kök hecede meydana gelen bu ses ile ilgili örnekler: siv-gen 280 <Orh.T. seb-; biyik 1018 < Orh.T. bedük; bil “bel”< bè:l 538; çirik 38 < çerig; igri “eğri” 1060 <A.T. e:g- ; igrim “girdap” 315, il “halk; başkası” < A.T. è:l < N.F. èl 2247; imgekle-p “emeklemek” < Uyg. T. emge- 253; ir-di “imek (ek-fiil)” 17, 145< Orh. T. er-; ışık “< A.T. e:şik” 2160; işit- “< Orh. T. eşid- 607; it- < Orh.T. et- 2009; ka’be ivi “ev” 1948< N.F. èw < Orh.T. eb; ivür-meyin 879 < ebir-; kimedür “gemi” 715 < kè:me.

Ne soru zamirinin, hem e hem de i’li şekli kullanılmıştır: her ne 117/7 (2 kere) > ni 31/1; B nüshasında daha çok ne şekli tercih edilmiş.

/ü/ > /i/

kümiş+ning 1322 (1) < kümüş 1370 (7).

/a/ > /e/ > /i/

Bu ünlem edatı *ay* veya *ey* şeklinde de okuyuşa açıktır; ancak Nevayi’den itibaren nazımda i okunacak şekilde bir açık heceyi karşılaması sebebi ile, kelime önce ince sıraya daha sonra da kök hecedeki e> i değişmesi ile *iy* şeklini almış olmalıdır: iy 37 <ay .

1.2. Düzleşme

/o/, /u/ > /a/

Çağataycada birkaç örnekte zaman zaman görülen (koğ- > kav- gibi) /v/ etkisi ile düzleşme vardır: savumaydur 153 < Uyg.T. soğı-. Bunun dışında şu kelimelerde de bu ses hadisesi görülür: orta 971<Orh.T. orto/ortu; uşol 260 / uşal 15a/8; alar 127 < olar 1052; tola 543 < Uyg.T. tolu

/ü,u/ > /i,ı/

beri 153 < berü ; narı 715 < ınaru; sayı 2246< Orh.T. sayu.

1.3. Genişleme

/ɨ/ > /a/

yığaç “ağaç” 361, 435 (< *ı+) kelimesi düzenli olarak B nüshasında *yagaç* 20a/3 olarak yazılmaktadır.

/i/ > /e/

yigirme 121 < yegirmi (düzenli olarak A nüshasında *yigirme* B nüshasında *igirme* şeklinde kullanılıyor.

1.4. Yuvarlaklaşma

1.4.1. /e/ > /ö/

İkinci hecedeki yuvarlak ünlünün etkisi ile ilk hecedeki düz ünlünün yuvarlaklaşması Çağataycada görülen bir ses hadisesidir: ötüğ “çizme” 1810 < etük; öçkü “keçi” 2232 < eçkü.

1.4.2. İlerleyici Benzeşme Sonucu

ķırı-dı 358 / ķuru-may 605; oķu- 748 < oķı- ; boyunı 751 < boyun; unut- 1550 < unit. İki nüsha arasında da bu konuda fark görülmekte: ķoyıģı 117/2, ķoyuģı 47b/6.

1.4.3. Dudak Ünsüzlerinin Etkisiyle

Harezmi Türkçesinde başlayan /b/, /p/, /m/ ve /v,w/ sesleri etkisiyle bunların yanındaki düz ünlülerin yuvarlaklaşması Çağatay Türkçesinde darlaşmış, daha ziyade /v,w/ sesleri yanında meydana gelmiştir: ķavuştur- 1102 < Orh.T. ķabış-; öy 2159 < ew < eb; yavuş-sa 1980, 2056; ancak bu kelime hep bu şekilde gelişmemiştir. Üzerinde çalıştığımız iki nüsha dahi bu bakımdan farklılık göstermektedir. A nüshasında: öy (120/8, 132/7 v.b.); ancak bir yerde ivini (245/9) şekli tercih edilirken B nüshasında da *iv* (49a/9, 54b/5, 100a/10 v.b.) yanı sıra bir yerde öyde (101b/1) şekli tespit edilmiştir. Bunların dışında da iki nüsha arasında yuvarlaklık bakımından fark vardır: yapuşsa 880 ~ yapışsa B 47a/6; kümüş 176/6 ~ kümiş 71b/1.

1.5. Öndamaksıllaşma

Daha Eski Türkçe döneminde bazı kelimelerde meydana gelen bu ses hadisesi Çağataycada da devam eder: köp 115 < Orh.T. ķop; minğ 2042 < bınğ; it 899 < Orh.T. it ; til 36 < Orh.T. tıl.

1.6. Diftonglaşma +egü > +ev

Topluluk isimleri yapan +aģu/-+egü, Harezmi Türkçesinde +aģu/-+egü ve +Av biçiminde ikili kullanıma sahipken Çağataycada gelişimini tamamlamıştır: birev 1045 < E.T. bireģü; üçev B 99b/6 < üçegü.

1.7. Ünlü Birleşmesi

Şu örneklerde tespit edilmiştir: ni't- 422 < ne+it-; eyle kim 862 < ol+ ile; böyle 1117 < bu ile; niçük 831 < niçe+ök.

2. SES TÜREMESİ

Yardımcı ses olarak damak ve dudak uyumu dahilinde türemenin yanı sıra sonda Türkçede bulunmayan ünsüz ikilisi taşıyan kelimelerde de daha ziyade vezin gereği, ünlü türemesi görülmektedir: şehir (<A.şehr) 989 < şehr 989 (4 kere); remel kııl- 1958 (2) < reml kııl- 2111 (7).

3. ÜNLÜ İKİZLEMESİ

Metinde Eski Türkçede uzun ünlülü iki kelimedede ses türemesi meydana gelmiştir. Bunun örneklerine bugün Çağdaş Türk Lehçelerinden Türkmencede de rastlanmaktadır (tü:ş > tüyş; sü:t > süyt v.b.): diyil- di “söylenmek”; 123, 295, 1952; diyil-güsidür 50; diyil-ip idi 560; diyil-se 2025; diyil-ür 297; ancak B nüshasında digilgüsidür 4a/6.

diyil-ür “yenilir” 420; yuyul-ğay “yıkanmak” 267 (7 kere) <yū-

4. ÜNLÜ DÜŞMESİ

4.1. Kelime Başında Ünlü Düşmesi

İki örnekte bulunmaktadır: narı 715 < inaru; yiber- “göndermek” 2184; yiber-ür 1671, 2185, 2221 < *iyiber- < *ıdu ber-.

4.2. Kelime İçinde Ünlü Düşmesi

Eski Türkçeden beri görülen bu ses hadisesi Çağataycada da devam eder: köngül+i 245; köngül+i+de 790; ağzı 347; tükürükünğde “tükürük” 546; oğlu 1143 < oğul+i 1419; koyunğa 875 < koyun; burnunğa 597 < burun; buyruğı 1053 < buyur-; ilgide 112 < ilig; ivrül- “dolaşmak” 2004 < ivür-; karınğda 1526 < karın.

Vezne göre de ünlü düşmesinde tercih yapıldığı görülmektedir: ayıt-kıl 1189; ayıt-sun 2062 / ayt-kıl 48; ayt-sun 840.

4.3. Kelime Sonunda Ünlü Düşmesi

utur (<utur-u) karşı 2101 (1 kere) < utru 910 (7 kere)

5. ÜNLÜ UYUMU

5.1. Damak Uyumu

Klâsik Çağatay ve devamı metinlerde daha çok alıntı kelimelerde görülen Türkiye Türkçesi bakış açısıyla ek uyumsuzluğu Özbek etkisi arttıkça Türkçe kelimeleri de etkilemiştir. Üzerinde çalışılan metinlerde aşağıdaki örnekler tespit edilmiştir:

Türkçe kelimelerde

Aşağıdaki Türkçe örneklerde alıntı kelimelerde olduğu gibi damak uyumu bozulmakta, bazı kelimelerin de hem uyumlu hem uyumsuz çekimleri görülmektedir: yutal-mek “öksürmek” 952; köngül+dağı 724; yut-key 1530; yir+ğa 1700 (1) / yir+ge 96 (18); uşbularğa 1417 / uşbular+ge 1822; öp-mak turur 1563/ öpmek 1633; burun+ğa 514 / burnı+ge 1528; ağızı suyını yut-key 1530; kazasını tut-key 1530; öz+ığa 1528 / öz+ige 1162; ötükünğ+ğa 615; barı+ğa 10/ barı+ge 1313; kis-mak “kesmek” 1907.

Alıntı kelimelerde

Alıntı kelimelerde özellikle +lık/+lik isimden isim yapma eki ile +ğa/ge; +ka/+ke yaklaşma durumu ekinde damak uyumu bozulmaktadır: (ilig) bendi+ğaça 519, 587; ‘ālem +ğa 2126; bende+ğa 1657; beşer+ğa 107; künh+ığa 59; vuzū+ğa 544, 550 / vuzū+ge 625; ümmet+ka 244, 1224 / ümmet+ke 639; Mekke +ğa 1725 / Mekke +ge 1955; necāset +ka 339; ‘amel+ğa 597 , ‘amel+ığa 270; ‘amelī+sığa 1278; zimme+sigadur 1293; vāriş+ğa 2228, vāriş+ığa 2215; teyem-müm +ğa 647; tertib+ığa 18; rūze+ğa 1539; rūze+sığa 983; mescid+ka 1039; mes’ele+ğa 1380; müfrid+ka 1894; ‘adem+ğa 85; cürm+ğa 172; dīn+ğa 141 / dīn+ge 17; kütübğa 118; bende+lık+tur 114 / bendelik+din 288; terk-i niyyetlik 1474; teşneliğdin 1565<teşne+lık; şehvetlik “<A.şehvet+ T.-liğ şehvetli” 1633; şavmlık 1904; necesliği 343; nemlik 404; nerliğ 100; mestlikdur 543.

5.2. Dudak Uyumu

5.2.1. Dudak Uyumuna Giren Yardımcı Sesler ve Ekler

Yapım Ekleri

+lık/+lik; +luk/+lük kul+luğ+ı 5; taŋla+lık kün 20; ağık+lık “hastalık”1045; tinğri+lik 807; tanuğ+luğ+ka 1483; öz+lük+ke 97.

-(°)ş yörü-ş 972; kül-^üş “gülüş” 548; tur-^üş+nı 752; tıķıl-^ış 2006; at-^ış 2108; al-^ış 2238; diy-^ış+i 1353.

-(°)m öl-^üm 172; igr-^ım 315; yar-^ım 1311.

-^ın/-^ın; -^ün ik-^ın 403; büt-^ün 928; yağ-^ın 98.

-(°)ş- yığ-^ış-tursanğ 134; yit-iş-se 630; ancak dudak ünlüsünün yanında ise yardımcı ünlünün uyumu bozulup ikili şekiller görülüyor: yap-^ış-turgıl 856 / yap-^üş-sa 880.

-^ün- / -^ın- kör-^ün-me-gey 325; tat-^ın-ma- 1564; al-^ın-sa 1825; yap-^ın-çı 381.

-(°)l- oku-l-ur 1093; aç-^ıl- ğay 219; ayt-^ıl-dı 374; ivür-^ül-di 1920, kiltür-^ül-se 2123; tut-^ül-ğanda 1252; unut-^ül-ğan 1300; yiy-^ıl-ür 420.

-(°)t- arı-t-mak 893; ay-^ıt- 408.

Zarf-fiil Ekleri

-(°)p kōp-^up 714; kōr-^up 943; kōter-ⁱp 1101; aç-ⁱp 77; al-ⁱp 1375, 1433; bil-ⁱp 597, 730; kōn-^up 2147; kōr-^up 943; kōrset-ⁱp 1973.

-(°)bAn kōp-uban 2058; kōr-üben 1574; ayır-ıban 1671; çık-ıban 2164; bil-iben 302.

İyelik Ekleri

+(°)m kōngl+^um+ge 18; tilek+ⁱm 2256 ; tahārat +ⁱm 565; söz+^um+e 1236.

+(°)nġ kōngl+^unġ 1274, 1274; yutal+ⁱnġ 852; uy+^unġ 1343; sınçalaġ+ⁱnġ+dın 599; yir+ⁱnġ 409.

+^unġız/+ⁱnġız II. Ç. Ş. İyelik ekinin yardımcı sesi uyuma gierken ekin ünlüsü düzlük yuvarlaklık uyumuna girmemektedir; ancak metnimizde bu konuda kesin bir hüküm verecek sayıda örnek yoktur: kōngül+^unġız+ge 1512; şaf+ⁱnġız 1060; imām+ⁱnġız 191.

Görülen Geçmiş Zaman Eki

Birinci teklik ve çokluk şahıs çekiminde ekin ünlüsünün uyum dahilinde olduğunu gösterebilecek örnek metinde yoktur. Sadece 2. Ç.Ş. çekiminde ekin ünlüsünün uyuma girdiğini tespit edebiliyoruz: al-dı-nġ 1374, 1376, 1377; bil-di-nġ 708, 1425; kōz sal-dı-nġ 1376; muhayyer ol-du-nġ 1042.

Emir Kipi 2. Çoġul Şahıs Ekleri

-(°)nġ kōr-^unġ 174; āgāh bol-^unġ 337; bil-ⁱnġ 89; kıl-ⁱnġ 730.

II. Ç.Ş. Ekinin genişlemiş ekinin yardımcı ünlüsü düzlük yuvarlaklık uyumuna girerken ekin ünlüsü uyum dışı kalmaktadır:

-unġız/-ünġız; -Inġız kōp-^unġız-lar 876; kōr-^unġız 1060; tut-^unġız 1480.

5.2.2. Dudak Uyumuna Girmeyen Ekler

+siz ‘ōzr+siz 896; mahrec+siz 1059; arıġ+sız 330; arık+sız 330; tefavüt+siz 82; fūrūht+sız+dur 1878; tefāvüt+siz 82.

+çı yol+çı+sız 11; soruk+çı 216.

+ⁱnçi / +^unçi Bu ekin ünlüsü dudak uyumuna uymaz. Yardımcı ünlüsü ise düzenli olarak uyuma girmemektedir, ikili bir kullanıma sahiptir: üç+ⁱnçi 40 ~ üç+^unçi 1942; tōrt+ⁱnçi 471 (1 kere) ~ tōrt+^unçi 1191 (dört kere); altı+nçi 717; iki+nçi 103

-ġuçi/-ġüçi; kuçi/-küçi kiy-ġüçi 908; tut-kuçi 908; sōġ-ġüçi 171; sal-ġuçi 2120; öt-küçi 250; öl-ġüçi+ge 2229; oġu-ġuçi 804.

+I/-sI kulaġ+ı 1175; öz+i 64; ara+sı 524; tigre+si 322.

+nInġ uy+nınġ 1340; öz+ninġ 616; öçkü+ninġ 1339; oġuguluk+nınġ 934.

+nl uy+nı 1135; uluk+nı 1364; öz+ni 451.

+DIn uyku+dın 490; özi+din 1589; āyāt+tın 853; barmak+tın 150; bolmak+tın 672; yüklemek+tın 2234; bölmek+tın 288; ta'abbüd+tın 1288, teheccüd+tın 1288.

+ğı/+gi; -kı kündüz+gi 922; burun+ğı+sı 105, burun+kı+sı 1719; song+ğı 429 (7) / song+kı (6); song+kı+da 868 / song+ğı+da 1231.

-DI (III. Şahıs çekiminde) öltür-di 1895; otur-dı 863; bak-tı 727; kit-ti 358.

-miş bol-mış 299

-ğıl/-gil;-kıl/-kil (II.T.Ş.Emir Eki) kör-gil 865; yu-ğıl 314; yörü-gil 2031; yit-kil 2029; yi-gil 1128; yırak tut-kıl 955; sürt-kil 651.

5.2.3. Sadece Yuvarlak Ünlülü Kullanılan Ekler

-uk/-ük aç-uk 620; yırt-uk "yırtık" 620; yap-uk "örtü" 617; artuk 1885; ar-uk 1171.

-ğu/-gü; -ku/-kü yi-gü+lük 1121; ölükse-gü+dür 316; ayt-ku+luk 1444; kiy-gü+lük-turur 1809; bir-gü "vergi" 1292; bir-gü+lük "verilecek" 1859.

-uk- aş-uk-up 900.

-guz/-güz- kör-güz- 496; otur-guz- 52.

-kür- yit-kür-gil 515, 600.

-ur/-ür- tig-ür- 593, 844; çum-ur-ğaylar 266; kiç-ür-üp 790.

-DUr- taṅg at-tur-sa "ağartmak" 2147; sın-dur-mak 912; sığış-tur-sanṅ 134; işit-tür-di 151; kıl-dur-ur 1779.

+DUr arıglığı+dur 375; arıgsız+dur 317; özge+dür 2167; mestlikdur 543; biş+dür 506; dip+tür 352; kişi+tür A. 1196

-Ur (İsim-fiil) arıt-ur+nı 462; sıkıl-ur+nı 429; bar-ur+ığa 1670.

-ur/-ür (Geniş zaman eki) körset-ür-ler 127; ayır-ur 1390; yiber-ür 1671.

-ğu/-gü; -ku/-kü bol-ğu+sı 1338; diyil-gü+sidür 50; 'arz kıl-ğu-m 1064.

-ğunça/-günçe; kunça/-künçe ayt-kunça 2058; taṅg at-kunça 2106; tol-gunça 1325; namāz öte-günçe 1127; di-günçe 752.

-sun/-sün; -sunlar/-sünler (III. Teklik ve çokluk emir eki) alma-sun 1386; al-sun 478, 1388, 1466; çık-sun 1258; birme-sün 1421; di-sün 1001; alma-sunlar 1423; bil-sünler 2112; kıl-sunlar 2112.

5.2.4. Düzensiz Kullanılanlar

Geniş zaman ekinin -Ar/-Ur şekli olmasına rağmen düzenli olarak dudak uyumuna göre kullanılmamaktadır: körün-ür 109, 427; kutul-ğaylar 273 / kutul-ur 263; ancak kör-er 82; köy-er 73; körset-ürler 127; ayır-ur 1390; yiber-ür

6. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

6.1. b- > m-

Kelime başındaki b- sesi kendisinden sonra n, nğ bulunan kelimelerde daha Orhon Türkçesinden itibaren m- sesine dönüşmeye başlamış, bu değişimi Uygur Türkçesi döneminde tamamlamıştır. Bu ses değişiminde Çağatayca da kelime başındaki m-’leri devam ettirmiştir: mamuk “pamuk” 74; min-er “binmek” 1133 < bin-; minme-senğ 1309; minmek 2234; minğ 2042; mindin 37; mininğ 446; munğa 52.

Bunların yanı sıra değişimin görülmediği örnekler de bulunur: bunça 2226 (1 örnekte) / munça 86.

6.2. -b > -w > -v

Eski Türkçede /b/, Harezmi Türkçesinde üç noktalı f ile gösterilen bu ses Çağataycada gelişimini tamamlamış ve /v/ olmuştur: siv-gen 280 < seb-; kavuş-tur- 1102 < Orh.T. kabış-; tive 1169 < Orh.T. tebe.

6.3. -ğ-> -v-

Harezmi Türkçesindeki -g- > -w- ~v ses gelişmesi Çağataycada -v- olmuştur.

tavuk 416 < Orh.T. tağıu / tağa; yavuk 1038 < Orh.T. yağuk; savumaydur idi 153 < Uyg.T. soğı-; yavuklaş-sa “yakınlaşmak” 228 < Orh.T. yağuk; yavuş-sa “yakınlaşmak” 1980 < Orh.T. yağı-ş-.

Bu gelişme doğrultusunda sonda +egü ses birliği de +ev olur: birev “her bir” 1045, 1194, 1301; birev+ni 1671.

6.4. -p- > -f-

Bir kelime bu ses değişimi görülmemektedir: tofrağ 902.

6.5. t- , -t- > d-, -d-

Çağatayca kelime başında sedasız ünsüzleri devam ettiren bir tarihî şive-mizdir; ancak Çağatayca üzerinde başlangıcından itibaren Oğuzcanın etkisi görülür. Bunlardan biri kelime başında t- > d- sedalılılaşmasıdır: di- 1771; döş+kaça “döş, göğüs” 830; kün durur 500 < turur; bunların dışında yer yer kelime içinde de bu seste sedalılılaşma görülür: yulduz-ça < yultuz-ça 265.

B nüshasında bir alıntı kelime sonda sedasızlaşma tespit edilmiştir: yā-ħut 52b/7 < yāħod 128/6.

6.6. -d-, -d > -z-, -z > -y-, -y

Bu ses gelişmesi Çağatay Türkçesinde tamamlanmıştır ve metnimizde de arkaik özellikler tespit edilmemiştir.

kuyı 893 < kudı ; yayak “yaya” 1652 < Orh.T. yadağ; toymas 74 < Orh.T. tod-

maz; oygak 1924 < oygağ irdi “uyanık idi” 152 < A.T. *od+ga-ğ; ayak 357 < Orh.T. adak; ayıriban 1671 < Orh.T. adır-; biyik 1018 < Orh.T. bedük; kiy- 440 < Orh.T. ked-; uy 900 <Uyg. T. ud; kiyin 29 < Orh.T. kidin; koy- 2100 < Orh.T. ko-d-.

6.7. -d- > -y- > -g-

Sadece şu kelimedede görülür: ige+si “sahip” 960 < D.L.T. izi < E.T. édi.

6.8. Damak Ünsüzlerinin Karışması

Mübeyyen’de de Çağataycadaki kelime sonunda sebepsiz g/k, ğ/k nöbetleşmesi yoluyla sedasızlaşma; çekimli şekillerde ise sondaki ünsüzde sedalılaştırma meylli sıklıkla görülmektedir; ancak bu hadisede bir yazım birliği söz konusu değildir, üzerinde çalıştığımız iki nüsha arasında dahi farklılık bulunur.

6.8.1. Kelime ve ek sonunda sedasızlaşma -ğ>-k; +lığ>+lık

Kelime Sonunda: arığ “temiz” 350 (5) > arık 420 (5); arıksız 330, 502, 517; sarık 553 (3) < sarığ “sarı” 542; yağ 1861 (3 yerde) > yak 1528 (bir yerde); yayak “yaya” 1652 < Orh.T. yadağ; tamuk “cehennem” 267 < tamuğ; uluk 456 < uluğ; kattık 429 < katığ; sarık 553 < sarığ; ağık 284 < ağığ; çağ 341, 1155, 2152 (6) / çak 13, 1526, 1816, 1842, (17).

Ek Sonunda: bağık “bağlı” 901; ıdlık “kokulu” ; 420; tahāratlık “<A.tahārat+ T.-lığ) temiz” 611; şehvetlik “<A.şehvet+ T.-lığ) şehvetli” 1633; renklik “renkli” 1529; ötüklük “çizmeli” 633; atlık “atlı” 1914.

Bir alıntı kelimedede sonda d- > t- sedasızlaşması meydana gelmiştir: fevāyid (<A.fevā’id) 1099 / keşret-i fevāyit 1006.

6.8.2. Sedalılaştırma /k,k/ > /ğ,g/

6.8.2.1. Kelime İçinde

Çağataycada iki ünlü arasında kalan sedasız ünsüzün sedalılaştırması genel bir hadise olmakla birlikte sedasız şeklini koruyan yapılar da vardır: nerliğ 100; bulutlukdur “bulutlu” 1486; kulağı 1175 < kulak; kulluğı 5 < kulluk; kurumagnı < kurumak 437; kuyruğı 1175 < kuyruk; artuğın < artuk 1138; ayağınğ < ayak 571; azrağın < azrak 739; koltuğunğdın < koltuk+unğdın 1993; çıksa 331 A nüshası > çıgsa B nüshası 18b/6; çıgsalar 542 < çık-; aşuğunğ 571 < aşuk v.b.

Sedalı bir ünsüz ile ünlü arasında alan sedasız ünsüzün sedalılaştırmasında da ikili kullanım görülmektedir: ayağın 1825 / ayak+nı 630, 866.

6.8.2.2. Kelime ve Ek Sonunda

Esas itibarıyla sonda sedasızlaşma görülürken lığ/lık karışmasına birkaç örnekte rastlanılmıştır: kurbānlığ 1171 / kurbānlık 1128; yamanlığ 42; tapmağlık “bulma” 384; aruğ “zayıf” 1173 < aruk 1171; ayağ “ayak” 1806 (1) < ayak 591 (Yalın durumda:19 kere); barmağ 857 (1 kere) < barmağ-lar 831; barmağ+ların 655 / barmağ+larınğ 615 .

6.8.2.3. Ek Başında

köngül+dağı 724; kuyı+ğı 890; avval-ķı 1164 (1 kere)/ avvalğı 34 (4 kere); kılmaķķa 455 / kılmaķķa B 24b/3; ayakķa 477 / ayakķa B 25b/6.

6.9. Sızıcılaşma

-ķ- > -ķ-

yahşı 88; yahşılık 42; tohtat- 2219; tansuķ “(< tansuķ/tansuğ Abuşķa 172) şaşılacak” 142; saķla-saņğ 1179 < saķla-; oķsa-mas “benzemek” 56 < oķsa-; ĥatun “kadın” 2175.

7. ÜNSÜZ DÜŞMESİ

7.1. y- ön sesi

y- ön sesinin kullanımını iki nüshada farklılık göstermektedir. E.T.’deki *yegirmi* sayı sözü düzenli olarak A nüshasında *yigirme* 1335,6, B nüshasında *igirme* 69b/11, 70a/1 şeklinde kullanılmaktadır. ilķi “yılķı atı” 1309 < Orh. T. yılķı. → 8.1.

7.2. -g- /-ğ- ; -g / -ğ > Ø

Esas itibariyle Çağataycada Karahanlı ve Harezmi Türkçesi dönemlerinde kelime içindeki /g/, /ğ/ seslerindeki düşme Çağataycada da devam etmiştir: kirek < kergek.

Kelime sonundaki /g/ ve /ğ/ ünsüzleri esas itibariyle korunmuştur. Metnimizde bir örnekte sonda düşme ve ünlü darlaşması tespit edilmiştir: sorı “soru” 418 < sor-u-ğ.

7.3. -l- > Ø

kiltür-1995 / kitür- 1960; ĩmān kiltür- 38 (3 kere) / ĩmān kitür- 276 (1 kere).

7.4. -r- > Ø

ķutul-ğaylar 273 / ķutul-ur 263; bilen 342 < birlen.

7.5. -v > Ø

Babür, Türkçede vâvın ötre değerinde olduğunu ve çoklukla telâffuz edilmediğini belirtir [Aruz Risalesi: 24a/2]; ancak bu kelime Çağatay metinlerinde bazen de -ar geniş zaman eki ile çekime girmektedir (Ubeydullah Han: Mesālū’s-Salat: yuv-ar sin 63, yuv-arda 45). Bu durumda v sesinin kendini koruması gerekir, yine aynı kelime -r ile de çekimlenmekte ve yur olarak nazımda tek hece için kullanılmaktadır (yu-r 468). Kelimenin her iki şeklinin de vezne göre kullanıldığını ve yaşadığını söyleyebiliriz: yuvdur- “yıkātmaq” 389. Bugün Özbekçede kelime *yuv-* şeklinde yazı dilinde gösterilmektedir, tıpkı *svv* “su”da olduğu gibi.

7.6. -e- > -y- ; -e > Ø

Metinde Fars yazımının da etkisi ile kelime içinde -e- > -y- değişmesi görülmekte; sonda ise çoklukla Türkçede bulunmayan bu ünsüz düşürülmektedir: Cebrā'īl 144, 145 / Cebrayil (<A.cebrā'īl) 103; mesā'ilde 2226 (1 kere) / mesāyil 293 (10 kere); cāyiz (<A. cā'iz) 644; ferāyiz (<A.ferā'iz) 300; fevāyid (<A.fevā'id) 1099; hāyil (<A.hā'il) 111 ; vuzū <A.vuzū' 520.

8. ÜNSÜZ TÜREMESİ

8.1. y- türemesi

yırak 1039, 2102 < Orh. T. ırak, Uygur. T. ırak / yırak; yığla-ban 2162 < Uyg.T. yığla-/ ığla-; yığaç "ağaç" 361, 435 < ığaç; yılan 879; yıl 1287 kelimelerinin kullanımı düzenlidir. Bunların yanı sıra; ıd "koku"1798; ıdla- 903 şekillerinde y- önsesi türememiştir. → 7.1.

8.2. h- türemesi

Ana Türkçedeki h-'li kelimelerden har- ve hür- kelimelerini arkaik olarak devam ettirmektedir: har- gay "yorulmak" 254; harmağın imes irdi 150; hürmeñg "ulur gibi ses çıkarmayın (insan için kullanılmış) 951; hürmeklik "uluma" 905

8.3. p türemesi

İlâveli tekrar gruplarında bu türeme ile karşılaşmaktayız: tüp tüz "dümdüz" 854, 751; tip ting "tam tamına" 1061.

8.4. g türemesi

E.T.'de sonu uzun ünlülü birkaç kelimedede görülen bir ses türemesidir. Belki uzun ünlü yanında bir ünlü ikizleşmesi / y türemesi daha sonra -y>-g değişmesi de olabilir. Nehcü'l-Feradis'de bu değişimin tamamlandığını görüyoruz: tamuk 256, 257 < N.F. tamuğ 10-1 v.b.< Uyg.T. :tamu < Sogd. tmw (TEKİN 1976: 466; tüg 517 < N.F. tüg 65-13 < Uyg.T. tü: (TEKİN 1976: 486).

9. YER DEĞİŞTİRME

Birkaç örnekte görülmektedir: yamğur < yağmur 1044, 1532; örğenmegige < öğren- 783; bigin 643 < kibi+n.

10. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Babür, Aruz Risalesi'nde aynı ünsüzlerin yazımından bahsederken ikizleşmeden de *şedde* terimiyle bahseder ve *ikki*, *tokkuz* [22b/1-2] örneklerini verir. Çağataycada çok görülen bu ses hadisesi vezne göre uygulanmıştır. İkizleşmenin görüldüğü yerler de *şedde* ile belirlenmiştir: sikkiz 128; yitti "yedi" 1153; tokkuzunçı 1921; sakkal "sakal" 572 / sağal 1862; on ikki 1288; allı "ö-nü" 872; allıda 145; ançça 652; niççe 1556.

11. ÜNSÜZ UYUMU

Çağataycada ünsüz uyumu hakkında yazıya bakıldığında bir kuraldan bahsetmek mümkün değildir. Bu, Türkçe kelimelerde görüldüğü gibi telâffuzları hakkında henüz kesin bir karara varılamayan alıntılarda daha fazladır. Babür, Aruz Risalesi'nde ğ/k; g/k; d/t nöbetleşmesinden bahseder: "22b/3 Ğayn ve kâf (4) ve kâf birbirleri bile mübeddel bolurlar. 22b/10 ayakka ve iligge, bu şūratlarda ikki (11) harf bitirler, aşl oldur kim bu mezkūr bolğay ħurūfını bu şūrat bile (12) bitigeyler. Adınınga tī ve kâf ve kâf'ning mücāveretidin dāl ve ğayın, (13) tī ve kâf ve kâf bile mübeddel boluptur." (Aruz Risalesi: 22b/3-4; 11-13). Bu doğrultuda 'adad+ka 118 > 'adatka; teheccüd+tin 1228 > teheccüt+tin; sücüd+ta 770 > sücüt+ta; şayd +ta 1893 > şayt+ta şeklinde mi değerlendirmeliyiz. Bunların yanı sıra mescid +te 2042 / mescid +de 1041 şeklinde ikili olanlar da var. Bunlarda da bir birliğe gidilip her ikisini de *mescit* olarak değerlendirilebili. Babür, ses nöbetleşmelerinden bahsederken b'yi zikretmez; ancak ğ/k nöbetleşmesine dayanarak, -b sedasız ile biten kelimelere sedasız şekillerin geldiği görülüyor: kütüb+ka 118 > kütüp-ka; muhāşşab+ta 2150; çūrāb+ka 618; edeb+tür 1963; ğayb+ka 276. Bu örneklere bakarak sedasızlaşmayı düşünmemizi engelleyen d/t nöbetleşmesi olduğu hâlde kütüb+din 119 çekimi de görülmektedir.

11.1. Yaklaşma durumu: -ka/-ke; -ga/-ge

ağız+ka 1574 / ağız+ga 514, 515; artuğ+ka 461; 'avrat+ka 377; zirā'at+ka 1461; taş+ka 2171; söz+ge 1079; sefer+ga 1974; şayd+ka 1903; resūl+ga 1189 / resūl+ka 2013; rek'at+ka 796; müfrid+ka 1894; münferid+ka 786; cennet-i 'adn+ka 188; 'adad+ka 118; çūrāb+ka 618; biş+ke 1350; gūş+ka+ça 830

İki nüsha arasında da bu bakımdan bir paralellik yoktur: dūzah+ka 38/5 / dūzah+ga 15a/7; ğayb+ka 276 / ğayb+ga 16a/7.

11.2. Bulunma durumu: -DA

kopmak+ta 855; körmek+te 80; luğat+ta 1931; 'avrat+ta 379; tofrağ+ka 650; şūrat+ta 234; rek'at+ta 746; necāset +te 480; meclis+te 1828. Ancak ku- lağ+da durur 577; sücūd+ta 770; şayd+ta 1893; muhāşşab+ta 2150; v.+da 1071 (2) / vakt+ta 962 (3 kere); iş+de 76 (1 kere) / iş+te 154(8 kere).

11.3. Ayrılma durumu: -Dın

koy+dın 1335; taş+tın 2000; necāset +tin 404; mevākit+tın 1686; biş+tın 1692. Ancak çaynamak+dın 1562; ku- lağ+dın 80; ayak+dın 866; tıktı- lış+dın 1989; teheccüd+tın 1228; dimek+dın 1277 / dimek+tın 2250; 'ıyd+dın 2143 (1 kere) / 'ıyd+tın 1157 (2 kere); iş+dın 485 (4 kere) / iş+tın 1481 (3 kere).

11.4. Aitlik eki: -ğı/-kı

āhır +ğı 691; burun+ğı+sı 105, burun+kı+sı 1719

11.5. İsim-fiil: -kan/-ken; -ğan/-gen

sık-kan+da 405; ayak koy-ğan 1169; kiy-gen+ige 1815; kir-gen 1348; kit-ken+idin 2254.

11.6. Görülen Geçmiş Zaman Kipi: -dı/-di; -du

Ekin ünsüzünün uyum dahilinde kullanıldığını bizzat Babür'den öğreniyoruz. Aruz Risalesinde -d- > -t- değişmesinden bahsedilirken görülen geçmiş zaman harflerinin *dâl* ve *yâ* olduğu belirtilir ve sedasız (f)'li şekillerinin de olduğu açıklanır: "22b(4) ħurūf-ı māzī kim dāl (5) bile yâ'dur bu şürette kim fi'ilniᅡ āhırı tā bolsa ol dāl tā'ğa (6) mübeddel bolur".

Mübeyyen'de de görülen geçmiş zaman ekinin ünsüz uyumuna göre دی ve تی olarak ikili şeklini görüyoruz: ayt-tı-m 764; ayt-tı-m min 1276; di-dim 45; ol-dunᅡ 1042.

11.7. Gelecek Zaman Kipi: -ka(y)/-ke(y); -ğa(y)/-ge(y)

sık-ᅡay 225; saᅡ-ᅡay 522; ᅡuy-ğa sin 433; köter-gey 826; ᅡolda-ᅡay-lar 2256.

11.8. III. T.Ş. Bildirme: DUrUr/ -DUr

Bildirmedi tam bir ünsüz uyumundan bahsetmek mümkün değildir; ayrıca ünlüden sonra da ekin sedasız biçimi getirilmektedir: ᅡayd durur 2122; sa'ādat+tur 284; biş+durur 518 / biş+turur 1345.; ᅡudrat+tur 75; 'aks +dur "ters-tir" 867; setr-i 'avrat+tur 374; mestlıkdur 543; münāsib+tür 282, 966, 1129, 1736; müstahab+tur 384 (9 kere) / müstahab +turur 1614 (2 kere). Ancak ikili kullanımlar da vardır: almaᅡ+dur 514 / almaᅡ+tur 1824; kişitür A. 1196.

12. HECE DÜŞMESİ

Veze gereᅡi olarak turur/durur gerek bu şekilde gerekse hece düşmesine uğrayarak ekleşmiş hâliyle kullanılır: kün+dür 1609 < kün durur; yok+tur 57, 57 <yok turur; Tinᅡri+durur 3 / Tinᅡri+dür 39 664; ufraᅡ <ufaᅡ+raᅡ "azıcık, ufacık"457.

B. BİÇİM BİLGİSİ

1. İSİM ÇEKİM EKLERİ

1.1. Çokluk Eki -lar

al-ğan+lar (harc) 1392; kiygülık+ler+ni 906; kün+ler 1613; at+lar 585; til+ler 8; şükr+ler 210; sünnet+ler 300; su+larğa 332; namāz +lar 1276; müşkil+ler 1636; kölege+ler "gölge" 676.

Alıntı kelimelerin çokluk şekillerinde vezne göre bir tercih yapılmaktadır: tekbīrāt 1187 (<A. çokluk) yanı sıra tekbīrler durur <A.tekbīr T. +ler 799.

Bir beyitte çokluk eki sayı sözü ile kullanılmıştır ve kesir ifadesi taşır: tört+ler+ini:

Tört 'aşr oldı ü yana üç şām, / Tört huften farīza boldı tamām; Törtlerini iki müsāfir öter, / Bir tün ü künde farz on bir öter"..... Misafir (her birinin) döt farzını eda eder." 964-965.

1.2. İyelik Ekleri

I. Tekil Şahıs +(°)m.

könğl+^um+ge 18; tilek+ⁱm 2256 ; tahārat +ⁱm 565; söz+^um+e 1236; söz+^um+ge 1679; namāz +ⁱm 649; müşkil+ⁱm 566; cān+ⁱm+a 16.

II. Tekil Şahıs +(°)nğ

arka+nğ+nı 2165; bil+ⁱnğ 898; koltuğ+^unğ+dın 1993; kul+^unğ 1427; könğl+^unğ 1274; köz+^unğ 2165; söz+^unğ 1058; ayak+lar+ⁱnğ 369; yir+ⁱnğ 409; tahārat +ⁱnğ 559; namāz +ⁱnğ 558.

III. Tekil Şahıs +ı /+i; +sı /+si

'acz+ı 150; könğül+i 245; köz+i 1980; 'amme+sidin 161; ara+sı 524; tigre+si 322; ağız su+yı 1529; söz+i 573; kögs+i+ning 1193.

I. Çoğul Şahıs +mız

til+ⁱmiz+ni 171; muğtedā +mız 209.

II. Çoğul Şahıs +^unğiz, +ⁱnğiz

könğül+^unğizge 1512; şaf+ⁱnğiz 1060; imām+ⁱnğiz 191.

III. Çoğul Şahıs +larl

at+ları 102; yir+leri+de 273.

1.3. Durum Ekleri

1.3.1. İlgil Durumu +Inğ; +nInğ

Esas olarak ekin ünsüzle başlayan şekli kullanılmakta olup birkaç örnekte ünlü ile başlayan şekli görülür: vaqt+ninğ 959; bevl+ninğ 447; kün+ninğ 675; ata+ninğ atası 1417; yir+ninğ 355; tive+ninğ 971; sūra +ninğ 779; namāz +ninğ 663; su+ninğ 311; söz+ninğ 1279; sol+ninğ 832; ağz+ınğ suyu 1576.

Belirtisiz isim tamlamalarında eksiz şekiller de bulunur: ağzı suyunu yut-key 1530; muşallī namāzıdur “namaz kılanın namazı” 383.

1.3.2. Yaklaşma Durumu +ğa/+ge; +ka/+ke; +nğA; +A

Yaklaşma durumu eki gerek ünlü gerekse ünsüz uyumu bakımından kurallı bir kullanım içinde değildir. Alıntı kelimelerde sıklıkla rastladığımız uyumsuzlukları dışında ekin Türkçe kelimelerde hem ünlüsü hem de ünsüzü bakımından uyumluları yanı sıra uyum dışı biçimleri de kullanılır. Yaklaşma durumu ekinin kullanımını ile ilgili metinde görülen özellikler şunlardır:

a. Damak uyumu: yir+ğa 1700 (1) / yir+ge 96 (18); uşbular+ğa 1417 / uşbular+ge 1822; öp-mağ turur 1563/ öpmek 1633; burun+ğa 514 / burnı+ge 1528; ağzı suyunu yut-key 1530; öz+iğa 1528 / öz+ige 1162; ötükünğ+ğa 615; barı+ğa 10/ barı+ge 1313.

b. Ünsüz Benzeşmesi: altı+ğa 1169; altmış+ka 1343; bil+ge 1912; yüz+ge 576; ağız+ka 1574 / ağız+ğa 514, 515; artuğ+ka 461; tive+ge 1349; su+ğa 266; ‘avrat+ka 377; zirā‘at+ka 1461; taş+ka 2171; söz+ge 1079; sefer+ğa 1974; şayd+ka 1903; resūl+ğa 1189 / resūl+ka 2013; rek‘at+ka 796; sūra +ğa 777; müfrid+ka 1894; münferid+ka 786; cennet-i ‘adn+ka 188; ‘adad+ka 118; çürāb+ka 618; biş+ke 1350; kütüb+ka 118; çürāb+ka 618; gayb+ka 276.

İki nüsha arasında da bu bakımdan bir paralellik yoktur: dūzah+ka 38/5 / dūzah+ğa 15a/7; gayb+ka 276 / gayb+ğa 16a/7.

c. İyeliklerle Kullanımı

c.i. Ek, I.T.Ş. İyelik ekli kelimelerde +A; +ge biçimleriyle kullanılmaktadır: könglüm+ge 18; cān+ıma 16; söz+üme 1236; derd+ime 567; söz+ümge 1679.

c.ii. Ek, II.T.Ş. İyelik ekli kelimelerde +A; ğa/+ge biçimleriyle kullanılmaktadır: bil+ınğ+e 1705; kulağınğ+a 592; ağz+ı+nğ+ğa 587, 588; arka+nğ+ğa 1015; yüz+ünğ+e 607; burnunğ+a 597; könglünğ+e 1164; ālat+ınğ+ğa 608; fi‘l+ınğ+ge 1788; ton+unğ+ğa 387; tahārat +ınğ+ğa 557; şavm+unğ+a 1527; sāk+ınğ+ğa 626 / sāk+ınğ+a 598; namāz +ınğ+ğa 367; at+ınğ+ğa 22; halk+ınğ+a 1531 / halk+ınğ+ğa 1532; iş+ınğ+e 1788 / iş+ınğ+ge 1270.

c.iii. Ek, III.T.Ş. İyelik ekli kelimelere zamir n’si olmaksızın eklenmektedir ve +ğa/+ge biçimleriyle kullanılmaktadır: ağz+ı+ğa 13, 1529; köngl+i+ge 1521; közler+i+ge 109.

ç. Bir örnekte zamir n’si ile birlikte +a biçimi görülür: barı+n+a 482.

d. Yaklaşma durumu eki kendisinden sonra gelen eşitlik durumu eki ile

birlikte “-e kadar” anlamı kazanır: kün+geçe 1262; ‘aşrī+ğaça (<A. ‘aşr); gūş+kaça 830.

1.3.3. Belirtme/Yükleme Durumu +nI; +n

Ek yalın durumda isimlerle +nI biçiminde çekimlenmektedir: koy+nı 1735, 1776; köz+nı 896; tört+nı 835; tiz+nı 377; sūra +nı 778; āhır +nı 41; altmış üç+nı 1944; su+nı 314; söz+nı 151; sol+nı 832; arasıdağı+nı 901.

İyeliklerle Kullanımı I. ve II. Ş. İyelik eklerinden sonra +nI, vezin gereği olarak da III. T.Ş. iyelik ekinden sonra hem +nI hem de +n biçiminde çekimlenir: ağz+ı+nı 896; köz+ünğ+nı 2160; söz+üm+nı 446; namāz +ınğ+nı 936; su+yı+n 905 / su+yını 342; aḥbāb +ı+n 173; ṭahārat +ı+n 355 / ṭahārat +ı+nı 311; şīve+si+n 202 / şīve+si+nı 201; sūra+sı+n 1217; altı+sı+nı 303, 1099; ‘āmmē+si+nı 1822; ana ana+sı+n 1417; bevl+i+n 414 / bevl+i+nı 417; kün+leri+nı 1602; altı+sı+n 303; altınçı+sı+n 1817; lezzet+i+n 984; söz+i+n 291; söz+i+nı 478; söz+ler+i+nı 1824.

1.3.4. Bulunma Durumu +DA

āhır +da 1556, at+ta 480; yir+de 356; tağ+da 71; şer‘+de 403; namāz +da 302

İyeliklerle Kullanımı yir+inğ+de 445; ağz+ı+da 1176; āhır +ı+da 1102; kün+ide 1945; yir+ide 302; teheccüd namāz+ı+da 1239.

Bu ekin kullanımında iki nüsha arasında dikkat çekici bir özellik görülmektedir. A nüshası bulunma durumu ekini kullanırken, bu ekin görüldüğü kelimeler B nüshasında yaklaşıma durumu ekiyle çekimlenmektedir: sünnet+te 742 / sünnet+ka 40a/4; iş+te 850 / iş+ge 45b/6; mescid+de 1041 / mescid+ka 54b/4; yumak+ta 470 / yumak+ka 25a/9; su+da 266 / su+ga 15b/6 v.b.

1.3.5. Ayrılma Durumu +DIn

kul+dın 1142; kün+ din 970; yir+din 258; tive+din 1735; tağ+dın 1446; taş+tın 2000; necāset +tin 404.

İyeliklerle Kullanımı köz+i+din 1175; kün+i+din 1943; yir+leri+din 542; namāz +ınğ+dın 1156.

Bir örnekte zamir n’si ile birlikte kullanılır: iç+i+n+de 2004

1.3.6. Eşitlik Durumu +çA

Aḥmed+çe 135; bil-genimçe 1275; kümüş+çe 1368; yir+çe; yıldız+ça 265.

Eşitli durumu eki yaklaşıma durumu ekinden sonra gelerek –e kadar anlamını taşımaktadır: kün+geçe 1929 ; yıl+ğaça 1666 613; tüş+ge+çe 1094;; tiz+ge+çe 376.

İyeliklerle Kullanımı şer'+i+çe 142; tüb+i+çe 575; yir+i+çe 620; bar+ınça 558.

İşaret zamirleri ile çekimlenirken zamir n'si kullanılır, zaman zaman ünsüz ikizleşmesi meydana gelir: bunça 2226; munça 86; munçça 1247.

Bu işaret zamiri ile çekimlenirken bir örnekte yaklaşıma durumu ile birlikte katmerli zamir çekimine girer: muñaça 579.

1.3.7. Vasıta Durumu +n

arasıdağı+n 1577; bigin 643; bilen 1757 < bile+n; birin birin 1378; ikin <erki+n 198.

1.3.8. Yönelme Durumu +rA; +kArI/+geri

Metinde yönelme durumu ekinin +rA; +kArI/+geri biçimleri Eski Türkçeden beri kullanılan birkaç kelimedede kalıplaşmış olarak görülmekle birlikte işlek değildir. Bunlar, kendilerinden sonra gelen durum ekleriyle kullanımlarına bakılarak Türkiye Türkçesinde olduğu gibi yapım eki olarak da değerlendirilebilir ki: üz+re 2057; beri 153; yokarı 918 < yok+karı 1597, 2027; yok+karı+ğa 612; taş+karı+dın 1999, taş+karı+ğa 2048; iç+re 2178; iç+re+dür 269; il+geri 562; il+geri +dindür 541; il+geri +ge 1540.

1.4. Aitlik Eki +ğI/+gi; +kı

āhır +ğI 691, 2146, 2148; kündüz+gi 922; avval+ğI 34 (4) / avval+kı 1164; burunğısı 105, burun+kısı 1719; yılda+ğI 1614; taş+kı 665; songra+ğI 2141; song+ğI 429 (7) / song+kı (6); song+kıda 868 / song+ğıda 1231.

2. ZAMİR N'Sİ

Esas itibariyle düzenli bir şekilde zamir n'si kullanılmaktadır; ancak birkaç örnekte görülmektedir: 'acz+ı+ğa 9; köz+i+din 1175; kul+ı+ğa 1422; şubh+ı+dın 1166; söz+i+din 1589; söz+i+ge 727; bir+i+de 1514; barı+n+a 482; iç+i+n+de2004.

3. SIFATLAR

3.1. İşaret Sıfatları

bu(1) bu (işaret sıfatı) 2101, 2258

bul bu (işaret sıfatı) 1548

uşal "işte o" 1694

uşbu "işte bu" 21

uşol (1) işte o (işaret sıfatı) 1207, 1752

ol 341

Babür zaman zaman alıntı işaret sıfatlarını da kullanmaktadır: in vakt "(<F.) bu; şu vakit" 727

3.2. Sıfatlarda Karşılaştırma+rak/+rek

kuşu+rak "daha aşağı"1816; az+rak 382; azrağı 1073; yaşı+rak "daha güzel, daha iyi" 1177; köp+rek 2140; kem+rak "(<F. kem+ T.+rak) daha az" 1399; burunrak 1872; burnarak 560.

3.3. Sıfatlarda Pekiştirme

Çağataycada sıfatlarda pekiştirme, pekiştirme sıfatları yanı sıra ilâveli tekrar grupları ile de sağlanmaktadır. Metnimizde /p/ eklemeli örnekler vardır: tüp tüz "dümdüz" 854, 751; tip ting "tam tamına" 1061.

4. SAYILAR

4.1. Asıl Sayılar

4.1.1. Basit Asıl Sayı İsimleri

bir 1364; ikki 481/ iki 2156 ; üç 306; dört 1349; biş 28; altı 305, 1858; yitti 147; sikiz 1227 / sikkiz 1394; tokuz 2255; on 1866; yigirme 1150; kırk 1349; illig imiş 241; altmış 1548; yitmiş1943; yüz 1318; miñ+din1338; tümen "on bin" 25; yüz tümen 226.

Sayılarda özellikle gruplandırma söz konusu olduğunda bir sayı sıfatının kullanıldığı görülmektedir: bir tokşan "doksan" 1152; bir yarım "yarım" 637; ayrıca yirmi yerine: ikki on "yirmi" 1202 kullanılır.

Türkçe sayı sözleri yanı sıra vezin gerektirdiğinde alıntı yapılar da kullanılmıştır: yek "<F. tek"1383;; mīleyn "<A. iki mil" 1961.

4.1.2. Birleşik Sayı İsimleri

Metinde görülen sayılar: on bir 965; on iki 967 / on ikki 1288; on üç 1613; on dört 1613; on biş 988; on yitti bar 962; on sikiz 1778; yigirme biş ise 1347; yigirme iki durur 765; yigirme tokuz 1480; otuz 1488; otuz altı 322; altmış bir 1350; altmış üçü1944; yitmiş altıda 1351; tokşan bir 1352; yüz siksen 115; yitti yüz yigirme 1153; yüz yigirmeçe 1354; yüz yigirme bir 1335, 1336; yüz yigirme sikkiz idi 2255; ikki yüz bardur "iki yüz" 1322; ikki yüz bir 1336; dört yüz 1337.

4.2. Sıra Sayılar

Sıra sayı eki Çağataycada artık iyelik ekinin kalıplaşması ile meydana gelen + nçi kullanılır. Ekin yardımcı ünlüsü çok kere dudak uyumuna girmez: iki+nçi 2143 / ikki+nçi 1927; üç+nçi 40; üç+^unçi 1942; biş+nçi 754; altı+nçi 717; yiti+nçi 1820; dört+nçi 471 (1 kere) / dört+^unçi 1191 (dört kere); sikkiz+nçi 2047; tokkuz+^unçi 1921; on+^unçi 1048; on sikkiz+nçisin 1854; ottuz+^unçi 1496.

Birinci karşılığı olarak avvalğı 34 kullanılır.

4.3. Çarpma Sayılar

Mübeyyen'de yolu ve katla ile yapılan çarpma sayılara birer örnek bulunmaktadır: bir yolu 716, 945; üç katla "üç defa, kez" 2144; bir nevbet. 581.

Bazen vezin gereği kez v.b kullanılmıyor: Üç yuban, üç kurut ki pāk bolur
"Üç kere yıka, üç kere kurut ..." 436

4.4. Belirsizlik Sayıları

asru "çok" 552 ; az+dur "az" 645; barı "hepsi" 100; barı+sı 1713; barça
"bütün, hep" 2121; barça +sı 39; köp 182; kem "(<F.) az" 135.

4.5. Kesir Sayıları

Kesir sayı ifadelerinde Türkçeden ziyade alıntılar kullanılmıştır:

Türkçe Kökenliler: bir yarım "yarım" 637; yarım "yarım" 1319; dört yarım
"4 yarım ~ 2 tam" 1151

Yabancı Kökenliler: çār yek+çe (<F.çehār+yek) dördte bir 1821; şast der
şast "(<F.) 60'ta 60" 1460; şülş "<A. üçte bir" 690; subuğ "<A.subu' yedide
bir" 582, 584; rub' "<A.) dördte bir" 1326; 'öşr "onda bir, onda bir alınan vergi"
1451; nışf 1886; deh-der-deh "<Peh. ona on" 339; deh se "<Peh.onda üç" 1455;
deh yek "<Peh. onda bir" 1445; nışf-ı deh yek 1450.

4.6. Üleştirme Sayıları

Bir örnekte görülmektedir: ikirer 1882 / ikkirer 968.

5. ZAMİRLER

5.1. Şahıs Zamirleri

min "ben" 21

mininğ 446

manğa 2258

mindin 37

sin "sen" 146

sininğ 2206

sini 1361

sanğa 539,

sinde 617

sindin 635

biz biz

biz+din 894

biz+ge 10, 209, 274

biz+large 210

siz "siz" 1424

sizge 750, 898, 1479, 1965

Mustafa Canpolat'ın belirttiği gibi "Biz ve siz çoğul kişi zamirleri üzerine +ler çokluk ekinin ulanmış hâli bizler ve sizler şekli yalın hâlde Çağatay Türkçesinde kullanılmışsa da bunların Eski Türkçe ve Harezmi Türkçesinde olduğu gibi hâl eklerini almış biçimleriyle (bizlerinî, sizlerinî, bizlerni, sizlerni, bizlerde, sizlerde ... gibi) karşılaşılmamaktadır" (CANPOLAT 2002: 773); ancak Mübeyyen'de bir arkaik örneğe rastlanmıştır: bizlerge 210.

5.2. İşaret Zamirleri

bu "bu" 2195

munınî 2004

bunı 721 / munı 2183

munğa 52, / munğa 1053

munda 79

mundalar 2257

mundalarda 467

mundın 50

bunça 2226 / munça 86 / munçça 1247 / munğaça 579

bular 364

b.+larda 1449

b.+lardın 104

b.+largâ 281

b.+larnı 284

b.+larnınî 1445

ol "o" 4

ol+dur 54; ol durur 14; ol irmes 2173

*a "o"

anğa "ona" 491 / anğa 1135/ anğğa 871

anınî "onun" 56

anı "onu" 19

anda "orada, o zaman" 2253

andak "öyle, o şekilde" 317

andın "ondan" 2217

ança "o kadar" 789 / ançça 652

"Çağataycada kendisinden önce ve sonraki tarihî yazı dillerinde üçüncü çoğul kişi zamiri için kullanılan olar yerini özellikle Nevayi'den sonra alar şekli kullanılmıştır"(CANPOLAT 2002:773); ancak metnimizde hem olar hem de alar olmak üzere her ikisine de rastlanmaktadır:

olar "onlar"

olarını 1052
alar “onlar” 1418
alarını 521
alargâ 121
alardadır 129
alardın 204
uşol işte o (işaret zamiri) 258
uşbu “işte bu” 2245
uşmunı 1988
uşmunğa 521
uşmundın 1331
uşbular 44, 113
uşbuları 1137
uşbularnıĝ 335
uşbulargâ 1424 / uşbularge 1822
uşbularda 1415
uşbulardın 235
uşbulardur 1501
uşbuların 380
uşbularnı 1990

5.3. Dönüşlülük Zamirleri

Metinde sadece öz dönüşlülük zamiri kullanılmaktadır: öz 1422.

5.4. Birliktelik Zamirleri

biri biri 1518; birbirige “birbiri” 225.

5.5. Soru Zamirleri

En çok kullanılan soru zamirleri *kim* ve *ni*'dir. Bunların dışında *kâ soru zamirinin türevleri görülmektedir:

kim 2216; kim+din 1140; kim+ni 200; kim+ge 117; kim+dür 217

ni : Mübeyyen'de artık Çağataycada kök hecedeki e>i ses değişmesi ile ni olan soru zamirinin iki yerde ne şekline rastlanmıştır: her ne 895; nesini 1822. ni 2253; her ni 35; her ni kim 4; ni+ge 735, 1174; ni durur 332; ni+dür 156; her ni+dür 89; ni imiş 419; nit- <ni+it- “ne yapmak”: ni't-er 422; ni't-key 2189; ni't-key sin 1817.

*ka: kayan “(<ka+yan) ne taraf” 220

ķanda “(<*ka+n+da) nerede” 59

ķayda “(<ķay+da) nerede” 1089

ķaysı “hangi, hangisi”: her ķaysıdın irür 415; ķaysıdur 213; ķaysılardur 1614; ķaysını 1405

5.6. Belirsizlik Zamirleri

köp+ige 317; birev “her bir” 1045, 1194, 1301; biri 106; birisi 106; özge-lerde 1027; barça 27; barçası 39; her biride 241; barça+sıdın 1769; barça+dın 274; barı 9; barı+ğa 10; barı+n 33; başka başka 716; burunğısı 105, burunkısı 1719; burnağıdın 2140; bir niçe 1416; bir niçesini 304; nime < ne+mu “şey, ne” 1880; her nime 314; hīç nime 402, 1841, 1897; nime+ge 618; nime+lerni 1285; nime+ni 315; nime+nġ 1650; ba‘zı “<A. bazı, bir kısım” 1382; ba‘zı+nıġ 1382; hīç kim 1772; hīç nime 1897; her kıysı 415; her kim 245; her ne 895; her ni 2213 her ni kim 1967; her kimde 1447; her kimdin 1359; her kimge 245; her nime 2235; her biri 104; her birisi 93; hīç kim 152.

5.7. Bağlama zamiri

kim 2252; her ni kim 4.

6. ZARFLAR

6.1. Zaman Zarfları

Türkçe Kökenli Zarflar

burunrak “daha önce” 466; burnarak “daha önce” 560, 975, 1156, 1781, 1848; burun “önce” 216, 244, 609, 894; burna “önce” 305; bayağı “önceki” 1109; kiç 753; kiçe “gece” 2149; songra 305; song 708; yaz “ilk bahar” 1619; kış 565; yaz-ı pīşin 686; tün “gece” 1928; imdi “şimdi” 2245; tün ü kün “gece gündüz” 184; tün yarımı “gece yarısı” 1223; tüş “öğle vakti” 677; tüküz “hep, sürekli” 1480; taġlanıġ “yarın, sonraki gün” 1510; taġ namāzı 672; kıyaş barıda “güneş varken” 696; vaqt bar+ınça 558; yana 286; yanġla “yine” 1332...

Yabancı Kökenli Zarflar

āhır “(<A.) son, en son, sonunda” 264; hemīşe (<F.) daima, her zaman 58; ‘aşr (<A.) ikindi, ikindi (namāzı) 679; ‘aşrī+ğaça (<A. ‘aşr) “ikindi” 1125; avval 11, 34, 38; avvalā (<A.) “ilk önce” 1612; bām “(<F.) sabah, sabahleyin” 1241; dīger (namāz-ı dīger: ikindi namazı) 2066; saħūr “(<A.) sahur” 668; pīşin “<F.önceki, öğle namazı” 676 / namāz-ı pīşin 963 / vaqt-ı pīşin 1070; imsāk “(<A.) orucun başlama vakti” 1618; çāşıt (<F. çāşt) kuşluk vakti 1212 / çāşt 1236; çāşt-gāh (<F.) kuşluk vakti 1506; fecr “(<A.) sabaha karşı, güneş doğmadan önce tan yerinin ağarması” 871; huften (<F.) yatsı (vakti) 2082; zuhr (<A.) öğlen (namazı) 2050; şām “(<F.) akşam” 2082; namāz-ı şām 680; şubħ 668; vaqt-ı şubħ 666; vaqt-ı zevāl “(<A.) öğlen” 2056, 2057; ‘ışā “akşam ezanından yatsı ezanına kadar olan süre” 2050...

Doğrudan zaman zarfı olarak kullanılanların dışında zarf olarak da kullanılan pek çok yapı bulunmaktadır.

6.2. Yer ve Yön Zarfları

utru; utruda “karşıda”910; utrudın “karşıdan”576; utrusıda “karşısında”872; utur “karşı” 2101; üstide 246; üstidin 2107; üstige 287, 1177; üze “üzerine” 2100; üzre “üzerine” 2057; beri “beri, ön” 153; yokarı “yukarı” 918; yokkarı “yukarı” 1597, 2027; yokkarığa 612; yanga 810; yanıda 367; taşkarı+dın 1999, taşkarı+ğa 2048; sol+da 464; sol+ğa 849; onğ+ğa 849; astıda 381; kuyı 1420; aşuğunğgaça 614; içide 250; içre “içinde, -DA; -A” 2178; içredür 269; ilgerige 1540; kaşıda 155; kiyinge 1540...

6.3. Azlık Çokluk Zarfları

besī “(<F.) çok” 924; bisyārī “(<F.) çok, pek çok” 2162 endek “(<F.) biraz, az, azıcık” 532; endekī “(<F.) biraz, azıcık” 333; köptür 165.

Yalın durumdaki miktar zarfları yanı sıra karşılaştırma bildiren +rak ve eşitlik eki +ça ile de azlık, çokluk ifadesi sağlanır: ufrağ “azıcık, ufacık” 457; rub‘ iça 580; miñg namāz+ça 2042; köp+tür 165...

6.4 Nasıllık Nicelik Zarfları

böyle “böyle” 1117; eyle kim “öyle ki” 862; uşmundak “işte böyle” 2199; uşbularça 677; mundak “bu şekilde, böyle” 2178: m.+bar 772, m.+irür 906, m.+ise 1467, m.+ka 838, m.+tur 366, m.+turur 1210; öz baş+ınğça “kendi kendine” 62; birge “beraber” 96; birge bir “bire bir” 985; bir bir “tek tek” 33; birin birin 1378; bar-ğanıça 670; andak kirek turur 381; terk kılğan dik 1851; def kılğu dik 1463...

6.5. Soru Zarfları

kaçan “(<*ka+çan) ne zaman” 487; her kaçan 341; her kaçan kim 1453

niçe “nasıl” 862; niçe: ne kadar, çok 282 / niççe 337; bir niçe 1416; her niççe 1556 / her niçe 7; niççe +si 304; niççe +sini 107; niççe+ge 1880; niççe+dür 827 / niçe+dür 967

niçük: nasıl 76; her niçük 458; niçük+tür 831.

7. ÖLÇÜ BİRİMLERİ

Üzerinde çalıştığımız gerek Timurlular dönemi gerekse ilk Özbekler dönemi eserlerinde uzunluk ölçüleri geçtiğinde açıklama cümlelerinin yer alması, bu terimlerin yerleşmiş bir ölçü birimine sahip olmadığını gösterir.

7.1. Ağırlık Ölçüleri

a. şā’ “<A. Bir dirhemlik tahıl ölçeği” 1146

“İslâm fikhında da esas olarak bir hacim kabûl edilmiştir. Burada şā’ = 26 2/3 rıtl = 128 Mekke Dirhemi; 1 Mekke Dirhemi = 50 2/5 arpa tanesi.” (Bel 1962:1).

b. rıtl “<A. Bir litre kadar olan sıvı ölçüsü birimi” 1152

c. mışkāl “<A. 24 kıratlık bir ağırlık ölçüsü” 1357

Mübeyyen’de şeriata göre yukarıdaki ağırlık ölçüleri ve denklikleri ile ilgili olarak aşağıdaki bilgiler verilmiştir:

- 1149 Bilge sin şā’ dört batmandur, “1 şā’ = 4 batman’dır, bil”
Şer’ning batmanı bu digendür. “Şeriate göre bu denilmiştir.”
- 1150 İkki rıtl oldı uşbu batman, bil, “İşte bu batman rıtl’ın 2 katıdır.”
Rıtl ister ise yigirme digil. “(Zekat olarak) rıtl istenirse 20 de.”
- 1151 Bil ki mışkāl birle bu ister, “Bil ki bu istenilen miskal iledir.”
Tört yarımdur munı işit, iy yār. “Ey yar, 4 yarımdır, bunu iqşit.”
- 1152 Rıtl mışkāl birle bir toḡsan, “Rıtl miskal ile 90’dır.”
Batmanıḡ bil ki boldı yüz siksən. “Batman 180’dır”
- 1153 Şā’nı yitti yüz yigirme digil, “Sa ise 720’dır; yani sa rıtlın 9 katıdır.”
Barını şerhi birle didim, bil. “Hepsini açıklayarak söyledim, bilb”

ç. batman “< Sogd.” 1149, 1150, 1152, 1859, 1882, 1883.

Babür’de batman/ bân mân, N.H.’da fatman olarak geçen ağırlık ölçüsü terimi, ayrı coğrafyalarda, eş ve art zamanlarda farklı ağırlık birimine karşılık geldiği metinlerle tespit edilmiştir. Bugün bunun tam karşılığını belirleyebilmek mümkün olamamaktadır (Ayrıntılı bilgi için ARAT 1962).

Babür’de batmanın kullanımı şu şekildedir:

“Babur’un Hindistan’da kullanılan ağırlık ölçüleri hakkında verdiği mâlûmatın *batman*’a âit olan kısmı nushalarda farklıdır: H. 280 a: *her yerde kırk sir bir batman bolur; on iki batman bir mâni, yüz mânini bir minâsa (?) dirler* ve K.376: *her yerde kırk sir bir batman bir mâni bolur, yüz mânini bir minâse dirler*. Farsça tercümenin aş.-yk. Haydarâbâd nushasına uyduğu anlaşılmaktadır (batman yerine, mani). *On iki batman bir mâni* cümlesi, iki türkçe nushada da, her hâlde, eksik kalmış olacaktır. Babur’a göre ağırlık ölçüsü olarak, *batman (bân mân)* = 40 *sir* ve 12 *batman* = 2 *mâni* sikletindedir. (Babur 1987:585-6).

7.2. Uzunluk Ölçüleri

Metinlerde uzunluk ölçüleri olarak karı, karış, kadem, tutam, yığaç/yagaç, gez, mil, ilig, fersah/ferseng, küruh kullanılan terimlerin İslâm dünyasında eş ve art zamanlı olarak farklılıklar gösterdiği kabul edilmektedir. Eserlerde de bu

uzunluk ölçüleri geçtiğinde açıklama cümlelerinin yer alması kanaatimizce, bu terimlerin yerleşmiş bir ölçü birimine sahip olmadığını gösterir. Biz başta Babür'ün eserlerinde verdiği bilgilerden yararlanarak (Bâbürnâme, Mübeyyen) Timurlular ve ilk Özbekler dönemindeki bazı eserlerde (Nâm-ı Hak, Şerafettin Ali Yazdi- Zafername ve iki tercümesi, Ubeydullah Han-Mukaddimetü's-Salat) karşılıklarını ortaya koymaya çalışacağız.

Babür'de ve salat kitaplarında ölçüler, daha çok birbirleriyle karşılaştırmalı olarak verilmektedir. Bu sebeple terimler Reşit Rahmeti ARAT'ta (BABUR 1987:667-668) olduğu gibi bir arada değerlendirilmektedir.

a. Karı 2102 < kar-ı

Clauson'da soru işaretli olarak verilen karı kelimesinin kökeni <*kar- olarak gösterilir ve karış ile karşılaştırılır. "originally 'the forearm', but more often used as a unit of measurement 'a cubit, the distance from the elbow to the finger tips'. With various meanings, 'forearm, upper arm, cubit, half-fathom(the distance from the middle of the chest to the finger tips). SW Tkm. *ğarı* means (1) 'the lower leg of a quadruped from the downwards'; (2) 'half-fathom'. See Doerfer III 1477 (CLAUSON 1972: 644-5).

Şerafeddin Ali Yazdî-Zafername'de geçen *gez* Çağatayca tercümelerin ikisinde de *karı* terimiyle karşılanmaktadır: (N) "237b¹¹ 'Antâb sarı müteveccih boldılar ve ol şehirinîng kal'ası asru berk¹² irdi ve kal'aninîng tamı ve taşı aq taşdın irdi ve handağı bar irdi, yassılığı otuz¹³ karı (URUNBAYEV 1972 : sî gez: 371a)

Reşit Rahmeti Arat, *karış* <kar-ı+ş "gerilmiş hâlde, baş parmak ucundan *serçe* parmağın ucuna kadar uzanan bir mesâfe ölçüsüdür"(Babur, 1987: 616) kelimesinin aynı kökten gelmesi gerektiğini düşünür.

Gez in döneminde tam olarak ne kadar uzunluk için kullanıldığı kesin olarak bilinmemektedir. Timur dönemi mimarisiyle ilgili çalışmalarda, *gez* in cm olarak verilen karşılıklarında farklılıklar bulunur. Zafername'de *gez* in 15. yüzyılda İran'da uzunluk ölçü birimi olarak kullanıldığı ve 60cm'ye karşılık geldiği, Mankovskaya'nın *gezin* 60.6 cm'ye denk düştüğü, K.S. Kryukov'un araştırmalarında da esas itibarıyla 60 cm'den 105 cm'ye kadar ama çoklukla 60-67 cm arasında Timur dönemi eserlerinde farklı ölçülere karşılık geldiği üzerinde durulur. Türbe-i Câm, Gevher Şad Medresesi v.b. binalarının ölçülerinde *gezin* 60 cm'den 105 cm'ye kadar değişik uzunlukları karşıladığı görülür. *Gaz-i buzurg* ve *gaz-i shar'* olmak üzere ikiye ayrıldığı belirtilir(Golombek 1988: 34-5).

Yine Reşit Rahmeti Arat'ın verdiği bilgiler arasında Türkistan'da *açin*, *ok* terimleri ile de karşılanan *gezin kulaçın* 1/3'ine, ayrıca 4 *karışa* denk olduğunu bulunur: "Raquette II (s.146), şarkî Türkistan'da kullanılmakta olan mesâfe ölçüleri için, şu mâlûmatı vermektedir:

$$\begin{array}{l} 1 \text{ gulaç} \quad = 3 \text{ gez} \\ 1 \text{ gez} \quad = 4 \text{ gariç} \end{array}$$

gariç = şehâdet parmağının ucundan baş parmağının sonuna kadar olan mesâfe için kullanılır.

açin tâbiri çok defa = *gez* olarak kullanılır. Türkistan'da kullanılan çin uzunluk ölçüleri şunlardır:

ok (gez) atımı mesâfe ölçüsü için kullanılan bir tâbirdir; Beveridge'e göre, 482 yarda....." (BABUR 1987: 638, 667-668).

Gez için kullanılan bir diğer terim *zer* "İran arşını için kullanılan tabirdi (*gez* olarak bilinir, ender hâllerde *zira'* derler). İki türü olduğu belirtilir: 1. *Şer'î arşın* veya *zar-i şer'î*, 2. *İsfahan arşını*

1 *fersah* = 7500 *İsfahan arşını* = 12 bin *şer'î arşın*" (Hinz 1990:78)

Babür'ün *gez* hakkında Hatırât'tan başka, Mübeyyen'de şu beyitlerde bilgi verir:

Şaşt-der-şâşt *gez* cerîbini bil
Sin misâhat *gezi* bile *gez* kıl (1460)

Bu beyite göre iki türlü *gez* vardır: 1. *Şest-der-şest gezi* " paraktan parmağa"; 2. *misâhat gezi* " alan ölçümünde kullanılan *gez*".

Hinz, beyitte geçen yaklaşık 1 dönüme karşı gelen ölçü birimi *cerîb* hakkında şu bilgileri verir: "*cerîb* arazi ölçüsü. XVII. Yüzyılda 1 *cerîb* = 30,95 x 30,95 m = 958 m²

küçük *cerîb* 60 x 60 *hükümdar arşını* (*zirau'l-melik*)

büyük *cerîb* küçük *cerîb*in 3²/3'ü değerinde = 5837 / 3 m²(HINZ 1990: 81).

Tört minğdür kadem bile bir mîl,
Bir kürüh anı Hind ili dir, bil.

Didiler bir yarım qarı bu kadem,
Bir qarı, bil ki bardur altı tutam.

Bir tutam dört ilig, yana bir ilig
Altı cev 'arzı boldı, bil bu bilig. (636-638)

Bu beyitlere göre

1 mil = 4000 kadem = 1 küruh (Hint'te karşılığı)

1 kadem = 1,5 qarı = 9 tutam (Hatırât'ta da aynı bilgi yer alıyor: Babur 1987:614; trc.s.399)

1 qarı = 6 tutam

1 tutam = 4 ilig (parmak)

1 ilig = 6 cev arzı (cev "arpa; küçük bir ağırlık birimi)

Muhtemelen aynı asırlarda yazılmış olan *Nâm-Hak'*ta da şeriate göre uzunluk ölçülerinin karşılıkları üzerinde durulmuştur (ALİŞİK 2002):

1 mîl = 4 bin gez

1 gez = 1 manğdam

1 manğdam = 24 engüşt

“Bir mil dört miñ gez, bir gez bir manğdam, kim yigirmi dört engüşt turur” (N.H. 9a Derkenar)

Bunların sonucunda *gez*, *karı* ve *kadem*'in birbirine, *mil* ile de *kürüh*'un birbirine denk düştüğü görülmektedir.

b. Mîl (<A. 635, 636, 975, 975, 2029, 2035, 2170; mil+ğa 2029; mil+lerdin 2031; mîleyn “iki mil” 1961) → yığaç, karı

Mîl şer' içre niçedür bilseng

Se yek ay Hwâce, mîl üç ferseng (N.H. 9b/1)

Bir ferseng on iki miñ kadem (N.H. 9b Derkenar)

1 mîl = 1/3 ferseng

1 ferseng = 12 000 kadem

c. İlig “parmak (ölçü birimi)” 638 → karı

ç. Tutam “tutam, dört parmaklık bir ölçü birimi” 321, 637, 638 → karı

d. kürüh (<F.) 636 → karı

Tört mindür kadem bile bir mîl

Bir kürüh anı Hind ili dir bil (636)

1 kürüh = 4000 kadem (= 1 mîl) (Babur 1987: 628; trc.s.399)

Babur Agra ile Kâbil arasında posta menzilleri tâyini münâsebeti ile, *kürüh*'u *mîl* 'e göre tespit eder (Babur 1987: 398 v.d.):

6 *cev* (arpa) = 1 *ilig* (parmak ki işaret parmağına denk düşer)

4 *ilig* (parmak) = 1 *tutam*

6 *tutam* = 1 *karı*

1 ½ *karı* = 1 *kadem*

4.000 *kadem* = 1 *mîl* = 1 *kürüh*.

Diğer bir denkleştirme: “ ‘Münîr'den dönerken, bir adamın, Sûn'un sâhi- linden ordugâha kadar, atının her adımını saymasını söyledim. 23100 *adım* saymış ki, 46200 *kadem* veyahut 11 ½ *kürüh* eder” (Babur 1987: 418)

e. Gez “<F. uzunluk ölçüsü birimi, fersah karşılığı” misâha “ölçme” gezi 321; misâhat gezi 1460; gez cerîbi 1460 (cerîb <A. ölçü birimi, bir dönüm” → karı

f. yıgaç 974, 975

Yıgaç için "Devir ve mintakaya göre değişen bir uzunluk ölçüsüdür. Babur'un zamanında mesâfe tesbitinin hângi esas ve usûllere göre yapıldığını kat'iyetle söylemek güçtür." tespitinde bulunan Reşit Rahmati Arat, kaynaklara dayanarak "Babur'un yıgaç ile gösterdiği mesâfe. Bugünkü ölçülere göre, 4-8 ingl. mili arasında değişmektedir" (Beveridge)." der ve Arat kaynaklarda yıgaça verilen karşılıkları belirler: " .. yıgaç tâbiri farsça nushada *ferseng* ile tercüme edilmiştir. yıgaç'ın muhtelif kıymetleri için bk. Süleyman, *ağaç* 'menzil, mesafe-i fersah', yıgaç 'fersah, ferseng ve bâzı yerde bir *kulaç* itibar olunur'; Radloff, *ağaç* (osm. âzer.) '6,4 – 7,4 klm.', (Krm.) 'aş.-yk. 70 cm.', yıgaç (çağ.) 'aralarında bir üçüncü şahsın sesini işitebilecekleri derecede birbirinden ayrı bulunan iki şahıs arasındaki mesafenin üç misli' ve yıgaç (osm.Z.) 'ferseng'; krş. İslâm ansiklopedisi, mad. *ağaç* 'bir ispanyol fersahı (= 4 italyan mili = 6 klm. = 4 ingiliz milinden bir az eksik)'; bk. bir de Beveridge, s. 4, not 5: yıgaç = *ferseng* = aş.-yk. 6 klm. (Ujfalvy) Babur, kürûh tâbirinin *mîl* mukabili Hindce bir isim olduğunu tasrih ettiği hâlde, aynı tâbiri eserinin Türkistan'a âit kısmında da kullanırken, bunu yıgaç karşılığı almış gibi görünmektedir." (Babür 1987: 667-668).

Mübeyyen'de *mîl*

1. yıgaç ile karşılaştırılır:

Bir yıgaç bil ki bar-durur üç mîl
Burnarak mîl ayılıp idi bil (975)

Buna göre 1 yağaç= 3 mîl 'dir.

2. Zaman ölçüsüyle belirlenmeye çalışılarak bu uzaklığın katedilmesinde kullanılan hayvanlara veya yaya olma durumuna göre belirlemelerde bulunulur. Seferî olma durumundan bahsedilirken seferîliğin 18 yıgaçlık mesafeyle gerçekleştiği belirtilir. Bu ya deve yürüyüşü ile ya dağ yolunda vasat yürüyüşlü bir yayanın alacağı yola ya da geminin vasat seyirle 3 gün 3 gecede alacağı yola eşittir:

Üç tün ü künlük olsa uşbu yolu
Dir sefer müddeti şerî'at ili

Bu merâhılda şer' muhtârı
Tiveniñ boldı orta reftârı

Bolsa tağ yolu vü piyâde kişi
Mutavassıt kirek-turur yörüşi

Suda ger kimedür eger gayrı
Mu'teberdür anıñ vasat seyri

Ger yağaç birle istesenğ miqyās
On sikiz bil ki didi şer‘-şunās (970-974)

Nâm-ı Hak'ta da *yığaç*'a karşılık kullanılan *ferseng*'in 12 bin çift kadem'e eşitliği vurgulanır:

Bil [ki] ferseng on iki miñg du kadam
Se yeki bir mīl oldı ay hem-dem (N.H. 9b/2)

Bil ki tört miñg kadem irür bir mīl
Bolsa bir mīlde su teyemmüm kıl (N.H. 9b/3)

“Ey arkadaş, bil ki (bir) ferseng 12 bin çift kademdir (ve bunun) üçte biri (= 4 000) bir mildir. Bil ki 4000 kadem 1 mil'dir. ... ” Yani 1 ferseng = 12 000 çift kadem = 1/3 mīl; 1 mil = 4 000 kadem' dir. Bir çift kadem yaklaşık 50 santimetredir.

Bil, sekiz miñg kadem nidür ki biling
Bir yığaç dir ki şer‘ hisāb kılınğ (9b/4)

Bir yığaç sekiz miñg kadem turur. ” (N.H. 9b Derkenar)

“Bil, 8000 kadem nedir? Şeriat 1 yığaç der, hesaplayın. 1 yığaç 8000 kadem'dir”

Ancak burada bir karışma söz konusudur. Son beyitte belirtildiği gibi 1 *yığaç*, 8 bin kadem ise 1 *fersenge* değil 1 *mīl*'e denk olur ki burada bir hata vardır. Beyitteki 8 miñg kadem'in on iki miñg olması gerekir.

7.3. Değer Birimleri

dirhem 389, 1840/ direm 391, 393, 956, 1322,
Dirhem'in vezni 1 miskal olup yassılığı avuç içi kadardır:
Her necāset ki cizm bar anda,
Vezni dirhemdür i'tibār anda. 390

Bu direm veznini diyin, yād al,
Kıldılar i'tibār bir mişqāl; 391

Yoksa yassılığı murād-durur,
Hanefiğa bu i'tikad-durur. 392

Bu direm 'arzı kim bitiptürler,
'Arz-ı kef i'tibār itiptürler. 393

altun 1318,1317, tılā 1316, kümüş 1322/ kümüş 1316, 1327.

8. EDATLAR

8.1. Çekim Edatları

bile “ile” 2218; dağı “dahi” 41, 308, 2159 (37); birle “ile” 170, 230; bilen “ile” 342, 1460; narı “sonra, öte, başka” 715; ile “ile” 24, 122; sarı “-e doğru, -tarafa” 127, 2165; kıble sarı imesni 708; sayı “kadar”: harc kılgan sayı 2246; için “için” 110, 2209; çağlık “(+ça çağlık) kadar” 2217; kiyin “(-den) sonra” ; arka, geri 29, 50, 2078; ara “-DA, içinde” 74, 171; burun: özni yurdın burun 451, kün çıkardın burun 2096; ‘ıydtın burna 1157; barçadın burna 586; namāzıngdın burnarak 1156; kün sarıgıdın burunrak 688; özge: hak buyurgandın özge 101; songra: uyğudın songra 490; huftendin songra 683; tahrimedin songra 833; song: meshdin song 630.

8.2. Bağlama Edatları

bile “ile” 1811; bilen “ile” 1757; birle “ile” 438, 460; ile “ile (bağlama edatı)70; yana “yine” 79; tā “(<F.) –A kadar, değin”19, 267, 2258; u “(<F.) ve” 1, 6; ... u hem 149; ü “(<F.) ve” 20; vü “(<F.) ve” 2059; vü hem 149; ki “(<F.) ki” 7, 1229; yāhūd “(<F.yā hūd) veya, ya da” 1866

8.3. Karşılaştırma ve Denkleştirme Edatları

ni ... vü ni ... 218; ni ni 58, 60, 60, 456, 700; ni ... ni ... ni 693; ni ni u ni .. 692; ni u ni 457; ni ü ni ni..... 84; ya “ya, veya” 317, 2241; ya ya 211, 455; ger eger “ister ister” 1500; ger er 81, 983, 1480, 1546; ger ger... 1331; ger vü ger 81; h^vāh “(<F.) ister” 617; h^vāh h^vāh: ister ister 132,1925; h^vāh h^vāhī 1546; h^vāh h^vāh ise 933; h^vāh u h^vāh 1366; h^vāh ü 753; hahī “(<F.) ister” 458; geh gāh “zaman zaman” 1227; geh gāh ü geh 1214; ü ... vü geh 454; geh ... gāh ... 1227; geh ... gāh ... ü geh ... 1214; geh ... u geh ... 227; hem “(<F.) hem; ve; bile; dA; ister 2211; hem ... hem 453, 463; hem u hem 115; ... u hem 149; ... vü hem ... 149

8.4. Benzetme Edatları

bigin “gibi” 643; dik: aytkan dik 788; ir kişi dik turur 2166; kibi “gibi” 12, 324; yanğlıg “gibi” 2245; ni yosunluk 421, bu yosunluk 427; meşellik (<A. meşel+ T.+lik) .. gibi, benzer 2101.

8.5. Olumsuzluk Edatı

ni “yok, değil”: ni bāk durur 327; ni çäre 114, 114; ni zarar 608.

8.6. Kuvvetlendirme Edatı

ok “bizzat; tam, tıpkı; dA”11, 254.

8.7. Şüphe Edatı

ikin “(<erki+n) acaba” 198; niçük ikin 403; ni türlük ikin 403.

8.8. Cümle Başı Edatları

yoksa “aksi taktirde, ancak; ya da 1554

eger “(<F.) eğer; şayet” 114; egerçi “(<F.) her ne kadar” 1020; er “eğer” 635; ger “(<F.) eğer, şayet” 32; belki “belki, hatta” 234; gerçi “(<F.) gerçi, her ne kadar” 487; lîk “(<F.) fakat, ama, ancak” 31; lîkin “(<F.) fakat, ama, ancak” 1688; meger “(<F.) meğer, ancak; çünkü” 187; velî “(<F.) fakat, ancak” 90, 447; velîk “(<F.ve+lîk) ama, fakat, ancak” 569; bā-vücūd “<F.bā + A. vücūd bununla birlikte, ancak, özellikle” 1655; bā-vücūdî “<F.bā + A. vücūd-î ayrıca, bilhāssa” 172; eyle kim “öyle ki” 862; çü “(<F.) madem ki; zira; çünkü; -dığı zaman; artık” 2178; çün “(<F.) madem ki; zira; çünkü; -dığı zaman; artık” 164; çünki “<F.çün+ki madem ki; zira; çünkü; -dığı zaman; artık” 2251

9. ÜNLEMLER

āh “(<A.) ah! “ā.+ (āh u vah eyle-) 944

ayā “ey!”198

yā “(<A.) ey!” 274, 1068

10. İSİM-FİLLER

10.1. -r; -Ar; Ur yu-r çağda 468; arı-r+ıda 331; (ağız) aç-ar+nı 1550 ; tüg çık-ar yir 575; kop-ar 742; çık-ar+dın 2096; ak-ar+da 313; yit-er+i 1982; bil-ür+de 1712; füzün bol-ur+ıdın 675; vîrân bol-ur+ığa 203; arıt-ur+nı 462; sıkıl-urnı 429; bar-urğa 1655; bir-ürünğ 1147; şer‘di-yeri “demesi, dediği” 987.

10.2. -mas kol bağlamaslık 901; ‘özü bar-masğa 1658; kıble sarı imesni 708.

10.3. -ğan/-gen; -қан/-ken: a. Vasıf ismi fonksiyonunda: al-ğan 1426, 1427; birme-gen 1379; art-қан 1321; tüket-ken 1168; öte-gen+din 804; öt-ken ol- 1379

b. Master ismi yapma fonksiyonunda: al-ğan+ı 1388; kiy-gen+ige 1815; kus-қан+ınğ 545 ; yit-gen+idin 2254; di-gen+im 1809

c. Geçmiş zaman (-D°k; -m°ş) fonksiyonunda: bil-genimçe 1275; ayt-қан dik 788; ayt-қан kibi 1090; tap-қанıda 223; terk kılğan-dik 1851; di-gendin sonğ “dedikten sonra” 1188

ç. Pasif isim yapma fonksiyonunda: di-gençe “denilene göre, denildiği gi-

bi” 722; di-genler “denilenler” 281; di-genlerdür “denilenlerdir” 822.

10.4. -ğu/-gü; -ku nokşān tap-ku+sıdur 559; diyil-gü+sidür 50; def kılgu 1463; bol-ğu+sı 1338; tol-ğu+sıdur 58; yi-gü+lük “yenilecek, yiyecek” 1133

10.5. -ğuçı/-güçi; -kuçı/-küçi oku-ğuçı 804; saç sal-ğuçı 2120; sög-güçi “küfreden” 171; işit-güçi “işiten” 802; tavf it-güçi 1678; tut-kuçı “tutan, (üzere) taşıyan” 908; öt-küçi “geçici, geçme işini yapan (kişi)” 250.

10.6. -mak/-mek Yapım ekleri arasında fiil ismi yapan bir ek görevindedir: yitkür-mek “değdirmek” 534; tut-mak 907; yol-mak “yolmak” 1861; yap-mak “örtmek, kapatmak” 378; tüg üz-mek 1820; ur-mak “vurmak, sürmek” 1907.

Ek, +lık/+lik isimden isim yapma eki ile genişlemiş olarak da yaygın bir kullanıma sahiptir: yapmağlık”örtme” 384; yutmağlık “yutma” 901; tükürmeklik “tükürme” 905; ayrıca durum ekleri alırlar: yügürmek+te “koşmak” 2030; yüklemek+tin “yüklemek” 2234; yığılmağ+ka “toplanmak” 1259.

Ayrıca isim-fiiller durum eki, iyelik eki olarak zarf-fiil görevinde bulunurlar. → 11. ZARF-FİİLLER 11.12- 11.19

11. ZARF-FİİLLER

11.1. -A

a. Zarf görevinde: yıkıla kopa 253; ayta ayta 2081

b. Birleşik fiil oluşturmakta: yahşı ide tut-1117; sin uşbularça kıla kör 677

c. Aşağıdaki örnekte muhtemelen zarf-fiil kökenli -a gelecek zaman fonksiyonuyla sıfat-fiil olarak kullanılmış: ‘Amalığa yaraşa yir 270; ağız tol-a kay1517

11.2. -(°)p ihrām bağla-p 2168; yu-p 469; sana-p 762; aç-ıp 77; al-ıp 1375, 1433; bil-ip 597, 730; kon-up 2147; kör-üp 943; körset-ip 1973

11.3. -bAn bağla-ban 1693; yu-ban 436; yi-ben 74; yığla-ban 2162; öte-ben 1208; başla-ban 1999; cidd ü cehd eyle-ben 2252

11.4. -(°)bAn ayır-ıban 1671; çık-ıban 2164; bil-iben 302; kiy-iben 1816; kör-üben 1574; ilig ur-uban 2161; tur-uban 1019; tın-ıban 268; taş-ıban 345; öt-üben 976; bar-ıban 1668; kiltür-üben 1019

11.5. -ğuça/-güçe; kuça/-küçe al-ğuça (tuş) 2105; (köz) aç-kuça 77; köz yum-ğuça 77; yit-güçe 1122; bol-ğuça 676

11.6. -ğunça/-günçe; -kunça/-künçe yu-ğunça 471; bol-ğunça 1320; körün-günçe 2023; açıl-ğunça 1247; ezān ayt-kunça 2058; taṅg at-kunça 2106; tol-ğunça 1325; namāz öte-günçe 1127; di-günçe 752.

11.7. -ğalı/-geli kiy-geli “giymek için” 1704; bol-ğalı 2220

11.8. -mAy aç-may 1548; kuru-may 605; du’āğa tur-may bar- 2142; bar-may 2147

11.9. -mAyIn yan-mayın 1694; aç-mayın 1060; bol-mayın 457; bil-meyin 95; kazā tut-mayın 1598; bir-meyin 1555

11.10. -ğaç/-geç;-kaç/-keç arı-ğaç 535; çık-ğaç 343; çık-kaç (āfitāb) 2048; rūze tut-kaç 1592; zāyil ol-ğaç 544

11.11. -ğalı/-geli kiy-geli 1704

İsim-fiil+durum eki birleşmesinden oluşanlar:

11.12. -ğanda/-gende; -kanda/-kende çık-kanda 1974; ayt-kanda 388; kop-kanda 1225; bol-ğanda 2150; yitiş-kende 1725; tüket-kende 1947; tut-kanda 1623; kâdir ol-ğanda 1668; di-gende 939

11.13. -kanıñda; -ğanıñda at-kanıñda 1945; tur-ğanıñda 739; kıl-ğanıñda 792

11.14. -Arda kop-arda 469; yut-arda 1576; hedy ilt-erde 2233

11.15. -rda yu-rda 603; di-rde 1018; tavf eyle-rde 1984

11.16. -rñda di-rinğde 1187; yürü-rünğde 1960

11.17. -Urda bol-urda (mahrem) 1730; ayt-urda 1186; oku-rda 920

11.18. -urğa/-ürge yügür-ürge 1959; bar-urğa 1655; kurbān kıl-urğa 2117; yuyul-urğa 593

11.19. -meste yürü-meste 982

12. FİİL ÇEKİMİ

12.1. Şahıs Ekleri

Çağatay Türkçesinde üç tip şahıs eki bulunur:

1. Zamirler, 2. Görülen geçmiş zaman ve Şart kipi çekiminde görülen iyelik kökenli şahıs ekleri, 3. Emir ekleri. Son iki tip şahıs eki metnin üslubundan dolayı çok kere zamirlerle pekiştirilir: ayt-tı-m min 1276; sin asra 171; sin işitkil 318; Mesh kim ötüğünğga sin kıla sin /Kılma barmaklarınğ uçı bile sin 615; sin mesh kılmağıl 621.

12.2. Bildirme Kipleri

12.2.1. Görülen Geçmiş Zaman Çekimi

I.T.Ş. -D° + m

ayt-tı-m 764; ayt-tı-m min 1276; murādıma yit-ti-m 291; renc çık-ti-m 2245; di-di-m 45; eyle-di-m 826; şerh kıl-dı-m 873

II.T.Ş. -D° + nğ

al-dı-nğ 1374, 1376, 1377; bil-di-nğ 708, 1425; yitiş-ti-nğ 1110; köz sal-dı-nğ 1376; muhayyer ol-du-nğ 1042; bir-di-nğ 1425; di-di-nğ 1471; niyyet eyle-di-nğ 1771.

III.T.Ş. -DI + ø

biti-ti (bitti) 417; bol-dı 631; kör-di 149; arı-dı 426 ; yit-ti 18; tur-dı 863; karar tap-tı 176; sın-dı 1521; öltür-di 1895; oltur-dı 863; bak-tı 727; kit-ti 358.

III.Ç.Ş.-DI + lAr

ayıt-tı-lar 480, zīnet ü zeyn bir-di-ler 169; di-di-ler 538; cehd kıl-dı-lar 207

Bu kiplerin çekiminde şahıs ekinden sonra bazen vurgu amacıyla şahıs zamiri de kullanılmaktadır.

12.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekimi

a. III.T.Ş. -miş + ø

ata-mış 309; bol-mış 299; sana-mış 309; di-miş 419.

b. -p + tUr(-ur) Şahıs Zamiri

I.T.Ş. -p + tUr min

bil-'p-tür min 21; kıl-'p-tur min 21

II.T.Ş. -p + ø sin

kiy-ip sin 611

III.T.Ş. -p + tUr (-ur) ø

bol-^up mudur 819; ta'yīn kılıp turur^u 1284; öte-p tur-ur 1214; oğu-p tur-ur 1225; kıl-'p turur 116; hatm ol-^up-tur 139; di-p-tür 352; di-p turur 1215; hikâyet eyle-p-tür 1264

III.Ç.Ş. -p + tUr (-ur)-lAr

biti-p-tür-ler 393; unut-^up-tur-lar 310; tut-^up-tur-lar 310; di-p-tür-ler 1181.

c. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi -p i(r)-di

I.T.Ş. di-p i-di-m 537 / di-p ir-di-m 1872; imā kıl-'p i-di-m 466

III.T.Ş. bol-^up i-di 1281, ayıl-'p i-di 975; diyil-'p i-di 560

12.2.3. Geniş Zaman Çekimi

Olumlu -r; -Ar;-Ur + Şahıs Zamiri

Olumsuz-mAs + Şahıs Zamiri ; -mA + n

I.T.Ş. -r; -Ar + min; -inġ

Olumlu nem kör-er min 562; di-r min 35; di-rinġ 1419.

Olumsuz bil-me-n 566.

II.T.Ş. -r; -Ar;-Ur + sin

Olumlu al-ur sin 1468; tur-ar sin 859; öte-r sin 1236; bir-ür sin 1552; kıl-ur sin 1565.

III.T.Ş. -r; -Ar;-Ur + ø

Olumlu ak-ar 73; çık-ar 447; tabanınġ tik tur-ar 862; bil-ür 4, 71; kör-er

82; arı-r 341; di-r 32; iḥrām bağla-r 1696; tile-r 1238; yitiş-ür 1333; yit-er 246; öte-r 676; diyil-ür 1454; köy-er 73; al-ur 1383; körün-ür 109; ayır-ur 1390; destür bir-ür 245.

Olumsuz buş-mas 395, 1913; bil-mes 924, 1184; kör-mes 290; toy-mas 74; bir-mes 1291; vāsıta kirek-mestür 78.

I.Ç.Ş. -r; -Ar;-Ur + biz

Olumlu ayt-ur biz 787.

II.Ç.Ş. -r; -Ar;-Ur + siz

Olumlu kıl-ur siz 1057.

III.Ç.Ş. -r; -Ar;-Ur + -lAr

Olumlu yörü-rler 1308; rüze yi-rler 1590; kazā tut-arlar 1596; tart-arlar 238; di-rler 1988.

Olumsuz bil-mes-ler 101; arı-mas-lar 439.

Geniş Zamanın Hikâyesi: harmağtın imes irdi 150; heves irmes idi 2250

Geniş Zamanın Şartı: öte-r isenğ 1219; al-ur irsenğ 1375; yu-r isenğ 314; bir-ür isenğ 1156; kıl-ur isenğ 1263; rüze tut-ar bol-sa 1762; arığ imes irse 535.

12.2.4. Şimdiki Zaman Çekimi –A-dUr

Olumlu I.T.Ş. namāz kıl-a-dur 396

Şimdiki zaman kalıbı süreklilik ifade eden bir fiil olarak isim-fiil eki ile sıfat gibi kullanılmıştır. kıl-adurğan 773, 1200; kil-edürgen 917, 1494; itmām kıl-adurğan 885; ni bak-adur 12.

Olumsuz-may -dUr(ur): Şimdiki ve geniş zaman fonksiyonunda.

III.T.Ş. Her kişi kim bu işni kıl-may-dur 201; saltanat şivesini bil-mey-dür 201; bol-may durur 339; kıl-may-dur 201.

Şimdiki Zamanın Hikâyesi -maydur i-di

savu-maydur idi “soğumamıştı”153 (Öğrenilen geçmiş zaman fonksiyonunda)

12.2.5. Gelecek Zaman Çekimi

1. -ğay/-gey; kay/-key

-ğay/-gey; kay/-key eki Çağataycada çok foksionludur; gelecek zaman, geniş zaman ve istek fonksiyonlarında kullanılmaktadır.

II.T.Ş. -ğay/-gey; -key + Şahıs Zamiri

al-ğay sin 1302; yit-key sin 1208; namāz öte-gey sin 1709.

III.T.Ş. -ğay/-gey; -kay/-key + Şahıs Zamiri

aç-kay 244; bol-ğay 220, 324; bil-gey 140, 236; yit-key 243; tur-ğay 437; öte-gey 2216.

I.Ç.Ş. -key + biz
yit-key biz 269.

II.Ç.Ş. -gey/-key + siz
bil-gey siz 1896; işit-key siz 1394.

III.Ç.Ş. -ğay/-gey + lAr
kolda-ğay-lar 2256; tur-ğaylar 266; ol-ğaylar 1168; bir-geyler 237.

2. -ğu/-gü; -ku/-kü + iyelik eki + DUr(Ur)

I.T.Ş. 'arz kıl-ğu+m 1064

III.T.Ş. mezkür bol-ğu+sı 2167; bātıl ol-ğu+sı 1087; miṅḡdin on bol-ğu+sı 1338; bātıl bol-ğu+sı 627; bol-ğu+sıdur 58; tol-ğu+sıdur 58; tikil-gü+sidür 1441; ikil-gü+sidür 1441; nokşān tap-ku+sıdur 559; ol-ğu+sıdur 58; bol-ğu+sıdur 58; diyil-gü+sidür 50; kıl-ğu+sıdur 810.

Gelecek Zamanın Şartı

Ger necāset tiger nidür hükmi? 397 “Eğer necaset değerse hükümü nedir?”

12.3. Tasarlama Kipleri

12.3.1. Emir Kipi

Metinde vurgu amacıyla emir eklerinin özellikle ikinci şahıs çekiminde zamirlerle pekiştirildiği görülür.

I. Tekil Şahıs Emir Eki -y; -Ay; -yIn; -eyin; -ayınḡ; -yınḡ; -gın
eyle-y 1479; di-y 1947; anḡla-y 756; tut-ay 1611; al-ay 1470; kiy-ey 385; körset-ey 296; ayt-ay 214; tamām kıl-ay 22; ayt-ay min 1040; bir-ey 1361; iḡrām bağla-yın 1703; min di-yin 1808; kaṭ'it-eyin 1637; kit-eyin 1637; şerḡ kıl-ayın 1131; til tipret-ey 731; şerḡ eyle-yin 851; ayt-ayınḡ 1997; di-yınḡ 210.

Berlin nüshasında ekin -gın şekline de rastlanmaktadır: başlaḡıl 599 B'de: boşlaḡın 31b/6.

II. Tekil Şahıs Emir Eki Ø; -ḡıl/-gil; -kıl/-kil; -gin
turma- 278; turma-ḡıl 2027; ayt- 48; aç-kıl 1472; kop-kıl 870; alma-ḡıl 609; al-ḡıl 1468, 1704, 1881; çık-kıl 773; kiy- 440, 1088; kör- 25; kör-gil 865; yu-ḡıl 314; yürü-gil 2031; yit-kil 2029; yi-gil 1128; yıraḡ tut-kıl 955; sürt-kil 651; sin asra 171.

-gin Bir örnekte metin içinde öte- olarak yazılmış, daha sonra tashih yapılarak satır kenarına -gin (كین) yazılmış: öte-gin 687.

Bunların yanı sıra -ka(y)/-ke(y) + sin; -ğa(y)/ge(y) + sin de istek/ gereklilik yanı sıra emir ifadesi taşımaktadır: ayt-ka sin 726; ayt-ḡay sin 606.

III. Tekil Şahıs Emir Eki -sUn ; dik

alma-sun 1386; al-sun 478, 1388, 1466; çık-sun 1258; bol-sun 132, 748;

birme-sün 1421; turma-sun 1443; kör-sün 535; di-sün 1001.

Bir örnekte dik ile karşılaşmıştır: bu nev' örgen dik 1851.

II. Çoğul Şahıs Emir Eki (°)nġ; (°)nġlz; (°)nġlzlar

yād al-'nġız 289; bil-'nġız 93; ayt-'nġız 1123; birme-nġ 1424; ötme-nġ 1682; biti-nġ; tile-nġ 2137; di-nġ 173; kör-'nġ 174; āgāh bol-'nġ 337; bil-'nġ 89; kıl-'nġ 730; tūzet-'nġ 751; āgāh bol-'nġ 337; bitime-nġız 183; öte-nġız 1242; rūze tutma-nġız 1601; kıl-'nġız 1166; bağla-nġız 439; kōp-'nġızlar 876; kör-'nġız 1060; tut-'nġız 1480.

III. Çoğul Şahıs Emir Eki -sUnlAr

alma-sunlar 1423; bil-sünler 2112; kıl-sunlar 2112.

12.3.2. Gereklilik Kipi kirek (+ Durur); kirek (+Dur)

II.T.Ş. birmek+inġ kirek 1448; 'öşr birmekiñġ kirek 1448.

III.T.Ş. sa'y kirek 783; örgenmek kirek 783; müstaķır bol-sa kirek 51; tişi bolsa kirek 1353; pāk bol-sa kirek 646; ol-sa kirek 595; bil-se kirek 1498; örgen-se kirek 1976; bu kişi yirlik kirek-turur 706; andak kirek turur 381; maħrem kirek turur 1655; kuruk kirek 406; bilmeklik kirek 909; bir karı bolġay kirek 324; su tamsa kirek 405.

-ġay/-gey; -kay/-key'li yapılarda da pek çok yerde gereklilik ifadesi bulunur.

12.3.3. Şart Kipi -sA + İyelik kökenli ekler

I.T.Ş. -sA + m

yıġıştur-sa-m 18; sıġıştur-sa-m 18.

II.T.Ş. -sA + nġ

al-sa-nġ 325, 1432, 1446; çık-sa-nġ 1629; bol-sa-nġ 502, 803, 1379; bil-se-nġ 818; rūze tut-sa-nġ 1606; sıġıştur-sa-nġ 134.

III.T.Ş. -sA + ø

açıl-sa 382, 1523, 1550; aġ-sa 239, 240; alma-sa 1829; birme-se 1293; turma-sa 1634.

II.Ç.Ş. -sA + nġlz

bol-sa-nġız 46, 1965; yi-sa-nġız 1523; tur-sa-nġız 2151

III.Ç.Ş. -sa + lAr

al-sa-lar 345; çıġsalar <çık-sa-lar 542; bol-salar 1909; rūze yi-seler 1595; ota-salar 1311.

Şart kipi eki kimi zaman kullanılmamaktadır. Ger/ er v.b. şart ifadeli cümle baş edatları ile sağlanmaktadır: ger necāset tonuñda bar "Eğer elbisende pislik varsa" 1840; eger kılmaġıġa māyil sin "yapmak için istekli isen" 1273.

12.3.4. İstek Kipi -ġa(y) / -ge(y) + şahıs zamiri ; -a/-e + şahıs zamiri

Oġuz Türkçesi etkisi ile birkaç örnekte istek eki -A şeklinde kullanılmıştır.

Esas itibariyle hem gelecek zaman hem de emire yaklaşan bir istek ve gereklilik fonksiyonunda -ğa(y)/-ge(y); -ka(y)/-ke(y) kullanılır.

II.T.Ş. bil-e sin 695; kıl-a sin 615, 695; ört-e sin 1993; çık-ka sin 2048; bol-ğa sin 2053; bil-ge sin 16; oku-ğa sin 2077/ oku-ğay sin 606; kiy-ge sin 1816; kuç-ka sin 2011; yit-ge sin 1076; yād tut-ka sin 1004; sık-ka sin 429; sal-ğay sin 1302.

III.T.Ş. Kim ki bu ağız suyını yut-key / Bī-kefāret kazāsını tut-key 1530

II.Ç.Ş. yād tut-ğay siz 383; (yād) al-ğa siz 1116

12.4. Yeterlilik Çekimi

Yeterlilik yapısında gerek olumlu gerekse olumsuz çekimde al- yardımcı fiili kullanılmaktadır: bara al-ğay 11; kil-e almağay 1174; kıl-a alğança 2039, 2151; bol-a alğay 11; sık-a almas 430; bol-a almasa 1667; kaç-a almasa 1890; kıl-a almas iseng 1011.

Bir örnekte de -u görülür: kiltürümes 118.

13. EK-FİİL i(r)-

Eski Türkçe'den beri kullanılan i(r)- < er- ek fiili görevinin onun yanı sıra Karahanlı Türkçesinden itibaren tur- ve³ bol- yardımcı fiilleri de üstlenmiştir. Tur- özellikle geniş zaman çekiminde III.Şahıs çekiminde ir- ile aynı kullanıma sahiptir. Özellikle isim cümlelerinde geniş zaman çekiminde ek-fiilin düştüğü, bu düşme sonucu ya yüklem isminin fiil görevini üstlendiği ya da şahıs zamirinin bildirme görevini üstlendiği görülür. Bunların yanı sıra olumlu ve olumsuz isim cümlelerinde bar "-D°r" ve yok "değil" yüklem isimlerini bildirme olarak görürüz (ERASLAN 1996).

13.1. Ek-fiilin isim-fiillerle kullanımı

zāhir igenni 459; maşraf irmes igenni 1428; müşrif irmes igendür 1426.

13.2. Ek-fiilin Geniş Zaman Çekimi

13.2.1. Olumlu

muhtār sin "serbestsin" 742, 981, 983; kul+ğa irür 1292; azrak irür 448.

Ek-fiilin Geniş Zamanının Şartı

arığ imes irse 535.

13.2.2. Olumsuz: i(r)mes; irmes turur; i(r)mestür

lāzım imes 118 (1); yigülük imes 453; işitmek kulak+dın irmes 80; zulm imestür 92; kuruğ irmes 1449; 'ādat +imes 1525; lāzım irmes 522, 616 (2); lā-yık irmes 191; lāzım irmes turur 653; vācib irmes turur 1034; maḥsūb imes turur 1429; sünnet imes 1760; sünnet imestür 1202; lāzım irmestür 333, 489, 555, 779; sünnet irmes 1081; şevāb imestür 371; revā imes 1057 / revā irmes 124 / revā imestür 1000; mavkıf imes 2068; müfsid imes turur 1571; revā yok

1904; cāyız imes 502 / cāyız irmes 1414 / cāyız imestür 1422 / cāyız irmestür 872; hisāb yok 2108.

13.3. Ek-fiilin Görülen Geçmiş Zaman Kipiyle Çekimi i(r)-di

yüz yigirme sikkiz idi 2255; merkeb irdi 145; bar idi 58; zarūr irdi 17; sünnet+ler irdi 601; meštūr idi 1281 muktedā idiler 671; afdal +ı irdi 168

13.4. Ek-fiilin Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipiyle Çekimi i(r)-miş

müfsid imiş 946

13.5. Ek-fiilin Şart Kipiyle Çekimi

al-ğan irse 2213; su ise 323; bālig olğan ise 1142; yok ise 1207; lāzım ise 1555; ‘amd ise 1780; ‘ayb ise 2238; zarūr ise 608; sūra ise 889.

14. YARDIMCI FİLLER

Çağatayca yardımcı fiiller bakımından son derece zengin bir tarihî şivedir. Babür de bu zenginlikten yararlanmıştı. Metinde aşağıda görülen yardımcı fiiller tespit edilmiştir. Yardımcı fiillerden it- / eyle- / kıl-; ol- / bol-; ayt- / di- / oku- vezne göre birbirleriyle yer değiştirmektedir. Bu yardımcı fiillerin beraber kullanıldıkları isim ve fiiller dizinde hem isim hem de fiil kısmında tam liste olarak verilmiştir.

bol- / ol- cünüb+ (bol-) 348, 1831/ (ol-) 489; lāzım bol- 1545 (8) / lāzım ol- 1066 (17); revā bol- 701/ revā ol- 880

it- / eyle- / kıl- ‘arz+ (eyle-) 595, 1479 / ‘arz+ (kıl-) 297, 305; zıkr eyle- 698 / zıkr kıl- 2144; zıbh eyle- 1175 / zıbh it- 1177 / zıbh kıl- 1743; beyān eyle- 292 / beyān it- 65, 293, 328, 2253 / beyān kıl- 46, 1965; ‘azm+ (eyle-) 2163 / ‘azm+ (it-) 1966, 1971 / ‘azm+ (kıl-) 2080; luṭf it-152, 243 / luṭf kıl- 114, 269; ‘amel it- 1956 / ‘amel kıl- 509; -ğa yüz kıl-710; teyemmüm eyle- 651 / teyemmüm it-) 649 / teyemmüm kıl- 635; terk eyle- 1035 / terk it- 1036 / terk kıl- 185; ṭavāf eyle- 2177 / ṭavāf it- 1841 / ṭavāf kıl- 1955; taḥlīl eyle- 655 / taḥlīl it- 591 / taḥlīl kıl- 598, 599; selām di- 1191 /selām eyle- 810 / selām it- 900 / selām kıl- 870; namāz eyle- 1118 / namāz it- 962 / namāz kıl- 356 / namāz öte- 657; mesh eyle- 571 / mesh it- 580 / mesh kıl- 611 / mesh tart- 592.

aç- köz aç- 77; ağız aç- “iftar etmek” 1550.

açıl- āfitāb açıl- 1247 / āfitāb çık- 2047.

al- ağızğa su al- 587; könglünge al- 2084; yād al- 391; tırnaq al-: tırnak kesmek 1824; burū+unğ al- 1707.

at- taṅg at-sa 2090; taṅg attur- 2147.

ayt- / di- / kıl-tesbīh ayt- 1109 / tesbīh di- 757; telbiye ayt- 1772 / telbiye di- 1914 / telbiye kıl- 2168; tekbīrāt ayt- 1106 / tekbīrāt di- 1187; tekbīr ayt- 1123 / tekbīr di- 1101 / tekbīr kıl- 883; söz ayt- 610.

bağla- löng bağla- 1705 / löng kıl- 1706; iḥrām bağla- 2181; il bağla-

1104; kol bağlamalık 901.

bak-sözige bak- 590.

bar- âlemdin bar-ur "ölmek" 263; yokkariğa barsa "ölse" 1416.

bil- revā bil- 618.

bir- şifā bir- 567; şadağa bir- 1156 / şadğa eyle- 1906 /şadğa kıl-1869;
meded bir- 80.

çik- renc çik- 2245; 'azāb çik- 242.

di- / ayt-/ oğu- şalavāt di- 2075 / şalavāt oğu-809.

ivrül- tüş ivrül- 1920.

kıl- barmağ ucını kıbleğa kıl- " parmak ucunu kibleye çevirmek" 857.

kiltür- secde kiltür- 811 / secde kıl- 806.

kir- mecālī kir- "güçlenmek" 1587.

koym- özni boş koyma- 468.

kör- revā kör- 744; nem kör- 562; elem kör- 218.

körset- cidd körset- 932.

kur- bağdaş kurmak 899.

oğu- du'ā oğu- 1190 / du'ā edā kıl- 2135 / du'ā eyle- 2135 / du'ā kıl-
1272

öte- namāz ötemekni 2017.

sal- kulak sal- 289, 1828; köz sal- 1376; ton sal- 1704; şulh sal- 285; sunı
salmağdur 514; saç salğuçı 2120, tırnak sal- 1865; ton u ötük sal- 1704.

sın- teyemmüm sın- 662; tahārat sınmas 565.

sındur- barmaklarınğnı sındur- 912.

sür- ustura sür- 2120; dem sürgey 229.

tap- vukū' tapsa 815; kudrat tapsa 662; şevāb tap-ğaylar 2258; noğşān ta-
par 546; şeref tapar 634; tağyir tapğay 686.

tart-su tartmasa 640; sürme tartsağ 1581; mesh tartıp 592; sürme tart-
1581.

tigür- til tigürme- 178.

tipret- tilni tipretey 731.

tut- kulak tut- 394, 2203; 'ağd tut- 2101; yād tut- 383; rūze tut- 1511.

tutul- ay tutul-ğanda 1252; kuyaş tutul-ğanda 1242.

tüş- köz+i (tüş-) 1980; yolğa түş- 1693.

ur- ilig ur-uban 2161; pūye ur-up 253.

yap- baş yap-sa 1818; ağız yap- "oruç tutmak için niyetlenmek, bir
şey yememek" 852, 896.

yi- hasret yi-gey 1035; ni guşsa yi-gey 218; rūze yi- 1555.

yi(me) -rūze yime- 1582.

yum- köz yum- 77.

Bu yardımcı fiillerden yararlanılarak pek çok birleşik fiil oluşturulur. Bun-
lar başlıca iki yapıda değerlendirilir:

a. İsim+ Yardımcı Fiil Yapısında olan Birleşik Fiiller: rûze yime- 1582; tırnak sal- 1865; meded bir- 80 ...

b. Fiil+Zarf-Fiil Yardımcı Fiil Yapısındaki Birleşik Fiiller

yağşı ide tut-1117; sin uşbularça kıla kör 677. Bu yapılarla aşırılık ve gayret anlamı sağlanmaktadır (BARUTÇU- ÖZÖNDER, 1996: 778a/2-3).

C. CÜMLE BİLGİSİ

Söz varlığı bakımından kendini daima yetiştirmeye çalışan Babür, eserini oldukça sade ve içten bir dille yazmıştır.

Nazım dolayısı ile ahenkli söylenmiş sözlerle öğrenmenin daha kolay olmasından yararlanma sonucu pek çok örneğini gördüğümüz manzum fıkıh, salat kitapları yazma geleneğini Babür de kendisinininkinden önceki örneklerden çok daha hacimli olarak Mübeyyen ile devam ettirmiştir. Aruz vezni ile yazarken gerekli olan dil zenginliğini gerek Türkçe gerekse alıntı kelime ve kelime gruplarını son derece rahat bir üslupla kullanarak göstermiştir. Vezne göre kelime ve kelime gruplarını, gerektiği şekilde Türkçe veya Farsça kaideye göre kullanmış (ziyārat tavāfı 2123, 2176 / tavf-ı ziyārat 1838; şadr tavfı 2177 / tavf-ı şadr 1948; dīn ehli 2248 / ehl-i dīn 64; çokluk şekilleri: tekbīrāt 1187 / tekbīr+ler durur 799, tekbīr+lerni 1112); kelime seçiminde de yine hem Türkçe hem alıntı hem de arkaik kelimelerden yararlanmış (yağın yağ- “yağmur” 98 / yamğur yağ 1044, 1532; mār 353 / yılan 879; hayme <A. çadır 992; alaçuk 992; piyāde <F. yaya 972 / yayak 1652; nukre <A. kümüş 1331 / kümiş; taşrık “başka” 1602 yanı sıra özge “başka” 101; tüz+de 71 / yazı “ova” 1310; cehennem 249 (2 kere) / tamuk 256 (3 kere) / uçmak 219 (5 kere); güş tut- 1316 / kulak tut 1662), böylelikle dil çalışmaları için zengin bir malzeme ortaya koymuştur.

1. KELİME GRUPLARI

Metinde daha çok basit fakat çeşitli kelime grupları bulunmaktadır.

Tekrar grupları: ayta ayta 2081; bir bir 409; birin birin 1378.

Bağlama grupları ölmeklik vü tirilmeklik 43; huccāc birle gāzīler 1411; yaman u yahşı 6; düzahı vü behiştıni hem (kördi); yahşı ef'āl u bed-siriştıni hem 149.

İyelik grupları anıñ şıfatı 68.

Belirtili/ belirtisiz isim tamlamaları enbiyā ser-efrāzı 14, nazm tertibi 18; mülk vīrān bolurı “mülkün viran olması” 203; şirk çirigi 47; hestlik cergesi 55; Tingri zātı vü atı 61; turgan sunıñ aqallı 318; atanıñ atası 1417; ana anası 1417.

Sıfat Tamlamaları tañglalı kün 20; bu mufaşşal 45.

Edat grupları bu ikidin kiyin 29; şerhi birle 46.

Hitap grupları iy hem-dem 42; iy kārī 881; iy ‘ulemā 982.

İsim-iil grupları hīç kim yitmegen 152.

Zarf-fiil grupları telbiye aytıban 1772, 2049; köz yumup açkuça 77; bir kişiğe nişāb bolğunça 1435.

2. CÜMLE ÇEŞİTLERİ

“Türkçede ‘bildirme’ cümlelerin temelini oluşturan çekimli fiillerle teşkil edilir. Çekimli fiilin mahiyetine göre bildirme iki kısımda ele alınabilir: Çekimli esas fiillerle kurulan bildirme” ki bunlar cümle bilgisinde fiil cümleleri; diğeri de “Çekimli yardımcı fiillerle kurulan bildirme” ki bunlar da isim cümleleri olarak

adlandırılır (ERASLAN 1996:458).

Mübeyyen, İslâmın beş şartını din bilginlerine ama esas olarak halka öğretmek amacıyla yazıldığı için (Her ni dir min, anı köngülge biting. “Benim her dediğimi gönlünüze yazın.”35) daha çok kısa, anlaşılır, basit cümlelerle oluşturulmuştur. Bunlar basit ya da sıralı isim, fiil cümleleri; emir cümleleri; bil / bil ki(m) ile dikkat çekilerek nesnenin söylendiği cümleler; zamir ki(m) şeklinde yine belirtme tarzında kurulan cümlelerdir.

Bar üçüncü kitâb ikrârı “Üçüncü kitaba imandır” 40

Avval ĩmân Ĥudâ’ğa kiltürgil, “Önce Allah’a iman getir.”
Şirk çirigin zamirdin sürgil. “Şüpheleri kendinden uzaklaştır.” 38

Yana bil kim melek irür mevcüd, “Yine bil ki melek vardır.” 39

2.1. İsim Cümleleri

İsim cümlelerinde bildirme farklı şekillerde oluşturulur:

2.1.1. Olumlu İsim Cümleleri

2.1.1.1 i(r)- ek fiili ve bunun çekimli şekilleriyle

Bildirme unsurunda vezin gereği çok şekillilik görülmektedir: bu bardur 1230 / bu+dur 35/ bu durur 197/ bu idi 292; munça bar durur 1922 / munça dur 818 / munça durur 1476...

a. Ek-fiilin Geniş Zaman Kipi ile Çekimi

Bigi kul mālīga zekât birür,
Ruḥşat er birse birgü kulğa irür 1292

“Kölenin beği (onun) malı için zekat verir; eğer (beğ) izin verirse vergi kuladır (kul verir).”

Fevt bolğan künige fıdye birür,
Mes’ele şer‘ içre mundak irür. 1635

“.... mesele şeriate göre böyledir.”

b. Ek-fiilin Görülen Geçmiş Zaman Kipi ile Çekimi i(r)-di

yüz yigirme sikkiz i-di 2255; merkeb ir-di 145; bar i-di 58; zarür ir-di 17; sünnet+ler ir-di 601; meştür i-di 1281 muḳtedâ i-di-ler 671; afdalı ir-di 168.

Yıl tokuz yüz yigirme sikkiz idi,
Fıḳhda Bâbür uşbu nazm didi. 2255

“Yıl, 928 idi, Babür fıkh konusunda bu nazmı yazdı.”

Cebra'îl allıda burak çikip,
Merkeb irdi Burak vü ol rākib 145

“Cebrayil ‘onun huzuruna burak getirmiş, Burak merkep ve o, binici idi.”

c. Ek-fiilin Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi ile Çekimi i-miş

Bir ilig birle kılsaŋg er üç iş,
Bolsa bir rüknde bu müfsid imiş. 946

“Eğer üç işi bir elle yapsan, bu bir rükn de olsa kötü imiş.”

ç. Ek-fiilin Şart Kipiyle Çekimi

İsim cümlelerinde bildirmede şart ifadesi farklı şekillerde sağlanmaktadır:

ç.1. Ek-fiil + Şart kipi

i(r)-se

Sūranıŋg zammı lāzım irmestür,
Ger bir āyat uzun ise bestür. 779

“... Eğer bir ayet uzun ise yeterlidir.”

Līk könġlünġde taŋg namāzı ise,
Yaŋılıp tiliŋg anı şām dise, 723

“Ancak, gönlündeki sabah namazı ise, dilin yanılıp onun için akşam dese ...”

Yanà hatun ki hāmile irse,
Ya küçük oġlanıġa sūt birse, 1588

“ Ayrıca, hamile olan veya küçük oġluna sūt veren (bir) hanım ise.. “

Bī-zarūr ālatıŋgga kılıp nazār,
Baġmaġıŋg ger zarūr ise ni zarar. 608

“Gerekli olmadan edep yerine bakıp, ayet bakman zorunlu ise zararı yok, ...”

Ger kefarete kişige lāzım ise,
Birmeyin anı yana rūze yise, 1555

“Eğer kişiye kefarete gerekli ise, onu vermeden oruç yese ...”

Hacnı fāsıd ger eylese me'mūr,
Nef'a her ni alġan irse birür. 2213

“Eğer memur, haccı bozsa her ne kâr elde etmiş ise verir.”

bol-sa: i(r)- yerine bol- da aynı işlevde kullanılır:

Ger uzun su ise mesāhat kıl,
Yüz karı bolsa hōş tahārat kıl. 323

“.. eğer uzun su ise ölç, yüz fersah ise iyi(dir), temizlen.”

ç.ii. Şart Bildiren Cümle Başı Edatı (Ger/eger/er) Yüklem ismi + ø
Bu yapılar şartlı birleşik cümlelerde yardımcı cümlelerde görülür.

Kör, eger kılmağığa māyil sin,
Bī-tavaḳḳuf kılur işiñg kıl sin. 1273

“Bak, eğer yapmak için meyilli isen, beklemeksizin yapılacak işini yap.”

ç.iii.eger isim + ek-fiil + geniş zaman

Vācib oldı diremçe bolsa, yumak,
Sünnet oldı, eger irür azrak. 448

“Dirhem kadar olsa yıkaması vacip oldu; eğer (dirhemden) daha az ise sünnet oldu.”

ç.iv ger ... isim+ -Dur

Anda ger da‘vā-yı nübüvvettür,
Bilingiz anğa mu‘cize attur 157

“O zaman eğer peygamberlik davası olsa, onun adı bilin ki mucizedir.”

Pād-şāhī egerçi zālimdür,
Ehl-i islām içre hākimdür, 196

“Şayet bir padişah zalim ise – müslümanlar arasında hâkimdir-”

2.1.1.2. turur/durur

Tur- yardımcı fiili de ir- ek-fiili gibi geniş zamanda aynı fonksiyonda kullanılmaktadır: cāyiz durur 2169 / cāyiz irür 1896.

Anğa kılmaq hurūc boldı harām,
Bu-durur şer‘ içre rabṭ u nizām 197

“Ona karşı ayaklanmak haram olmuştur, şeriattaki kayıt ve düzen budur.”

Munda hem bilge sin şerāyiṭ bar,
Cum‘anınñ şartı dik-turur, iy yār. 1091

“Ey dost, bu (konuda) da bilmelisin ki şartlar var, cumanın şartı gibidir.”

Biş-durur vaktı bir tün ü künde,
Şübhe vü kıl yok-turur munda. 664

“Bir gece ve gündüzde vakti beştir, bunda hiçbir şüphe yoktur.”

2.1.1.3. +DUr + (Zamir)

Boldı yıllar ki bî-devādur min,
Bu belā birle mübtelādur min. 561

“Ben yıllardır çaresizim, bu belaya müptelayım.”

Sūranıñ zammı lāzım irmestür,
Ger bir āyat uzun ise bestür. 779

“Sure ilâvesi gerekli değildir. Eğer bir ayet uzun ise yeterlidir.”

Ol muşallī namāzıdur cāyiz,
Bu mesāyilni yād tutkay siz. 383

“O namaz kılanın namazı cayizdir, bu meseleyi siz aklınızda tutun.”

2.1.1.4. +Ø

Güm-rehler rahmatıga muntazır (dur)
Şehler kulluğı bile müftehir(dür) 5

“Doğru yoldan sapanlar (onun) rahmetine bakarlar; şahlar, (onun) kulu olmakla övünür.”

Nafı u sünnette ihriyārıñ bar 742

“Nafıle ve sünnette seçme özgürlüğün var.”

Ni cenāze revā-durur ni kazā,
Ni tilāvet kılurda secde revā. 693

“Ne cenaze ne kaza uygundur ne de okurken secde reva(dır).”

2.1.1.5. bar turur/durur

Bilgil üçünçi vācibin mundaq,
Bar-durur ol Minā’da taş atmaq. 1942

“Üçüncü vacibini bil, böyle(dir): o, Mina’da taş atmaktır.”

Kıl namāzıñnı, eyle kurbānlıq,

Yigil andın ki bar-durur lāyık. 1128

“Namazını kıl, kurban et (ve) ondan ye çünkü uygundur.”

2.1.1.6. bar+Dur

Bil ki bardur Harem’de şayd harām,
Niççe kim bolmasa saṅga ihrām, 1902

“Harem (bölgesinde) ihram giymemek gibi, av (avlamak da) haramdır, bil.”

Vaktını bil ki bardur üç kün,
Dāhil-i vaqtur yana iki tün. 1928

“Vaktini bil ki üç gündür, vakte iki gece dahildir.”

2.1.1.7. bar

İmdi aytay ki niçedür sünnet,
Bar tün ü künde on iki rek‘at. 967

“Şimdi sünnetin ne kadar olduğunu açıklayayım, gece ve gündüzde on iki rekattır.”

Yana bişinçi bar tikilgen ton,
Min diyin bu tarīk bilgen ton. 1808

“Ve beşinci dikilmiş elbisedir, ben, bu yola elbiseyi anlatayım.”

Yana bilgil ölük namāzı bar,
Munı farz-ı kifāye diptürler 1181

“Yine, bil, ölü namazıdır, buna farz-ı kifaye demişlerdir.”

2.1.1.8. İsim + Zamir

Ɔopar u oltururda sin muhtār. 742
“Kalkıp oturmada serbestsin”

Lik sünnetlerini bil, iy yār,
Ɔılır u Ɔılmasıĝa sin muhtār. 981

“Ey yar, lakin sünnetlerini bil, (onları) yapmak veya yapmamakta serbestsin”

Ramażan rūzesiĝa sin muhtār,

Ger tut er tutma ihtiyārınġ bar. 983

“Ramazan orucu için özgürsün, ister tut ister tutma serbestliġin var.”

2.1.2 Olumsuz İsim Cümleleri

Yine burada da manzum eser olmanın gereġi çok şekillilik görülür. Babür vezinde her hangi bir düşüklüġe sebebiyet vermeksizin bunları kullanır: cāyiz imes 502 / cāyiz irmes 1414 / cāyiz imestür 1422 / cāyiz irmestür 872.

2.1.2.1 Ek-fiilin Olumsuz Geniş Zaman Çekimi i(r)mes

Biş nime kılma bolsanġ arıksız,
Kim cünübka bu biş imes cāyiz. 502

“Abdestsizken beş şey yapma çünkü bu beşi pislikte uygun değildir.”

Lāyık irmes bu işke özge kişi,
Kirek uşbu imāmınġız Kureşī 191

“Bu iş için başka kişi uygun değildir; imamının işte bu Kureyşî olmalıdır.”

Ek-fiilin Olumsuz Geniş Zaman Çekiminin Şartı: imes irse

Kim ki ġammāmda suġa kirse,
Löngi anınġ arıġ imes irse, 535

“Hamamda suya girenin alt iç çamaşırını temiz değilse ...”

2.1.2.2. irmes turur

Lāzım irmes turur teyemmümde,
Eşeri bes-turur teyemmümde. 653

“Teyemmümde gerekmez, eser miktarı yeterlidir.”

Özge mescid mü’ezziniga cavāb,
Vācib irmes turur, bilinġ aġbāb. 1034

“Başka mescidin müezzinine cevap vacip değildir, (ey) dost, bilin.”

2.1.2.3. i(r)mestür

Anda taġyīr lāzım irmestür,
Neces olmakka endekī bestür. 333

“O zaman değiştirmek gerekmez; pislik olmak için birazı yeterlidir.”

Zulm imestür, irür barı işi hüb,
'Adl ile fazl irür anğa mensüb. 92

"İşlerinin tamamı zulüm değil iyiliktir; adalet ve fazilet ona bağlıdır."

2.1.2.4. yok

Tüşmese yirge yok hisāb ol atış,
Sanğa uşbu maḥal i'ādedür iş. 2108

"(Taş) yere düşmezse o atış sayılmaz; o zaman sana düşen iş, tekrarlamaktır."

2.1.2.5. yok ise

'İyd-gāh içre afdal oldı bilinğ,
Yok ise cum'a mescidide kılinğ. 1248

"En iyisi bayram yerindedir, bilin; (bayram yeri) yok ise Cuma mescidinde kılm."

2.1.2.6. yok+tur

İhtiyācı kişige yoktur anınğ,
Yār u yāver işige yoktur anınğ. 57

"Onun kimseye ihtiyacı yoktur; işi için yardımcıya (ihtiyacı) yoktur."

Haddı yoktur akallınınğ anınğ,
Ekşeri kırk kün-durur anınğ 500

"Onun çok azının sınırı yoktur, çoğu kırk gündür."

2.1.2.7.yok turur

Yok-turur uşbu ikki şıkta zekāt,
Her iki cem' bolsa birgil bat. 1304

"Bu iki konuda zekat yoktur; her ikisi toplansa hemen (zekat) ver."

2.1.2.8. ni

Bī-zarūr ālatınğga kılıp nazar,
Bakmağınğ ger zarūr ise ni zarar. 608

"Gerekli olmadan edep yerine bakıp, ayet bakman zorunlu ise zararı yok, ..."

2.2.3. Soru Cümleleri

Metinde görülen soru cümleleri daha çok isim cümlesi yapısında olup bir meseleyi ortaya koyma amacını taşır. Öğretme metotlarından biri olan nedir, kimdir, nasıldır gibi sorularla meseleyi ortaya koyup bunun cevaplarının verilmesine, soru-cevap biçimine dayanan bir üslupla eser ortaya konmuştur. Bu cümlelerde kullanılan soru unsurları şunlardır: kimdür, ni-durur, nidür, ni türlü ikin; ni türlü ikin; ni imiş; n'iter; şer' (ehle) ni dir; ism niçe; nidür işiñ; kıysıdur; ni hükmdür; niçüktür; ni'tkey; ni kıılır.

Bu cümleler özne yüklem, yer tamlayıcısı yüklem; yardımcı cümlesi çoklukla zarf olan şartlı birleşik cümle türündedir.

- # Kim Hudāy' inġ, peyam-barıñ kimdür?
Dīniñ ü rāh u reh-berinġ kimdür? 217
- # Ger neces tüşse özge sularġa,
Ni-durur şer' hükmi bularġa? 332
- # Ger necāset tiger, nidür hükmi? 397
- # Ol neces nime tigse niçük ikin,
Hükmi anġa şer' de ni türlü ikin? 403
- # "Ġayr-ı me'kūl kuş sanġı ni imiş?"
Bil, anı şer' ili hafife dimiş. 419
- # Bolsa mer'ī necāset anda, n'iter?
Su bile 'aybnı kiterse yiter. 422
- # Mūcib-i ġusl boldı ikki kısm,
Uşbu kısm içre barına niçe ism? 482
- # Ger kırık kıalsa sanġa endek yir,
Tut kılaġ, şer' ehli munda ni dir? 532
- # Bolsa ger ir imām hatunġa,
Ni-durur şer' buyruġı munġa? 1053
- # Bolsa ger mülk ü bolmasa ilde,
Şer' ehli ni dir mesāyilde? 1298
- # "Kıysıdur imdi istitā'at?", işit,
Ger kıılır sin Hudā'ġa tā'at, işit. 1648

Haccı vü ‘umresi bolur bātil,
“Bātil olsa niçük kılur ol?”, bil. 1782

‘Umre ya hacğa müfred olsa kişi,
Halk ile nahrda niçüktür işi? 2113

2.3. Fiil Cümleleri

2.3.1. Olumlu Fiil Cümleleri

Kördi düzahı vü behiştıni hem,
Yaşşı ef’āl u bed-siriştıni hem. 149

Rāst yol ilge körsetürler alar, 127

Bardı andın, felekke meyl itti,
Yitti kökke uşal zamān yitti. 147

2.3.2. Olumsuz Fiil Cümleleri

2.3.2.1 –mA- fiilden fiil yapma eki ile genişlemiş olumsuz fiil çekimleriyle yapılırlar.

Şek bu işte kiçürme könğlünğde,
Fikr-i fāsıd ivürme könğlünğde. 154

Kildi andın çü zevk birle beri,
Savumaydur idi henüz yiri. 153

Küfr ile ma‘şiyetni bilmesler,
Hak buyurgandın özge kılmaslar. 101

Öz başınğça Hudā’ğa at dimegil,
Hem ta‘akkul kılıp şıfat dimegil. 62

H’āstsız ot ara mamuk köymes,
Aç, yiben ‘ālem aşını toymas. 74

2.3.2.2 *ni* olumsuzluk edatı ile yapılırlar.

Ger cavābını bā-şavāb digey,
Ni elem körgey vü ni guşsa yigey. 218

“Cevabını doğru olarak verirse elem görmeyecek, endişelenmeyecek.”

Kim ki Aḥmed kibi ki bedrakadur,
Yolda yüz ḥavf bolsa ni baḳadur. 12

“Kim, en iyi olan Ahmed gibidir, yolda yüz korku olsa bakmaz.”

Her kiṣi kim bu işni kılmaydur,
Saltanat şīvesini bilmeydür;

Ger imām itseler ni kılsun ol,
Saltanat şīvesin ni bilsün ol! 201-202

“Herkes bu işi yap(a)maz, saltanat şivesini bil(e)mez; (bu kişiyi) eğer imam yapsalar o yap(a)maz, saltanat şivesini bilmez.”

2.3.3. Bağlı Cümleler

Bağlı cümlelerde şu bağlama edatları ve cümle başı edatları kullanılmıştır: yoksa “aksi taktirde; eger; egerçi; er; ger; belki; gerçi; līk; līkin; meger; velī; velīk; eyle kim; çü; çün; çünki.

2.3.3.1. Basit Bağlı cümleler ve, hem v.b.

Yahşı diŋg, yahşı hem körünŋ yārını,
‘İzz u ta‘zīm ile sürünŋ barını. 174

Bar idi vü hemīşe bolgusıdur, 58

Körgülüklerini bardı vü kördi,
İşitür sözni Hāḳ işittürdi. 151

Yaman u yahşıdur każāsı anıŋg,
Yahşıgadur velī rızāsı anıŋg. 90

2.3.3.2. Cümle başı edatları ile bağlı cümleler

Çün hilāfet ‘Alī’ga taptı karār,
Tüşti aşḥāb ile hilāf u niḳār 176

“Halifelik Ali’ye geçtiğinde

Kildi andın çü zevḳ birle beri,
Savumaydur idi henüz yiri. 153

“Oradan zevkle döndüğünde

Tā yuyulgay tamuḳ gubārıdın,

Könğli tıngay bu lahza barıdın. 267

“Cehennem tozundan arındığında (ne zaman ki arınır)....”

2.3.4. Birleşik Cümleler

2.3.4.1. İç İçe Birleşik Cümleler

Yolda nāyib ger olsa ol fırsat,
“Ni kılur bu zamān?” diyin, tohtat. 2219
Nesne

“.... bu zaman ne yapacağını açıklayayım,”

Kim ki bu nev' kılsa ol te'hīr,
Bara almasa bil, “Nidür tedbīr?”. 1667
Nesne

“..... tedbirinin ne olduğunu bil.”

Bil ki hükmini dip idim “iki kısım(dır)”, 537
Nesne

“Bil ki hükmünün iki kısım olduğunu söylemişim.”

Müteyemmim eger sunı körse,
“Bu dağı müfsid oldı”, dıng sorsa. 958
Nesne

“..... sorsa, bunun da müfsid olduğunu söyleyin.”

Bil ki mekrūhdur niçe nime,
“Ol nime birle pāk itey”, dime. 452
Nesne

“Pek çok şeyin mekruh olduğunu bil; (mekruh olan) şeyle temizleyeyim deme.

Uygur Türkçesinden itibaren Türkçede tercüme etkisi ile görülmeye başlayan ki'li / kim'li cümleler Doğu Türkçesinde çok kere karşımıza bağlama zamiri / edatı düşmüş, içi içe birleşik cümle biçimini almış olarak çıkar. Mübeyyen'de de vezne göre bu iki yapı ikili olarak kullanılır. Karşımıza bil ki(m), bilgil ki(m) ile kurulan cümlelerde yardımcı cümle nesne görevindedir:

Bil garīb ol-durur ki gurbette,
Kün kiçürgey 'azāb u şiddette. 1412

“Gurbette azap ve şiddet içinde gün geçirenin garip olduğunu bil.”

Bil ki altıncı farz niyyettür, 717
nesne

“Altıncı farzın niyet olduğunu bil.”

Yana bil kim melek irür mevcūd,
Barçası ‘abd u Tinğridür ma‘būd. 39

Yukarıdaki gibi beyitler yanı sıra sadece bil, bilinğiz ile kurulan örnekler de çoktur:

Bil üçüncü sıfat irādettür, 72
Nesne

“Üçüncü sıfatın irade olduğunu bil.”

Yana hayl-ı ferıştedür, bilinğiz,
Nesne
Her birisi bir iştüdür, bilinğiz. 93
Nesne

Her birini bir işge ta‘yîn bil. 104
Nesne

Niççesini beşerga bil ta‘yîn, 107

Yana ‘İsādur u Muhammed bil, 122
Nesne

2.3.4.2. Şartlı Birleşik Cümleler

Dört tip şartlı birleşik cümle yapısı görülmektedir:

a. Yardımcı cümle yüklemi + - sA Esas Cümle

Bu yapılarda yardımcı cümle çoklukla zarf görevindedir.

Tinğri tevfiķı bolsa / diy barı. 40

Halk ara kim ki pād-şāh-durur,
Tā‘atınğ kılmasanğ / günāh-durur. 193

Bil ki uynınğ nişābı otuzdur,
Yitse otuzga / anda bu sözdür. 1340

Vācib oldı /diremçe bolşa,/ yumak, 448

- # Yitmese ger meşakkatı bu maḥal,
Rūze tutsun ki bar-durur afdal. 1594
- # Çirk eger bolsa tırnağınḡ arası, 1.Y.c.
Guslde kitmese anınḡ karası, 2.Y.c. 524
- Bolsa bu çirk mişl-i yaḡ u ḥamīr, 3.Y.c.
Uşbulardın su kılmasa te'sir, 4.Y.c. 525
- Vācib oldı bularnı dūr itmek,
Uşbular yirlerige su yitmek. Esas Cümle 526
- (Burada 1. y.c. dışında edat kullanılmamış.)

- # Emrler terk kılmasa hergiz,
Nehyler sarı zāhir itmese iz, / 185

Hüküm kılmānḡ anı şa'ādatlık,
Dimenḡiz anı cezm-i cennetlik. 186

- # Uşbu ḥayl olmasa delālette,
Kaḡay il küfr ile ḍalālette. 128

b. meger/eger/ger/er yardımcı cümle yüklemi + -sA Esas Cümle

- # Yana bilgil Ḥudā'dın, iy hem-dem,
Yahşılık bolsa ger yamanlıḡ hem, 42

- # Sehv eger birdin artuḡ olsa niter? 823

- # Ger imām itseler ni kılsun ol,
Saltanat şivesin ni bilsün ol 202

- # Ger kişi bolsa şālih ü 'ābid,
Tün ü kün bolsa kāyim ü sācid. 184

- # Zilleti tapsa ger birisige yol,
Sehv ü nisyān bile igendür ol. 130

- # Kilse ger kaḡre yamḡurı yirge,
Bar anınḡ birle bir melek birge. 96

- # Yana bilgil Ḥudā'dın, iy hem-dem,

Yaşılık bolsa ger yamanlıg hem, 42

Gerçi köp zulm u köp hatā kılsa,
Mübtedi' bolsa, yüz hevā kılsa, 182

Hükm kılmanğ anıñ şakāvatiğa,
Dūzahīlik bitimenğiz atığa. 183

c. meger/eger/ger/er Yüklem ismi ø / yardımcı cümle yüklemi+(
şart kipi dışındaki kiplerle: geniş zaman/ gelecek zaman/görülen geç-
miş zaman v.b.) Esas Cümle

c.i. meger/eger/ger/er fiil+ gelecek zaman kipi

Meger olğay sanğa yavuk mescid, 1. Y.c.
(meger mescid sanğa yavuk bolğay)
Sindin olğay yırak uluk mescid, 2. Y.c. 1038
(uluğ mescid sindin yırak olğay)

Uşbu mescidka bar, barma yırak, Esas Cümle 1039

Ger cavābını bā-şavāb digey,
Ni elem körgey vü ni guşsa yigey. 218

c.ii. meger/eger/ger/er fiil+ geniş zaman kipi

Sünnet oldı, eger irür azrak. 448

Ger necāset tiger, nidür hükmi?
Bilge sin, ton kibi irür hükmi. 397

Hayz çağı eger imes, bilsün,
Çarh-ı sāyil kibi 'amel kıl sun. 509

c.iii. meger/eger/ger/er yüklem ismi+ (bildirme)

Buşmas, ol rub'ıdın eger kemdür,
Mes'ele, bilmegenge köp gamdur. 395

Eger artukka ihtiyācınğ bar,
'Adadın tāk asrağıl zinhār. 461

c.iv. meger/eger/ger/er fiil + emir kipi

Ger cünüb bolsun u eger kâfir,
Bilge sin ağzı suyını t̄ahir. 348

Ger karangu vü ger yaruk bolsun,
Ger yırak bolsun er yavuk bolsun, 81
Körer ü işitür tefävütsiz,
'Acz yoktur cenâbıda hergiz. 82

ç. Soru yapısı ile:

Fi'lingiz her nidür, biling andın,
Yaman u yaḥşı, barça Raḥmân'dın 89

"İşiniz her ne ise, ondan bilin;"

Yir ü kök içre her ni hādistür,
Tingri taḳdīri bil ki bā'istür. 87

Fi'lingiz her nidür, biling andın, 89

İkki yirdin ni kim bolur zāhir,
Ḳıl taḥārat ki bolğa sin t̄ahir. 54_v

"İki yerden her ne çıkarsa, temiz olmak için taharetlen."

2.3.4.3. Kim ve Ki'li Birleşik Cümleler

Metinde *kim* ve *ki* ile kurulan cümle yapıları bir hayli fazladır. Bunları birkaç grupta toplamak mümkündür:

a. Esas cümle ki(m) Yardımcı cümle:

a. 1. Yardımcı cümlenin esas cümlenin öznesi olma durumu

Yitti könglümge kim yığıştursam,
Nazm tertībiga sığıştursam. 18

"(İmanın esaslarını) toplamak ve nazım düzenine sokma (isteği) gönlüme düştü."

a. 11. Yardımcı cümlenin esas cümlenin nesnesi olma durumu

İmdi aytay ki niçedür sünnet 967

"Sünnetin nasıl olduğunu şimdi açıklayayım."

Yıraq olğan kişi işit ki niter,
Cihetiğa yüzini kılsa yiter. 704

“Uzak olan kişinin ne yapacağını işit.”

İmdi aytay ki nidür istibrā 472

“İstibranın ne olduğunu şimdi söyleyeyim.”

Müfsid-i şavm ikki türlüktür,
Her ikisini diy ki niçüktür 1513

“Orucu bozan şeyler iki türdür; her ikisinin nasıl olduğunu söyleyeyim.”

Hîç bilmen ki ni devā kılayın,
Kinge bu müşkilim edā kılayın. 566

a. III. Zamir durumunda olan yüklem isminin açılımı

Ol idi fidyeye kim didim yokkarı. 1597

“Fidyeye yukarıda açıkladığım idi.”

b. bil- ki(m) + Yardımcı cümle(ler):

Bu yapılarda yardımcı cümleler nesne görevindedir.

Bil ki ma‘būd-ı bā-sezā oldur,
Cümle-i halkdın sivā oldur. 54

Bilinğiz kim ferişte haylı barı
Nerliğ u mādđalığdın oldı berī 100

“Meleklerin hepsinin cinsiyet ve bedenden arınmış olduğunu bilin.”

Uşbular /kim barın didi Bābūr,
Bilge sin kim mufaşşal-ı imāndur. 44
E.C.

“Babür’ür dediği her şeyin imanın ayrıntıları olduğunu bil.” Yukarıdaki kim’li birleşik cümlede y.c. de kim’li birleşik cümledir ve y.c.nin y.c.si öznenin tamlayıcısıdır.

Yana bil kim melek irür mevcūd, 39

Şart-ı hac bil ki ikki türlüktür,
Her ikisini diy ki niçüktür. 1644

- # Bil ki tofrağnı ançça sürmeklik,
Tüg tübige anı tigürmeklik, 652
Lâzım irmes turur teyemmümde, 653

c. Eses cümlelerin bir ögesi isim / zamir ki(m) + Yardımcı cümle(ler):

Bu yapılarda yardımcı cümleler ismin niteleyicisi durumundadır /zamir açılımı durumundadır ve bunlar esas cümlelerin öznesi görevindedir.

c. 1. zamir + ki(m) + zamirin açılımı

- # *Her ni kim* bardur, ol yaratkandır,
Hestlik cergesige katkandır. 55

“Var olan her şeyi o, yaratmıştır, varlık yerine katmıştır.”

- # Tiz öter *kim ki* birse yahşı cavāb,
Yoksa, yıllar çiker ‘azāb u ‘ikāb 242

“Doğru cevap veren çabuk geçer yoksa”

- # Halk ara *kim ki* pād-şāh-durur,
Tā‘atıng kılmasaᅇg / günāh-durur 193

Şartlı birleşik cümledir. Şartlı birleşik cümlelerin y.c.si ki’li birleşik cümledir ve y.c. nesnenin tamlayanı durumundadır: “ Halk arasında padişah olanın taatını yerine getirmezsün günahdır.”

- # *Her kişi kim* bu işni kılmaydur,
Saltanat şivesini bilmeydür;/ 201
Ger imām itseler / ni kılsun ol,
Saltanat şivesin ni bilsün ol! 202

“Bu işi yapmayan, saltanat şivesini bilmeyen kişiyi eğer imam etseler; o ne yapsın.”

Yukarıdaki cümle şartlı birleşik cümledir. Y.c.de kim’li birleşik cümledir ki bunun y.c.si her iki cümlelerin de öznesi görevindedir.

- # *Kim ki* şeyhin ü enbiyānı söger,
Kanıni öz iligi birle töker./ 170
Söggüçi şer‘ ara bolur kāfir, 171

“Şeyhine ve peygamberlerine söven kanını kendi eli ile döker, şeriata göre kafir olur.”

- # *Uşbular kim* barın didi Bābür,-
Bilge sin *kim* mufaşşal-ı imāndur 44

“Babür’ün anlattıklarının imanın ayrıntıları olduğunu bil.”

c. II. İsim + ki(m) + yardımcı cümle

Bu yapılarda yardımcı cümle ismin tamlayanı durumundadır.

c. II. I. Öznenin tamlayanı olma durumu

Yana hatun ki hāmile irse,
Ya küçük oğlanığa süt birse, 1588
Yaşadın havf kılsa ya özidin,
Yisün ol rûze şer’ ili sözidin. 1589

“Hamile olan hanım şeriate göre orucunu bozsun.”

Küçük oğlan ki mālîk irür,
Atası oğlu mālîdın birür. 1143

“Malı olan küçük oğlanın babası oğlunun malından (zekat) verir.”

Yuyulur ‘uzvğa ki didim at,
Yumağı farz boldı bir nevbet. 581

“Adını söylediğim yıkanır uzuvların temizlenmesi bir kere farz oldu.”

Her kişi kim bu işni kılmaydur,
Saltanat şivesini bilmeydür; 201

c. II. II zarfın tamlayanı olma durumu

Tanğlalık künde /kim hisâb olğay,/
Mañga ecr ü sanğa şevâb olğay 20

“Hesap sorulacak yarınki günde bana ecir ve sana sevap olacak.”

c. II. III. nesnenin tamlayanı olma durumu

Şart-ı avval ki ol tahârattur,
Bil, bu üç farzdın ‘ibârettür 306

“İlk şart olan taharetin üç farzdan ibaret olduğunu bil.”

Mes’eleler ki ol zarûr irdi,
Bilmesenğ / dînge kuşûr irdi. 17

Şartlı birleşik cümlenin y.c.si ki’li birleşik cümledir; ki burada nesnenin tamlayanı durumundadır: “Gerekli olan meseleleri bilmesen din için kusurdu.”

c. ii. iii. yer tamlayıcısının tamlayanı olma durumu

Bu kütüb törttür ü yana ün tört,
Kimge kim münkir olsa / tüşsün ört. 117

“..... Münkir olan kişiye ateş düşsün.”

ç. ki(m) bazı yapılarda kalıplaşmıştır: Bā-vücūdī ki, eyle kim.

Bā-vücūdī ki şer' iter tekfir,
Ölüm olğay bu cürmğa ta'zīr. 172

Ağzığa renklik nime salsa,
Eyle kim ağzı suyu reng olsa, 1529

Kim ki bu ağzı suyunı yutkey,
Bī-kefāret kazāsını tutkey. 1530

d. Katmerli ki(m)'li birleşik cümle:

Līk hatun ki başka su saçkay,
Lāzım irmes ki saçını açkay. 522

1. y.c. ikinci y.c.nin öznesinin tamlayanı, 2. y.c. de esas cümle nin nesnesidir:
“Başına su serpen hanımın saçını açması gerekmez.”

Kim ki Ahmed kibi ki bedrakadur,
Yolda yüz havf bolsa ni bakadur. 12

1. y.c. esas cümle öznesinin tamlayanı, 2. y.c., 1. y.c.deki isimin açıklayıcısıdır:
“En iyi (kişi) Ahmed gibi olan bakmaz.”

Yana bilgil ki hāyız ü nefsa,
Niççe işdür ki kılmason ašlā. 505

e. Esas cümlede yardımcı cümle nin e. c.nin hangi ögesi olduğunu belirten çekimli bir zamir bulunur:

Hedydin her nime ki toğsa ol ān./
Şadağa kılğıl anı ya kurbān. 2235

“Kurbanlıktan o an doğan her şeyi ya sadaka ya da kurban kıl.”

Yana her kim ki ol müsāfir ise,
Anğa boldı mubāh, rūze yise. 1593

“Misafir olan kişi için oruç bozması uygun oldu.”

Her ni kim Tinğri'din kitürse resül,
Her kişi kim olarnı kılsa kabül, 180

Ol kişi ehl-i kıbledür, bilingiz, 181

“Peygamberin Tanrı'dan getirdiklerini kabul eden her kimse kible ehlidir; bilin.”

Yukarıdaki cümle gerçekte iki y.c.si olan bir kim'li birleşik cümledir: 1. y.c. ikinci y.c.nin nesnesi, ikinci y.c. de esas cümlenin öznesi görevindedir; ancak y.c.lerdeki şart unsurları onları esas cümlenin zarfı durumuna getirmektedir.

Bolsa hurma vü arpa, buğdaydın,
Birsün andak ki eyledim ta'yin. 1586

“(Zekatını) hurma, arpa, buğdaydan varsa belirlediğim şekilde versin.”

Kimge kim bolsa za'flık imān,
Ötmegi andın olmağay āsān 152

Halk u takşir eyle naħr küni,
'İyddur kim diyildi naħr munı. 1952

Ol nime kim zekāt olur andın,
Şer' anğa had kılip turur ta'yin 1284

Uşbular kim didim birin birin at,
Bil ki vācib imes bularda zekāt 1378

f. Ki(m) esas cümle eyleminin sebebini bildirir

İkki yirdin ni kim bolur zāhir,
Kıl tahārat ki bolğa sin tāhir. 540

“İki yerden her ne çıkarsa, temiz olmak için taharetlen.”

Delk kılgıl ki delk sünnettür, 594

Līk tahrīme vaktı, iy dānā,
Kıbleğa yüzni kıl ki bar evlā. 713

“Ey dana, tahrime vakti yüzünü kibleye çevir çünkü uygundur.”

Yaħşı ton kiy ki müstahabtur bu 1088

“Güzel kıyafet giy çünkü bu uygundur.”

Sa'y kılğıl ki sa'y sünnettür,
Yügürürge işit ki bu attur. 1959

“Say kıl çünkü say sünnettir; acele acele yürümenin adı (say)'dır.”

Şükr kim şavmda mesâyiller
'Arz kıldım, hall oldı müşkiller. 1636

“Şükürler olsun çünkü oruçta meseleleri arz ettim, zorluklar çözüldü.”

IV. KARŞILAŞTIRMALI METİN

- B1a MÜBEYYEN DER FİKH¹
- A6 Bi'smi'l-lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm²
1. [Giriş]
- B1b 1 Hāk'ka ḥamd u ṣenā edā kıldım,
Hāk atı birle ibtidā kıldım.
- 2 İbtidā kılguluk ni kim bardur,
Kılmasanġ atı birle ebterdür.
- 3 Kādir [ü] ber-kemāl Tinġri-durur,
Kāhir [ü] zü'l-celāl Tinġri-durur.
- 4 Her ni kim kılsa ol kılor bī-şek,
Her ni kim bolsa ol bilür bī-şek.
- 5 Muntazır raḥmatıġa güm-rehler,
Müfteḥir kulluġı bile şehler.
- 6 Yaman u yaḥşıġa ümīd andın,
Korkmak andın u nevīd andın.
- A7, B2a 7 Cismde her niçe ki kılor bolsa,
Kılor sanı il tenide til bolsa,
- 8 Ḥamdıġa zākir olsa ol tiller,
Dise ḥamdını aylar u yıllar.
- 9 Ol bārīniġ kelāmı bir bolġay,
Barı öz 'acızıġa mukır olġay.
2. Seyyide'l-Mürselīn ü Ḥātemü'n-Nebiyyiniġ Na'tı Şalla'l-
Lāhu 'Aleyhi ve Sellem.
- 10 Vācib oldı barıġa şükr-i Ḥudāy,
Muştafā boldı bizge rāh-nümāy,

¹ A'da başlık yok.

² Rabbi yesir bi'smi'l-lāhi'r-raḥmani'r-raḥim ve temmem bi'l-ḥayr B1b/1.

- 11 Yolçısız yolnı kim bara algay,
Barsa avval kademde ok kalgay.
- 12 Kim ki Ahmed kibi ki bedrakadur,
Yolda yüz havf bolsa ni bakadur.
- 13 Boyıga cüst hil'at-i levlāk,
Lāt ağızıga ilgidin tün çāk.
- 14 Ol-durur enbiyā ser-efrāzı,
Kabu kavseyn mahrem-i rāzı.
- A8 15 Manğa kılğıl şefā'atınğ hem-rāh,
Ni diy özge 'aleyke şalla'llāh.

3. Kitāb Nazmınınğ Sebebi

- B2b 16 Bilge sin iy huçeste-pey ferzend,
Cigerim birle cānıma peyvend.
- 17 Mes'eleler ki ol zarūr irdi,
Bilmesenğ dinge kuşūr irdi.
- 18 Yitti könglümge kim yığıştursam,
Nazm tertıbiga³ sığıştursam.
- 19 Tā anı zabt kılga sin āsān,
Ol mesāyilni bilge sin yek-sān.
- 20 Tanğlalık künde kim hisāb olğay,
Manğa ecr ü⁴ sanğa şevāb olğay.
- 21 Uşbu niyyet ki min kılıptur⁵ min,
Ol mesāyil ki min biliptür⁶ min,

³ tertıbide B.

⁴ A'da yok.

⁵ kılıpdur A.

⁶ bilipdür A.

- 22 Cem'ide sa'y u⁷ ihtimām kılay⁸,
Siniñ atıñğa min tamām kılay⁹.
- A9 23 Bī-bekā dünyā işi sehl-durur,
Dīn işin kılgay ol ki ehl-durur.
- 24 Dīn ü dānişde her kün efzūn bol,
Devlet ü baht ile Hümāyūn bol.
- 25 Kām-rān bol cihānda, devlet kör,
Yüz tümen āb-rüy u 'izzet kör.

4. Biş Farzınıñ Ta'dadı

- B3a 26 'Ulemā ekşeri didi bu maqal,
Cehl-i farz oldı mübtil-i a'māl.
- 27 'İlm-i farz ilge mişl-i qarız-durur,
Talebi barça ilge farz-durur.
- 28 Kim ki ol bolsa bālig ü 'āqıl,
Anğa biş farzdur munı bilgil:
- 29 Biri ĩmān-dur¹⁰ u¹¹ ikkinçi şalāt,
Bu ikidin kiyin üçünçi zekāt,
- 30 Ramazān rüzesi vü hac ötemek,
Farz-ı 'ayn oldı uşbu biş bī-şek.
- A10 31 İldin oldı barığa t̄ā'at şart,
Līk ikide bar istiṭā'at şart.
- 32 Ol iki, hacnı vü zekātın dir,
Bolsa ger istiṭā'atıñ bar bir.

⁷ A'da yok.

⁸ kılgay B.

⁹ kılgay B.

¹⁰ B'de ĩmān-durur

¹¹ B'de yok.

33 İmdi bir bir kılay barın taqrır,
Haq ta'alādın olsa ger taqdır.

I. Birinci Kitap [KİTĀB-I İMĀN]

1. Avvalğı Farzning Beyanı

34 Bābür, avvalğı farz kı ta'rif,
Kim bar insānga avval ol teklif.

35 Budur imān min aytayın, işiting,
Her ni dir min, anı köngülge biting.

B3b 36 Mü'menü bihga kim bolur taḥkik,
Kılgay ikrār til köngül taḥdik.

2. Altı Mü'menü Bihning Zikri

37 Altıdur mü'menü bih, iy mü'min,
Aytayın barçasın, işit mindin.

A11 38 Avval imān Hudā'ga kiltürgil,
Şirk çirigin zamirdin sürgil.

39 Yana bil kim melek irür mevcüd,
Barçası 'abd u Tingridür ma'büd.

40 Bar üçinçi kitāb ikrarı,
Tingri tevfiği bolsa diy barı.

41 Yana bil enbiyasını ber-haq,
Rüz-ı ahırnı dağı bil mundaq.

42 Yana bilgil Hudā'dın, iy hem-dem,
Yahşılık¹² bolsa ger yamanlıg hem,

43 Yana ölmeklik vü tirilmeklik,
Tingridin uşbularnı bilmeklik.

44 Uşbular kim barın didi Bābür,
Bilge sin kim mufaşsal-ı imāndur.

¹² yahşılıg B.

45 Bu mufaşşal ki min didim hālī,
Līk fi'lcümle bardur icmālī.

B4a 46 Şerhi birle barın beyān kılayın,
Bilmegen bolsanġız 'ayān kılayın.

3. Avvalķı¹³ Mü'menü Bihniġ Şerhi

A12 47 Budur imān Hudā'ğa kiltürmek,
Şirk çirigin zamirdin sürmek.

48 Aytķıl *lā ilāhe illa'l-lāh*,
Ayt u ma'nīsidin hem ol āġāh.

49 Kelime uşbudur, munı tohtat,
Dimegi farz boldı bir nevbet.

50 Yana¹⁴ mundın kiyin ki kilgüsidür,
Bu 'akāyid kim ol diyilgüsidür¹⁵.

51¹⁶ Müstemir bolsa hātırıġda kirek,
Müstakır bolsa hātırıġda kirek.

52 Bilgil vü i'tikādı munġa tüz,
Cān u köġlünġde¹⁷ mundaķ olturġuz.

53 Kim Hudādur barını hest itgen,
Yir ü kök ü bülend ü pest itgen.

54 Bil ki ma'būd-ı bā-sezā oldur,
Cümle-i halkdın sivā oldur.

55 Her ni kim bardur, ol yaratķandur,
Hestlik cergesige¹⁸ katķandur.

¹³ avvalġı B.

¹⁴ līk B.

¹⁵ digilgüsidür B.

¹⁶ Beyit A'da yok.

¹⁷ köġlünġe B.

¹⁸ cergeside B.

- A13, B4b
- 56 Birdür ü yok şerik anıñ işige,
Ohşamas hiç işide hiç kişige.
- 57 İhtiyacı kişige yoktur anıñ,
Yār u yāver işige yoktur anıñ.
- 58 Bar idi vü hemīşe bolgusıdur,
Ni kim olgusıdur ni tolgusıdur.
- 59 Tingri künhiğa bende yol tapmas.
Kaçan vü kanda anda yol tapmas.
- 60 Zātı anıñ ni¹⁹ cevher vü ni²⁰ ‘araz,
İşleride ni²¹ ‘illet ü ni²² ğaraz.
- 61 Tingri zātı vü atı il dik imes,
Fi‘li birle şıfatı il dik imes.
- 62 Öz başıñça Hudā’ğa at dimegil,
Hem ta‘akkuḥ kılıp şıfat dimegil.
- 63 Bar mevşūf ol şıfat birle,
Hem müsemma-durur ol at birle.
- 64 Kim özi anı yād kılğandır,
Ehl-i dīn i‘tikād kılğandır.

A14

4. Haḳ Subhānehunıñ Şübütī Şıfatlarıñıñ Tafşili

- 65 Bar şübütī şıfatları yitti,
Uşbularnı selef beyān itti.

5. İşāret Hayāt Şıfatığa

- 66 Biri bu yittidin hayāt-turur,
Ol hayātı ki bī-memāt-turur²³.

¹⁹ ne B.

²⁰ ne B.

²¹ ne B.

²² ne B.

²³ memāt-durur B.

67 Bu hayāt il hayātı dik irmes,
Vaşf-ı Hāk il şıfātı dik irmes.

68 Ten ü cāndın imes hayātı anıng,
Ohşamas halkka şıfātı anıng.

6. İşāret ‘İlm Şıfatığa²⁴

69 Yana bir ‘ilmdür şıfātlarıdın,
‘Ālimü'l-ğayb boldı atlarıdın

70 Fikr ü endīşedin imes bu ‘ilm,
Kesb ile pīşedin imes bu ‘ilm.

A15 71 Tağda taş, tüzde kum ‘adadlarını,
Anğa zāhir-durur bilür barını.

7. İşāret İrādet Şıfatığa

72 Bil üçünçi şıfat irādetdür²⁵,
Bilmegen²⁶ ol ki bī-sa‘ādattur²⁷.

73 Ot köyer, su aķar irādetidin,
Ser-be-ser her ni bar irādetidin.

B5b 74 H‘āstsız ot ara mamuķ köymes,
Aç, yiben ‘ālem aşını toymas.

8. İşāret Kudrat Şıfatığa

75 Yana bir vaşf Hāk’ka kudrattur²⁸,
Anda kudrattur, anda kuvvattur²⁹.

²⁴ İşāret ‘ilm şıfatığa adlı bölüm Berlin’de(5a -4) Hāk subhānehunıng şübütī şıfatlarıning tafşılı’nden hemen sonra gelmekte.

²⁵ irādetdür A.

²⁶ bilmegey B.

²⁷ sa‘ādatdur A.

²⁸ kudratdur A.

- 76 Barı işde niçük ki dānādur,
Her ni kılmakta hem tevānādur.
- 77 Kōz yumup açkuça³⁰ kıtur mevcūd,
Kōz açıp yumguça kıtur nā-būd.
- A16 78 Her ni kılmakta³¹ kudratı bestür³²,
Ālat ü vāsıta kirekmestür³³.

9. İşāret Sem' ü Başar Şıfatlarığa³⁴

- 79 Yana bil vaşf-ı sem' ü vaşf-ı başar,
'İlmdin munda özge ma'nī bar.
- 80 Bu işitmek kulakdın irmes,
Uşbu körmekte kōz meded birmes.
- 81 Ger karangu vü ger yaruk bolsun,
Ger yırak bolsun eḡ yavuk bolsun,
- 82 Körer ü işitür tefāvütsiz,
'Acz yoktur cenābıda hergiz.

B6a 10. İşāret Kelām Şıfatığa

- 83 Yana bil kim kelāmdur³⁵ şıfatı,
Ber-kemāl ü tamāmdur şıfatı.
- 84 Mütekellim-durur kelām bile,
Ni til ü ni ağız ni kām bile.
- A17 85 Nükteler harfsiz, 'ibāretsiz,
Haḡ 'ademğa didi nihāyetsiz.

²⁹ kuvvatdur A.

³⁰ açguça B.

³¹ kılmakta A.

³² besdür A.

³³ kirekmesdür A.

³⁴ şıfatığa B.

³⁵ kelāmıdur A.

86 'Adem ol söz bile vücūd oldu,
Munça tar oldu, munça pūd oldu.

11. Altıncı Mü'menü Bihning Şerhini Münāsib Cihetidin Munda Kılındı

87 Yir ü kök içre her ni hādıştūr³⁶,
Tingri taqdīri bil ki bā'istūr³⁷.

88 Küfr ü dīn zühd ü fışk u³⁸ yahşı yaman,
Tingri taqdīri birledür yek-sān.

89 Fi'lingiz her nidür, biling andın,
Yaman u yahşı, barça Rahmān'dın

90 Yaman u yahşıdur kazāsı anıng,
Yahşıgadur velī rızāsı anıng.

91 Zāhidīga tiger tümen³⁹ ta'abı,
Yarlıkar⁴⁰ fāsıķını bī-sebebī.

B6b 92 Zūlm imestür, irür barı işi hūb,
'Adl ile fazl irür anğa mensūb.

A18 12. İkkinçi Mü'menü Bihning Şerhi

93 Yana hayl-ı ferıştedür bilingiz,
Her birisi bir iştedür bilingiz.

94 Biri rāki'-durur, biri sācid,
Biri kāyim-durur, biri kā'id,

95 Biri Hāk yādı birle müstağrak,
Bilmeyin Hāk'dın özgeni mutlak.

³⁶ hadisdür A.

³⁷ bā'isdür A.

³⁸ A'da yok.

³⁹ Metinlerde tüben yazılı.

⁴⁰ A'da şeddeli *yarlıkkar* okunacak şekilde yazılmış, ancak vezin gereği *yarlıkar* okundu.

- 96 Kilse ger çatre yamguru yirge,
Bar anıñ birle bir melek birge.
- 97 Barsa ger zerre tofrağı kökke,
Ol barışnı sağınma özlükke.
- 98 Her yağın yağsa, her yili yilse,
Her nime barsa, her nime kilse,
- 99 Her bir işke müvekkel oldı melek,
Ger yir ehli-durur ger ehl-i felek.
- 100 Bilinğiz kim ferişte haylı barı
Nerliğ u maddalığdın oldı berı⁴¹.
- A19 101 Küfr ile ma‘şiyetni bilmesler,
Haq buyurgandın özge kılmaslar.
- B7a 102 Bu melek içre törttür⁴² meşhür,
Atları safhalardadır mestür.
- 103 Cebra’yıl ü ikinci İsrāfıl,
Bar üçünçi ferişte Mikā’ıl,
- 104 Bar bulardın birisi ‘Azrā’ıl,
Her birini bir işge ta’yın bil.
- 105 Bar burunğısı⁴³ vahy kiltürgen,
Yana bir şür içre dem sürgen,
- 106 Birisi rızq yitkürür ilge,
Biri il ‘ömrini birür yilge.
- 107 Niççesini beşerga bil ta’yın,
Hayr u şer şebt iterleri āyın.

⁴¹ Beyitin yanında mütakellimdür yazılı A.

⁴² törttür B.

⁴³ burunğısı A.

- 108 İkki kün, ikki tün öy ü⁴⁴ yolda,
Biri onğ qolda, biri sol qolda.
- 109 Her şuver rāst eylep özlerige,
Körünür ehl-i qurb közlerige.
- A20 110 Yana ba'zı ferişte-i raḥmat,
Yana ba'zı 'azāb üçün müşbet.
- 111 İkkisi gür içidedür⁴⁵ sāyil⁴⁶,
Şekl ü hey'etleri besī hāyil.
- 112 Biri Münkir, biri Nekir-durur,
Barı hükm ilgide esīr-durur.
- B7b 113 Uşbular birle siz yaman bolmanğ,
Küfr ü 'ișyānğa hem-zebān bolmanğ.
- 114 Bendeliktur⁴⁷ buyursa ni çāre,
Luṭf eger kılsa, sorsa ni çāre.

13. Üçünçi Mü'menü Bihniñ Şerhi

- 115 Tinğri'ge bil ki köp kitāb-turur⁴⁸,
Anda hem luṭf u hem 'itāb-turur⁴⁹.
- 116 Enbiyāğa kilip-turur bu kütüb,
Ümmetiğa nebīleri oqutup.
- 117 Bu kütüb törttür⁵⁰ ü⁵¹ yana ün tört,
Kimgе kim münkir olsa tüşsün ört.

⁴⁴ A'da yok.

⁴⁵ İçindedür B.

⁴⁶ sā'il A.

⁴⁷ bendelikdur B.

⁴⁸ kitāb-durur B.

⁴⁹ 'itāb-durur B.

⁵⁰ yüzdür A.

⁵¹ B'de yok.

- A21 118 LİK İMÂN ‘ADADKA⁵² LÂZİM İMES,
MÜCMEL İMÂN KÜTÜBKÂ⁵³ KİLTÜRÜMES.
- 119 Bu kütübdin ki törtdür meşhūr,
Biri Tivrättur, birisi Zebūr.
- 120 Yana İncİL vü yana Furkândur,
İmdi meşhūr atı Qur’ândur.
- 121 Bu kütüb kim alarga kildi fūrüd:
Biri Mūsâdur u biri⁵⁴ Dāvūd,
- 122 Yana ‘İsâdur u Muhammed bil,
Uşbu tertīb ile ta’aqqul kıl.
- B8a 123 Bu kütüb kim diyildi ba’zı atı,
Barçasın bil kelâmı vü şıfatı.
- 124 Şıfatı Tingri’din cüdâ irmes,
Dime maḥlūk, kim revâ irmes.

14. Törtünçi Mü’menü Bihning Şerhi

- 125 Kim ki ilter Hudâ’dın ilge peyâm,
Ol kişige bolur peyâmbar nâm.
- A22 126 İlge dirler Hudây aḥkâmın,
Emr ile nehy ü her ni peygâmın.
- 127 Râst yol ilge körsetürler alar,
Yaḥşılık sarı ilge reh-ber alar.
- 128 Uşbu ḥayl olmasa delâlette,
Qalgay il küfr ile ḍalâlette.
- 129 Bar-durur cümle enbiyâ ma’şüm,
Cürm ü ‘ișyân alardadır ma’düm.

⁵² ‘adedğa B.

⁵³ kütübğa B.

⁵⁴ yana B.

130 Zilleti tapsa ger birisige yol,
Sehv ü nisyân bile igendür ol.

15. İşâret Enbiyânınğ Fazîletleriga ve Hâzreti Muḥammed'ning
Afdallığığa⁵⁵ 'Aleykümü's-selâm

B8b

131 Enbiyâ Tinğri tanlağanlardur⁵⁶,
Barça il ten bu ḥayl-ı cānlardur.

132 Bar-durur barça ilge⁵⁷ fażlları,
Ḥvāh bolsun ferişte ḥvāh perī.

133 Barçanınğ afdalı Muḥammeddür,
Barçanınğ ekmeli Muḥammeddür.

A23⁵⁸

134 Barçanınğ fażlını yığıştursanğ,
Bir kişide barın sığıştursanğ,

135 Fażl Aḥmed'çe bolmağay, ol hem
Bolğay Aḥmed fażiletidin kem.

136 Her nebīninğ, ki ḥuccti bardur,
Bir bölek ḥayl u ümmeti bardur.

137 Līk, bil kim Muḥammed-i 'Arabī ,
Bar-durur kāffe-i ulusқа nebī.

138 Cümle-i enbiyāğa ol ḥātım,
Barça maḥküm, ol-durur ḥākım.

139 Ḥatm oluptur anğa peyāambarlık,
Kilmes imdi kişige bu yarlık.

140 Āsmāndın Mesīh çün kilgey,
Şer'-i şer'-i Muḥammedī bilgey.

⁵⁵ afdallıkları B.

⁵⁶ tanlağanlardur B.

⁵⁷ barça ilge: barçasığa B.

⁵⁸ Bu sayfada kenarda metin ile ilgili olmayan bir not var: Eger kimerseninğ dīdārça şıdk birle namāz-ı huften yigirme bir merātibe oқusa bolğay " b'ismi'llā allāhümme ente'l-қayyu ... femen yede e'üzü zelīlū ... illā ente yā Rabb."

- 141 Da'vat itkey ulusnı bu dīnga,
Sa'y qılğay barın bu āyīnga.
- B9a 142 Şer'ice şer' bolmağay tansuğ,
Kıldı her şer'ni ki bar mensuğ.
- A24 16. İşāret Mi'rācığa Şalla'llāhu 'Aleyhi ve Sellem⁵⁹
- 143 Bir kiçe Tingri'ning 'ināyetidin,
Faız ile luğf-ı bī-nihāyetidin,
- 144 Ümmühānī öyide irdi resül,
Cebra'ıl āsmāndın itti nüzül.
- 145 Cebra'ıl allıda burak çikip,
Merkeb irdi Burak vü ol rākib.
- 146 Mekke'din kildi Beyt-i Mukaddes'қа,
Sin bu yolnı sağınmağıl kışka.
- 147 Bardı andın, felekke meyl itti,
Yitti kökke uşal zamān yitti.
- 148 Enbiyā birle muhteliğ boldı,
Nürıdın cev-f-i āsmān toldı.
- 149 Kördi dūzahnı vü behiştni hem,
Yağşı ef'āl u bed-siriştni hem.
- 150 Hem-rehi 'āciz oldı barmağtın⁶⁰,
İmes irdi bu 'aczi hāрмаğtın⁶¹
- A25 151 Körgülüklerini bardı vü kördi,
İşitür sözni Hağ işittürdi.
- B9b 152 Oyğag⁶² irdi, ki Hağ bu luğf itti,
Hiç kim yitmegenge ol yitti.

⁵⁹ İşāret- mi'rāc-ı hażreti resül şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem B.

⁶⁰ barmağdın B.

⁶¹ hāрмаğdın B.

⁶² uyğak B.

- 153 Kildi andın çü zevk birle beri,
Savumaydur idi henüz yiri.
- 154 Şek bu işte kiçürme könğlünğde,
Fikr-i fāsıd ivürme könğlünğde.
- 155 Barça Tingri kaçıda āsāndur,
Kudrat allıda ‘aql hayrāndur.

17. İşāret Anğa Kim Havāriķ-ı ‘Ādātka Her Maħalda⁶³ Bir Attur

- 156 Hark-ı ‘ādāt zāhir itse kişi,
Bilingiz kim nidür anıñ bu işi.
- 157 Anda ger da‘vā-yı nübüvvettür⁶⁴,
Bilingiz anğa⁶⁵ mu‘cize attur⁶⁶.
- 158 Yoksa anıñ atı kerāmettür⁶⁷,
‘Aklıda⁶⁸ uşbu işte hayrettür⁶⁹.

A26

- 159 Mübtedi‘din havāriķ-ı ‘ādāt
Zāhir olsa biling, nidür anğa at.
- 160 Bardur ol mekr yāhūd istidrāc,
Şehrdin eylenğiz anı ihrāc.

18. Beşer Cinsi Bilen⁷⁰ Melek Cinsiniñ Birbirlerige
Fazīletleriniñ Beyānı

B10a

- 161 Bilgil afdal-durur havāş-ı melek,
Mü‘minin ‘āmmesidin irmes şek.

⁶³ her maħalda: ber-maħal B.

⁶⁴ nübüvvettür B.

⁶⁵ anda B.

⁶⁶ atdur B.

⁶⁷ kerāmetdür B.

⁶⁸ ‘aqlğa B.

⁶⁹ hayrettür B.

⁷⁰ bile B.

162 Bardur afdal melek 'avāmıdın,
'Ämme-i mü'min̄n̄ın munı bil çın.

163 Enbiyādın kiyin velīlerdür,
Kim melekke fazīleti bardur⁷¹.

19. İşāret Anğa Kim Muḥammed Ümmeti Afdal-ı Ümem-Durur
ve Ümmetleri Arasında Hulefā-yı Rāşid̄n̄ 'Aziz u Muḥteremdür⁷²

164 Çün Muḥammed nebīler ekmelidür,
Ümmeti hem ümemniñ afdalıdur⁷³.

165 Ümmeti içre köptür aḥbābı,
Barıdın yahşı āl u aḥḥābı⁷⁴.

166 Bar Ebū Bekr cümle ümmetka,
Lāyık u yahşıraq bar hilāfetka⁷⁵.

A27

167 Boldı andın kiyin ḥalīfe 'Ömer⁷⁶,
Bar idi uşbu işke ol der-ḥūr.

168 Yana 'Oşmān bile 'Alī iridi,
Uşbu tört ümmet afdalı iridi.

169 İkkisi şeyḥ ü ikkisi ḥatneyn,
Birdiler dīn işige zīnet ü zeyn.

B10b

170 Kim ki şeyḥin ü enbiyānı söger,
Ḳanını öz iligi birle töker.

171 Söggüçi şer' ara bolur kāfir,
Tilimizni sin asra, iy Ḳādir!

172 Bā-vücūdī ki şer' iter tekfīr,
Ölüm olğay bu cürmğa ta'zīr.

⁷¹ Beyit A'da yok.

⁷² muḥterem B.

⁷³ Beyit B'de yok.

⁷⁴ Beyit B'de yok.

⁷⁵ Beyit B'de yok.

⁷⁶ 'Ömür (عمر) şeklinde harekeli A

- 173 Yahşı ding cümle āl u aşhābın,
Vaşf iting barça yār u aḥbābın.
- 174 Yahşı ding, yahşı hem körünḡ yārını,
'İzz u ta'zīm ile sürünḡ barını.
- 175 Cümleni yahşı i'tikād kılinḡ,
Barçanı⁷⁷ yahşılıkka yād kılinḡ.
- A28 176 Çün hilāfet 'Alī'ga taptı karār,
Tüşti aşhāb ile hilāf u nikār⁷⁸.
- 177 Haḡ 'Alī cānibi idi anda,
Kim hilāf itti, boldı şermende.
- 178 Ol hilāf, irdi nā-haḡ u bātıl,
Līk alarga⁷⁹ tigürmegey sin til.
- 179 İkkisi irdi on mübeşşiredin,
Kim bu nev' ittiler ḡaṭā aradın⁸⁰.

20. İşāret Anḡa Kim Ehl-i Kıble⁸¹ Tekfiri Cāyiz İmestür

- B11a 180 Her ni kim Tinḡri'din kitürse resūl,
Her kişi kim olarnı⁸² kılsa kabūl,
- 181 Ol kişi ehl-i kıbledür, bilinḡiz,
Anı kāfir dimekni bes kılinḡız.
- 182 Gerçi köp zulm u köp ḡaṭā kılsa,
Mübtedi' bolsa, yüz hevā kılsa,
- 183 Hüküm kılmānḡ anınḡ⁸³ şakāvatıḡa,
Dūzahīlık bitimenḡiz atıḡa.

⁷⁷ barçasın B.

⁷⁸ hilāf [u] nikār A.

⁷⁹ alarge B.

⁸⁰ alarge B.

⁸¹ ehl tekfiri B.

⁸² alarnı B.

⁸³ anı B.

- A29 184 Ger kişi bolsa şālih ü ‘ābid,
Tün ü kün bolsa kāyim ü sācid.
- 185 Emrler terk kılmasa hergiz,
Nehyler sarı zāhir itmese iz,
- 186 Hüküm kılmāᅇ anı şa‘ādatlık,
Dimenᅇiz anı cezm-i cennetlik.
- 187 Meger ol on ki dōst-dār-ı ilāh,
Cennetīliklarıᅇa boldı güvāh.
- 188 Yana āl-i resūl, kim bar idi,
Cennet-i ‘adnka mübeşşir idi⁸⁴.
- 189 Yana cem‘ini ᅇazret allıdın,
Bil mübeşşir-nebī maᅇālıdın.
21. İşāret İmāmᅇa⁸⁵
- B11b 190 Dīn işiᅇe köp ihtimām kirek,
‘Ālem ehli ara imām kirek.
- 191 Lāyık irmes bu işke özge kişi,
Kirek uşbu imāmıᅇiz ᅇureşī.
- 192 Pādşehdür ki şer‘ imām didi,
Uşbu ilᅇe ᅇalīfe nām didi.
- A30 193 Halk ara kim ki pād-şāh-durur,
ᅇā‘atıᅇiz kılmasanᅇ⁸⁶ günāh-durur.
- 194 ᅇā‘at-ı pād-şāh vācibdür,
ᅇılmaᅇanᅇa günāh vācibdür⁸⁷.
- 195 Meger ol iş ki ma‘şiyet bolᅇay⁸⁸,
ᅇılmasıᅇa anıᅇiz cihet bolᅇay.

⁸⁴ Beyit A’da yok.

⁸⁵ imāmetka B.

⁸⁶ ᅇā‘at er kılmasa B.

⁸⁷ Beyit A’da yok.

⁸⁸ Mısra: Mekk iş ki maᅇabbet bolᅇay B.

- 196 Pād-şāhī⁸⁹ egerçi zālimdür,
Ehl-i islām içre hākimdür,
- 197 Anğa kılmak hurūc boldı harām,
Bu-durur şer‘ içre⁹⁰ rabt u nizām.
- 198 Bu imām istemek şerī‘at ara,
Kimgē vācib bolur ikin ayā.
- 199 Ser-keş il uşbunı heves kılmās,
Sāyir ilniñ bu ilgidin kilmes⁹¹.
- 200 Ger berin bolsalar munğa hükkām,
Kimni kılsunlar özlerige imām.
- B12a 201 Her kişi kim bu işni kılmaydur,
Saltanat şivesini bilmeydür;
- 202 Ger imām itseler ni kılsun ol,
Saltanat şivesin ni bilsün ol⁹²!
- A31 203 Mülk vīrān bolurığa ni şek,
Dīnğa hem köp halel⁹³ bolur bī-şek.

22. İşāret Tört İmāmğa Kim Muḳtedāy-I Dīn ü Pīşvāy-ı Ehl-i

Yakındürler

- 204 Bil ki bu dört imām ber-ḫaḳtur⁹⁴,
Kim alardın bu dīnğa revnaḳtur⁹⁵.
- 205 Bu imāmī ki şer‘ edāsı-durur,
Dīn ile şer‘ muḳtedāsı-durur.
- 206 Birisi Bū Ḥanīfe Nu‘māndur,
Yana bir Şāfi‘ī-yi Pervāndur.

⁸⁹ Pād-şehī B.

⁹⁰ içinde B.

⁹¹ Beyit: Sāyir ildin bu ilgidin kilmes / Ser-keş il uşbunı heves kılmās şeklinde B.

⁹² Beyit B’de yok.

⁹³ ḫalās B.

⁹⁴ ber-ḫaḳdur B.

⁹⁵ revnaḳdur B.

- 207 Yana bir Mālik vü yana Aḥmed,
Kıldılar cehd şer' ara bî-ḥad.
- 208 Birbirige⁹⁶ mutābı' vü hem-pāy,
Derecāt u necāt köp tapḳay.
- 209 Tinḡri'din bizge köp laṭife-durur,
Muktedāmız Ebū Ḥanīfe-durur.
- 210 Tinḡri'ge şükrler diyinḡ yek-sān,
Kıldı bizlerge işni ol āsān.
- A32, B12b 23. İşāret Anḡa Kim Zāhid ü Fāsıḳ ve Yaḡşı Yamannınḡ⁹⁷
Arḳasında Namāz cāyızdır
- 211 Fāsıḳī bolsa, bolsa yā zāhid,
Zālimī bolsa, bolsa yā 'ābid,
- 212 Cāyız oldı kim⁹⁸ ol imām olḡay,
Muktedānınḡ işi tamām olḡay.
- 213 Ḳaysıdur bu imām, işitinḡ rāz,
Bu imām oldı ilge bîş-i namāz.
24. Bişinçi Mü'menü Bih Bilen Yitinçi Mü'menü Bihninḡ Be-
yānı⁹⁹
- 214 Yana āḡır künininḡ imānı,
Budur aytay, işitinḡiz anı.
- 215 Burnaḡı menzil anda gūr-durur,
Gūr ilidin Ḥudāy sordurur.
- 216 Ol soruḳçı iki ferişte-durur,
Kim burun boldı atları mezkūr.

⁹⁶ hem birige B.

⁹⁷ yaman B.

⁹⁸ ki A.

⁹⁹ şerḡi vü beyānı B.

- 217 Kim Hudāy'ınᅇ, peyam-barınᅇ kimdür?
Dīninᅇ ü rāh u reh-berinᅇ kimdür?
- A33, B13a 218 Ger¹⁰⁰ cavābını bā-şavāb digey,
Ni elem körgey vü ni guşsa yigey.
- 219 Kabrını kinᅇ Hudāy kılᅇay anᅇa,
Revzen uçmak sarı açılᅇay anᅇa.
- 220 Kiçe kündüz anᅇa 'ayān bolᅇay,
Kim yiri ravzada kayan bolᅇay.
- 221 Ger cavābını yahşı aytmasa,
Tinᅇri anınᅇ sarıᅇa¹⁰¹ kaytmasa.
- 222 Başıᅇa āhenin çomāk yigey,
Rāhat u 'ıyşı el-fırāk digey.
- 223 Ünini tapkanıda gürz eşeri,
İşitür ᅇayr-ı ādemī vü perī.
- 224 Ger perī vü beşer işitkeyler,
Guşşadın cānların iritkeyler¹⁰².
- 225 Kabrı ol nev' zür ile sıkᅇay,
Birbirige sünᅇenᅇlerin tikᅇay.
- 226 Revzen olᅇay anᅇa saᅇar sarıᅇa¹⁰³
Yüz tümen renc ü şür u şer' sarıᅇa¹⁰⁴
- A34 227 Yirini düzah içre körgey ol,
Geh ot u geh yah içre körgey ol.
25. İşāret İsrāfil'ning İkki¹⁰⁵ Şürıᅇa
- B13b 228 Devr-i āhır ki çün yavuklaşsa,
'Ömr peymānesi barı taşsa.
- 229 Emr bolᅇay Hudāy'dın bī-kīl,
Demni şür içre sürgey İsrāfil.

¹⁰⁰ ki A.

¹⁰¹ sarı B.

¹⁰² cānları irigeyler B.

¹⁰³ sarı B.

¹⁰⁴ sarı B.

¹⁰⁵ ikki : A'da yok.

230 Şem' dik ölgey il bu dem birle,
Hem 'adem bolğay il¹⁰⁶ dem¹⁰⁷ birle.

231 Hālī olğay bu halkdın 'ālem,
'Ömrler bolmağay benī-ādem.

232 Yana bolğay Hudāy'dın me'mūr,
Şūr ara dem sürerge¹⁰⁸ şāhib-i şūr.

26. Yitinçi Mü'menü Bih Bolğusıdur¹⁰⁹

233 Zinde kılğay barını bir demde,
Hiç ölüğ kılmağay bu 'ālemde.

234 Haşr olur mü'min̄in bu şūrette,
Belki mundın laṭif hey'ette.

A35

27. İşāret Nāme-i A'mālğa

235 Uşbulardın kiyin, budur¹¹⁰ ahvāl,
Kilğüsü ilge nāme-i a'māl.

236 Su'adānıñ¹¹¹ onğ ilgidin kilgey,
Anda ol il sa'ādatın¹¹² bilgey.

B14a

237 Eşkiyā nāmesin, ki tirgeyler,
Arkadın sol iligge¹¹³ birgeyler.

28. İşāret Mīzānga

238 Yana mundın kiyin terāzū bar,
Ṭā'at u ma'şiyetni¹¹⁴ tartarlar.

¹⁰⁶ bu B.

¹⁰⁷ 'adem A.

¹⁰⁸ sürerde B.

¹⁰⁹ Başlık A'da yok.

¹¹⁰ bolur B.

¹¹¹ song ilik B.

¹¹² sa'ādatdın B.

¹¹³ ilige B.

¹¹⁴ ma'sīniñ B.

239 Kimge kim ağsa¹¹⁵ pelle-i t̄ā‘at,
Bilgey uçmağlığını ol s̄ā‘at.

240 Kimge kim ağsa¹¹⁶ pelle-i ‘iṣyān,
Kılğay ol laḥza bī-heṣ ü ḥayrān.

29. İṣāret ‘Araṣāt’ning Mevākıfıḡa¹¹⁷

A36 241 ‘Araṣāt içre mavkıf illig imiṣ,
Her biride¹¹⁸ bolur su‘āl¹¹⁹ her¹²⁰ iṣ.

242 T̄iz öter kim ki birse yahşı cavāb,
Yoksa, yıllar çiker ‘azāb u ‘ikāb.

243 Ba‘zı ilge ki Tiṅri luṭf itkey,
Bī-hisāb uçmak içre ol yitkey.

30. İṣāret Anḡa Kim Şefā‘at İṣigi Avval Ḥazreti Resūldın
Açılğay Yana Her Kimge Ḥaḡ Destūr Birse Ol Şefā‘at Kılğay

B14b 244 Muṣṭafādur, biling ki, ümmetka
İṣik açkay burun şefā‘atka.

245 Yana her kimge Ḥaḡ birür destūr,
Köṅgli isterge ol şefi‘ bolur.

31. İṣāret Şıraṭ’ka¹²¹

246 ‘Araṣāt ehli kim bulardın öter,
Dūzah üstide köprügige yiter.

A37 247 İnçke kıldın u kılıçdın itig,
Barçaḡa lāzım andın¹²² ötmeklik.

¹¹⁵ inse B.

¹¹⁶ aḡsa B.

¹¹⁷ Bu başlık bölümün ilk beyitinden sonra B.

¹¹⁸ yiride B.

¹¹⁹ suvāl B.

¹²⁰ bir A.

¹²¹ şıraṭḡa B.

¹²² oldı B.

- 248 Cin ü insan u mü'min ü kâfir,
Bolğay ol köprüg üstide hâzır.
- 249 Ki¹²³ ayak koysa kâfir ol demde,
Yirini körgey ol cehennemde.
- 250 Ötküçi ot içide¹²⁴ gark ötkey,
Mü'min andın mişâl-i berķ ötkey.
- 251 Ba'zı il yıl dik ü gehî kuş dik,
Ba'zı ilge körüngey ol, tüş dik.
- 252 Kimge kim bolsa za'flık ĩmân,
Ötmegi andın olmağay¹²⁵ āsân.
- 253 Biri imgeklep ü birisi¹²⁶ yörüp,
Yıkıla kopa biri pūye urup,
- B15a 254 Ba'zı avval kademde ok kalgay¹²⁷,
Ba'zı ortasığa yitip hargay,
- 255 Ba'zı āhır kademde yıkılğay,
Yıkılıp dūzah içre tıklığay.
- A38 32. İşāret Anğa Kim Uçmak Bile Tamuk Hāk-dur¹²⁸ ve
Müşrikniñ Menzili Tamuk ve Mü'minniñ Maķāmı Uçmağdur
- 256 Bil ki uçmak bile¹²⁹ tamuk hākdur,
Mü'mininniñ maķāmı uçmağdur.
- 257 Kim ki ol bolsa müşrik ü kâfir,
Menzil itti tamuk anğa Kādir.

¹²³ ger B.

¹²⁴ içinde B.

¹²⁵ bolmağay B.

¹²⁶ biri B.

¹²⁷ bargay B.

¹²⁸ hāk-durur B.

¹²⁹ ile B.

33. İşāret Dūzahka¹³⁰

- 258 Kim ki dūzahka tüşse kāfirdin,
Çıkmağay cāvidān uşol¹³¹ yirdin.
- 259 Her ‘azābī, ki il taşavvur iter,
Dūzahīlerğa ol ‘azāb yiter.
- 260 Tüşse ger mü’minī cehennemğa,
Günehiçe қalur uşol¹³² ğamğa.
- 261 Yā¹³³ şefi‘ī şefā‘at itkey anğa,
Menzilī cennet içre yitkey¹³⁴ anğa.
- A39, B15b 262 Yā Hudā anğa maḥz-ı luḥf itkey,
Andın ol miḥnet ü elem kitkey.
- 263 Kim ki mü’min barur bu ‘ālemdin,
Қutulur bil ki cāvidān ğamdın.
- 264 Günehiçe egerçi renc yiter,
Līk āḥır behişt sarı kiter.

34. İşāret Havz-ı Kevşer’ğa

- 265 Yana bilgil ki Havz-ı Kevşerdür,
Anda yulduzça zarflar bardur.
- 266 Püldin ötüp bu suda¹³⁵ turgaylar,
Ḥalknı bu suğa çomurgaylar.
- 267 Tā yuyulğay tamuқ ğubārıdın,
Könĝli tıngay bu laḥza barıdın.
- 268 Tınıban könĝli bargay uçmaққа,
Yüz tümen şükrler digey Ḥaқ’қа.

¹³⁰ dūzahğa B.

¹³¹ uşal B.

¹³² uşal B.

¹³³ yā: B’de yok.

¹³⁴ kilgey B.

¹³⁵ suğa B.

35. İşāret Behiştka

- A40 269 Derece cennet içredür sikkiz,
Tingri ger luḡ kıl̄sa, yitkey biz.
- 270 Tingri cennetka kimni kim birgey,
'Amalıga yaraşa yir birgey.
- B16a 271 Anda hūr u kuşūr u ğilmāndur,
Ança lezzet ki 'aql hayrāndur.
- 272 Her ferāgat ki il hayāl iter,
Andın artuḡ behişt ilige yiter.
- 273 Cāvidān yirleride¹³⁶ bolğaylar,
Ġam bile ğuşşadın kutulğaylar.
- 274 Barçadın yahşı lezzet-i dīdār,
Bizge kılğıl nasīb, yā Ġaffār.

36. İşāret Īmān Şerāyiḡiga

- 275 Bil ki Īmān şerāyiḡi¹³⁷ bardur,
Ehl-i Īmān ara muḡarrardur.
- 276 Birisi ğaybka¹³⁸ kitür Īmān,
Boldı Īmān be's¹³⁹-i bī-dermān.
- A41 277 Ġayb 'ilmini ḡāssa-i Ḥaḡ bil,
Söz budur şer' içre, mundaḡ bil¹⁴⁰
- 278 Yana Ḥaḡ'dın kirek ümid ile bīm,
Munı dip turma, bar Ḥudāy kerīm.
- 279 Yana bilgil ḡelāl ḡaḡnı ḡelāl,
Bil ḡarāmını hem ḡarām u vebāl.

¹³⁶ yirleriġa B.

¹³⁷ şerā'iḡi B.

¹³⁸ ğaybġa B.

¹³⁹ ye's B.

¹⁴⁰ kıl B.

280 Tingri'ning dūshmeniga dūshmen bol,
Tingri'ning sivgenini¹⁴¹ sivgen bol.

B16b

37. İşāret Īmān Vācibātığa¹⁴²

281 Kim ki ĩmān bularga kiltürse,
Uşbu digenler üstide tursa.

282 Ehl-i ĩmānga niçe vācibtür,
Aytayın, kim demek münāsibtür.

283 'Ulemā şöhetidür avval bil,
Yana su teşnelerga tigürgil.

284 Ağrıq ilge yana 'ıyādettür,
Bil bularnı, ki hōş sa'ādattur.

285 Atasızlarnı sin nevāziş kıl,
Şulh sal haşmlar ara, iş kıl.

286 Ğusl meyyit-turur, yana munı dir,
Ki Hudāyā, faķırga nime bir.

38. İşāret Īmānning Netice vü Fāyidesıga

287 Kim ki ĩmān bularga kiltürse,
Uşbu digenler üstige¹⁴³ tursa¹⁴⁴,

288 Kutulur bendelikdin, ölmektin¹⁴⁵,
Talamaktın, cihātı bölmektin¹⁴⁶.

289 Dünyevīdür, bularnı yād alıngız,
Uhrevini¹⁴⁷ diyin, kulak salıngız.

¹⁴¹ sivgenige B.

¹⁴² İşāret Īmān vācibātığa adlı bölüm (281-286. beyitler) A'da yok.

¹⁴³ üstide B.

¹⁴⁴ Bu beyit A'da "İşāret Īmān vācibātığa" adlı bölümün ilk beyiti ile aynı. Muhtemelen sonraki beyitler atlanarak diğer bölüme geçilmiş.

¹⁴⁵ ölmekdin B.

¹⁴⁶ Mısra: Talamaktın cihānı bölmekdin B.

¹⁴⁷ ahırını B.

B17a 290 Cāvidānī ‘azāb ile miḥnet¹⁴⁸,
Körmes ü ‘ākıbet barur cennet.

A42 39. Kitāb Hātimesi

291 Şükr li'l-lāh murādıma¹⁴⁹ yittim,
Farz-ı avval sözün tamām ittim.

292 Bu idi sünnī ilge mu‘tekidāt,
Kim beyān eyledim barısını bat.

293 Bu mesāyil ki min beyān ittim,
Bu ‘aḳāyid ki min ‘ayān ittim.

294 Dirler aşliyye-i i‘tikādiyye,
Münkir olğan, irür ‘inādiyye.

295 Ƙalğan ol tört farz-ı şer‘iyye,
‘Ameliyye diyildi fer‘iyye.

296 Tinğri tevfiḳı bolsa diy barını ,
Körsetey anda her ‘amel yirini.

A43 II. KİTĀBU'Ş-ŞALĀT

297 Bābür imdi digil ikinçi farz,
Diyilür sözni anda Ƙılğıl ‘arz.

298 Bu ikinçini bil namāz-durur,
Bendedin Tinğri’ge niyāz-durur.

B17b 299 Ƙiçe kündüzde vaḳtı biş bolmış,
Özr imes munda hiç nime vü hiç iş.

300 Bil ki bu farzda ferāyiz bar,
Yana bar vācībāt u sünnetler.

301 Mustahablardur u edeblerdür,
Şer‘ ehli ara muḳarrardur.

¹⁴⁸ muḳabbet B.

¹⁴⁹ murādığa B.

1. Namāz Ferāyizining Beyānı

- 302 Farz on ikkidür namāzda, bil,
Biliben her birini yiride kıl.
- 303 Altısın¹⁵⁰ bil namāz hāricide,
Yana altısını namāz içide.
- A44 304 Niçesi şarttur bulardın, bil,
Yana bir niçesini rükn¹⁵¹ digil¹⁵².

2. Namāzdın Taşğarıķı¹⁵³ Altı Farzning Beyānı

- 305 Altı hāricni burna ‘arz kılay,
Songra şerh ol altı farz kılay.
- 306 Şart-ı avval ki ol tahāratdur¹⁵⁴,
Bil, bu üç farzdın ‘ibārettür¹⁵⁵.
- 307 Biri yir, biri ton, biri su-durur¹⁵⁶,
Ol on ikkidin üçi uşbudur.
- B18a 308 Bu tahārat bedende dağı kirek,
Tört olur farz anıñ ile¹⁵⁷ bi-şek.
- 309 Fuķahā farzlarnı kim atamış,
Pāklikte¹⁵⁸ farīza üç sanamış.
- 310 Dime kim birni unutuurlar,
Tenni vü tonni bir tutuurlar.

¹⁵⁰ altısını B.

¹⁵¹ şart B.

¹⁵² Bu, B’de “Namāzdın taşğarıķı alt farzning beyānı” adlı hemen alttaki bölümün ilk beyitidir.

¹⁵³ taşğarığa B.

¹⁵⁴ tahāratdur B.

¹⁵⁵ ‘ibārettür B.

¹⁵⁶ Mısra: Biri yir biri su biri tondur B.

¹⁵⁷ bile B.

¹⁵⁸ pāklikde B.

3. Arıĝ¹⁵⁹ Sunıĝ Mesāyili¹⁶⁰

- A45 311 Çün arıĝlıĝ¹⁶¹ barı bolur sudın,
Burna sunıĝ tahāratını diyin.
- 312 Bil mesāyilni cehd ile sorĝan,
Bir revān su-durur¹⁶², yana turĝan.
- 313 Bol aĝar su akallıdın āĝāh,
Kim aĝarda¹⁶³ aĝarsa¹⁶⁴ bir per-i kāh.
- 314 Bu sunı tahir ü muṭahhar bil,
Her nime yur isenĝ bu suda yuĝıl.
- 315 Līk aĝar suda bar-durur igrim,
Nimeni anda yumasun hīç kim.
- 316 Ger¹⁶⁵ necāset bile ölüksegüdür
Bu aĝar suda, anda hükm budur.
- 317 Ger sunıĝ nısfı yā köpige tiger¹⁶⁶,
Su arıĝsızdur¹⁶⁷ andaq olsa eger.
- 318¹⁶⁸ Yana turĝan sunıĝ aĝallını bil,
Bu-durur aytaym sin işitkil:
- 319 Ger bu sunıĝ murabba‘ olsa yiri,
Bolsa anıĝ muḥīti kırk ĝarı,
- A46 320 Şer‘ ile dir munı deh-der-deh,
Bu aĝar su dik oldı, bol āĝāh.

¹⁵⁹ A'da yok.

¹⁶⁰ beyānı B.

¹⁶¹ arıĝlıĝ B.

¹⁶² sudur u B.

¹⁶³ aĝardın B.

¹⁶⁴ aĝızsa B.

¹⁶⁵ Kim B.

¹⁶⁶ Mısra: Köpi yā nısfı anĝa ger tiger B.

¹⁶⁷ arıĝsızdur B.

¹⁶⁸ 318-325. beyitler B'de yok.

- 321 Didi bu gezni şer' yitti tutam,
Bu mesāḥa gezidür, iy hem-dem.
- 322 Ger mudavvar körünse bu su yiri,
Tigresi kirek otuz altı qarı.
- 323 Ger uzun su ise mesāḥat kıl,
Yüz qarı bolsa ḥōş tahārat kıl.
- 324 'Arzı hem bir qarı kirek bolğay
Tā bu sular kibi dimek bolğay
- 325 Uşbular 'umkı bil, yiter bu kadar,
Yiri körünmegey, su alsanğ eger.
- B18b 326 'Arz oldur ki her sunı körsenğ,
Tül ile 'arzını yığıştursanğ,
- 327 Deh-der-dehçe bolsa pāk-durur,
Anda her ni yusanğ ni bāk-durur.
- 328 Uşbu sözler, ki min beyān ittim,
Barınınğ¹⁶⁹ hükmini 'ayān ittim.
- A47 329 Levn yā ta'm yāḥūd is birle
Mutāğayyir ise neces birle
- 330 Bilinğiz uşbu sunı arıksız¹⁷⁰,
İctināb eylenğiz ger arıksız.
- 331 Su kirip çıksa¹⁷¹, kitse tağyīri,
Arırıda bu boldı tedbīri.
- 332 Ger neces tüşse özge sularğa,
Ni-durur şer' hükmi bularğa?
- 333 Anda tağyīr lāzım irmestür,
Neces olmağğa¹⁷² endekī bestür.

¹⁶⁹ barını B.

¹⁷⁰ arıksız B.

¹⁷¹ çıksa B.

¹⁷² olmağta B.

- 334 Bolsa bu suda¹⁷³ bir ölüğ hayvān,
Bolmağān bolsa anda hūn revān,
- 335 Yā su hayvānlarıdın olsa suda,
Uşbularıñg ölügi bolsa suda:
- 336 Çibin u peşşe vü çayān yanğlıg,
Bağğa vü penç-pāye vü balıg,
- B19a 337 Bu su bolmas neces bolunğ āgāh.
Niççe kim bolmasa deh-der-deh,
- A48 338 Ger ġadīriğā kirse aqar su,
Yā yilip barsa anda su¹⁷⁴ her su,
- 339 Bir necāsetqa yitti su nā-geh,
Līk bolmay-durur deh-der-deh,
- 340 Pāk imes uşbu köl suyı, bilinğiz,
Zinhār ol sudın hāzer kılınğız.
- 341 Her qaçān ol ġadīr kim tolgay¹⁷⁵,
Arır ol çağ, ki su revān bolğay.
- 342 Şer‘ hammām suyını didi pāk,
Her ni bu su bilen yusanğ ni bāk.
- 343 Bolsa bu su necesliğı tāhir,
Su kirip çıkğaç oğ bu su arır.
- 344¹⁷⁶ Bolsa nā-pāk uşbu su nā-geh,
Niçük arır, diyin, bolunğ āgeh.
- 345 Su aqıp kirse, alsalar yiridin,
Yā revān bolsa taşıban yiridin,
- 346 Bolur aqar su hūkmide bu su,
Özge her nime yur isenğ, kil yu.

¹⁷³ suğa B.

¹⁷⁴ anda su: suyını B.

¹⁷⁵ bolğay B.

¹⁷⁶ Beyit A'da yok.

- 347 Ādemī ağzı suyu t̄ahirdür,
Bil ki ol t̄ahir ü muṭahhardur.
- A49 348 Ger cünüb bolsun u eger kāfir,
Bilge sin ağzı suyını¹⁷⁷ t̄ahir.
- B19b 349 Bilge sin kim, ḥelal ḥayvānning
Sūrı pāk oldı vü hem insānning.
- 350 Her nime, kim itin yise bolmas,
Sūrını hem arıg¹⁷⁸ dise bolmas.
- 351 Līk bilgil ki, sūr-ı bađl vü işek
Boldı meşkūk, munda yođtur şek.
- 352 Sākin-i beyt ile sıbā'-ı t̄uyūr¹⁷⁹,
Sūrı mekrūh, şer' ili diptür.
- 353 Mişl-i sıçkan yana müşük yana mār,
Karçıgay birle lāçın u şunkar,
- 354 Ger tavuđtur¹⁸⁰ çerā'yī, iy dānā,
Sūrı mekrūhdur¹⁸¹ şerī'at ara.

4. Namāz Öter Yirning Mesāyili

- 355 İmdi yirning ṭahāratın aytay,
Şer' ilining 'ibāretin aytay.
- A50 356 Pāk yirde namāz kılğay sin,
Bolmasa ihtirāz kılğay sin
- 357 Secde yiri iki ayak yir-i pāk
Bolsa¹⁸² özge, arıgsız¹⁸³ olsa ni bāk.

¹⁷⁷ suydur B.

¹⁷⁸ arıq B.

¹⁷⁹ B'de t̄ür yazılı.

¹⁸⁰ tavuğdur A.

¹⁸¹ mekrūh irür B.

¹⁸² bolsun B.

¹⁸³ arıksız B.

- 358 Yirge ger bir necāsetī yitti,
Qurıdı¹⁸⁴ ol yir ü¹⁸⁵ eşer kitti,
- B20a 359 Dime ol yirni kim arıqsızdur,
Öte anda namāz, cāyızdır.
- 360 Līk munda teyemmüm eylemegil,
Şer'ning yolını kem eylemegil.
- 361 Yıgaç¹⁸⁶ u ot ki yirdedür kāyim,
Hişt kim yirde ferş irür dāyim.
- 362 Ger uşak taş u tağ¹⁸⁷ taşavvur kıl,
Barı yir hükme-durur, bilgil.
- 363¹⁸⁸ Her tamī kim öyi arıqsızdur,
Dime, anda namāz cāyızdır.
- 364 Mişl-i mebrez tamı vü mey-ḥāne,
Bolsa her tam bular kibi yana,
- 365 Anda mekrūhdur namāz, bilinḡ,
Bī-kerāhiyyet özge yirde kılnḡ.
- A51 366 Ger muşallā ise bisāt sanḡa,
Anda mundaḡtur¹⁸⁹ ihtiyāt sanḡa.
- 367 Arıq¹⁹⁰ irmes yanında kılma namāz,
Bar namāzınḡga özge yirde¹⁹¹ cevāz.

5. [Mescid Ādābınıḡ Mesāyili]

- 368 Mescid ādābını kılay ta'līm,
Kılḡa sin Tingri öyini ta'zīm.

¹⁸⁴ göndin B.

¹⁸⁵ yir ü: yirdeki B.

¹⁸⁶ yaḡaç B.

¹⁸⁷ uşak taş u tağ : uşag tağ u taş B.

¹⁸⁸ Beyit A'da yok.

¹⁸⁹ mundaḡtur A.

¹⁹⁰ arıḡ A.

¹⁹¹ yanda B.

- 369 Munda mişkırmı, munda tükürme,
Balçık olsa ayaklarınğ sürme.
- 370 Pāk imes bolsa mescidinğ menķūş,
Anda şarf eylesenğ¹⁹² tılā vü kümüş,
- B20b 371 Līk öz mālınğ anda şarf itkil,
Kişi mālı şevāb imestür, bil.
- 372 Munda şarf itgüçe budur evlā,
Behre alsa bu māldın fuķarā,
- 373 Mescid ü tamı hūkmi birdür, bil,
Tamıdın iktidā revādur, bil.

6. Kiygülik¹⁹³ Mesāyili

- A52 374 Ton, ki aytıldı, setr-i ‘avrattur,
Farzdur, bilmegi żarūrattur.
- 375 Dāyimī farzdur, ki ķıldım ‘arż,
Līk arıǵıdır namāzda farż.
- 376 Yapmaǵı irge kilse iligdin,
Tizgeçe farż boldı kindiktin¹⁹⁴.
- 377 Kindikiñ bil, imes-turur dāhil,
Tizni ‘avratķa līk dāhil, bil.
- 378 Bil ki ģatunğa yapmaķ oldı barın,
Ķadem ü yüz ü kefdin özgelerin.
- 379 Ger kenizek-turur¹⁹⁵ şerī‘atta,
İr kibi boldı setr ‘avratta.
- 380 Līk bilgil ki arķası vü ķarın,
Yapmaǵı farż boldı¹⁹⁶ uşbuların.

¹⁹² eylegil B.

¹⁹³ kiygülikniñ B.

¹⁹⁴ kindikdin A.

¹⁹⁵ kenizek-durur A.

¹⁹⁶ oldı B.

- B21a 381 Bu yapınçı kirek-turur andak,
Kim bilinmese astıda kara ak.
- 382 Ger muşallīga ‘avrat açılsa,
Rub‘ ıdın azrak irgenin bilse¹⁹⁷,
- A53 383 Ol muşallī namāzıdur cāyız,
Bu mesāyilni yād tutkay siz.
- 384 Müstahabtur¹⁹⁸ yapınçı tapmağlık¹⁹⁹,
Ten bile kitflerni yapmağlık²⁰⁰.
- 385 Bil ki dībā bile kızıl nime,
İrge mekrūhdur, kiyey dime.
- 386 Şer‘ni kıl ri‘āyet, iy hem-dem,
Kılma ebrīşümīn muşallā hem.
- 387 Ger tonuᅅga necāsetī yitti,
Şer‘, bilgil, munga ni hükm itti.
- 388 Ger necāset galīzdür anda,
Bilge sin hükmini aytkanda:
- 389 Bolsa dirhemçe, bil ki ma‘fuvdur,
H‘āh yudurma h‘āh anı yuvdur.
- 390 Her necāset ki cizm²⁰¹ bar anda,
Vezni dirhemdür i‘tibār anda.
- 391 Bu direm veznini diyin, yād al,
Kıldılar i‘tibār bir mişkāl;
- A54, B21b 392 Yoksa yassılığı murād-durur,
ᅀanefīga bu i‘tikad-durur.
- 393 Bu direm ‘arzı kim bitiptürler,
‘Arz-ı kef i‘tibār itiptürler.

¹⁹⁷ Beyitin başında *anda mekrūh* ibaresi yazılı A.

¹⁹⁸ müstahabdur A.

¹⁹⁹ tapmağlık A.

²⁰⁰ yapmağlık A.

²⁰¹ cirm A.

- 394 Ger necāset hafīfedür anda,
Tut kulak, hükmin aytayın bende.
- 395 Buşmas, ol rub'ıdın eger kemdür,
Mes'ele, bilmegenge²⁰² köp gamdur.
- 396 Bir²⁰³ kişi kim namāznı kıladur,
Her nime kim anıñg bile biledür.
- 397 Ger necāset tiger nidür hükmi?
Bilge sin, ton kibi irür hükmi.
- 398 Līk ten birle ten dağlarıda,
Bolmasa bir diremçe bu barıda.
- 399 Tiggen olsa hafīfe, iy hem-dem,
Vaşlınıñg rub'ıdın kirektür kem.
- 400 Bil, beden²⁰⁴ birle ton u cāy-ı namāz,
Niçük olur neces, işitkil rāz.
- A55 401 Ger hafīfi²⁰⁵ necāseti ki²⁰⁶ tiger,
Kağay andın²⁰⁷ bularda²⁰⁸ reng ü eşer.
- 402 Yukmasa hiç nime bularga ni bāk,
Ol zamān uşbularnı bilgil pāk:
- B22a 403 Ol neces nime tigse niçük ikin,
Hüküm anğa şer'de ni türlük ikin?
- 404 Ger necāsettin olsa ol nemlik,
Bil hafīfi²⁰⁹ kibi vü²¹⁰ yuğıl arıq.

²⁰² bilmegenga B.

²⁰³ her A.

²⁰⁴ ten A.

²⁰⁵ haqıki A.

²⁰⁶ B'de yok.

²⁰⁷ anda B.

²⁰⁸ bularga B.

²⁰⁹ haqıki A.

²¹⁰ B'de yok.

405 Yoksa kirek sirāyetī anda,
Tamsa su ol arıǵnı sıǵkanda.

406 Ger neces bolsa ǵuruk²¹¹ ol arıǵ,
Anda ǵuruk kirek sirāyetlik²¹².

7. Necāsetniǵ Avvalǵı Ǵısmınıǵ Mesāyili²¹³

407 Bil necāsetni, ikki ǵısm-durur,
Birisige ǵaǵıķī ism-durur.

408 Bu ǵaǵıķī hem ikki ǵısm²¹⁴, iǵit,
Bir ǵalīze, birin ǵafife ayıt.

A56 409 Ǵaysıdur bu ǵalīze, diy bir bir
Yiriǵ ü ǵan-durur²¹⁵ yana ǵāǵir.

410 Ol yiriǵ ǵaǵa ǵükm²¹⁶ bu bolǵay,
Kim alar nāǵıǵ-ı vuzū bolǵay.

411 Bolsa me'kūl boǵuzlangan,
Bil ki tāhir-durur aǵa iǵ ǵan.

412 Peǵşe vü bürge birle bit ǵanı,
Niǵçe köp bolsa, bil arıǵ²¹⁷ anı.

B22b 413 Bil ki her nev' ǵurt ile ǵaǵarāt
Aǵmasa ǵanı, di arıǵ aǵa at.

414 Ǵayr-ı mekūl ǵayıǵ u bevlın
Bil ǵalīze, iǵit bu il ǵavlın.

415 Mayaǵ u²¹⁸ tizek ü yana ǵumalaǵ,
Bolsa her ǵaysıdın irür mundaǵ.

²¹¹ ǵurug B.

²¹² kenarda ...ruk kirek sirāyetī anda yazılı A.

²¹³ Kenarda necāsetniǵ avvalǵı ǵısmınıǵ beyānında yazılı A. Necāsetniǵ yumāǵınıǵ beyānı B.

²¹⁴ nev' B.

²¹⁵ ǵandur B.

²¹⁶ ǵükmi B.

²¹⁷ arıǵ A.

²¹⁸ B'de yok.

- 416 Tavuk u kaz u batğa budur hāl,
Bil, bu üçge galizedür bî-hāl.
- 417 Her nime kim²¹⁹ helāl bolsa iti,
Bevlini şer‘de hafife bitti.
- A57 418 Her nime kim sût ü tir ü sülegey,
Sorı hükmidedür, sanğa aytay.
- 419 “Ġayr-ı me‘kûl kuş sanġı ni imiş?”
Bil, anı şer‘ ili hafife dimiş.
- 420 Yiyilür kuş sanġını bil bu şık,
Yaman ıdlık ger olmasa di arık.

8. Neces Nimening Yumagınınġ Beyanı

- 421 Bil neces nimeni, niçük yuyulur,
Ni yosunluk yuyulsa pāk bolur.
- 422 Bolsa mer‘î necāset anda n‘iter?
Su bile ‘aybnı²²⁰ kiterse yiter.
- B23a 423 Yā revān nime bolsa su yanġlıġ,
Bil muṭahhar anı ger olsa arıġ.
- 424 Hükmi bolsa necāset işitkil,
Anı kılmas izāle bu nime, bil.
- 425 Mişl-i şimşir ü közgü birle bıçaq,
Arıtur uşbularnı bil tofraġ.
- A58 426 Bolsa keş ü ötükte bu mer‘î,
Tofraġ anı kitergeç ok²²¹ arıdı.
- 427 Ger körünür necāset olmasa bil,
Bu yosunluk ki dir min anı yuġıl.

²¹⁹ nime kim: nime ki B.

²²⁰ ‘aynini A.

²²¹ ol B.

- 428 Ger bedendür, yuğay sin üç nevbet,
Ol yumak kim subuğ-dur anğa at.
- 429 Sıkılurnı bu üç dağı üç sık,
Songğı sıkmağnı sıkka sin katık.
- 430 Sıka almas nime yumağın bil,
Boldı üç türlük, aytay, işitkil.
- 431 Biri oldur ki su nüfüz itmes,
Cisminiğ arasığa²²² su yitmes.
- 432 Mişl-i cenī bile mes ālātı,
Bar bu hüküm uşbular mişālātı:
- 433 Bil ki ten hükümide-durur bular,
Ten dik üç katla kuyğa sin sular.
- B23b 434 Yana her kim nüfüz iter anğa su,
Anı bu nev‘, iy muşallī, yu.
- A59 435 Mişl-i çarmīna vü yığaç²²³ u sifl,
Her ni kim su nüfüz iter bu mişāl,
- 436 Üç yuban, üç kurut ki pāk bolur,
Mes‘ele bilmegen helāk bolur.
- 437 Bu kurumagñı²²⁴ kim ki ol sorgay,
Āyet oldur ki tammağı²²⁵ turgay.
- 438 Yana mişl-i kilīm birle kiyiz,
Bar bulardın sıkardın il²²⁶ ‘āciz.
- 439 Arımaslar biliñg ki her suda,
Tün ü²²⁷ kün bağlanğız aķar suda.

²²² arasıda B.

²²³ yığaç B.

²²⁴ kurugmağnı A. Yanlış yazım olmalı.

²²⁵ tamğay B.

²²⁶ ol B.

²²⁷ ü: A‘da yok.

- 440 Her tiri aş yise arır, bilgil,
H^vāh kiy h^vāh anı muşallā kıl.
- 441 Meger ikki şerefdin ol birisi,
Biri ādem biri tonguz tirisi.
- 442 Necesü'l-'ayndur tonguz, bilgil²²⁸.
Andın ol muhteriz bu söz, bilgil²²⁹.

9. Beden Tahāratınınĝ Mesāyili

- A60 443 Yana bilgil beden tahāratını,
Anĝlaĝıl şer' ili 'ibāretini.
- B24a 444 Bu tahārat ki şer' işāretidür,
Bil, necāsetning ol izāletidür.

10. İstincā Mesāyili²³⁰

- 445 İkki yiringde bolsa ĝāyıt u bevl,
Ger diremdin köp olsa budur kavlı.
- 446 Farz bilgil izāletini anınĝ,
Yuĝıl anı, işit sözümni mininĝ.
- 447 Dāhil irmes turur²³¹ diremde velī,
Ĝāyıt u bevlning çıkar maħallı.
- 448 Vācib oldı diremçe bolsa, yumak,
Sünnet oldı, eger irür azrak.
- 449 Bevl ü ĝāyıtsız itmenĝ²³² istincā,
Bid'at oldı bu, bilgil²³³ iy dānā.

²²⁸ bilinĝiz B.

²²⁹ bilinĝiz B.

²³⁰ Başlık adı A'da yok.

²³¹ durur B.

²³² itmek B.

²³³ bilinĝ B.

11. İstincānıñ Avvalkı²³⁴ Nev'İniñ Beyānı²³⁵

- 450 Bil iki türlük oldı istincā,
Biri budur, işitkil, iy bernā.
- A61 451 Özni yurdın burun arıt, iy yār,
Pāk nime bile arıt zinhār.
- 452 Bil ki mekrūhdur niçe nime,
Ol nime birle pāk itey, dime.
- B24b 453 Yigülük bolmasun bu imes hem,
Cüzv-i hayvān kirekmes ü ḥas hem.
- 454 Mişl-i nan u kāmış bile şīşe,
Süngek ü tiri vü geh yana tīşe,
- 455 Pāk kılmakğa²³⁶ uşbu ḥālatta,
Taş kirek, yā külūḥ yā latta.
- 456 Yaman irmes yığaç²³⁷ kuruḵ bolsa,
Ni kiçik bolsa ni uluḵ bolsa,
- 457 Ni ilig tofraḵ u ni ten tofraḵ,
Bolmayın gerd ü ḥāk ü²³⁸ ton ufraḵ,
- 458 Zāyil it her niçük ki, könġlünġ arır,
'Adadın üç di ü ḥ'āhī bir.

12. İstincā Sünnetlerinin Beyānı

- A62 459 İmdi sünnetlerini diy, bir bir,
Maḡa zāhir igenni²³⁹ diy zāhir.
- 460 Üç nime birle özni arıtqıl,
Biriniñ üç yanını bu ḥükmdе bil.

²³⁴ avvalğı B.

²³⁵ mesāyili B.

²³⁶ kılmakğa B.

²³⁷ yağaç B.

²³⁸ ü: A'da yok.

²³⁹ igen B.

- 461 Eger artukka ihtiyācınġ bar,
'Adadın ʔāk asraġıl zinhār.
- 462 Yurnı vü arıturnı cem' itkil,
Şer'ning buyruġını işitkil.
- B25a 463 Hem yu²⁴⁰ hem²⁴¹ pāk eyle sol birle,
Kılma bularnı rāst kol birle.
- 464 Ālatınġ anda līk solda kirek,
Arıtur nime rāst kolda kirek.
- 465 Yusanġ özünġni tamġa yā yirge,
Sürt ilginġni şer' işin tirge.

13. İstincānıġ İkinçi Nev'İning Beyānı

- 466 Budur ikkinçi nev' istincā,
Kim burunraġ kılıp idim ĩmā.
- A63 467 Avval allınġnı yu vü sonġra kiyin²⁴²,
Diyilür sözni mundalarda diyin.
- 468 Süst koy maġ'adınġnı yur çağda,
Koyma boş özni rūze bolmaġda.
- 469 Rūze-dār özni ihtiyāt itsün,
Yup koparda özini arıtsun.
- 470 Bu yumaġta²⁴³ 'adad imes masnūn,
Könġlünġ arısa yumaġıl efzūn.
- 471 Üç yuġunça bu su ġalīz imiş,
Līk törtinçi bolsa pāk dimiş.

14. İstibrā Mesāyili

- B25b 472 Çün didim ikki nev' istincā,
İmdi aytay ki nidür istibrā²⁴⁴.

²⁴⁰ B'de *tu* şeklinde yanlış yazılmış.

²⁴¹ Hem yu hem: hem tamām B.

²⁴² ilgin B.

²⁴³ yumaġka B.

- 473 İrge, hatunğa munı vâcib bil,
Kılguluk iş-durur, munı kılğıl.
- 474 Tübidin uçığa sağ üç²⁴⁵ nevbet,
Yā yutal üç ü sikri üç kerret²⁴⁶.
- A64 475 Yā budur kim niçe kadem yörü yol,
Yā budur tekye kıl basıp sol kol.
- 476 Bil ki hatunğa budur istibrā,
Siysün u latta koysun ol barça.
- 477 Koysun u ayagını ayakğa²⁴⁷,
Çırmason ihtiyāt kılmakğa.
- 478 Lattanı alsun u yusun özini,
Könğlide asrasun bu il sözini
15. Necāsetniñ İkinçi Kısmınıñ Beyāni²⁴⁸
- 479 Bu hafif necāsetirdi kim,
Vaşfını hükmini barın didim.
- 480 Yana bir kısmdur necāsette,
Hükmi anı ayıttılar atta.
- 481 Munğa dağı bil ikki kısmettür,
Birisige muğallaza attur.
- A65, B26a 482 Mūcib-i ğusl boldı ikki²⁴⁹ kısm,
Uşbu kısm içre barına niçe ism?
- 483 Mūcib-i ğusl bir cenābettür,
Yana bir mūcibīğa hayz attur,
- 484 Yana bir mūcib-i nifāsī bil,
Barçasını kulak sal²⁵⁰, işitkil.

²⁴⁴ Mısra: Kim burunrak kılıp idim İmā B.

²⁴⁵ ol B.

²⁴⁶ nevbet B.

²⁴⁷ ayakğa B.

²⁴⁸ mesāyili B.

²⁴⁹ uşbu B.

16. Ğuslnıñ Avvalğı²⁵¹ Mūcibiniñ Beyānı

- 485 Niççe işdin bolur cenābet, bil,
Bat diyin barçasını, sin bat bil.
- 486 Yiridin munfaşıl bolurda menī,
Dafq u²⁵² şehvet ger olsa, ol kişini
- 487 Bil cünüb, gerçi bī-duħul-durur,
Munda ‘özrüñg kaçan kabūl-durur.
- 488 Ğatne-gāhiça²⁵³ gāyib olsa başı,
İrge, Ğatunğa boldı Ğusl işi.
- 489 Munda inzāl lāzım irmestür,
Cünüb olmakka munça²⁵⁴ iş bestür.
- 490 Uyqudın songra bolsa²⁵⁵ ol zāhir,
Mezy yāħud menī ise suğa²⁵⁶ kir.
- A66 491 Meger ol mezy kim uyumağda,
Bā‘işi bolğay anğa ol çağda.
- B26b 492 İrge aq u koyuq-turur²⁵⁷ bu çirk,
İsi bardur be-‘aynihi gül-zirk.
- 493 Bil ki Ğatun menisi bu şıkdur,
Suyuq oldı vü²⁵⁸ levn içre sarıkdur.

17. Ğuslnıñ İkinçi Mūcibiniñ Beyānı

- 494 Mūcib-i Ğusl boldı Ğayz yana,
Uşbu mūcibni sin ikinçi sana.

²⁵⁰ tut B.

²⁵¹ avvalkı A.

²⁵² u: B’de yok.

²⁵³ Ğatnegehiçe B.

²⁵⁴ uşbu B.

²⁵⁵ olsa B.

²⁵⁶ suge B.

²⁵⁷ koyuq-durur B.

²⁵⁸ vü: B’de yok.

495 Hayz hatunga qan-durur ki kilür,
Üç tün ü kün munıñ aqallı²⁵⁹ bolur.

496 Ekşeri boldı on kiçe kündüz,
Munı bilmekte sa'ylar körgüz.

497 Bolsa ondın ziyād, üçdin²⁶⁰ kem,
İstihāza bil anı, iy hem-dem.

498 Ol ki 'ādatta²⁶¹ körse qan her reng,
Hayz dur, anı özge nime dimenğ.

A67

18. Ğuslnıñ Üçünçi Mücibiniñ Beyanı

499 İmdi aytay nifās kim ni bolur,
Tuğsa oğlan, bu qan-durur ki kilür.

500 Haddı yoqtur aqallınıñ anıñ,
Ekşeri kırk kün-durur anıñ²⁶².

B27a

501 Bu üç iş ğusl bilki farz-durur,
Kılmağı ilge mişl-i qarz-durur.

19. Cünüb ve Hāyız ü Nefsā Kılmas Nimeleminiñ Beyanı²⁶³

502 Biş nime kılma bolsanğ artıksız²⁶⁴,
Kim cünübka bu biş imes cāyız.

503 Bir namāz u tavāfdur²⁶⁵ yana bir,
Bolma Tingri kelāmığa zākir.

504 Yana bir bu ki kılma muşhaf mes,
Mescid içre turarnı kılma heves.

505 Yana bilgil ki hāyız ü nefsā,
Niççe işdür ki kılmasun aşlā.

²⁵⁹ munıñ aqallı: munı aqallıdur B.

²⁶⁰ ziyād üçdin : ziyāde ondın B.

²⁶¹ 'ādāt B.

²⁶² qanınıñ B.

²⁶³ ta'dadı B.

²⁶⁴ artıksız B.

²⁶⁵ namāz u tavāfdur : tavāf u namāzdur B.

- A68
- 506 Uşbu bişdür cimā' u rūze, yana
Yitti iş boldı barçasını sana.
- 507 Yok kazāsı namāzınıñ²⁶⁶, bilsün,
Rūzesini velī kazā kılsun.
- 508 Bil ki hatun üç müstahāza ise,
Hükm-i hayz oldı hayz çağı dise.
- 509 Hayz çağı eger imes, bilsün,
Çarh-ı sayıl kibi 'amel kılsun.

20. Tört Sünnet-i Ğuslınıñ Beyanı

- B27b
- 510 Bil ki bu dört ğusl sünettür,
Özge ğusl olsa müstahab attur.
- 511 Cum'a vü ikki 'ıyd ile iħrām,
'Arafe ğuslı boldı dört tamām.
- 512 Bil tiriglerge²⁶⁷ ğusller mundaq,
LİK vācib-turur²⁶⁸ ölügni yumaq.

A69 21. Ğuslınıñ²⁶⁹ Ferāyiziniñ Beyanı²⁷⁰

- 513 Bil ki üç nime boldı ğuslda farz,
Kılayın barçasını bir bir 'arz.
- 514 Biri ağızğa sunı salmaqdur,
Yana sunı burunğa almaqdur.
- 515 Burun, ağızğa ança su sürgil,
Kañrıg u halkқа sunı yitkürgil.
- 516 Budur üçünçi farz, bil munı,
Cümle-i tenga kıl revān sunı.

²⁶⁶ namāzını B.

²⁶⁷ tiriglerğa B.

²⁶⁸ vācib-durur A.

²⁶⁹ ğusl B.

²⁷⁰ ta'dadı B.

517 Bu yumaklarda sin mübālağa kıl,
Kalsa bir tüg kuruk, arıksız, bil.

22. Ğusl Sünnetlerinin Beyanı

518 Ğuslda bil ki biş-durur²⁷¹ sünnet,
Saᅇga aytay barını, sin tohtat.

B28a 519 Bendigaça iki iligni yuğıl
Tende bolsa necāset, it zāyil.

A70 520 Kıl vuzū ile ğusl üçün niyyet,
Barı a'zāga su kuy üç nevbet.

521 Uşbu yanğlığ di ğusl, hayz u nifās,
Uşmunğa kılğa sin alarnı kıyās.

522 LİK hatun ki başka su saçkay,
Lāzım irmes ki saçını açkay.

523 Ger kuruk kalsa tübi pāk irmes,
Örgeni kuruk olsa bāk irmes.

524 Çirk eger bolsa tırnağınğ arası,
Ğuslde kitmese anıñ karası,

525 Bolsa bu çirk mişl-i yağ u hamir,
Uşbulardın²⁷² su kılmasa te'sir,

526 Vācib oldı bularnı dūr itmek,
Uşbular yirlerige su yitmek.

527 Öziniñ çirki bolsa bāk irmes,
Ğuslunga bil ki ol ziyān birmes²⁷³.

A71 528 Ğuslınıñ çikresini bilgil pāk,
Saylağanga²⁷⁴ yitişmese ni bāk.

²⁷¹ bişdür B.

²⁷² uşbularda B.

²⁷³ irmes B.

²⁷⁴ sayalanga A.

- 529 Bil, cünüb gusl kılmason fi'l-hāl,
Kılsun elbette bir zamān ihmāl.
- B28b 530 Siysün ol yā niçe kadem yörüsün²⁷⁵,
Yā demī tekye kılsun u uyusun.
- 531 Def' bolğay arada bolsa menī
Dāfi'i uşbu niçe boldı, tanı.
- 532 Ger kuruk kalsa sanğa endek yir,
Tut kulaq, şer' ehli munda ni dir?
- 533 Ger tigürsenğ sunı anğa, bestür²⁷⁶.
Yana gusl ihtiyāc irmestür²⁷⁷.
- 534 Müstahabtur iligni yitkürmek,
Cümle a'zāğa yitkürüp sürmek.
- 535 Kim ki hammāmda suğa kirse,
Löngi anıñ arığ imes²⁷⁸ irse,
- 536 Tenni sürmekte anı hem sürsün,
Arıgaç ten, anı arığ körsün.

A72 23. Vuzū Navākızınıñ Beyanı

- 537 Bil ki hükmini dip idim iki kısım,
Birisige muğallaza idi ism.
- 538 Yana gayr-ı muğallazadur, bil,
Hadeş anı didiler, işitkil.
- 539 Bil ki bu nevākış-ı²⁷⁹ vuzū boldı,
Kıl vuzū, çünki sanğa²⁸⁰ bu boldı.
- B29a 540 İkki yirdin ni kim bolur zāhir,
Kıl tahārat ki bolğa sin tāhir.

²⁷⁵ yörüsün B.

²⁷⁶ besdür A.

²⁷⁷ irmesdür A.

²⁷⁸ irmes B.

²⁷⁹ mücib-i B.

²⁸⁰ çün ki sanğa: sanğa çün ki B.

- 541 Meger ol bil ki ilgeridindür,
Nākız irmes-turur, bu söz çın-durur.
- 542 Yiriñg ü kan u²⁸¹ yana sarıg su,
Çıgsalar²⁸² yirleridin eyle vuzū.
- 543 Yana biri²⁸³ ağız tola kay bil,
Yana bir mestlıkdur²⁸⁴, işitkil.
- 544 Bil ki her nev' zāyil olgaç²⁸⁵ hūş,
Boldı noķsān vuzūga, tutkıl gūş.
- A73 545 Līk eger bolsa kuşkanıñg balgam,
Buşmağay bolsa ger ağız tola hem.
- 546 Kim kay u tükrükünğde körsenğ kan
Rengi gālib, vuzū tapar noķsān.
- 547 Uyğudur yana tekye çün kılsanğ,
Eyle kim tekye aļsa, yıgılsanğ;
- 548 Yana bu kim namāzda külse,
Ol külüş kaķkaķa bile bolsa;
- 549 Yana hatun yirige ir zekeri
Tigse, boldı vuzūları sınarı.
- 550 Niççe kim yok duğul ile inzāl,
Boldı nākız²⁸⁶ vuzūga, bu yād al.
- B29b 551 Yana bir vaķtnıñg-durur çıkışı,
Şāhib-i 'özrga tahārat işi.
- 552 Şāhib-i 'özr kaysıdur, bilgil,
Uşbu iş bardur asru köp müşkil.

²⁸¹ u: A'da yok.

²⁸² çıkısa lay B.

²⁸³ bir B.

²⁸⁴ bir mestlıkdur: biri mest-durur B.

²⁸⁵ zāyil olgaç: zāhir olğan B.

²⁸⁶ noķsān B.

553 Yiring ü²⁸⁷ kan ile sarık su vü²⁸⁸ bevl,
Seyelān bolsa anda budur kavlı.

A74

554 Kılssa bir vaktı bu şıgl tamām,
Şāhib-i 'özr di bu kişige nām.

555 Şıgl bir vakt lāzım irmestür,
Özgede bir körünse hem bestür.

556 Līk bir vakt²⁸⁹ kim tamām itkey,
Şāhib-i 'özr bolmağı kitkey.

557 Şāhib-i 'özr işit ki bu sāyil,
Nākız irmes tahāratıngğa, bil.

558 Her namāzıng için tahārat kıl,
Vakt barıça²⁹⁰ her namāz ötegil.

559 Her kaçan vakt kim çıkar ol ān,
Tapkusıdur tahāratıng nokşān.

560 Çarh-ı sāyil budur ki şer' didi,
Burnaraq munda ol diyilip idi.

561 Boldı yıllar ki bī-devādur min,
Bu belā birle mübtelādur min.

B30a

562 Her kaçan kim tahārat eyler min,
İlgeri nem körer min ekşer min.

A75

563 Līk bir vakt ni bu şıgl itmes?
Müddetidür ki mindin ol kitmes.

564 Şıgl bir vakt kılssa müddette,
Yana bir vakt yoktur elbette.

565 Yaz ekşer tahāratım sınmas,
Kış sınırdın tahāratım tınmas.

⁷ ü: B'de yok.

⁸ B'de yok.

⁹ vaktı B.

⁰ barıça B.

566 Hîç bilmen ki ni devâ kılayın,
Kimgе bu müşkilim edâ kılayın.

567 Ğaybdın bir şifâ Hudâ birgey,
Derdime Tingri oқ devâ birgey.

24. Vuzū Ferāyiziniᅅ Beyānı

568 Kimgе kim bolsa bu ᅅadeş-i ᅅādiş,
Ol vuzū eylesün ki bar muᅅaddiş.

569 Bilge sin, tört boldı farz-ı vuzū,
Mülteᅅiᅅa velik bişdür bu.

570 Yüz yumaktur²⁹¹ biri bulardın, bil,
Tirseᅅiniᅅ birle illeriniᅅni yuᅅıl.

A76 571 Başᅅa²⁹² mesh eyle vü ayāᅅiniᅅ yu,
Aşuᅅuᅅniᅅ birle boldı farz-ı vuzū.

B30b 572 Saᅅᅅal üstide zāhir olmasa²⁹³ yüz,
Farz bil meshini işit, bu söz.

573 Saᅅal astıda zāhir olsa yüzi,
Su tigürsün, bu boldı şer' sözi.

574 Her ni körünse ol muvācehede,
Anı yüz bil didim müşāfehede.

575 Tüᅅ çıkar yirdin ol ingek tübiᅅe
Bil, ingek ya'nī ol sünᅅek tübiᅅe.

576 Tübi dāhil imes-turur yüzge,
Utrudın²⁹⁴ ᅅün körünmes ol közge.

577 Nermeler kim iki ᅅulaᅅda-durur²⁹⁵,
İkkisiniᅅniᅅ arası bil yüz irür.

²⁹¹ yumaktur B.

²⁹² başᅅa B.

²⁹³ örtmese B.

²⁹⁴ utrudın B.

²⁹⁵ ᅅulaᅅ-durur B.

- 578 Nerme²⁹⁶ bil kim ısırga yiri-durur,
Yüzüñg andın işit ki biri-durur.
- 579 Munğaça yüz-durur bu²⁹⁷ dāhil imes,
Vech haddını bil ki müşkil imes.
- A77 580 Çünki başıñğa mesh itkey sin,
Rub'ıça farzdur işitkey sin.
- 581 Yuyulur 'uzvğa ki didim at,
Yumağı farz boldı bir nevbet.
- 582 'Amel-i şer' ara fūrüg kirek,
Yuyulur 'uzvda subuğ kirek.
- B31a 583 'Uzvlardın su ol kadar tamsa,
Kim akıp barsa katreler tamsa,
- 584 Munı diptür subuğ şer' ili,
Munğa nāṭıq-durur bu ḥayl tili.

25. Vuzū Sünnetlerinin Beyanı

- 585 Bil²⁹⁸ ki bardur vuzūda sünnetler,
Tut kulaq, barçağa²⁹⁹ diyin atlar.
- 586 Sünnet oldı on ikki, bol āgāh.
Barçadın burna ayt bi'smi'l-lāh.
- 587 İkki ilginñni bendiğaça yuğıl,
Su al ağızıñğa dağı mażmaza kııl,
- A78 588³⁰⁰ Su al ağızıñğa dağı kııl misvāk,
Ol yıgaç birle kim didiler erāk.

²⁹⁶ nermeler B.

²⁹⁷ ki B.

²⁹⁸ bol B.

²⁹⁹ barçasın B.

³⁰⁰ B'de bu beyit yok.

- 589 Çöp³⁰¹-i misvākı bolmağan bilsün,
Barmağı birle bu ‘amel kılsun.
- 590 Yana mundın kiyin kıl istinşāk,
Niyyet it, şer‘ ehli sözige bak.
- 591 Saķal u ilig ü ayak it taħlīl,
Cümle-i baŗka mesh sūnnet, bil.
- 592 Mesh ikki ķulaĝıńa tartıp,
Eylegey sin ri‘āyet-i tertīb.
- 593 Yuyulur ‘uzvı yu üç ķatla,
Yuyulurĝa tigür³⁰² su üç ķatla.
- B31b 594 Delk ķılĝıl ki delk sūnnettür,
Sür iligni ki anĝa bu attur.
- 595 İmdi keyfiyyetini eyley ‘arz,
Niyyet olsa kirek mukārin farz.
- 596 Su alıp aĝzıńa³⁰³ mubālaĝa ķıl,
Ĝarĝara boldı bu mubālaĝa bil.
- A79 597 Yokķarı tart burnuńa su³⁰⁴ alıp,
Her ‘amelĝa şürü‘ eyle bilip.
- 598 Halkdın ķıl saķalıńa taħlīl,
İlĝiń arķasını yokķarı ķıl.
- 599 Yana taħlīl ķıl ayaĝıńdın,
Başlaĝıl³⁰⁵ burna sınķalaĝıńdın.
- 600 Hınşırıńĝnı salıp aralarıĝa,
Sunı yitkürgil uŗbular barıĝa.

³⁰¹ çün B.

³⁰² tigür su: tigürse B.

³⁰³ aĝzıńĝa B.

³⁰⁴ burnuńa su: burnıĝa sunı B.

³⁰⁵ boşlaĝın B.

601 Sol ayak hınşırıda eyle tamām,
Uşbu sünnetler irdi, didim nām.

26. Vuzū Müstahablarınınĝ Beyānı

602 Aytayın imdi müstahablarını,
Yād tutkıl, saŋga diyin barını.

603 Mesh-i gerdenni müstahab bilgil,
İbtidā yurda onĝ yanınĝdın³⁰⁶ kıl.

B32a 604 Burūt u kirpik ü kaşınĝ yirige,
Müstahabtur tigür su³⁰⁷ her yirige.

A80 605 Kıl vuzū işlerini pey-der-pey,
'Uzvlarnı yuĝıl suyu³⁰⁸ kurumay.

606 Aytķay sin teşehhüd ü şalavāt,
Oķuĝay sin oķuĝuluk da'vat.

Vuzūnıĝ ibtidāsıda oķumak kirek:

Bi'smi'l-lāhi'r-raħmani'r-raħīm bi'smi'l-lāhi'l-'aliyyi'l-'azīm ve'l-
ħamdu li'llāhi 'alā dīni'l-islāmi allāhümme şabbitnī 'alā dīnike'l-islāmi ve 'alā
sünneti nebiyyike 'aleyhi'ş-şalavātu ve's-selām.

Üç yuyulur 'uzvlarda, avval yumakta teşehhüd ortançısında şalavāt,
üçünçiside mezkūr bolur da'vātın oķumak kirek.

Aĝız yurda oķuĝuluk:

Rabbī e'innī 'alā zikrike ve şükrike ve ħüsni 'ibādetike ve kıyāmi
tā'atike B32b ve tılāveti (1) kelāmike'l-kerīm.

Burunĝa su alurda³⁰⁹ oķuĝuluk:

A81 Allāhümme rayyihñī min rāyihati'l- (1)cenneti v'erzukñī na'īymen ve
a'ūzu bike min duħāni cehenneme.

Yüz yurda oķuĝuluk:

Allahümme beyyiz vachīy yevme tebyezzu vücuvhu evliyāike ve lā
tesveddu vecehīy binūni ma'rifetike³¹⁰ yevme tesveddu vücuvhu a'dāyike.

³⁰⁶ ayāĝınĝdın B.

³⁰⁷ tigür su: tigürse B.

³⁰⁸ sunı B.

³⁰⁹ alurĝa B.

Onğ kol yurda okuğuluk:

Allāhümme a'tinī kitābī bi-yemīynī ve hāsibnī hisāben basiyren.

Sol kol yurda okuğuluk:

Allāhümme lā tu'tinī kitābī bi-şimālī velā min verā'ī zahriy velā tuhāsibnī hisāben şedīden.

Baş meshide okuğuluk:

Allāhümme gaşşiyñi bi-raḥmetike ve enzile 'aleyye min berekātike.

Ƙulak meshide okuğuluk:

B33a Allāhümme ec'alñiy mine'l-lezīne yestemi'üne'l-Ƙavle feyettebi'üne aḥseneh

Boyun meshide okuğuluk:

A82 Allāhümme a'tiƘ raƘabetiy mine'n-nāri ve necciniy mine's-selāsili ve'l-a'lāli

Onğ ayak yurda okuğuluk:

Allāhümme şebbit Ƙademeyye 'alā'ş-şirāti'l-müstakīmi³¹¹ yevme tezūylu fiyhi'l-aƘdāmu.

Sol ayak yurda okuğuluk:

Allāhümme ec'al sa'yiy meşķūren ve zenbiy mağfūren bi-raḥmetike yā erḥame'r raḥimīyne.

Vuzūdın sonğ okuğuluk:

Allāhümme ec'alñiy mine't-tevvābiyne ve ec'alñiy mine'l-muṭatahhiṛiyne ve ec'alñiy min vereşeti cenneti'n-na'iyimi ve ca'alñiy mine'l-lezīyne lā ḥavfun 'aleyhim ve lāhum yaḥzenūne.

27. Vuzū Mekrūhlarınıñ Beyānı

- B33b 607 İmdi mekrūhlarnı diyin, işit,
Sunı yüzünge ƘatıƘ urma, yigit.
- 608 Bī-zarūr ālatınğga³¹² Ƙılıp nazār,
BaƘmağınğ ger zarūr ise ni zarar.
- A83 609 Sol ilig birle almağıl sunı
Burun ağzınğga, yād tut munı.

³¹⁰ binūni ma'rifetike. B'de yok.

³¹¹ B'de yok.

³¹² ālatınğa B.

610 Rāst birle burunnı mışkıırma,
Söz aytma, vuzūda kıçkıırma.

28. Ötük Meshi³¹³ Mesāyili

611 Ger kiyip sin ötük tahāratlık,
Ger vuzū sinsa mesh kıl bu şık.

612 Tart ol barmagınᅇnı yokkarıga,
Ayaᅇnᅇ uçıdın aşuk³¹⁴ sarıga.

613 Üç ilig yirçe mesh bestür, bil,
H^vāh uzun h^vāh köndelen kılgıl.

614 Tört ilig birle mesh kılsanᅇ līk,
Aşugunᅇᅇa bardur evlā dik.

615 Mesh kim ötügünᅇᅇa sin kıla sin,
Kılma barmaklarınᅇ³¹⁵ uçı bile sin.

616 Lāzım irmes ki bu ötük bolᅇay,
Özgeninᅇ hükmi diy, niçük bolᅇay;

A84, B34a 617 ‘Arabī bolsa sinde h^vāh çaruk,
Aşugunᅇᅇa kirek anda yapuk.

618 Līk çūrabka mesh sin kılma,
Latta dik nimege revā bilme.

619 Bolsa çūrab muna‘al u tendār,
Anᅇa ol vakt mesh kılmak bar.

620 Mesh iter nime bolsa ger yırtuk,
Bolsa üç barmagınᅇ yiriçe açuk,

621 Mesh ol nimege imes cāyiz,
Anᅇa sin mesh kılmagıl hergiz.

³¹³ B’de yok.

³¹⁴ ayak A.

³¹⁵ barmakların B.

- 622 Müddetī bar muḳīmğa tün ü kün,
Bar müsāfirğa līk üç tün ü kün.
- 623 İbtidāsı vuzū sınırdındur,
Fuḳahādın bu nev' telkīndür.
- 624 Munḳazī bolsa meshiṅge müddet,
Yā çıkarsaṅg ötükni ol fırsat,
- 625 Ger vuzū bar-durur ayak yu vü bes,
Kılma baştın vuzūge, hācet imes.
- A85 626 Çıkarur ḳaşdī birle ger tapanıṅg,
Köpi sāḳıṅgğa kilse, bil ki siniṅg
- 627 Meshiṅg ol vaḳt bolgusu bāṭıl,
Tart ötükni vü ayagını yuḡıl.
- B34b 628 Yol yörür vaḳt, yiridin kāvāk
Tapanıṅg bolsa meshiṅge yok bāk.
- 629 Bir ayak çıksa mesh mübettelīdür,
Uşbular şer' ehliniṅg tilidür.
- 630 Meshdin song ayaknı kılsa su öl,
Aşuḡunḡgaça ger yitişe bu öl.
- 631 Mesh bāṭıl bolur çü bar mundaḳ,
Bolmadı cemī' mesh birle yumak.
- 632 Ger ötüklük muḳīm kılsa sefer,
Üç tün ü küngeçe bu mesh anḡa bar.
- 633 Ger ötüklük müsāfir olsa muḳīm,
Tün ü kün mesh kıl anḡa ta'līm.
- A86 29. Teyemmüm Mesāyili³¹⁶
- 634 Vaḳt olur kim şeref tapar tofraḳ,
Suga ol vaḳt olur halef tofraḳ.

³¹⁶ A'da bu başlık yok.

- 635 Su yıraḡ bolsa sindin er bir mīl,
Sin namāzıñg üçün teyemmüm kııl.
- 636 Tört mingdür ḡadem bile bir mīl,
Bir kürūh anı Hind ili dir, bil.
- 637 Didiler bir yarım ḡarı bu ḡadem³¹⁷,
Bir ḡarı, bil ki bardur altı tutam.
- B35a 638 Bir tutam tört ilig, yana bir ilig
Altı cev `arzı boldı, bil bu bilig.
- 639 Yā bir ümmetke³¹⁸ zaḡmetī yitse,
Su ziyān itmegini ḡavf itse,
- 640 Yā itik³¹⁹ birle sindin arımasa,
Su ḡahārat ḡılurḡa tartmasa,
- 641 Yā bahāsı bu sunıñg olsa aḡır,
Ḳıl teyemmüm, ḡü bolsa bu her bir.
- 642 Bu iki ḡartḡ bar bī-ābānda³²⁰,
Suḡa tenḡışlık ise anda³²¹,
- A87 643 Her ni kim bolsa arz cinsidin,
Gec ü tofraḡ³²² u ḡum u sürme bigin³²³,
- 644 Uḡbular birle sin teyemmüm kııl,
Boldı cāyız bular bile, bilgil.
- 645 Gerd birle daḡı mücevvezdür,
Ḳıl teyemmüm ki munda söz azdur.
- 646 Gerdniñg yiri pāk bolsa kirek,
Ḳalmaḡay tā bu işte ḡübhe vü ḡek.

³¹⁷ tutam B.

³¹⁸ ümmetḡa B.

³¹⁹ yā itik: anıñg B.

³²⁰ biyābāndın B.

³²¹ tenḡışlık ise anda: tenḡışlık andın B.

³²² tofraḡ A.

³²³ sürme bigin: ḡerme(?) kibin B.

30. Teyemmüm Ferāyiziniᅅ Beyāni³²⁴

- 647 Bil teyemmümᅅa³²⁵ tört farz-durur,
Bilmek alarnı mişl-i karz-durur.
- B35b 648 Birisi kaşd-ı hāk pāk itkil,
Yana niyyetni bu yosunluk kıl:
- 649 “Niyyet ittim teyemmüm itmek üçün,
Tā namāzım maᅅga mubāᅅ olsun.”
- 650 Yana ikki iligni tofraᅅka
Ur teyemmüm işini kılmaᅅka.
- A88 651 Sürtkil yüzünᅅe iliglerini,
Yād tutkıl teyemmüm eylerni.
- 652 Bil ki tofraᅅnı anᅅça sürmeklik,
Tüg tübigे anı tigürmeklik,
- 653 Lāzım irmes turur teyemmümde,
Eşeri bes-turur teyemmümde.
- 654 Yana tofraᅅka ᅅol tigürmek ile,
Sürt ᅅollarᅅa ikki tirsek ile.
- 655 Sin teyemmümde uşbu mes’ele bil,
Eyle barmaᅅların³²⁶ ara taᅅlil.
- 656 Anda kim yaft bolmaᅅan sudur,
Ĝusl vācib ise hem iş budur.
- 657 Bu şerāyiᅅ bile teyemmüm kıl,
Bolsa her vaᅅt, her namāz öteᅅil.
- 658 Müteyemmim bu niᅅᅅe işni kılur,
‘Özrsiz su barıda kim ki bilür.

³²⁴ ta’dādı B.

³²⁵ teyemmümᅅa B.

³²⁶ barmaᅅların B.

B36a 659 Bir bir aytay işitkil, iy hem-dem,
Mess-i kıran u³²⁷ duhul-ı meşid hem,

A89 660 Havf-ı fevt olsa, bolsa hem su pedid,
Öte ölük namāzı vü yana `ıyd.

31. Teyemmüm Nevākışınınğ Beyānı

661 Her ni kim nākız vuzū irür ol,
Bil teyemmümğa hem ziyān birür ol.

662 Yana kāfī suga eger kudrat
Tapsa, sıngay teyemmüm ol fırsat.

32. Namāz Vaqtlarınınğ Beyānı

663 Farz bilgil namāznınğ vaqtın,
Vaktsız işni sūd kılmaktın.

664 Biş-durur³²⁸ vaqtı bir tün ü künde,
Şübhe vü kıl yok-turur munda.

665 Altı taşkı farīzağa dāhil,
Vaqt törtünçi farzdur bilgil.

666 Barçadın burna tañg namāzın öte,
Bar-durur vaqt-ı şubh kâzib, öte³²⁹

A90 667 Bar uzun, inçke, yaruğdur kim
Bil³³⁰ ufuk sañığa munı kâyim.

B36b 668 Cāyiz oldı bu şubh bolsa³³¹ sañür,
Munda huften namāzı kılsa bolur.

669 Yana munınğ sonğıda şark sarı,
Körünür birisi³³² yaruğ eşeri.

³²⁷ B'de yok.

³²⁸ Bişdür B.

³²⁹ t-ı şubh kâzib, öte: A'da tamamen silinmiş.

³³⁰ bu A.

³³¹ olsa b.

³³² bir yassı B.

- 670 Bu ufukning uzuniga tartar,
Barganiça yaruglugu³³³ artar.
- 671 Ehl-i dinler ki muktedā idiler,
Şubh-ı şādık bu şubhni, didiler.
- 672 Bilge sin taᅅ namāzining vaktin,
Uşbu şubh ibtidāsı bolmaktin³³⁴.
- 673 Kün çıkar çağdur intihāsı aning,
Bu arada bolur edāsı aning.
- 674 Yana vaqt-ı namāz-ı pişindür,
Anğa bilgil bu nev' ta'yindür.
- 675³³⁵ Avvalı kunning³³⁶ ivrülüridin,
Sāyelerning füzün boluridin,
- A91 676 İkki kad bolguça bu kölegeler,
Bil ki pişin öter[?], kişiler öter.
- 677 Līk tüş sāyesin bular bile kör,
Bolguça uşbularça sin kıla kör.
- 678 Ötse pişin, namāz-ı diğerdür,
Sin sağınma ki vāsıta bardur.
- B37a 679 Didiler, 'aşr vaktını munça,
Ötegil āfitāb batkunça.
- 680 Batkaç oқ kün namāz-ı şām bolur,
Dimegil, vaqtı pat tamām bolur.
- 681 Tā şafaқ bar bu vaqt bardur, bil,
Bar şafaқ kün batar tarafta³³⁷ kızıl.

³³³ yaruklugu b.

³³⁴ bolmaktin b.

³³⁵ A'da bu beyit ile bir önceki beyit arasında *bir bir aytay* ibaresi yer alıyor.

³³⁶ A'da silik.

³³⁷ tarafta A.

682 Bu şafak gāyib olsa huftendür,
Şubh-ı şādıkça vaktı bolgandır.

683 Ötegil vitr songra huftendin,
Vitr edāsı kiyin bolur andın³³⁸.

33. Müstahab Vaqtlar³³⁹ Beyānı

A92 684 İmdi diy vaqtlarda istihbāb,
Öteñg ol çak³⁴⁰ namāz³⁴¹, iy aḥbāb.

685 Kün çıkar yir kirek sarık bolsa,
Fecr kıl vaqt eger bu şık³⁴² bolsa.

686 Yaz-ı pişinde eylegil te'hīr,
Tā hevā tapkay endekī tağyīr.

687 Avval³⁴³-ı vaqta ötegin kışlar,
Yahşırak ger kılay disenğ işler.

688 'Aşr te'hīr kılğa sin andak,
Kün sarığdın öte burunrak.

B37b 689 Līk mağribde³⁴⁴ kılğa sin ta'cīl,
Kılma te'hīr anı vü sin bat kıl.

690 Ança te'hīr eyle huftende,
Bolgay avvalğı şülş kılğanda.

691 Vitr āhırğı³⁴⁵ şülşi evlādur,
Ger sanğa i'timād peydādur.

³³⁸ bolur andın: diyin mundın B.

³³⁹ vaqtlarınğ B.

³⁴⁰ çağ A.

³⁴¹ namāz: namāzı B.

³⁴² şafak B.

³⁴³ Derkenar: kiyin A.

³⁴⁴ mağribka B.

³⁴⁵ āhırğı A.

34. Namāzda Vaktlar bile Mekrūh Vaktlarınᅒ Beyānı

- A93 692 Kılmaᅒay sin namāz üç fırsat,
Ni farīza ni nafl u³⁴⁶ ni sūnnet,
- 693 Ni cenāze revā-durur³⁴⁷ ni każā,
Ni tilāvet kılurda secde revā.
- 694 Kūn tuᅒar ak³⁴⁸ u kūn batar aᅒdur³⁴⁹,
Yana bir vakt kūn tūş olmaᅒdur³⁵⁰.
- 695 Līk ol ‘aşrnı ki sin kıla sin,
Āfitāb oltururnı bile sin.
- 696 Rek‘atı kıldınᅒ³⁵¹ er kuyaş barıda,
Özge sin kı l ki şübhe yok barıda.
- 697 Bil bu üç vaktın irür bu ak³⁵²,
Kim bu mezkūr³ ‘aşr olur kılmak.
- 698 Bu daᅒı bar kerāhiyet birle,
Uşbu zıkr eylegen şıfat birle.
- B38a 699 Kılmaᅒıl naflnı ikki sā‘at,
Boldı memnū‘ anda bu tā‘at.
- 700 ‘Aşr vaktı vü fecr vaktı-durur³⁵³,
Kılma ni müzddür ni³⁵⁴ ecr-durur.
- A94 701 Līk bolsa cenāze birle każā,
Kıl ki bu vaktlarda boldı revā.

³⁴⁶ A‘da yok.

³⁴⁷ revā-dur u B

³⁴⁸ aᅒ A.

³⁴⁹ akdur B.

³⁵⁰ olmaᅒdur B.

³⁵¹ bardınᅒ B.

³⁵² aᅒ A.

³⁵³ fecr vaktı-durur: vakt-ı fecrī-durur A.

³⁵⁴ ne B.

35. Kıble Mesāyili

- 702 Boldı bir farz kıbleğa bakmaq,
Şarttur, şer' sözidür mundaq.
- 703 Sākin-i Mekke uşbu söz bilsün,
Yüzini Ka'be 'aynığa kılsun.
- 704 Yıraq olğan kişi işit ki niter,
Cihetiğa yüzini kılsa yiter.
- 705 Ciheti ger sanğa imes ma'lūm,
Kişidin sor ki bolğay ol mefhūm.
- 706 Līk yirlik kirek-turur bu kişi,
Ol zamān bolmağay taħarrī işi.
- 707 Yirlik il bolmasa taħarrī kıl,
Bir cihetka gümān kılıp ötegil.
- 708 Bu yosunluk namāz kim kıldıñg,
Kıble sarı imesni sonğ bildiñg,
- A95, B38b 709 Yana kıılma ki bu işiñgdür hūb,
Bu namāziñg siniñg irür maħsūb.
- 710 Ger namāz içre zāhir oldı cihet,
Yüzni kıl ol sarığa bu furşat.
- 711 Havf vaqtıda bilgil, iy bernā,
Merkeb üstide bar³⁵⁵ namāz revā.
- 712 Nafl-ı bī-'özr hem revādur, bil,
Merkeb üstide hōş edā kılğıl.
- 713 Līk taħrīme vaqtı, iy dānā,
Kıbleğa yüzni kıl ki bar³⁵⁶ evlā.

³⁵⁵ bil B.

- 714 Kime içre namāz cāyiz, bil,
Olturup yā kopup edā kılğıl.
- 715 Kime ivrülse, sin narı ivrül³⁵⁷,
Her sarı kıble ol sarı ivrül³⁵⁸.
- 716 LİK bir yolu kıılmağıl hareket,
Başka başka ayaklarınğ³⁵⁹ tipret.

36. Namāz Niyyetiniñ Mesāyili

- A96 717 Bil ki altınçı farz niyyettür,
Kim³⁶⁰ namāz içre şart sıhhattur.
- 718 Niyyet itmek köngülde farz digil,
Til bile dimegini sünnet bil.
- B39a 719 Bil ki taħrīme birle niyyet ara,
Fāşıla bolmasun kıılurda edā.
- 720 Bu zamān Tingri birle hāzır bol,
Zabt kııl özni cem'-i hātır bol.
- 721 Lā-aqal bil bunı şalāt-turur³⁶¹,
Bu namāzınğga bil ni at-turur³⁶².
- 722 Ger bu digençe bolmasanğ hāzır,
Nā-revādur sanğa, didim³⁶³ zāhir.
- 723 LİK könglünğde tanğ namāzı ise,
Yanğılıp tiling anı şām dise,
- 724 Ol köngüldağı mu'teberdür bil,
İ'tibāriñ köngülde bardur, bil.

³⁵⁶ yüzni kııl ki bar: kör ki bardur ol B.

³⁵⁷ evirül B.

³⁵⁸ evirül B.

³⁵⁹ ayaklarınğ B.

³⁶⁰ ki B.

³⁶¹ şalāt-durur B.

³⁶² at-durur B.

³⁶³ sanğa didim: didim sanğa B.

725 Niyyet eylerni min kılay sanğa 'arz,
Naflnı nafl di vü farznı farz.

A97

726 Vācib olsa di anğa vācib at,
Sünnet olsa, aytқа sin sünnet.

727 Kim ki ol şer' sözige baqtı,
Vaqtı olsa itsün in vaqtı.

728 Līk bu lafz cum'āda dimegil,
Ger aytsanğ dürüst imestür, bil.

729 Şart imes niyyet-i imāmet, bil,
Līk evlā budur ki niyyet kıl.

B39b

730 Şarttur niyyet iktidāda, biling,
Her 'amelnı bilip yiride kıling.

37. Namāz Dāhili Altı Farznıñ Beyanı

731 İmdi diy altı farz-ı dāhilni,
Bu mesāyilğa tipretey tilni.

732 Barıdın burna bar-durur tekbir,
Munı taħrime dir şağir u kebir.

733 Digil, *allāhu ekber*, ol ānda,
Yā bu ma'nide di nime anda.

734 Kılma med bā vü rā arasında,
Rānı cezm eylegil edāsıda.

735 Munı taħrime bil, nige dirler,
Her mubāhini bu ħarām eyler.

736 Dimek ü yimek ü yana içmek,
Barısını ħarām iter bī-şek.

737 Niyyet itkil³⁶⁴ dağı iligni köter,
Burna iliginğ köterme, iy ser-ver.

aytgıl B.

38. Kıyām Mesāyili

- 738 Bil ki ikkinçi farz boldı kıyām,
'Özrsiz, bī-kıyām kılma tamām.
- B40a 739 Bil kıyām azrağını, iy dānā,
Bolsa taḥrīme turğanıḡda edā.
- 740 Kudratı yok kişi munı bilsün,
Olturup bolmasa, yatıp kılsun.
- 741 Ger namāzıḡ farīzadur, iy yār,
Farz bilgil kıyāmı zinhār.
- A99 742 Nafl u sünnette³⁶⁵ ihtiyārıḡ bar,
Kopar u oltururda sin muḥtār.
- 743 Yaḥşırak ol-durur kişi tursa,
Nīm-müzd oldı ol kim³⁶⁶ oltursa.
- 744 Līk taḡ sünnetide olturma,
Munda olturmaḡıḡ revā körme.

39. Kırā'at Mesāyili

- 745 Yana bir farz bil, kırā'attur,
Bil ki Qur'ān okurğa bu attur.
- 746 Farz bolsa namāz bil mundaḡ,
İkki rek'atta farzdur okumaḡ.
- 747 Vācib ü nafl birle sünnette,
Farz bilgil tamām-ı rek'atta.
- 748 Ger bir āyat okusaḡ, oku uzun,
Kısqā āyat ger olsa üç bolsun.

³⁶⁵ sünnetka B.

³⁶⁶ ol kim: kim ki B.

B40b 40. Rükū' Mesāyili

- A100 749 Yana bir farzı rükū bilinġ,
Kılur işni edāsı birle kılınġ.
- 750 Ham olunġ ilginġiz koyup tizge,
Digülükni min aytayın sizge.
- 751 Baş u arqa boyunı tüptüz itinġ,
Her namāz işlerini siz tüzetinġ.
- 752 Munda tesbīh bir digünçe turunġ,
Vācib uşbu turuşı munda körünġ.
- 753 Üç dimekni velik sünnet dinġ,
H'āh tesbīh kiç dinġ ü bat dinġ.

41. Sücūd Mesāyili

- 754 Secde boldı bişinçi farz, işit,
Lik iki secde farz boldı, yigit.
- 755 Kollarınġ yirge koy, arasıġa baş,
Secde kılġıl bu nev', iy kardaş.
- 756 'Amel-i secdeni disenġ, anġlay,
Yirge koyġıl burun bile manġlay.
- A101 757 Munda tesbīh di vü kıl ārām,
Bu ikide rükū' kibi tamām³⁶⁷.
- B41a 758 Munı bilgil ki secde eyler hīn,
Ayāġınġ bolmasun cüdā yirdin.
- 759 Bir ayak kopsa bar kerāhiyyet,
İkkisi kopsa başın³⁶⁸ it niyyet.

³⁶⁷ itmām B.

³⁶⁸ başdın A.

42. Ku'ūd Mesāyili

- 760 Kıldı altıncı farz songgi ku'ūd,
Et-tahiyyāt okuğuça ma'būd.
- 761 Muktedī uşbu mes'ele bilsün,
Tā teşehhüd muvāfaqat kılsun.
- 762 Altı hāricdin oldı vaqt-ı sebeb,
Bişini şart cergeside sanap.
- 763 Altı dāhilde ka'de vü tekbīr,
Şart bil özge rükn, diy bir bir.

43. Namāz Vācibātınıñ Beyānı

- A102 764 Çün aytım namāz farzların,
Şerh itey imdi vācibini barın.
- 765 Tut kulak iy muşalli-i tālib,
Bil yigirme³⁶⁹ iki-durur vācib.
- 766 Yittisin 'ām bilge sin, iy yār,
Her muşallīğa her şalātta bar.
- B41b 767 Biri *allāhu ekber* oldı, işit,
Vaqt-ı tahrimede bu lafz ayıt.
- 768 *Et-tahiyyāt* okumakdur, bil,
Ka'deler vaqıtıda anı okuğıl.
- 769 Yana ta'dīl rüknlerde kirek,
Munı ārām didiler bī-şek.
- 770 Kıl rükū' vü sücüdta ārām,
Tā ki tesbīh bir digey sin³⁷⁰ tām.
- 771 Farz u vācibni yirleride kılıp,
Eylegey sin ri'āyet-i tertīb.

³⁶⁹ igirme B.

³⁷⁰ dige sin B.

- 772 Yana bir *fātiḥā*'nı bir oḡumak,
Boldı vācib işit ki bar mundaḡ.
- A103 773 Yana lafz-i selām ile çıkḡıl,
Ḳıladurḡan namāzdın³⁷¹ ḡāşıl.
- 774 Yana on bişige min aytay nām,
Barıḡa barça yirde irmes 'ām.
- 775 Sin ḡırā'atnı ḡılḡa sin ta'yīn,
İkki avvalḡı³⁷² rek'at içre ta'yīn³⁷³.
- 776 Hem bu ikkide *fātiḥā* oḡuḡıl,
Uşbu ikkide *fātiḥā* zam ḡıl.
- 777 Ḳılḡıl *el-ḡamd* sūraḡa³⁷⁴ taḡdīm,
Barçasını sanḡa ḡılay ta'līm.
- B42a 778 Līk eger bolsa nafl u³⁷⁵ sūnnet bil,
Barça rek'atta sūranı zam ḡıl.
- 779 Sūranıḡ zam mı lāzım irmestür,
Ger bir āyat uzun ise bestür.
- 780 Ḳışḡa bolsa oḡuḡıl üç āyat,
Yā bu üç ḡışḡaḡa kirek ḡāyat.
- 781 Yana oḡu *ḡunut* elbette,
Vitr içre üçünḡi rek'atta.

A104 Allāḡümme innā nesta'īnūke ve nestagfirūke <ve nestehdīke>
venü'minü bike <ve netübü ileyke> ve netevekkelü 'aleyke ve nūsñī 'aleyke'l-
ḡayra <külleḡū> ve neşkuruke ve lā nekfuruke ve naḡle'u ve netruku men
yefcaruke. Allāḡümme iyyāke na'būdü ve leke nuşallīy ve nescüdü ve ileyke
nes'ā ve naḡfidü ve nercü raḡmeteke ve naḡşā 'azābeke inne 'azābeke bi'l-
küffāri mülḡık.

³⁷¹ namāzdur B.

³⁷² avvalḡı A.

³⁷³ yakīn A.

³⁷⁴ sūreḡe B.

³⁷⁵ B'de yok.

B42b 782 Ger kişi bilmese *ḳunut* niter,
*Rabbenā ātinā*³⁷⁶ oḳusa yiter.

Rabbenā ātinā fi'd-dünyā ḥasaneten ve fi'l-āḥireti ḥasaneten ve ḳinā
'azābe'n-nāri.

783 Līk örgeñmegige sa'y kirek,
Sa'ylar³⁷⁷ birle kirek örgeñmek.

784 Yana tañg birle şām u huftende,
Bil imām oḳusun bülend anda.

785 Budur ednāsı ğayr işitse,
Üni ilniñg ḳulağığa³⁷⁸ yitse.

A105 786 Münferidḳa işit ki bar cāyız,
Oḳusun ḥ^vāh pest ḥ^vāh anğız.

787 Afdal oldı ger³⁷⁹ oḳusa anğız,
Digülük her ni bolısa aytur biz.

788 'Aşr u pişinde³⁸⁰ pest oḳusun imām,
Min aytkan dik eylesün itmām.

789 Bu ḳırā'atnı ança pest itsün,
Lā-aḳal özi anı³⁸¹ işitsün.

790 Lebni tipretse köñglide kiçürüp,
Bu ḳırā'at imes turur maḥsüb.

B43a 791 Ger imām olmasa işit ki niter,
Münferid hem munı ri'āyet iter.

792 İḳtidā ḳılğanıñda sin tik tur,
Muḳtediğa süküt vācibtür.

³⁷⁶ āteynā B.

³⁷⁷ sa'y B.

³⁷⁸ ḳulakığa B.

³⁷⁹ eger B.

³⁸⁰ pişinğa B.

³⁸¹ özi anı: anı özi B.

- 793 Bu kırā'at maḥallıda sākıt,
Digülüklerini özge çağda ayıt.
- A106 794 Muḫtedī kim ki bolsa ol ānda,
Teba'ıyyet kirek-turur anda.
- 795 Teba'ıyyet budur işit, meşelā,
İktidā bolsa secde ka'de ara,
- 796 Rek'atka egerçi yok maḥsūb,
Bolmasa hem mutābı'attur ḥūb.
- 797 Ka'de-i avval oldı vācib, bil,
Anda her vaḫt yitsenḡ olturḡıl.
- 798 'ıydlarda rükū' tekbīri,
Bil ki vācibtin ol-durur³⁸² biri.
- 799 Yana tekbīrler-durur, bilgil,
İkki 'ıyd içre vācib, iy sāyıl.
- 800 Yana bir secde-i tilāvet bil,
Secde ol yirge ger yitişsenḡ kıl
- 801 Bolmasa hem namāz vācibtür,
Yitsenḡ ol vaḫt secdeī kiltür.
- 802 Okuḡuçı, işitḡuçı bilsün,
Yitse ger secde yirige kılsun.
- B43b 803 Bolsanḡ ol vaḫt ger namāz içide,
Tinḡri der-gāhıda niyāz içide,
- A107 804 Ger şerīk olmasa okuḡuçı bil,
Ötegendin kiyin bu secdeni kıl.
- 805 Okusa ger imām kıl ma'lūm,
Secde kılsun imām u hem me'mūm.
- 806 Sin rükū' itmeyin bu secdeni kıl,
Bī-rükū' eylegil bu secdeni bil³⁸³.

³⁸² vācibtin ol-durur: vācibdin oldı her B.

- 807 Yana bir vâcib oldı secde-i sehv,
Tinçrilik işide kirekmes lehv.
- 808 Secde-i sehv kaysıdur, bilgil,
Et-tahiyyât oku dağı munı kıl.
- 809 Şalavât okumay selâm digil,
Mes'ele mundağ oldı şer'de, bil.
- 810 Münferid olsanğ³⁸⁴ eyle ikki selâm,
Lîk bir yanğa kılğusıdur imâm.
- 811 Sin yana ikki secdeni kiltür,
Kiltürüp ikki secdeni oltur.
- 812 *Et-tahiyyât* oku dağı şalavât,
Uşbu yanğlığ tamâm kıl bu şalât.
- A108 44. Secde-i Sehv Mûcibâtınınğ Beyânı
- B44a 813 Secde-i sehv bilgil, iy tâlib,
Niççe işdin bolur vâcib sanğa³⁸⁵.
- 814 İş namâz içre artuğ itse kişi,
Ger namâz işleridin olsa işi,
- 815 Mişl üç secde birle ikki rükû',
Secde-i sehv kıl, bu tapsa vukû'.
- 816 Yana ger terk bolsa her vâcib,
Secde-i sehv kiltür, iy tâlib.
- 817 Yana taqđim bolsa³⁸⁶ ger te'hîr,
Farzda secdedür anğa tedbîr.
- 818 Hadd-ı te'hîr munçadur bilsenğ,
Anda bir rüknni edâ kılсанğ.

³⁸³ kıl B.

³⁸⁴ bolsanğ B.

³⁸⁵ vâcib sanğa: sanğa vâcib B.

³⁸⁶ olsa B.

- 819 Yana şek bolsa rek‘at içre sanğa,
Tört yā üç bolup mudur meşelā.
- 820 Ger bu şek bolsa sanğa avval bar,
Öte baştın namāznı zinhār.
- A109 821 Ger sanğa barlar bolur bu şek,
Songra bir rek‘at anda bar ötemek.
- 822 Secde-i sehiv munda hem kiltür,
Mücib-i secde bu digenlerdür.
- 823 Sehiv eger birdin artuq olsa niter?
Her niçe bolsa ikki secde yiter.
- B44b 824 Ger imāminğa sehiv vākı‘dur,
Muqtedī bil ki anğa tābi‘dür.
- 825 Muqtedī sehiv kılsa ol fırsat,
Secde-i sehiv yok anğa hācet.
- 826 Muqtedī sehivini kötergey imām,
Yād tutkııl ki eyledim i‘lām.

45. Namāz Sünnetlerinin Beyānı

- 827 Vācib ü³⁸⁷ farzğa çü didim at,
Niçcedür bil namāz ara sünnet.
- 828 Köter iliginğni disenğ üç tekbīr,
Biri tahrimede, kunutta³⁸⁸ bir.
- A110 829 Yana bir ‘ıydlarda tekbīrāt,
Dir maħalda ilig kötergil bat.
- 830 İr kötersün iligni gūşkaça³⁸⁹,
Līk hatun iligni döşkaça.

³⁸⁷ B’de yok.

³⁸⁸ kunutta B.

³⁸⁹ gūşkaça A.

- 831 Tut açuğ bu mağalda barmaklar,
Bil, niçüktür bu yolđa³⁹⁰ barmaklar.
- 832 Kindik astıda koyđa sin solnı,
Solnığ üstide koyđıl onđ kolnı.
- 833 Songra tağrımedin řenā oğığıl,
Yana oğu e'üz ile *bi'smil*.

Subđāneke allāhümme ve bi-đamdike ve tebārekesmüke ve ta'ālā
ceddüke ve lā ilāhe đayrüke³⁹¹.

- B45a 834 Yana āmīn di *fātiđā*'dın song,
Barı işni Ĥudā kitürgey onđ.
- 835 Çün ki kıldığ bu törtni ma'lüm,
Pest oğusun imām u hem me'müm.
- 836 İntikālatta digil tekbīr,
Barça yirde digiğ meger ol bir.
- A111 837 Ol biridür rükü'dın çığmak,
Uşbu yirde aytmağıl mundağ.
- 838 Rüknlerge kirerge³⁹², çıđmakđa,
Didiler intikāl mundağka.
- 839 *Semi' allah* dir imām anda,
Muđtedī *rabbenā leke* ol ānda,
- 840 Münferid uşbu sözni işitsün,
Her ikisini munda³⁹³ aytsun.
- 841 Üç digey sin rükü' tesbiğin,
Bu rükü' içre tutđa sin tizdin³⁹⁴.

³⁹⁰ yolda B.

³⁹¹ Bu dua B'de yok.

³⁹² rüknlerge kirerge: rüknlerde kirerde B.

³⁹³ anda B.

³⁹⁴ birdin B.

- 842 Kavma birle rükū' u³⁹⁵ celsede bil,
Barça barmaklarınğ açuđ tutkıł.
- 843 Secde birle rükū' ara turmak,
Kavmadur, sünnet oldu, bil mundak.
- 844 Secdede yitti 'uzv yirge tigür,
Aytayın barçasını, bir bir sor.
- B45b 845 İkki ıol, ikki tiz, baş, ikki ayak,
Uşbu yittini yirge bar ıoymak.
- A112 846 Secde tesbīhini digey sin üç,
Uşbular kıılmağını bil öntüç.
- 847 İkki secde arasında³⁹⁶ otur,
Celse dirler munı, bir sünnettür.
- 848 *Et-tađıyyāt*'tın³⁹⁷ kiyin řalavāt,
Okumak sünnet oldu sin toğtat.

Allāhümme şalli 'alā Muğammedin ve bārike 'alā Muğammedin ve 'alā
āli Muğammedin kemā şalleyte ve bārekte ve sellemte 'alā İbrāhīme ve 'alā ālihi
İbrāhīme rabbenā inneke řamīdun <mecid>.³⁹⁸

- 849 Yüz ivür onđđa, solđa eyle selām,
Uşbu yanđlıđ namāz kııl itmām.
- 850 Barı iřte³⁹⁹ imāmđa me'müm,
Tābi' olmak kirek kıılınđ ma'lüm.

46. Namāz Müstađablarınınđ Beyānı

- 851 İmdi aytay namāz müstağabın,
Yana şerş eyleyin anınđ edebin.

³⁹⁵ B'de yok.

³⁹⁶ arasığa B.

³⁹⁷ *Et-tađıyyāt*'dın B.

³⁹⁸ Bu dua metni B'de yok.

³⁹⁹ işge B.

- A113 852 Kilse ger esnegünġ⁴⁰⁰, ağız yapkıl,
Yutalıġ def' iġa tekellüf kıl.
- 853 Muni bil müstaġab kırā'attın⁴⁰¹,
Okumaġlık⁴⁰² ziyād üç āyattın⁴⁰³.
- 854 Sin maġall-i rükū'da muni bil,
Baş u arġa, boyunrı tüptüz kıl.
- B46a 855 Secde kılmakta⁴⁰⁴ tiz ü ilginġ ü baş,
Koy u koptmakta⁴⁰⁵ 'aks, iy kardaş.
- 856 Secdeni ikki kol arasında kıl,
Anda barmaġlarınġ⁴⁰⁶ yapışturġıl.
- 857 Secde eyler maġalda sin muni bil,
Barġa barmaġ⁴⁰⁷ ucını kibleġa kıl.
- 858 Bolsa ger maġlayınġ yir⁴⁰⁸ ü tofraġ,
Pāk kılma namāz ara muṡlak.
- 859 Çün namāz içre kim turar sin tik,
Tut ayaklar arası tört ilig.
- 860 Ka'dede⁴⁰⁹ tonga⁴¹⁰ koyġa sin kollar,
Körsetey sanġa şer' ara yollar.
- 861 Sol ayak yirge⁴¹¹ koyup oltur anġa,
Onġrı tipretmemeklik oldı sanġa.

⁴⁰⁰ isnegünġ B.

⁴⁰¹ kırā'atdın B.

⁴⁰² okumaġlık B.

⁴⁰³ āyattın B.

⁴⁰⁴ kılmakda A.

⁴⁰⁵ koymakta A.

⁴⁰⁶ barmaġlarınġ B.

⁴⁰⁷ barmaġ B.

⁴⁰⁸ tiz B.

⁴⁰⁹ ka'daġa B.

⁴¹⁰ putġa A.

⁴¹¹ tizge B.

- A114 862 Eyle kim rāst niçe yirde kirek,
Tapanıŋ tik⁴¹² turar bu çaķ bī-šek.
- 863 Līk ḥatun ni yirge⁴¹³ olturdı,
Ayak uçları onġ sarı turdı.
- 864 Bil imāmıŋġa müstahab boldı,
Okumaġlık⁴¹⁴ kırā‘at-ı mervī.
- 865 Ayt tesbīhlerni üçdin köp,
Līk taķ aytmāġını körgil ḥüb.
- B46b 866 Kōl karındın⁴¹⁵ yıraķ, karındın tut⁴¹⁶,
But⁴¹⁷ ayakdın, ayaknı yirdin tut.
- 867 Kıl rükū‘ vü sücūdta mundaķ,
Līk ḥatunġa ‘aksdur kılmaķ.
- 868 Rek‘at tört farz ise munı bil,
İkki songkıda⁴¹⁸ *fātiḥa* okuġıl.
- 869 Yana *el-ḥamd* avvalıda kirek,
Barça rek‘atta⁴¹⁹ tesmiye bī-šek.
- 870 Munı mesbūk bil ki her ki imām,
Kōpķıl ol çaķ⁴²⁰ ki kılsa iki selām.
- 871 Yüz ivürsün imām onġ yanġa,
Fecr ile ‘aırda budur anġġa⁴²¹.
- A115 872 Meger olġay muřallī utrusıda,
Cāyiz irmestür allı utrusıda.

⁴¹² dik B.

⁴¹³ yirde B.

⁴¹⁴ okumaġlık B.

⁴¹⁵ kol karındın: kollarıŋdın B.

⁴¹⁶ Metinde tut yazılı, ancak anlam olarak but olmalı.

⁴¹⁷ tut A.

⁴¹⁸ songkıda B.

⁴¹⁹ rek‘atda B.

⁴²⁰ çağ A.

⁴²¹ anġa A.

47. Namāz Edebleriniᅇ⁴²² Beyānı

- 873 Şerh kıldım çü müstahablarını,
İmdi aytay namāz edeblerini⁴²³.
- 874 Kıl kıyām içre secde-gehge⁴²⁴ nazar,
Bağ ayakka⁴²⁵ çü bar rükū‘ eger.
- 875 Secde kılğanda burnuᅇa bağkıl⁴²⁶,
Koyunuᅇa ka‘de bolsa mundak kıl.
- B47a 876 Çün mü‘ezzin aytsa *hayya ‘alā*,
Kopunğızlar namāz iterge edā.
- 877 Dise *kadd [u] kāmēt* itguçi āvāz,
Kıl imām anda sin şürū‘-ı namāz.

48. Namāz Mubāhlarıniᅇ⁴²⁷ Beyānı

- 878 Niççe işdür mubāh, şer‘ dimiş,
Ger namāz içre vākı‘ olsa ol iş.
- 879 Onᅇ u⁴²⁸ sol yüz ivürmeyin körmek,
Ger yılan kaşd kılssa öltürmek⁴²⁹.
- A116 880 Tenᅇa yapuşsa⁴³⁰ ton rükū‘ ara,
Yırak ol tonı kılmağ oldu revā.
- 881 Nafl eger bolsa işit, iy kārī,
Bil, mubāh oldu sūra tekrārı.

⁴²² adāblarıniᅇ B.

⁴²³ adāblarını B.

⁴²⁴ secde-ğahge B.

⁴²⁵ ayakta B.

⁴²⁶ bağkıl B.

⁴²⁷ Başlık B‘de: mubāhat beyānı

⁴²⁸ A‘da yok.

⁴²⁹ öltürmek B.

⁴³⁰ yapışsa B.

49. Namāz Mekrūhlarının Beyānı

882 İmdi mekrūhlarga nevbettür,
Bil, ni işlerge⁴³¹ uşbu nev' attur⁴³².

883 Biri tekrār kılmagınğ tekbir,
Terk-i sünnetni bilge sin yana bir.

884 Sanamaklık ilig bile āyāt,
Oquğulukni okumak pat pat.

885 Yana kılmak rükū' ara, iy hām,
Kıladurğan kırā'atınğ itmām.

886 İntikālatta dimeklik zıkr,
Eylemeklik namāz ara yana fikr.

887 Yana ta'yin sūradur bilsenğ,
Ger mu'ayyen namāz ara kılsanğ.

888 Sūralar avvalıda *bi'smi'l-lāh*,
Boldı mekrūh okumak ol gāh.

889 Sūralar cem'i kim edāsıda,
Kışka sūra ise arasında,

890 Kuyıgı⁴³³ sūra yokkarı okumak,
Boldı mekrūh bu dağı andak.

891 Farz bolsa ikinci rek'atta,
Okumaglık⁴³⁴ uzun bu furşatta.

892 Āyet ü sūrada yana tekrār
Kılmagınğdur kerāhiyyet, iy yār.

893 Yana kılmak rükū' da koyı⁴³⁵ baş,
Secde-gehdin yana arıtmak⁴³⁶ taş⁴³⁷,

işlerge A.

atdur A.

kuyıgı B.

Okumaklık B.

rükū' da koyı: rükū' koyıda B.

arınmak A.

- 894⁴³⁸ Yirge qol qoymağıng burun tizdin,
'Aks qoymaqta sin işit bizdin.
- 895 Yenđde⁴³⁹ qol yok namāz qılmađlıq⁴⁴⁰,
Ağız u qolda her ne tutmağlıq.
- 896 Ağız u kōzni 'ōzrsiz yapmak,
Yapđıl ağzıngnı bolsa esner⁴⁴¹ qağ.
- 897 Yana yūdkekem⁴⁴² ü ayadıın ayak,
Celse içre tapanga oturmaq.
- B48a 898 Tigse yirge biling, karın tizge,
İrge mekrūh-durur⁴⁴³, diyin sizge.
- A118 899 Çömçenip yana it dik oturmaq⁴⁴⁴,
Yana bađdař⁴⁴⁵ ayaklarınđ⁴⁴⁶ qurmaq,
- 900 Uy kibi baş salıp selām itmek,
Aşukup rŭkn-i nā-tamām itmek,
- 901 Tiş arasıdağını yutmađlıq⁴⁴⁷,
Bağlamalıq anı ki bar bağlıq.
- 902 Bolsa maňglayda ger tir⁴⁴⁸ ü tofrađ,
Boldı mekrūh anı arıtmak.
- 903 Yana qolnı bıqınga⁴⁴⁹ qoymaqđur,
Yağşı ıd ıdlamak hem andađtur⁴⁵⁰

⁴³⁷ yaş B.

⁴³⁸ B'de beyitlerin sıralanışında ve harmanlanışında fark var: 894, 897, 898, 899, 900, 901a-895b, 896, 895a-901b.

⁴³⁹ tinđde B.

⁴⁴⁰ qılmağlıq B.

⁴⁴¹ yapđıl ağzıngnı bolsa esner: İik yapđıl ağzıngnı isner B.

⁴⁴² yavitmek B.

⁴⁴³ mekrūhdur B.

⁴⁴⁴ dik oturmaq: tik turmaq B.

⁴⁴⁵ A'da derkenar: ikki ayadıngnı kerip oldurmak.

⁴⁴⁶ ayaklarınđ B.

⁴⁴⁷ yutmeklik B.

⁴⁴⁸ yir B.

⁴⁴⁹ bıqınga B.

135435

- 904 Ger muşallāda bar ḥas u ḥāşāk⁴⁵¹,
Bil ki mekrūh boldı ton ayamak.
- 905 Yana işitmegünçe hürmeklik,
Yana ağız suyun tükürmeklik,
- 906 Kiygüklerni kiymek ü salmak,
Er ‘amel birle hem irür mundak.
- 907 Tutmak altunı vü ipek kiymek,
İrge mekrūh boldı bil bī-şek
- B48b 908 Bolmasa hem namāz irür mekrūh
Tutkuçı⁴⁵², kiygüçi yigey endüh.
- A119 909 Esnemeklik yana kirilmeklik,
Kirek ilge bularnı bilmeklik.
- 910 Utruda ot bile kişi bolmak,
Yilpimeklik namāz ara mutlak,
- 911 Yana barmak namāzğa⁴⁵³ yügürüp,
Çekinekçe⁴⁵⁴ yana yiginġni turup,
- 912 Yana barmaklarınġni sindurmak,
Nimege⁴⁵⁵ yana tayanıp turmak,
- 913 Yana bir bu ki baş yalaġ ötemek,
Boldı mekrūh uşbu reng ötemek.
- 914 Zühr u şām u ‘işā farīzasıdın,
Kılsa mekrūh-durur⁴⁵⁶ dereng kiyin.
- 915 Yana bu kim imām uzun okusa,
Bağsa⁴⁵⁷ kavm anı ni⁴⁵⁸ üçün okusa,

⁰ andakdur B.

¹ tofrak B.

² tutguçı A.

³ namāzge B.

⁴ çeknekçe B.

⁵ nimeğa B.

⁶ mekrūhdur A.

- 916 Bu dağı bar kerāhiyyet, sin bil,
 Kavmning hātiri üçün ta'cīl.
- 917 Yana kılmak-durur imām hayāl,
 Kiledürgen kişi üçün bu maḥal.
- 918 Yana bolmak imām anğız yirde,
 Bir qarı yoqarı vü siz yirde.
- B49a 919 Bolsa mihrāb tākı ol ānda,
 Münferid⁴⁵⁹ bolmağı imām anda.
- A120 920 Āyet-i secdedür işit mundak,
 Pest okurda imām anı okumak.
- 921 Rüknlerde imāmğa sıbkat⁴⁶⁰,
 Bil ki bardur bu iş kerāhiyyet.
- 922 Yana me'müm anğız dimek tekbīr,
 Cehr kündüzgi nafldur⁴⁶¹ yana bir.
- 923 Āyet-i va'de vü va'īd işit⁴⁶²,
 Sadqa'l-lāh dimek bu yirde, yigit⁴⁶³.
- 924 Niççe yirde namāz irür mekrūh,
 Kim ki bilmes, yigey besī⁴⁶⁴ endūh:
- 925 Kotan u ağıl içre maqberede,
 Neces utrusıda vü yol arada,
- 926 Bil ki hatunğa mescid içre namāz
 Boldı mekrūh, sin işitkil rāz.

⁴⁵⁷ yankısa B.

⁴⁵⁸ kavm anı ni: anı kavm A.

⁴⁵⁹ Satır altı: tenhā A.

⁴⁶⁰ Derkenar: imāmdın ilgeri rükū'dın baş kötermek, imāmdın ilgeri başını secde kılmak, imāmdın ilgeri secdedin baş kötermek A.

⁴⁶¹ kündüzgi nafldur: kündüz naflda B.

⁴⁶² işitip B.

⁴⁶³ yitip B.

⁴⁶⁴ bes B.

927 Bolsa öyning⁴⁶⁵ içide fişk alat,
Yā ton u öyde⁴⁶⁶ bolsa ger şurat,

928 Līk cānlıgning⁴⁶⁷ olsa bu şurat,
Anğa bolsun⁴⁶⁸ bütün ara⁴⁶⁹ hey'et,

929 Bolsa mevcūd uşbu şuratlar,
Bil, kerāhiyyet ol namāzda bar.

A121, B49b 930 Uşbu ef'āl⁴⁷⁰ birle keyfiyyāt,
Kim didim barçasığa bir bir at.

931 Bil ki mekrūh-durur⁴⁷¹ namāz ara,
Bolsa vāqı' i'ādesi evlā.

50. Namāz Fāsıdlerining⁴⁷² Beyānı

932 Niççe işdin namāz olur fāsıd,
Aytayın örgenürge körset cidd.

933 'Özrsiz terk-i farzdur müfsid,
H'āh sehv olsa⁴⁷³ h'āh ise kāşid⁴⁷⁴.

934 Oқuguluқning⁴⁷⁵ olsa tağyīri,
Bil ki müfsiddin ol-durur biri.

935 Ança tağyīr bolsa müfsid di,
Kim muğayyerde қalmasa ma'nī.

936 Yā bu tağyīr bolsa ger fāhiş,
Қoy namāzıngnı eyle baştın iş.

⁴⁶⁵ ivning B.

⁴⁶⁶ ton u öyde: bütün ivde B.

⁴⁶⁷ cānlıqdın B.

⁴⁶⁸ bolsa A.

⁴⁶⁹ barı B.

⁴⁷⁰ ahvāl B.

⁴⁷¹ mekrūhdur B.

⁴⁷² müfsidining B.

⁴⁷³ sehv olsa için derkenar: unutup A.

⁴⁷⁴ derkenar: kash bile A.

⁴⁷⁵ oқuguluғnı B.

- 937 Söz dimek köp-durur ger az-durur,
Bil ki ol müfsid-i namāz-durur.
- 938⁴⁷⁶ ‘Aṭsağa ger disenġ cavāb yigit,
Yā selām olsa yā ‘aleyk işit.
- 939 “Celle” disenġ digende Tingri’ge at,
Yā nebī atıġa disenġ şalavāt,
- A122, B50a 940 Uşbularnı namāz müfsidi bil,
Ger namāz içre sin bular dimegil.
- 941 Yana ta‘līm⁴⁷⁷ ile ta‘allüm⁴⁷⁸ bil,
Bu iki fi‘lni digil mübetṭil.
- 942 Yana bir nimege ṭaleb bolġay,
Kim anı ḥalkdın tilep bolġay.
- 943 Yana muşhafnı körüp okumaq,
Bu daġı müfsid olđı bil mundaq.
- 944 Yana inġramaq, eylemek āh [u] vāh,
Müfsid oldı bular bolunġ āġāh.
- 945 İkki ilig bile ger iş kılsaġ,
Bir yolu müfsid oldı, sin bilsenġ.
- 946 Bir ilig birle kılsaġ er üç iş,
Bolsa bir rüknde bu müfsid imiş.
- 947 Secdede kopsa yirdin ikki ayak,
Bu daġı müfsid oldı, bil mundaq.
- 948 Yana yol yürüme-turur⁴⁷⁹ mübetṭil⁴⁸⁰,
Yörüsənġ üç kademçe müfsid bil.

⁴⁷⁶ Bu beyit A’da yok.

⁴⁷⁷ Satıraltı: ‘ilm örgetken A.

⁴⁷⁸ Satıraltı: ‘ilm örgengen A.

⁴⁷⁹ yürüme-turur B.

⁴⁸⁰ Derkenar: bātıl A.

- 949 Yana içmek yimek-turur⁴⁸¹ mübettil,
Külmek ün birle dağı mübtil bil.
- A123 950 Ün bile yıglasanğ bu müfsid imiş,
Meger olğay cihet hudāylık iş.
- 951 Yana hürmenğ⁴⁸² özünğ işitgünçe,
Müfsid oldı bu fi'l, bil munça.
- 952 Yana müfsid-durur yutalmek, bil,
Bolsa bī-'özr bar-durur mübettil.
- 953 Kıbledin özge sarı yüz bolsa,
Müfsid⁴⁸³ olğay çü kögsünğ ivrülse.
- 954⁴⁸⁴ Keşf-i 'avrat-turur yana mübettil,
Rub'idın köprek olsa mübtil, bil.
- B50b 955 Yana bir müfsidī necāset bil,
Andın özünğni sin yırak tutkıl.
- 956 Bu necāsetniñ ikki nev'ide bil,
Direm ü rub'nı taşavvur kıl.
- 957 Kaşd birle vuzūnı sındurmak,
Müfsid oldı bu fi'l, bil mundağ.
- 958 Müteyemmim eger sunı körse,
Bu dağı müfsid oldı, diñğ sorsa.
- 959 Vaktniñ çıkmagı-durur mübettil,
Şāhib-i 'özrga bu mes'ele bil.
- 960 Yana tertib igesi işitse,
Fevt bolğan namāz⁴⁸⁵ yād itse,

⁴⁸¹ yimek-durur A.

⁴⁸² hürmek B.

⁴⁸³ mübtil B.

⁴⁸⁴ Beyit A'da yok.

⁴⁸⁵ namāzı B.

A124 961 Fāsıd oldı⁴⁸⁶ namāz anğa bilsün,
Munı qoysun, kazāsını kılsun.

51. Beş Namāzınıñ Beyanı⁴⁸⁷

962 Kim ki biş vaqıtta namāz itti,
Rek‘at-ı farzda bar on yitti:

963 İkkisi⁴⁸⁸ tañg namāzı andındur,
Tört diğeri, namāz-ı pişindür.

964 Tört ‘aşr oldı ü yana üç şām,
Tört huften farīza boldı tamām.

B51a 965 Törtlerini⁴⁸⁹ iki müsāfir öter,
Bir tün ü künde farz on bir öter.

966 Yana üç vitrdür ki vācibtür⁴⁹⁰,
Munda zıkr eylemek münāsibtür⁴⁹¹.

967 İmdi aytay ki niçedür sünnet,
Bar tün ü künde on iki rek‘at.

968 İkkirer şubḥ u şām u huftende,
Yana pişin ki altıdur anda.

52. Müsāfirāne Namāzınıñ Beyanı⁴⁹²

A125 969 Çün kişi qaşd-ı mevzi‘i kılsa,
Maqşadınıñ mesāfetin bilse,

⁴⁸⁶ olğay B.

⁴⁸⁷ Başlık B’de: Kiçe kündüzgi farz u vācib ü sünnet rek‘atınıñ ta‘dādı

⁴⁸⁸ ikkisini B.

⁴⁸⁹ törtlemi A.

⁴⁹⁰ vācibdür B.

⁴⁹¹ münāsibdür B.

⁴⁹² B’de başlık: Müsāfir mesāyili. Bu bölüm Aruz Risalesi’nde de yer almaktadır. Yazma olduğu için bununla da metin karşılaştırılması yapılmıştır. Aruz Risalesi C nüshası olarak adlandırılmıştır. A’da sayfa kenarında bölüm başlığı tekrar edilmiş: *müsāfirāne namāzınıñ beyanı*

970 Üç tün ü kündin⁴⁹³ ötse⁴⁹⁴ uşbu yolu,
Dir sefer müddeti şerī‘at ili,

971 Bu merāhilde şer‘ muhtāri,
Tiveniᅅ boldı orta reftāri;

972 Bolsa taᅅ yolu vü piyāde kişi,
Mutavassıᅅ⁴⁹⁵ kirek-turur yörüşi;

973 Suda ger kimedür eger ᅅayrı,
Mu‘teberdür anıᅅ vasaᅅ seyri.

974 Ger yıᅅaç⁴⁹⁶ birle istesenᅅ mıᅅyās.
On sikiz bil ki didi şer‘-şunās.

B51b 975 Bir yıᅅaç⁴⁹⁷ bil ki bar-durur üç mīl,
Burnaraq mīl ayılıp idi, bil.

976 Çıkısa ger niyyet sefer itiben,
Vaᅅanıᅅ⁴⁹⁸ sevādıdın⁴⁹⁹ ötüben,

977 Ol zamān bil müsāfir ol kişini,
Sefer-āne kıılır barı işini.

978 Bil müsāfirᅅa ni-durur aᅅkām,
Tut ᅅulak, barᅅasın kıılay i‘lām.

A126 979 Biri bu kim namāz ᅅaşır iter,
Tört rek‘at farīza ikki iter⁵⁰⁰.

980 Ger ᅅazā bolsa bu namāz niter,
Bil ki anı müsāfirāne öter.

⁴⁹³ Satır altı: nelük olsa A. // künlük B.

⁴⁹⁴ olsa B.

⁴⁹⁵ anᅅa lāyık C.

⁴⁹⁶ yaᅅaç B.

⁴⁹⁷ yaᅅaç B.

⁴⁹⁸ vaᅅanıᅅ C.

⁴⁹⁹ A‘da satır altında: *ya‘ni ᅅarası* açıklaması var.

⁵⁰⁰ öter B // İkinci mısra: ol ᅅazānı daᅅı mu‘ayyen öter C.

- 981 Lîk sünnetlerini bil⁵⁰¹; iy yār,
Kılur u kılmasığa sin muhtār.
- 982 Bilingiz uşbu sözni, iy ‘ulemā,
Yol yürümeste kılсанғız evlā.
- 983 Ramażan rüzesiğa sin muhtār,
Ger tut er tutma ihtiyāriñg bar.
- 984 Lîk evlāsı rüze tutmaqdur⁵⁰²,
Nefsniñg lezzetin unutmaqdur⁵⁰³.
- 985 Rüze yigen kişi kazā kılun,
Birge bir rüzesin edā kılun.
- B52a 986 Yana bu kim müsāfirī ki bilür,
Üç tün ü kün ötükke mesh kılur.
- 987 Yitse ger maqşadığa bu seferī,
Anı boldı muqīm⁵⁰⁴ şer⁵⁰⁵ diyeri.
- 988 Yoksa on biş kiçe bile kündüz,
Turmağın niyyet itse budur söz.
- A127 989 Uşbu turmaqqa⁵⁰⁴ lîk şehir kirek,
Bolmasa şehir, bolsa kint ü⁵⁰⁵ kisek,
- 990 Ol kişiniñg muqīm irür⁵⁰⁶ nāmı,
Kiter andın müsāfir aḥkāmı.
- 991 Yazıda niyyet-i ikāmet ile,
İl muqīm olmağay bu niyyet ile.
- 992 Meger olğay yazıda olturur il,
Hayme vü alaçuk bile yürür il.

⁵⁰¹ diy B.

⁵⁰² tutmaqdur C.

⁵⁰³ unutmaqdur A.

⁵⁰⁴ turmaq B.

⁵⁰⁵ C’de yok.

⁵⁰⁶ olur B.

- 993 Anda kim çirik ili vākı'dur,
Pād-şeh niyyetıǵa tābi'dür.
- 994 Ger müsāfirǵa bar muķim imām,
Teba'ıyyet kirektür anda tamām.
- 995 Ger müsāfir imām bolsa niter,
Muķtedī songra ikki rek'at öter⁵⁰⁷.

53. Şāhib-i tertībıǵ Beyānı⁵⁰⁸

- 996 Pey⁵⁰⁹ hem her⁵¹⁰ kişige altı⁵¹¹ şalāt,
Bolmaǵan bolsa fevt⁵¹² bil anǵa at.
- B52b 997 Şer'de boldı şāhib-i tertīb,
Mes'ele hātırınǵda tut işitip.
- A128 998 Bu kişige namāz bolsa kazā,
Eylesün avval ol kazānı edā.
- 999 Ger kazā kılmayın kıtur vaktın,
Şer' men' eyledi bu kılmaktın.
- 1000⁵¹³ Bil ki vaktı revā imestür anǵa,
Tā bu qalgannı kılmagunça edā.
- 1001 Līk nezdikter disün bu kazā,
Bu kazānı mu'ayyen itsün edā.
- 1002 Kişige ger kazā köp olsa niter,
Ol kazānı daǵı mu'ayyen iter.
- 1003 Yā bu baştın kazānı kııl ta'yīn,
Yāhud ol baştın eylegil ta'yīn.

⁵⁰⁷ iter B.

⁵⁰⁸ B'de başlık: Şāhib-i tertīb mesāyili.

⁵⁰⁹ Pey: kelimenin üstünde *pey-der-pey* yazılı. Vezin gereǵi bu kelime için sadece *pey* yazıp ne için kullandığı-
nı üstte belirtmiş olmalı A.

⁵¹⁰ B'de yok.

⁵¹¹ ikki B.

⁵¹² A'da satır sonunda: ya'nī şāhib-i tertīb açıklaması yer alıyor.

⁵¹³ A'da beyit kenarında: meşelā bu künki namāz-ı bām-dād yā namāz-ı pişīn açıklaması yer alıyor.

- 1004 Bil, üç iş boldı muskıṭ⁵¹⁴-ı tertīb,
Aytayın, yād tutka sin işitip.
- 1005 Biri nisyān⁵¹⁵-durur bulardın, bil,
Yana bir vaqt tarlıgını digil.
- 1006 Yana bir keşret⁵¹⁶-i fevāyit, bil,
Uşbu keşret aqallı altı, digil.
- 1007 Sākıṭ olsa bu nev' ile tertīb,
Kılmas ol 'avd, yana bil işitip.
- A129, B53a 1008 Her kaçan her kazānı⁵¹⁷ kılsaṅg, kıl,
Yana tertīb hācet irmes, bil.

54. Ağrıq Namāzınıṅ Mesāyili⁵¹⁸

- 1009 Yana ağrıq namāzını bilgil,
Ağrıq olğan bu sözni işitkil.
- 1010 Ger müyesser imes saṅga turmaq,
Cāyız oldı bu vaqt oturmaq.
- 1011 Olturup hem rükū' birle sücūd,
Kıla almas isenṅ budur bih-būd.
- 1012 Olturup kıl işāret ü ĩmā,
Bu iki rükūn kıl bu nev' edā.
- 1013 Bu işāretni sin bu nev' itkil,
Secde birle rükū' farkın bil.
- 1014 Līk işāretni kılma⁵¹⁹ kaç birle,
Bu işāretni eyle baş birle.

⁵¹⁴ A'da muksıt olarak yazılmış ve derkenar var: sākıṭ kılguçı.

⁵¹⁵ A'da derkenar: unutқан.

⁵¹⁶ A'da derkenar: tola.

⁵¹⁷ kazā ki B.

⁵¹⁸ B'de başlık: Ağrıq mesāyili.

⁵¹⁹ kıble B.

1015 Munğa hem bolmasa mecālınğ eger,
Yatqıl arqanğğa ol çak⁵²⁰, iy server.

1016 Kible sarı ayaklarınğ kılıban,
Kıl namāzınğ bu mes'ele biliben.

55. Ezān Mesāyili⁵²¹

A130, B53b

1017 Bil ki bardur mü'ekkede sünnet,
Farzlarda ezān bile kāmēt.

1018 Kıl ri'āyet munı ezān dirde,
Biyik ün birle dinğ⁵²² biyik yirde.

1019 Kible sarı yüzünğni kiltürüben,
Sin vuzū birle aytkıl turuban.

1020 Bī-vuzū hem egerçi boldı revā,
Ger vuzū bolsa bar-durur⁵²³ evlā.

1021 Līk kāmētni bī-vuzū dimek,
Boldı mekrūh, bilge sin bī-şek.

1022 Sin ezān dirde tut bu sözni yād,
Laħn ile ħarflerni kılma ziyād.

1023 Vaqtlarda digil ezānlarnı,
Kılma bī-vakt uşbu çārlarnı.

1024 "Biş kişige kerāhiyyettür ezān"
Dise, eylenğ i'ādesin ol ān.

1025 Biri nā-bāliğ ü yana ħatun,
Cünüb ü mest ü yana bir mecnūn.

1026 Ger kazālarnı kılсанğ ol fırsat,
Ayt avval ezānnı bir nevbet.

⁵²⁰ çağ A.

⁵²¹ A'da bu başlık yok.

⁵²² di A.

⁵²³ bardur B.

- A131 1027 Özgelerde ezān imes hācet,
Eger ayılısa bes-turur⁵²⁴ kāmēt.
- B54a 1028 Ger cemā'atka yitmesenġ bilgil,
Ol ezān bes-turur⁵²⁵, ikāmēt kıl.
- 1029 Her kişi kim muķīm irmestür,
Ger ikāmēt itse ol bestür⁵²⁶.
- 1030 Mescid-i hay mü'ezziniga cavāb,
Vācib oldı dimeklik, iy aħbāb.
- 1031 Kaysıdur bu cavāb, mindin⁵²⁷ işit,
Her ni dise mü'ezzin, anı ayıt.
- 1032 Meger ol çak⁵²⁸ ki dise hayy'alātın,
Ayt lā havle anda min aytayın.
- 1033 Hīç söz dime, kılmaġıl hīç iş,
Bu⁵²⁹ maħal söz, iş⁵³⁰ harām irmiş.
- 1034 Özge mescid mü'ezziniga cavāb,
Vācib irmes turur, biling aħbāb.

56. Namāznı Cemā'at Bile Ötemeking Beyānı⁵³¹

- 1035 Bil cemā'at, mü'ekkede sünnet,
Kim ki terk eylese yigey hasret.
- A132 1036 Kavm terk itse bil munı bī-şek,
Bolur ol kavm ile kıtāl itmek.
- 1037 Sin cemā'atnı terk eylemegil,
Her niçe köp şevābı köprek bil.

⁵²⁴ bes-durur A.

⁵²⁵ bes-durur A.

⁵²⁶ besdür A.

⁵²⁷ min diyin B.

⁵²⁸ çağ A.

⁵²⁹ mu B.

⁵³⁰ söz iş: söz ü iş B.

⁵³¹ B'de başlık: Cemā'at mesāyili.

- B54b 1038 Meger olğay sanğa yavuk mescid,
Sindin olğay yırak uluk mescid,
- 1039 Uşbu mescidka bar, barma⁵³² yırak,
Yok revā köplügi için barmak.
- 1040 Fevt bolsa namāz mescid-i hay,
Sanğa üç iş revādu[r]⁵³³ min aytay:
- 1041 Özge mescid cemā'atıga yügür,
Yā bu mescidde⁵³⁴ yalguz ötep tur,
- 1042 Yā öz öyünğde⁵³⁵ ok namāz ötegil,
Bu üç işte muhayyer oldunğ, bil.
- 1043 Ger on işdin birisidür vākı',
Bil, cemā'atka bar-durur māni'.
- 1044 Birisi boldı yamğur u balçık,
Yana bir kopsa kiçe yil katık;
- 1045 Yana bir⁵³⁶ bolsa ger kişi ağık,
Yā birev bolsa, bolsa ağıklık;
- A133 1046 Yana aç⁵³⁷ alıda ta'am olsa;
Yana bir bu ki havf-ı dām olsa,
- 1047 Yana ger havf bolsa sultāndın;
İstemeklik yana bu kalğandın,
- 1048 Yana biri kışaş gavgāsi;
Bar onunçı vuzū takāzāsı.
- B55a 1049 Yaman u yaḥşı arkasığa namāz,
Bil ki⁵³⁸ bardur şerī'at içre cevāz.

⁵³² u yok B.

⁵³³ iş revā vü: işdür anda B.

⁵³⁴ mescidka B.

⁵³⁵ ivünğde B.

⁵³⁶ bil B.

⁵³⁷ üç B.

⁵³⁸ B'de yok.

- 1050 Lîk evlâ budur imâmet ara,
Kim ki olğay a'lam u atkâ⁵³⁹,
- 1051 Müteyemmim kişi vü nâsih bil,
Mutavazżî bile yana ğâsil,
- 1052 Câyiz oldı, olar⁵⁴⁰ imâm olğay,
Uşbularnıñ işi tamâm olğay.
- 1053 Bolsa ger ir imâm hatunğa,
Ni-durur şer' buyruğı munğa?
- 1054 Kıldı ger niyyet imâmet ir,
Bil ki hatun namâzı câyiz, dir.
- 1055 Lîk hatun imâmet-niyyet
Eylemektür imâm ol fırsat.
- A134 1056 Bil imâmet kerâhiyyet ol kişige,
Bolmasa kavm râzı ol işige⁵⁴¹.
- 1057 Kılmağay siz imâm niçe kişi,
Ger kıılır siz, imes revâ⁵⁴² bu işi,
- 1058 Biri nâ-bâlig ü yana bir güng,
Şâhib-i 'özr bolmasun bu sözünğ.
- 1059 Kim edâ kılsa harf mahrecsiz,
Bu kişini imâm kıılmanğ siz.
- B55b 1060 Şafınğız igri bolmasun, körünğiz,
Aranı açmayın, yavuk turunğız.
- 1061 Bolsa me'mûm bir kişi, muni dinğ,
Tursun onğ yan, imâm ile tip⁵⁴³ ting.

⁵³⁹ B'de misra şu şekilde: Kim imâm olğay a'lemde tağı.

⁵⁴⁰ alar B.

⁵⁴¹ işge B.

⁵⁴² imes revâ: revâ imes B.

⁵⁴³ A'da yok.

1062 Nafl öter kişige farīza gūzār,
İktidāsı dürüst imes, iy yār.

A135

1063 Müteneffilniᅡ iktidāsı velī,
Farz öter kişige revādur velī.

57. Namāz-ı cum‘anıᅡ Beyānı⁵⁴⁴

1064 Yana bilgil namāz-ı cum‘ānı farz,
Bu şerāyiᅡ bile ki kılᅡum ‘arz.

1065 Farz bilsün bu nev‘ ise⁵⁴⁵ her kim,
İr ü āzād u ten-dürüst ü⁵⁴⁶ muᅡīm.

1066 Līk edāsıda niᅡe şart kirek,
Lāzım oldu bu şartlar bilmek.

1067 Mısr-cāmi‘de kıl edā bu namāz,
ᅡaysıdur mısr-cāmi‘, iᅡit rāz.

1068 Pād-şāh olᅡay anda, yā nāyib,
Hükm-i şer‘ eylegey ᅡazā manşıb.

1069 Yana ol ki şart⁵⁴⁷ pād-şeh olsun,
Yā kirek bolsa nāyib-i me‘zün.

B56a

1070 Yana bir şart vaᅡt-ı pişındür,
Munda bilgil, bu nev‘ telkındür.

1071 Farz-ı ĩn vaᅡtı cum‘ada dimegil,
Farz bu vaᅡtda digey sin, bil.

A136

1072 Yana bir şart huᅡbedür anda,
ᅡıkr-i ᅡaᅡdur aᅡallı ol ānda.

1073 Yana bir şart bil, cemā‘attur,
Azraᅡı üᅡ kişı bu fuᅡşattur⁵⁴⁸.

⁴⁴ B’de başlık: Cum‘a namāzı mesāyili.

⁴⁵ ile B.

⁴⁶ A’da yok.

⁴⁷ ol ki şart: şart ol ki B.

- 1074 Lîk gayr-ı imâm üç bolsun,
Tâ cemâ'at bu üç bile tolsun.
- 1075 Bolsa mezkûr şartlar hâşıl,
Farz anda namâz-ı cum'anı bil.
- 1076 Çünki mescidka⁵⁴⁹ yitke sin avval,
Nafl kıl ikki rek'at uşbu maḥal.
- 1077 Bar bu ikki taḥiyyet-i mescid,
Öte Tingri işide⁵⁵⁰ körset cid.
- 1078 Yana sünnetni tört rek'at kıl,
Sünnet-i cum'alik niyyet kıl.
- 1079 Kılmağay siz⁵⁵¹ namâz huṭbe çağı,
Zâkir itme tilingni sözge dağı.
- 1080 Ger ḥatîbingdin özge bolsa imâm,
Ni-durur şer' ilige munda kelâm?
- B56b 1081 Bil ki irmes bu ḥâric-i sünnet,
Kıl namâzıngnı bî-kerâhiyyet.
- A137 1082 Ka'dede ger imâmga yitting,
İktidâ kıl ki bu namâz itting.
- 1083 Yana kılğıl sünen bile pişin,
Zuhr nezdikter digil ol ḥin.
- 1084⁵⁵² Kişige terk bolsa uşbu şalât,
Anda kim mün'akid imes bu şalât.
- 1085 Zuhrda bar cemâ'at ol evkât,
Eylesün zuhr yalguz ol evkât.

⁵⁴⁸ fırsatdur A.

⁵⁴⁹ mescidga A.

⁵⁵⁰ işige B.

⁵⁵¹ sin B.

⁵⁵² B'de 1084. beyit ile 1085. beyitlerin harmanlanması farklı: 1084a-1085b, 1084b-1085a.

- 1086 Ötüben cum‘adın burun pīşin,
‘Azm-ı mescid ger eylesenġ ol ħin,
- 1087 Cum‘aġa ger⁵⁵³ yitişmesenġ bilgil,
Ötegen zuhrunġ olġusı bātil.
- 1088 Yahşı ton kiy ki müstaġabtur bu,
Tut özünġ birle bu⁵⁵⁴ maġal ħōş-bū.
- 1089 Kişi boynıġa koymaġay sin ayak,
Ķayda⁵⁵⁵ yir tapsanġ anda oturmak.

58. ‘İyd Namāzlarınınġ Beyānı⁵⁵⁶

- 1090 ‘İydlarınġ⁵⁵⁷ namāzı vācib bil,
Min aytkan kibi edā kılgıl.
- B57a 1091 Munda hem bilge sin şerāyiġ bar,
Cum‘anınġ şartı dik-turur, iy yār.
- A138 1092 Cum‘ada ħuġbe şart-ı şıġhattur,
‘İydlarda velik sünnettür.
- 1093 Cum‘ada ħuġbe ilgeri okulur,
‘İydlarda namāzdın song olur⁵⁵⁸.
- 1094 Çıkısa kün vaktınġ⁵⁵⁹ bidāyetidür,
Tüşgeçe vaktınġ nihāyetidür.
- 1095 ‘İydlarda namāz iki rek‘at,
Ötegil bī-ezān u bī-kāmet.
- 1096 Ramazān ‘ıydı bolsa diy ramazān,
‘İyd-ı kurbān ger olsa diy kurbān.

er B.

ol B.

ķanda B.

B’de başlık: ‘İydın namāzı mesāyili.

‘İydlarınġ B.

okulur A.

ger vaktınġ B.

- 1097 Bil ki⁵⁶⁰ vācib-turur tokuz tekbīr,
'Iydlarda diyin barın bir bir:
- 1098 Bil ki taḥrīme didiler biri,
Yana ikki, rükū' tekbīri,
- 1099 Yana altısını zevāyid bil,
Uşbular bilmegin fevāyid, bil.
- 1100 Songra⁵⁶¹ taḥrīmedin şenā okuğıl,
İliginḡ munda bağlamaktadır, bil.
- 1101 Yana mundın kiyin di üç tekbīr,
Köterip bağlamay⁵⁶² ilig bir bir.
- A139, B57b 1102 Līk āhırıda⁵⁶³ kavuştur ilig,
Kirek ilge bularnı bilmeklik.
- 1103 Yana oku *e'ūzu* ile *bi's-mil*,
Yana el ḥamd ile kırā'at kıl⁵⁶⁴.
- 1104⁵⁶⁵ Ayt tekbīr yana üç nevbet,
Köterip bağlamay il ol fırsat.
- 1105⁵⁶⁶ Yana digil rükū tekbīrin,
Yād tut şer' ehli taḥrīrin.
- 1106⁵⁶⁷ Ger imām aytkanda tekbīrāt,
İktidā kılsaḡ anḡa ol evḡāt.
- 1107 Yana bilgil ikinçi rek'attın,
Songra *el-ḥamd* ile kırā'attın,
- 1108 Ayt tekbīrler, okuma şenā,
Salıp ilginḡni kıl bularnı edā.

⁵⁶⁰ B'de yok..

⁵⁶¹ munda B.

⁵⁶² bağlama B.

⁵⁶³ āhırığa B.

⁵⁶⁴ bil B.

⁵⁶⁵ Bu beyit B'de yok.

⁵⁶⁶ Bu beyit B'de yok.

⁵⁶⁷ Bu beyit B'de yok.

- 1109 İktidā kıldıñg er rükū‘ çağı,
Ayt tesbīh vaktıda bayağı⁵⁶⁸.
- 1110 Ger yitiştiñg ikinçi rek‘atta,
Saña bu boldı, bil bu fursatta.
- 1111 Ol maħal ħop⁵⁶⁹ imām kılsa selām,
Ol namāzıñgı kıl bu nev‘ tamām.
- 1112 Oĸu *el-ħamd* u⁵⁷⁰ hem kırā‘at kıl,
Songra tekbīrlerni⁵⁷¹ aytĸıl⁵⁷².
- A140 1113 Fıtr ‘ıydı ki⁵⁷³ ayıdur şevval,
Bolsa taħķīk-i ‘ıyd ba‘de zevāl,
- 1114 Songĸı⁵⁷⁴ kün bu namāz kılsa bolur,
Mes‘ele ceħd birle bilse bolur.
- 1115 Līk eger ‘ıyd bar-durur⁵⁷⁵ azħā⁵⁷⁶,
Boldı teşrīk künleride revā,
- B58a 1116 Ķaysıdur ‘ıydlarda istiħbāb,
Aytayın yād alĸa siz, aħbāb.
- 1117 Eyle misvāk u⁵⁷⁷ yaħşı tonlar kiy,
Yaħşı ide tut⁵⁷⁸ özünĸ böyle⁵⁷⁹ saña diy.
- 1118 Sin namāz eylemekte bil munça,
Ķılmaĸıl nafl anı ĸılĸunça.

⁵⁶⁸ payağı B.

⁵⁶⁹ fevt B.

⁵⁷⁰ B’de yok.

⁵⁷¹ tesbīhleri B.

⁵⁷² aytĸıl A.

⁵⁷³ fıtr ‘ıydı ki: ‘ıyd-ı fıtrī ger B.

⁵⁷⁴ songı B.

⁵⁷⁵ bardur B.

⁵⁷⁶ azħā B.

⁵⁷⁷ A’da yok.

⁵⁷⁸ ide tut: bed ton B.

⁵⁷⁹ bile B.

- 1119 Barsaᅅg er 'ıyd-gāhğa bir yandın,
Özge yol birle yanga sin andın.
- 1120 Fıtr 'ıydıda müstahabtur⁵⁸⁰, bil,
Şadқа-i fıtrnı burun birgil.
- 1121 Yigülük 'ıydınıᅅg yimekleridin,
Bilge sin şer' ili dimekleridin.
- 1122 Ayt tekbīrlerni āheste,
Yitgüçe 'ıydgahğa peyveste.
- 1123 'ıyd-ı 'azhāda aytıᅅgız tekbīr,
Barısın⁵⁸¹ aytayın saᅅga bir bir.
- A141 1124 Her farīza soᅅgıda sin munı bil,
Barқа teşriᅅ künleride digil.
- 1125 'Arefe fecrdin dimektür, bil.
Soᅅᅅkı teşriᅅ 'aşriᅅaça digil.
- 1126 Bil ki vācib-turur bu tekbīrāt,
Bu mesāyilni yād al, toᅅtat.
- B58b 1127 Öteᅅünçe namāz hiᅅ nime,
'ıyd-ı azhā ger olsa hiᅅ dime⁵⁸².
- 1128 Kıl namāzınıᅅnı, eyle kurbānlıᅅ,
Yigil andın ki bar-durur lāyıᅅ.
- 1129⁵⁸³ İkki 'ıyd içre ikki vācibtür,
Munda aytay, dimek münāsibtür.

⁵⁸⁰ müstahabdur B.

⁵⁸¹ barçasın B.

⁵⁸² nime A.

⁵⁸³ Bu beyit B'de yok.

59. Şadaka-i fıtrınġ Beyānı⁵⁸⁴

- 1130⁵⁸⁵ Bolsa mālîk-nisāb eger her ġur,
Şadka-i fıtr anġa vācibtür.
- 1131 Fıtr ‘ıydıda fıtr şadakası bil,
Kılayın sanġa şerġ, işitkil.
- 1132 Bu nime kim nişābdur anġa at,
Munda dāhil imes zarūriyyāt.
- A142 1133 Yigülük, kiygülük öy ālātı,
Uruş esbābı vü miner atı,
- 1134 Ġāzi ilde⁵⁸⁶ meger⁵⁸⁷ iki attur⁵⁸⁸,
Munça çağlık anġa zarūrattur⁵⁸⁹.
- 1135 Yana ikmekke bil ki dihkānġa,
İkki uynı zarūr bil ki⁵⁹⁰ anġa⁵⁹¹.
- B76b 1136 Yana kesb ehliġa ki bar esbāb,
Fıkhdın bolsa⁵⁹² fıkh ilide kitāb.
- 1137 Hidmet üçün ger olsa bendeleri,
Bil ki bardur zarūri⁵⁹³ uşbuları⁵⁹⁴.
- 1138 Bu zarūrīdin artuġın sanāġıl,
Şarġ imes munda yılınġ ötmegi, bil.
- 1139 Ger nişābıġa yitse bu fāzıl,
Fıtrınġ şadkasını sin birgil.

⁵⁸⁴ “şadaka-i fıtr beyānı” başlıklı bölüm B’de *Kitābü’s-zekāt* bölümünde “‘Öşr ġaracı beyānı’ndan sonra (76a/7-77a/11)’de yer almaktadır. İki nüshada bu alt bölümün yeri farklıdır.

⁵⁸⁵ 1130-1131. beyitler B’de yok.

⁵⁸⁶ ilide B.

⁵⁸⁷ ger B.

⁵⁸⁸ atdur A.

⁵⁸⁹ zarūrātdur A.

⁵⁹⁰ B’de yok.

⁵⁹¹ anġa B.

⁵⁹² B’de yok.

⁵⁹³ zarūr B.

⁵⁹⁴ uşbu barı B.

- 1140 Şadka-i fıtrnı özünğdin bir,
Şer' kimdin yana munı bir, dir.
- 1141 Ger sanğa bolsa oğlan u bende,
Bir bulardın bu şadkanı anda,
- 1142 Birme kuldın ki bar ticāret üçün,
Bālig olğan ise özi birsün.
- 1143 Kiçik oğlan ki mālīk⁵⁹⁵ irür,
Atası oğlı mālīdın birür.
- A143 1144 Kiçik oğlanda⁵⁹⁶ bende bolsa bu h̄n,
Şadka birmek yok ihtiyāc andın.
- 1145 Bolsa oğlan cihātı andın bir,
Mes'ele şer' ehli mundağ dir.
- 1146 Kişi başığa vācib olğan h̄n,
Birge sin nişf sa'buğdaydın.
- B77a 1147 Birürünğ bolsa ger mevīz siniñg,
Bil ki buğday dik oldı hükmi anıñg.
- 1148 Yana hurma vü arpadın bir şā',
Birge sin sinde bolsa ger bu metā'.
- 1149 Bilge sin şā' tört batmandur⁵⁹⁷,
Şer'niñg batmanı⁵⁹⁸ bu digendür.
- 1150 İkki rıtlı oldı uşbu batman⁵⁹⁹, bil,
Rıtlı ister ise yigirme⁶⁰⁰ digil.
- 1151 Bil ki mişkal birle bu ister,
Tört yarımdu⁶⁰¹ munı işit, iy yār.

⁵⁹⁵ mālīk B.

⁵⁹⁶ oğlanga B.

⁵⁹⁷ patmandur B.

⁵⁹⁸ patmanı B.

⁵⁹⁹ patman B.

⁶⁰⁰ igirme B.

⁶⁰¹ yarım-durur B.

- 1152 Rıtl mışkāl birle bir toksan,
Batmanınğ bil ki boldı yüz siksen.
- 1153 Şā'nı yitti yüz yigirme digil,
Barını şerhi birle didim, bil.
- A144 1154 Yā bu zıkr eylegenni kıymet kııl,
Kıymetin birmegini afdal bil.
- 1155 Fıtr 'ıydı⁶⁰² tañğı yarutsa karağ,
Bil ki vaqt-ı vüçüb irür bu çağ.
- 1156 Şadka bir burnaraq namāzınğdın,
Müstahabtur birür isenğ bu h̄in.
- 1157 Şadka-i fıtr birmek işitkil,
'ıydtın burna dağı cāyız bil.
- 1158 Bolsa bu şadaçada eger te'h̄ir,
Bar şahih, özge vaqt birsenğ bir.
- 1159 Şadka-i fıtr masrafı vü zekāt
Bir-durur, h̄atırınğda sin tohtat.

60. Kırbānlıgınğ Beyānı⁶⁰³

- 1160 Yana azhiyye bil ki vācibtür,
'ıyd-ı azhāda sin becā kiltür.
- 1161 Şadka-i fıtr vācib olğanğa,
Vācib olğay bu iş dağı anğa.
- 1162 Līk kırbān özige kılsun bes,
Kul u ferzend üçün bu vācib imes.
- A145 1163 'ıyd-ı azhā namāzını kılsanğ,
Boldı vaqt-ı vüçüb eger bilsenğ.
- 1164 Vaktı bil üç kün oldı, könğlünge al,
Līk avvalkı kün-durur afdal.

⁶⁰² 'ıyd-ı fıtrī A.

⁶⁰³ Bu bölüm B'de yok.

- 1165 Kim ki kurbān kıılır, munı bilsün,
Şehr halkı namāz ötep kılsun.
- 1166 Ferdī⁶⁰⁴ il revā-durur, bilinğiz,
'İydniñ şubhıdın kiyin kılıñız.
- 1167 Kişi başıga öçküdür yā koy,
Yitti kişige tivedür yā uy.
- 1168 Koy u öçkü yaşıñg bilinğ, baylar,
Bir yaşını tüketken olğaylar.
- 1169 Uy ü tive kirek-turur ol ān,
Üçge vü altıga ayak koyğan.
- 1170 Haşiy ü şāhsız revādur, bil,
Tinğri yolıda anı kurbān kııl.
- 1171 Uşbu kurbānlig olmasun ol çağ,
Aruk u aksak u çatāk⁶⁰⁵ u çolağ.
- A146 1172 Bolmasun kör ü kelte vü tişsiz,
Uşbularnı bilinğ, imes cāyiz.
- 1173 Aruğ andak ki bolmağay iligi,
Çolağ andak ki bolmağay iligi.
- 1174 Aksak ol boldı, şer' ili dir nige,
Kile almağay ol turar yirige.
- 1175 Kulağı kuyruğı bile közidin,
Bolmağay şülşi, zibh eyler h̄n.
- 1176 İmdi tişsizni diy, bilinğ mundak,
Bolmağay ağzıda tişi muṭlak.
- 1177 Yağşırak bu-durur, özünğ zibh it,
Yā buyur dağı zibhiñg üstige yit.

⁶⁰⁴ Kırmızı mürekkep ile yanında düzeltme var: şahrākı A.

⁶⁰⁵ Metinde çanak (جناق) yazılı A.

- 1178 Şülşini şadka kıl ki bar afdal,
Yana bir şülşini özünġ için al,
- 1179 Yana bir şülşini ziyāfet kıl,
Saġlasanġ barçasını hem sin bil,
- 1180 Tirisin şadağa yā bir ālat kıl,
İntifā' alsa bolġay andın, bil.

A147

61. Ölük⁶⁰⁶ Namāzınınġ Mesāyili

- 1181 Yana bilgil ölük namāzı bar,
Munı farz-ı kifāye diptürler⁶⁰⁷.
- 1182 Kaysıdur bu kifāye farzı, bil,
Aytayın, sin kulaġ sal, işitkil.
- 1183 Bir müselmān ol⁶⁰⁸ işni kılġanıdın,
Sāķıt olġay tamāmı gerdenidin.
- 1184 Biliben hīç kim eger kılmas,
Barı bolur mu'ākıb, il bilmes.
- 1185 Tört tekbīr boldı, bil bu şalāt,
Ni yosunluġ kılurnı diy, toġtat.
- 1186 Bolsa tekbīr avval, iy server,
Munı ayturda sin iligni köter.
- 1187 Mundın özge dirinġde tekbīrāt,
İl köterme başınġnı sin tipret.
- 1188 Okuġay sin şenānı andın sonġ,
Yana tekbīrni digendin sonġ.
- A148, B59a 1189 Aytġay⁶⁰⁹ sin resūlġa şalavāt,
Yana üçünçini ayıtkıl⁶¹⁰ bat.

⁶⁰⁶ cenāze B.

⁶⁰⁷ diptürler A.

⁶⁰⁸ bu B.

⁶⁰⁹ aytġay A.

1190 Oğu üçünçidin kiyin bu du'ā,
Bu du'ā sünnet oldı kılğıl edā:

Allāhümme aġfir li ḥayyinā ve meyyitinā ve şāhidinā ve ġāyibinā ve saġirinā ve kebīrinā ve zekerinā ve ünşānā mine'ş-şāhidīn allāhümme men aḥyeytehū minnā feaḥyih 'ala'l-islāmi ve's-sünneti ve men tavaffeytehu minnā fe teveffehū 'ala'l-iymani ve't-tevbeti bi-raḥmetike yā erḥame'r-raḥimīn.

Eger meyyit nā-bāliġ bolsa ir oġlanga bu du'ānı okumak kirek⁶¹¹:

Allāhümme ec'alhu lenā ferātan ve'ec'alhu lenā ecren ve zuḥren ve-
c'alhu B59b lenā şāfi'en ve müşeffi'en bi-raḥmetike yā (1) erḥame'r-raḥimīne.

Eger kız oġlan bolsa bu yosunluk okumak kirek⁶¹²:

A149 Allāhümme ec'alhā lenā ferātan ve'c'alhā lenā ecren ve zuḥren (1)
ve'c'alhā lenā şāfi'aten⁶¹³ ve müşeffi'aten bi-raḥmetike yā erḥame'r-raḥimīne.

1191 Yana törtünçidin kiyin di selām⁶¹⁴,
Bu namāzınġnı kıl bu nev' tamām⁶¹⁵

1192 Bu namāz eylemekte sin munı bil,
Sünnet oldı namāz⁶¹⁶-ı ihfā, kıl.

1193 Sin ölüġge namāz kıl bu şıfat,
Köġsiniġ utrusıda⁶¹⁷ kıl bu şalāt.

1194 Şeh kirek, bu imām yā kādī,
Yā birev kim velī ise rāzı.

1195 Bu namāzınġnı kılğa sin üç şaf,
Songġı⁶¹⁸ şaf bil ki bar-durur⁶¹⁹ eşref.

⁶¹⁰ aytğıl A.

⁶¹¹ Bu cümle A'da yok ve bir aşağıdaki dua ile aynı.

⁶¹² Bu cümle A'da yok.

⁶¹³ şāfi'aten ibaresinden sonra metinde *ilā yevmi'l-ḳiyāmeti'l-ḳiyāmeti* yazılmış ve tashih görerek üstü kara-
lanmış B.

⁶¹⁴ bu du'ā B.

⁶¹⁵ edā B.

⁶¹⁶ selām B.

⁶¹⁷ ortasında B.

⁶¹⁸ songkı A.

1196 Fevt eger bolsa kişige, tekbr̄
Bolmağan kişidür⁶²⁰, disün yana bir.

B60a

1197 Ger namāz eylemekke⁶²¹ ol furşat,
Hāzır olğaŋa özgedür şūret.

1198 Bī-tavaḳḳuf namāzğa kirer ol,
Uşbudur bil şerī'at ehliğa yol.

A150

1199 Fevt bolğanni songra diy, aytay,
Bī-du'ā diy olarnı⁶²² pey-der-pey.

1200 Çün cenāze köterseler munı bil,
Kıla durgan namāz ḳat' itkil.

62. Terāviḥ Namāzınıŋ⁶²³ Mesāyili

1201 Sin terāviḥniŋ namāzını bil,
Ramazān tünleride anı ḳıl.

1202 Sūnnet oldı bu ikki on rek'at,
Līk imestür mü'ekkede sūnnet.

1203 Bu namāz eyle songra huftendin,
Vitrni songra ḳılğa sin andın.

1204 Her iki rek'at itsenŋ eyle selām,
ḳıl cemā'at bile munı itmām.

1205 Tört rek'atta⁶²⁴ istirāhat ḳıl,
Üç bu tesbīḥni bu vaḳt digil.

B60b Sūbhāne zil'l-mülki ve'l-melekūti sūbhāne zil'-izzeti (1) ve'l-'āzāmeti
ve'l- A151 ḳudreti ve'l-kibriyā'yi ve'l-ceberūti (1) sūbhāne el-melekū el-ḥayyu'l-
lezī lā yenāme ve⁶²⁵ lā yemūtu subbūḥun ḳuddūsun rabbū'l-melā'iketü ve'r-rūhu.

⁶¹⁹ bardur B.

⁶²⁰ kişitür A.

⁶²¹ eylemekte B.

⁶²² alarnı B.

⁶²³ namāzı B.

⁶²⁴ rek'at B.

⁶²⁵ lā yenāme ve: A'da yok.

1206 Müstaḥabtur⁶²⁶ tamām oku Qur'ān,
Sin terāvīhte⁶²⁷ barı ramazān.

1207 Yok ise okuğay sin üç āyat,
Fātiḥādın kiyin uşol⁶²⁸ fırsat.

1208 Öteben⁶²⁹ vitrga⁶³⁰ çü yitkey⁶³¹ sin,
Vitri hem cemā'at itkey sin.

63. İşrāk Namāzı Mesāyili⁶³²

1209 Yana işrākning namāzını bil,
Çıkısa kün(1) nīze boyı sin munı kıl.

1210 Oku *el-ḥamd* uşbu āyatlar,
Bil ki mundaḳ-turur rivāyetler.

Allāhu nūru's-semāvāti ve'l-arz meşelü nūrihi kemişkvātin fiyhā mişbāḥe'l-
A152 misbāḥu fī zucācetin B61a/1 ez-zücācetü ke ennehā (1) kevkebun dūrriyun
yukādu min şeceretin mübāreketin zeytūnetin lā şarkıyyetin ve lā ğarbiyyetin
yekādu zeytuhā yuzī'u ve levelem temseshu nārun nūrun 'alā nūrin yahdiya'l-
lāhu li nūrihi men yeşā'u ve yaḍribu allāhu el-emşāle li-en-nāsi va'l-lāhu bi
külli şey'in 'alīmun.

1211 Yana ikinci rek'at olganda,
Fātiḥādın kiyin oku anda.

Fī buyūtin ezine'l-lāhnu⁶³³ an turfa'a ve yuzkere fihā ismuhu yusabbihu
lehu fihā bi'l-ğuduvvi ve'l-aşāli ricālun lā tulhiyhim ticāretün ve lā bey'un 'an
zikri'l-lāhi ve ikāme's-şalāti ve iytā'e'z-zekevāti yeḥāfūne yevmen tetekallebu
B61b fiyhi'l-ḳulūbu ve'l-ebşāru li yecziyāhumu'l-lahu aḥsene (1) ma 'amilu ve
A153 yezidehum min fażlihi va'l-lāh yerzūḳu men yeşā'u bi-ğayri (1) ḥisābin.

⁶²⁶ müstaḥabdur B.

⁶²⁷ terāvīhte B.

⁶²⁸ uşal B.

⁶²⁹ ارتابان A.

⁶³⁰ vitrgaça B.

⁶³¹ yitişgey B.

⁶³² A'da başlık okunmuyor.

⁶³³ fī buyūtin ezine'l-lāhnu: B'de yok.

64. Çāşıt Namāzı Mesāyili⁶³⁴

- 1212 Yana aytay namāz-ı çāşıt işit,
Tut kulağ, uşbu 'arz-dāşt işit.
- 1213 Bilge sin, sünnet oldı uşbu şalāt,
Nā-mu'ayyen-durur velī rek'at.
- 1214 Muni Hazret ötep turur, bilinğiz,
Geh⁶³⁵ iki gāh tört ü⁶³⁶ geh⁶³⁷ sikkiz.
- 1215 Ba'zı il dip turur⁶³⁸ on ikki dağı,
Ötenğiz bu namāz-ı çāşıt çağı.
- 1216 Ötesenğ bu namāz iki rek'at,
Oğu el-ḥamd dın sonğ ol fırsat.
- 1217 Oğugay sin burunğı⁶³⁹ rek'atta,
Ve'd-duḥā sūrasın kırā'atta.
- 1218 Yana ikkinçini öter ḥālat,
Sin elem neşraḥ oğu ol fırsat.
- 1219 Tört rek'at öter isenğ muni bil,
Fātiḥādın kiyin bular oğugıl:

B62a

- 1220 Burna ve'ş-şems oğu bu fırsatıta,
Yana ve'l-leyl ikinçi rek'atta,

A154

- 1221 Ve'd-duḥā dur üçünçi bolğanda,
Sin elem neşraḥ okusanğ anda.

65. Teheccüd Namāzı Mesāyili⁶⁴⁰

- 1222 İmdi aytay sanğa teheccüd, işit,
Tinğrige⁶⁴¹ kılsanğ er ta'abbüt işit.

³⁴ A'da başlık yok.

³⁵ gāh B.

³⁶ A'da yok.

³⁷ gāh B.

³⁸ durur A.

³⁹ burunğı A.

⁴⁰ A'da başlık yeri var, ancak yazılmamış.

- 1223 Tün yarımida⁶⁴² uyğudın oyğan,
Kıl teheccüd namāzını ol ān.
- 1224 Bil teheccüdni farz Hāzret'ka,
Sünnet oldı velik ümmetka.
- 1225 Uyğudın bu du'ānı kopqanda,
Oqu Hāzret oqup turur anda.

Allāhümme leke'l-ḥamdü ente kāyyımu's-semāvāti ve'l-arzi ve men fiyhinne ve ente meliku's-semāvāti ve men fiyhinne ve⁶⁴³ leke'l-ḥamdu ente'l-ḥaḥku ve va'duke'l-ḥaḥk⁶⁴⁴ ve liḳā'ike ḥaḥku ve ḳavlike ḥaḥkun ve'l-cennetun ḥaḥkun ve en

A155, B62b nāru ḥaḥkun ve'n-(1) nebiyyüne ḥaḥkun (1) ve muḥammedu ḥaḥkun ve's-sā'atun ḥaḥkun allāhümme leke eslemtü ve bike āmentü ve 'aleyke tevekkeltü ve ileyke enebtü ve bike ḥāsemtü ve ileyke ḥākemtü ente rabbenā ve ileyke'l-maḥīr fağfirli mā ḳaddemtü ve mā aḥḥartu ve mā esrartu ve mā a'lentü ve mā ente a'lemu bihi minniy ente'l-muḳaddemu ve ente'l-muḥarru ilāhī ente lā ilāhe illā ente ve lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi'l-lāhi semi'a'l-lāhu limen ḥamidehu ve'l-ḥamdu li'l-lāhi rabbi'l-'ālemīne subḥāna'l-lāhi ve bi-ḥamdihi.

- 1226 Yana on āyat oqumaqdur⁶⁴⁵, bil,
Āl-i 'imrān ayağudın oquğıl:

B63a 11 inne fiy ḥaḥki's-semāvāti ve'larzi ve iḥtilāfi'l- (1) leyli ve'n-nehāri lā A156āyātın (1) li uvlī'l-elbābi ellezīne yezḳurūna'l-lāhe ḳiyāmen ve ḳu'ūden ve 'alā cünūbihim ve yetefekkerūne fiy ḥaḥki's-semāvāti ve'l-arzi rabbenā mā ḥalaḳta hezā bātılın subḥāneke feḳınā 'azābe'n-nār rabbenā inneke men tedḥuli'n-nāre faḳad aḥzeytehu ve mā li'z-zālimīne min enḣar rabbenā innenā semi'nā münādiyyā yunādiy li'l-iymani an āminū bi-rabbikūm fe āmennā rabbenā fağfirlenā zünubbenā ve keffir 'annā seyyātınā ve teveffenā ma'a'l-ebrāri rabbenā ve ātinā mā va'adtenā 'alā rūsulike ve lā tuḥzinā yevme'l-ḳiyāmeti inneke lā tuḥlifu'l-miy'ād festecābe B63b lehüm rabbühüm innī lā (1) uziy'u 'amele 'āmilin minkūm min zekerin ev ünḣā ba'zükūm fe'l-lezīne ḥāceruv ve uḥricuv min diyārihim ve uzuv fiy sebiyliy A157 ve ḳāteluv ve ḳutiluv lā ukeffirene 'ahum seyyātihim (1) ve lā udḥilennehüm cennātu tecriy min

⁶⁴¹ Tinğri'ga B.

⁶⁴² A'da ana metinde *yarımda*, kenarda (ایمدی) *ımdı* yazılı.

⁶⁴³ ente meliku's-semāvāti ve men fiyhinne ve: B'de yok.

⁶⁴⁴ 'l-ḥaḥk: A'da yok.

⁶⁴⁵ oqumaqdur B.

tahtihā'l-enhār şevāben min 'indi'l-lāhi va'l-lāhu 'indahu ḥüsni's-şevāb lā yağurreneke taḳallūbe ellezīne keferūv fi'l-bilādi metā'un ḳaliylun şümme ma vahum cehennem ve biyse'l-mihādi lākinni'l-lezīne't-taḳav rabbehüm lehüm cennetün tecriy min tahtihā'l-anharu ḥālidiyne fihā nüzulen min 'ind'llāhi ve mā B64a 'inda'l-lāhi ḥayrun li'l-ebrāri ve inne min ehli'l-kitābi lemen (1) yu'minu bi'l-lāhi ve mā ünzile ileyküm ve mā ünzile ileyhim ḥāşī'iyne li'l-lāhi lā yeşterüne bi āyāti'l-lāhi şemenen ḳalīlen ulā'ike lehüm ecruhum 'inde rabbihum inna'l-lāhe seriy'u'l-ḥisābi yā eyyühe'l-lezīne āmenü şabirūv ve şābirūv ve rābitūv ve't-taḳu'l-lāhe la'alleküm tufliḥüne.

- 1227 Bu teheccüd namāzını Ḥazret,
Geh sikiz ḳıldı gāh on rek'at.
- A158 1228 Min saḅga aytayın ta'abbüdtin,
Vitrni songra ḳıl teheccüdtin.
- 1229 Vaktıda kör⁶⁴⁶ çü bolsa güncāyiş,
Bu yosunluk, ki dir min, itkil iş.
- 1230 Burnağı ikki rek'at içre oḳu,
Oḳuḅuluḅni⁶⁴⁷ bil ki bardur bu.
- 1231 *Āyete'l-kürsī* oḳu avval, bil,
Songıda⁶⁴⁸ *āmene'r-resūl* oḳuḅıl.
- B64b 1232 Oḳu ikkinçi ikki rek'atta,
Secde birle *duḅan* bu fursatta.
- 1233 Sin üçünçi ikide⁶⁴⁹ *yā-sin* bil,
Songıda⁶⁵⁰ *fetḥ* sūrasın oḳuḅıl.
- 1234 Yana törtünçi ikkide *tā-hā*,
Oḳu andın tamām yā ba'zı.
- 1235 Vitrde yana *subḥ*-ı ism oḳuḅıl,
Yana *ḳulyā* vü *ḳul hüva'l-lāh* bil.

⁶⁴⁶ ger B.

⁶⁴⁷ oḳuḅuluḅni B.

⁶⁴⁸ songıda B.

⁶⁴⁹ ikinde B.

⁶⁵⁰ songıda B.

- 1236 Çaçt birle teheccüd ü işrāk,
Ger öter sin mining bu sözüme bak.
- A159 1237 Uşbu digen suver bile āyāt,
Bolmasa saŋga yād⁶⁵¹ ol evkāt.
- 1238 Her ni könġlünġ tiler anı oġuġıl,
Tinġri dergāhıda ‘ibādet kıl.
- 1239 Vaġtda vüs‘at olsa sin munı bil,
Kıl teheccüd namāzıda tatvīl.
- 1240 Çaçt u zuhr u ‘asr ile işrāk,
Müteġābil-durur bular, sin bak;
- 1241 Bām u şām⁶⁵² u teheccüd ü huften,
Bar bular hem muġābele bolġan.
66. Kūsūf u Ĥusūf Namāzınıġ⁶⁵³ Mesāyili
- B65a 1242 Sünnet oldı ġuyaş tutulġanda,
Ötenġiz bu namāznı anda.
- 1243 Bil imām-ı namāz-ı cum‘a kirek,
Bu ġişini kirek imām itmek.
- 1244 Ėılıban bu digen ġişini imām,
Siz cemā‘at bile ġılınġ itmām.
- A160 1245 Sin, imām ol çaç⁶⁵⁴ ikki rek‘at ġıl,
Pest oġu, uzun ġırā‘at ġıl.
- 1246 Öteġendin kiyin du‘ā ġılınġız,
Min ayġan kibi edā ġılınġız.

⁶⁵¹ saŋga yād: yād saŋga B.

⁶⁵² bām u şām: şām u şubġ B.

⁶⁵³ namāzı A.

⁶⁵⁴ çaç A.

1247 Sin du'ā vü namāzı⁶⁵⁵ munçça⁶⁵⁶,
Kıl tamām āfitāb açılğunça⁶⁵⁷.

1248 'İyd-gāh içre afđal oldı biling,
Yok ise cum'a mescidide kıling.

1249 Özge yirde hem oldı ol cāyız,
Afđal oldı bu ikki yir bilingiz.

1250 LİK bir yirde bir cemā'at ile,
Kılsa mekrūhdur bu hey'et ile.

1251 Bu imām olmağanda budur söz,
Ötesün her kim ol maħal yalguz.

1252 Ay tutulğanda hem namāz ötegil,
Munda yalguz namāz öter sin bil.

B65b 1253 Ay açılğunça kıl namāz u du'ā,
Mes'ele bu-durur şerī'at ara.

A161 1254 Yana her⁶⁵⁸ ters ü bīm bolsa uluğ,
Miş-i kattık yil ü karanguluk,

1255 Kıl du'ā vü niyāz bu furşat,
Bu maħallar bu fi'l bil sünnet.

67. İstiskā Namāzı⁶⁵⁹ Mesāyili

1256 Yana bardur namāz-ı istiskā,
Yağmasa yamğur anı eylenğ edā.

1257 İkki rek'at-turur cemā'at ile,
Ötegey siz anı bu hey'et ile.

niyāzı B.
munça B.
batkunça B.
bir B.
namāzınıñ B.

- 1258 Yığılıp cümle'-i müselmānlar,
Yazığa çıksun ol yığılganlar.
- 1259 Bu yığılmağa dīn ili bestür,
Zimmī ol cemī'de kirekmestür.
- 1260 Tonını bāz-güne kiysün imām,
Bu namāz eylesün bu nev' tamām.
- 1261 Uşbu yanğlıg anı edā kılnğız,
Ötegendin kiyin du'ā kılnğız.
- A162 1262 Ger yağın yağmasa işiting rāz,
Kılnğ⁶⁶⁰ üç küngeçe bu nev' namāz.

B66a

68. İstihāre Namāzı⁶⁶¹ Mesāyili

- 1263 Her işi kim kıılır isenğ munı bil,
İstihāre namāzını ötegil.
- 1264 Munı Cābir hikāyet eyleptür,
Muştafā'dın rivāyet eyleptür.
- 1265 Bu namāzınğnı ikki rek'at kııl,
İstihāre velik niyyet⁶⁶² kııl.
- 1266⁶⁶³ Burna kulyā songğı rek'atta,
Kul hüva'l-lah oku bu fursatta.
- 1267⁶⁶⁴ Bu namāzınğnı çünki kılsanğ edā,
Yana andın kiyin oku bu du'ā.

Allāhümme innī estahīrūke be-'ilmike ve's-takdīrūke bi-ķudretike es'ālūke
min fazlike'l-'azīmi fe-inneke takdīru velā aķdiru ve ta'lemu velā a'lemu ve ente
A163 (1) 'allāmu'l- ğuyūbi. Allāhümme innī kunte ta'lemu enne hāzā'l-emri.

⁶⁶⁰ kılsanğ B.

⁶⁶¹ namāzınğ B.

⁶⁶² sūnnet B.

⁶⁶³ Bu beyit B'de yok.

⁶⁶⁴ Bu beyit B'de yok.

1268 Munda ol işni hâtırıngda⁶⁶⁵ kiçür,
Lîk til birle diseng evlâdur.

Hayrun lî fî dîni ve ma'âşî ve 'âkıbete emriy 'âcileten ve 'âcileten fâkdirhu
B66b lî ve yassırhu lî şümme bârek lî (1) fîhi ve in künte ta'lemu inne heza'l-
emri⁶⁶⁶.

1269 Munda hem ol işing köngülde kiçür,
Til bile ger isteseng⁶⁶⁷ evlâdur.

Şerrun lî fî dîni ve ma'âşî ve 'âkıbete emriy 'âcileten ve 'âcileten fâ'sırifhu
'annî vaşrifni 'anhu ve akdir li el-ğayra ħayşu kâne şümme ražiynî bihi⁶⁶⁸.

1270 Bu işingge⁶⁶⁹ ki eylediñg bu şalât,
Hâtırıngda bu sözni sin tohtat.

1271 Uşbu şart anda sin muğarrar tut,
Kılur u kılmasın ber-â-ber tut.

A164 1272 Bu namâzıngnı çün edâ kıldıñg,
Kılur işing için⁶⁷⁰ du'â kıldıñg.

1273 Kör eger kılmağığa mâyil sin,
Bî-tavağkuf kılur işing kıl sin.

1274 Bak eger kılmasın tiler könglünğ,
Kılma mundağ eger tiler könglünğ.

69. Kitâb Hâtimesi

B67a 1275 *Li'l-lâhi'l-ğamd* kim ikinci farz,
Sözini bilgenimçe kıldım 'arz.

1276 Aytım min namâzlar atını,
Farzını, vâcibini, sünnetini.

⁶⁶⁵ Munda ol işni hâtırıngda: hâtırıngda ol işni munda B.

⁶⁶⁶ Bu dua metni aslında 1268. beyitten önceki duanın devamı, ancak ayrı yazılmış.

⁶⁶⁷ istemek B.

⁶⁶⁸ Bu dua metni aslında 1268. beyitten önceki duanın devamı, ancak ayrı yazılmış.

⁶⁶⁹ işing B.

⁶⁷⁰ kılur işing için: bu yosunluk bile B.

1277⁶⁷¹ Bu dimekdin 'arz Hâk irdi bes,
Şi'r ü şâ'irlik irmes idi heves.

1278⁶⁷² Çün ki 'ilm̄sin eyledim taḥk̄ik,
'Amel̄isığa birge sin tevfiḳ.

1279 Yana sözniᅅ başığa min kaytay,
Ḳalğan üç farzniᅅ sözün aytay.

A165

III. KİTĀBU'Z-ZEKĀT⁶⁷³

A166

1280 Bābūr, üçünçi farz boldı zekāt,
Anda dir sözni aytayın saᅅga bat.

1281 Anda kim uşbu farz idi mestūr,
İstītā'at bolup idi mezkūr.

1282 İstītā'at nidūr, işit mundak,
Bardur ol mālik-i nişāb olmaḳ.

1283 Kim ki ol mālik⁶⁷⁴ nişāb olğay,
Anğa bu farzdın ḥisāb olğay.

1284 Ol nime kim zekāt olur andın,
Şer' anğa ḥad kılıp turur ta'yin⁶⁷⁴.

B67b

1285 Ol nimelerni sin ḳılurda ḥisāb,
Ḥaddığa yitse şer' didi nişāb.

1. Zekāt Şerāyitiniᅅ Beyānı

A167

1286 Bā-vücūd⁶⁷⁵ bu bilge sin, iy yār,
Birmegide munıᅅ şerāyiti bar.

⁶⁷¹ Bu beyit A'da yok.

⁶⁷² Bu beyit A'da yok.

⁶⁷³ A'da bu bölümün başladığı kapakta bölüm başlığı ile gerek aynı siyah mürekkep ve karakterde, gerekse kırmızı mürekkeple farklı karakterlerde yazılmış konuyla ilgili olmayan sayfanın sağında (*Her kes ki cūdā ki yārī yārī / Ez dīde-i her hū hūn-ı ciger-i bisyārī*) ve solundaki (*Min 'aks-i şemsü'l-kās envār-i hudā / Yār 'aksin minde körüp cānıdın şadā*) birer beyitin dışında Lā ilāhe ila'l-lāh muḥammeden resūl, Lām, kef, mim harfi karalamaları, başlığın tekrarı v.b. yazı alıştırılmaları; sağ alt köşede de *eger .. ki Şirāz be-dest* ibaresi bulunur.

⁶⁷⁴ andın B.

⁶⁷⁵ bā-vücūdī B.

- 1287 Boldı bir şart yıl⁶⁷⁶ tamām öterni,
Uşbu yıl bil ki bar-durur kameri.
- 1288 Bir yıl on ikki aydur, bil,
Bolsa on ikki ay irür bir yıl.
- 1289 Kirek aşı-ı nisāb, sin bilgil,
Yıl başı⁶⁷⁷ vü ayağıda kāmil.
- 1290 Yıl ara bolsa māl noksānı,
Dimegil māni'-i zekāt anı.
- 1291 Yana hürriyet oldı şart anda,
Bil ki birmes zekātını bende.
- 1292 Bigi kul mālğa zekāt birür,
Ruḥşat er birse birgü kulğa irür⁶⁷⁸.
- 1293 Birmese ger munı big-i bende,
Biginiᅇg zimmesigadur anda.
- 1294 Yana bir bu ki bolmağay anğa karz,
Tā zekāt olğay ol maḥal anğa farz.
- A168, B68a 1295 Ança çağlık kirek bu karz olğan,
Bolğay anıᅇg nişābığa nokşān.
- 1296 Yana bir şart mülk-i tām-durur,
Bil, niçük mālğa bu nām-durur.
- 1297 Min sanğa diy, işitkil, iy hem-dem,
Bolğay ol mülk ü bolğay ilgide hem.
- 1298 Bolsa ger mülk ü bolmasa ilde,
Şer' ehli ni dir⁶⁷⁹ mesāyilde?
- 1299 Bolsa ilgige⁶⁸⁰ kirmegi düş-vār,
Dir bu mülkini⁶⁸¹ ehl-i şer', zimār.

⁶⁷⁶ bil A.

⁶⁷⁷ başıda B.

⁶⁷⁸ bolur B.

⁶⁷⁹ diy B.

⁶⁸⁰ ilginçe B.

- 1300 Mişl-i mülkî ki bolsa yok bolgan,
Yâ defîne ise unutulgan,
- 1301 Yâ birev zimmeside karzınġ bar,
Karz-dârınġ imes velî⁶⁸² ikrâr.
- 1302 Yok güvâhınġ ki anı algay sin,
Uşbu mâlınġ iligge salgay sin.
- 1303 Yana māl u vedî‘at u maġsüb,
İldedür, mülk imes bu bilgil hûb.
- A169 1304 Yok-turur uşbu ikki şıkta zekât,
Her iki cem‘ bolsa birgil bat.
- 1305 Yana fâşıl kirek-turur ol hîn,
Uşbu māl ihtiyâc-ı aşlîdin.
- B68b 1306 Meşelâ ol kümüş⁶⁸³ bile altun
Harcı yok, bar hazîne kılmak için.
- 1307 Yana ol koy u uy ü tive-durur,
Kim koyup sin alar çerâda yürür;
- 1308 Yir için, kuş için, yük için imes,
Kim yürürler bular çerâda vü bes.
- 1309 İlki atınġ ger olsa, iy hem-dem,
Minmesenġ, bār-gîr bolmasa⁶⁸⁴ hem,
- 1310 Şer‘ ili uşbularnı sâyime⁶⁸⁵ dir,
Kim çerâda yürüp yazı otı yir;
- 1311 Ger yarım yıldın artuk otlasalar,
Uşbulardın zekât birmek bar.

⁶⁸¹ mülkini B.

⁶⁸² imes velî: velî imes B.

⁶⁸³ kümiş B.

⁶⁸⁴ olmasa B.

⁶⁸⁵ sanma B.

1312 Hācetiñgin bularnı bil fāşıl,
Uşbularnıñ zekātını birgil.

A170

2. Zekāt Māllarınıñ Beyānı⁶⁸⁶

1313 Tört kısım oldı barça māl-ı zekāt,
Tut kulaq, diy barıge⁶⁸⁷ bir bir bat.

1314 Biri naqdine, bir sevāyım bil,
Yana māl-ı ticāret, işitkil.

1315 Yana yirdin çıkar zekātın bir,
Bil ki şer' ehli söz bularda ni dir?

B69a

3. Naqdine Beyānı

1316 Bil ki naqdine bar tılā vü kümüş,
Aytay alar nişābını, tut güş.

1317 Bolsa mişkāl birle altundın,
Bil, nişābı yigirmedür mundın.

1318 Yüz çü boldı⁶⁸⁸ bu vezn, bil, iy yār,
Munı altunda didiler dīnar.

1319 Bir zekātın munıñ yarım mişkāl,
'Öşrniñ rub'ı boldı bu, yād al.

A171

1320 Artsa ger yigirmedin mālınğ,
Tört bolğunça⁶⁸⁹ uşbudur hālınğ⁶⁹⁰.

1321 Törtke ger bu artқан tartar,
Uşbu yañlıg zekātı hem artar.

⁶⁸⁶ mesāyili B.

⁶⁸⁷ barını B.

⁶⁸⁸ çü boldı: oçıldı B.

⁶⁸⁹ bolğanda B.

⁶⁹⁰ hāletiniñ B.

- 1322 Sin kümişniñ nişābın⁶⁹¹, iy sözi⁶⁹² tüz⁶⁹³,
Bil, direm birle bardur ikki yüz⁶⁹⁴.
- 1323 Yitti mişkāl boldı on diremi,
Uşbu sözdür ki eyledim kalemī.
- 1324 Rub' 'öşrin hisāb eger kılsañg,
Biş bolur ger hisābını⁶⁹⁵ bilsenğ.
- 1325 Bir bu biş yana kırk bolgunça,
Birgülük bil⁶⁹⁶ bu kırk tolgunça⁶⁹⁷.
- B69b 1326 Kırk eger bolsa rub' 'öşrin bir,
Kırkniñ rub' 'öşrini bir, dir.
- 1327 Sinde altun, kümüş hisābıdın,
Kem⁶⁹⁸ ise ikkisi nişābıdın.
- A172 1328 Her iki kıymetini cem' kılıp,
Bir zekātını uşbu sözni bilip.
- 1329 Her ikisini cem' kılsañg hem,
Ger nişābıdın olsa kem ol⁶⁹⁹ dem,
- 1330 Bolsa māl-ı ticāretiñ anğa kat,
Bir, nişābığa ger yitişse zekāt.
- 1331 Ger hūliy nukredin, ger altundın
Bolsa birgil zekāt uşmundın.

4. Sevāyım Beyānı

- 1332 Bu sevāyım, ki min didim yanğla,
Koy u uy ü tive-durur anğla.

⁶⁹¹ hisābın B.

⁶⁹² sūzī

⁶⁹³ B'de yok.

⁶⁹⁴ yüzi B.

⁶⁹⁵ hisābını a.

⁶⁹⁶ yol B.

⁶⁹⁷ bolgunça B.

⁶⁹⁸ Metinlerde *kim* yazılı. ancak anlam bakımından *kem* olmalı.

⁶⁹⁹ bu B.

- 1333 Uşbu üç ger nişābıǵa⁷⁰⁰ yitişür,
Bir bulardın zekāt, bu destür:
- 1334 Koy eger bolsa sinde eyle hisāb,
Kırkka⁷⁰¹ ger yitişse boldı nişāb.
- 1335 Kırk koydın zekāt bir koy, dir,
Yüz yigirme⁷⁰² bir⁷⁰³ olǵuça munı bir.
- B70a 1336 Yüz yigirme⁷⁰⁴ bir olsa ikkini bir,
İkki yüz bir, ger olsa üç bir, dir⁷⁰⁵.
- A173 1337 Tört yüz bolǵuça budur birişinǵ,
Tört yüz bolsa bil, ki nidür işinǵ?
- 1338 Özge her yüzge birgülük budur⁷⁰⁶,
Mingdin on bolǵusı, bu zāhirdür.
- 1339 Öçküning hükmi daǵı koy dik bil
Koy dik anı zekātını birgil.
- 1340 Bil ki uynıǵ nişābı otuzdur,
Yitse otuzǵa anda bu sözdür.
- 1341 Bir yaşar uy, munıǵ zekātın bil,
Kırk bolǵunça uşbu bir⁷⁰⁷, birgil.
- 1342 Bir, bir uy, kırk bolsa öyünge⁷⁰⁸ san,
Bolǵay üç yaşıǵa ayak koyǵan.
- 1343 Altmışka uyunǵ yitişse ni dir?
İkki uy bir yaşar zekātın bir.

⁷⁰⁰ A'da kenarda *naşb* altında *best* onun da altında ...*nimni mindin özge dest-yār bolsanǵ haṭā* açıklaması yer alır.

⁷⁰¹ kırkǵa A.

⁷⁰² yigirme B.

⁷⁰³ ger B.

⁷⁰⁴ yigirme B.

⁷⁰⁵ bir B.

⁷⁰⁶ birdür B.

⁷⁰⁷ birni B.

⁷⁰⁸ yivige B.

- 1344 Yana her kırk bolsa yā otuz,
Bil ki uşbu digen kibidür söz.
- 1345 Tiveniñ biş-turur⁷⁰⁹ nişābı, dir,
Biş tiveniñ zekātı⁷¹⁰ bir koy, bir.
- A174 1346 Ondın ikki vü⁷¹¹ üçdür on bişdin,
Törtni bir yigirmedin⁷¹² ol çın.
- B70b 1347 Bir tive bir, yigirme⁷¹³ biş ise baq,
İkki yaşığa koyğan olğay ayak.
- 1348 Tive ger otuz altı bolsa ni dir?
Bir tive üç yaşığa kirgen, bir.
- 1349 Bir, çü kırk altı bolsa tivege san,
Bir, tive törtge ayak koyğan.
- 1350 Altmış birde⁷¹⁴ bir tive birgil,
Bişke kirgen olğay ol tive, bil.
- 1351 Yitmiş altıda⁷¹⁵ ikki bir, andaq,
Koyğan olğaylar üç yaşığa⁷¹⁶ ayak.
- 1352 Yana toqsan bir olsa tivege⁷¹⁷ san,
İkki bir, tört yaşığa yitken⁷¹⁸.
- 1353 Bu tivelər kirek ki bolsa tişi,
Bu-durur munda şer‘ ili diyışı:

⁷⁰⁹ biş-durur B.

⁷¹⁰ nişābı B.

⁷¹¹ ikki vü: ikkide B.

⁷¹² igirmedin B.

⁷¹³ igirme B.

⁷¹⁴ birge B.

⁷¹⁵ altı vü A.

⁷¹⁶ yaşığe B.

⁷¹⁷ tiveğa A.

⁷¹⁸ kirgen B.

- 1354 Uşbudur yüz yigirmeçe⁷¹⁹ biriş,
Yana andın kiyin diyin, nidür⁷²⁰ iş.
- A175 1355 Başla baştın hisāb sonġ mundın,
Bişidin⁷²¹ bir koy, ikki bir ondın.
- 1356 Uşbu digen kibi hisāb kılıp,
Bir zekātın bu mes'eleni bilip.
- 1357 At zekātını aytayın, yād al,
Birgil altundın anġa⁷²² bir mışkāl.
- B71a 1358 Yok ise atlarıġnı kıymet kııl,
Kırkdın bir zekātını birgil.
- 1359 Bolsa māl-ı zekāt her kimdin⁷²³,
Mutavassıt birür sevāyım⁷²⁴.
- 1360 Yoksa a'lā birip ziyādesin al,
Pāye birsenġ, kemini bir der-ħāl⁷²⁵.
- 1361 Kıymetini birey disenġ hem bir,
Şer' munda sini muħayyer dir.
- 1362 Yitmegen bolsa sāyime yaşıġa,
Yok zekāt ol maħal bular başıġa.
- 1363 Ger bular birle bar uluġ ol dem,
Sanamakka kirek kiçikler hem.
- A176 1364 Bir ise kırkta uluġ, meşelā,
Bir uluġnı vü kııl zekāt edā.

⁷¹⁹ igirmeçe B.

⁷²⁰ ni dir B.

⁷²¹ bişdin A.

⁷²² atka B.

⁷²³ kim dir B.

⁷²⁴ sevāyım dir B.

⁷²⁵ kemini bir derħāl: yekini birür ġāl B.

5. Ticāret Emvālı Beyānı

- 1365 Bar üçünçi ticāret emvālı,
Tut kulak, saᅇga Şerh itey hālı.
- 1366 Her ni andın ğaraż ticārettür,
Cevher ü h^vāh raht u h^vāh attur.
- 1367 Bir zekātını mülk olur furşat,
Ger ticāretka eylesenĝ niyyet⁷²⁶.
- B71b 1368 Kıymetini bularnı eyle hisāb,
Altun yā kümüŐe⁷²⁷ bolsa niŐāb.
- 1369 Birgil altun, kümüŐ⁷²⁸ hisābı bile,
Ting-durur uşbular niŐābı bile.
- 1370 Munda maᅇrūbe⁷²⁹ birle eyle hisāb,
Kümüş altunda vezn it cavāb.
- 1371 Müstefād olsa yıl arasında māl,
Bil ki, tācirĝa anda nidür hāl.
- A177 1372 KoŐsun öz cinsini ol efzūᅇga,
Tivege tive, altun altunĝa.
- 1373 Yıl ayaĝıda sūd u māye sanap,
İkkisige disün zekāt cavāb.
- 1374 Sūd üçün sāyime ger aldınĝ, bil,
Sin ticāret zekātını birgil.
- 1375 Nimeni sūd üçün alur irsenĝ,
Alıp anı icāraĝa birsenĝ;
- 1376 Yāhud özünĝe bir nime aldınĝ,
Sūd kılsa, satarĝa⁷³⁰ köz saldınĝ;

⁷²⁶ vüs'at B.

⁷²⁷ kümiş çü B.

⁷²⁸ kümiş B.

⁷²⁹ A'da kelimenin altında: *ᅇarb kılinan altın ya'ni pul yazılı.*

B72a

1377 Yā kirāye⁷³¹ için ger aldınğ alağ,
Yā ticāretka mezra‘a yā bāğ.

1378 Uşbular kim didim birin birin at,
Bil ki vācib imes bularda zekāt.

1379 Ötken olsa zekāt mālīga yıl,
Birmegen bolsanğ er zekātını, bil.

1380 Ger helāk olsa uşbu vaqt nişāb,
Bil, nidür uşbu mes’elega cavāb.

A178

1381 Ger tamāmı helāk bolsa, zekāt
Sākıt olğay tamām ol evkāt.

1382 Ba‘zı andın eger helāk bolur,
Sākıt ol ba‘zınınğ zekātını⁷³² kör.

1383 Kāfir-i zimmī olsa ger tācir,
Bīst yek mālıdın alur⁷³³ ‘āşır.

1384 Kāfir-i harbī olsa ger tüccār⁷³⁴,
Min sanğa diy ki anda ni söz bar.

1385 Her nime tācir-i müselmāndın,
Küfr ili alsa, sin hem al andın.

1386 Ger tamām alsa mālını küffār,
Ol tarīk almasun müselmānlar.

1387 Anğa ança koyunğ ki çün kitkey,
Me’menige⁷³⁵ azuğ kılıp yitkey.

1388 Ger alar alğanı imes zāhir,
‘Öşmi alsun ol zamān ‘āşır.

³⁰ sanarğa A.

³¹ gümrah B.

³² zekātın B.

³³ olur B.

³⁴ tācir B.

³⁵ me’menige B.

6. Zekāt Ferāyiziniᅅ Beyānı

- A179, B72b 1389 Bil, edāsıda boldı niyyet farz,
Niyyet evkātını kılay saᅅga ‘arz.
- 1390 Biri mālınıᅅni ayırur çağdur,
Maşrafıᅅa yana birür çağdur.
- 1391 Maşrafıᅅa birür maᅅalda bu māl
Kılmasaᅅni niyyet, anda budur ᅅāl.
- 1392 Kılmaᅅan bolsa ᅅarc alᅅanlar,
Bar revā niyyet ol çağ⁷³⁶ itsenᅅ eger.
- 1393 Yana ikinᅅi farz budur, bil,
Maşrafıᅅa bu māl yitkürgil.

7. Zekāt Maşārıfınıᅅ Beyānı

- 1394 Maşrafın Tingriᅅ dip turur sikkiz,
Barını aytayın, işitkey siz.
- 1395 Bir fakır ü ikinᅅi miskin bil,
Yana üçünᅅi bar-durur ‘āmil.
- 1396 Yana bardur mü’ellefe-i kulüb,
Bar bişinᅅi mükāteb, işit ᅅüb.
- A180 1397 Bil, bar altınᅅi karzlık⁷³⁷ muᅅtāc,
Yana ᅅāziler oldı vü⁷³⁸ ᅅuccāc.
- 1398 Sikkizinᅅi ᅅarīblerdür, bil,
Barınıᅅ⁷³⁹ şerᅅin aytay, işitkil.
- B73a 1399 Dir fakır anı şer’ ili, yād al,
Kemrak⁷⁴⁰ olᅅay nişābıdın aᅅga māl.

⁷³⁶ çağ A.

⁷³⁷ farzlık B.

⁷³⁸ B’de yok.

⁷³⁹ barını B.

⁷⁴⁰ kemrek B.

- 1400 Kesb kılamakka kadir olğay hem,
Harcıdın lık dahilı bolğay kem.
- 1401 Didi şer' ol kişige miskin at,
Bolmağay anğa kesbge⁷⁴¹ kudrat.
- 1402 Bolmağay anğa cins-i dünyalık,
Bolmağay hiç nimege mālİK.
- 1403 Bil ki bar ol kişige 'āmil at,
Kim yıgar ol harāc u 'ösr, zekāt.
- 1404 Bu zamān çün mü'ellife yoktur,
Kılmadım hükmini anıñ⁷⁴² mezkūr.
- A181 1405 Kaysını şer' dir⁷⁴³ mükāteb, bil,
Min sanğa şerh itey, sin işitkil.
- 1406 Ger karar itse hāce vü⁷⁴⁴ bende,
Bir bahā müddet-i mu'ayyende,
- 1407 Ger edā eylese bu müddette,
Bolğay āzād ol bu fırsatıta.
- 1408 Uşbulardın birisi bar medyün,
Müstahaq dime, lık her⁷⁴⁵ medyün
- 1409 Karzıdın artuğın hisāb itkil,
Ger nişābıga yitmes ol fāzıl,
- B73b 1410 Bu sıfat karzlık⁷⁴⁶ ki didim at,
Bil bu medyünni müstahaq-ı zekāt.
- 1411 Yana huccāc birle gāziler,
Bir zekāt, olsalar fakir eger.

⁷⁴¹ kesbğa A.

⁷⁴² anı B.

⁷⁴³ dip B.

⁷⁴⁴ B'de yok.

⁷⁴⁵ bar B.

⁷⁴⁶ farzlık B.

- 1412 Bil ğarīb ol-durur ki ğurbette,
Kün kiçürgey 'azāb u şiddette.
- A182 1413 Vaṭanıda niçe ki bolsa ğanī,
Müstahak zekāt, bilgil anı.
8. Zekāt Almas Kişilerinĝ Beyānı
- 1414 Cāyiz irmes niçe kişige zekāt,
Aytayın barçasıĝa bir bir at:
- 1415 Biri aşl oldı vü yana bir fer',
Tut kulaq, uşbularda⁷⁴⁷ ni dir şer'?
- 1416 Şer' dir aşlını ata vü ana,
Bir niçe yokkarıĝa barsa yana,
- 1417 Atanınĝ atasın, ana anasın,
Kıl kıyās uşbularĝa sin babasın.
- 1418 Ger neseb barsa niççe yokkarıĝa,
Cāyiz irmes zekāt alar barıĝa.
- 1419 Kaysıdur şer' içre fer', dirinĝ,
Oĝul u kız-durur nebirelerinĝ.
- B74a 1420 Bu neseb barsa kuyıĝa her çend,
Cāyiz irmes turur çü bar ferzend.
- A183 1421 İrge ḥatun vü iri ḥatunĝa,
Birmesün bu⁷⁴⁸ anĝa vü ol munĝa.
- 1422 Kim ki birgey zekāt Hāk yolıĝa,
Birse cāyiz imestür öz kulıĝa.
- 1423 Hāşimī yü ğanī vü bendeleri,
Almasunlar zekāt uşbu⁷⁴⁹ barı.

⁷⁴⁷ uşbularĝa B.

⁷⁴⁸ bul B.

⁷⁴⁹ işbu B.

- 1424 Küfr ilige zekāt imes cāyiz,
Uşbularga⁷⁵⁰ zekāt birmenġ siz.
- 1425 Kişini müstahak gümān kıldınġ,
Birdinġ anġa zekāt, sonġ bildinġ,
- 1426 Müşrif irmes igendür ol alġan,
Ger yanġıldınġ ger ol didi yalġan,
- 1427 Ger bu alġan kulunġ imes bil hūb,
Bu zekātınġ sining irür⁷⁵¹ maḥsūb.
- 1428 Şek bile ger zekāt edā kıldınġ,
Maşraf irmes igenni sonġ bildinġ,
- 1429 Bil ki maḥsūb imes turur bu biriş,
Sanġa uşbu maḥal i‘ādedür iş.
- A184 1430 Kılma birgenni līk istirdād,
Mes’ele uşbu boldı, tutkıl yād.
- B74b 1431 Bu zekātı, ki min didim bu şık,
Şarttur ġayr-ı mülk kılmaklık.
- 1432 Ger bu māl olsa ḥacc u ‘umreġa şarf,
İl su içmekke yāḥud alsanġ zarf,
- 1433 Yā kılsa binā-yı ḥayr-ābād,
Yā alıp bende, eylesenġ āzād,
- 1434 Kābil-i mülk imes bular, sin bil,
Bir zekātınġnı mülk ġayr⁷⁵² itkil.
- 1435 Bir kişige nişāb bolġunça,
Boldı mekrūh, birsenġ er munça.
- 1436 Sin zekātınġnı naql kılma ġanī,
Bir uşal şehr maşrafıġa anı.

⁷⁵⁰ uşbularge B.

⁷⁵¹ imes B.

⁷⁵² ġayr-ı mülk B.

1437 Müstahabtur, zekât bir munça,
Bir kün ilge ma'âş kiçgünçe.

9. 'Öşr ü Harâc Beyânı⁷⁵³

A185

1438 İmdi yirdin çıkar zekâtın işit,
İkilür yir ü sunıñg atın⁷⁵⁴ işit.

1439 Yir ü sudın ikin revâcîdür,
Her biri 'öşrî vü harâcîdür.

1440 Yir ü su her ikisi 'öşrî ise,
Tikkey, ikkey⁷⁵⁵ kişi bu yirde dise⁷⁵⁶,

B75a

1441 Dahl üçün her ni kim ikilgüsidür,
Yâ dırahtî kim ol tikilgüsidür;

1442 Meşelâ mîve, terre, gül-dâne,
Her ni bolsa⁷⁵⁷ bular kibi yana.

1443 Tursun u h'âh turmasun şemere,
Mes'ele bil nidür şerî'at ara.

1444 Yâ yıgaç⁷⁵⁸ birle kılsañg öyni kuruk,
Diy, nidür uşbularda⁷⁵⁹ aytkuluk:

1445 Bir bularnıñg zekâtını deh yek,
Mes'ele uşbu boldı, yoqtur şek.

1446 'Asel ü mîve tağdın alsanğ, bil,
'Öşr uşbu ikisidin birgil.

A186

1447 Uşbu digen dik olsa su bile bir,
Bolsa her kimde 'öşrini bir, dir.

⁷⁵³ 'Öşr harâcî beyânı B.

⁷⁵⁴ sunıñg atın: sunı atı B.

⁷⁵⁵ ilge B.

⁷⁵⁶ ise B.

⁷⁵⁷ bolsalar B.

⁷⁵⁸ yağaç B.

⁷⁵⁹ uşbularga B.

- 1448 Munda bilgil nişāb u bil ötmek,
Şart imes, 'öşr birmekiñg kirek.
- 1449 Kuruğ irmes kemiş u ot, yıgaç⁷⁶⁰,
Bilge sin yok-turur bularda harāc.
- 1450 Her ni dūlāb ile iĉer sunı,
Nişf-ı deh yek⁷⁶¹ cavāb bir munı.
- 1451 Bolsa nukūd 'öşr şartı, işit,
Ol çak⁷⁶² ol her ni sin harācı it.
- B75b 1452 Bil ki bardur harācı ikki kışm,
Birisige muķāsemedür ism.
- 1453 Aytayın uşbu kışm, işitkey sin,
Her kaçan kim mu'ayyen itkey sin.
- 1454 Māl ikindür⁷⁶³, bu nev' kim diyilür⁷⁶⁴,
Her kişi kim te'emmül itse bilür.
- 1455 Deh se yāhud se tūde gāyat-nişf,
Bil ki bardur munıñg nihāyet-nişf.
- A187 1456 Şer' bu kışmı muķāseme⁷⁶⁵ dir,
Her niçük, kim mu'ayyen itsenğ, bir.
- 1457 Birse maşşūlın⁷⁶⁶ mükerrer yir,
Sin harācıñgı hem mükerrer bir.
- 1458 İmdi ikkinçisin diyin sanğa bat,
Bil, muvazzaf-durur bu kışmğa at.

⁷⁶⁰ yagaç B.

⁷⁶¹ yok B.

⁷⁶² çag A.

⁷⁶³ ikindin B.

⁷⁶⁴ bilür B.

⁷⁶⁵ dise B.

⁷⁶⁶ maşşūlını B.

- 1459 Munda bardur cerībge⁷⁶⁷ ta'yīn,
Her niçük kim mu'ayyen itse emīn.
- 1460 Şaşt der şaşt gez cerībini bil,
Sin mesāhat gezi bilen⁷⁶⁸ gez kıl.
- 1461 Bu zirā'atka yā ikin yirige,
Āfatī ger yitişse her birige,
- 1462 Yirde⁷⁶⁹ ikin bu nev' bolganda⁷⁷⁰,
Sākıt olğay harāc ol ānda.
- B76a 1463 Bolsa ger def' kılgu dik āfat,
Sākıt olmas harāc ol furşat.
- 1464 Kādir olsa özi vü şālih yir,
İkmese, şer' ehli munda ni dir?
- A188 1465 Vācib olğay harāc ol kişige,
Dimesün 'özr ikmeğen işige.
- 1466 'Āciz olğan yirin imām alsun⁷⁷¹,
Yana kādir-i muzāri'ī salsun.
- 1467 Kim edā kılmayın harāc yise,
Mālının yok helāl munda ise⁷⁷².
- 1468 Bu harācını, kim alur sin, bil,
Ref'-i maşşūldın kiyin algıl.
- B77b 10. Kitāb Hātimesi
- 1469 Şükr üçünçi farīza yolını hem
Kıldı tayy, hing-ı hōş-hırām kalem.

⁷⁶⁷ A'da *çerīb* yazılı.

⁷⁶⁸ bile B.

⁷⁶⁹ yir ü B.

⁷⁷⁰ olğanda B.

⁷⁷¹ olsun B.

⁷⁷² munda ise: munda dise B.

1470 Rūz-ı meydān bu at iligge alay,
Rūze meydānıga bu atnı salay.

A189

IV. KİTĀBU'Ş-ŞAVM

1471 Bābür, üç farzda didiñg sözni⁷⁷³,
Özgede tutmağıl mu'āf özni⁷⁷⁴.

1472 İmdi törtünçi farz 'azmın kıl,
Rūzeniñg sözige⁷⁷⁵ ağız açkıl.

1473 Yimek vü içmek ü cimā' itmek,
Nefs lezzātıdur bular bī-şek.

1474 Ger bu üç işni kılmasañg kündüz,
Terk-i niyyetlik⁷⁷⁶ olsa, budur söz.

1475 Şer' ehli kaşıda şavm budur,
Munda bil, ittifaq-ı kavm budur.

1476 Şubhdın āfitāb batkunça,
Şer'niñg kündüzi durur munça.

1477 Rūze farzı bu ikkidür, tohtat⁷⁷⁷,
Bu üç iş terki vü yana niyyet.

B78a

Keyfiyyeti⁷⁷⁸

1. Farz ve Nafl Rüzeleriniñ Beyanı ve Niyyetleriniñ

A190

1478 Şavm üç türlük oldı, bil işitip,
Farzdur yana naflıdur yana vācib.

1479 Ramażan ayı rüzesidür farz,
Munda dir sözni sizge eyley 'arz.

⁷⁷³ sözini B.

⁷⁷⁴ özini B.

⁷⁷⁵ söziğa B.

⁷⁷⁶ niyyetlig A.

⁷⁷⁷ hayāt B.

⁷⁷⁸ Farz ve vācib u nafl rüzeleriniñ beyanı ve niyyetleriniñ keyfiyyeti B.

- 1480 Tutunğız uşbu ayda⁷⁷⁹ rûze tüküz,
Küni ger otuz er yigirme tokuz.
- 1481 İkki iştin⁷⁸⁰ bolur bu ay⁷⁸¹ şābit,
Her ikisini şerh itey, işit.
- 1482 Biri otuz kün olmağı şa‘bān,
Yana biri güvāh-ı ‘adl ol ān.
- 1483 Bu tanuğlukka⁷⁸² bir kişi bestür⁷⁸³,
Köp tanuğ ihtiyāc irmestür⁷⁸⁴.
- 1484 Māni‘ī bolsa ger havāda⁷⁸⁵ budur,
Şaf eger bolsa hükmin⁷⁸⁶ özgeçe kör.
- 1485 Ança çağlık⁷⁸⁷ kirek bu vaqt güvāh,
Kalmağay ihtimāl-i kizb ol gāh.
- B78b 1486⁷⁸⁸ ‘İyd ayı ger hevā bulutluğdur,
Mu‘teber anda ikki tanuğdur⁷⁸⁹.
- A191 1487 Ger hevā şāf bolsa, işitkil,
Hükmi zıkr eylegen kibidür, bil.
- 1488 Bir tanuğ birle kim ki rûze tutar,
Rûzesidin anıñg kün otuz öter.
- 1489 Bā-vücūd⁷⁹⁰ bu⁷⁹¹ kılmasun ol ‘ıyd,
Bolmağunça iki güvāh pedīd.

⁷⁷⁹ aynı B.

⁷⁸⁰ işdin B.

⁷⁸¹ bolur bu ay B.

⁷⁸² tanuğlukka A.

⁷⁸³ besdür A.

⁷⁸⁴ irmesdür A.

⁷⁸⁵ Metinde *hevā* yazılı ancak anlamca *havā* olmalı.

⁷⁸⁶ hükmi B.

⁷⁸⁷ çağlık A.

⁷⁸⁸ B’de 1986 ile 1987. beyitlerin yerleri değişik.

⁷⁸⁹ tanuğdur B.

⁷⁹⁰ bā-vücūdī B.

⁷⁹¹ çü B.

- 1490 Bir kişige körünse ikki hill,
Ramazan ayı v yana ŝevvl.
- 1491 Klmasa şer' eger sözini kabl,
Yimesn nime, rze tutsun ol.
- 1492 Tutmasa rze, eylese iftr,
B-kefret kaz bu kişige bar.
- 1493 Kişige ger körünse kündüz ay,
"Mes'ele anda ni-durur?", aytay.
- 1494 Ol kn ay başıga imes dhil,
Kiledrgen kiŝeni ay başı bil.
- 1495 Bolsa her yirde ay başı ŝbit,
ŝbit olgay cem' yirde işit.
- A192 1496 Ottuzunı kiçe krnmese ay,
Tanĝlası şek-durur, sanĝa aytay.
- 1497 Şek kni rze-i nafl niyyet kl,
Farz şavmı kerhiyyettr bil.
- B79a 1498 Ramazan ire kfir  kdek,
Müslim  bliĝ olsa, bilse kirek.
- 1499 Kalĝanı farzdur, ed kılsun,
tkeniniĝ kazsı yok, bilsn.
- 1500 Rze ger nezr eger kefrettr,
Bil ki vcib bu ikkige attur.
- 1501 Vcib  farz uşbulardur, bil,
zge her rze bolsa nafl digil.
- 1502 Nezr iki⁷⁹² türlük oldı, işitkil,
N-mu'ayyen yana mu'ayyen bil.
- 1503 N-mu'ayyen ger olsa şavmda yevm,
Y kaz y kefret olsa bu şavm.

⁷⁹² eger B.

- 1504 Uşbu üç rüzeler niyyetin kiçe kıl⁷⁹³,
Kündüz itsenġ dürüst imestür, bil⁷⁹⁴.
- A199 1505 Uşbular niyyetini kıl ta'yîn,
Mes'ele uşbudur, işit mundın.
- 1506 Özge her rüze niyyetin sin bil,
Kiçedin çāşt-gāh bolġuça kıl.
- 1507 Lîk avvalı budur, işit munda.
Rūzeninġ niyyetini kıl tünde:
- 1508 "Niyyet ittim tutarnı bu tünde,
Ramazan şavmı taŋlalık künde."
- B79b 1509 Rūzeninġ her künige⁷⁹⁵ niyyet kıl,
Bolsa her rüze uşbu yanġlıġ bil.
- 1510 Taŋlaninġ niyyetin bu kün kılma,
Uşbu niyyetni sin revā bilme.
- 1511 Niyyet-i şavm uşbudur bî-şek,
Rūze tutmaq köŋülde bilse kirek.

2. Şavm Müfsidätinġ Beyānı

- 1512 Şavmning müfsidätini işitinġ,
Bu mesāyilni köŋlünġizge⁷⁹⁶ bitinġ.
- A194 1513 Müfsid-i şavm ikki türlüktür,
Her ikisini diy ki niçüktür⁷⁹⁷.
- 1514 Biride⁷⁹⁸ bar kazā kefāretsiz,
Yana birde her ikki bar, bilinġiz.

⁷⁹³ sin bil B.

⁷⁹⁴ B'de 1506. beyitin ikinci mısraı ile karışmış: kiçedin çāşt-gāh bolġuça kıl.

⁷⁹⁵ künide B.

⁷⁹⁶ köŋlünġizde B.

⁷⁹⁷ niçükdür A.

⁷⁹⁸ her biride B.

- 1515 Kerh ile bolsa ekel ü şurb u cimā‘,
Yā ḥaṭā birle bil, budur icmā‘:
- 1516 Būse yāḥud misās kılganda,
Ger menī kilse sanğa ol ānda.
- 1517 Qasd ile ger ağız tola kay kı,
Bolsa inzāl calq ile bilgil.
- 1518 İkki ḥatun biri birige eger,
İr ü ḥatun dik itseler işler,
- B80a 1519 Herbirige eger bolur inzāl,
Bī-kefāret każā tutar, yād al.
- 1520 Yā muḳīm ü müsāfir olğanda,
Kılsa iftār-ı rūze ol ānda,
- 1521 Unutup yise yā cimā‘ itse,
Sındı dip rūze könğlige yitse,
- A195 1522 Yise ‘amda ṭa‘ām eger bu kişi,
Anğa bilgil ki yok kefāret işi.
- 1523 Yā seher kiçe nimeī⁷⁹⁹ yisenğiz,
Yā kün(1) olturdı dip açılsa ağız⁸⁰⁰,
- 1524 Zāhir olsa bu vaqt kün(1) bile tanğ,
Şavm eger bātıl olsa anda, ni tanğ.
- 1525 Yā yisenğ bir nime, ki ‘ādet imes,
Mişl-i tofrağ⁸⁰¹ u taş u kāğıd u ḥas.
- 1526 Baş u⁸⁰² karnıñda⁸⁰³ ger⁸⁰⁴ cerāḥattur⁸⁰⁵,
Anğa koysanğ devānı ol çağ⁸⁰⁶ kör.

⁷⁹⁹ dip nime B.

⁸⁰⁰ açılsa ağız: açılсанğız B.

⁸⁰¹ tofrağ A.

⁸⁰² B’de yok.

⁸⁰³ karnıñda B.

⁸⁰⁴ eger B.

⁸⁰⁵ cerāḥatdur A.

- 1527 Ger içiñge, demāğınğa yitkey,
Şavmunğa⁸⁰⁷ bu ‘amel ziyān itkey.
- 1528 Yağ tamızsa kulak⁸⁰⁸ u burnıge⁸⁰⁹,
Yā ‘amel kılsa hıñne öziğa,
- 1529 Ağzığa renklik nime salsa,
Eyle kim ağzı suyu reng olsa⁸¹⁰,
- B80b 1530 Kim ki bu ağzı⁸¹¹ suyunı yutkey,
Bī-kefāret kazāsını tutkey.
- A196 1531 Halkınğa barsa ger burun kanı,
Müfsid-i rüze bilge sin anı.
- 1532 ‘Arğ u eşk ü kan ile yamğur,
Barsa⁸¹² halkınğğa bil, bu hükmedür⁸¹³.
- 1533 Kim ki eyler maħalda istincā,
Yumağ emride kılsa istikşā,
- 1534 Hıñneniñ mevzi‘iğa su yitse,
Rüze fāsıd bolur bu nev‘itse.
- 1535 Ramazān rüze kılmayın niyyet,
Ger yisenğ yoktur anda kefāret.
- 1536 Ger kişi rüze tutsa niyyetsiz,
Lāzım olğay kazā⁸¹⁴ kefāretsiz.
- 1537 Bolmasa rüze rüze-i ramazān,
Yise yoktur kefāreti ol ān.

⁸⁰⁶ çağ A.

⁸⁰⁷ şavmınğa B.

⁸⁰⁸ kulag A.

⁸⁰⁹ yüzige B.

⁸¹⁰ alsa B.

⁸¹¹ ağzını B.

⁸¹² barça B.

⁸¹³ bu hükmedür: ki hüküm budur B.

⁸¹⁴ lāzım olğay kazā: bil kazā tutkay ol B.

1538 Yok kefarete bu vakıtlarda sanğa,
Bî-kefarete kazâlarınğ⁸¹⁵ kıl edâ.

3. Kazâ Bile⁸¹⁶ Kefâret Beyânı

- A197 1539 Ramazân rûzeğâ kılıp niyyet,
Kaşd-ı iftâr kılsa ol fırsat,
- B81a 1540 Vaıy kılsa kiyinge⁸¹⁷ ilgerige,
Vaıy kıldursa hem iki yirige,
- 1541 Bolsun u bolmasun eger inzâl,
Müfsid şavmdur bular, yâd al.
- 1542 Yise yâ içse kaşd birle ğızâ,
Uşbu her⁸¹⁸ nime gerçi bolsa devâ,
- 1543 Lâzım olğay kazâ kefareti hem,
Diy bularnı, işitkil, iy hem-dem.
- 1544 Sin kazâ rûze içre bil mundağ,
Bardur ol küngê kün(1) 'ivağ tutmağ.
- 1545 Min kefareti aytayın, tut yâd,
Lâzım er bolsa bende kıl âzâd.
- 1546 Bende ger müslim olsun⁸¹⁹ er⁸²⁰ kâfir,
H^vâh hatun bu bende h^vâhî ir.
- 1547 Ger sanğa istitâ'at-ı i'tâğ,
Bolmasa şer' ehli sözige bağ.
- A198 1548⁸²¹ Altmış kün tamâm bul şâyim,
Ara açmay bu ikki ay dâyim.

⁸¹⁵ kazâların B.

⁸¹⁶ birle B.

⁸¹⁷ kiyin B.

⁸¹⁸ yir A.

⁸¹⁹ olsa B.

⁸²⁰ ger B.

⁸²¹ Beyit B'de yok.

- 1549 Altmış künde bolmasun ramazān,
Yana biş kün ki bar harām olğan.
- 1550 Bu iki ay ağız açarnı unut,
Ara açılsa yana baştın tut.
- 1551 ‘Aciz olsañg bu rüze tutmağdın,
Toyğar ol vaqt altmış miskīn.
- B81b 1552 Ger birür sin mevīz yā buğday,
Birge sin nişf sā‘, min aytay.
- 1553 Sinde ger bolsa arpa yā hurma,
Birgülük munda sā‘ boldı sanğa.
- 1554 Yoksa zıkr eylegenni kıymet kıl,
Kıymetin hem birey, disenğ. birgil.
- 1555 Ger kefarete kişige lāzım ise,
Birmeyin anı yanā rüze yise,
- 1556 Bil ki her niççe kılsa şavm, iftār
Anğa āhırda bir kefarete bar.
- A199 1557 Ger kefaretni biriben, iy yār,
Yana her rüze eylese iftār,
- 1558 Yana boynığa bir kefarete kör,
Her niçe birse, yise mundağtur.
- 1559 Kişige lāzım olsa kefarete,
Ağrıq u hāyız olsa ol hālat⁸²²,
- 1560 Bu iki muskııt-ı kefarete bil,
Mes’ele uşbudur, kulak tutkıl.

4. Şavm Mekrühātınıñ Beyanı

- 1561 Aytayın şavm içre mekrühāt,
Barçasın hātırınığda sin tohtat.

⁸²² sā‘at B.

- B82a 1562 Nime tatmak kerāhiyettür, bil,
Çaynamakdın dağı hāzer kılğıl.
- 1563 Bolsa inzāl vehmi ol fırsat,
Kuçmak öpmak-turur⁸²³ kerāhiyyet.
- 1564 Mazmaza kılma, kirme suğa dağı,
Ol nimeni tatınma rüze çağı.
- A200 1565 Teşnelıgdın⁸²⁴ bular ki didim at,
Ger kılur sin irür kerāhiyyet.
- 1566 İkki kün rüze kılmayın iftār,
Tutmak oldı kerāhiyyet, iy yār.
- 1567 Samt mekrühdur, işit bu makāl⁸²⁵,
Ger ‘ibādet kılur sin, iy yār⁸²⁶.

5. Şavm Müfsidi⁸²⁷ imes Nimeleminġ Beyānı

- 1568 Ger bu muftırlar olsa nisyāndın,
Şavmunġa⁸²⁸ bil ki yok⁸²⁹ ziyān andın.
- 1569 İhtilām olsa ger uyugan⁸³⁰ hāl,
Yā nazardın ise sanġa inzāl,
- 1570 Bī-menī bolsa öpmek⁸³¹ ü kuçmak,
Rüzede⁸³² olsa bāk imes mundağ.
- 1571 Vaṭy yitse behīme bī-inzāl,
Müfsid irmes turur bular⁸³³, yād al.

⁸²³ öpmak-durur A.

⁸²⁴ teşnelıgdın B.

⁸²⁵ iy yār B.

⁸²⁶ iy yār: anı hayāl B.

⁸²⁷ şavm müfsidi: şavmınġ müfsid B.

⁸²⁸ şavmġa B.

⁸²⁹ A’da yok.

⁸³⁰ uyungan B.

⁸³¹ öpmak B.

⁸³² rüze-dār B.

⁸³³ budur B.

- B82b 1572 Kay eger ihtiyārsız bolsa,
Niçe kim kay bile ağız tolsa,
- A201 1573 Yutsanġ er lübb-i ulı bile mışrıķ,
Bil kulaķ su kirse hem bu şıķ.
- 1574 Mıřrıġnı ağızķa kiltürüben,
Yutsanġ ol mıřrıġnı bile körüben;
- 1575 Munķatı' bolmaġan ağız sunı,
Yutsanġ inġekke yitkürüp munı;
- 1576 Tiş kanını yutarda, iy tālib,
Bolsa aġzınġ suyu anġa ġālib;
- 1577 Tiş arasıdaġın⁸³⁴ daġı⁸³⁵ yutmaq,
Ger noġudidin olsa ol kemrak;
- 1578 Peşşe yāhud ġubār birle çibin,
Kiriben barsa ġaķınġa ol ġin;
- 1579 Rūzede bilge sin ġacāmet ü faşd,
Mużır irmes ki niçe⁸³⁶ kılsanġ kaşd.
- 1580 Her maġal ger kıtur isenġ misvāk,
Şavmda bu 'amel imestür bāk.
- 1581 Tartsanġ ger devā üçün sürme,
Bu 'amelnı kerāhiyyet körme.
- A202 1582 Müfsid-i şavm, uşbularnı dime,
Ger sanġa vāķı' olsa rūze yime.
- B83a 6. A'zār-ı Müteneccise Beyānı
- 1583 Niçe kişige bar mubāġ iftār,
Aytayın barçasın işit, iy yār.

⁸³⁴ arasındaġın B.

⁸³⁵ yana B.

⁸³⁶ ki niçe: niçe ki B.

- 1584 Bir qarıdur ki yok anğa kuvvat,
Bar revā, rūze yise ol hālat⁸³⁷.
- 1585 Bu qarı rūze kim yigey⁸³⁸ ol hīn,
Toyğarur her künige⁸³⁹ bir miskīn.
- 1586 Bolsa hurma vü arpa, buğdaydın,
Birsün andağ ki eyledim ta'yīn.
- 1587 Bu qarınıñ mecālı kirgende,
Yigenige kazā tutar anda.
- 1588 Yana hatun ki hāmile irse,
Yā kiçik oğlanığa sūt birse,
- 1589 Yaşıdın havf kılsa yā özidin,
Yisün ol rūze şer' ili sözidin.

A203

- 1590 Yana bilgil ki hāyız ü nefsā,
Rūze yirler, kiyin kılurlar⁸⁴⁰ edā.
- 1591 Cāyız oldı uruşta gāzīler,
Za'f def' iğa rūze yise eger.
- 1592 Yana ağık ki havf kılsa eger,
Rūze tutkaç maraz anğa artar.

B83b

- 1593 Yana her kim ki ol müsāfir ise,
Anğa boldı mubāh, rūze yise.
- 1594 Yitmese ger meşakkatı bu maḥal,
Rūze tutsun ki bar-durur afdal.
- 1595 Bu cemā'at ki boldılar mezkūr,
Yiseler rūze, bil, ki hükmi nidür.

³⁷ fırsat B.

³⁸ yise B.

³⁹ her künige: birbirige B.

⁴⁰ kıurda B.

- 1596 Bī-kefāret kazā tutarlar, bil,
Karı bu cem'de imes dāhil.
- 1597 Fidyeye iftār için birür bu⁸⁴¹ karı,
Ol idi fidye kim didim yokkarı.
- 1598 Ger bu mezkūr 'özrler kitse,
Sin kazā tutmayın, kazā yitse,
- A204 1599 Fidyeye birmekke sin vaşiyet kıl,
Bu vaşiyet kılurnı vācib bil.
- 1600 Ramazān rūzesi çü bolsa kazā,
Mütetābi' tutulsa bar evlā.

7. Menhī vü Mekrūh vü Müstahab Şavmlarınġ⁸⁴² Beyānı

- 1601 Bil ki biş künde şavm boldı harām,
Tutmanġız rūzeni uşal eyyām.
- 1602 İkkisi ikki 'ıyd künleri, bil,
Üçi taşrık künlerini⁸⁴³ digil.
- B84a 1603 Kim bu künlerde kılsa niyyet-i şavm,
Yana ifsād-ı rūze kılsa bu yevm,
- 1604 Bolmas ol kün kazāsı lāzım anġa,
Könġlide asrasun, aytım anġa.
- 1605 Şavm-ı nevrüz bar kerāhiyyet,
Meger olġay bu kün anġa 'ādet.
- 1606 'Arfe rūzesi tutsanġ ol fırsat,
'Arafat içre bar kerāhiyyet.
- A205 1607 Terviye küni şavm bil, mekrūh,
Hacda bu şavmnı digil mekrūh.

⁸⁴¹ B'de yok.

⁸⁴² müstahab şavmlarınġ : müstahablar B.

⁸⁴³ künleri B.

1608 Müstahab şavmı uşbulardur, bil,
Hafta şavmı vü ay şavmı vü yıl.

1609 Haftanın şavmı bil ki üç kündür,
Aytayın barçasını, bir bir sor.

1610 Pencşenbih yana düşenbih bil,
Yana bir cum'a boldı, işitkil.

1611 Yana ay şavmı altı kündür, bil,
Müstahab ger tutay disenğ tutkıl.

1612 Avvalā āhırı vü muntaşıfı,
Yana eyyām-ı beyz bar şerefi.

B84b

1613 Ƙaysıdur beyz künler, işitkil,
On üç, on törti, on bişidür, bil.

1614⁸⁴⁴ Ƙaysılardur bil imdi yıldağı şavm,
Niçe ay müstahab-turur, niçe yevm.

1615 Bil üç ay boldı müstahab bolğan,
Bir muharrem yana receb, şa'bān;

A206

1616 Yana şevval ayıdın sin bil,
Altı kün rüze müstahab tutkıl.

1617 Yana zı'l-ħiccedin tokuz kün bil,
Ay başıdın sanap tokuz tutkıl.

1618 Bir kün imsāk vü yana kün⁸⁴⁵ iftār,
Bu dağı müstahab-turur, iy yār.

1619 Yana her vaqt bolsa yaz yevmi,
Müstahab bil bu yevmler şavmı.

1620 Rūze-i naflğa şürū' itip,
Ƙılsañg ifsād rüze bil işitip,

B'de bir üstteki beyit ile yerleri değışik.

bir B.

- 1621 Vācib oldı, anı kazā kılğıl,
Tut kazāsın dağı edā kılğıl.
- 1622 Naflğa kim ki ol şürū' kılur,
'Özr-i mihmānlık⁸⁴⁶ olsa, yise bolur.
- 1623 Ramazānning kazāsı tutqanda⁸⁴⁷,
Bil ki mekrūhdur yimek anda.

8. İ'tikāf Beyānı

- A207, B85a 1624 Ramazān ayı bil ki sünnettür,
Songkı⁸⁴⁸ 'öşride i'tikāf oldur⁸⁴⁹.
- 1625 Uşbu sünnet-i müekkededür, bil,
LİK munı 'ale'l-kifāya digil.
- 1626 İ'tikāf içre şarttur rüze,
Bardur anıñ aqallı yek rüze.
- 1627 Anda kim mescid-i cemā'attur,
İ'tikāf anda bil ki sünnettür.
- 1628 Kıldınğ er i'tikāfka⁸⁵⁰ niyyet,
Çıkmağıl bī-zarūr⁸⁵¹ ol fırsat.
- 1629 Çıksanğ andın kazā-yı hācet üçün,
Yā vuzū naqzıda tahārat üçün,
- 1630 Kılur işinğni çünki kıldınğ, bil,
Mu'tekefka⁸⁵² derengsiz kirgil.
- 1631 'Özrsiz sā'atī dereng itmek,
Mübtel i'tikāfdur bī-şek.

⁸⁴⁶ mihmānlıg A.

⁸⁴⁷ tutganda A.

⁸⁴⁸ songra B.

⁸⁴⁹ oltur A.

⁸⁵⁰ i'tikāfğa A.

⁸⁵¹ zarūret B.

⁸⁵² mu'terifka B.

- 1632 Vatı hem i'tikāf mübtelidür,
Uşbular şer' ehliniᅇ tilidür.
- A208 1633 Kuçmak, öpmek ger olsa şehvetlik⁸⁵³,
İ'tikāf içre bar harām bu şık.
- 1634 Kılsa il lāzım i'tikāf özige,
Turmasa yana bu digen sözige,
- B85b 1635 • Fevt bolᅇan künige fidye birür,
Mes'ele şer' içre mundaᅇ irür.

9. Kitāb Hātimesi

- 1636 Şükr kim şavmda mesāyiller
'Arz kıldım, ᅇall oldı müşkiller.
- 1637 İmdi bişinçi farzᅇa kiteyin,
ᅇacc u 'umre yolını kaᅇ' iteyin.

A209

V. KİTĀBUL-ᅇAC

- 1638 Bābür, aytıldı tört farz tamām,
İmdi bişinçi sarı eyle ᅇirām.
- 1639 Bu bişinçiᅇe bil ki ᅇacdur at,
Boldı 'ömrüᅇde farz bir nevbet.
- 1640 Bil ki ᅇac şer' içre mundaᅇtur,
Ka'be tavfiᅇa kaşᅇ kılmakᅇdur.
- 1641 ᅇacda bardur bular, diyin, toᅇtat⁸⁵⁴.
Sebeb ü şarᅇ u rükn ü⁸⁵⁵ maᅇzürāt.
- 1642 Vācib ü müstaᅇabb u sünnetler,
Tut kulak, barçaᅇa diyin atlar.
- 1643 Sebebī Ka'be boldı işitkil,
Yana kaᅇanlarını aytay, bil.

⁸⁵³ şehvetlik B.

⁸⁵⁴ bardur bular diyin toᅇtat: virdler diyin sarıᅇa bat B.

⁸⁵⁵ B'de yok.

- B86a 1644 Şart-ı hac bil ki ikki türlüktür⁸⁵⁶,
Her ikisini diy ki niçüktür.
- 1645 Boldı şart-ı vücüb u⁸⁵⁷ şart-ı edā,
Şerh eyley her ikkisini sanğa.
- A210 1. Hac Vücübı Şerāyitiniñ⁸⁵⁸ Beyānı
- 1646 Bil bular boldı hacda şart-ı vücüb,
Tut kulak, barçasın işitkil hūb.
- 1647 Uşbu biş farzını digen künde,
İstiā'atını dip idim munda.
- 1648 “Kaysıdur imdi istiā'at?”, işit,
Ger kıılır sin Hudā'ğa tā'at, işit.
- 1649 Biri şıhhat kirek bedende sanğa,
Farz imes şıhhat olmağanda sanğa.
- 1650 Yana bil⁸⁵⁹ ihtiyāc-ı aşıldın,
Ança bolğay nimenğ ziyād ol hīn.
- 1651 Öyünge sanğa barsanğ vü kilsenğ,
Nafağa bolsa ol nimenğ bilsenğ,
- 1652 Yana ança kirek sanğa kudrat,
Kim yayak barmağay sin ol fırsat.
- 1653 Münhaşır öz ulağda irmestür⁸⁶⁰,
Yitse yarmak⁸⁶¹ kirayega⁸⁶² bestür⁸⁶³.
- A211, B86b 1654 Yana tācirğa bil ki budur hāl,
Barsa vü kilse, kalsa re'sü'l-māl.

⁸⁵⁶ türlükdür A.

⁸⁵⁷ B`de yok.

⁸⁵⁸ vücübı şerāyitiniñ : vücübınıñ şerāyiti B.

⁸⁵⁹ bir B.

⁸⁶⁰ irmes B.

⁸⁶¹ barmaq B.

⁸⁶² kirayega tur bestür B.

⁸⁶³ bes B.

- 1655 Yana Һatunğa bā-vücūd bu hem,
Barurğa kirek-turur maħrem⁸⁶⁴.
- 1656 Mundın özge dağı şerāyit bar,
Bolsa mevcūd ol şerāyit bar.
- 1657 Boldı bir şart munda Һürriyet,
Bendeğa farz imes bu, sin tohtat.
- 1658 Yana bir şart yol emānlığıdur,
‘Özr barmaska yol yamanlığıdur.
- 1659 Kaht ile zulm bolsa yolda ol ān,
Dimegil uşbu nev‘ yolı emān.
- 1660 Bolsa deryā arada, sin bilgil,
Yol emānlığığa irür dāhil.
- 1661 LİK Ceyhūn u Dicle dik sunı,
Dime deryā vü nehr di munı.
- 1662 Tut kulak, vaqt boldı şart yana,
Şerh itey sanğa vaqtlarnı sana.
- A212 1663 Һacnıñ evkātını diyin, yād al,
Boldı zīl-ka‘de vü yana şevvāl,
- 1664 Yana⁸⁶⁵ zūl-ħicceniñ burunğı onı,
Vaqtıñ dāhili, sin it munı.
- B87a 1665 Bolsa ger hac şerāyiti mevcūd,
Farz uşal dem kılur sanğa ma‘būd.
- 1666 Bolsa te’ħır farz bolganda,
Yana yılğaça cürmdür anda.
- 1667 Kim ki bu nev‘ kılsa ol te’ħır,
Bara almasa bil, “Nidür tedbır?”.

⁸⁶⁴ merhem A.

⁸⁶⁵ B’de yok.

- 1668 Kādir olğanda uşbu söz bilsün,
Barıban Ka‘be farz edā kılsun.
- 1669 ‘Umredür⁸⁶⁶ vaktı, her kaçan kim kııl,
Ol edādur kazā imestür bil.
- 1670 Ger barurığa⁸⁶⁷ bolmasa imkân,
Bil ki vācib-turur bu iş ol ān.
- 1671 Haccı üçün birevni ayırıban,
Yiberür zād u rāhile biriben.
- A213 1672 Bolmasa ger cihātı karz kıılır,
Her ni eylep edā-yı farz kıılır⁸⁶⁸.
2. Hac Edāsınıñ Şerāyiñiniñ⁸⁶⁹ Beyānı
- 1673 İmdi bilgil edā şerāyiñini,
Şerh eyley sañga şerāyiñini.
- 1674 Bir zamāndur ki boldı ol mezkūr,
Yana biri mekân ki Mekke-durur⁸⁷⁰.
- B87b 1675 Ger bu mezkūr bolğan ezminedin,
Burna iħrām bağlasañğ ol ħin.
- 1676 Bil ki iħrām bağlamak bu şık,
Cāyiz oldı velī kerāhatlık.
- 1677 Yana bir şart bil ki bar iħrām,
Tut kulak, şerh itey[in] sözni⁸⁷¹ tamām.
- 1678 Bilge sin Ka‘be tavf⁸⁷² itgüçiler,
Hac u ‘umre yolığa kitgüçiler,

⁸⁶⁶ ‘umrdur A.

⁸⁶⁷ barurğa B.

⁸⁶⁸ farz-durur B.

⁸⁶⁹ şerāyiñiniñ: şerāyiñi B.

⁸⁷⁰ Mekkedür B.

⁸⁷¹ sözini B.

⁸⁷² tavfi B.

1679 Boldı üç sınıf, aytayın bir bir,
Tut kulak, bu sözümge bol hazır⁸⁷³.

A214

1680 Bar-durur biri hāric-i mīkāt,
Anğa āfākī oldı⁸⁷⁴, bilgil at.

3. Hac Mevākıtınınğ Beyānı

1681 Bil ki biş boldı hac mevākıtı,
Barını sanğa şerh itey yitti.

1682 Ka'be'ga barur inçide yirdin,
Ötmenğ ihramsız bu biş yirdin.

1683 Zü'l-Huleyfe Medīne ehliğa bil,
Cuħfe-yi mīkāt ehl-i Şām digil.

1684 Necd ilige Karn-durur mīkāt,
Yemen ehliğa bar yelmelem at.

B88a

1685 Zātü'ırk oldı yana birige at,
Bil 'Irāk ehliğa budur mīkāt.

1686 İr ü hatun ki Mekke kirmek⁸⁷⁵ üçün,
Bu mevākıtın öter bilsün.

1687 Ötse ihram bağlamay her kim,
'Umre yā hac anğa bolur⁸⁷⁶ lāzım.

A215

1688 Biri mīkāt içidedür līkin,
Bar-ı zemīn helāl ara sākin.

1689 Bu cemā'atnı ehl-i Hil didiler,
Uşbu yanğlıg atnı bil didiler.

1690 Yana birni harām yiride bil,
Bu cemā'atnı ehl-i Mekke digil.

⁸⁷³ hātır B.

⁸⁷⁴ boldı B.

⁸⁷⁵ barmak B.

⁸⁷⁶ anğa bolur: bolur anğa B.

- 1691 Bil āfākī⁸⁷⁷ olsa kişige at,
Anğa bilgil ki bar bu iş⁸⁷⁸ mīkāt.
- 1692 Kim ki iħrāmsız bu biştin⁸⁷⁹ öter,
Uşbu ötken⁸⁸⁰ kişini bil, ki niter.
- 1693 Yana mīkātka⁸⁸¹ kilip, iħrām
Bağlaban yolğa tüşsün ol hengām.
- 1694⁸⁸² Kim ki iħrām-ı dāhil-i mīkāt
Bağlasa, yanmayın uşal evkāt,
- 1695 ‘Umre yā hacnı ötese ol ān,
Lāzım olğay bu kişige bir kan.
- B88b 1696 Öyleri ehl-i Hil’ğadur mīkāt,
Bağlar iħrām öydin ol evkāt.
- 1697 Ehl-i Hil ger ħarām yirlerige,
Ötse iħrāmsız ol il yirige,
- A216 1698 Bil āfākī⁸⁸³ il kibi munğa hem,
Lāzım olğay bu işge kan ol dem.
- 1699 Hacğa Mekki’ni bil Ĥarem yiridin,
Bağlar iħrām şer’ ili deyridin.
- 1700 ‘Umre üçün helāl yirğa⁸⁸⁴ kilür⁸⁸⁵,
Bağlar iħrām andın ol ki bilür.
- 1701 Bil Ĥarem ehli ‘aks eger kılsa,
Munda hem lāzım oldı kan bilse.

⁸⁷⁷ āfāk B.

⁸⁷⁸ biş B.

⁸⁷⁹ bişdin B.

⁸⁸⁰ digen B.

⁸⁸¹ mīkātğa A.

⁸⁸² Beyit A’da yok.

⁸⁸³ Āfāk B.

⁸⁸⁴ yirge B.

⁸⁸⁵ kiltür B.

1702 Uşbu mīkātka⁸⁸⁶ yavuk yitsenġ,
Kılguluklar budur, diy er işitsenġ.

4. İhrām Bağlamak Beyanı

1703 Disenġ ihrām bağlayın, munı bil,
Gusl kıl yok ise, tahārat kıl.

1704 Ton u destār u ötükünġ salgı,
Kiygeli tikmegen nime algıl.

1705 Bilinge löng bağla, çāder kiy
Baş yalanġ bol bu vaqtlar, sanġa diy.

A217, B89a 1706⁸⁸⁷ Çāder ü löng kılsanġ işitkil,
Yanġı vü yumaganı afdal bil.

1707 Burütunġ birle tırnaġınġ algıl,
Kırkkuluk tügni kırk vü saç salgıl.

1708 Kıl özünġe bu vaqta hoş-bū,
Müstahab bil bu vaqta uşbu.

1709 Ötegey sin namāz iki rek'at,
Oķu *el-hamddın* sonġ ol fırsat,

1710 Oķu *ķul yānı* burnaġı rek'at,
Yana *ķul yā* sonġıda bu āyat:

Rabbenā lā tüzıġ ķulūbenā ba'de iz hedaytenā ve habbi lenā min ledünke
rahmeten inneke ente'l-vehhāb.

1711 Oķu kılsanġ ikinçi rek'atnı,
Ķul hüv *āl-lāh* bile bu āyatnı:

⁸⁸⁶ mīkātga A.

⁸⁸⁷ B'de 1706 ile 1707. beyitler karışmış:

Çāder ü löng kılsanġ işitkil
Kırkkuluk tügni kırk saç salgıl

Burutunġ birle tırnaġınġ algıl
Yanġı vü yumaganı afdal bil

Rabbenā ātina min ledünke rahmeten ve habbi' lenā min emrinā reşeden.

A218 5. Hac Edāsı Vücühınıñ Beyanı

1712 Bar vücüh-ı edā-yı hac üç nev',
Min diyin, sin bilürde körset tav'

B89b 1713 Biri ifrāddur, kırān birisi
Bir⁸⁸⁸ temettu' üç oldı, bil barısı⁸⁸⁹.

6. İfrād Beyanı⁸⁹⁰

1714 Vaqt-ı ihrām eylesenğ niyyet,
'Umre yā hacğa yalguz ol fırsat,

1715 Munı ifrād hac ili dir, bil,
Niyyet-i hac ger olsa munı digil:

Allāhümme innī urīdü'l-hacce fe yessirhālīy ve taqabbelhu minnī.

1716 'Umreğa niyyet olsa munı ayıt⁸⁹¹,
Digülük uşbu vaqt budur, işit:

Allāhümme innī urīyde'l-'umrete fī yessirhālī ve taqabbelhā minnī.

A219 1717 'Umreni sünnet-i mü'ekkede bil,
Vaqtı līkin irür anıñ bārī⁸⁹² bil.

1718 Kim ki kārın imes anğa⁸⁹³ biş kün,
'Umre mekrūhdur, munı⁸⁹⁴ bilsün.

1719 'Arefe künidür burunķısı, bil,
Songķı⁸⁹⁵ teşrīķ birle biş sanagıl.

⁸⁸⁸ bil B.

⁸⁸⁹ birisi B.

⁸⁹⁰ Başlık B'de yok.

⁸⁹¹ digil A.

⁸⁹² narı B.

⁸⁹³ imes anğa: anğa imes B:

⁸⁹⁴ anı B.

⁸⁹⁵ songı B.

1720 'Umreniᅅ rükni ikkidür, sin bil,
Her ikisini aytay, işitkil.

B90a

1721 Bir tavāf ile yitti şavᅇ edā,
Yana sa'y it Şafā vü Merve ara.

1722 'Umreniᅅ şartı daᅇi ikki imiş,
ᅀaysılardur bil, imdi bu iki⁸⁹⁶ iş.

1723 Bil ki ihrāmdur bulardın bir,
Yana birisi ᅇalk yā taᅇşir,

1724 Mu'temir ᅇalk kılsa yā taᅇşir,
Birür ihrāmıᅇa bu iş taᅇyir.

A220

1725 Mu'temir Mekke'ᅇa yitişkende,
ᅀılır işini bil, nidür anda.

1726 Kirsün anᅇa⁸⁹⁷ ki Bāb-ı İbrāᅇim,
Dirler anı ᅇac ehlidin her kim.

1727 Her ᅇaçan kılsa istilām-ı ᅇacer,
Telbiye ᅇat'ı uşbu vaᅇt anᅇa bar.

7. ᅀırān Beyānı

1728 'Umre vü ᅇacᅇa bir yolu niyyet
ᅀılsaᅅ⁸⁹⁸, ihrām vaᅇtı bil munᅇa at.

1729 ᅀacda ol il ki nükte-dān idiler,
Bil ki bu vechni ᅇırān didiler.

1730 Munda maᅇrem bolurda munı digil,
Digülük uşbu vaᅇt budur, bil:

B90b Allāᅇümme innī urıydü'l-ᅇacce ve'l'amrete ma'an fe yesirruᅇā lıy ve taᅇabbelhumā minnı.

⁸⁹⁶ bu iki: iki bu B.

⁸⁹⁷ andın B.

⁸⁹⁸ kılsa B.

- 1731 Her kaçan kirse Mekke'ğa kârin,
'Umreni burna kılsun ol hacdın.
- A221 1732 'Umreniñ sa'y u tavfını kılsun,
Kılguluk iş yana budur⁸⁹⁹, bilsün.
- 1733 Kıl bu ihrâm ile tavâf-ı kudum,
Sa'y hem kıl, bu söz kılıp ma'lüm.
- 1734 Uşbu ihrâm birle hac kıl edâ,
Halknı⁹⁰⁰ burna diy, kılur ni sanğa.
- 1735 Munda bir koynı kılğa sin qurbân,
Sub' yâ uy ü tivedin ol ân.
- 1736 Uşbu qurbânı bil ki vâcibtür,
Naħr küni bu iş münâsibtür.
- 1737 Uşbu qurbân kılurda sin munı bil,
Cemre 'aķabedin kiyin kılğıl.
- 1738 Zibħdin songra halk yâ taķşır,
Kılğıl vü bol helâl, diy bir bir.
- 1739 Zibħğa kâdir olmağan bilsün,
Rûze hac künleri tutar üç kün.
- B91a 1740 Tutsa ger uşbu rûzeni her kim,
Kirek ol vaķt ol kişi muħrim.
- A222 1741 Hacniñ a'mâlinı çü kılsa edâ,
Yitti kün yise rûze bardur anğa.
- 1742 'Iydtın burna tutmağan⁹⁰¹ üç kün,
'Uhdedin zibħ eyleben çıksun.
- 1743 Zibħdin⁹⁰² kim ki 'âciz olsa⁹⁰³ bu hâl,
Zibħ kılmay bu işi bolsa helâl,

⁸⁹⁹ yana budur: budur yana B.

⁹⁰⁰ halkdın B.

⁹⁰¹ tutmağaç B.

⁹⁰² zibħğa B.

⁹⁰³ oldı B.

- 1744 Lāzım olğay anğa iki kurbān,
Biri iħrām kanı yana kırān.
- 1745 Zibħ için kim ki rüzeni üç kün
Tutsa, hac künleri munı bilsün.
- 1746 Naħrda tapsa nime kurbānga,
Tutmasun⁹⁰⁴ rüze zibħ-i devrānga.
- 1747 Naħrdın songra tapsa⁹⁰⁵ zibħ için
Kılmasun zibħ, rüze ol tutsun.
- 1748 ‘Umreğa burna bağlasaŋ iħrām,
Eylegünçe tavāf ‘umre tamām.
- 1749⁹⁰⁶ Niyyet-i hacnı kılsaŋ ol fırsat,
Yok ise ‘aks eylesenğ niyyet,
- A223 1750 Uşbu ikkige hem kırān attur,
Songkı⁹⁰⁷ vechi hilāf-ı sünnettür.

8. Temettu‘ Beyānı

- B91b 1751⁹⁰⁸ ‘Umreğa kim ki bağlaban iħrām,
Tavfını hac ayıda kılsa tamām,
- 1752 Ol Harem yiridin uşol hengām,
Hac için yana bağlasa iħrām,
- 1753⁹⁰⁹ Bil temettu‘-durur bu vechğa at,
Yana özge iştin diyin saŋa bat.

⁹⁰⁴ tutmasa B.

⁹⁰⁵ rüze B.

⁹⁰⁶ Bu beyit B’de yok.

⁹⁰⁷ songı B.

⁹⁰⁸ Berlin’de 1751 ile 1752. beyitlerin harmanlanması farklı:

‘Umreğa kim ki bağlaban iħrām

Hac için yana bağlasa iħrām

Ol haram yiridin uşal hengām

Tavfını hac ibtidā kılsa tamām

⁹⁰⁹ Bu beyit B’de yok.

- 1754 Mütemetti' bil ikki türlüktür⁹¹⁰,
Her ikisini diy, ki niçüktür.
- 1755 Biri oldur ki hedy yok hem-reh,
Ni kıılır uşbu kişi, bol āgeh.
- 1756 Bil ki mīkātın bu, ol hengām,
'Umre kıılmağa bağlar ol ihrām.
- 1757⁹¹¹ 'Umreniñ tavfını edā kıılır ol,
Sa'y Merve bilen Şafā kıılır ol.
- A224 1758 Başnı kırkar yana⁹¹² helāl bolur,
Niççe kün Mekke'de bu hāl bolur.
- 1759 Terviye küni bağlar ol ihrām,
Hac üçün Mekki il dik ol hengām.
- 1760 Anğa tavf-ı kudüm hācet imes,
Mütemetti'ğa bilki sünnet imes.
- 1761 Farz-ı tavfi kıılır maḥal bilsün,
Rem.⁹¹³ ü sa'yını⁹¹⁴ edā kıılsun.
- 1762 Mütemetti' kişi eger bolsa,
Kıılsa kan, rüze yā tutar bolsa,
- 1763 Kıılsun uşbu ikini kārın dik,
Kıılıban munı ḥātır-ı teni⁹¹⁵-dik.
- B92a 1764 Mütemetti' ki hedyi bar hem-rāh,
Kıılır işini diy, bolunğ āgāh:
- 1765 'Umredin sonğra muḥrim oğ tursun,
Yana özge kıılır işin sürsün.

⁹¹⁰ türlüğdür B.

⁹¹¹ Bu beyit B'de yok.

⁹¹² dağı B.

⁹¹³ il A.

⁹¹⁴ sa'yini B.

⁹¹⁵ tin B.

- 1766 Terviye küni bağlasun iħrām,
Haccığa Mekki il dik ol hengām.
- A225 1767 Kılıban naħr küni halk işi,
İkki iħrāmdın çıkar bu kişi.
- 1768 Kim ki āfāki olmasa⁹¹⁶ munı bil,
Yok kırān [u] temettu' anğa digil.
- 1769 Sin kırān barçasıdın afdal kör,
Yana mundın kiyin temettu'dur.
- 1770 Bil ki⁹¹⁷ üç vechdin kiyin nidür iş,
Ni diyişdür, sanğa diyin, ni kılış.
- 1771 Her birige çü⁹¹⁸ eylediñg niyyet,
Til bile telbiye di ol fırsat:

Lebbeyke allāhümme lebbeyke lā şerīyke leke lebbeyke⁹¹⁹ enne'l-ħamdu
ve'n-ni'metü leke⁹²⁰ ve'l-mülkü lā şerīyke leke.

- 1772 Telbiye aytıban bolup muħrim,
Bu niçe işni kılmasun hiç kim.

B92b 9. Maħtūrāt Beyanı

- A226 1773 Bil⁹²¹ iki türlük oldı maħtūrāt,
Tut kulaq, her ikige aytay at:
- 1774 Birisi mücib-i ğızā boldı,
Yana bir mücib-i cezā boldı.
- 1775 Burnağı nev'i bardur ikki kısım,
Tut kulaq her ikige aytay ism.
- 1776 Burnağı kısım boldı mücib-i kan,
Öçkü yā koynı kıl bu dem kurbān.

⁹¹⁶ bolmasa B.

⁹¹⁷ bu B.

⁹¹⁸ bu B.

⁹¹⁹ leke lebbeyke: B'de yok.

⁹²⁰ B'de yok.

⁹²¹ bu B.

- 1777 Lîk iki işte tivedür yâ uy,
Ol iki⁹²² işte kılma qurbân koy.
- 1778 On sikiz iş-durur bu kısım, işit,
Aytayın barçasığa ism⁹²³, işit.
- 1779 Vaṭy iki yirge⁹²⁴ ger qılur muḥrim,
Yâ iki yirge qıldurur her kim.
- 1780 H̄vāh ‘amd ise h̄vāh ise nisyān,
H̄vāh ṭav‘ olsa h̄vāh kerh ol ān.
- 1781 ‘Arafāt içre turmağıdın eger
Burnaraq bolsa bu digen işler,
- A227 1782 Haccı vü ‘umresi bolur⁹²⁵ bāṭıl,
“Bāṭıl olsa niçük qılur ol?”, bil.
- B93a 1783 ‘Umre vü hacnıñ işlerin qılsun,
Lāzım oldı bu işge qan, bilsün.
- 1784 Yana bil haccını qazā qılur ol,
Uşbudur bil şerī‘at ehliğa yol.
- 1785 Ger vuḳūfunğdın olsa songra bu iş,
Müfsid-i hac imes turur bu kılış.⁹²⁶
- 1786 Uşbu yanğlıg bu iş için qan qıl,
Tive yâ uynı munda qurbân qıl.
- 1787 Ger bu iş bolsa hac edāsıda,
Halk ile⁹²⁷ ṭavfnıñ arasında,

⁹²² B’de yok.

⁹²³ hem B.

⁹²⁴ yirde B.

⁹²⁵ irür B.

⁹²⁶ Bu beyitten sonra A ve B nüshalarında olmayan bir beyit var:

Halk yâ kasrdın burun bu işinğ

Vaki’ er bolsa ni-durur kılışınğ (HASANOV 2000:132/9).

⁹²⁷ halk ile: halknıñ B.

- 1788 Uşbu fi'lingge⁹²⁸ lāzım olğay ҡan,
Bu işiŋge ҡoy eylegil ҡurbān.
- 1789 Bilgil ikkinçi bar devā'ī vaṭy,
Bolmağıl uşbu vaqt sā'ī-yi vaṭy.
- A228 1790 Mişl-i būs u kenār-ı şehvet⁹²⁹ ile,
Mes eger ҡılsa hem bu hey'et ile,
- 1791 Ğayr-ı insān cimā'ıda inzāl
Bolsa bu hükmde-durur, yād al.
- 1792 Nazar u fikr birle kilse menī,
Uşbu mezkūr hükmde bil anı.
- 1793 Uşbular müfsid-i hac irmes, bil,
Ger bular vāķı' olsa sin ҡan ҡıl.
- B93b 1794 Bilgil üçünçi bar-durur taṭyīb,
Sañga hāṭır-nişān ҡılay aytıp.
- 1795⁹³⁰ Her ni andın ğaraż ise hōş-bū,
Ṭībni bil ki bar-durur uşbu:
- 1796 Mişl-i müşğ ü gül 'abīr ü 'anber ü gül,
Za'ferān u benefşe vü sünbül.
- 1797 Mīveler bil ki munda dāhil imes,
Ğaraż andın çü yahşı id bil imes.
- 1798 'Uzv-ı kāmilğa ҡılsañg isti'māl,
Yahşı id hükmin aytayın, yād al.
- A229 1799 Mişl-i sāk u baş u but u bāzū,
Her birige eger tiger hōş-bū,
- 1800 Her niçe meclis itsenğ isti'māl,
Ança ҡan ҡılğa sin munı, yād al.

⁸ fi'lingğa B.

⁹ kenār-ı şehvet: kenār u şehvet A.

¹⁰ B'de yok.

- 1801 Ger barı tenni eylesenġ tatyīb,
Bolsa bir meclis içre⁹³¹ bil işitip.
- 1802 Saŋga bilgil bu vaqt bir kan bes,
Birdin artuġ bu vaqt hācet imes.
- 1803 Tīb hūkmidedür hizāb, iy yār,
Andın itkey sin ictināb, iy yār.
- 1804 Līk hōş-būga kim ki tutsa özin,
Kan kılur ger işitse şer' sözin.
- 1805 Köyse meclis ara eger hōş-būy,
Bāk imes bolsa bu kadar hōş-būy.
- B94a 1806 Yana mahtūr bu-durur, yād al,
Kılma iħrām⁹³²da ayag⁹³³ isti'māl.
- 1807 'Uzv-ı kāmilga ger tigürsenġ yaġ,
Munġa hem kan durur saŋga ol çağ.
- A230 1808 Yana bişinçi bar tikilgen ton,
Min diyin bu tariġ bilgen ton.
- 1809 Her ni kim kiygülük-turur mundın,
Digenim ol-durur⁹³⁴ ġaraž tondın.
- 1810 Ötüġ ü bōrk ü könglek ü tünbān,
Kepenek birle cübbe vü haftān.
- 1811 Kiyiz olsun ger ip bile örġen,
Barı bu hūkmde-durur, örġen.
- 1812 Kiysenġ anı tamām bir⁹³⁵ künde,
'Ādeti dik ni hūkmdür munda^{936?}

⁹³¹ bolsa bir meclis içre: 'Arafat içre bolsa B.

⁹³² iħrāmdın B.

⁹³³ yaġ B.

⁹³⁴ ol-turur B.

⁹³⁵ her B.

⁹³⁶ anda B.

- 1813 Munda hem sanğa lāzım olğay ƙan,
Öçkü yā uynı ƙılğa sin ƙurbān.
- 1814 Tonrı her⁹³⁷ künde kim ki bar⁹³⁸ furşat,
Çıkarıp kiyse tört biş nevbet,
- 1815 Her niçe kiygenige ƙan ƙılsun,
Mes'ele şer'de budur, bilsün.
- 1816 Meger ötüknı⁹³⁹ ka'bıdın ƙuyırak
Kiyiben, kiyge sin anı ol çak.
- A231, B94b 1817 İmdi altınçısın işitkey sin,
Sanğa diy kim, bu vaqt nitkey sin.
- 1818 Yapsa er başnı, yüzini hatun,
Bu iki kişi dağı ƙan ƙılsun.
- 1819 Rub'ıça ger yapılsa bu ikki yir,
Bir kün ölse bu işke ƙan bir, dir.
- 1820 Bil ki yitinçi bu-durur bī-şek,
Ƙırkmağ bir tüg olsa yā üzmeğ.
- 1821 Ƙırksa çar yekçe saç u sağal,
Yā tamām özge 'üzvdın yād al,
- 1822 Mişl-i ƙoltuk tügi⁹⁴⁰ vü 'āmmesini
Ƙıl ƙıyās uşbularge⁹⁴¹, yā nesini⁹⁴²
- 1823 Yā hacāmet yirini ƙırkılsa,
Ya⁹⁴³ barığa kirek ki ƙan ƙılsa,

⁹³⁷ bir B.

⁹³⁸ ol B.

⁹³⁹ ötüğ ki: ötüğke B.

⁹⁴⁰ yüki: B.

⁹⁴¹ uşbularğa B.

⁹⁴² yā nesini: Hasanov: hemmesini.

⁹⁴³ bu A.

- 1824 Yana mahzūr tırnaq⁹⁴⁴ almaktur⁹⁴⁵,
Sin işit sözlerini mundaktur⁹⁴⁶.
- 1825 Bir ilig tırnağın tamām almak,
Yā alinsa ayāğnı⁹⁴⁷ hem mundak,
- A232 1826 Yā kişi tırnağın alur h̄in,
Alsa her meclis içre törtele sin,
- 1827 Uşbu işlerge bar anğa bir kan,
Öçkü yā koynı ol kıtur kurbān.
- B95a 1828 Tört mecliste⁹⁴⁸ her⁹⁴⁹ birin alsa,
Tört kandur anğa kulak salsa.
- 1829 Bir ayak, bir iligni kim ki tamām,
Almasa⁹⁵⁰ kan anğa yok ol hengām.
- 1830 Tokkuzunçını bil, ki bar mundak,
Farz tavfını bī-vuzū kılamak.
- 1831 Kim ki muhdiş bu tavf kılsa edā,
Yā cünüb bolsa özge tavf ara,
- 1832 Lāzım olğay bu iş için bir kan,
Bu maħal bir koy eylesün kurbān.
- 1833 İmdi onunçısını⁹⁵¹ aytay, bil,
Bu yosunluk ki dir min, andak kı.
- 1834 ‘Umreniñ sa‘y u tavfı kılganda,
Ger kişi bolsa bī-vuzū anda,

⁹⁴⁴ birmek A.

⁹⁴⁵ almakdur B.

⁹⁴⁶ mundakdur B.

⁹⁴⁷ ayaknı A.

⁹⁴⁸ meclisde A.

⁹⁴⁹ bir B.

⁹⁵⁰ eylese B.

⁹⁵¹ onunçını hem B.

- A233 1835 Kılmasa ger i'āde uşbu kişi,
Anğa bolğay bu vaqt⁹⁵² kanning işi.
- 1836 Yana maḥzūrni işit mundak:
Farz tavfin cünüb edā kılmak,
- 1837 Bu yosunluk bu iş için kan kııl,
Tive yā uynı munda kurbān kııl.
- 1838 Yana tavf-ı ziyāret olğanda,
Bolsa mekşūf 'avratı anda,
- B95b 1839 Yapılır 'uzv, rub'ıdın köprek
Bolsa, mekşūf kan kirek itmek.
- 1840 Ger necāset tonuğda bar ol h̄in,
Her niçe köprek olsa dirhemdin,
- 1841 Ger bu yanğlıg tavāf iter her kim,
Bolmağay anğa h̄iç nime lāzım.
- 1842 Yana bir farz-ı tavfi⁹⁵³ eyler çağ⁹⁵⁴,
Terk-i üç şavt bolsa yā azrak,
- 1843 Munğa hem kan bolur anğa⁹⁵⁵ lāzım,
Kannı kılmakka bolsun ol 'āzım.
- A234 1844 Çıkmas ihrāmdın bu nev' kişi,
Kılmağunça yana bu tavf işi,
- 1845 Sin ziyāret tavāfi⁹⁵⁶ kılganda,
Terk eger bolsa tört şart⁹⁵⁷ anda,
- 1846 Yana eyyām-ı naḥrdın te'h̄ir,
Farz-ı tavfi ger olsa kııl kan, bir.

⁹⁵² bolğay bu vaqt: bu vaqt boldı B.

⁹⁵³ farz-ı tavf B.

⁹⁵⁴ çağ A.

⁹⁵⁵ bolur anğa: anğa bolur B.

⁹⁵⁶ sin ziyārat tavāfi: farz-ı tavfini kim ki

⁹⁵⁷ tört şart: ekşeri B.

- 1847 Yana mahtūr uşbudur tohtat,
'Arafat içre ger turar fursat.
- 1848 Burnaraq ger imāmdın yir kim,
Çıksa bir kan bolur anğa lāzım.
- 1849 Yana terk olsa vācibī kişige,
Koyını kurbān kılur bu terk işige.
- B96a 1850 Bil ki her⁹⁵⁸ vācib işleridin eger
Terk bolsa hac ehliğa ekşer,
- 1851 Hükmi bardur bu nev' örgen-dik,
Barı vācibni terk kılğan-dik.
- 1852 Yana bir bu-durur işit, her kim
Songgi⁹⁵⁹ vācibni eylese taqdim.
- A235 1853 Kim ki bu nev' kılssa⁹⁶⁰ ol yitkey,
Ol kişi bu işige kan itkey.
- 1854 İmdi on sikkizinçisin işiting,
Ni⁹⁶¹ yosunluk ki dir min, andak iting.
- 1855 Kim ki miqāttın ötüp muhrim
Bolsa, kurbān bolur⁹⁶² anğa lāzım.
- 1856 Uşbu işler ki boldı mūcib-i kan,
Kimgе kim 'özr birle bolsa ol ān,
- 1857 Anı üç işge sin muhayyer bil,
Biri oldur ki zibh eyler, bil.
- 1858 Yāhud üç kün anğa şiyām irür,
Altı miskinge yā ta'am birür⁹⁶³

⁹⁵⁸ bu B.

⁹⁵⁹ songı B.

⁹⁶⁰ bolsa B.

⁹⁶¹ bu B.

⁹⁶² olur B.

⁹⁶³ irür B.

- 1859 Birgölük nime buğday olsa ol ān,
Kişi başığa bar iki batman.
- 1860⁹⁶⁴ Bardur ikkinçi kısım ara niçe ism⁹⁶⁵,
Şadka mücibi-durur bu kısım.
- 1861 Yağ u hoş-bū vü kırkmaq yolmaq,
Tigse yā bolsa 'uzvdın azraq.
- A236 1862 Yā sahal birle başnı kırkılsa,
Rub'ıdın azraq irgenin bilse.
- 1863 İmdi aytay ikinçi kısımğa ism,
Şadka mücibi-durur bu kısım.
- B96b 1864 Bu digenlerniñ⁹⁶⁶ itse azraqını,
Yā yana kişi saç u tırnağını,
- 1865 Salsa yā alsa yā tahāratsız,
Farz tavfını eylese bilingiz.
- 1866 Yāhud on bitni kişi öltürse⁹⁶⁷,
Hükmini aytayın, kişi sorsa,
- 1867 Bolsa yā terk-i vācib işleridin,
Azraqı bilge sin bu her biridin.
- 1868 Şadka nişf şā' buğday bir,
Tut kulak, şer' ehli mundağ dir.
- 1869 Bir bit öltürse⁹⁶⁸ bir kişi ol ān,
Kılur ol kişi şadka loğma-i nan⁹⁶⁹.
- 1870 Kim ki öltürse ikki yā üç bit,
Şadka buğday oldı⁹⁷⁰ bir kef⁹⁷¹ işit.

⁹⁶⁴ 1860. beyitin bir tekrarı var.

⁹⁶⁵ Mısra B'de: İmdi aytay ikinçi kısımğa ism.

⁹⁶⁶ digenlerni B.

⁹⁶⁷ öldürse B.

⁹⁶⁸ oldur B.

⁹⁶⁹ loğma-i nan: loğma vü nan B.

⁹⁷⁰ boldı A.

A237 1871 Yonsa⁹⁷² ger bir tügin eger muhrim,
Sadka bir kef ta'am olur lazim.

10. Mahturatning İkkinçi Nev'İning Beyanı

1872 Budur ikkinçi nev' mahturat,
Kim burunraq anğa dip irdim⁹⁷³ at.

1873 Bil ki bar mucib-i cezā bu nev',
Tut kulak, serh itey sanğa bu nev',

B97a 1874 Bilge sin mucib-i cezā mahtur,
Şayd birini katl kilmaktur⁹⁷⁴.

1875 Şayd sarı işāret er itseng,
Şayd iterge delālet er itseng,

1876 Bu cihetlerdin olsa şayd katil,
Uşbularnı dağı bā hükmdede bil.

1877 Bolsa ol yirde ger satık-sevdā,
Şaydnı ikki 'adl kılsa bahā;

1878 Ger harid ü fūrūhtsızdur yir,
Tut kulak, ser' ehli mundaq dir.

A238 1879 Bir harid ü fūrūhtluk yir tap⁹⁷⁵,
Kim bu mahtelga bolgay ol akreb.

1880 Niçcege kılsalar bahā ol hāl,
Ol bahā birle zibh iter nime al.

1881 Mekkede ol nimeni kurbān kıl,
Yā bu kıymet bile ta'am algıl.

⁹⁷¹ buğday boldı bir kef: bir kef oldı buğday B.

⁹⁷² bolsa A.

⁹⁷³ aydım B.

⁹⁷⁴ kilmaktur B.

⁹⁷⁵ dep B.

- 1882 Anı miskīnge⁹⁷⁶ kısmet it ol ān,
Kişi başığa ikirer batman⁹⁷⁷.
- 1883 Yā bu iş kılğuluk bolur⁹⁷⁸ anğa,
Rūze tutsun her⁹⁷⁹ ikki batmanga⁹⁸⁰.
- 1884 Ger bu kıymetni kısmet eyler çağ,
Artsa nişf şa'dın azrak.
- B97b 1885 Şadka kılmak-turur anğa lāzım,
Yā bu artuk üçün bolur şāyim.
- 1886 Şaydnıñ kıymeti eger ol çak⁹⁸¹,
Bolsa, ger nişf şa'dın azrak
- 1887 Hükmi zıkr eylegen kibidür, bil,
Uşbu zıkr eylegen kibi kılğıl.
- 1888 Şaydnı⁹⁸² her kişi ki nākış iter,
Nākış itken kişini bil ki, niter:
- 1889 Kıl bahā nākış u selīmni hem,
Sin tefāvütüni şadka bir ol dem.
- A239 1890 Şaydnı⁹⁸³ her kişi bu nev' itse,
Kaça almasa her kişi yitse,
- 1891 Kıymetini tamām şadka birür,
Mes'ele bilge sin ki mundağ irür.
- 1892 Uvşatur ger yumurtka muħrim,
Şadka kıymeti bolur lāzım.
- 1893 Şaydta ortak olsa muħrimler,
Her birige tamām-ı kıymet bar.

⁹⁷⁶ miskīn B.

⁹⁷⁷ patman B.

⁹⁷⁸ kılğuluk bolur: kılğuluk-turur B.

⁹⁷⁹ bir B.

⁹⁸⁰ patmanga B.

⁹⁸¹ çağ A.

⁹⁸² şaydnıñ B.

⁹⁸³ şaydnıñ B.

- 1894 Her ni müfridka lâzım olsa cezâ,
Birgüsi kârin anda ikki bahâ.
- 1895 Şayd kim anı muhrim öltürdi,
Şer' ili muni⁹⁸⁴ meyte⁹⁸⁵ dik kördi.
- B98a 1896 Ger helâl itse şayd bilgey siz,
Muhrim andın yise, irür câyiz.
- A240 1897 Kâtl kılsa bularnı ger muhrim,
Bolmağay anğa hiç nime lâzım.
- 1898 Peşşe vü bürge vü yana sıçkan,
Keleş ü anı u yılan u çayan,
- 1899 Böri vü şîr vü her ni derrende,
Bâk imes kâtl kılsalar anda.
- 1900 Kargâ murdâr nimeni ger yir,
Muhrim öltürse bâk irmes dir.
- 1901 Bâk imes bolsa seng-poşt ü kongız⁹⁸⁶,
Haşarât olsa dağı budur söz.
- 1902 Bil ki bardur Harem'de şayd harâm,
Niççe kim bolmasa sanğa ihrâm,
- 1903 Her kişi kâtl kılsa şayd-ı Harem,
Kıymetin şaydka eylesün ol dem.
- 1904 Yâ mesākînge⁹⁸⁷ birmek oldı ta'âm,
Yok revâ şaydlik⁹⁸⁸ ol hengâm.
- 1905 Bolsa şayd Harem'de ger şirket,
Bir bahâ müstakîm bolur, tohtat.

⁹⁸⁴ sözi B.

⁹⁸⁵ meyyit B.

⁹⁸⁶ tonguz B.

⁹⁸⁷ mesākînga B.

⁹⁸⁸ şavmlık A.

- A241 1906 Ursa⁹⁸⁹ kisse Harem ot u yıgaçın,
Kıymetin şadka eylesün ol h̄in.
- 1907⁹⁹⁰ Kismağ, urmağ dik oldı otlanmağ,
Kılmağay sin Harem'de sin mundağ.
- B98b 1908 Tikken, ikken ger olsa bu her bir,
Yā tiken kim atı-durur izhir.
- 1909 Yā kuruğ bolsalar nidür aḥkām?
H^vāh kis ḥ^vāh nef^c al ol hengām.
- 1910 Bolsa mülk içre ger⁹⁹¹ dıraḥt u giyā,
Lāzım olğay kisilse ikki bahā.
- 1911 Boldı muḥrimğa niçe iş cāyız,
Barçasın aytayın, işitkey siz.
- 1912 Bağlasaṅ bilge nafağa hemyānı,
Bāk imes tikken olsa hem anı.
- 1913 Yana ḥammām u sāye buşmas, bil,
Anda kir ḥ^vāh munda olturgıl.
- 1914 Uçrasa atlık u yayak her kim,
Ün bile telbiye disün muḥrim.
- 1915 Çıksa ürge vü inse inişke,
Aytun telbiyeni her işke.
- A242 1916 Hāldın ḥālğa çü naql itse,
Telbiye kirek ol çağ⁹⁹² aytsa.

11. Ḥac Erkānınınṅ Beyānı

- 1917 Ḥacda rükn ikki boldı, işitkil,
Her ikisin aytay, işit, bil.

⁹⁸⁹ üzse B.

⁹⁹⁰ Bu beyit A'da yok.

⁹⁹¹ eger B.

⁹⁹² çağ A.

- B99a 1918 Farz-ı hāricni şart dirler, bil⁹⁹³,
Rükn dirler farīza-i dāhil.
- 1919 Anda bir tağ bar⁹⁹⁴, atı ‘Arafāt,
Rükn bil anda turmaq ol evkāt.
- 1920 ‘Arefe küni kim tüş ivrüldi,
Bil ki turmaq maḥalları boldı.
- 1921 ‘Arefe tokkuzunçı kündür, bil,
Munı zū'l-ḥicce başıdın sanāğıl.
- 1922 Vaqtını bil ki bar-durur⁹⁹⁵ munça,
‘İyd-ı azhā tanğı yarugunça,
- 1923 Bu digen vaqtlarda bir sā‘at,
Kıl vuḳūf anda kim irür tā‘at.
- A243 1924 Ḥ‘āh atlıktur⁹⁹⁶ anda ḥ‘āh yayaq,
Ḥ‘āh uyu anda ḥ‘āḥ bol oygak.
- 1925 Ḥ‘āh tur anda ḥ‘āh sin yatqıl,
Her ni kıl, sā‘atī tavaḳḳuf kıl.
- 1926 ‘Urene batnıda velī turma,
Anda turmağnı⁹⁹⁷ sin revā körme.
12. Ḥacnıñ İkkinçi Rükniñ Beyānı⁹⁹⁸
- 1927 İmdi ikkinçi rükn işitkil,
Bu ziyāret tavfıdur, bil.
- B99b 1928 Vaqtını bil ki bardur üç kün,
Dāhil-i vaqttur yana iki tün.
- 1929 ‘İyd şubḥıdur ibtidāsı anıñg,
Bolur üç küngeçe edāsı anıñg.

⁹⁹³ Mısra B’de: Farz-ı hāricde şartlar dir bil

⁹⁹⁴ tağ bar: tağdur B.

⁹⁹⁵ bardur B.

⁹⁹⁶ atlıktur A.

⁹⁹⁷ turmağnı B.

⁹⁹⁸ Başlık B’de: İkkinçi rükniñ beyanı.

- 1930 Uşbu üç kün içide ikki tüni,
Dāhil-i vaqt-ı tavf it muni.
- 1931 Bil ki bu vaqt yitti şavt kirek,
Şavtnı bil, luğatta bardur tek.
- A244 1932 Özge ma'nidedür işit her şavt,
Munda öy gerdişini dirler şavt.
- 1933 Ger bu ivrülme⁹⁹⁹ olsa terk ol ān,
Lāzım olğay bu iş için qurbān.

13. Hac Vācibātınınğ Beyānı¹⁰⁰⁰

- 1934 Hacda bilgil ki biş-turur¹⁰⁰¹ vācib,
Barını kıl edā yiride bilip.
- 1935 Şubh-ı 'ıyd olsa ötüben 'arefe,
Boldı vācib vuķūf müzdiga.
- 1936 Bu digen yirde sā'atī turgıl, işāret
Uşbu turmaķnı anda vācib bil.
- 1937 Sa'y kılğıl Şafā vü Merve ara,
Vācib oldı bu fi'l kılmaķ¹⁰⁰² edā.
- 1938¹⁰⁰³ Sa'ynı sin Şafā'dın¹⁰⁰⁴ it bünyād,
Merve sarıga bar bu söz, tut yād.

B100a

- 1939 Saᅡga keyfiyyetin diyin kılğıl,
Sa'ynı tavfdın kiyin kılğıl.

A245

- 1940 Merve'din kil yana Şafā sarıga,
Uşbu işdür hac ehliᅡa barıga .

- 1941 Munda bilgil ki yitti şavt kirek,
İkki şavt oldı barmaķ u kilmek.

⁹⁹⁹ bu ivrülme: üçev birök B.

¹⁰⁰⁰ Bu başlık B'de yok.

¹⁰⁰¹ biş-durur A.

¹⁰⁰² kılğıl B.

¹⁰⁰³ B'de 1938 ile 1939. beyitlerin yerleri deᅡişik.

¹⁰⁰⁴ Şafā'da B.

- 1942 Bilgil üçünçi vācibin mundaq,
Bar-durur¹⁰⁰⁵ ol Minā'da taş atmaq.
- 1943 Atqa sin tört künde taş yitmiş,
Başlağıl 'ıyd künidin bu iş.
- 1944 'ıyda yitti taşnı at munda,
Altmış üçni atqıl üç künde.
- 1945 Atqa sin her künide üç nevbet,
Her kaçan atqanıñda yitti taş at.
- 1946 Kim ki āfākī olsa tavf ara,
Vācib oldı tavāf-ı şadr anğa.
- 1947 Qaysıdur bu tavāf diy¹⁰⁰⁶ bende,
Hacnıñ a'mālını tüketkende¹⁰⁰⁷.
- 1948 Ka'be ivini yitti tavf kılınğ,
Tavf-ı şadr uşbu tavf boldı biling.
- A246 1949 Reml ü sa'y munda yok hācet,
Kıl tavāf-ı vidā' bu fırsat.
- B100b 1950 Yana baş kırk yā saç it taqşır,
Boldı vācib bu, kılmagıl taqşır.
- 1951 Munda taqşır qaysıdur, bilgil,
Bir ilig saçnıñ ucıdın kem kıl.
- 1952 Halk u taqşır eyle naır küni,
'ıyddur kim diyildi naır munı.
14. Hac¹⁰⁰⁸ Sünnetleriniñ Beyanı
- 1953 Hacda bilgil ki törttür sünnet,
Tut kulak, barçasığa aytay at.

¹⁰⁰⁵ bardur B.

¹⁰⁰⁶ dir B.

¹⁰⁰⁷ tökkende B.

¹⁰⁰⁸ Hac B.

1954 Muni āfāki eylesün ma'lüm,
Sünnet oldı anğa tavf-ı kudüm.

1955 Mekke'ge¹⁰⁰⁹ kirgeç oğ tavāf kılınğ,
Bu dağı yitti tavf boldı biling.

1956 Yana bir sünnet-i hac oldı reml,
Şavt üç bolğuça sin it bu 'amel.

A247 1957¹⁰¹⁰ Bu 'amel kıysıdur, min aytay bil,
Tipret ilginğni vü tahayyür kıl.

1958 Kim ki avvalğı tavf kılsa remel,
Özgede ihtiyāc imes bu 'amel.

1959 Sa'y kılğıl ki sa'y sünnettür,
Yügürürge işit ki bu attur.

1960 Yörürünğde Şafā vü Merve ara,
Anda bu sa'ynı kitür bercā.

B101a 1961 Anda mīleyn ahdareyn-durur,
Uşbu ikkininğ¹⁰¹¹ arasında yügür.

1962 Sünnet oldı bu taş atar eyyām,
Kiçeler bol Minā'da ol hengām.

1963 Uşbu zıkr eylegendin¹⁰¹² özgeleri,
Müstahab yā edebtür özge barı.

15. Tafşil Bile Hac A'mālınınğ Beyānı¹⁰¹³

1964 İmdi hac farz u vācib ü sünnetin,
Müstahab¹⁰¹⁴ u¹⁰¹⁵ yana edeb digenin,

¹⁰⁰⁹ Mekke'ğa B.

¹⁰¹⁰ B'de 1957 ile 1958. beyitlerin yerleri değışik.

¹⁰¹¹ ikki B.

¹⁰¹² eylegen dik B.

¹⁰¹³ Başlık B'de: Hac ādāblarınınğ beyānı.

¹⁰¹⁴ müstahabdur B.

¹⁰¹⁵ B'de yok.

- A248 1965 Sizge tafşil ile beyān kılayın,
Bilmegen¹⁰¹⁶ bolsanğız¹⁰¹⁷ ‘ayān kılayın.
- 1966 Kim ki hac cānibiğa ‘azm itse,
Bu seferni özige¹⁰¹⁸ cezm itse,
- 1967 Her ni kim qarızı bar, edā kılsun.
Hasmlarnı barın rızā kılsun.
- 1968 Tevbe kılsun barı günehleridin,
Yaman işlerdin ötsün ol barıdın.
- 1969 Dōstlarnı barın vidā‘ itsün,
Barıdın himmet isteбен kitsün.
- 1970 Anda ol vaqt bolsa māl-ı helāl,
Nafaqa kılsun ol bu yolda¹⁰¹⁹ bu māl.
- B101b 1971 ‘Azm itip öyidin çıkar fırsat,
Öyde kılsun namāz iki rek‘at.
- 1972 Okuğuluknı bil ki bardur bu,
Munda kulyā vü kulhüva'llāh oku.
- 1973 Okusun bu du‘ā ötep bu namāz,
Körsetip Tingri der-gehida niyāz:

A249 Allāhümme ente’s-şāhibu fi’s-seferi ve’l-mūnisi fi’l-ḥadāri ve’l-ḥaliyfetu fi’l-ehli’l-veledi aḥfaznā ve iyyāhüm min külli āfetin ve ‘āhetin allāhümme bike inteşertü ve ileyke teveccetü ve bike i’taşamtu ve ‘aleyke tevekkeltü allāhümme ente şakatıy ve ente ricā’i ekfini mā ehemmenī ve mā lā entehüm bihi ve mā ente a’lemü bihi minnī ‘azze cāreke ve lā ilāhe gayruke allāhümme zevvidni’takvā ve B102a aḡfir lī (1) zūnūbiy ve vecihni li’l-ḥayri eynemā teveccetü. Allāhümme innī e’ūzu bike min ḡaşā’i’s-seferi ve kātibe’l-munkalebi ve’l-ḥūri ba‘de’l-kevni ve A250a sū’i’l-manzarı fi’l-ehli ve’l-mālī ve’l-veledi ve’l-(1) aşhābi. Allāhümme ec‘alnī ve iyyāhüm fī cevāriki.

¹⁰¹⁶ hacnıñ B.

¹⁰¹⁷ a’mālını B.

¹⁰¹⁸ öziğa B.

¹⁰¹⁹ bu yolda: yolıda B.

1974 Öyidin bu sefergä¹⁰²⁰ çıkkanda,
Bu bitilgenni aytsun anda:

Bi'smi'l-lāhi'r-raḥmani'r-raḥīm bi'smi'l-lāhi lā ḥavle ve lā kuvvete illā bi'l-lāhi'l-'aliyyi'l-'azīm tevekkeltü 'alā'llāhi allāhümme inni lem aḥrec baṭaren ve lā riyā'en ve lā sem'aten bel ḥaracte ibkā'e saḥatike ve ebtigā'e marzātike ve қа-żā'e farzike ve itbā'e sünneti nebiyyike ve şevken B102b/1 'ilā liķā'ike allāhümme vefkatī limā tuḥibbu ve terzā ve aḥfaznī mine'ş-şeyṭāni'r-racīmi.

1975¹⁰²¹ Okusun zāhir eyleben iḥlās,
Āyete'l-kürsī vü yana iḥlās.

1976 Okusun bu du'ānı atlansa,
Bu du'ānı kirek kim¹⁰²² örgense:

A250b Bi'smi'l-lāhi' el-ḥamdu li'llāhi'l-lezīy hedānā li'lislāmi ve 'allemnā el ḳur'āne ve men 'aleynā nebiyyihi 'aleyhi's-selām el-ḥamdu li'l-lāhi'l-lezīy ca'alnā ḥayre ümmetin uḥricet li-ennāsi subḥāne'l-lezīy saḥḥara lenā hezā ve mā künnā lehu muḳarrenīn ve iffā ilā rabbanā münḳalebūne.

1977 Yitse¹⁰²³ mīkatka yavuḳ bu kişi,
Anda mezkūr boldı ḳılur işi.

1978 Min digen kibi baḡlaban iḥrām,
Eylesün Mekke cānibiga ḥırām.

B103a 1979 Her ḳaçan kim ḥarām yirge yiter,
Anda uşbu du'ā tekellüm iter:

Allāhümme hezā'l-beyte beytike ve'l-ḥarami ḥaramike ve'l-ümmeti ümmetike ve'l-'abdi 'abdike ve hezā'l-maḳāmi'l-'āyid el-müstahīrūke mine'n-nāri A251a (1) faḳınā min 'azābike tevme teb'aşi 'ibādike ve veffiknī limā tuḥibbu ve terzā ve ḥarrim laḥmī ve bedenī ve şı'rī ve beşerī 'alā'n-nāri.

¹⁰²⁰ seferde B.

¹⁰²¹ B' de beytin mısralarının yerleri deḡişik:

Okusun zāhir eyleben iḥlās

Āyete'l-kürsī ve yana iḥlās

¹⁰²² ki B.

¹⁰²³ yana B.

1980 Ka'be'ga¹⁰²⁴ çü yavuşsa,
Her kaçan Ka'be'ga közi tüşse,

1981 Aytsun uşbularnı ol fırsat,
Digülükler budur, diyin tohtat:

Allāhü ekber allāhü ekber allāhümme ente's-selām ve minke's-selām hayyinā rabbenā bi's-selāmi allāhümme B103b/1 zid beytike hezā ta'zīmen ve teşrīfen ve maḥābeten ve tekrīmen ve zid min ḥaccin evi'temere ta'zīmen ve teşrīfen ve maḥābeten ve tekrīmen.

1982 Her kaçan bolsa Ka'be'ga yiteri,
Barsun¹⁰²⁵ ol Mescid-i Ḥarām sarı.

1983 Bar nebī-şibih işigi anda,
Kirsün andın¹⁰²⁶, aytsun ol ānda:

A251b, B103b /1 Allāhümme hezā ḥaramike ve mā'menüke kulti ve kavlike'l-ḥakku ve min daḥlihi kāne āminā allāhümme ḥarreme laḥmi ve demī 'alā'n-nāri ve kīnā min 'azābıke yevme teb'aşu 'ibādıke.

1984 Mescid içre ayak yalaᅇ olgıl,
Ṭavf eylerde hem bu reng olgıl.

1985 Oğuıl bu du'ānı mescid ara,
Anda bardur oğuıluᅇ bu du'ā:

B104a/1 Bi'smi'l-lāhi ve 'alā milleti resūli allāhi'l ḥamdü li'l-lāhi'l-lezī belleᅇanı beytihi'l-ḥarame allāhümme eᅇtaᅇ liy ebvābi raḥmetike ve maᅇfiretike ve edᅇilnī fiᅇā ve a'lık 'alā ebvābi ma'āşıyke ve ᅇabbibniye'l-'amele biᅇā.

1986 Ka'be'ga sin yavuk yitişkende,
Köter ilginᅇni, ayᅇkıl anda:

A252 Allāhu ekber allāhu ekber. Allāhümme ente's-selām ve minke's-selām hayyinā rabbenā bi's-selām ve edᅇilnā dāre's-selām. Allāhümme zid beytike hezā teşrifem ve ta'zīmen. Allāhümme taᅇabbel tevbeti ve aᅇalnī 'uşretī vaᅇfir ᅇaᅇi'yeti yā ᅇannāni yā mennāni bi'smi'l-lāhi's-selāmi 'alā resūli'l-lāh.

¹⁰²⁴ Mekke'ga B.

¹⁰²⁵ barsa B.

¹⁰²⁶ anda B.

Allāhümme aġfirī zünūbi B104b/1 ve efaḥ lī ebvābi raḥmetike es-selāmu ‘alā melā’yiketi'l-lāhü eşhedü en lā ilāhe illā'l-lāh ve enne muḥammeden ‘abduhu ve resūluhu bi'smi'l-lāhi daḥalte ve ‘alā'l-lāhi tevekkeltü. Allāhümme ahdī ḳalbī ve saddid lisānī ve ḳabl tevbeti ve şebbitnī bi'l-ḳavli's-şābiti fi'l-ḥayavāti'd-dünyā ve'l-āḥireti. Allāhümme A253 essālūke fī zamānī hezā ve in tarḥamni ve taḳul ‘uşrati ve tażi‘ (1) ‘an vizri. Allāhümme edḥalnī bi raḥmetike fī ‘ibādike's-şāliḥin.

- 1987 Hacerü'l-esved utrusıda barıp,
Ayt tekbirni ilig köterip.
- 1988 Būse ḳıl taşnı yā ilig sürgil.
Uş munı istilām dirler, bil.
- 1989 Tıḳılışdın müyesser olmasa bu,
Taşka bakıp selām¹⁰²⁷ ile yörü.
- B105a 1990 İliginġ birle sin işāret ḳıl,
Uşbu vaḳt uşbularnı sin oḳuġıl:

Bi'smi'l-lāhi allāhu ekber eşhedü en lā ilāhe illā'l-lāhu ve enne muḥammeden ‘abduhu ve resūluhu āmentü bi'l-lāhi ve kefertü bi'l-cinneti ve't-ṭāġuti va'l-lāti ve'l-‘azzī ve mā ya‘budūne min dūni'l-lāhi inne veliyyü'l-lāhi nezele'l-kitābe ve hüve yetevella's-şāliḥin lā ilāhe illa'llāhi imānen A254 (1) bike ve taşdıken bi-kitābike ve vefā'i bi ‘ahdike ve ibtā'an li sünneti nebiyyike. Allāhümme aġfirliyy zünübī ve ṭahhir ḳalbi ve'sraḥliyy şadri ve yesirli emriyy ve mā ‘āfanī mimmen yu‘āfa.

- 1991 Bu digenlerni eyleben ma'lūm,
Ḳılġa sin niyyet-i ṭavāf-ı ḳudūm.
- B105b 1992 İzṭibā' eylegil bu fursatta,
Ḳaysıdur izṭibā' bil atta.
- 1993 Çeb-i kitfka¹⁰²⁸ ridā uçın¹⁰²⁹ salıp,
Örtesin rāst ḳoltuġungdın alıp.

¹⁰²⁷ işāret B.

¹⁰²⁸ kitfğa B.

¹⁰²⁹ uçını A.

- 1994¹⁰³⁰ Çeb-i kitfka yana bir uçını sal,
İztibā uşbudur, munı yād al.
- 1995 Her şerāyit ki bar namāz ara,
Kiltür anı tavāf ara bercā.
- 1996 Līk bilgil tavāf kılğanda,
Söz aytmaq mubāhdur anda.
- A255 1997 Eylegey sin ri'āyet-i tertīb,
Aytayınğ, hatırınğda al işitip.
- 1998 Sin Hacer'din tavāf kıl bünyād,
Öyni sol kolğa¹⁰³¹ kıl, bu söz tut yād,
- 1999 Tavfını başlaban Hacer sarıdın,
Eylegey sin tavāf taşkarıdın.
- 2000 Bolmasa tavf başlamak taştın¹⁰³²,
İvrülüp başka¹⁰³³ vit yana baştın.
- 2001 Bilge sin kim tavāf eyler ān,
Tavf kılğıl hatim ü şādurvān.
- 2002 Uşbu ikkini öyge dāhil bil,
İvrülürde bularnı öy sarı kıl.
- 2003 Ka'be'ni ivrülürde sin munı bil,
Tavfını mescid içide¹⁰³⁴ kılğıl.
- B106a 2004 Uşbu mescidniñ atı boldı Harām,
Munıñ içinde¹⁰³⁵ ivrül ol hengām.
- 2005 Şavt üç bolğuça sin it sür'at,
Yügürüp tipret igniñ¹⁰³⁶ ol furşat.

¹⁰³⁰ B'de yok.

¹⁰³¹ kolda B.

¹⁰³² baştın B.

¹⁰³³ taşka A.

¹⁰³⁴ içinde B.

¹⁰³⁵ idin A.

¹⁰³⁶ ilginğ B.

- A256
- 2006 Yügürür vaktı bolsa ger tıķılış,
Tur eger fürce¹⁰³⁷ tapsanğ, eyle bu iş.
- 2007 Tört āheste şavt kıl anda,
İstilām it Hacer'ğa yitkende.
- 2008 Şavtlarınğ arasında munı bil,
Sin muvālātnı ri'āyet kıl.
- 2009 Yitti tavf eyleben Hacer'ğa yit¹⁰³⁸,
İstilām-ı Hacer bile¹⁰³⁹ ham¹⁰⁴⁰ it¹⁰⁴¹.
- 2010 Yitti şavt ile mültezem kilgil,
Bu icābet yiri-durur bilgil.
- 2011 Ka'be astārıǵa¹⁰⁴² ilig uruban,
Kuçka sin Ka'be tamını turuban.
- 2012 Bu du'ā uşbu yirde sin oğul,
Oğuluk bu yirde budur, bil:

Allāhümme yā rabbi beyti'l-atıke 'raķabetī mine'n-nāri ve a'adnī mine'ş-şeytāni'r-racīm ve a'adnī min külli B106b/1 sū'in vaķni'nī bimā razaķatī ve bārek liy fīmā āteytenī. Allāhümme inne hezā'l-beyte beytike ve'l-'abdu 'abdike ve hezā'l-muķāmi'l'-āyizü bike mine'n-nāri allāhümme ec'alni min ekreme A257 (1) vāfidüke 'aleyke.

- 2013 Hākka hamd u resülka şalavāt,
Dige sin uşbu yirde ol evķāt.
- 2014 Dil ü cān birle munda hāzır bol,
Cem' kıl özni, cem'-hātır bol.
- 2015 Hācetiñni Hudāy'dın tilegil,
İsticābet yiri budur, sin bil.

¹⁰³⁷ furha B.
¹⁰³⁸ yitip B.
¹⁰³⁹ bilen B.
¹⁰⁴⁰ hātm B.
¹⁰⁴¹ itip B.
¹⁰⁴² istāriǵe B.

- 2016 Yana kilip Maḳām-ı İbrāhīm,
İkki rek‘at namāz öter her kim.
- 2017 Bu namāz ötemekni vācib bil,
Her yitti şavtdın kiyin ötegil.
- 2018 Bu namāz ol maḳāmda kılmak,
Ger müyesser imes, işit mundaḳ,
- A258 2019 Öte her yirde uşbu mescid ara,
Bu yosunluk tavāf kılgıl edā.
- B107a 2020 Eyleben bu tavāf kim ki çıkar,
Kılsun ol vaḳt istilām-ı Hacer.
- 2021 Sa‘yga kılgı sin yana iḳdām,
Şerh itey barçasını sanğa tamām.
- 2022 Çık Şafā işigidin ol fırsat,
Sa‘y kılmakka eyleben niyyet.
- 2023 Sin Şafā’nınḡ taḡıga çık munça,
Közge Ka‘be öyi körüngünçe.
- 2024 Ka‘be sarıga bakıp üç tekbir,
Köterip ilginḡ aytkıl bir bir.
- 2025 Her kaçan kim diyilse bir tekbir,
Bu oḡuguluk oḡugay¹⁰⁴³ sin bir:

Lā ilāhe illā'l-lāhu vaḥdehu lā şerike lehu lehu'l-mülkü ve lehu'l-ḥamdu yuhyī ve yumiytu ve hüve ḥayyu lā yemūtu bi yedihi'l-ḥayri ve hüve ‘alā külli şey'in ḳadīrün (1) hüve'l-avvalu ve'l-aḫıru ve'z-zāhiru ve'l-bāṭınu ve hüve ‘alā küllü şey'in ḳadīrün ‘alīm lā ilāhe illā'l-lāhu B107b/1 ve lā na‘büdü illā iyyāhe lā ilāhe illā'l-lāhu muḥlisīne lehu ed-dīne velev kerihel-müşriküne ve'l-ḥamdu li'l-lāhi rabbi'l-‘ālemīne el-ḥamdu li'l-lāhi'l-leziy şadaḳa v‘adehu ve naşara ‘abdehu ve e‘azze cünde hu ve hezeme'l-aḫzābe vaḥdehu ve lā şey'e ba‘dehu lā ilāhe illā'l-lāhu ilāhen vāḫiden şameden lem yetteḫiz şāḫibeten ve lā veleden. Allāhümme ec‘al hezā ḥaccen mebrüren ve sa‘yen meşküren ve ‘amenlen maḳbülen ve tecāvere len tebüre bi-raḫmetike yā erḫame'r-raḫīmīne.

¹⁰⁴³ oḡuga B.

2026 Bolsa ger hācetiñg bu yirde tile,
Tingri'din zārī vü tazarru' eyle.

A260 2027 Tüş kuyı, turmağıl¹⁰⁴⁴ yana yokqarı,
Kıl teveccüh bu vakt Merve sarı.

2028 Aytqıl bu du'ānı ol¹⁰⁴⁵ fırsat,
Yörü āheste, kıлмаğıl sür'at:

B108a Allāhümme aḥbabnī li-sünneti nebiyyike ve tavffani 'alā milletike ve
milleti resūlike ve a'zīnī min mufaddilāti'l-feteni bi-raḥmetike yā erḥame'r-
raḥīmīne.

2029 Yörü āheste, mīlga yitkil,
İkki mīl arasında sa'y itkil.

2030 Bu yügürmekte¹⁰⁴⁶ oğıl bu du'ā,
Bu du'ānı bu yirde kılgıl edā:

Rabbi aḡfir ve erḥame ve tekrem ve tecāvez 'ammā ta'lem inneke ente'l-
e'azze'l-ekrem ve ihdinā ve neccinā min ḥarri cehennem.

2031 Mīllerdin ötüp bar āheste,
Yörügil Merve sarı peyveste.

A261 2032 Merve'ga çık¹⁰⁴⁷ yüzünğni kıbleğa¹⁰⁴⁸ kıl¹⁰⁴⁹,
Sin Şafā'da oğıanıñg oğıl.

2033 Bil ki bu şavttur bu bir barışınğ,
Kil yana ikki şavt olur¹⁰⁵⁰ bu işinğ.

B108b 2034 Yana şavt it Şafā vü Merve ara,
Yitti şavt oldı vācib, eyle¹⁰⁵¹ edā.

¹⁰⁴⁴ tüş kuyı turmağıl: Ka'be'din barmağıl B.

¹⁰⁴⁵ bu B.

¹⁰⁴⁶ yürümekte B.

¹⁰⁴⁷ kıl B.

¹⁰⁴⁸ Ka'be'ga B.

¹⁰⁴⁹ bil B.

¹⁰⁵⁰ irür B.

¹⁰⁵¹ oldı B.

- 2035 Sa'y kılğay sin ikki mīl ara,
Her barış, her kilişte¹⁰⁵² kılğıl edā.
- 2036 Yād tutkıl¹⁰⁵³ ki müstahabtur bu,
Sa'y eyler maḥalda bolsa vuzū.
- 2037 Yana kil Mescid-i Ḥarām'ga pat¹⁰⁵⁴,
Anda kılğıl namāz iki rek'at.
- 2038 Uşbu iḥrām birle Mekke'de tur,
Uşbu turmağnı¹⁰⁵⁵ bil ğanīmettür.
- 2039 Çıkmağıl bī-zarūr mesciddin¹⁰⁵⁶,
Kıla alğança¹⁰⁵⁷ tavf kıl ol ḥīn.
- 2040 Yitti şavṭ oldı her tavāfı, bil,
İkki rek'at tavāf itip¹⁰⁵⁸ ötegil.
- A262 2041 Her kaçan bu tavāflar kılsañğ,
Sa'y ḥācet imes turur, bilsenğ.
- 2042 Yā bu mescidte sin namāz ötegil,
Her namāz anda miñğ namāzça bil.
- 2043 Yā nazar Ka'be öyige kılğıl,
Bu nazar kıлмаğınğ 'ibādet bil¹⁰⁵⁹.
- 2044 Sin işitkil munı rivāyettin,
İbn 'Abbās didi Ḥazret'tin.

B109a Tenzilu 'alā hezā'l-beyti külli yevmin mi'eyte ve 'işrüne rahmete setüne
li't-tā'yifiyne ve erba'üne li'l-muşallīne ve 'işrüne li'n-nāzırīne.

- 2045 Bolsa zī'l-ḥicce ayıdın yitti kün,
Zuhr ötep ḥuṭbe imām okusun.

¹⁰⁵² kilişte A.

¹⁰⁵³ tutğıl A.

¹⁰⁵⁴ bat B.

¹⁰⁵⁵ turmağnı B.

¹⁰⁵⁶ mesciddin B.

¹⁰⁵⁷ alğança B.

¹⁰⁵⁸ it B.

¹⁰⁵⁹ kıl B.

2046 Hacıñg a'mālin eylesün ta'līm,
Tā ki bilgey kıılır işin her kim.

2047 Sikkizinçi küni ki terviyedür,
Mekke'de āfitāb çıkkuçadur.

A263

2048 Çıkkaç ok āfitāb taşkarıga,
Mekke'din çıkka sin Minā sarıga.

2049 Telbiye aytıban yayak bargıl,
Okuguluk Minā'da budur bil:

Allāhümme hezā minā ve hüve mā ve'l-liyenā 'aleyhi mine'l-menāsiki fe men 'aleynā bi cevāmi'i'l-ḥayrāti kemā menente 'alā evliyā'ike ve ehli tā'atike fe-innā 'abdüke nāşiyetī B109b/1 bi-yedike tef'al mā eradtü. Allāhümme ve iyyāke ev'ū ve minke ercū fe bellignī şāliḥe emeliy vāgfirli zenbi ve kınā 'azābe'n-nār.

2050 Zühr ile 'aşr u yana şām u¹⁰⁶⁰ 'ışā,
Mescid-i Ḥayf içide¹⁰⁶¹ kılgıl edā.

2051 Kiçe bolmak Minā'da sünnet bil,
Mescid içre kiçe namāz ötegil.

2052 'Arefe şubḥı bolsa çün peydā,
Tanḡ namāzın Minā'da kılgıl edā.

A264

2053 Bolga sin yana 'āzım-ı 'Arafat,
Okugıl bu du'ānı ol evkāt:

Allāhümme ileyke teveccetü ve 'aleyke tevekkeltü ve bike i'temedtü.

2054 'Arafāt içre bar, tavaḡkuf kııl,
Yol arasında turmağıl, munı bil.

2055 'Arafe batnıga yitişkende,
Turma, maḥsüb imes vuḡūf anda.

¹⁰⁶⁰ B'de yok.

¹⁰⁶¹ içinde B.

- B110a
- 2056 Ğusl kıł çün yavuřsa vaqt-ı zevāl,
Sünnet oldı bu ğusl, sin yād al.
- 2057 Bolsa vaqt-ı zevāl ol hengām,
Çıķsun ol vaqt minber üzre imām.
- 2058 Anda oltursun aytķunça ezān,
Kopuban huķbe okusun ol ān.¹⁰⁶²
- 2059 Okusun huķbeni vü oltursun,
Yana huķbe okurĝa tik tursun.
- 2060 Bu iki huķbede hac işlerini,
İlge ta' līm eylesün barını.
- A265
- 2061 Ötesün zuhrnı ikāmet ile,
'Aşnı hem öter bu hey'et ile.
- 2062 Uşbu ikkini munda cem' itsün,
Her ikige¹⁰⁶³ ikāmet ayıtsun.
- 2063 Cem' kılgan maħalda ikki řalāt,
Arada nafl kıлма ol evķāt.
- 2064 Bolmasa her kişi cemā'atta,
Cem' kılmay öter bu fuşatta.
- 2065 Her birisini¹⁰⁶⁴ vaķtıda kılsun,
Hanefiler bu mes'ele bilsün.
- 2066 Ötüben zuhr ile namāz-ı dīger,
Barça mavķıfķa¹⁰⁶⁵ uşbu vaqt kirer.
- B110b
- 2067 Bil ki mavķıf-durur barı 'Arafāt,
Kıl vuķuf anda kim irür řā'at.
- 2068 'Urna başnılık imes mavķıf,
Turma anda bu sözge bol vāķıf.

¹⁰⁶² B' de mısra şu şekilde: Kopuban okusun imām ol ān.

¹⁰⁶³ ilgige B.

¹⁰⁶⁴ her birisini: yana zuhrnı B.

¹⁰⁶⁵ mavķıfķa B.

- 2069 Bil ki afdal-durur bu ol hengām,
Tive üstide tursa anda imām,
- A266 2070 Afdal oldı vukūf kılğanda,
Sin imāminḡga tur yavuk anda.
- 2071 Vaqtıda ger vukūf bolmasa bil,
Fevt olur hac bu yıl, öte yana, bil.
- 2072 Meger ay başını yaḡılğay sin,
'Iyd küni vukūf kılğay sin.
- 2073 Bolsa mundaḡ vukūf bar cāyiz,
Mes'ele uşbudur, işitkey siz.
- 2074 Munı bilgil vukūf kılğanda,
Tut ilig açuk u¹⁰⁶⁶ bülend anda.
- 2075 Haḡka ḡamd u resūlḡa¹⁰⁶⁷ şalavāt,
Digil ü ḡacet iste ol evkāt.
- 2076 Anda tekbīr digil ü tehlīl,
Her zamān telbiyeni aytkıl.
- 2077 Munda mervī du'ā peyām-bardın
Bu du'ādur, oḡuḡa sin ol ḡin:

B111a Lā ilāhe illa'l-lāhu vaḡdehu lā şerīyke lehu lehu'l-mülku ve lehu'l-ḡamdu yuḡyi ve yumītu ve hüve ḡayyu lā yemūtu bi eydihi'l-ḡayru¹⁰⁶⁸ A267 (1) ve hüve 'alā külli şey'in ḡadīru. Allāḡümme ec'al fī ḡalbīy nūren ve fī başari nūren ve fī sem'ī nūren. Allāḡümme eşraḡ lī şadriy ve yesrī lī emri. Allāḡümme innī e'ūzu min ve sāvisi's-şudūri ve sibābe'l-emri ve şiddeti'l-ḡabri. Allāḡümme inneke ḡultü ed'uvni fe istecib leküm ve ente lā tuḡlefu'l-mī'ādi. Allāḡümme hezā maḡāmu'l-müstahrike'l-'ābidi mine'n-nāri fācrinī mine'n-nāri bi 'afvike ve adḡalnī el cenneti bi-raḡmetike iz hedeytenī li'l-islāmi felā tenzu'ahu B111b/1 minni ve lā tenzi'nī minhu ḡattā yaḡḡībzi ve innā 'aleyhi ve vefḡknī limā-fitarāztu 'aleyhi ve a'inniy 'alā ḡalebi rızāke ve edā'e ḡaḡḡike ve ec'alnī min a'zami 'ibādike min ḡayri taḡsimetin fī hezīhi'l-fetneti beyne 'ibādike's-şāliḡine

¹⁰⁶⁶ B'de yok.

¹⁰⁶⁷ resūlḡa B.

¹⁰⁶⁸ ve hüve ḡayyu lā yemūtu bi eydihi'l-ḡayru: A'da yok.

min nūri A268a seyyidi bihi ev rahmetihi tebşiriha ‘aleyke ev razaka tubsiṭuhu ev ḥayre yekşifhu ev belā’e yedfa’uha taşarrufihā. Allāhümme āmene rev‘atī ve üstur ‘avratī ve akalnī ‘uşretī ve akzin ‘annī ve yevnī vağfir lī ve li-vālideyye ve karābeti ve aşlinī. Allāhümme inneke da‘vete ile'l-ḥac ve va‘ādete'l-mağfirete ‘alā şühūdī menāsikike ve kad eḥabnāke ve li külli va kad cāyizeti fe'ec'al cābiretī ‘an umūri ve hezā B112a/1 an tağfirilī zünübī-ve tu'tinī fi'd-dünyā ḥaseneten ve fi'l-āhireti ḥaseneten ve kınā ‘azābe'n-nār.

2078 Hızr'dın bu du‘ā-durur mervī,
Bu¹⁰⁶⁹ du‘ādın kiyyin oku munı:

A268b Yā men lā yeşgalehu semī'a ‘an sem'in ve lā teşbihe ‘aleyhi'l-aşvāti (1) yā men lā yeğliṭi'l-mesā'ile fe lā yuḥtelifu ‘aleyhi'l-luğati yā men lā yebraḥahu'l-ḥāce'l-müliḥḥīne ve lā tazḥayruhu mesāyili's-sāyiliyne eziknā berde ‘afvike ve ḥalāvete rahmetike.

2079 Ança tursun kim anda kün batsun,
Künge ol kiçe cüzvini katsun.

2080 Uşbu nev' ötkerilsē çün 'arefe,
Kılsun ol vaqt 'azm Merve'ga.

2081 Kılsun ol vaqt imām ile ḥareket,
Telbiye ayta ayta ol furşat.

B112b 2082 Şām u ḥuftenni anda cem' itkil,
Vaqt-ı ḥuftende her ikisini¹⁰⁷⁰ kıl.

2083 Ḥanefīga bil uşbu tört şalāt,
Cem' kılmaktır anda ol evkāt.

2084 Yok-turur cem' kılmak özge maḥal,
Mes'ele uşbu boldı, könglünge al.

A269 2085 Bir ezān birle bir ikāmet eyle,
Öte her ikisin bu hey'et ile.

2086 Bilge sin kim bu ikki furşat ara,
Fāşıla bolmasun kıllurda edā.

¹⁰⁶⁹ burın B.

¹⁰⁷⁰ ikini B:

- 2087 Farzlardın ferāgat olganda,
Sünen ü nafl u vitr öte¹⁰⁷¹ anda.
- 2088 Şāmni¹⁰⁷² vaktıda ger itsenġ edā,
Yana kılġıl edā kılurda ‘ışā.
- 2089 Kiçe ol yirde ok tavaġkuf kıl,
Tanġ namāzın ġarankuda¹⁰⁷³ öteġil.
- 2090 Atsa tanġ anda sin vukūf itkil,
Bu vukūf ol maħalda vācib bil.
- 2091 Bil ki mavġıf-durur tamām bu yir,
Meger ol yirge il ki maħşer dir.
- 2092 Sin ġuzah taġınınġ yavugıda tur,
Müstahab uşbu yirde turmaġtur.
- B113a 2093 Tāli‘ olganda şubġ-ı ‘ıyd ol ān,
Bil ki vakt-ı vukūf irür bu zamān.
- A270 2094 Uşbu yirde vukūf kılġanda,
Ayt tekbīr ü telbiye anda.
- 2095 Oku vakt-ı vukūf uşbu du‘ā,
Bu du‘ā ol maħalda kılġıl edā:

Allāhümme be-ħaġġ ma‘şere'l-ħarāmi ve'l-beyti'l-ħarāmi ve'ş-şehre'l-ħarāmi ve'r-rükni ve'l-mukāmi bellaġu rūġe muħammedin şalla'l-lāhu ‘aleyhi ve selleme mine't-taġiyyete ve's-selāme ve edġilnā dāre's-selāmi¹⁰⁷⁴ yā zi'l-celāl ve'l-ikrāmi.

- 2096 Her ġaçan yahşı yarusā kündüz,
Kün ġıġardın burun işit bu söz.
- 2097 Bar taş atmaġ üçün Minā sarıġa,
Bil ki vācib-turur bu iş barıġa.

¹⁰⁷¹ öter B.

¹⁰⁷² şāmınġ B.

¹⁰⁷³ ġarankuda A.

¹⁰⁷⁴ ve edġilnā dāre's-selāmi: B'de yok.

- 2098 Baḡ-ı vādide turgıl ü onġ kol
Kıl Minā sarıġa vü Ka'be'ġa sol¹⁰⁷⁵.
- 2099 Yüzni bu vaqt 'Akabe sarı kılur,
Taş bu hey'et bile¹⁰⁷⁶ turup atılır.
- A271, B113b 2100 Taş koy ibhām tırnaġı üze, bil.
Meded̄isin müsebbiha bile kıl.
- 2101 Yā atar taş bu şekl¹⁰⁷⁷ ile tutsun¹⁰⁷⁸,
'Akd tutkan meşellik utur¹⁰⁷⁹ için.
- 2102 Tört yā biş karı yırak atkıl,
Munça çağlık atarnı vācib bil.
- 2103 Yittidin taşnı kem atılmas, bil,
Burnaġı taşka telbiye bes kıl.
- 2104 Taşnı at āfitāb çıkķanda,
Müstahab bil taş atmak ol ānda,
- 2105 Bī-kerāhat tuş alġuça atkıl,
Ötse tuş, taş atış kerāhet bil.
- 2106 Līk ikinci küni tanġ atkunça,
Boldı vaqt-ı cevāz at munça.
- 2107 Taşnı yol üstidin köter daġı at,
Yirge tüşsün bu atkan ol evķāt.
- 2108 Tüşmese yirge yok hisāb ol atış¹⁰⁸⁰,
Sanġa uşbu maħal i'ādedür iş.
- A272 2109 Her taş atķanda bu du'ā oġuġıl,
Taş atarda oġuġuluk munı bil:

¹⁰⁷⁵ yol B.

¹⁰⁷⁶ ile B.

¹⁰⁷⁷ sekt B.

¹⁰⁷⁸ tursun B.

¹⁰⁷⁹ okur B.

¹⁰⁸⁰ iş B.

Bi'smi'l-lāhi'r-raḥmani'r-raḥīm va'l-lāhi ekber. Allāhümme B114a/1 ec'alhā haccen mebrūren ve zenben mağfūren ve sa'yen meşkūren.

- 2110 Her ni yir cinsidin ki bar kattık,
Mişl-i yākut u kisek ü¹⁰⁸¹ balçık.
- 2111 Cāyiz oldı bular ayılmak için,
Taş velī yahşı reml¹⁰⁸² kılmak için.
- 2112 Atsalar taşnı munı bilsünler,
Halk u takşır ü naḥr kılsunlar.
- 2113 'Umre yā hacğa müfred olsa kişi,
Halk ile naḥrda niçüktür işi?
- 2114 Cāyiz oldı bu ikkidin her bir,
Kılsa takdīm vü eylese te'hır,
- 2115 Mütemetti' bile velī kārīn¹⁰⁸³,
Kılur ol halk songra kurbāndın.
- 2116 Sin özünğ sünnet oldı, kurbān kıl.
Bu du'ānı bu vakt sin okuğıl:

A273 Bi'smi'l-lāhi va'l-lāhi¹⁰⁸⁴ ekber. Allāhümme minke ve bike ve leke takabbel minnī kemā takabbeltü min ḥaliylike ibrahīme 'aleyhi's- B114b/1 şalavat ve's-selām.

- 2117 Tive kurbān kılugā¹⁰⁸⁵ bil fāzıl,
Tivedin songra uynı fāzıl bil.
- 2118 Tive vü uyda bolsa ger şirket,
Koynı yalğuz bil afdal ol fırsat.
- 2119 Yitti kişige bar tive yā uy,
Lık her bir kişi için bir koy.

¹⁰⁸¹ B'de yok.

¹⁰⁸² remy A.

¹⁰⁸³ velī kārīn: vü bī-kārīn B.

¹⁰⁸⁴ va'l-lāhi: B'de yok.

¹⁰⁸⁵ kılugā B.

- 2120 Bolsa ger saçını salğuçı kişi kel,
Ustura başka¹⁰⁸⁶ sürsün uşbu maḥal.
- 2121 Halk u naḥr eylegen helāl bolur,
Barça maḥtūrdın bu dem ḳutulur.
- 2122 Meger ikki ki vaḥy u şayd-durur¹⁰⁸⁷,
Anḡa ol dem bu ikki ḳayd-durur.
- 2123 Bu digenlerni kiltürülse becā,
Ḳıl ziyāret ḥavāfını sin edā.
- A274 2124 Ḳıl ḥavāf-ı ḳudūm dik munı hem,
Reml ü sa'y ḳılmaḡıl ol dem.
- 2125 Burnaḡı ḥavf içre sa'y u reml,
Ḳılmaḡan bolsan, eyle uşbu maḥal.
- 2126 Bilge sin kim ḥavāf-ı farz budur¹⁰⁸⁸.
Barı 'ālemḡa mişli ḳarz budur¹⁰⁸⁹.
- B115a 2127 Vaḳtı mezkūr bolḡan¹⁰⁹⁰ üç kündür,
Yana üç kün ara iki tündür.
- 2128 Kim ki vaḳtıdın eylese te'hīr,
Boldı mekrūh, ḳılsun ol ḳan bir.
- 2129 Hacı ili bu ḥavāf ḳılḡan ḡāl,
Bolur uşbu zamān tamām ḡelāl.
- 2130 Şavtlardın ferāḡat olḡanda,
Bar¹⁰⁹¹ Minā sarıḡa taş at anda.
- 2131 Tanḡlası¹⁰⁹² 'ıydınıḡ ikinci küni,
Ayt teşriḳ ibtidāsı munı.

¹⁰⁸⁶ başḡa A.

¹⁰⁸⁷ şayd-turur A.

¹⁰⁸⁸ -durur B.

¹⁰⁸⁹ -durur B.

¹⁰⁹⁰ vaḳtı mezkūr bolḡan: vaḳt anıḡı ikki tün ü B.

¹⁰⁹¹ barı A.

¹⁰⁹² tanḡla sin B.

- 2132 Oğusun, tuş kılsa, huṭbe imām,
Munda bir huṭbe oğur ol hengām.
- A275 2133 Kałgan a‘māl-ı hacğa aytıp at,
İlge ta‘līm kılsun ol fursat.
- 2134 Mescid-i Hayf yavugıda taş at,
Atka sin yitti taşnı¹⁰⁹³ ol fursat.
- 2135 Kökke kıl kefleriñni, eyle du‘ā,
Ting tut igniñg bile du‘ā kıl edā.
- 2136 Dige sin hamd-ı kādır [ü] gaffār,
Ayt tekbīr kılğıl istiğfār.
- 2137 Kılınğız yaḥşı sā‘at¹⁰⁹⁴ anda dereng,
Tingri‘din ḥācet olsa anda tilenğ.
- B115b 2138 Yana ol yirdin intiḳāl kılıp,
Yitti taş atka sin bu sözni bilip.
- 2139 Bil ki bardur bu cemre-i vüstā,
Cemredin sonğ yana du‘ā kıl edā.
- 2140 Burnağdın dereng köprek kıl,
Ḥācetiñg bolsa Tingri‘din tilegil.
- 2141 ‘Uḳbe‘ğa¹⁰⁹⁵ bar [ü] sonğrağı cemre ,
Kıl edā munı baṭn u öy¹⁰⁹⁶ ara.
- A276 2142 Çün tükense üçünçi remy-i cimār,
Bu maḥal sin du‘āğa turmay bar.
- 2143 Yana teşriḳniñg ikinçi küni,
Kim dir il ‘ıyddın¹⁰⁹⁷ üçünçi munı.

¹⁰⁹³ taş B.

¹⁰⁹⁴ tā‘at B.

¹⁰⁹⁵ ‘Akabe: Vezin gereği ‘Uḳbe okundu.

¹⁰⁹⁶ baṭn u öy: baṭn-ı vādī B.

¹⁰⁹⁷ ‘ıyddın B.

- 2144 Zikr kılgan dik eyleben tekrār,
Kılgıl üç katla anda remy-i cimār
- 2145 Tükenip uşbu künde taş atarı,
Turmasa anda, barsa Mekke sarı,
- 2146 Andın āhırğı¹⁰⁹⁸ remy sākıt olur,
Cemreī remyidin bu dem kıtular.
- 2147 Mekke barmay Minā'da ok tursa,
Kıçe anda konup tang attursa,
- 2148 Anğa āhırğı¹⁰⁹⁹ remy olur lāzım,
Remy itip Mekke'ge¹¹⁰⁰ bolur 'āzım.
- B116a 2149 Līk evlā budur işit, iy yār,
Kıçe tursa vü kılsa remy-i cimār.
- 2150 Mekke sarığa 'āzım bolganda¹¹⁰¹,
Tüş muhaşşabta, kııl dereng anda.
- A277a 2151 Tursanğız Mekke içre munı biling,
Kııla alğança anda 'umre kıling.
- 2152 Barı a'māl-ı hacdın olsa ferāğ,
Mekke'din öyge ric'at eyler çağ.
- 2153 Kim ki āfākī olsa, işitsün,
Bu zamān ol, tavāf-ı şadr itsün.
- 2154 Bu tavāf uşbu ilge vācib, bil,
Barçadın sonğra bu tavāf itkil.
- 2155 Sin tavāf-ı vidā'¹¹⁰² itkende.
Reml ü sa'y kıлмаğıl anda.

¹⁰⁹⁸ āhırkı A.

¹⁰⁹⁹ āhırkı A.

¹¹⁰⁰ Mekke'ğa A.

¹¹⁰¹ 'āzım bolganda: 'azm kılganda B.

¹¹⁰² tavāf-ı vidā': tavāf u vidā' B.

- 2156 Yitti şavt eylesenġ sin ol furşat,
Ötegey sin namāz iki rek‘at.
- 2157 Bu zamān kıl ‘azīmet-i Zemzem,
Köp köp iç andın, içmegil kem kem.
- 2158 Bu sunı her tilekke kim içilür,
Tilegin Tingri müstecāb kılur.
- 2159 Kil daġı öp öy āsitānesini,
Kılayın sanġa şerh¹¹⁰³ barısını¹¹⁰⁴
- A277b,B116b 2160 Taş bile işik arasında turup,
Mültezemġa yüz ü közüñni sürüp,
- 2161¹¹⁰⁵ Ka‘be astārıġa ilig uruban,
Kuçka sin Ka‘be tamını turuban.
- 2162 Öy vidā‘ eylemekke bisyārī,
Yıġlaban zār u kılur sin zārī.
- 2163 İstilām eyleben Hacer’ni bu dem,
Koyġa sin ‘azm eylemekke kadem.
- 2164 Uşbu mescid ki atı boldı¹¹⁰⁶ Harām,
Çıkıban andın eylegünçe hırām,
- 2165 Kılma arkañnı Ka‘be öyi sarı,
Uşbu öyge kirer közüñ nazarı.
- 2166 Bil ki hatun kişi hac işleride¹¹⁰⁷,
İr kişi dik turur, bular barıda¹¹⁰⁸.
- 2167 Meger ol iş ki bolġusı mezkūr,
Anda¹¹⁰⁹ hatunġa hüküm özgeçedür.

¹¹⁰³ sanġa şerh: şerh sanġa B.

¹¹⁰⁴ yana sini A.

¹¹⁰⁵ Bu beyit B’de yok.

¹¹⁰⁶ atı boldı: boldı atı B.

¹¹⁰⁷ işlerıġa B.

¹¹⁰⁸ barıġa B.

¹¹⁰⁹ arġa B.

- 2168 Bağlap iħrām muħrim olganda,
Kılmasun telbiye bülend anda.
- A278 2169 Yana iħrām vaqtı baş yapsun,
Kiyse cāyız-durur tikilgen ton.
- 2170 Tavfda kılmasun remelni edā,
Kılmasun sa'y ikki mīl ara.
- 2171 Her kaçan bolsa izdihām anda,
Kılmasun taşka istilām anda.
- B117a 2172 Bu digen mes'eleni bilsün ol,
Kılmasun halk, kasr kılsun ol.
- 2173 Hāyız hac işige ziyān birmes,
Māni'-i hīç b-şek¹¹¹⁰ ol irmes.
- 2174 Meger olgay anğa tavāf işi,
Kılmasun anı hāyız olsa kişi.
- 2175 Hāyız olğan maħalda şabr itsün,
Arıgaç tavf kılsun ol hatun.
- 2176 Ger ziyāret tavāfı kılğandın
Songra hāyız ger olsa, bil andın,
- 2177 Şadr tavfı bu vaqt sākıt olur,
Bu tavāf eylemektin ol kutulur.
- A279 2178 'Arafat içre bolsa turmak kut,
Hac hem olgay çü bolsa mundağ kut.
- 2179 Bu kişi tavf u sa'ynı kılıban,
Çıksun iħrāmdın bu söz biliben.
- 2180 Yana bil haccını¹¹¹¹ kazā kılsun,
Bu şerāyiğ bile edā kılsun.

¹¹¹⁰ neñg B:

¹¹¹¹ haccı B.

16. İhşār Beyānı¹¹¹²

- B117b 2181 İlge ihrām bağlağandın song,
Māni'-i vākı' olsa andın song,
- 2182 Mişl-i düşmen herāsı birle maraž,
Uşbu yanğlıg mevāni' olsa ğaraž,
- 2183 Muni ihşār hac ili dir, bil,
Muşşir olğanda bu yosunluk kıl.
- 2184 Hedyni Mekke'ge yiber ol h̄in,
Zibh eylerge bir kün it ta'yin.
- 2185 Mütemetti' ger olsa yā k̄arin,
Yiberür ikki hedyni andın.
- A280 2186 Naħrdın burna bar revā kurbān,
L̄ik ğayr-ı ħarāmda kılma¹¹¹³ bu kan.
- 2187 Her kaçan ötse ol mu'ayyen kün,
Muşşir-i ihrāmdın digil çıksun.
- 2188 Her kişi muşşir olsa ol furşat,
Halk u takşir yok anğa h̄acet.
- 2189 Bolsa ihşār zāyil, ol nitkey?
Bolsa mümkün ki hedyğa yitkey.
- 2190 Barıban hac edā kılur, bilsün,
Hedyni her ni kılma ol kılun.
- 2191 Hedy zibh itseler bu bolsa helāl,
Ber-ṭaraf bolsa māni'i ol h̄āl,
- 2192 Hacğa muħrim ger olsa ol tenhā,
Kılun ol vaqt hac u 'umre kažā.

¹¹¹² Başlık B'de: Hac ihşārınınğ beyānı.

¹¹¹³ bilme B.

- B118a 2193 ‘Umreğa muhşim olsa ger¹¹¹⁴ yalguz,
‘Umre kılsun kazā, işit bu söz.
- 2194 Bolsa hac birle ‘umreğa muhşim,
Bir hac u ikki ‘umredür lāzım.
- A281 2195 Kişi ger ikki rükndin memnū‘
Bolsa vü Mekke’de bu tapsa vukū‘,
- 2196 Muşşir olğay¹¹¹⁵ bu kişi hem, iy yār,
Men‘ bir rükn ise imes ihşār.

17. Hacc-ı Ğayr Beyānı¹¹¹⁶

- 2197 Hağ ‘ibādātı mişl-i öntüçtür,
Bu ‘ibādāt nev‘i bil üçtür:
- 2198 Birisi bil ki mağz mālī-dur¹¹¹⁷
Bil bular şer‘ ili mağālī-dur¹¹¹⁸.
- 2199 Ger ‘ibādāt bolsa ũşmundak,
Bar revā nāyib eylesenğ muṭlağ.
- 2200 Şadqa-i fıtr birle yana zekāt,
Mālīī-mağz boldı sin toḥtat.
- 2201 Bil ki şavm u salātdur bedenī,
Özlügünğdin becā kitürgil anı.
- 2202 Munda cāyız imes inābet bil,
Özlügünğ birle bu ‘ibādet kıl.
- A282, B118b 2203 Hac üçünçisidür, kulak tutkıl¹¹¹⁹,
Uşbu ikkisidin mürekkeb bil.
- 2204 Bu ‘ibādetin olsanğ er ‘āciz,
Nāyib itsenğ kişini bar cāyız.

¹¹¹⁴ ol A.

¹¹¹⁵ olğanda B.

¹¹¹⁶ Başlık B’de: Üç türlüğ hağ ta‘ālānıñ mağz u mālī vü bedenī ‘ibādātınıñ beyānıda.

¹¹¹⁷ mālī-durur B.

¹¹¹⁸ mağālī-durur B.

¹¹¹⁹ salgıl B.

- 2205 Bilge sin ‘acz haddını munça,
Ber-devām olsa ‘acz¹¹²⁰ ölgünçe,
- 2206 Ötese hac sining için nāyib,
Ber-ṭarāf bolsa ‘acz bil işitip.
- 2207 Uşbu hac bilge sin hisāb irmes,
Çāresi bar-durur i‘āde vü bes.
- 2208 Hac farz olsa bu yosunluk kıl,
Naflda bar-durur¹¹²¹ inābet, bil.
- 2209 Bil ki nāyib-i mensūb için niyyet¹¹²²
Eylesün, hac öterde ol fırsat.
- 2210 Nāyib itse cināyetī ol ān,
Bolsa ol kılğan işi mūcib-i kan,
- 2211 Özidin nāyib itse anda bu dem,
Bil, kırān kanı vü temettu‘ hem.
- A283 2212 Līk¹¹²³ ihşār kanını āmir,
Birür ü birmes uşbu kan muşşır.
- 2213 Hacnı fāsīd ger eylese me‘mūr,
Nef‘a her ni alğan irse birür.
- 2214 Bolğan olsa kişige hac lāzım,
Bolmağan bolsa hacğa ol ‘āzım,
- 2215 Her kaçan nez‘ çağığa yitkey,
Vārisığa vaşiyet ol itkey.
- 2216 Kim tutup ücre mālıdın kişini,
Ötegey bu kişige hac işini.

¹¹²⁰ ‘azm B.

¹¹²¹ bar revā B.

¹¹²² Mısranın vezni bozuk.

¹¹²³ līkin B.

- 2217 Andın er kalsa ança çağlık māl,
Şülşidin ücreğa yitişe bu hāl,
- 2218 Vārişi uşbu mes'ele bilsün,
Bu vaşiyet bile 'amel kılsun.
- 2219 Yolda nāyib ger olsa ol fursat,
“Ni kıılır bu zamān?” diyin, tohtat.
- 2220 Kalgan ol şülşni hisāb itse,
Yana bir ücre bolğalı yitse,
- A284 2221 Uşbu āmir yiridin ücre birip,
Yiberür hac öterge bir nāyib.
- 2222 Afdal oldı bu işte işitkil,
Hacc-ı farz ötegenni nāyib kıl.
- 2223 Kişige bolsa nez' çağıda māl,
Barı şülşin vaşiyet itse bu hāl,
- 2224 Vārişğa bu vakt olur lāzım,
Ücre tutmaq hac işige her kim.
- 2225 Niççe hacnıñ edāsığa bu māl,
Yitse bilgil ki anda budur hāl.
- 2226 Afdal oldur, işit mesā'ilde,
Bunça hacnı kılsa bir yılda,
- 2227 Ger müsāfir vaşiyet itse bu iş,
Vatanıdın kirek-turur bu barış.
- 2228 Ger vaşiyetni kılmasa bu kişi,
Bolmağay vārişğa ücre işi.
- 2229 Līk vāriş ger olsa ol bālig,
Bolsa ol ölgüçige dünyālīg,
- A285 2230 Boldı cāyiz bu vakt bu iş anğa,
Kim ölük mālıdın hac itse anğa.

18. Hedy Beyānı

- 2231 Hedyni bil ki bardur ol hayvān,
Kim kıılır Hāq yolıǵa il kıurbān.
- 2232 Tört hayvāndın oldı hedy, işit,
Tive vü uy ü koy [u] öçkü ayıt.
- 2233 Hedy ilterde budur afdal bil,
Hedyni alıǵa salıp sürgil.
- 2234 Minmek ü yüklemektin er noqsān
Bolsa, hedyinǵa bilge sin ol ān.
- 2235 Hedydin her nime ki tuǵsa ol ān,
Şadāka kılgıl anı yā kıurbān.
- 2236 Şadka kııl itini vü çulını,
Bir, özünǵdin koy olturur yalını.
- 2237 Yolda hedyinǵ sininǵ eger ölse,
Tap bedel anǵa nāyib er olsa.
- A286a 2238 Hedyi vācibte ‘ayb ise fāhiş,
Bir bütün hedy birle anı alış.
- 2239 Sin özünǵ zibh kılsanǵ evlādur,
Yoksa bu vaqt hedyning üstide tur.
- 2240 Kılgı sin zibh naır künleride,
Bolsun uşbu işinǵ Haram yiride.
- 2241 Meger olǵay bu vaqt hedy-i kırān,
Yā temettu‘, tetavvu‘ olsa ol ān.
- 2242 Uşbu üç iş kim min ittim edā,
Bil ki bar zibh-i ğayr-ı naır revā.
- 2243 Uşbu üçdin yiseng bolur anda,
Şülşini lık şadāka kılganda.
- 2244 Şadka kııl özge hedylerini tamām,
Yād tutǵıl ki eyledim i‘lām.

19. Kitāb Hātimesi¹¹²⁴

- 2245 Bābūr, imdi¹¹²⁵ egerçi çiktim renc,
Kildi¹¹²⁶ ilgimge uşbu yanğlıg genc.
- A286b 2246 Genc noqşānga ħarcdın tartar,
Ħarc kılğan sayı bu genc artar.
- 2247 Barı il zāyi' itmeyin rencin,
Yaşurur 'ālem eholidin gencin.
- 2248 Min bu gencimni āşkār ittim,
Barı dīn ehliğa nisār ittim.
- 2249 Uşbular kim didim bolunğ āgeh,
Bar-durur barça ħālişen li'l-lāh.
- 2250 Bu dimektin¹¹²⁷ garaž ħağ irdi vü bes,
Şi'r ü şā'irlik irmes irdi heves.
- 2251 Çünkü 'ilmisin eyledim taĥkik,
'Amelīsığa birge sin tevfik.
- 2252 Bu kitābım kim¹¹²⁸ ihtimām ittim,
Cidd ü cehd eyleben¹¹²⁹ tamām ittim.
- 2253 Çün beyān ittim¹¹³⁰ anda şer'ıyyāt,
Ni 'aceb ger didim Mübeyyen¹¹³¹ at.

¹¹²⁴ Sonuç bölümü B'de mensurdur. A'da ise Hrestomatiya'da yayınlanan bölüme kıyasla kısadır. Özbek'te 14 beyit iken Hrestomatiya'da 22 beyittir. Bu fazlalık fark değil 15. beyitte belirtildiği gibi kitaba dahil olmayan bir bölümdür ki kitabın bitirilmesinden sonra nerelere ve kimlere niçin gönderildiği ile ilgilidir. Bundan dolayı matbu metin ile de karşılaştırma yapıldı. Bu Hrestomatiya'daki metin D olarak adlandırıldı.

¹¹²⁵ Bābūr imdi: şükr Babūr D.

¹¹²⁶ kirdi D.

¹¹²⁷ dimekdin D.

¹¹²⁸ ki D.

¹¹²⁹ eyledim D.

¹¹³⁰ kıldım D.

¹¹³¹ didim Mübeyyen: Mübeyyen didim D.

- 2254 Mekkī'din¹¹³² resūl kitkenidin¹¹³³,
Hicret eylep Medīne yitkenidin,
- A287 2255 Yıl tokuz yüz yigirme sikkiz idi,
Fıkhda Bābūr uşbu nazm didi.
- 2256 'Ulemādın budur mining tilegim,
Koldagaylar bu iş ara bilegim.
- 2257 Ğalaṭ u ḥadşe¹¹³⁴ mundalar bolsa,
Tüzseler şefkatī eger bolsa,
- 2258 Tā bu iştin¹¹³⁵ şevāb tapqaylar,
'Afv zeylini maṅga yapqaylar.

Temmet tamām¹¹³⁶

¹¹³² vaṭanıdın D.

¹¹³³ ötkenidin D.

¹¹³⁴ Hasanov: düşa.

¹¹³⁵ işdin D.

¹¹³⁶ temmet tamām. Boldı ve tüketti bu risāle-i şerīfe el-müsem mā be-mübeyyen ḥazreti Bābūr pād-şāhī ḳalenderniṅ taşnīfleridin, ḥasbū'l-ḥukm şerāfet seheriniṅ ḳuyaşı ve rif'at u mükremet tinḡiziniṅ dürr-i yektāyı. Müşfik ü mürebbī-yi ğarībān, feyyāz-ı zamān 'Abdu'l-lāh Big Ḥan sellemhüm allāhū'r-raḥman, kemīne ḳul kem nām Molla Muḥammed Müştak'niṅ sinuḳ ḳalemidin ihtistam taptı, el-ḥamdü li'l-lāhi rabbi'l-'ālemīn. Allāhümme aḡfar li-şāhibe ve'l-kātibe ve li-nāzire be-maḥz yā ekreme'l-ekremīn ve yā er-raḥme'r-rāḥimīn temmet. B119a

V. DİZİN

Sıra: a b c ç d e/é f g/ğ h/h/h ı i j k/k l m n/nğ o ö p r s/ş /ş ş t/ţ u ü v y z/ z / ž /z.

A/A /'Ā/ Ā

- 'abd (<A.) Allah'ın yarattığı insan, kul
'A. 39
- 'ābid (<A.) kulluk eden
'ā.+ (bol-) 184, 211
- 'abīr (<A.) amber, misk
'a. 1796
- āb-rūy (<F.) şeref
ā. 25
- 'aceb (<A.) acayip, tuhaf
'a. 2253
- 'āciz (<A.) zayıf, güçsüz; şaşırılmış
'ā. 438
'ā.+ (ol-) 150, 1466, 1551, 1743, 2204
- 'acz (<A.) güçsüzlük, zavallılık
'a. 82, 2205, 2205, 2206
'a.+ı 150
'a.+ığa 9
- aç (<E.T. aç < A.T. āç) aç
a. 74, 1046
- aç- (<E.T. aç-) açmak, aralamak; çözmek
a.-arnı (ağız aç-: ramazanda iftar etmek) 1550
a.-ıp (köz) 77
a.-kay (saç aç-: saç çözmek) 522
a.-kay (ışık) 244
a.-kıl 1472
a.-kuça (köz) 77
a.-may 1548
a.-mayın 1060
- açıl- (<aç-'l-) açılmak
a.-ğay 219
a.-ğunça (āfitāb) 1247
a.-ğunça (ay) 1253
a.-sa 382, 1523, 1550
- açuk (<aç-uk) açık
a. 620, 831, 842
a.+ (tut-) 2074
- ādāb (<A.) terbiye, edep ve nezaket kuralları
a.+ını 368
- 'adad (<A.) adet, sayı
'a.+ın 458, 461
'a.+imes 470
'a.+ka 118
'a.+larını 71
- 'ādāt (<A.) alışkanlıklar, âdetler
'ā.+ (hark-ı 'ādāt) 156
'ā.+ (havārık-ı 'ādāt) 159
'ā.+ta 498
- ādem (<A.) adam, insan
ā. (tirisi: hürmet ve kerametinden dolayı tekizlense de tabaklanıp kullanılmayan deri) 86
- 'adem (<A.) yok, yokluk
'a. 441
'a.+ (bol-) 230
'a.+ğa 85
- ādemī (<A.) insanoğlu
a. 347
a.+ (ğayr-ı ādemī) 223
- 'ādet (<A.) alışkanlık; usûl
'ā.+ (ol-) 1605
'ā.+i 1812
a.+imes 1525
- 'adl (<A.) adalet, doğruluk
'a. 92
'a.+ (güvāh-ı 'adl) 1482
'a.+ (kıl-) 1877
- 'adn (<A.) Aden
a.+ka (cennet-i 'adn: Peygamberlerin, şehitlerin, iyi iler yapan doğru kulların gidecekleri yer) 188
- āfākī (<A.) Harem ve Hil bölgelerinin dışında kalan ve āfāk denilen yerlerde yaşayan insanlar
a. 1680, 1691, 1698, 1768, 1946, 1954
a.+ (ol-) 2153
- āfat (<A.) afet, felaket
ā.+ (bol-) 1463

- āfatī** (<A.) bir afet
ā. 1461
- afdal** (<A.) en faziletli, üstün
a. 1154, 1164, 1706, 1769, 2118, 2226, 2233
a.+ (ol-) 787, 1248, 1249, 2070, 2222
a.+bar 1178
a.+bardur 162
a.+bar durur 1594
a.+durur 161, 2069
a.+ı 133
a.+ıdur 164
a.+ı irdi 168
- āfitāb** (<F. āf-tāb) güneş
ā. 695, 1476
ā.+ (açıl-) 1247
ā.+ (bat-) 679
ā.+ (çık-) 2047, 2048, 2104
- 'afv** (<A.) af
'a. 2258
- āgāh** (<F.) bilgili, haberli → āgeh
ā.+ (bol-) 313, 320, 337, 586, 944, 1764
ā.+ (ol-) 48
- āgeh** (<F.) bilgili, haberli → āgāh
ā.+ (bol-) 344, 1755, 2249
- ağıl** (<A.T. āğıl) ağıl
a. 925
- ağır** (<A.T. āğır) değerli, pahalı
a. 641
- ağız** (<E.T. ağız < A.T. āğız < *āğ-'z: āğ "kapalı alan boluğu") ağız
a. 84, 543, 545, 895, 905, 1472, 1517, 1523, 1572
a.+ (ağız aç-: iftar etmek) 1550
a.+ (ağız sunı: ağız suyu) 1575
a.+ (ağız yap-: oruç tutmak için niyetlenmek, bir şey yememek) 852, 896
a.+ğa 514, 515
a.+ı (ağız suyu) 1529, 1530
a.+ı (ağzı) 347, 348
a.+ıda (ağzıda) 1176
a.+ığa (ağzığa) 13, 1529
a.+ıng (ağzıng suyu) 1576
a.+ıngga (ağzıngga) 587, 588, 596, 609
a.+ıngnı (ağzıngnı yap-) 896
a.+ka 1574
- ağırık** (<E.T. āğrı- < A.T. hāğrı-) hasta
a. 284, 1009, 1045, 1559, 1592
a.+ (ağırık namāzı: hasta namāzı) 1009
- ağırıklık** (<ağrı-k+lık) hastalık
a. 1045
- āh** (<A.) ah (ünlem edatı)
ā.+ (āh u vah eyle-) 944
- aḥbāb** (<A.) dost
a. 684, 1030, 1034, 1116
a.+ı 165
a.+ın 173
- aḥdareyn** (<A.) yemyeşil
a.+durur 1961
- āhenīn** (<F.) demirden, demir
ā. 222
- āheste** (<F.) yavaş
ā. 1122, 2007, 2028, 2029, 2031
- āḥır** (<A.) son, en son, sonunda
ā. 255, 264
ā.+ (āḥır küni: ahiret günü) 214
ā.+ (devr-i āḥır: bu dünyanın son günü) 228
ā.+da 1556
ā.+ğı 691, 2146, 2148
ā.+ı 1612
ā.+ıda 1102
ā.+nı (rüz-ı āḥır) 41
- aḥkām** (<A.) hükümler
a. 978, 1909
a.+ı 990
a.+ın 126
- Aḥmed** (<A. ö.i.) Hz. Muhammed
A. 12, 135
A.+çe 135
- Aḥmed** (<A. ö.i.) Hanbelî mezhebinin kurucusu İmam Ahmed bin Hanbel
A. 207
- aḥvāl** (<A.) oluşlar; durumlar
a. 235
- aḥ** (<E.T. aḥ < A.T. *āk) ak; iyi
a. 492
a. + (kara aḥ bilinme-) 381
- aḥ-** (<E.T. aḥ-) akmak; basmak, inmek
a.-ar 73
a.-ar (aḥar su) 313, 315, 316, 320, 338, 346, 439
a.-arda 313
a.-ıp 345, 583
a.-sa (aḥsa) 239, 240

- 'Aḳabe (<A.) Mekke ile Mina arasındaki bulunan bir tepenin adı → 'Uḳbe
'A. 2099
'A.+din 1737
- aḳall** (<A.) pek az, çok az
a.+ı 495, 1006, 1072, 1626
a.+ıdın 313
a.+ını 318
a.+ınınḡ 500
- aḳar-** (<aḳ-ar-) akıtmak (B. nüshası aḳız-)
a.-sa 313
- 'aḳāyid (<A 'aḳā'id) bir dinin İmān ve itikat esaslarından v.b. konulardaki fikir ve görüşlerinden söz eden ilim
a. 50, 293
- 'aḳd (<A.) bağlama
a.+ (tut-) 2101
- 'aḳıbet (<A.) nihayet, son
'ā. 290
- 'aḳıl (<A.) akıllı kimse
'ā.+ (bol-) 28
- 'aḳl (<A.) akıl
a. 155, 271
a.+da 158
- aḳma-** (<aḳ-ma-) akmamak
a.-sa 413
- aḳreb** (<A.) en yakın
a. 1879
- 'aks (<A.) ters, zıt
a. 855, 894, 1749
a.+ (kıl-) 1701
a.+dur 867
- aḳsak** (<aḳsa-k) topal
a. 1171, 1174
- al** (<A.T. *āl ~ hāl) ön, huzur; edep yeri → all
a.+ıda 1046
a.+ınḡa 2233
- āl** (<A.) aile, sülale, nesil
a. 165, 173
a.+ (āl-i resūl) 188
a.+ıdın 189
- al-** (<E.T. al-) almak; y.f.
a. 1164, 1178, 1319, 1360, 1385, 1880, 1909, 1997
a.- (ağızğa su al-) 587, 588
a.- (könglünḡe al-) 2084
a.- (yād) 391, 550, 1126, 1357, 1399, 1519, 1541, 1571, 1663, 1791, 1798, 1800, 1806, 1821, 1994, 2056
a.-ay 1470
a.-dınḡ 1374, 1376, 1377
a.-ḡan 1426, 1427
a.-ḡanı 1388
a.-ḡan irse 2213
a.-ḡanlar (ḡarc) 1392
a.-ḡasiz (yād) 1116
a.-ḡay (bara al-) 11
a.-ḡay sin 1302
a.-ḡıl 1468, 1704, 1881
a.-ḡıl (burūt u tırnaḡ) 1707
a.-ḡuça (tuş) 2105
a.-ınḡız (yād) 289
a.-ıp 1375, 1433, 1993
a.-ıp (ağızğa su al-) 596
a.-ıp (burnunḡa su al-) 597
a.-sa 372, 547, 1385, 1386, 1826, 1828, 1865
a.-sa (intifā') 1180
a.-salar 345
a.-sanḡ 325, 1432, 1446
a.-sun 478, 1388, 1466
a.-ur 1383
a.-ur (1) (tırnaḡını al: tırnak kesmek) 1826
a.-ur irsenḡ 1375
a.-ur sin 1468
- a'lā** (<A.) en yüksek
a. 1360
- alaçuk** (<D.L.T. alaçu ~ alaçuk) oba, çadır
a. 992
- alaḡ** eşek
a. 1377
- a'lam** (<A.) en iyi bilen
a.+ (ol-) 1050
- alar** (<E.T. anlar < *a+lar) onlar (III. Ç.Ş.Z.) → olar
a. 127, 127, 410, 1307, 1316, 1388, 1418
a.+dadur 129
a.+dın 204
a.+ḡa 121, 178
a.+nı 521, 647
- ālāt** (<A.) aletler
ā. 927, 1180
ā.+ı 432, 1133
- ālat** (<A.) alet, edep yeri anlamında
ā. 78

ā.+inġ 464
 ā.+inġga 608
 'ale'l-kifāya (<A.) yeterince
 'a. 1625
 'ālem (<A.) dünya
 'ā. 74, 231
 'ā. +('ālem ehli: insanoġlu) 190,
 2247
 'ā.+de 233
 a.+din (bar-: ölmek) 263
 a.+ġa 2126
 'aleyk(<A.) senin üzerine
 a. 938
 'aleyke şalla'l-lāh (<A.) Allah'ın selāmi
 üzerine olsun.
 a. 15
 alın- (<E.T. al-'n-) alınmak
 a.-sa 1825
 alış (<E.T. al-'ş) alış
 a. 2238
 'Alī (<A.ö.i.) IV. Halife Hz. Ali
 'A. 177
 'a.+ġa 176
 'a.+irdi 168
 Āl-i imrān (F.<A.āl-i A.imrān) Kur'an'ın 3.
 suresi
 Ā. 1226
 'ālimü'l-ġayb (<A.) görülmeyeni bilen,
 Allah'ın şifātlarından
 'ā. 69
 all ön (taraf) → al
 a.+ı 872
 a.+ıda 145, 155
 a.+inġnı 467
 allāhu ekber (<A.) en büyük Allah
 a. 733, 767
 alma- (<al-ma-) almamak
 a.-ġıl 609
 a.-sa (kan) 1829
 a.-sun 1386
 a.-sunlar 1423
 almak (<al-mağ) almak
 a. 1825
 a.+dur 514
 a.+tur (tırnak al-: tırnak kesmek)
 1824
 altı (<E.T. altı < A.T. āltı) 6, altı (sayı
 sözü)
 a. 305, 305, 637, 638, 665, 731, 762,

763, 996, 1006, 1349, 1611, 1616,
 1858
 a.+dur 37, 968
 a.+ġa 1169
 a.+sın 303
 a.+sını 303, 1099
 altınçı (<E.T. altı+nç+ı) altıncı
 a. 717, 760, 1397
 a.+sın 1817
 altmış (<E.T. altmış) 60, altmış (sayı sözü)
 a. 1548, 1549, 1551
 a.+ka 1343
 altmış bir 61, altmış bir (sayı sözü)
 a.+de 1350
 altmış üç 63, altmış üç (sayı sözü)
 a.+ni 1944
 altun altın
 a. 1306, 1327, 1368, 1369, 1372
 a.+da 1318, 1370
 a.+dın 1317, 1331, 1357
 a.+ġa 1372
 a.+nı 907
 'ām (<A.) halk
 'ā. 766
 'ā.+irmes 774
 a'māl (<A.) işler
 a.+ (a'māl-ı hac) 2133, 2152
 a.+ (mübtil-i a'māl) 26
 a.+ (nāme-i a'māl) 235
 a.+ın 2046
 a.+ını 1741, 1947
 'amd (<A.) kasıtlı olarak
 'a.+ise 1780
 'amdā (<A.) kasıtlı olarak
 'a. 1522
 'amel (<A.) iş, niyet
 'a. 296, 589, 906, 1527, 1580, 1957,
 1958
 'a.+ ('amel-i secde) 756
 'a.+ ('amel-i şer') 582
 'a.+ (it-) 1956
 'a.+ġa 597
 'a.+ıġa 270
 'a.+ (kıl-) 509, 1528, 2218
 'a.+ni 730, 1581
 'amelī (<A.) pratik, işleme yoluyla
 'a.+sıġa 1278, 2251
 'ameliyye (<A.) pratik, fiilî
 'a. 295

âmene'r-resûl (<A.) en güvenilir peygamber
 â. 1231

'âmil (<A.) vergi memuru, zekat işlerinde çalıştırılan memur
 'â. 1395, 1403

âmîn (<A.) tanrım dileğimi kabul et.
 â. 834

âmir (<A.) üst dereceli memur
 â. 2212, 2221

'âmme (<A.) umuma mahsus olanlar, her şey
 'â.+ ('âmme-i mü'minîn) 162
 'â.+sidin 161
 'â.+sini 1822

ân (<A.) an, zaman
 â. 559, 1024, 1169, 1223, 1482, 1537, 1659, 1670, 1695, 1735, 1780, 1856, 1859, 1869, 1882, 1933, 2001, 2058, 2093, 2210, 2234, 2235, 2241
 â.+da 733, 794, 839, 919, 1072, 1462, 1516, 1520, 1983, 2104

ana (<E.T. ana) anne
 a. 1416
 a.+ (ana anası: anneanne) 1417
 a.+sın (ana anası) 1417

anğa (<E.T. *a+n+ğa) ona → anğğa, anğa
 a. 28, 71, 92, 139, 157, 159, 197, 219, 219, 220, 226, 257, 261, 261, 262, 403, 411, 413, 428, 434, 491, 533, 594, 619, 621, 632, 633, 674, 726, 817, 824, 825, 861, 928, 961, 996, 1000, 1106, 1130, 1132, 1134, 1161, 1283, 1284, 1294, 1294, 1330, 1357, 1387, 1399, 1401, 1402, 1421, 1425, 1522, 1526, 1556, 1576, 1584, 1592, 1593, 1604, 1604, 1605, 1680, 1687, 1691, 1718, 1727, 1741, 1744, 1760, 1768, 1827, 1828, 1829, 1835, 1841, 1843, 1848, 1855, 1858, 1872, 1885, 1897, 1946, 1954, 2122, 2148, 2174, 2188, 2230, 2230, 2237

'anber (<A.) amber, güzel koku
 'a. 1796

ança (<E.T. *a+n+ça) o kadar → ançça
 a. 271, 515, 690, 789, 935, 1295, 1387, 1485, 1650, 1652, 1800, 2079, 2217

ançça → ança
 a. 652

anda (<E.T. *a+n+da) orada, o zaman
 a. 59, 75, 75, 115, 157, 177, 215, 236, 265, 271, 296, 297, 315, 316, 327, 333, 334, 338, 359, 363, 365, 366, 370, 371, 388, 390, 390, 394, 405, 406, 422, 464, 553, 617, 642, 656, 699, 733, 784, 794, 797, 818, 821, 839, 856, 877, 919, 968, 993, 994, 1032, 1068, 1072, 1075, 1084, 1089, 1141, 1211, 1221, 1225, 1242, 1271, 1280, 1281, 1291, 1293, 1340, 1371, 1384, 1391, 1486, 1493, 1524, 1535, 1587, 1623, 1627, 1627, 1666, 1725, 1726, 1834, 1838, 1845, 1894, 1899, 1913, 1919, 1919, 1923, 1924, 1924, 1925, 1926, 1936, 1960, 1961, 1970, 1974, 1977, 1979, 1985, 1986, 1996, 2007, 2037, 2042, 2055, 2058, 2067, 2068, 2069, 2070, 2074, 2076, 2079, 2082, 2083, 2087, 2090, 2094, 2130, 2137, 2137, 2144, 2145, 2147, 2150, 2151, 2155, 2167, 2168, 2171, 2171, 2211, 2225, 2243, 2253
 a.+bar 1983

andak (<E.T. *a+n+da ok ~ *a+nı teg) öyle, o şekilde
 a. 317, 688, 890, 1173, 1173, 1351, 1586, 1833, 1854
 a.+kirek turur 381
 a.+tur 903

andın (<E.T. *a+n+dın) ondan
 a. 6, 6, 6, 89, 147, 153, 167, 247, 250, 252, 262, 272, 401, 442, 578, 683, 955, 990, 1119, 1128, 1144, 1145, 1180, 1188, 1203, 1234, 1267, 1284, 1354, 1366, 1382, 1385, 1568, 1629, 1700, 1795, 1797, 1803, 1896, 1983, 2146, 2157, 2164, 2176, 2181, 2185, 2217
 a.+dur 963

anğa (<E.T. *a+n+ğa) ona → anğğa, anğa
 a. 1135, 1883

anğğa (<E.T. *a+n+ğa) ona → anğa, anğa
 a. 871

anı (<E.T. *a+nı) onu
 a. 19, 35, 64, 160, 181, 186, 186, 214, 389, 412, 419, 423, 424, 426, 427, 434, 440, 446, 480, 497, 498, 535, 538, 574, 636, 652, 689, 723,

768, 789, 901, 902, 915, 920, 942, 980, 987, 1031, 1118, 1170, 1201, 1238, 1256, 1257, 1261, 1290, 1302, 1339, 1375, 1399, 1413, 1436, 1531, 1555, 1621, 1726, 1792, 1812, 1816, 1857, 1882, 1895, 1912, 1995, 2174, 2201, 2235, 2238

anrîḡ (<E.T. *a+nîḡ) onun
a. 56, 57, 57, 60, 68, 68, 90, 90, 96, 156, 158, 183, 195, 221, 308, 319, 396, 446, 500, 500, 524, 535, 673, 673, 851, 973, 1147, 1295, 1404, 1488, 1626, 1717, 1929, 1929

anḡız yüksek ses, açıktan (okumak)
a. 918, 922
a.+ (oku-) 786, 787

anḡla- (<E.T. anḡ+la-) anlamak
a. 1332
a.-ḡıl 443
a.-y 756

ara (<IB. Āra < A.T. hāra) 1. -DA, içinde
a. 74, 171, 190, 193, 198, 207, 232, 275, 301, 354, 655, 719, 928, 1548, 1550, 1721, 1937, 1960, 2034

2. ara. mesafa, aralık
a. 285, 582, 795, 827, 843, 858, 860, 880, 885, 886, 887, 910, 931, 1050, 1253, 1290, 1443, 1688, 1805, 1831, 1860, 1946, 1985, 1995, 2019, 2035, 2086, 2127, 2141, 2170, 2256
a.+bar 1995
a.+da 531, 673, 925, 1660, 2063
a.+dın 179
a.+largā 600
a.+nı 1060
a.+sı 524, 577, 859
a.+sıda 734, 847, 856, 889, 1371, 2054, 1787, 1961, 2008, 2029, 2160
a.+sıdağın 1577
a.+sıdağını 901
a.+sığa 431, 755

'Arabî (<A.) Arap kavmine mensup
'A. 617
'A.+ (Muhammed-i 'Arabî) 137

'Arafāt (<A.) Mekke'deki bir dağ
'A. 1606, 1781, 1847, 1919, 2054, 2067, 2178
'A.+ ('āzım-ı 'Arafāt) 2053

'arafe (<A.) bayramdan önceki gün → 'arfe
'a. 511, 1125, 1719, 1920, 1921, 1935, 2052, 2055, 2080

ārām (<F.) durma, dinlenme
ā. 769
ā.+ (kıl-) 757, 770

'araṣāt (<A.) mahşer yeri
'a. 241, 246

'araz (<A.) hastalık
'a. 60

'arfe (<A.) bayramdan önceki gün → 'arafe
'a.+ (rūzesi) 1606

arı (<A.T. hāri) arı (hayvan adı)
a. 1898

arı- (<A.T. āri-) temizlenmek
a.-dı 426
a.-ğaç 535, 2175
a.-maslar 439
a.-r 341, 343, 344, 440, 458
a.-rıda 331
a.-sa 470

➤ arıḡ (<E.T. arıḡ < A.T. āriḡ) temiz → arık
a. 350, 413, 423, 535
a.+imes irse 535
a.+nı 405

arıḡlıḡ (<arı-ḡ+lıḡ) temizlik
a. 311,
a.+ıdur 375

arıḡsız (<arı-ḡ+sız) pis, kirli → arıksız
a. 330, 357
a.+dur 317, 359

arık (<E.T. arıḡ) temiz → arıḡ
a. 404, 406, 412, 420
a.+irmes 367

arıksız (<E.T. arı-ḡ+sız) pis, kirli → arıḡsız
a. 330, 502, 517
a.+dur 363

arıma- (<arı-ma-) temizlenmemek
a.-sa 640

arıt- (<arı-t-) temizlemek
a. 451, 451
a.-kıl 460
a.-sun 469
a.-ur 425, 464
a.-urnı 462

arıtmaḡ (<arı-t-maḡ) temizlemek
a. 893, 902

'arḡ (<A.) ter
'a. 1532

- arka** (<E.T. arka) arka (taraf), ard; makat
a. 751, 854
a.+dın 237
a.+nġga 1015
a.+nġnı 2165
a.+sı 380
a.+sıga 1049
a.+sını 598
- arpa** arpa
a. 1553, 1586
a.+dın 1148
- art-** (<E.T. art- < A.T. ārt-) artmak
a.-ar 670, 1321, 1592, 2246
a.-kan 1321
a.-sa 1320, 1884
- artuk** (<E.T. art-uk) fazla
a. 272, 1311, 1802, 1885
a.+ (it-) 814
a.+ (ol-) 823
a.+ın (artuġın) 1138, 1409
a.+ka 461
- aruġ** zayıf, güçsüz, cılız → aruk
a. 1173
- aruk** (< E.T. ar-uk <A.T.hār-) zayıf, güçsüz, cılız → aruġ
a. 1171
- 'arz** (<A.) gösterme, ortaya koyma, sunma
'a. 326, 1277
'a.+ (eyle-) 595, 1479
'a.+ (kıl-) 297, 305, 375, 513, 725, 1064, 1275, , 1389, 1636
- 'arz** (<A.) en, genişlik
'a.+ı 324, 393, 638
'a.+ını 326
'a.+ ('arz-ı kef) 393
- arz** (<A.) toprak
a. 643
- 'arz-dāšt** (<A.'arz+ F.dāšt) hatırlatma
'a. 1212
- āsān** (<F.) kolay
ā. 19
ā.+ (kıl-) 210
ā.+ (ol-) 252
ā.+dur 155
- 'asel** (<A.) bal
'a. 1446
- aşhāb** (<A.) Hz. Muhammed'i gören ve sohbetine katılan kimseler
a. 176
a.+ı 165
a.+ın 173
- āsītāne** (<F. āstāne) eşik
ā.+sini 2159
- aşl** (<A.) asıl, kök, soy; gerçek
a. 1415
a.+ (aşl-ı nisāb) 1289
a.+ını 1416
- aşlā** (<A.) asla, hiçbir zaman
a. 505
- aşlī** (<A.) asıl, gerçek
a.+dın (ihtiyāc-ı aşlī) 1305, 1650
- aşliyye** (<A.) asıl, aslī
a.+ (aşliyye-i i'tikādiyye) 294
- āsmān** (<F.< Peh.) gök, göyüzü
ā.+ (cevf-i āsmān) 148
ā.+dın 140, 144
- 'aşr** (<A.) ikindi, ikindi (namāzı)
'a. 679, 697, 688, 700, 788, 964, 1240, 2050
'a.+da 871
'a.+nı 695, 2061
- asra-** (<Moğ. asara-) korumak, bakmak
a.- (tilimizni) 171
a.-ġıl 461
a.-sun 478, 1604
- 'aşrī** (<A. 'aşr) ikindi
'a.+ğaça 1125
- asru** (<D.L.T. aşru < aşır-u) çok
a. 552
- ast** (<E.T. ast) alt
a.+ıda 381, 573, 832
- astār** (<A.) örtüler, perdeler
a.+ıga 2011, 2161
- aş** (<E.T. aş < A.T. āş) yemek
a. 440
a.+ını 74
- 'āşır** (<A.) öşür, vergi toplayan
'ā. 1383, 1388
- āşkār** (<F.) açık, belli
ā.+ (it-) 2248
- aşuk** (<D.L.T. aşuk) topuk kemiği
a. 612
a.+unġ (aşuġunġ) 571
a.+unġgaça (aşuġunġgaça) 614, 617, 630
- aşuk-** (<E.T. aş-uk < A.T. āş-) acele etmek
a.-up 900

- at (<E.T. at < A.T. āt) ad, isim
a. 62, 63, 159, 413, 428, 581, 726, 827, 930, 939, 996, 1132, 1378, 1401, 1410, 1414, 1458, 1470, 1565, 1639, 1680, 1684, 1685, 1691, 1728, 1753, 1773, 1872, 1953, 2133, 2253
a.+bar 1403
a.+ı 1, 2, 61, 120, 123, 158, 1133, 1919, 2004, 2164
a.+ı durur 1908
a.+ığa 183, 939
a.+ın 1438
a.+ını 1276, 1689
a.+ıngğa 22
a.+lar 585, 1642
a.+ları 102, 216
a.+larıdın 69
a.+nı 1470
a.+ta 480, 1992
a.+tur 157, 481, 483, 510, 594, 745, 882, 1134, 1500, 1750, 1959
a.+turur 721
- at (1) (<E.T. at) at
a. 1357
a.+ıng (ilkı atı) 1309
a.+larıngnı 1358
a.+tur 1366
- at- (<Uyg.T. at- < A.T. āt-) atmak;
bırakmak; çıkmak, doğmak
a. 1944, 1945, 2104, 2106
a.- (taş) 2107, 2130, 2134
a.-ar (1) 1962, 2101
a.-arda (taş) 2109
a.-arı (taş) 2145
a.-arnı 2102
a.-kan 2107
a.-kanda (taş) 2109
a.-kanıngda 1945
a.-ka sin 1945
a.-ka sin (taş) 1943, 2134, 2138
a.-kıl 1944, 2102
a.-kıl (taş) 2105
a.-kunça (tanğ) 2106
a.-sa (tanğ) 2090
a.-salar (taş) 2112
- ata (<Uyg.T. ata) baba, ata
a. 1416
a.+nıng (atanıng atası) 1417
a.+sı 1143
a.+sın (atanıng atası) 1417
- ata- (<āt+a-) söylemek
a.-mış 309
- atasız (<ata+sız) yetim
a.+larını 285
- atıl- (<at-'l-) atılmak, bırakılmak
a.-mas (taş) 2103
a.-ur 2099
- atış (<at-'ş) atış
a. 2108
a.+ (taş) 2105
- atkā (<A.) günah işlemekten en çok çekilen, takva şāhibi
a.+ (a'lem ü atkā ol-) 1050
- atlan- (<at+la-n-) ata binmek
a.-sa 1976
- atlık (<E.T. at+lığ) atlı, ata binmiş
a. 1914
a.+tur 1924
- atmak (<at-mak) atmak
a.+ (taş) 2097, 2104
a.+bar durur (taş) 1942
- 'atısa (<A.) hapşırma, aksırma
'a.+ğa 938
- attur- (<at-tur-) sökmek, ağartmak
a.-sa (tanğ) 2147
- 'avām (<A.) halk
'a.+ıdın 162
- āvāz (<F.) ses
ā. 877
- 'avd (<A.) dönüş, geri dönüş
'a. 1007
- 'avrat (<A.) kadın; örtünme yeri
'a. 382
'a.+ı 1838
'a.+ka 377
'a.+ta 379
'a.+tur (setr-i 'avrat) 374
'a.+turur (keşf-i 'avrat) 954
- avval (<A.) önce, ilk
a. 11, 34, 38, 254, 283, 467, 820, 998, 1026, 1076, 1186, 1231
a.+ (avval-ı vakt) 687
a.+ (farz-ı avval) 291
a.+ (ka'de-i avval) 797
a.+ (şarḥ-ı avval) 306
a.+ğı 34, 690, 775, 1958
a.+ı 1507
a.+ı (avvalı kün) 675

a.+ıda 869, 888
a.+kı 1164
avvalā (<A.) ilk önce
a. 1612
ay (<Uyg.T. ay < A.T. hāy) 1. ay, kamer
a. 1493, 1496
a.+ (tutul-) 1252
a.+ (açıl-) 1253
2. ay, yılın on ikide biri
a. 1288, 1481, 1493+, 1496+, 1548,
1550, 1614, 1615, 1617
a.+ (ay başı) 1494, 1494, 1495
a.+ (ay şavmı) 1608, 1611
a.+ (başı) 2072
a.+da 1480
a.+dur 1288
a.+ı 1479, 1490, 1624
a.+ı ('ıyd ayı) 1486
a.+ıda 1751
a.+ıdın 1616, 2045
a.+ıdur 1113
a.+lar 8
ayā (<ay+a) ey (ünlem edatı)
a. 198
ayağ (<E.T. adak <A.T. ādak) ayak →
ayak
a. 1806
ayak (<E.T. adak <A.T. ādak) → ayağ
a. 357, 591, 601, 625, 629, 845, 861,
1089, 1829, 1984
a.+ (ayağdın ayak yüdke-) 897
a.+ (ayak uçı) 863
a.+ (koy-) 759, 947
a.+ (koy-) 249, 1169, 1342, 1347,
1349, 1351
a.+dın 866
a.+ını (ayağını) 477, 627
a.+ıng (ayağıng) 571, 612, 758
a.+ıngdın (ayağıngdın) 599
a.+ka 477, 874
a.+lar 859
a.+larıng 369, 1016
a.+larıng (ayağlarıng) 716, 899
a.+nı 630, 866
a.+nı (ayağını) 1825
ayak (<E.T. adak) aşağı taraf, alt kısım, son
a.+ıda (ayağıda) 1289, 1373
a.+ıdın (ayağıdın) 1226
ayamak (<E.T. ay <A.T. āy+a-) korumak

a. 904
'ayān (<A.) belli, açık, meydanda
'a.+ (bol-) 220
'a.+ (it-) 293, 328
'a.+ (kıl-) 46, 1965
āyāt (<A.) Kur'an'ın cümleleri
ā. 748, 748, 779, 780, 884, 1207,
1226, 1237, 1710
ā.+lar 1210
ā.+nı 1711
ā.+tın 853
'ayb (<A.) günah; kusur, eksiklik
'a.+ise 2238
'a.+nı 422
āyet (<A.) Kur'an'ın her bir cümlesi
ā. 437, 892
ā.+ (āyet-i secde) 920
ā.+ (āyet-i va'de) 923
Āyete'l-kürsī (<A.) Kur'an'da Bakara
suresinin ikinci ayeti
Ā. 1231, 1975
ayır- (<E.T. adır <A.T. ād-'r-) ayırmak
a.-ıban 1671
a.-ur 1390
ayıt- (<E.T. ay-'t-) söylemek, açıklamak →
ayt-
a. 408, 767, 793, 1031, 1716, 2232
a.-kıl 1189
a.-sun 2062
a.-tılar 480
āyīn (<F.) ayin, tören
ā. 107
ā.+ğa 141
'ayn (<A.) asıl; kendisi
'a.+ (farz-ı 'ayn) 30
'a.+ğa 703
ayt- (<E.T. ay-'t-) söylemek, açıklamak →
ayıt-
a. 48, 586, 865, 1026, 1032, 1104,
1108, 1109, 1122, 1987, 2131
a.- (tekbīr) 2094, 2136
a.-a 2081
a.-a (ayta ayta) 2081
a.-ay 214, 355, 355, 418, 430, 472,
499, 518, 659, 774, 851, 873, 967,
1129, 1199, 1212, 1222, 1279, 1316,
1398, 1493, 1496, 1552, 1643, 1720,
1773, 1775, 1833, 1863, 1917, 1953,
1957

a.-ayın 35, 37, 282, 318, 394, 602, 750, 844, 932, 1004, 1032, 1116, 1123, 1182, 1228, 1280, 1357, 1394, 1414, 1453, 1545, 1561, 1583, 1609, 1679, 1778, 1798, 1866, 1911
a.-ayınğ 1997
a.-ay min 1040
a.-ıban (telbiye) 1772, 2049
a.-ınğız 1123
a.-ıp 1794, 2133
a.-kan 788, 1090, 1246
a.-kanda 388, 1106
a.-ka sin 726
a.-kay sin 606, 1189
a.-kıl 48, 1019, 1112, 1986, 2024, 2028
a.-kıl (telbiye) 2076
a.-kunça (ezān) 2058
a.-sa 876, 1916
a.-sañğ 728
a.-sun 840, 1974, 1981, 1983
a.-sun (telbiye) 1915
a.-tım 764, 1604
a.-tım min 1276
a.-ur biz 787
a.-urda 1186
aytıl- (<ay-t-'l-) söylenmek, açıklanmak
a.-dı 374, 1638
a.-ıp idi 975
a.-sa 1027
aytılmak (<ay-t-'l-mak) söylenmek, açıklanmak
a. 2111
aytkuluk (<ay-t-ku+luk) söylenecek
a. 1444
aytma- (<ay-t-ma-) söylememek, konuşmamak
a.- (söz) 610
a.-ğıl 837
a.-sa 221
aytmak (<ay-t-mak) söylemek
a.+ (söz) 1996
a.+ını 865
az (<IB. āz~Orh.T. az <A.T. hāz) az
a.+dur 645
a.+durur 937
a'zā (<A.) organlar
a.+ğa 520, 534
'azāb (<A.) işkence, keder
'a. 110, 259, 290, 1412

'a.+ (çik-) 242
'azābī (<A.) bir azap
'a. 259
āzād (<F.) özgür, serbest
ā. 1065
ā.+ (bol-) 1407
ā.+ (eyle-) 1433
ā.+ (kıl-) 1545
azhā (<A.) kurbānlar, kurbān (bayramı)
a.+bar durur 1115
a.+ ('ıyd-ı azhā) 1127, 1163, 1922
a.+da ('ıyd-ı azhā) 1123, 1160
azhiyye (<A.) kurbānlık
a. 1160
'āzım (<A.) yönelen, giden
'ā.+ ('āzım-ı 'Arafāt) 2053
'ā.+ (bol-) 1843, 2148, 2150
'azīmet (<A.) gitme
'a.+ ('azimet-i zezem) 2157
'azm (<A.) niyet, azim
'a.+ ('azm-ı mescid) 1086
'a.+ (eyle-) 2163
'a.+ (it-) 1966, 1971
'a.+ (kıl-) 2080
'a.+ın 1472
Azrā'il (<A.ö.i.) Azrayil, İslâmiyette dört büyük melekten biri olup can almakla görevlidir.
A.+bar 104
azrak (<az+rak) daha az
a. 382, 1842, 1861, 1862, 1884, 1886
a.+ı (azrağı) 1073, 1867
a.+ını (azrağını) 739, 1864
a.+irür 448
azuk (<E.T.azuk < A.T. āzuk) yiyecek, azık
a. 1387

B

bā Arap alfabesinin ikinci harfi
b. 734
bāb (<F.) kapı
b.+ (bāb-ı ibrāhīm) 1726
baba (<F.bābā) baba
b.+sın 1417
Bābūr (ö.i.) Babūr Şah
B. 34, 44, 297, 1280, 1471, 1638, 2245, 2255

- ba'de (<A.) sonra
b. 1113
- bāğ (<F.) bahçe
b. 1377
- bağdaş (<bağ+da-ş <A.T.bā-) bağdaş
b.+ (kur-) 899
- bağl (<A.) katır
b.+ (sūr-ı bağl) 351
- bağla- (<bağ+la-) bağlamak; kavuşturmak
b.- (lōng) 1705
b.-ban (ihrām bağla-: ihrama bürünmek) 1693, 1751, 1978
b.-ğandin (ihrām) 2181
b.-may 1101
b.-may (ihrām) 1687
b.-may (il) 1104
b.-ngız 439
b.-p (ihrām) 2168
b.-r (ihrām) 1696, 1699, 1700, 1756, 1759
b.-sa (ihrām) 1694, 1752
b.-sanğ (bilge) 1912
b.-sanğ (ihrām) 1675, 1748
b.-sun (ihrām) 1766
b.-yın (ihrām) 1703
- bağlamak (<bağ+la-mak) bağlamak, kuşanmak
b.+ (ihrām) 1676
b.+tur 1100
- bağlamaslık (<bağ+la-mas+lık) kavuşturmama
b. (kol) 901
- bağlık (<bağ+lığ) bağlı
b. 901
- bahā (<F.) değer, kıymet, eder
b. 1406, 1877, 1880, 1894, 1905, 1910
b.+ (kıl-) 1880, 1889
b.+sı 641
- baht (<F.) talih, kısmet
b. 24
- bā'ış (<A.) sebep olan, gerektiren
b.+tür 87
- bā'isī (<A.) bir neden
b. 491
- bāk (<F.) korku, endişe, şüphe
b. 628, 1274, 1347
b.+ (ni bāk) 342, 357, 402, 528
b.+durur (ni bāk durur) 327
b.+imes 1570, 1805, 1899, 1901, 1912
b.+imestür 1580
b.+irmes 523, 527, 1900
- bak- (<E.T. bak-) bakmak
b. 874, 1236, 1240, 1547
b.- (sözige bak-) 590
b.-adur (ni) 12
b.-ıp 1989, 2024
b.-kıl 875
b.-sa 915
b.-tı 727
- bağka (<A.T. bākā) kurbağa
b. 336
- bakmak (<bak-mak) bakmak
b. 702
b.+inğ (bakmağınğ) 608
- balçık (<D.L.T. balçık) balçık, çamur
b. 369, 1044, 2110
- balgam (<A.) balgam
b. 545
- balıg (<Uyg.T. balık <A.T. bālīk) balık
b. 336
- bālig (<A.) bülûğa eren, yetişkin
b. 1498
b.+ (bol-) 28
b.+ (ol-) 1142, 2229
- bām (F.) sabah, sabahleyin
b. 1241
- bar (<Orh.T. bar <A.T. bār-) var, mevcut
b. 63, 73, 79, 96, 238, 300, 300, 390, 438, 461, 568, 619, 622, 631, 632, 642, 667, 681, 742, 766, 820, 821, 874, 901, 904, 916, 929, 983, 1077, 1085, 1091, 1136, 1286, 1301, 1311, 1316, 1363, 1384, 1397, 1420, 1492, 1556, 1656, 1656, 1727, 1764, 1827, 1919, 1967, 2141
b.+ (bar bol-) 32
b.+ (bar-ı zemīn) 1688
b.+dur 2, 45, 55, 136, 136, 163, 265, 275, 552, 585, 614, 637, 678, 724, 921, 1017, 1137, 1256, 1396, 1452, 1455, 1459, 1544, 1641, 1741, 1851, 1860, 1931, 1985, 2139, 2231
b.+durur 132, 137, 315, 625, 666, 732, 952, 975, 1043, 1395, 2207, 2208
b.+ ıda (kuyaş barıda: güneş varken) 696
b.+ınça 558

b.+idi 58, 167, 188
 b.+lar 821
 bar- (<E.T. bar-) varmak, gitmek, ulaşmak;
 geçmek
 b. 1039, 2031, 2054, 2097, 2130,
 2142
 b.-a algay 11
 b.-a almasa 1667
 b.-dı 147, 151
 b.-ğanıça 670
 b.-ğay 268
 b.-gıl 2049
 b.-ıban 1668, 2190
 b.-ip 1987
 b.-maska 1658
 b.-may 2147
 b.-sa 11, 97, 98, 338, 583, 1416,
 1418, 1420, 1531, 1532, 1578, 1654,
 2145
 b.-sañg 1119, 1651
 b.-sun 1982
 b.-ur 290
 b.-ur (1) 1682
 b.-ur (âlemdin bar-:ölmek) 263
 b.-urğa 1655
 b.-urığa 1670
 barça (<E.T. bar+ça) hepsi, herbiri, her şey,
 bütün
 b. 27, 89, 131, 132, 138, 155, 173,
 476, 774, 778, 836, 842, 857, 869,
 1124, 1313, 2066, 2121, 2249
 b.+dın 274, 586, 666, 2154
 b.+ğa 247, 585, 1642
 b.+nı 175
 b.+nınğ 133, 133, 134
 b.+sı 39
 b.+sıdın 1769
 b.+sığa 930, 1414, 1778, 1953
 b.+sın 37, 123, 978, 1561, 1583,
 1646, 1911
 b.+sını 484, 485, 506, 513, 777, 844,
 1179, 1609, 2021
 bārgīr (<F. bār-gīr) beygir
 b. 1309
 barı (<E.T. bar+ı) hepsi, tamāmen, hep,
 bütün
 b. 9, 40, 76, 92, 100, 112, 228, 311,
 362, 520, 834, 850, 977, 1184, 1206,
 1423, 1801, 1811, 1851, 1963, 1968,

2067, 2126, 2152, 2223, 2247, 2248
 b.+da 398
 b.+da (barıda: hakkında) 658+, 696,
 2166
 b.+dın 165, 267, 732, 1968, 1969
 b.+ğa 10, 31, 600, 774, 1418, 1823,
 1940, 2097
 b.+ge 1313
 b.+n 33, 44, 46, 134, 141, 378, 479,
 764, 1097, 1969, hısm.larını
 b.+na 482
 b.+nı 53, 71, 174, 233, 296, 518,
 602, 1153, 1394, 1681, 1934, 2060
 b.+nınğ 328, 1398
 b.+sı 1713
 b.+sın 1123
 b.+sını 292, 736, 2159
 bārī (<F.) bir defasında
 barış (<bar-ış) gidiş, varış
 b. 2035, 2227
 b.+ınğ 2033
 b.+nı 97
 barma- (<bar-ma-) gitmemek
 b. 1039
 b.-ğay sin 1652
 barmağ parmak → barmak
 b.+ (barmağ ucını kıbleğa kıl-) 857
 barmak (<bar-mak) varmak, gitmek
 b. 911, 1039, 1941
 b.+tın 150
 barmak parmak → barmağ
 b.+ı (barmağı) 589
 b.+ınğ (barmağınğ) 620
 b.+ınğnı (barmağınğnı) 612
 b.+lar 831, 831
 b.+ların (barmağların) 655
 b.+larınğ 615, 842
 b.+larınğ (barmağlarınğ yapıştır-) 856
 b.+larınğnı (sındur-) 912
 bas- (<E.T. bas-) üzerine yaslanmak
 b.-ip 475
 başar (<A.) kalp gözüyle görme, iç yüzüne
 ve özüne erme
 b.+ (vaşf-ı başar) 79
 bā-şavāb (<F. bā + A.şavāb) doğrulukla
 b. 218
 bā-seza (<F. bā + Peh. sezā) uygunlukla,
 yaraşır
 b.+ (ma'būd-ı bā-sezā) 54

baş (<E.T. baş) baş
 b. 751, 755, 845, 854, 855, 913, 1014, 1526, 1705, 1799
 b.+ (baş kuyı kıl-) 893
 b.+ (kırk-) 1950
 b.+ (sal-) 900
 b.+ (yap-) 2169
 b.+ı 488
 b.+ığa 222, 1146, 1167, 1279, 1362, 1859, 1882
 b.+ıngça 62
 b.+ıngğa 580
 b.+ıngnı 1187
 b.+ka 522, 571, 2120
 b.+ka (cümle-i baş) 591
 b.+nı (kırk-) 1758
 b.+nı (kırkıl-) 1862
 b.+nı (yap-) 1818

baş(1) (<E.T. baş) ön, ilk; uç
 b.+ı 1289, 1494, 1495
 b.+ıdın 1617, 1921
 b.+ığa (ay başı) 1494
 b.+ını (ay başı) 2072
 b.+tın 625, 759, 820, 936, 1003, 1003, 1355, 1550, 2000

başka (<baş+ka) başka
 b.+ (başka başka) 716

başla- (<baş+la-) başlamak
 b. 1355
 b.-ban 1999
 b.-ğıl 599, 1943

başlamak (<baş-la-mak) başlamak
 b. 2000

bat hemen, çabuk
 b. 292, 485, 485, 689, 753, 829, 1189, 1280, 1304, 1313, 1458, 1753

bat- (<D:L:T: bat-) batmak; gözden kaybolmak
 b.-ar (1) 681, 694
 b.-kaç 680
 b.-kunça 1476
 b.-kunça (āfitāb) 679
 b.-sun (kūn) 2079

bağga ördek
 b. 416

bâtil (<A.) boş, beyhude
 b. 178
 b.+ (bol-) 627, 631, 1782
 b.+ (ol-) 1087, 1524, 1782

batman (<Sogd.) bir çeşit ağırlık ölçüsü
 b. 1150, 1882
 b.+bar 1859
 b.+dur 1149
 b.+ğa 1883
 b.+ı 1149
 b.+ıng 1152

batın (<A.) karın; iç; nesil, kuşak
 b. 2141
 b.+ (batın-ı vādī) 2098
 b.+ıda 1926
 b.+ığa 2055

batnılık (<A. batnī + T. +lik) içerde olan
 b. 2068

bā-vücūd (<F.bā + A. vücūd) bununla birlikte, ancak, özellikle
 b. 1286, 1489, 1655

bā-vücūdī (<F.bā + A. vücūd-ī) ayrıca, bilhassa
 b. 172

bay (<E.T. bay<A.T. bāy) zengin
 b.+lar 1168

bayığı (<baya+ğı < D.L.T. baya "az önce") önceki
 b.+ı 1109

bāzgüne (<F.bāz+güne) ters
 b. 1260

ba'zı (<A.) bazı, bir kısım
 b. 110, 110, 123, 243, 251, 251, 254, 254, 255, 1215, 1234, 1382
 b.+nıng 1382

bāzū (<F.) pazı, dirsek ile omuz arası
 b. 1799

be-'aynihi (<F. be + A. 'aynihi) aynısı, gibi
 b. 492

becā (<F.be+cā) yerinde, uygun → bercā
 b. 1160
 b.+ (kiltür-) 2123, 2201

bedel (<A.) bedel
 b.+ (tap-) 2237

beden (<A.) vücut, ten
 b. 400, 443
 b.+de 308, 1649
 b.+dür 428

bedenī (<A.) vücutla ilgili
 b. 2201

bedrağa (<A.) kılavuz, rehber
 b.+dur 12

bed-sirişt (<F. bed+sirişt) kötü yaratılışlı, ahlâksız
 b.+ni 149

- behīme (<A.) dört ayaklı hayvan
b. 1571
- behişt (<F.) cennet
b. 264, 272
b.+ni 149
- behre (<F.) pay, hisse
b. 372
- belā (<A.) bela
b. 561
- belki (<A. bel + F. ki) belki, hatta
b. 234
- bend (<F.) boğum
b.+iğaç (ilig bendi) 519, 587
- bende (<F.) kul
b. 59, 394, 1141, 1291, 1406, 1433,
1545, 1546, 1546, 1947
b.+ (big-i bende) 1293
b.+ (bol-) 1144
b.+din 298
b.+ğa 1657
b.+leri 1137, 1423
- bendelik (<F. bende + T. lık) kulluk →
bendelik
b.+tur 114
- bendelik (<F. bende + T. lik) kulluk →
bendelik
b.+din 288
- benefşe (<F.) menekşe
b. 1796
- benī-ādem (<A. benī+ādem) insanlar
b. 231
- ber-ā-ber (<F. ber+ā+ber) eşit, aynı derecede,
beraber
b.+ (tut-) 1271
- bercā (<F. ber+cā) yerinde, uygun → becā
b.+ (kiltür-) 1995
b.+ (kitür-) 1960
- ber-devām (<Peh. ber + A. devām) devamlı
b.+ (ol-) 2205
- ber-ḥaḳ (<Peh. ber + A. ḥaḳ) şüphesiz
b. 41
b.+tur 204
- beri (<E.T. berū < A.T. be:ri) beri, ön
b. 153
- berī (<A.) günahsız, temiz, arınmış
b.+ (ol-) 100
- berīn (<F. ber+īn) en yüksek, üstün
b.+ (bol-) 200
- berḳ (<A.) şimşek
b.+ (mişāl-i berḳ) 250
- ber-kemāl (<Peh. ber + A. kemāl) mükemel,
tamām
b. 3, 83
- bernā (F.<Peh.) delikanlı, yiğit
b. 450, 711
- ber-ṭaraf (<Peh. ber + A. ṭaraf) giderme
b.+ (bol-) 2191, 2206
- bes (<F.) yeter, yetişir; çok; uygun
b. 625, 1162, 1277, 1308, 1802,
2103, 2207, 2250
b.+ (kıl-) 181
b.+turur 653, 1027, 1028
b.+tür 78, 333, 489, 533, 555, 613,
779, 1029, 1259, 1483, 1653
- be's (<F.) sıkıntı, korku
b.+ (be's-i bī-dermān) 276
- besī (<F.) çok
b. 111, 924
- beşer (<A.) insan
b. 224
b.+ğa 107
- bevl (<A.) idrar
b. 445, 449, 553
b.+in 414
b.+ini 417
b.+niḡ 447
- beyān (<A.) anlatma, bildirme, açık söyleme
b.+ (eyle-) 292
b.+ (it-) 65, 293, 328, 2253
b.+ (kıl-) 46, 1965
- beyt (<A.) ev
b.+ (beyt-i muḳaddes) 146
b.+ (sākin-i beyt) 352
- beyz (<A.) parlak, ap ak
b.+ (beyz künler: ayın 13, 14 ve 15.
günleri) 1613
b.+bar (eyyām-ı beyz) 1612
- bıçak (<D.L.T. bıç- ak) bıçak
b. 425
- bıḳın (<D.L.T. bıḳın < *bıḳ+'n) böğür
b.+ğa 903
- bī-ābān (<Peh.) çöl
b.+da 642
- bī-beḳā (<F. bī + A. beḳā) devamlı, kalıcı
olmayan
b. 23
- bid'at (<A.) dine aykırı yeni âdetler

b.+ (ol-) 449
bidāyet (<A.) başlangıç
b.+idür 1094
bī-dermān (<F.) halsiz, çaresiz
b.+ (be's-i bī-dermān) 276
bī-devā (<F. bī+ A. devā') çaresiz
b.+dur min 561
bī-du'ā (<F. bī+ A. du'ā) duasız
b. 1199
bī-duhūl (<F. bī+ A. duhūl) girişsiz
b.+durur 487
bī-ezān (<F. bī+ A. ezān) ezansız
b. 1095
big (<E.T.beg <A.T. be:g) bey
b.+ (big-i bende) 1293
b.+i 1292
b.+ining 1293
bigin (<kip+i+n<A.T. kè:p) gibi (benzetme edatı)
b. 643
bī-ḥad (<F. bī+ A. ḥadd) pek çok
b. 207
bī-ḥāl (<F. bī+ A. ḥāl) beneksiz, günah karanlığı olmayan
b. 416
bih-būd (<F.) sağlıklı, sıhhatli
b. 1011
bī-heş (<F. bī+ A. heşş) keyifsiz
b. 240
bī-ḥisāb (<F. bī+ A. ḥisāb) sayısız, hesapsız
b. 243
bī-inzāl (<F. bī+ A. inzāl) uykuda düş azması / meni boşalması olmamış
b. 1571
bī-kāmet (<F. bī+ A. kāmet) cemaatle kılınan farz namāzlara başlamadan önce, cami v.b. yerlerde müezzin tarafından yavaşça okunan *kadkameti's-salāt* cümleleri olmaksızın
b. 1095
bī-kefāret (<F. bī+ A. kefāret) kefaretsiz, cezasız
b. 1492, 1519, 1530, 1538, 1596
bī-kerāhat (<F. bī+ A. kerāhat) dolaylı olarak yasaklanmamış
b. 2105
bī-kerāhiyyet (<F. bī+ A. kerāhiyyet) yasaksız, mekruh olmayan
b. 365, 1081

bī-ḳiyām (<F. bī+ A. ḳiyām) namāzda ayakta durulan bölüm (kıyam) olmaksızın
b. 738
bī-ḳīl (<F. bī+ A. ḳīl) sözsüz
b. 229
bil (<Orh.T.bēl <A.T. bē:l) bel
b. 538, 712, 729
b.+ge (bağla-) 1912
b.+ing 898
b.+inḡe 1705
bil- (<E.T.bil-) bilmek; kabul etmek; tanımak
b. 39, 41, 41, 54, 72, 79, 83, 87, 104, 107, 115, 122, 123, 137, 162, 189, 204, 256, 263, 275, 277, 277, 279, 283, 284, 298, 300, 302, 303, 304, 306, 312, 314, 318, 325, 347, 371, 373, 373, 377, 377, 378, 385, 389, 400, 404, 407, 411, 412, 413, 414, 416, 419, 420, 421, 423, 424, 425, 427, 430, 433, 444, 450, 452, 460, 473, 476, 481, 484, 485, 485, 487, 493, 497, 501, 508, 510, 512, 513, 516, 517, 518, 527, 529, 537, 539, 541, 543, 544, 557, 570, 572, 574, 575, 577, 578, 579, 585, 591, 596, 613, 626, 636, 637, 638, 647, 652, 655, 661, 667, 676, 681, 697, 714, 717, 718, 719, 721, 721, 724, 724, 728, 735, 738, 739, 745, 745, 746, 763, 765, 768, 778, 784, 797, 798, 800, 804, 806, 809, 824, 827, 831, 842, 843, 846, 853, 854, 857, 864, 868, 870, 881, 882, 904, 907, 916, 921, 926, 929, 931, 934, 937, 940, 941, 943, 947, 948, 949, 951, 952, 954, 955, 956, 957, 959, 974, 975, 975, 977, 978, 980, 981, 996, 1000, 1004, 1005, 1006, 1007, 1008, 1013, 1017, 1035, 1036, 1037, 1042, 1043, 1049, 1051, 1054, 1056, 1071, 1073, 1075, 1081, 1090, 1097, 1098, 1099, 1099, 1100, 1110, 1118, 1120, 1124, 1125, 1126, 1131, 1135, 1135, 1137, 1138, 1147, 1150, 1151, 1152, 1153, 1154, 1155, 1157, 1160, 1164, 1170, 1179, 1180, 1182, 1185, 1192, 1195, 1198, 1200, 1201, 1209, 1210, 1219, 1224, 1226, 1230, 1231, 1233, 1235,

1239, 1243, 1252, 1255, 1263, 1287,
 1288, 1291, 1296, 1312, 1314, 1315,
 1316, 1317, 1318, 1322, 1325, 1337,
 1339, 1340, 1341, 1344, 1350, 1371,
 1374, 1378, 1379, 1380, 1389, 1393,
 1395, 1397, 1398, 1403, 1405, 1410,
 1412, 1427, 1429, 1434, 1443, 1446,
 1448, 1452, 1455, 1458, 1460, 1468,
 1475, 1478, 1487, 1494, 1497, 1500,
 1501, 1502, 1504, 1506, 1509, 1515,
 1532, 1544, 1556, 1560, 1562, 1568,
 1573, 1595, 1596, 1599, 1601, 1602,
 1607, 1608, 1609, 1610, 1611, 1613,
 1614, 1615, 1616, 1617, 1619, 1620,
 1623, 1624, 1625, 1627, 1630, 1639,
 1640, 1643, 1644, 1646, 1650, 1654,
 1667, 1669, 1670, 1676, 1677, 1681,
 1683, 1685, 1689, 1690, 1691, 1692,
 1698, 1699, 1701, 1703, 1706, 1708,
 171, 171, 1713, 1715, 1717, 1719,
 1720, 1722, 1723, 1725, 1728, 1729,
 1730, 1736, 1737, 1753, 1754, 1756,
 1760, 1768, 1770, 1773, 1782, 1784,
 1784, 1792, 1793, 1795, 1797, 1797,
 1801, 1820, 1830, 1833, 1850, 1857,
 1857, 1873, 1876, 1887, 1888, 1902,
 1913, 1917, 1918, 1919, 1920, 1921,
 1922, 1927, 1928, 1931, 1931, 1936,
 1957, 1972, 1988, 1992, 2002, 2003,
 2008, 2012, 2015, 2017, 2033, 2038,
 2040, 2042, 2043, 2049, 2051, 2054,
 2067, 2069, 2071, 2071, 2083, 2090,
 2091, 2093, 2097, 2100, 2102, 2103,
 2104, 2105, 2109, 2117, 2117, 2118,
 2139, 2154, 2166, 2176, 2180, 2183,
 2197, 2198, 2198, 2201, 2202, 2203,
 2206, 2208, 2209, 2211, 2231, 2233,
 2242
 b.-diñg 708, 1425, 1428
 b.-e sin 695
 b.-gen 1808
 b.-genimçe 1275
 b.-ge sin 16, 19, 44, 348, 349, 388,
 397, 569, 672, 766, 883, 1091, 1121,
 1149, 1213, 1286, 1449, 1531, 1579,
 1678, 1867, 1874, 1891, 2001, 2086,
 2126, 2205, 2207, 2234
 b.-gey 140, 236, 239, 2046
 b.-gey siz 1896

b.-gil 28, 42, 52, 161, 265, 279, 351,
 362, 380, 387, 402, 440, 442, 442,
 443, 446, 449, 505, 528, 552, 603,
 644, 663, 665, 674, 711, 741, 747,
 758, 799, 808, 813, 1009, 1028,
 1064, 1070, 1087, 1107, 1181, 1289,
 1303, 1413, 1448, 1517, 1522, 1590,
 1660, 1673, 1680, 1691, 1789, 1794,
 1802, 1934, 1941, 1942, 1951, 1953,
 1996, 2010, 2074, 2225
 b.-iben 302, 1016, 1184, 2179
 b.-ing 89, 159, 244, 365, 439, 730,
 749, 1034, 1168, 1172, 1176, 1248,
 1948, 1955, 2151
 b.-ingiz 93, 93, 100, 156, 157, 181,
 330, 340, 982, 1166, 1214, 1249,
 1514, 1865
 b.-ip 597, 730, 1328, 1356, 1934,
 2138
 b.-iptür min 21
 b.-men 566
 b.-mes 924, 1184
 b.-mesler 101
 b.-meydür 201
 b.-meyin 95
 b.-se 382, 969, 1114, 1701, 1862
 b.-se kirek 1498, 1511
 b.-senğ 818, 887, 945, 1163, 1324,
 1651, 2041
 b.-sün 202, 507, 509, 589, 703, 740,
 761, 802, 961, 1065, 1165, 1499,
 1668, 1686, 1718, 1732, 1739, 1745,
 1761, 1783, 1815, 2065, 2172, 2190,
 2218
 b.-sünler 2112
 b.-ür 4, 71, 658, 986, 1454, 1700
 b.-ürde 1712
 bile (<bir+le) 1. ile → birle, bilen, ile
 b. 5, 84, 84, 86, 130, 316, 396, 422,
 451, 548, 615, 636, 644, 657, 677,
 718, 884, 945, 950, 992, 1064, 1074,
 1083, 1204, 1244, 1269, 1369, 1369,
 1428, 1447, 1572, 1573, 1574, 1771,
 1881, 1914, 2009, 2099, 2100, 2115,
 2135, 2160, 2180, 2218
 b.+dür 396
 2. ile
 b. 168, 256, 273, 384, 385, 432, 454,
 756, 910, 988, 1017, 1051, 1175,

1237, 1306, 1524, 1711, 1811
bilek (<D.L.T. bilek) bilek
 b.+im (bilegim) 2256
bilen (<bir+le+n) ile (çekim edatı)→ birle,
 bile, ile
 b. 342, 1460
bilen (<bir+le+n) ile (bağlama edatı)
 b. 1757
bilig (<E.T.bil-ⁱg) bilgi
 b. 638
bilinme- (<bil-ⁱn-me-) bilinmemek
 b.-se 381
bilme- (<bil-me-) bilmemek
 b. 1510
 b.- (revā) 618
 b.-gen 46, 72, 436, 1965
 b.-genge 395
 b.-se 782
 b.-senğ 17
bilmek (<bil-mek) bilmek
 b. 647, 1066
 b.+i (bilmegi) 374
 b.+in (bilmegin) 1099
 b.+te 496
bilmeklik (<bil-mek+lik) bilmek
 b. 43
 b.+kirek 909, 1102
bīm (<F.) korku
 b. 1254
 b.+ 278
bī-memāt (<F. bī+ A.memāt) ölümsüz
 b.+turur 66
bī-menī (<F. bī+ A. menī) spermsiz
 b. 1570
binā (<A. binā') ev
 b.+ (binā-yı hayrābād) 1433
bī-nihāyet (<F. bī+ A. nihāyet) sınırsız,
 sonsuz
 b.+idin (luṭf-ı bī-nihāyet) 143
bī-‘özü (<F. bī+ A. ‘özü) özürsüz, sebepsiz
 b. 952
 b.+ (nafl-ı bī-‘özü) 712
bir (<E.T.bir <A.T. bīr) bir, herhangi bir
 (belirsizlik sıfatı)
 b. 49, 69, 75, 93, 104, 105, 134, 136,
 143, 206, 207, 233, 304, 312, 313,
 324, 334, 339, 358, 391, 396, 398,
 408, 480, 483, 483, 484, 503, 503,
 504, 517, 529, 543, 551, 554, 555,

555, 556, 563, 564, 564, 567, 581,
 629, 639, 664, 694, 702, 707, 745,
 748, 749, 759, 772, 800, 807, 810,
 818, 821, 828, 829, 836, 847, 883,
 897, 913, 922, 942, 946, 946, 955,
 965, 985, 1005, 1006, 1025, 1026,
 1044, 1045, 1046, 1058, 1061, 1070,
 1072, 1073, 1119, 1178, 1179, 1180,
 1183, 1196, 1250, 1250, 1287, 1288,
 1294, 1296, 1314, 1347, 1376, 1395,
 1415, 1435, 1437, 1525, 1558, 1584,
 1610, 1615, 1618, 1657, 1658, 1674,
 1677, 1695, 1713, 1723, 1774, 1801,
 1802, 1825, 1827, 1829, 1829, 1842,
 1848, 1852, 1869, 1869, 1871, 1879,
 1919, 1923, 1951, 1956, 1994, 2025,
 2085, 2085, 2128, 2132, 2184, 2194,
 2196, 2220, 2221, 2238
 b.+ (bir niçe) 1416
 b.+ (bir yolu) 716, 945, 1728
 b.+ (her bir) 99, 641, 1908, 2114,
 2119
bir (<E.T bir <A.T.bīr) 1, bir (sayı sö-
 zü): tek
 b. 96, 458, 635, 636, 636, 637, 638,
 638, 752, 770, 772, 779, 918, 975,
 1148, 1168, 1288, 1335, 1341, 1341,
 1342, 1345, 1348, 1349, 1350, 1355,
 1357, 1358, 1447, 1483, 1488, 1490,
 1585, 1639, 1721, 1735, 1812, 1819,
 1820, 1832, 1870, 1871, 2025, 2033,
 2119, 2226
 b.+ (bir bir) 33, 409, 459, 513, 659, 763,
 844, 930, 1097, 1101, 1123, 1313,
 1414, 1609, 1679, 1738, 2024
 b.+de 1514
 b.+din 823, 1802
 b.+durur 1159
 b.+dür 56, 373
 b.+n (birin birin) 1378
 b.+ise 1364
 2. denk, aynı, bir
 b. 9
 b.+ (tut-) 310
bir- (<E.T.ber- ~bir- A.T. bē:r-) vermek;
 y.f.
 b. 32, 286, 1140, 1140, 1141, 1145,
 1158, 1315, 1319, 1325, 1326, 1326,
 1328, 1330, 1333, 1335, 1336, 1336,

1342, 1343, 1343, 1345, 1346, 1347,
1348, 1349, 1351, 1352, 1355, 1356,
1360, 1361, 1364, 1367, 1406, 1436,
1437, 1447, 1456, 1457, 1556, 1846,
1868, 1889, 1905, 2236
b.- (cavāb) 1450
b.- (kan) 1819, 1832
b.- (şadka) 1156
b.- (zekāt) 1411, 1434, 1445
b.-diler (-ge zīnet ü zeyn) 169
b.-diñg 1425
b.-ey 1361, 1554
b.-ge 985
b.-genni 1430
b.-ge sin 1146, 1148, 1552
b.-ge sin (tevfik) 1278, 2251
b.-gey 270, 270
b.-gey (devā) 567
b.-gey (şifā) 567
b.-gey (zekāt) 1422
b.-geyler 237
b.-gil 1120, 1139, 1304, 1312, 1331,
1339, 1341, 1350, 1357, 1358, 1369,
1374, 1446, 1554
b.-iben 1557, 1671
b.-ip 1360, 2221
b.-mes 1291, 2212
b.-mes (meded) 80
b.-mes (ziyān) 527, 2173
b.-meyin 1555
b.-se 1292, 1422, 1457, 1558
b.-se (cavāb) 242
b.-se (süt bir-) 1588
b.-senğ 1158, 1360, 1375, 1435
b.-sün 1142, 1586
b.-ür 106, 1143, 1292, 1359, 1597,
1724, 1858, 1891, 2212, 2213
b.-ür(1) 1390, 1391
b.-ür (destür) 245
b.-ür (fidye) 1635
b.-ür (ziyān) 661
b.-ür isenğ 1156
b.-ür sin 1552
b.-ürünğ 1147
birbiri (<bir+i bir+i) birbiri
b.+ge 208, 225
birev (<Orh.T. bir+egü) her bir
b. 1045, 1194, 1301
b.+ni 1671

birge (<bir+ge) beraber
b. 96
birgü (<bir-gü <A.T.bè:r-) vergi
b. 1292
b.+si 1894
birgülük (<bir-gü+lük <A.T.bè:r-) verile-
cek, verilmesi gereken
b. 1325, 1338, 1553, 1859
biri (<bir+i) biri, bir tanesi (belirsizlik
zamiri)
b. 29, 66, 94, 94, 94, 94, 95, 106,
108, 108, 112, 112, 119, 121, 121,
253, 253, 307, 307, 307, 431, 441,
441, 450, 514, 543, 570, 767, 798,
828, 883, 934, 979, 1005, 1025,
1048, 1058, 1098, 1314, 1390, 1415,
1439, 1482, 1482, 1649, 1674, 1680,
1688, 1713, 1744, 1755, 1857
b.+ (biri biri) 1518
b.+de 1514
b.+de (her biri) 241
b.+din (her biri) 1867
b.+durur 578
b.+dür 837
b.+ge 1685
b.+ge (biri biri) 1518
b.+ge (her biri) 1461, 1519, 1771,
1799, 1893
b.+n 408
b.+n (her biri) 1828
b.+ni 310, 1690, 1874
b.+ni (her biri) 104, 302
b.+ning 460
b.+si 104, 106, 119, 206, 253, 276,
441, 648, 669, 1044, 1408, 1713,
1723, 1774, 2198
b.+si (her birisi) 93
b.+sidür 1043
b.+sige 130, 407, 481, 537, 1452
b.+sini (her biri) 2065
biriş (<bir-iş <A.T. bè:r-) veriş
b. 1354, 1429
b.+inğ 1337
birle (<bir+le) ile → bile, bilen, ile
b. 1, 2, 46, 63, 63, 95, 96, 113, 148,
153, 170, 230, 329, 452, 463, 463,
561, 571, 588, 589, 609, 610, 614,
626, 631, 640, 644, 645, 698, 701,
720, 749, 783, 906, 946, 949, 957

974, 1014, 1014, 1018, 1019, 1088,
1114, 1119, 1151, 1152, 1153, 1268,
1317, 1322, 1363, 1370, 1444, 1488,
1515, 1542, 1707, 1719, 1734, 1792,
1856, 1880, 1990, 2014, 2038, 2085,
2202, 2238
b.+bar 698
b.+dür 88

birle(1) ile (bağlama edatı) → bile, bilen, ile
b. 16, 61, 230, 329, 353, 398, 400,
412, 425, 438, 460, 570, 719, 747,
784, 815, 842, 843, 930, 1011, 1013,
1232, 1236, 1411, 1578, 1810, 1862,
2182, 2194, 2200

birme-(<bir-me-) vermemek
b. 1142
b.-gen 1379
b.-ng 1424
b.-se 1293
b.-sün 1421

birmek (bir-mek) vermek
b. 1144, 1157, 1311, 1904
b.+ide (birmegide) 1286
b.+ini (birmegini) 1154
b.+inğ kirek 1448
b.+ke (fidye) 1599

bir toksan (bir tokuz on) 90, doksan (sayı
sözü)
b. 1152

bī-rükū' (<F. bī+ A. rükū') rüku olmadan
b. 806

bir yarım (bir yar-'m<A.T. yār-) yarım
b. 637

bī-sa'ādat (<F. bī+ A. sa'ādat) mutsuz,
talihsiz
b.+tur 72

bisāt (<A.) kilim, yaygı
b. 366

bī-sebebī (<F. bī+ A. sebebī) sebepsiz
b. 91

bi'smil (<A.) (Allah'ın) adıyla → bi'smi'llāh
b. 833, 1103

bi'smi'llāh (<A.) (Allah'ın) adıyla →
bi'smi'llāh
B. 586, 888

bīst (<F.) 20, yirmi (sayı sözü)
b. (bīst yek: 20'de bir) 1383

bisyārī (<F.) çok, pek çok
b. 2162

biş (<E.T. bē:ş) 5, beş (sayı sözü)
b. 28, 30, 299, 502, 502, 962, 1024,
1324, 1325, 1345, 1549, 1601, 1647,
1681, 1682, 1718, 1719, 1814, 2102
b.+durur 518, 664
b.+dür 506, 569
b.+idin 1355
b.+ini 762
b.+ke (kir-: 5 yaşına girmek) 1350
b.+tin 1692
b.+turur 1345, 1934

bīş (<F. pīş) ön, ileri
b.+ (bīş-i namāz) 213

bī-şek (<F. bī+ A. şekk) şüphesiz
b. 4, 4, 30, 203, 308, 736, 769, 862,
869, 907, 1036, 1473, 1511, 1631,
1820, 2173

bişinçi (<E.T. bē:ş+'nç+i) beşinci
b. 754, 1396, 1637, 1638, 1808
b.+ge 1639

bit (<A.T. bīt ~bıyt) bit
b. 412, 1869, 1870
b.+ni 1866

bī-tavakkuf (<F. bī+ A. tavakkuf) durmak-
sızın, beklemeksizin
b. 1198, 1273

biti- (<E.T. biti- <Çin.bi +T. +i-) yazmak
b.-ng 35, 1512
b.-ptürler 393
b.-ti (bitti) 417

bitil- (<biti-'l-) yazılmak
b.-genni 1974

bitime-(<biti-me-) yazmamak
b.-ngiz 183

bī-vakt (<F. bī+ A. vakt) vakitsiz
b. 1023

bī-vuzū (<F. bī+ A. vuzū) abdestsiz
b. 1020, 1021
b.+ (bol-) 1834
b.+ (kıl-) 1830

biyik (<Orh.T. bedü-k) büyük, yüksek
b. 1018
b.+ (ün) 1018

biz (<E.T. biz <A.T. bi+z) biz (I. Ç.Ş.Z.)
b.+din 894
b.+ge 10, 209, 274
b.+lerge 210

bī-zarūr (<F. bī+ A. zarūr) gerekmedikçe,
zorunluk olmadıkça

b. 608, 1628, 2039
 boğuzlan- (boğ-'z+la-n- <E.T. boğaz~boğuz)
 boğazlanmak
 b.-ğan 411
 bol- (<E.T. bol- <A.T. bōl-) olmak (y.f.)
 → ol-
 b. 280, 280, 1705, 1962
 b.- (āgāh) 313, 320, 586
 b.- (āgeh) 1755
 b.- (cem'-hātır) 2014
 b.- (cem'-i hātır) 720
 b.- (efzūn) 24
 b.- (hāzır) 720, 1679, 2014
 b.- (helāl) 1738
 b.- (hümāyūn) 24
 b.- (kāmran) 25
 b.- (oygak) 1924
 b.- (vākıf) 2068
 b.-dı 69, 167, 331, 379, 430, 488,
 494, 496, 506, 511, 531, 539, 539,
 549, 561, 569, 571, 573, 596, 638,
 699, 738, 971, 987, 997, 1004, 1044,
 1110, 1152, 1163, 1174, 1185, 1280,
 1287, 1318, 1319, 1323, 1334, 1389,
 1430, 1445, 1553, 1610, 1615, 1639,
 1643, 1645, 1646, 1657, 1662, 1663,
 1679, 1681, 1917, 1920, 2004, 2084,
 2106, 2164, 2200
 b.-dı (cāyız) 644, 1911, 2230
 b.-dı (farīza) 964
 b.-dı (farz) 49, 376, 380, 513, 581,
 702, 754, 754
 b.-dı (güvāh) 187
 b.-dı (harām) 197, 1601
 b.-dı (īmān) 276
 b.-dı (mekrūh) 888, 890, 902, 904,
 907, 913, 926, 1435, 2128
 b.-dı (meşkūk) 351
 b.-dı (mezkūr) 216, 1674, 1977
 b.-dı (mubāh) 1593
 b.-dı (mücib-i cezā) 1774
 b.-dı (mücib-i gızā) 1774
 b.-dı (mücib-i gusl) 482
 b.-dı (mücib-i kan) 1776, 1856
 b.-dı (muhteli) 148
 b.-dı (müstahab) 864
 b.-dı (nākız) 550
 b.-dı (nokşān) 544
 b.-dı (rāh-nümāy) 10

b.-dı (revā) 701, 1020, 1115
 b.-dı (şermende) 177
 b.-dı (tavf) 1948, 1955
 b.-dı (vācib) 772, 1935, 1950
 b.-dılar (mezkūr) 1595
 b.-ğalı 2220
 b.-ğan 1300
 b.-ğan (fevt) 960, 1635
 b.-ğan (lāzım bolğan olsa) 2214
 b.-ğan (mezkūr) 1675, 2127
 b.-ğan (müstahab) 1615
 b.-ğan bar 1241
 b.-ğanda 1221, 1462, 1666
 b.-ğanda ('āzım) 2150
 b.-ğandur 682
 b.-ğannı 1199
 b.-ğa sin 2053
 b.-ğa sin (tāhir) 540
 b.-ğay 220, 324, 410, 491, 616, 616,
 690, 705, 942, 1180, 1295, 1297,
 1297, 1342, 1400, 1835, 1879
 b.-ğay ('adem) 230
 b.-ğay ('ayān) 220
 b.-ğay (āzād) 1407
 b.-ğay (cihet) 195
 b.-ğay (def) 531
 b.-ğay (emr) 229
 b.-ğay (hāzır) 248
 b.-ğay (kelāmı bir bol-) 9
 b.-ğay (kem) 135
 b.-ğay (ma'şiyet) 195
 b.-ğay (me'mūr) 232
 b.-ğay (nākış-ı vuzū) 410
 b.-ğay (revān) 341
 b.-ğay (taleb) 942
 b.-ğay (ziyād) 1650
 b.-ğay kirek 324
 b.-ğaylar (cāvidān) 273
 b.-ğuça 676, 677, 1337, 1506, 1956,
 2005
 b.-ğunça 1320, 1325, 1341, 1435
 b.-ğusı 1338
 b.-ğusı (bātil) 627
 b.-ğusı (mezkūr) 2167
 b.-ğusıdur 58
 b.-mas 350, 350, 1604
 b.-mas (neces) 337
 b.-may durur 339
 b.-mayın 457

b.-miş 299

b.-sa 4, 7, 7, 12, 40, 42, 296, 319, 327, 334, 335, 357, 364, 389, 412, 415, 423, 426, 445, 448, 519, 524, 525, 527, 531, 545, 545, 548, 553, 568, 617, 619, 620, 628, 641, 643, 657, 668, 685, 701, 739, 778, 780, 787, 794, 795, 820, 823, 858, 875, 896, 902, 919, 927, 927, 929, 931, 935, 936, 946, 952, 953, 972, 989, 996, 1020, 1045, 1045, 1045, 1047, 1053, 1069, 1080, 1096, 1113, 1130, 1136, 1141, 1145, 1147, 1148, 1158, 1186, 1196, 1229, 1254, 1288, 1290, 1298, 1299, 1300, 1304, 1317, 1326, 1331, 1334, 1337, 1342, 1344, 1348, 1349, 1359, 1392, 1442, 1447, 1451, 1484, 1484, 1501, 1509, 1515, 1553, 1570, 1586, 1619, 1659, 1660, 1762, 1781, 1787, 1801, 1805, 1842, 1845, 1856, 1861, 1867, 1877, 1886, 1901, 1905, 1910, 1982, 2006, 2026, 2036, 2045, 2057, 2120, 2178, 2189, 2194, 2195, 2199, 2210, 2223, 2229, 2257, 2257

b.-sa (‘ābid) 211

b.-sa (āfet) 1463

b.-sa (bālig ü ‘ākıl) 28

b.-sa (bar bol) 32

b.-sa (bende) 1144

b.-sa (ber-ṭaraf) 2191, 2206

b.-sa (bī-vuzū) 1834

b.-sa (cünüb) 1831

b.-sa (devā) 1542

b.-sa (farz) 746, 891

b.-sa (fāsıkī) 211

b.-sa (fevt) 1040

b.-sa (gālib) 1576

b.-sa (gānī) 1413

b.-sa (hācet) 2140

b.-sa (helāk) 1381

b.-sa (helāl) 417, 1743, 2191

b.-sa (imām) 995

b.-sa (īmān) 252

b.-sa (inzāl) 1517, 1563, 1791

b.-sa (izdihām) 2171

b.-sa (kat) 1330

b.-sa (kay) 1572

b.-sa (kāyim ü sācid) 184

b.-sa (kazā) 980, 998, 1600

b.-sa (kiçik) 456

b.-sa (kurbān) 1855

b.-sa (kuruk) 406, 456

b.-sa (kut) 2178

b.-sa (lāzım) 1545

b.-sa (māl-ı helāl) 1970

b.-sa (mekşūf) 1838, 1839

b.-sa (me’kūl) 411

b.-sa (me’mūm) 1061

b.-sa (menkūş) 370

b.-sa (mer’i) 422

b.-sa (mevcūd) 1656, 1665

b.-sa (mezkūr) 1075

b.-sa (munkāzī) 624

b.-sa (mübtedī) 182

b.-sa (müşrik ü kāfir) 257

b.-sa (nafaka) 1651

b.-sa (nafı) 881

b.-sa (nā-pāk) 344

b.-sa (necāset) 424

b.-sa (nisāb) 1368

b.-sa (nokşān) 2234

b.-sa (pāk) 471

b.-sa (pedīd) 660

b.-sa (peydā) 2052

b.-sa (revān) 334, 345

b.-sa (rūze tutar bol-) 1762

b.-sa (şābit) 1495

b.-sa (şaf) 1487

b.-sa (şālih ü ‘ābid) 184

b.-sa (şek) 819

b.-sa (şirket) 2118

b.-sa (tāhir) 343

b.-sa (te’hīr) 817, 1666

b.-sa (terk) 816, 1084, 1850

b.-sa (uluk) 456

b.-sa (vukūf) 2073

b.-sa (yırak) 635

b.-sa (yirtuk) 620

b.-sa (yitmegen) 1362

b.-sa (zāhid) 211

b.-sa (zāhir) 490

b.-sa (zālimi) 211

b.-sa (zāyil) 2189

b.-sa (ziyād) 497

b.-sa kirek 685

b.-sa kirek (müstakır) 51

b.-sa kirek (müstamir) 51

b.-sa kirek (pāk) 646
 b.-sa kirek (tişi) 1353
 b.-salar 1909
 b.-salar (berīn) 200
 b.-san 2125
 b.-saᅇg 502, 803, 1379
 b.-saᅇgız 46, 1965
 b.-sun 132, 748, 928, 1074, 2240
 b.-sun ('āzım) 1843
 b.-sun (cünüb) 348
 b.-sun (inzāl) 1541
 b.-sun (karāᅇu) 81
 b.-sun (yavuk) 81
 b.-sun (yırak) 81
 b.-unᅇg (āgāh) 337, 944, 1764
 b.-unᅇg (āgeh) 344, 2249
 b.-up (muᅇrim) 1772
 b.-up idi 1281
 b.-up mudur 819
 b.-ur 125, 311, 346, 495, 499, 668,
 673, 680, 683, 1036, 1114, 1114,
 1324, 1481, 1534, 1622, 1758, 1883,
 1929, 2243
 b.-ur ('āzım) 2148
 b.-ur (bātıl) 631, 1782
 b.-ur (cenābet) 485
 b.-ur (ᅇalel) 203
 b.-ur (helāk) 436, 1382
 b.-ur (ᅇelāl) 1758, 2121, 2129
 b.-ur (inzāl) 1519
 b.-ur (kāfir) 171
 b.-ur (lāzım) 1687, 1843, 1848, 1855,
 1892
 b.-ur (mu'ākıb) 1184
 b.-ur (müstakīm) 1905
 b.-ur (pāk) 421, 436
 b.-ur (şāyim) 1885
 b.-ur (su'āl) 241
 b.-ur (şeffī) 245
 b.-ur (şek) 821
 b.-ur (taᅇkīk) 36
 b.-ur (tamām) 680
 b.-ur (vācib) 198, 813
 b.-ur (zāhir) 540
 b.-urda (maᅇrem) 1730
 b.-urda (munfaşıl) 486
 b.-urıdın (füzün) 675
 b.-urıᅇa (vırān) 203
 bolma- (<bol-ma-) olmamak (y.f.)

b.- (zākir) 503
 b.-dı 631
 b.-ᅇan 334, 589, 656, 996, 1196
 b.-ᅇan (munᅇatı') 1575
 b.-ᅇay 135, 231, 706, 1173, 1173,
 1175, 1176, 1294, 1401, 1402, 1402,
 1897, 2228
 b.-ᅇay (lāzım) 1841
 b.-ᅇay (tansūᅇ) 142
 b.-ᅇıl 1789
 b.-ᅇunᅇa 1489
 b.-nᅇg 113
 b.-nᅇg (hem-zebān) 113
 b.-sa 337, 356, 398, 707, 740, 796,
 801, 908, 989, 1015, 1237, 1298,
 1309, 1537, 1672, 1902, 2000, 2064
 b.-sa (imkān) 1670
 b.-sa (istiᅇā'at-ı i'tāk) 1547
 b.-sa (rāzı) 1056
 b.-sa (vuᅇūf) 2071
 b.-saᅇg (ᅇāzır) 722
 b.-sun 453, 719, 1172, 1549
 b.-sun (cüdā) 758
 b.-sun (fāşıla) 2086
 b.-sun (igri) 1060
 b.-sun (inzāl) 1541
 b.-sun (şāᅇib-i 'özr) 1058
 bolmak (<bol-mak) olmak (y.f.)
 b. 910, 918, 2051
 b.+da (bolmaᅇda) 468
 b.+ı (bolmaᅇı) 556, 919
 b.+tın 672
 boş (<A.T. bōş) boş
 b. 468
 boy (<E.T. bod) boy
 b.+ı 1209
 b.+ıᅇa 13
 boyun (<E.T. boyun <A.T. böyin) boyun
 b.+ıᅇa (boynıᅇa) 1089, 1558
 b.+nı 751, 854
 bölek (<E.T. böl-ek <A.T. bö:l-) bölük,
 kısım
 b. 136
 bölmek (<böl-mek) bölmek
 b.+tin 288
 böri (<E.T. böri <A.T. bö:ri) kurt
 b. 1899
 börk (<D.L.T. börk) başlık, külah
 b. 1810

böyle (<bu+ile) böyle

b. 1117

bu (<Uyg.T. bu/bo <A.T. bō) bu (işâret zamiri) → mu

b. 67, 102, 198, 293, 316, 320, 321, 331, 381, 391, 410, 426, 437, 449, 453, 470, 479, 501, 504, 539, 548, 550, 569, 573, 579, 594, 642, 670, 698, 735, 757, 789, 815, 890, 913, 915, 916, 941, 943, 946, 947, 950, 956, 958, 979, 986, 1001, 1012, 1013, 1042, 1046, 1064, 1081, 1088, 1110, 1151, 1190, 1286, 1294, 1296, 1303, 1319, 1325, 1338, 1421, 1489, 1550, 1618, 1655, 1657, 1756, 1788, 1833, 1837, 1841, 1864, 1927, 1936, 1950, 1955, 1989, 1991, 2010, 2019, 2033, 2036, 2069, 2191, 2195

b.+bardur 1230, 1972

b.+dur 35, 47, 214, 235, 277, 316, 372, 416, 445, 450, 466, 475, 475, 476, 516, 553, 560, 656, 729, 785, 795, 871, 988, 1011, 1050, 1251, 1337, 1338, 1391, 1393, 1474, 1475, 1475, 1484, 1507, 1515, 1654, 1685, 1702, 1716, 1730, 1732, 1815, 1872, 1901, 1981, 2012, 2015, 2049, 2126, 2126, 2149, 2225, 2233, 2256

b.+durur 197, 318, 1177, 1253, 1353, 1806, 1820, 1852

b.+idi 292

bunça 2226 → munça, munçça

bunı 721 → muni

munğa 52, 200, 387, 481, 584, 1015, 1421, 1698, 1728, 1807, 1843

munğaça 579

munça 86, 86, 489, 679, 951, 1118, 1134, 1435, 1437, 2023, 2102, 2106, 2205 → bunça, munçça

munça bar durur 1922

munça dur 818

munça durur 1476

munçça 1247 → bunça, munça

munda 79, 299, 351, 360, 369, 369, 372, 487, 489, 532, 560, 645, 664, 668, 744, 752, 752, 757, 822, 840, 966, 1070, 1080, 1091, 1100, 1129, 1132, 1138, 1252, 1268, 1269, 1353, 1361, 1370, 1448, 1459, 1464, 1475,

1479, 1507, 1553, 1647, 1657, 1701, 1730, 1735, 1786, 1797, 1812, 1813, 1837, 1913, 1932, 1941, 1944, 1949, 1951, 1972, 2014, 2062, 2077, 2132, 2202

mundalar 2257

mundalarda 467

mundın 50, 234, 238, 590, 1101, 1187, 1317, 1355, 1505, 1656, 1769, 1809

munğa 1053 → munğa

muni 28, 49, 162, 278, 286, 320, 473, 473, 496, 516, 584, 609, 667, 732, 735, 740, 758, 769, 791, 808, 847, 853, 854, 857, 868, 870, 961, 1018, 1036, 1061, 1124, 1140, 1151, 1165, 1181, 1186, 1192, 1200, 1204, 1209, 1214, 1219, 1239, 1263, 1264, 1293, 1318, 1335, 1450, 1575, 1625, 1661, 1664, 1703, 1715, 1715, 1716, 1718, 1730, 1737, 1745, 1763, 1768, 1800, 1895, 1921, 1930, 1952, 1954, 1988, 1994, 2003, 2008, 2044, 2054, 2074, 2078, 2109, 2112, 2124, 2131, 2141, 2143, 2151, 2183 → bunı

munıñ 495, 669, 1286, 1319, 1341, 1455, 2004

bular 364, 433, 644, 677, 940, 944, 1219, 1240, 1241, 1308, 1362, 1363, 1434, 1442, 1473, 1541, 1565, 1571, 1641, 1646, 1793, 2111, 2166, 2198

b.+larda 401, 1315, 1378, 1449

b.+lardın 104, 246, 304, 438, 570, 1005, 1141, 1333, 1723

b.+largâ 281, 287, 332, 402

b.+larnı 284, 289, 463, 526, 909, 1102, 1108, 1312, 1368, 1543, 1897, 2002

b.+larnıñ 1445

bu(1) (<Uyg.T. bu/bo <A.T. bō) bu (işâret sıfâtı)

b. 26, 29, 45, 50, 66, 70, 70, 80, 116, 117, 119, 121, 123, 131, 139, 141, 141, 146, 150, 152, 154, 156, 172, 179, 191, 199, 201, 204, 204, 205, 213, 213, 230, 231, 233, 234, 263, 266, 266, 267, 293, 298, 300, 306, 308, 314, 314, 319, 321, 322, 324, 325, 334, 337, 342, 343, 343, 346,

372, 383, 392, 393, 398, 408, 409,
414, 416, 420, 424, 427, 429, 432,
434, 435, 442, 444, 460, 471, 478,
492, 493, 499, 502, 510, 517, 525,
539, 541, 554, 554, 557, 561, 563,
566, 568, 572, 584, 589, 596, 611,
616, 623, 630, 632, 637, 638, 641,
641, 646, 648, 657, 658, 668, 671,
673, 674, 676, 681, 682, 685, 697,
697, 697, 699, 701, 706, 708, 709,
709, 710, 720, 721, 722, 728, 731,
733, 745, 755, 767, 776, 780, 790,
793, 804, 806, 806, 812, 820, 821,
822, 831, 831, 835, 841, 862, 891,
917, 921, 923, 928, 936, 951, 957,
959, 971, 980, 987, 991, 998, 999,
1000, 1001, 1003, 1007, 1009, 1010,
1012, 1013, 1014, 1016, 1022, 1031,
1033, 1041, 1047, 1057, 1058, 1059,
1065, 1066, 1067, 1070, 1071, 1073,
1074, 1077, 1082, 1084, 1088, 1110,
1111, 1114, 1126, 1126, 1132, 1138,
1139, 1141, 1144, 1148, 1149, 1154,
1155, 1156, 1158, 1161, 1162, 1182,
1185, 1190, 1191, 1191, 1192, 1193,
1193, 1194, 1195, 1202, 1203, 1205,
1205, 1215, 1216, 1220, 1225, 1227,
1229, 1232, 1236, 1242, 1243, 1244,
1249, 1250, 1251, 1255, 1255, 1255,
1257, 1259, 1260, 1260, 1262, 1265,
1266, 1267, 1267, 1270, 1270, 1270,
1272, 1277, 1283, 1295, 1299, 1318,
1321, 1325, 1332, 1333, 1340, 1353,
1356, 1391, 1393, 1404, 1407, 1407,
1410, 1410, 1420, 1427, 1427, 1429,
1431, 1431, 1432, 1440, 1454, 1456,
1458, 1461, 1462, 1468, 1470, 1470,
1474, 1477, 1477, 1481, 1483, 1485,
1492, 1500, 1503, 1508, 1510, 1512,
1522, 1524, 1527, 1530, 1532, 1534,
1538, 1546, 1548, 1551, 1560, 1567,
1568, 1573, 1580, 1581, 1585, 1587,
1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599,
1603, 1603, 1605, 1607, 1619, 1633,
1634, 1639, 1667, 1670, 1675, 1676,
1679, 1682, 1686, 1689, 1690, 1691,
1692, 1695, 1698, 1705, 1708, 1708,
1710, 1711, 1722, 1724, 1729, 1733,
1733, 1736, 1743, 1743, 1753, 1758,

1767, 1772, 1776, 1778, 1781, 1783,
1785, 1785, 1786, 1787, 1790, 1791,
1802, 1802, 1805, 1808, 1811, 1817,
1818, 1819, 1819, 1831, 1832, 1832,
1835, 1837, 1844, 1844, 1849, 1851,
1853, 1853, 1860, 1863, 1867, 1873,
1873, 1876, 1876, 1879, 1881, 1883,
1884, 1885, 1890, 1908, 1923, 1931,
1933, 1933, 1937, 1938, 1943, 1947,
1949, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960,
1962, 1966, 1970, 1970, 1973, 1973,
1974, 1974, 1976, 1976, 1977, 1984,
1985, 1985, 1992, 1998, 2006, 2012,
2012, 2017, 2018, 2020, 2025, 2026,
2027, 2028, 2030, 2030, 2030, 2030,
2033, 2033, 2041, 2042, 2043, 2053,
2056, 2060, 2061, 2064, 2065, 2068,
2071, 2077, 2078, 2078, 2085, 2086,
2090, 2091, 2093, 2095, 2096, 2097,
2099, 2099, 2101, 2107, 2109, 2114,
2116, 2116, 2121, 2122, 2123, 2129,
2138, 2139, 2142, 2146, 2153, 2154,
2154, 2157, 2158, 2163, 2172, 2177,
2177, 2179, 2179, 2180, 2183, 2186,
2193, 2196, 2197, 2202, 2204, 2208,
2211, 2216, 2217, 2218, 2219, 2222,
2223, 2224, 2225, 2227, 2227, 2228,
2230, 2230, 2239, 2241, 2246, 2248,
2250, 2252, 2256, 2258

buğday (<E.T. buğday) buğday

b. 1147, 1552, 1859, 1868, 1870

b.+dın 1146, 1586

Bū Ḥanīfe Nū'mān (<A. ö.i.) Ebu Hanife

Numan. Hanefi mezhebinin kurucusu

olup asıl adı Numan İbnü Sâbit

B.+dur 206

bul (<E.T. bul) bu (işâret şifâtı) → bu

b.+ 1548

bular (<bu+lar) → bu

bulutluk (bulut+luk<D.L.T. bulit) bulutlu

b.+dur 1486

bunça (<bu+n+ça) → bu

Burağ (<A.) Hz. Muhammed'in Miraç'ta

bindiği binek

B. 145, 145

burna (<burun+a <E.T. burun) önce →

burun

b. 305, 311, 586, 599, 666, 732, 737,

1157, 1220, 1266, 1675, 1731, 1734,

1742, 1748, 2186
b.+ğı 215, 1230, 1710, 1775, 1776,
2103, 2125
b.+ğdın 2140
burnarak (<burun+a+rağ) daha önce →
burunrak
b. 560, 975, 1156, 1781, 1848
burun (<E.T. burun) önce → burna
b. 216, 244, 451, 609, 894, 1086,
1120, 2096
b.+ğı 1217, 1664
b.+ğısı 105
b.+kısı 1719
burun (<E.T. burun < *bur+^un) burun
b. 515, 756, 1531
b.+ğa 514
b.+ıge (burnıge) 1528
b.+nı 610
b.+unğa (burnunğa) 597, 875
burunrak (<E.T. burun+rağ) daha önce →
burnarak
b. 466, 688, 1872
burüt (<A.) bıyık
b. 604
b.+unğ (al-) 1707
būs (<F.) öpücük, öpüş
b.+ (miş-i būs) 1790
būse (<F.) öpücük, öpüş
b.+ (kıl-) 1516, 1988
buş- (<D.L.T. buş-) sıkılmak, huzursuz
olmak
b.-mas 395, 1913
buşma- (<buş-ma-) huzursuz olmamak
b.-ğay 545
but (<E.T. but <A.T. büt) but
b. 866, 1799
buyruk (<D.L.T. buyur-uğ) buyruk, emir
b.+ı (buyruğı) 1053
b.+ını (buyruğını) 462
buyur- (<E.T. buyur-) buyurmak, emretmek
b. 1177
b.-ğandın 101
b.-sa 114
bülend (<F.) yüksek, yüce
b. 2074, 2168
b.+ (it-) 53
b.+ (oku-: yüksek sesle, sesli, açıktan
okumak) 784
bünyād (<F.) kurmak, yapmak

b.+ (kıl-) 1998
b.+ (it-) 1938
bürge (<D.L.T. bürge) pire
b. 412, 1898
bütün (<E.T. büt-^un) bütün
b. 928, 2238

C

Cābir (<A. ö.i.) Cābir bin Abdullah el-
Ensārī, sahabeden.
C. 1264
calğ (<A.) mastürbasyon
c. 1517
cān (<F.) can
c. 52, 2014
c.+dın imes 68
c.+ıma 16
c.+lardur (hayl-ı cān) 131
c.+ların 224
cānib (<A.) yan, taraf
c.+ıga 1966, 1978
c.+i idi 177
cānlıg (<F. cān+ T. lıg) canlı
c.+nınğ 928
cavāb (<A.) cevap
c. 938, 1030, 1031, 1034, 1370,
1373, 1380
c.+ (bir-) 242, 1450
c.+ını 218, 221
cāvidān (<F.) ebedi, daima
c. 258, 263
c.+ (bol-) 273
cāvidānī (<F.) ebediyen, sonsuza dek
c. 290
cāy (<F.) yer
c.+ (cāy-ı namāz) 400
cāyiz (<A. cā'iz) uygun
c. 383, 714, 1010, 1054, 1157
c.+ (bol-) 644, 1911, 2230
c.+ (ol-) 212, 668, 1052, 1249, 1591,
1676, 2111, 2114
c.+bar 786, 2073, 2204
c.+durur 2169
c.+dür 359, 363
c.+imes 502, 621, 1172, 1424, 2202
c.+imestür 1422
c.+irmes 1414, 1418, 1420
c.+irmestür 872

c.+irür 1896
 Cebrā'īl (<A.) Dört büyük melekten biri olup vahiyleri peygamberlere iletmekle görevlidir. → Cebrāyil
 C. 144, 145
 Cebrayil (<A.cebrā'īl) → Cebrā'īl
 C. 103
 cehd (<A.) çalışma, çabalama
 c. 312, 1114
 c.+ (cidd ü cehd eyle-) 2252
 c.+ (kıl-) 207
 cehennem (<A.) Dinen ahirette günahkâr kulların gideceği yer.
 c.+de 249
 c.+ğa 260
 cehl (<A.) bilgisizlik
 c.+ (cehl-i farz) 26
 cehr (<A.) yüksek (sesle), açıktan
 c. 922
 celle (<A.) Yüce olsun.
 c. 939
 celse (<A.) oturma, iki secde arasındaki kısa oturuş
 c. 847, 897
 c.+de 842
 cem' (<A.) toplama; çoğul
 c. 1304, 1328
 c.+ (cem'-i hâtır) 720
 c.+ (it-) 462, 2062, 2082
 c.+ (kıl-) 1329, 2014, 2063, 2064, 2083, 2084
 c.+de 1596
 c.+i 889
 c.+ide 22
 c.+ini 189
 cemā'at (<A.) imamın arkasında namaz kılanlar; topluluk
 c. 1035, 1074, 1085, 1204, 1208, 1244, 1250, 1257, 1595
 c.+ığa 1041
 c.+ka 1028, 1043
 c.+nı 1037, 1689, 1690
 c.+ta 2064
 c.+tur 1073
 c.+tur (mescid-i cemā'at) 1627
 cem'-hâtır (<A.) gönülden, kendini vererek
 c.+ (bol-) 2014
 cemī' (<A.) bütün, hep
 c. 631, 1495

c.+de 1259
 cemre (<A.) küçük çakıl taşı; (Hac ibadeti esnasında) bir defa taş atma; Mina'da Küçük Cemre, Orta Cemre ve Akabe Cemresi olmak üzere üç yer vardır.
 c. 2141
 c.+ (cemre-i vüstâ) 2139
 c.+ (kıl-) 1737
 c.+din 2139
 cemreī (<A.) bir taş
 c. 2146
 cenāb (<A.) "şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır, hazret
 c.+ıda 82
 cenābet (<A.) cünüp, pis olma durumu
 c.+ (bol-) 485
 c.+tür 483
 cenāze (<A.) cenaze
 c. 693, 701, 1200
 cenī (<A.) gizli, edep yeri?
 c.+ (miş-i cenī) 432
 cennet (<A.) cennet, dinen ahirette iyi kulların gideceği yer.
 c. 261, 269, 290
 c.+ (cennet-i 'adn) 188
 c.+ka 270
 cennetīlik (A. cennetī + T. +lık) cennetlik
 c.+larığa 187
 cennetlik (<A. cennet + T. +lık) cennetlik
 c. 186
 cerāhat (<A.) yara, irin
 c.+tur 1526
 cerge (<F.) halka, daire
 c.+side 762
 c.+sige 55
 cerīb (<A.) ölçü birimi, bir dönüm
 c.+ge 1459
 c.+ini 1460
 cev (<F.) arpa
 c. 638
 cevāz (<A.) izin, caiz olma
 c.+ (vaqt-ı cevāz) 2106
 c.+bar 367
 c.+bardur 1049
 cevf (<A.) boşluk
 c.+ (cevf-i āsmān) 148
 cevher (<A.) bir şeyin yapıldığı madde, öz
 c. 60, 1366
 Ceyhūn (<A.ö.i.) Ceyhun akar suyu

C. 1661
cezā (<A. cezā') ceza
c. 1894
c.+ (mücib-i cezā) 1774, 1874
c.+bar (mücib-i cezā) 1873
cezm (<A.) karar, niyet; kati karar
c. (cezm-i cennetlik)186
c.+ (eyle-) 734
c.+ (it-) 1966
cid (<A.cidd) ciddilik, çalışmağa değer
→ cidd
c.+ (körset-) 1077
cidd (<A.) ciddilik, çalışmağa değer →
cid
c.+ (cidd ü cehd eyle-) 2252
c.+ (körset-) 932
ciger (<F.) ciğer, bağır
c.+im 16
cihān (<F.) dünya
c.+da 25
cihāt (<A.) vakıf maaşları
c.+ı 288, 1145, 1672
cihet (<A.) sebep, vesile; yön; yer; hizmet
c. 710, 950
c.+ (bol-) 195
c.+i 705
c.+iğa 704
c.+ka 707
c.+lerdin 1876
cimā' (<A.) cinsel ilişki
c. 506, 1473, 1515
c.+ (it-) 1521
c.+ıda 1791
cimār (<A.) (Hacda şeytan taşlamada kulla-
nılan) küçük çakıl taşları
c.+ (remy-i cimār) 2142, 2144, 2149
cin (<A.cinn) cin, insandan ayrı olarak
gözle görünmez, ele geçmeyen, algı-
lanamayan varlık
c. 248
cināyetī (<A.) bir cinayet
c. 2210
cins (<A.) cins, tür
c.+ (cins-i dünyālik) 1402
c.+idin 643, 2110
c.+ini 1372
cism (<A.) cisim
c.+de 7
c.+iniğ 431

cizm (<A.) porsiyon
c. 390
Cuḥfe (<A.) Mısır ve Suriye yönünden
gelenlerin mikatıdır ki Mekke'ye
yaklaşık 187 km.'dir.
C.+ (cuḥfe-yi miḳat) 1683
cum'a (<A.) cuma (günü); toplanma
c. 511, 1248, 1610
c.+ (imām-ı namāz-ı cum'a) 1243
c.+da 728, 1071, 1092, 1093
c.+dın 1086
c.+ğa 1087
c.+nı (namāz-ı cum'a) 1064, 1075
c.+nınğ 1091
cum'alik (<A.cum'a+ T. +lik) cuma için
c.+ (sünnet-i cum'alik) 1078
cübbe (<A.) cübbe, düğmesiz ve dik yakalı
üstlük
c. 1810
cüdā (<F.) ayrı
c.+ (bol-) 758
c.+irmes 124
cümle (<A.) bütün, hep
c. 129, 166, 173, 534
c.+ (cümle-i baş) 591
c.+ (cümle-i enbiyā) 138
c.+ (cümle-i halk) 54
c.+ (cümle-i müselmān) 1258
c.+ (cümle-i ten) 516
c.+ni 175
cünüb (<A.) şeriate göre yıkanıp abdesti
almayı gerektiren durum; taharetsiz-
lik
c. 487, 529, 1025, 1836
c.+ (bol-) 348, 1831
c.+ (ol-) 489
c.+ka 502
cürm (<A.) suç
c. 129
c.+dür 1666
c.+ğa 172
cüst (<F. çüst) dar, ensiz; uygun
c. 13
cüzv (<A.) parça; bir karışımdaki maddelerden
her biri
c.+ (cüzv-i hayvān) 453
c.+ini 2079

Ç

çāder (<F.<A.T. çāt-ır) çarşaf, örtü
 ç. 1705
 ç.+ (kıl-) 1706
 çağ (<D.L.T. çak) zaman, çağ → çak
 ç. 341, 1155, 1171, 1807, 1884, 2152
 çağir (F.) şarap, sıra
 ç. 409
 çağlık (<çak+lık) gibi; miktar, kadar (an-
 lamlarında)
 ç. (isim+ça çağlık) 1134, 1295, 1485,
 2102, 2217
 çak (<D.L.T. çak) vakit, zaman →
 çağ
 ç. 13, 684, 694, 697, 862, 870, 896,
 1015, 1032, 1245, 1392, 1451, 1526,
 1816, 1842, 1886, 1916
 ç.+dur (çağdur) 673, 694, 1390, 1390
 ç.+ı (çağı) 508, 1079, 1109, 1215,
 1564
 ç.+da (çağda) 468, 491, 793
 ç.+ıda (çağıda) 2223
 ç.+ığa (çağığa) 2215
 ç.+ı imes (hayz çağı) 509
 çāre (<F.) çare
 ç.+ (ni çāre: çaresiz) 114, 114
 ç.+si 2207
 çarḥ (<F.) felek
 ç.+ (çarḥ-ı sāyil) 509, 560
 çarla- (<D.L.T. çar+la-) çağırmaq, davet
 etmek
 ç.-rını 1023
 çarmīna (<F.) kösele
 ç.+ (mişl-i çarmīna) 435
 çaruk (<D.L.T. çaruk) çarık
 ç. 617
 çār yek (<F. çehār+yek) dörtte bir
 ç.+çe 1821
 çāşit (<F. çāšt) kuşluk vakti → çāšt
 ç.+ (namāz-ı çāşit: Kuşluk vaktinde
 Hz. Muhammed'in kıldığı 12 rekatlık
 namaz) 1212, 1215
 çāşt-gāh (<F.) kuşluk vakti
 ç. 1506
 çāšt (<F.) kuşluk vakti → çāşit
 ç. 1236, 1240
 çatak (<çat-ak) çatık
 ç. 1171
 çayan akrep
 ç. 336, 1898

çaynamak çiğnemek
 ç.+dın 1562
 çeb (<F.) sol
 ç.+ (çeb-i kitf) 1993, 1994
 çekinek (<çek-in-ek < D.L.T. çek-) çekin-
 gen
 ç.+çe 911
 çend (<F.) her ne kadar
 ç. 1420
 çerā (<F.) otlak
 ç.+da 1307, 1308, 1310
 çerāyī (<F. çerā'ī) otlayıcı, otlayan
 ç. 354
 çık- (<D.L.T. çık- <E.T. taşık-) çıkmak;
 geçmek; doğmak
 ç. 2022, 2023, 2032
 ç.-ar 447, 559, 1767, 2020
 ç.-ar (1) 673, 685, 1315, 1438, 1971
 ç.-ar (tüg çıkar yir) 575
 ç.-ardın (kün) 2096
 ç.-ğaç 343
 ç.-iban 2164
 ç.-kaç (āfitāb) 2048
 ç.-kanda 1974
 ç.-kanda (āfitāb) 2104
 ç.-ka sin 2048
 ç.-kıl 773
 ç.-kuçadur (āfitāb) 2047
 ç.-mas (ihrām) 1844
 ç.-sa 331, 629, 976, 1094, 1209,
 1848, 1915
 ç.-salar (çığsalar) 542
 ç.-sanğ 1629
 ç.-sun 1258, 1742, 2057
 ç.-sun (ihrāmdın) 2179
 ç.-sun (muḥşir-i ihrāmdın) 2187
 çıkar- (<çık-ar-) çıkarmak
 ç.-ıp 1814
 ç.-sanğ 624
 ç.-ur 626
 çıkış (<çık-ış) çıkış
 ç.+ı 551
 çıkma- (<çık-ma-) çıkmamak
 ç.-ğay 258
 ç.-ğil 1628, 2039
 çıkmak (<çık-mak) çıkmak
 ç. 837
 ç.+ı durur (çıkmağı) 959
 ç.+ka 838

çin (Uyg.T. çin < Çin. zhen) doğru
 ç. 162, 1346
 ç.+durur 541
çırma- (<çır-ma-) dolamak
 ç.-sun (ayağını ayağga çır-: ayak
 ayak üstüne atmak) 477
çibin (<<A.T. çipin) sinek, sivrisinek
 ç. 336, 1578
çik- (<E.T çek-) çekmek
 ç.-er ('azāb u 'ikāb) 242
 ç.-ip 145
 ç.-tim (renc) 2245
çikre (<F. çikāre) neci, nasıl
 ç.+sini 528
çirik (<çerig <A.T. çe:riḡ) asker
 ç. 38, 993
 ç.+in(çirigin) 47
çirk (<F.) kir, pis; yaradaki kan ve irin
 ç. 492, 524, 525
 ç.+i 527
çolağ (<D.L.T. çolağ~çolḡuy) çolak
 ç. 1171, 1173
çomak (<D.L.T. çomak < Mog.) sopa
 ç.+ (yi-) 222
çömçen- (<*çöm-çe-n-) çömelmek
 ç.-ip 899
çöp (<A.T. çip) (diş fırçalamaya uygun)
 ince, yumuşak dal parçası
 ç.+ (çöp-i misvāk) 589
çul çul, giysi
 ç.+ını 2236
çomur- (<çom-ur- <D.L.T. çöm-) (suya)
 daldırmak, yıkamak
 ç.-ğaylar 266
çūrāb (<F.) çorap
 ç. 619
 ç.+ka 618
çü (<F.çū) madem ki; zira; çünkü; -dığı
 zaman; artık (cümle başı edatı)
 ç. 153, 631, 641, 827, 873, 874, 953,
 1208, 1229, 1318, 1349, 1420, 1600,
 1741, 1771, 1797, 1916, 1980, 2178
çün (<F.çün) madem ki; zira; çünkü; -
 dığı zaman; artık (cümle başı edatı)
 ç. 140, 164, 176, 228, 311, 472, 547,
 576, 764, 835, 859, 876, 969, 1200,
 1272, 1278, 1387, 1404, 2052, 2056,
 2080, 2142, 2253
çünki (<F.çün+ki) madem ki; zira; çünkü; -

dığı zaman; artık (cümle başı edatı)
 ç. 539, 580, 1076, 1267, 1630, 2251

D

dāfi' (<A.) -i gideren; kovan, uzaklaştıran
 d.+i 531
dafk (<A.) (şehvetle meni) boşalma
 d. 486
dağı (<Orh.T. taḡ-ı) dahi (çekim edatı)
 d. 41, 308, 429, 481, 587, 588, 645,
 698, 737, 808, 812, 890, 916, 943,
 947, 949, 958, 1002, 1079, 1157,
 1161, 1177, 1215, 1339, 1562, 1564,
 1577, 1618, 1621, 1656, 1722, 1818,
 1876, 1901, 1955, 2107, 2159
dağıt (<Orh.T. taḡ-ı) ilave, takı
 d.+larında 'ten dağılırıda: ten üstün-
 dekilerde ?) 398
dāhil (<A.) dāhil, içinde, iç
 d. 377, 665, 2002
 d.+ (dāhil-i vaḡt) 1928
 d.+ (dāhil-i vaḡt-ı ṭavf) 1930
 d.+ (fariḡa-i dāhil) 1918
 d.+ (iḡrām-ı dāhil-i mīḡāt) 1694
 d.+de 763
 d.+i 1664
 d.+imes 579, 1132, 1494, 1596, 1797
 d.+imes turur 377, 576
 d.+irmes turur 447
 d.+irür 1660
 d.+ni (farz-ı dāhil) 731
daḡl (<A.) gelir
 d. 1441
 d.+ı 1400
dalālet (<A.) doğru yoldan sapma
 d.+te 128
dām (<F.) tuzak
 d.+ (ḡavf-ı dām) 1046
dānā (<F.) bilen, bilici
 d. 354, 449, 713, 739
 d.+dur 76
dāniş (<F.) bilgili
 d.+de 24
da'vā (<A.) dava, , iddia, mesele
 d.+ (da'vā-yı nübüvvat) 157
da'vat (<A.) dualar; davet
 d. 606
 d.+ (it-) 141

Dāvūd (<F.) Kitap inen dört peygamberden biri
D. 121

dāyim (<A. dā'im) devamlı
d. 361, 1548

dāyimī (<A. dā'imī) devamlı
d. 375

def' (<A.) uzaklaştırma, giderme
d.+ (bol-) 531
d.+ (kıl-) 1463
d.+ığa 852, 1591

define (<A.) gömü, define
d.+ise 1300

deh-der-deh (<Peh.) ona on
d. 320, 337, 339
d.+çe 327

deh se (<Peh.) onda üç
d. 1455

deh yek (<Peh.) onda bir
d. 1445
d.+ (nişf-ı deh yek) 1450

delâlet (<A.) yol gösterme, kılavuzluk
d.+ (it-) 1875
d.+te (ol-) 128

delk (<A.) ovalama, sürtme
d. 594, 594

dem (<F.) nefes; an, zaman
d. 230, 230, 1329, 1363, 1665, 1698,
1776, 1889, 1903, 2121, 2122, 2124,
2146, 2163, 2211
d.+ (sür-: üfleme) 105, 232
d.+de 233, 249
d.+ni (şūr içre dem sür-) 229

demâğ (<F.) burun
d.+ınğa 1527

demī (<F.) bir nefes
d. 530

derd (<F.) dert
d.+ime 567

derecât (<A.) aşamalar, mertebe
d. 208

derece (<A.) derece, mertebe
d. 269

dereng (<F.) geciktirme, bekleme
d. 914
d.+ (it-) 1631
d.+ (kıl-) 2137, 2140, 2150

derengsiz (<F. dereng + T. +siz) geciktir-
meksizin

d. 1630

der-gāh (<Peh. der-gāh) kat, huzur →
dergeh
d.+ıda 803, 1238

der-geh (<Peh. der-geh) kat, huzur → der-
gāh
d.+ ide 1973

der-ḥāl (<F. der + A. ḥāl) hemen
d. 1360

derḥūr (<F.) lâyıık, uygun
d. 167

derrende (<F.) yırtıcı, vahşi
d. 1899

deryā (<F.) deniz
d. 1660, 1661

destār (<F.) sarık, tülbent
d.+ (sal-) 1704

destūr (<F.) izin
d. 1333
d.+ (bir-) 245

devā (<A. devā') ilaç, çare
d. 1581
d.+ (bir-) 567
d.+ (bol-) 1542
d.+ (kıl-) 566
d.+nı 1526

devā'ī (<A.) istekler
d. 1789

devlet (<A.) saadet, zenginlik
d. 24, 25

devr (<A.) zaman
d.+ (devr-i āḥır) 228

devrān (<A.) dönme, dolaşma
d.+ğa (zibḥ-i devrān) 1746

deyr (<A.) dünya
d.+idin 1699

dıraḥt (<F. <Peh.) ağaç
d. 1910

dıraḥtī (<F. <Peh. +dıraḥt+ī) bir ağaç
d. 1441

di- (<E.T. tè- <A.T. tè:-) söylemek
d. 413, 420, 458, 521, 554, 725, 726,
733, 834, 935, 1101, 1661, 1771
d.- (selām) 1191
d.- (tesbīḥ) 757
d.-di 26, 44, 85, 192, 192, 321, 342,
560, 974, 1285, 1401, 1426, 2044
d.-di (nazm) 2255
d.-diler 538, 588, 637, 671, 679, 769

838, 1098, 1318, 1689, 1689, 1729
d.-dim 45, 472, 479, 574, 581, 601,
722, 827, 930, 1153, 1332, 1378,
1410, 1431, 1565, 1597, 2249, 2253
d.-diñg 1471
d.-gen 1237, 1244, 1344, 1356, 1447,
1634, 1647, 1781, 1923, 1936, 1978,
2172
d.-gençe 722
d.-gende 939
d.-gendifin 1188
d.-gendür 1149
d.-genim 1809
d.-genin 1964
d.-genler 281, 287
d.-genlerdür 822
d.-genlemi 1991, 2123
d.-genlerinñg 1864
d.-ge sin 2013, 2136
d.-gey 218, 222, 268
d.-gey sin 770, 841, 846, 1071
d.-gil 297, 304, 718, 733, 809, 836,
836, 941, 1005, 1006, 1023, 1083,
1105, 1124, 1125, 1150, 1153, 1205,
1501, 1602, 1607, 1625, 1683, 1690,
1715, 1730, 1768, 2187
d.-gil (hamd u şalavât) 2075
d.-gil (tekbîr ü tehlîl) 2076
d.-günçe 752
d.-miş 419, 471, 878
d.-nñg 173, 174, 753, 753, 753, 958,
1018, 1061
d.-p 278, 1521, 1523
d.-p idim 537, 1647
d.-p irdim 1872
d.-p turur 1215, 1394
d.-ptür 352, 584
d.-ptürler 1181
d.-r 32, 286, 320, 532, 636, 732, 829,
839, 970, 1054, 1140, 1145, 1174,
1298, 1299, 1310, 1315, 1326, 1335,
1336, 1343, 1345, 1348, 1361, 1399,
1405, 1415, 1416, 1447, 1456, 1464,
1479, 1715, 1819, 1833, 1868, 1878,
1900, 2091, 2143, 2183
d.-r (1) 1280
d.-rde 1018, 1022
d.-riñg 1419
d.-ringde 1187

d.-rler 126, 294, 735, 847, 1726,
1918, 1918, 1932, 1988
d.-r min 35, 427, 1229, 1854
d.-se 8, 350, 508, 723, 877, 1024,
1031, 1032, 1440
d.-senñg 687, 756, 828, 938, 939, 939,
1268, 1361, 1554, 1611, 1703
d.-sün 1001, 1196, 1373
d.-sün (telbiye) 1914
d.-y 15, 40, 296, 409, 459, 459, 616,
684, 731, 763, 1096, 1096, 1117,
1176, 1185, 1199, 1199, 1297, 1313,
1384, 1444, 1513, 1543, 1644, 1702,
1705, 1734, 1738, 1754, 1764, 1817,
1947
d.-yeri 987
d.-yin 289, 311, 344, 391, 467, 485,
585, 602, 607, 898, 1097, 1354,
1458, 1641, 1642, 1663, 1712, 1753,
1770, 1808, 1939, 1981, 2219
d.-yinñg 210

dībā (<F.) renkli dokuma, motiflerle besenmiş
bir çeşit ipekli kumaş
d. 385
Dicle (ö.i.) Dicle akar suyu
D. 1661
dīdār (<F.) (güzel) yüz, çehre
d.+ (lezzet-i dīdār) 274
dīger (F.) sonra, öteki; ikinci
d. 963
d.+ (namāz-ı dīger: ikinci namazı)
2066
d.+dür (namāz-ı dīger) 678
digülük (<di-gü+lük) denilecek, söylenilecek
d. 787, 1716, 1730
d.+ler 1981
d.+lerni 793
d.+ni 750
dihkân (<F.) çiftçi
d.+ğa 1135
dik (<E.T. teg) gibi (benzetme edâtı)
d.+ ('adeti) 1812
d.+ (akar) 320
d.+ (aytkan) 788
d.+ (buğday) 1147
d.+ (def kılgu) 1463
d.+ (Dicle) 1661
d.+ (digen) 1447
d.+ (evlā) 614

- d.+ (hâtır-ı teni) 1763
d.+ (hatun) 1518
d.+ (il) 1759, 1766
d.+ (il dik imes) 61, 61
d.+ (it) 899
d.+ (kârin) 1763
d.+ (koy) 1339, 1339
d.+ (kuş) 251
d.+ (latta) 618
d.+ (meyte) 1895
d.+ (şartı dik) 1091
d.+ (şem') 230
d.+ (tavf-ı kudüm) 2124
d.+ (ten) 433
d.+ (tüş) 251
d.+ (urmak) 1907
d.+ (yil) 251
d.+ (zıkr kılğan) 2144
d.+irmes (il hayâtı) 67
d.+irmes (il şıfâtı) 67
d.+turur (ir kişi) 2166
- dil** (<F.) gönül
d. 2014
- dime-** (<di-me-) söylememek
d. 124, 310, 359, 363, 385, 452, 1033, 1127, 1408, 1582, 1661
d.-gil 62, 62, 680, 728, 940, 1071, 1290, 1659
d.-ng 498
d.-ngiz 186
d.-sün 1465
- dimek** (<di-mek) söylemek
d. 282, 324, 736, 922, 923, 937, 1021, 1129
d.+din 1277
d.+i (dimegi) 49
d.+ini (dimegini) 718
d.+leridin 1121
d.+ni 181, 753
d.+tin 2250
d.+tür 1125
- dimeklik** (di-mek+lik) deme, söyleme
d. 886, 1030
- dîn** (<A.) din, Allah'a İmân ve ibadet hakkında tutulan yol
d. 23, 24, 88, 169, 190, 205, 1259
d.+ (dîn ehli) 2248
d.+ (ehl-i dîn) 64
d.+ğa 141, 203, 204
- d.+ge 17
d.+ing 217
d.+ler (ehl-i dîn) 671
- dînâr** (<F.<Peh.) altın sikke, dinar
d. 1318
- dirhem** (<F.) gümüş para → dirhem
d. 391, 393, 956, 1322
d.+çe 398, 448
d.+de 447
d.+din 445
d.+i 1323
- dirhem** (<F.) gümüş para → dirhem
d.+çe 389
d.+din 1840
d.+dür 390
- diyil-** (diy-il- <A.T.tê:-) söylenmek
d.-di 123, 295, 1952
d.-güsidür 50
d.-ip idi 560
d.-se 2025
d.-ür 297, 467, 1454
- diyış** (diy-ış) söz, söyleyiş
d.+dür 1770
d.+i 1353
- döst** (<F.<Peh. düst) dost
d.+larını 1969
- döst-dâr** (<F.) seven
d.+ (döst-dâr-ı ilâh) 187
- döş** (<A.T. tö:ş) döş, göğüs
d.+kaça 830
- du'â** (<A. du'â') dua, Allah'a yalvarış
d. 1190, 1246, 1247, 1973, 1979, 1985, 2012, 2030, 2077, 2095, 2095
d.+ (edâ kıl-) 2135, 2139
d.+ (eyle-) 2135
d.+ (kıl-) 1253, 1255, 1261, 1272
d.+ (oğu-) 1190, 1267, 2109
d.+dın 2078
d.+dur 2077
d.+durur 2078
d.+ğa (tur-) 2142
d.+nı 1225, 1976, 1976, 1985, 2028, 2030, 2053, 2116
- Duḥān** (<A.) Kur'an'ın 44. suresi
D. 1232
- duḥūl** (<A.) giriş, içeri girme
d. 550
d.+ (duḥūl-ı mescid) 659
- dūlāb** (<F.do+leb) dolap, dönme dolap

d. 1450
dūr (<Peh.) uzak
d.+ (it-) 526
dur- (<E.T. tur-) turmak (y.f.); turur:
bildirme → tur-
d.-ur (afḍal) 161, 2069
d.-ur (afḍal bar) 1594
d.-ur (ahḍareyn) 1961
d.-ur ('āmil bar) 1395
d.-ur (atı) 1908
d.-ur (az) 937
d.-ur (azhā bar) 1115
d.-ur (bāk) 327
d.-ur (bar) 132, 315, 625, 1795,
2207, 2208, 2249
d.-ur (bī-duḥūl) 487
d.-ur (bir) 1159
d.-ur (biri) 578
d.-ur (biş) 518, 664
d.-ur (bu) 197, 318, 1177, 1253,
1353, 1806, 1820, 1852
d.-ur (cāyiz) 2169
d.-ur (çın) 541
d.-ur (deh der deh bolmay) 339
d.-ur (du'ā) 2078
d.-ur (Ebū Hanife) 209
d.-ur (ecr) 700
d.-ur (edāsı) 205
d.-ur (ehl) 23
d.-ur (ehli) 99
d.-ur (esīr) 112
d.-ur (eşref bar) 1195
d.-ur (evlā bar) 1020
d.-ur (farz) 27, 501, 647
d.-ur (ferište) 216
d.-ur (gūr) 215
d.-ur (günāh) 193
d.-ur (ḥāric-i mīkāt bar) 1680
d.-ur (ḥayal kılmak) 917
d.-ur (ḥükme) 1791, 1811
d.-ur (ḥükme) 362, 433
d.-ur (ism) 407
d.-ur (iş) 473, 1778
d.-ur (i'tikād) 392
d.-ur (kabūl) 487
d.-ur (kamerī bar) 1287
d.-ur (kan) 409, 495, 499, 1807
d.-ur (karn) 1684
d.-ur (karz) 27, 501, 647

d.-ur (kayd) 2122
d.-ur (kāyim) 94
d.-ur (kısm) 407
d.-ur (kız) 1419
d.-ur (köp) 937
d.-ur (kulakda) 577
d.-ur (kün) 500, 1164
d.-ur (laṭīfe) 209
d.-ur (lāyık bar) 1128
d.-ur (māni' bar) 1043
d.-ur (ma'sūm bar) 129
d.-ur (mavkıf) 2067, 2091
d.-ur (Mekke) 1674
d.-ur (mekrūh) 898, 914, 931
d.-ur (mücibi) 1860, 1863
d.-ur (muḳtedāsı) 205
d.-ur (munça) 1476
d.-ur (munça bar) 1922
d.-ur (murād) 392
d.-ur (muvazzaf) 1458
d.-ur (mübeṭtel bar) 952
d.-ur (müfsid) 952
d.-ur (müfsid-i namāz) 937
d.-ur (mülk-i tam) 1296
d.-ur (müsem mā) 63
d.-ur (mütekābil) 1240
d.-ur (mütekellim) 84
d.-ur (nām) 1296
d.-ur (namāz) 298
d.-ur (nā-mu'ayyen) 1213
d.-ur (nāṭık) 584
d.-ur (nebī bar) 137
d.-ur (nekir) 112
d.-ur (ni) 332, 978, 1053, 1080, 1493
d.-ur (nisyān) 1005
d.-ur (niyāz) 298
d.-ur (ol) 14, 138, 743, 798, 934,
1412, 1809
d.-ur (pādşāh) 193
d.-ur (pāk) 327
d.-ur (rāki') 94
d.-ur (revā) 693, 1166
d.-ur (şayd) 2122
d.-ur (sehl) 23
d.-ur (su) 307, 312
d.-ur (şek) 1496
d.-ur (tāhir) 411
d.-ur (taş atmak bar) 1942
d.-ur (tatyīb bar) 1794

d.-ur (tekbir bar) 732
d.-ur (tekbirler) 799
d.-ur (temettu') 1753
d.-ur (ting) 1369
d.-ur (tingri) 3
d.-ur (tive) 1307, 1332
d.-ur (üç mîl bar) 975
d.-ur (vaqtı) 700
d.-ur (vaqt-ı şubh bar) 666
d.-ur (vaqtning çıkmagı) 959
d.-ur (yigirme ikki) 765
d.-ur (yiri) 578, 2010
d.-ur (yüz) 579
d.-ur (zâhir) 71
dūzah (**<F.>**) cehennem
d. 227, 246, 255
d.+ka 258
d.+nı 149
dūzahī (**<F.>**) cehennemlik → dūzahīlık
d.+lerga 259
dūzahīlık (**<F. dūzahī+ T. lık>**) cehennemlik
→ dūzahī
d. 183
dünyā (**<A.>**) dünya
d. 23
dünyālıg (**<A. dünyā+ T. lıg>**) dünyaya ait
mal mülk → dünyālik
d. 2229
dünyālik (**<A. dünyā+ T. lik>**) dünyaya ait
mal mülk → dünyālıg
d.+ (cins-i dünyālik) 1402
dünyevī (**<A.>**) dünyaya ait mal mülk →
dünyālik, dünyālıg
d.+dür 289
dürüst (**<F.<Peh.>**) dürüst, doğru
d.+imes 1062
d.+imestür 728, 1504
düşenbih (**<F.do+şenbe>**) pazartesi
d. 1610
düşmen (**<F.>**) düşman
d. 280
d.+ (mişl-i düşmen) 2182
d.+iğa 280
düşvār (**<F.<Peh.>**) güç, zor
d. 1299

E

ebrişümîn (**<F.>**) ipek
e.+in 386
ebter (**<A.>**) kusurlu, noksan
e.+dür 2
Ebū Bekr (**<A.ö.i.>**) I. Halife Hz. Ebu Bekir
E. 166
Ebū Hanīfe (**<A.ö.i.>**) Hanefi mezhebinin
kurucusu → Bū Hanīfe Nu'mān
E.+durur 209
ecr (**<A.>**) sevap, daha çok ibadet ve
güzel işlere karşılık verilen ahiret
mükâfatı
e.+ (ol-) 20
e.+durur 700
edā (**<A.edā'>**) yerine getirmek, ödemek
e. 739, 1012, 1673, 1721
e.+ (du'ā edā kıl-) 2135, 2139
e.+ (edā-yı farz) 1672
e.+ (eyle-) 998, 1256, 1407, 2034
e.+ (it-) 876, 1001, 2088, 2242
e.+ (kıl-) 1, 566, 712, 714, 719, 818,
985, 1000, 1059, 1067, 1090, 1108,
1190, 1246, 1261, 1267, 1272, 1364,
1428, 1467, 1499, 1538, 1590, 1621,
1668, 1734, 1741, 1757, 1761, 1831,
1836, 1934, 1937, 1967, 2019, 2030,
2035, 2050, 2052, 2086, 2088, 2095,
2123, 2141, 2170, 2180, 2190
e.+ (şarḥ-ı edā) 1645
e.+ (vücūh-ı edā-yı hac) 1712
e.+dur 1669
e.+sı 673, 683, 749, 1929
e.+sıda 734, 889, 1066, 1389, 1787
e.+sı durur 205
e.+sığa 2225
edeb (**<A.>**) iyi tutum, huy ve davranış;
terbiye
e. 1964
e.+in 851
e.+lerdür 301
e.+lerini 873
e.+tür 1963
ednā (**<A.>**) düşük dereceli, en aşağı
e.+sı 785
ef'āl (**<A.>**) işler
e. 149, 930
efzūn (**<F.>**) geniş; üstün; çok
e. 470
e.+ (bol-) 24

- e.+ğa 1372
- eger** (<F.) eğer; şayet (cümle başı edatı)
e. 114, 317, 325, 348, 395, 448, 461, 509, 524, 545, 662, 685, 778, 823, 874, 881, 958, 973, 1015, 1027, 1115, 1130, 1158, 1163, 1184, 1196, 1273, 1274, 1274, 1324, 1326, 1334, 1382, 1392, 1411, 1484, 1491, 1518, 1519, 1522, 1524, 1541, 1572, 1591, 1592, 1701, 1762, 1781, 1790, 1799, 1805, 1845, 1850, 1871, 1886, 2006, 2237, 2257
- egerçi** (<F.eger+çe) her ne kadar (cümle başı edatı)
e. 196, 264, 796, 1020, 2245
- ehl** (<A.) sahip, muktedir, vâkıf; becerikli; bir yerde oturan
e.+ (ehl-i dîn) 64, 671
e.+ (ehl-i felek) 99
e.+ (ehl-i Hil) 1689, 1696, 1697
e.+ (ehl-i îmân) 275, 282
e.+ (ehl-i islâm) 196
e.+ (ehl-i kıble) 181
e.+ (ehl-i kurb) 109
e.+ (ehl-i Mekke) 1690
e.+ (ehl-i Şâm) 1683
e.+ (ehl-i şer') 1299
e.+durur 23
e.+i 190, 246, 301, 532, 590, 1105, 1145, 1298, 1315, 1464, 1475, 1547, 1701, 1868, 1878
e.+idin 1726, 2247
e.+i durur 99
e.+ığa 1136, 1198, 1683, 1684, 1685, 1784, 1850, 1940
e.+ığa (dîn ehli) 2248
e.+ining 629, 1632
- ekel** (<A. ekl) yeme, yemek
e. 1515
- emmel** (<A.) en mükemmel ve kusursuz olan
e.+i 133
e.+idür 164
- şer** (<A.) daha çok, çok
e. 562, 565, 1850
e.+i 26, 496, 500
- ette** (<A.elbet+ T. -te) mutlaka, elbette
e. 529, 564, 781
- m** (<A.) keder, dert, (manevî) ıstırap
e. 262
e.+ (kör-) 218
- Elem neşrah** (<A.) İnşirah suresi, 94. surc
E. 1218, 1221
- el-firāk** (<A.) elveda (ayrılık sözü)
e. 222
- el-ḥamd** (<A.) Kur'an'ın birinci suresi
e. 777, 869, 1103, 1107, 1112, 1210, 1275
e.+dın 1216, 1709
- emân** (<A.) güvenilir, emin
e. 1659
- emânlık** (<A.emân+ T.lık) güvenlik
e.+ıdur (emanlığıdur) 1658
e.+ığa (emanlığığa) 1660
- emîn** (<A.) en büyük memur
e. 1459
- emr** (<A.) emir
e. 126
e.+ (bol-) 229
e.+ide 1533
e.+ler 185
- emvâl** (<A.) mallar
e.+ı bar 1365
- enbiyâ** (<A.enbiyâ') peygamberler
e. 14, 129, 131, 148
e.+dın 163
e.+ğa 116
e.+ğa (cümle-i enbiyâ) 138
e.+nı 170
e.+sını 41
- endek** (<F.) biraz, az, azıcık
e. 532
- endekî** (<F.) biraz, azıcık
e. 333, 686
- endîşe** (<F.) düşünce, şüphe
e.+din imes 70
- endüh** (<F.<Peh.) kaygı, üzüntü
e.+ (yi-: kaygılanmak, üzüntü duymak)
908, 924
- er** (<F. eger) eğer (cümle başı edatı)
e. 635, 696, 906, 946, 1109, 1119, 1222, 1292, 1379, 1435, 1545, 1573, 1628, 1702, 1818, 1875, 1875, 2204, 2217, 2234, 2237
- erāk** (<F.) misvâk ağacı
e. 588
- esbâb** (<A.) sebepler
e. 1136

- e.+ı 1133
- eşer (<A.) iz, alâmet
e. 358, 401
e.+ı 223, 653, 669
- esîr (<A.) esir, bağı
e.+durur 112
- esne- (<es-'n-e-) esnemek
e.-r(1) 896
- esnegü (<es-'n-e-gü) esneme
e.+nğ 852
- esnemeklik (<es-'n-e-mek+lik) esneme
i. 909
- eşk (<F.) göz yaşı
e. 1532
- eşkiyâ (<A. eşkiyâ') haydutlar, kötüler
e. 237
- eşref (<A.) en şerefli
e.+bar durur 1195
- Et-tahiyyât (<A.) namazda son oturuşta
okunan dualardan biri
E. 760, 768, 808, 812
E.+tın 848
- e'üz (<A.) (<A.) "sığınırım" anlamında
bir söz. → e'üzü
e. 833
- e'üzü (<A.) "sığınırım" anlamında bir söz.
→ e'üz
e. 1103
- evkât (<A.) vakitler
e. 1085, 1085, 1106, 1237, 1381,
1694, 1696, 1919, 2013, 2053, 2063,
2075, 2083, 2107
e.+ını 1389, 1663
- evlâ (<A.evlâ') daha uygun, daha iyi
e. 372, 614, 729, 931, 982, 1050,
2149
e.+bar 713, 1600
e.+bar durur 1020
e.+dur 691, 1268, 1269, 2239
e.+sı 984
- eyle (<ol+ile<D.L.T.eyle) öyle
e. (eyle kim) 547, 862, 1529
- eyle- (<edle-) yapmak
e. 936, 2006, 2026, 2085, 2125
e.- (du'â) 2135
e.- (edâ) 2034
e.- (halk u takşîr) 1952
e.- (hîrâm) 1638
e.- (hisâb) 1334, 1368, 1370
- e.- (işâret) 1014
e.- (kurbânlık) 1128
e.- (mesh) 571
e.- (misvâk) 1117
e.- (namâz) 1203
e.- (pâk) 463
e.- (selâm) 810, 849, 1204
e.- (şürû') 597
e.- (tahlîl) 655
e.- (tamâm) 601
e.- (te'hîr) 690
e.- (vuzû) 542
e.-ben (cidd ü cehd) 2252
e.-ben (istilâm) 2163
e.-ben (ma'lûm) 1991
e.-ben (niyyet) 2022
e.-ben (tavâf) 2020
e.-ben (tavf) 2009
e.-ben (tekrâr) 2144
e.-ben (zâhir) 1975
e.-ben (zibh) 1742
e.-di 999
e.-dim 826
e.-dim (beyân) 292
e.-dim (i'lâm) 2244
e.-dim (kalemî) 1323
e.-dim (taḥkîk) 1278, 2251
e.-dim (ta'yîn) 1586
e.-ding (niyyet) 1771
e.-ding (şalât) 1270
e.-gen (halk u nahr) 2121
e.-gen (zîkr) 698, 1487, 1887, 1887
e.-gengin (zîkr) 1963
e.-genni (zîkr) 1154, 1554
e.-gey (mansıb) 1068
e.-gey sin 771, 1997, 1999
e.-gey sin (ri'âyet-i tertîb) 592
e.-gi (iztîbâ') 1992
e.-gil 806
e.-gil (cezm) 734
e.-gil (kurbân) 1788
e.-gil (ta'yîn) 1003
e.-gil (te'hîr) 686
e.-günçe (hîrâm) 2164
e.-günçe (tavâf) 1748
e.-nğ 1024
e.-nğ (edâ) 1256
e.-nğiz (ictinâb) 330
e.-nğiz (ihrâc) 160

e.-p 1672
 e.-p (hicret) 2254
 e.-p (rāst) 109
 e.-ptür (hikāyet) 1264
 e.-ptür (rivayet) 1264
 e.-r(1) 758, 1842, 1884, 2001, 2036
 e.-r (harām) 735
 e.-r (istincā) 1533
 e.-r (ric'at) 2152
 e.-r (secde) 857
 e.-r (zibh) 1175, 1857
 e.-rde (tavf) 1984
 e.-rge (zibh) 2184
 e.-rmin (tahārat) 562
 e.-mi (niyyet) 725
 e.-mi (teyemmüm) 651
 e.-se (edā) 1407
 e.-se (fāsīd) 2213
 e.-se (iftār) 1492, 1557
 e.-se (taqdīm) 1852
 e.-se (tavf) 1865
 e.-se (te'hīr) 2114, 2128
 e.-se (terk) 1035
 e.-senḡ 2199
 e.-senḡ (āzād) 1433
 e.-senḡ ('azm-ı mescid) 1086
 e.-senḡ (niyyet) 1367, 1714, 1749
 e.-senḡ (şarf) 370
 e.-senḡ (şavt) 2156
 e.-senḡ (tatyīb) 1801
 e.-sün 1085, 1903, 2209
 e.-sün (eyle-) 998
 e.-sün (hīrām) 1978
 e.-sün (itmām) 788
 e.-sün (kurbān) 1832
 e.-sün (ma'lüm) 1954
 e.-sün (namāz) 1260
 e.-sün (şadka) 1906
 e.-sün (ta'līm) 2046, 2060
 e.-sün (vuzū) 568
 e.-y 1479
 e.-y ('arż) 595
 e.-y (şerh) 1645, 1673
 e.-yin (şerh) 851
 eyleme- (<eyle-me-) yapmamak
 e.-gil (kem) 360
 e.-gil (terk) 1037
 e.-gil (teyemmüm) 360
 eylemek (<eyle-mek) yapmak

e.+ (āh u vāh eyle-) 944
 e.+ (zıkr) 966
 e.+ke ('azm) 2163
 e.+ke (namāz) 1197
 e.+ke (vidā') 2162
 e.+te (namāz) 1118, 1192
 e.+tin (tavāf) 2177
 e.+tür 1055
 eylemeklik (<eyle-mek+lik) yapma, etme
 e.+ (fıkr) 886
 eyyām (<A.) günler
 e. 1601, 1962
 e.+ (eyyām-ı beyz) 1612
 e.+ (eyyām-ı naḡr) 1846
 ezān (<A.) ezan
 e. 1017, 1018, 1022, 1024, 1027,
 1028, 2085
 e.+ (ayt-) 2058
 e.+larnı 1023
 e.+nı 1026
 ezmine (<A.) zamanlar
 e.+din 1675

F

fāhiş (<A.) aşırı
 f. 936, 2238
 fakīr (<A.) fakir, yoksul
 f. 1395, 1399
 f.+ (ol-) 1411
 f.+ğa 286
 farīza (<A.) yapılması farz olan dinî emirler
 f. 309, 692, 979, 1062, 1124, 1469
 f.+ (bol-) 964
 f.+ (farīza-i dāḡil) 1918
 f.+dur 741
 f.+ğa 665
 f.+sıdın 914
 fark (<A.) fark
 f.+ın 1013
 farz (<A.) ayet ve kesin delil ile, yapılması mutlaka istenen iş, dinî emir
 f. 34, 297, 302, 305, 308, 375, 446,
 516, 572, 595, 663, 717, 718, 725,
 738, 741, 745, 747, 760, 771, 965,
 1063, 1064, 1065, 1071, 1075, 1224,
 1275, 1280, 1281, 1294, 1389, 1393,
 1472, 1479, 1497, 1501, 1638, 1639,
 1665, 1666, 1668, 1672, 1830, 1836,

1865, 1964, 2208
f.+ (bol-) 49, 376, 380, 513, 581,
702, 746, 754, 754, 891
f.+ (cehl-i farz) 26
f.+ (farz-ı avval) 291
f.+ (farz-ı 'ayn) 30
f.+ (farz-ı dāhil) 731
f.+ (farz-ı hāric) 1918
f.+ (farz-ı ĩn) 1071
f.+ (farz-ı kifāye) 1181
f.+ (farz-ı Şer' iyye) 295
f.+ (farz-ı ũavfı) 1761, 1842, 1846
f.+ (farz-ı vuzū) 569, 571
f.+ (hacc-ı farz) 2222
f.+ (ilm-i farz) 27
f.+ (tavāf-ı farz) 2126
f.+da 300, 817, 1471
f.+da (rek'at-ı farz) 962
f.+dın 306, 1283
f.+dur 28, 374, 375, 580, 665, 746,
1478, 1499
f.+dur (terk-i farz) 933
f.+durur 27, 501, 647
f.+ġa 827, 1637
f.+ı 1182, 1477
f.+ını 1276
f.+imes 1649, 1657
f.+ise 868
f.+larda 1017
f.+lardın 2087
f.+ların 764
f.+larını 309
f.+nı 725, 749, 1647
f.+nınġ 1279
faşd (<A.) kan alma
f. 1579
fāsid (<A.) kötü, bozuk
f. 1534
f.+ (fikr-i fāsid) 154
f.+ (ol-) 932, 961
fāsikı (<A.) bir günah işleyen
f.+ (bol-) 211
f.+ni 91
fāşıl (<A.) ayıran, bölen
f. 1305, 1312
fāşıla (<A.) ara
f. 719
f.+ (bol-) 2086
fāsid (<A.) bozan

f.+ (eyle-) 2213
Fātiġā (<A.) Kur'an'ın birinci suresi
F. 776, 776, 868
F.+dın 834, 1207, 1211, 1219
F.+nı 772
fāzıl (<A.) erdemli, üstün
f. 1139, 1409, 2117, 2117
fazilet (<A.) erdem, güzel vasıf
f.+i 163
f.+idin 135
fażl (<A.) erdem
f. 92, 135, 143
f.+ını 134
f.+ları 132
fecd (<A.) sabaha karşı, güneş doğmadan
önce tan yerinin ağarması
f. 685, 700, 871
f.+din 1125
felek (<A.) gökyüzü
f.+ (ehl-i felek) 99
f.+ke 147
fer' (<A.) ikincil, ikinci derecede
f. 1415, 1419
ferāġ (<A.) vazgeçme
f.+ (ol-) 2152
ferāġat (<A.) istirahat, el çekme
f. 272
f.+ (ol-) 2087, 2130
ferāyız (<A.ferā'iz) farzlar, Allah'ın emirleri
f. 300
ferdī (<A.) tek başına, bir kişi
f. 1166
ferište (<F. firište) melek
f. 100, 103, 132
f.+ (ferište-i rahmat) 110
f.+durur 216
f.+dür (ġayl-ı ferişte) 93
fer' iyye (<A.) ikinci derecede olan
f. 295
fersġ (<A.) seccade
f.+irür 361
ferzend (<F.) çocuk
f. 16, 1162, 1420
Feth (<A.) Kur'an'ın 48. suresi
F. (sūrası) 1233
fevāyid (<A.fevā'id) yararlar, faydalar →
fevāyit
f. 1099
fevāyit (<A.) yararlar, faydalar → fevāyid

fevt f.+ (keşret-i fevāyit) 1006
 (<A.) ölüm
 f. 996, 1196, 1199
 f.+ (bol-) 960, 1040, 1635
 f.+ (havf-ı fevt) 660
 f.+ (ol-) 2071
 fikh (<A.) İslâm hukuku
 f. 1136
 f.+da 2255
 f.+dın 1136
 fisk (<A.) Allah'a 'işyân etme, Hak
 yolundan ayrılma
 f. 88, 927
 fitr (<A.) oruç bozan
 f. 1113, 1120, 1131
 f.+ (fitr 'ıydı< 'ıyd-ı fitr: ramazan
 bayramı) 1131, 1155
 f.+ (şadka-i fitr) 1130, 1157, 1159,
 1161, 2200
 f.+nı (şadaka-i fitr) 1120
 f.+nı (şadka-i fitr) 1140
 f.+ning 1139
 fidye (<A.) fidye, car kurtarma parası
 f. 1597
 f.+ (bir-) 1599, 1635
 f.+idi 1597
 fikr (<A.) düşünce, fikir; niyet; kuruntu
 f. 70, 1792
 f.+ (eyle-) 886
 f.+ (fikr-i fāsıd) 154
 fi'l (<A.) iş, davranış, hareket
 f. 951, 957, 1255, 1937
 f.+i 61
 f.+ingge 1788
 f.+ingiz 89
 f.+ni 941
 fi'l-cümle (<A.) tamamen, bütünüyle
 f. 45
 fi'l-hāl (<A.) hemen
 f. 529
 fuḳahā (<A.) fakihler, İslâm hukukuna tam
 anlamıyla vâkıf kimseler
 f. 309
 f.+dın 623
 fuḳarā (<A. fuḳarā') yoksullar, fakirler
 f. 372
 Furḳān (<A.) dört kutsal kitaptan Hz.
 Muhammed'e indirilen Kur'an-ı Kerim
 F.+dur 120
 fırsat (<A.) fırsat, aralık
 f. 624, 662, 692, 710, 825, 1026,

1055, 1104, 1197, 1207, 1216, 1218,
 1255, 1367, 1463, 1539, 1563, 1606,
 1628, 1652, 1709, 1714, 1749, 1771,
 1847, 1949, 1971, 1981, 2005, 2022,
 2028, 2081, 2086, 2118, 2133, 2134,
 2156, 2188, 2209, 2219
 f.+bar 1814
 f.+ta 891, 1110, 1220, 1232, 1266,
 1407, 1992, 2064
 f.+tur 1073
 fūrce (<A.) yarık, aralık
 f. 2006
 fūrūd (<A.) alta olan, aşağı
 f. 121
 fūrūğ (<F.) parlaklık
 f. 582
 fūrūhtluk (<F. fūrūht+ T.-luk) satılık
 f. 1879
 fūrūhtsız (<F. fūrūht+ T.+sız) satılık olma-
 yan
 f.+dur 1878
 füzün (<F.) fazla, çok
 f.+ (bol-) 675

G, Ğ

ğadīr (<A.) göl, su birikintisi
 ğ. 341
 ğ.+ığa 338
 ğaffār (<A.) bağışlaması bol olan, Allah'ın
 isimlerinden
 ğ. 274, 2136
 gāh (<F.) zaman, an → geh
 g. 888, 1485
 gāh (<F.) bazen (karşılaştırma denkleştirme
 edatı) → geh
 g.+ (geh gāh: zaman zaman) 1227
 g.+ (geh gāh ü geh) 1214
 ğalaṭ (<A.) yanılma
 ğ.+ (ğalaṭ u ḥadşe) 2257
 ğālib (<A.) üstün gelen; daha kuvvetli,
 fazla
 ğ. 546
 ğ.+ (bol-) 1576
 ğalīz (<A.) yoğun, kalın, ağır
 ğ.+dür 388
 ğ.+imiş 471
 ğalīze (<A.) yoğun, ağır
 ğ. 408, 409, 414

gam ğ.+dür 416
 (<A.ġamm) sıkıntı, keder, gam
 ğ. 273
 ğ.+dın 263
 ğ.+dur 395
 ğ.+ğa 260
 ġanī (<A.) zengin, varlıklı; çok
 ğ. 1423, 1436
 ğ.+ (bol-) 1413
 ġanīmet (<A.) büyük fırsat
 ğ.+tür 2038
 ġaraż (<A.) maksat, amaç; kin, gizli düş-
 manlık
 ğ. 60, 1366, 1797, 1809, 2250
 ğ.+ (ol-) 2182
 ğ.+ise 1795
 ġarġara (<A.) boğazda çalkalama
 ğ. 596
 ġarīb (<A.) yabancı, kimsesiz
 ğ. 1412
 ğ.+lerdür 1398
 ġark (<A.) batmak, dalmak
 ğ. 250
 ġāsīl (<A.) ölü yıkayan
 ğ. 1051
 ġavġā (<F.) kavga
 ğ.+sı 1048
 ġāyat (<A.) son derece; son
 ğ. 780
 ğ.+ (ġāyat-nısf) 1455
 ġayb (<A.) gizli olan, gözle görülmeyen,
 bilinmeyen, duyularla tanınan âlemin
 ötesi eyler
 ğ.+ (ġayb ‘ilmi) 277
 ğ.+dın 567
 ğ.+ka 276
 ġāyıt (<A.ġā’it) insan pisliği
 ğ. 414, 445, 447
 ġāyıtısız (<A.ġā’it+ T.+sız) insan pisliği
 olmadan
 ğ. 449
 ġāyīb (<A.ġā’ib) kayıp, görünmeyen
 ğ.+ (ol-) 488, 682
 ġayr (<A.) başka, ayrı; +sız, değil
 ğ. 785
 ğ.+ (ġayr-ı ādemī) 223
 ğ.+ (ġayr-ı Harām) 2186
 ğ.+ (ġayr-ı imām) 1074
 ğ.+ (ġayr-ı insān) 1791

ġ.+ (ġayr-ı me’kūl) 414, 419
 ġ.+ (ġayr-ı muġallaẓa) 538
 ġ.+ (ġayr-ı mülk) 1431
 ġ.+ (it-) 1434
 ġ.+ (zibh-i ġayr-ı nahr) 2242
 ġ.+ı 973
 ġāzī (<A.) gazi, sağ ve galipolarak savaş-
 tan dönen
 ğ. 1134
 ġ.+ler 1397, 1411, 1591
 ġec (<F.) kireç
 g. 643
 ġeh (<F.) bazen (karşılaştırma denkleştirme
 edatı)→ ġāh
 g.+ (ü vü ġeh) 454
 g.+ (ġeh ġāh) 1227
 g.+ (ġeh ġāh ü ġeh) 1214
 g.+ (ġeh u ġeh) 227
 ġehī (<F.) bazen
 g. 251
 ġenc (<F.) hazine
 g. 2245, 2246, 2246
 g.+imni 2248
 g.+in 2247
 ġer (<F.) eğer, ayet (cümle başı edatı)
 g. 32, 33, 42, 96, 97, 99, 99, 130,
 157, 184, 200, 202, 221, 224, 260,
 269, 316, 317, 319, 322, 323, 330,
 332, 338, 348, 354, 358, 362, 366,
 379, 382, 387, 388, 394, 397, 401,
 404, 406, 420, 423, 427, 428, 445,
 486, 523, 532, 533, 545, 608, 611,
 611, 620, 625, 626, 630, 632, 633,
 687, 691, 705, 710, 722, 728, 741,
 748, 748, 779, 782, 787, 791, 800,
 802, 803, 804, 805, 814, 816, 817,
 820, 821, 824, 852, 858, 878, 879,
 887, 902, 904, 927, 936, 937, 938,
 940, 945, 973, 974, 976, 980, 987,
 994, 995, 999, 1002, 1010, 1020,
 1026, 1028, 1029, 1043, 1045, 1047,
 1053, 1054, 1057, 1080, 1082, 1086,
 1087, 1096, 1106, 1110, 1127, 1137,
 1139, 1141, 1147, 1148, 1197, 1236,
 1262, 1269, 1293, 1298, 1309, 1311,
 1320, 1321, 1324, 1329, 1330, 1333,
 1334, 1336, 1348, 1363, 1367, 1374,
 1377, 1380, 1381, 1383, 1384, 1386,
 1388, 1406, 1407, 1409, 1418, 1426,

1426, 1427, 1428, 1432, 1461, 1463,
1474, 1484, 1486, 1487, 1493, 1503,
1516, 1517, 1526, 1527, 1531, 1535,
1536, 1547, 1552, 1553, 1555, 1557,
1565, 1567, 1568, 1569, 1577, 1580,
1581, 1582, 1594, 1598, 1611, 1633,
1648, 1665, 1670, 1672, 1675, 1697,
1715, 1740, 1779, 1785, 1787, 1793,
1801, 1804, 1807, 1811, 1819, 1834,
1835, 1840, 1841, 1846, 1847, 1848,
1871, 1877, 1878, 1884, 1886, 1892,
1896, 1897, 1900, 1905, 1908, 1910,
1933, 2006, 2018, 2026, 2071, 2088,
2118, 2120, 2176, 2176, 2185, 2192,
2193, 2195, 2199, 2213, 2219, 2227,
2228, 2229, 2253

ger ... ger (<F.) ister ister (karşılaştırma ve
denkleştirme edatı)
g.+ (ger eger. ister ister) 1500
g.+ (ger er) 81, 983, 1480, 1546
g.+ (ger ger) 1331
g.+ (ger vü ger) 81

gerçi (<F. ger+çe) gerçi, her ne kadar
g. 182, 487, 1542

gerd (<F.) toz, toprak
g. 457, 645
g.+ning 646

gerden (<F.) boyun, gerdan
g.+idin 1183
g.+ni (mesh-i gerden) 603

gerdiş (<F.) dolaşma, gezinti
g.+ini 1932

gez (<F.) uzunluk ölçüsü birimi, fersah
karşılığı, yaklaşık 104 cm.
g.+ (gez ceribi) 1460
g.+ (kıl-) 1460
g.+i 1460
g.+idür (mesâha gezi) 321
g.+ni 321

gilmân (<A.) uşaklar
g.+dur 271

gızā (<A.) gıda, besin maddesi
g. 1542
g.+ (mücib-i gızā) 1774

giyā (<F.) bitki, ot
g. 1910

gubār (<A.) toz
g. 1578
g.+ıdın 267

gūr (<F.) kabir
g. 111, 215
g.+durur 215

gurbet (<A.) gurbet, yabancı topraklar
g.+te 1412

gusl (<A.) gusül, yıkanma; boy abdesti
g. 286, 488, 501, 510, 510, 520, 521,
533, 656, 2056
g.+ (kıl-) 529, 1703, 2056
g.+ (mücib-i gusl) 482, 483, 494
g.+da 513, 518, 524
g.+ı 511
g.+ler 512
g.+nınğ 528
g.+unğa 527

guşsa (<A.) keder, kaygı, tasa
g.+ (ni guşsa yi-) 218
g.+dın 224, 273

gūş (<F.) kulak
g.+ (kıl-) 544
g.+ (tut-) 1316
g.+kaça 830

gül (<F.) gül
g. 1796, 1796

gül-dāne (<F.) çiçek tohumu
g. 1442

gül-zirk (<F.) gül yaprağı
g.+bardur 492

gümān (<F.) şüphe
g.+ (kıl-) 707, 1425

güm-reh (<F.) yolunu aırmış, doğru yoldan
ayrılmış
g.+ler 5

günāh (<F.) günah, dinî suç, Allah'ın emri-
ne aykırı olarak görülen iş → güneh
g. 194
g.+durur 193

güncāyiş (<F.) sığınma
g. 1229

güneh (<F.) günah, dinî suç, Allah'ın emrine
aykırı olarak görülen iş → günāh
g.+içe 260, 264
g.+leridin 1968

güng (<F.) dilsiz
g. 1058

gürz (<F.) gürz, uzun saplı, büyük demir
topuz
g. 223

güvāh (<F.) tanık, şahit

g. 1485, 1489
g.+ (bol-) 187
g.+ (güvâh-ı 'adl) 1482
g.+ing 1302
güzâr (<F.) yerine getiren
g. 1062

H / Ĥ / Ħ

hac (<A.hacc) İslâmın beş şartında biri
→ hacc
h. 30, 1640, 1665, 1678, 1681, 1687,
1715, 1726, 1734, 1739, 1745, 1751,
1752, 1759, 1787, 1850, 1940, 1964,
1966, 2060, 2071, 2129, 2166, 2173,
2178, 2183, 2190, 2192, 2194, 2194,
2203, 2206, 2207, 2208, 2209, 2214,
2216, 2221, 2224
h.+ (it-) 2230
h.+ (niyyet-i hac) 1715
h.+ (sünnet-i hac) 1956
h.+ (şart-ı hac) 1644
h.+ (vücüh-ı edâ-yı hac) 1712
h.+da 1607, 1641, 1646, 1729, 1917,
1934, 1953
h.+dın 1731
h.+dın (a'mâl-ı hac) 2152
h.+dur 1639
h.+ğa 1699, 1714, 1728, 2113, 2192
h.+ğa (a'mâl-ı hac) 2133
h.+imes turur (müfsid-i hac) 1785
h.+irmes (müfsid-i hac) 1793
h.+nı 32, 1695, 2213, 2226
h.+nı (niyyet-i hac) 1749
h.+nınğ 1663, 1741, 1783, 1947,
2046, 2225
hacâmet(<A.) kan alma
h. 1579, 1823
hacc (<A.) İslâmın beş şartında biri → hac
h. 1432, 1637
h.+ (hacc-ı farz) 2222
h.+ı 1671, 1782
h.+ıga 1766
h.+ını 1784, 2180
hâce (<F.) varlıklı, sahip, tüccar
h. 1406
Hacer (<A.) (Kâbe'nin duvarında bulunan
meşhur kara) taş
H. 1999

H.+ (istilâm-ı Hacer) 1727, 2009,
2020
H.+din 1998
H.+ga 2007, 2009
H.+ni 2163
Hacerü'l-esved (<A.) Kâbe'nin duvarında
bulunan meşhur kara taş
H. 1987
hâcet (<A.) ihtiyaç, gerekli olan şey ve
özellikle Allah'tan beklenen istek
h. 825, 1949, 2075
h.+ (kazâ-yı hâcet) 1629
h.+ (ol-) 2137
h.+imes 625, 1027, 1760, 1802
h.+imes turur 2041
h.+ing 2026
h.+ing (bol-) 2140
h.+ingdin 1312
h.+ingni 2015
h.+irmes 1008
h.+yok 2188
had (<A.hadd) sınır, derece; son aşama;
gerçek değer → hadd
h.+ (kıl-) 1284
hadd (<A.) sınır, derece; son aşama; ger-
çek değer → had
h.+ (hadd-ı te'hîr) 818
h.+ı 500
h.+ıga 1285
h.+ını 579, 2205
hadeş (<A.) insan pisliği; abdest ve guslün
tazelenmesini gerektiren durum
h. 538
h.+ (hadiş-i hâdiş) 568
hâdiş (<A.) çıkan, meydana gelen
h. + (hadeş-i hâdiş) 568
hadşe (<A.) rahatsızlık verici
h.+ (ğalat u hadşe) 2257
hafife (<A.) hafif, ağır olmayan
h. 399, 408, 417, 419
h.+dür 394
hafifî (<A.) ağır olmayan
h. (hafifî necâset) 401, 404, 479
hafta (<F.) hafta
h.+ (hafta şavmı) 1608
h.+nınğ 1609
haftân (<F.) kaftan
h. 1810
h'âh (<F.) ister (karşılaştırma ve denkleştirme

edatı)
 h. 617, 1443, 1913
 h.+ (h^yāh h^yāh: ister ister) 132, 389, 440, 613, 786, 1780, 1780, 1909, 1924, 1924, 1925
 h.+ (h^yāh h^yāhī) 1546
 h.+ (h^yāh h^yāh ise) 933
 h.+ (h^yāh u h^yāh) 1366
 h.+ (h^yāh ü) 753
h^yāhī (<F.) ister
 h. (ü h^yāhī) 458
Hak (<A. ḥakk) Allah
 H. 1, 33, 85, 95, 101, 151, 152, 177, 245, 2197
 H + (hāssa-i Hak) 277
 H + (vaşf-ı Hak) 67
 H + (yolu) 1422, 2231
 H +dın 95, 278
 H +dur (zıkr-i Hak) 1072
 H +irdi 1277, 2250
 H +ka 1, 75, 268, 2013, 2075
hak(1) (<A.) pay, hisse
 h.+dur 256
 h.+nı 279
hāk (<F.) toprak
 h. 457
 h.+ (kaşd-ı hāk) 648
hakikī (<A.) gerçek
 h. 407, 408
hākim (<A.) hükmeden
 h. 138
 h.+dür 196
hāl (<A.) durum
 h. 416, 1371, 1391, 1569, 1654, 1743, 1758, 1880, 2129, 2191, 2217, 2223, 2225
 h.+dın 1916
 h.+ğa 1916
 h.+ı 1365
 h.+ıng 1320
hālat (<A.) durum
 h. 1218, 1559, 1584
 h.+ta 455
halef (<A.) yerine geçen
 h. 634
halel (<A.) bozukluk
 h.+ (bol-) 203
hālī (<A.) şimdi, şimdiki
 h. 45

hālī (<A.) تنها, boş
 h.+ (ol-) 231
halīfe (<A.) birinin yerine geçen kimse; Hz. Muhammed'in vefatından sonra ümmet idaresinin başına geçen kimse
 h. 167, 192
hālīşen li'l-lāh (<A.) Allah için hilesizce
 h.+bar durur 2249
halk (<A.) saçların dipten tıraş edilmesi
 g. 1723, 1724, 1787, 2112, 2113, 2115, 2188
 h.+ (eyle-) 1952, 2121
 h.+ (kıl-) 1738, 2172
 h.+dın 942
 h.+nı 1734
halk (<A.) boğaz
 h.+dın 598
 h.+ınga 1531, 1578
 h.+ıngga 1532
halk (<A.) halk, insanlar
 h. 193, 1767
 h.+dın 231
 h.+dın (cümle-i halk) 54
 h.+ı 1165
 h.+ka 68, 515
 h.+nı 266
hall (<A.) çözme
 h. 1636
ham (<F.) eğri
 h. 885, 2009
 h.+ (ol-) 750
hamd (<A.) Tanrı'ya olan şükran duygularının bildirme, hamd
 h. 1, 2013
 h.+ (di-) 2075
 h.+ (hamd-ı kâdir) 2136
 h.+ıga 8
 h.+ını 8
hāmīle (<A.) hamile, gebe
 h.+irse 1588
hamīr (<A.) hamur
 h. 525
hammām (<A.) hamam
 h. 342, 1913
 h.+da 535
hanefī (<A.) İmam-ı Âzam Ebu Hanife'nin mezhebinden olan
 h.+ğa 392, 2083
 h.+ler 2065

- har- (<E.T. ar- <A.T. har-) yorulmak
h.-ğay 254
- ḥarāc (<A.) haraç, vergi
h. 1403, 1449, 1462, 1463, 1465
h.+ (yi-) 1467
h.+ı 1451, 1452
h.+ıngını 1457, 1468
- ḥarācī (<A.) vergiye bağlı
h.+dür 1439
- ḥarām (<A.) haram, İslâm hükümlerine göre yapılması, kullanılması yasaklanmış
h. 279, 1697, 1979, 2240
h.+ (bol-) 197, 1601
h.+ (eyle-) 735
h.+ (it-) 736
h.+ (ol-) 1549
h.+bar 1633
h.+bardur 1902
h.+ını 279
h.+irmiş 1033
- ḥarām (<A.ö.i.) kutsal, mübarek
h. 1690, 2004, 2164
h.+ (Mescid-i Ḥarām: Kâbe'yi çevreleyen mescid) 1982
h.+da (ğayr-ı Ḥarām) 2186
h.+ğa (Mescid-i Ḥaram) 2037
- ḥarbī (<A.) savaşla ilgili
h.+ (kāfir-i ḥarbī) 1384
- ḥarc vergi; gider
h.+ (al-) 1392
h.+ (kıl-) 2246
h.+dın 2246
h.+ı 1306
h.+ıdın 1400
- hareket (<A.) kıpırdama, hareket
h.+ (kıl-) 716, 2081
- Harem (<A.ö.i.) Mekke şehri ve etrafında bitkilerin koparılmamak ve av hayvanlarının zarar verilmemek üzere belirli sınırlar içindeki emniyetli bir bölge
H. 1699, 1701, 1752, 1906
H.+ (şayd-ı harem) 1903
H.+de 1902, 1905, 1907
- ḥarf (<A.) harf
h. 1059
h.+lerni 1022
- ḥarfsiz (<A.ḥarf+ T.- siz) harfsiz
h. 85
- ḥāric (<A.) dış
h.+ (ḥāric-i mīkāt) 1680
h.+ (ḥāric-i sünnet) 1081
h.+din 762
h.+ide 303
h.+ni 305
h.+ni (farz-ı ḥāric) 1918
- ḥarīd (<F.) satın alma
h. 1878, 1879
- ḥark (<A.) mükemmel
h.+ (ḥark-ı 'ādāt) 156
- ḥarmak (<har-mak) yorulmak
h.+tın imes irdi 150
- ḥas (<F.) kırıntı, çerçöp
h. 453, 904, 1525
- ḥāşıl (<A.) sonuç
h. 773, 1075
- ḥaşiy (<A.ḥaşıyy) hadım, iğdiş edilmiş
h. 1170
- ḥaşm (<A.) düşman
h.+lar 285
h.+larını 1967
- ḥasret (<A.) hasret, özlem
h.+ (yi-: özlem duymak) 1035
- ḥāssa (<A.) özel, mahsus
h.+ (ḥāssa-i ḥak) 277
- ḥ'āstsız (<F. ḥ'āst+ T.+sız) isteksiz
h. 74
- ḥāşāk (<F.) çerçöp
h. 904
- ḥaşarāt (<A.) böcekler
h. 413, 1901
- ḥaşimī (<A.) Hz. Muhammed'in mensup olduğu kabile ve mensupları
h. 1423
- ḥaşr (<A.) toplama
h.+ (ol-) 234
- ḥatā (<A.) hata, yanlış; günah
h. 1515
h.+ (it-) 179
h.+ (kıl-) 182
- ḥātır (<A.) zihin, fikir
h.+ (cem'-i ḥātır) 720
h.+ (ḥātır-ı ten) 1763
h.+ı 916
h.+ıngda 51, 51, 997, 1159, 1268, 1270, 1561, 1997
- ḥātır-nişān (<A.ḥātır+ F. nişān)
h.+ (kıl-) 1794
- ḥatīb (<A.) hitap eden, hutbe okuyan
h.+ıngdin 1080
- Ḥatīm (<A.ö.i.) Kâbe sola alınıp Hacerü'l-

- esved'in bulunduğu bölümden kapı yönüne doğru sağa giderek dolaşma
H. 2001
- hâtim** (<A.) sona erdiren, bitiren
h. 138
- hâtm** (<A.) bitirme, sonra erdirme
h.+ (ol-) 139
- hâtn-e-gâh** (<F.) sünnet yeri
h.+ıça 488
- hâtneyn** (<A.) iki damat
h. 169
- hâtnun** (<F. hâtn \leftarrow E.T. katun <A.T. kâtn; Cl. <Sogd. hwat'yn) kadın
h. 493, 508, 522, 549, 830, 863, 1025, 1054, 1055, 1421, 1518, 1518, 1546, 1588, 1686, 1818, 2166, 2175
h.+ğa 378, 473, 476, 488, 495, 867, 926, 1053, 1421, 1655, 2167
- havâ** (<A.) hava
h.+da 1484
- havârik** (<A.) mükemmel şeyler
h.+ (havârik-ı âdât) 159
- havâş** (<A. havaşş) saygın olanlar
h.+ (havâş -ı melek) 161
- havf** (<A.) korku
h. 12, 711, 1047
h.+ (havf-ı dâm) 1046
h.+ (havf-ı fevt) 660
h.+ (it-) 639
h.+ (kıl-) 1589, 1592
- havz** (<A.) havuz
h.+ (havz-ı kevşer) 265
- hay** (<A. hayy) hayat sahibi, Allah'ın sıfatlarından
h.+ (mescid-i hay) 1030, 1040
- hayâl** (<A.) düşünce, fikir; hayal
h.+ (it-) 272
h.+ (kıl-) 917
- hayât** (<A.) dirlik, canlılık, ömür; Allah'ın sıfatlarından
h. 67
h.+ı 66, 67, 68
h.+turur 66
- hayf** (<A.) zulüm
h.+ (mescid-i hayf) 2050, 2134
- hâyız** (<A. hâ'iz) sahip; taşıyan
h. 505, 1559, 1590, 2174
h.+ (ol-) 2175, 2176
- hâyil** (<A. hâ'il) korkunç
h. 111
- hayl** (<A.) topluluk
h. 128, 136, 584
h.+ (hayl-ı cân) 131
h.+ (hayl-ı ferîşte) 93
h.+ı 100
- hayme** (<A.) çadır
h. 992
- hayr** (<A.) hayır, iyi
h. 107
- hayr-âbâd** (<A.) iyilik, hayır evi
h.+ (binâ-yı hayr-âbâd) 1433
- hayrân** (<A.) hayran, şaşırılmış
h. 240
h.+dur 155, 271
- hayret** (<A.) hayret, şaşırma
h.+tür 158
- hayvân** (<A.) hayvan
h. 334, 2231
h.+dın 2232
h.+kirekmes (cüzv-i hayvân) 453
h.+larıdın 335
h.+nınîğ 349
- hayya** 'alâ (<A.) Ezanda *hayye ale's-salâh ve hayye ale'l-felâh*'in kısa sözleri
h. 876
- hayyalât** (<A.) Ezanda *hayye ale's-salâh ve hayye ale'l-felâh*'in kısa sözleri
h.+ın 1032
- hayz** (<A.) regl, aybaşı durumu
h. 483, 494, 495, 508, 509, 521, 2173
h.+ (hük-m-i hayz) 508
h.+dur 498
- hazer** (<A.) sakınma, kaçınma
h.+ (kıl-) 340, 1562
- hâzır** (<A.) hazır, bizzat bulunan
h.+ (bol-) 248, 720, 722, 1679, 2014
h.+ (ol-) 1197
- hazîne** (<A.) hazine, devletin para ve altınlarının saklandığı yer
h. 1306
- hazret** (<A.) hazret, saygın
h. 189, 1214, 1225, 1227
h.+ka 1224
h.+tin 2044
- hedy** (<A.) hac ve umrede kesilen kurban; armağan
h. 1755, 2191, 2238
h.+ (hedy-i kırân) 2241
h.+ (ilt-) 2233
h.+ (ol-) 2232

- h.+din 2235
h.+ğa 2189
h.+i 1764, 2238
h.+inğ 2237
h.+inğğa 2234
h.+lerni 2244
h.+ni 2184, 2185, 2190, 2231, 2233
h.+niñ 2239
- helāk** (<A.) yıkım, kayıp
h.+ (bol-) 436, 1381, 1382
h.+ (ol-) 1380
- helāl** (<A.) İslâm hükümlerine göre kullanılmasına veya yapılmasına izin verilen şey ve durumlar
h. 279, 279, 349, 1467, 1688, 1700
h.+ (bol-) 417, 1738, 1743, 1758, 2121, 2129, 2191
h.+ (it-) 1896
h.+ (māl-ı helāl) 1970
- hem** (<F.) hem; ve; bile; dA; ister (bağlama, kuvvetlendirme edatı)
h. 42, 48, 62, 63, 76, 135, 164, 174, 203, 230, 279, 324, 349, 350, 386, 408, 545, 555, 656, 659, 660, 661, 712, 776, 791, 796, 801, 805, 822, 835, 903, 906, 908, 996, 1011, 1015, 1020, 1091, 1112, 1179, 1208, 1241, 1249, 1252, 1269, 1297, 1309, 1321, 1329, 1361, 1363, 1385, 1400, 1457, 1469, 1540, 1543, 1554, 1573, 1632, 1655, 1698, 1701, 1733, 1750, 1790, 1807, 1813, 1825, 1843, 1889, 1912, 1984, 2061, 2124, 2178, 2196, 2211
h.+ (hem hem) 453, 463
h.+ (hem u hem) 115
h.+ (u hem) 149
h.+ (vü hem) 149
- hem-dem** (<F.) arkadaş, yoldaş
h. 42, 321, 386, 399, 497, 659, 1297, 1309, 1543
- hemīşe** (<F.) daima, her zaman
h. 58
- hem-pāy** (<F.) yoldaş, arkadaş
h. 208
- hem-rāh** (<F.) yol arkadaşı → hem-reh
h. 1764
h.+ (kıl-) 15
- hem-reh** (<F.) yol arkadaşı → hem-rāh
h. 1755
- h.+i 150
- hemyān** (<F.) para kesesi, heybe
h.+ı 1912
- hem-zebān** (<F.) ağız bir olan
h.+ (bol-) 113
- hengām** (<F.) zaman, vakit
h. 1693, 1752, 1756, 1759, 1766, 1829, 1904, 1909, 1962, 2004, 2057, 2069, 2132
- henüz** (<F.henüz) daha, hâlâ
h. 153
- her** (<F.) her, her bir, hep, bütün
h. 24, 98, 98, 98, 98, 109, 136, 142, 180, 201, 241, 259, 272, 296, 326, 338, 363, 364, 390, 413, 439, 440, 498, 544, 558, 558, 597, 604, 657, 657, 715, 730, 735, 751, 766, 766, 797, 816, 840, 996, 1008, 1029, 1124, 1130, 1204, 1254, 1263, 1304, 1328, 1329, 1338, 1344, 1408, 1420, 1439, 1440, 1454, 1481, 1495, 1501, 1506, 1509, 1509, 1513, 1514, 1557, 1580, 1585, 1619, 1644, 1645, 1720, 1754, 1773, 1775, 1814, 1826, 1850, 1883, 1888, 1890, 1890, 1903, 1915, 1917, 1932, 1945, 1995, 2017, 2019, 2035, 2035, 2040, 2042, 2062, 2064, 2076, 2082, 2085, 2109, 2158, 2188
h.+ (her bir) 99, 641, 1908, 2114, 2119
h.+ (her biri) 104, 241, 302, 1461, 1519, 1771, 1799, 1828, 1867, 1893, 2065
h.+ (her birisi) 93
h.+ (her kaçan) 341, 559, 562, 1008, 1669, 1727, 1731, 1945, 1979, 1980, 1982, 2025, 2041, 2096, 2171, 2187, 2215
h.+ (her kaçan kim) 1453
h.+ (her kaysı) 415
h.+ (her ki) 870
h.+ (her kim) 245, 434, 1065, 1251, 1359, 1447, 1593, 1687, 1726, 1740, 1779, 1841, 1852, 1914, 2016, 2046, 2224
h.+ (her ne) 895
h.+ (her ni) 4, 35, 73, 76, 78, 87, 89, 126, 314, 327, 342, 396, 417, 418, 574, 787, 823, 1031, 1037, 1238,

1366, 1385, 1442, 1450, 1451, 1672, 1795, 1894, 1899, 1925, 2110, 2190, 2213
h.+ (her niççe) 1556
h.+ (her niçe) 7, 1558, 1800, 1815, 1840
h.+ (her niçük) 458, 1456, 1459
h.+ (her ni kim) 4, 55, 180, 435, 643, 661, 1441, 1809, 1967
h.+ (her nime) 346, 350, 1542, 2235

herāş (<F.) korku, ürküntü
h.+ı 2182

hergiz (<F.) asla
h. 82, 185, 621

hest (<F.) var
h.+ (it-) 53

hestlik (<F.hest+ T. +lik) var olma, varlık
h. 55

hevā (<F.) istek, arzu; nefis
h. 686, 1486, 1487
h.+ (kıl-) 182

heves (<A.) heves, istek
h.+ (kıl-) 199, 504
h.+irmes idi 1277, 2250

hey'et (<A.) görünüş; kurul, topluluk
h. 928, 1250, 1257, 1790, 2061, 2085, 2099
h.+leri 111
h.+te 234

hınşır (<A.) serçe parmağı
h.+ıda 601
h.+ıngını 600

hırām (<F.) yürüme
h.+ (eyle-) 1638, 1978, 2164

hızr (<A.ö.i.) Hızır peygamber
h.+dın 2078

hicret (<A.) Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç etmesi
h.+ (eyle-) 2254

hiç (<F.) hiç
h. 56, 56, 233, 299, 299, 566, 1033, 1033, 1127, 1127, 1402
h.+ (hiç kim) 152, 315, 1184, 1772
h.+ (hiç nime) 402, 1841, 1897
h.+ (māni'-i hiç) 2173

hidmet (<A.hizmet) hizmet
h. 1137

hikāyet (<A.) anlatma, nakletme
h.+ (eyle-) 1264

Hil (<A.ö.i.) Harem bölgesi ile mîkât yerleri arasındaki saha ki bu bölgede ihrama girilir.
H.+ (ehl-i Hil: Hil bölgesinde yaşayanlar) 1689, 1697
H.+ğadur (ehl-i Hil) 1696

hilāf (<A.) karşı, zıt
h.+ (hilāf u niķār) 176
h.+ (hilāf-ı sünnet) 1750
h.+ (it-) 177
h.+irdi 178

hilāfet (<A.) halifelik, peygamber vekili olarak islāmîyeti koruma vazifesi
h. 176
h.+ka bar 166

hilāl (<A.) yeni ay
h. 1490

hil'at (<A.) kaftan
h.+ (hil'at-i levlāk) 13

himmet (<A.) üstün irade
h.+ (iste-) 1969

hīn (<A.) zaman, an
h. 758, 1083, 1086, 1144, 1146, 1156, 1175, 1305, 1578, 1585, 1650, 1675, 1826, 1840, 1906, 2039, 2077, 2184

Hind (<A.) Hindistan
H. 636

hing (<F.) güzel at
h.+ (hing-ı hōş-hırām) 1469

hisāb (<A.) hesap, alacak verecek kaydı
h. 1355
h.+ (eyle-) 1334, 1368, 1370
h.+ (it-) 1409, 2220
h.+ (kıl-) 1285, 1324, 1356
h.+ (ol-) 20, 1283
h.+ı 1369
h.+ıdın 1327
h.+ını 1324
h.+irmes 2207
h.+yok 2108

hişt (<F.) kerpiç, tuğla
h. 361

hiżāb (<A.) kına, boya
h. 1803

hōş (<F.) hoş, güzel, iyi
h. 284, 323, 712

hōş-bū (<F.) güzel kokulu → hōş-būy
h. 1088, 1795, 1799, 1861

h.+ (kıl-) 1708
 h.+ğa (tut-) 1804
 hōş-buy (<F.) güzel kokulu → hōş-bū
 h. 1805, 1805
 hōş-hırām (<F.) güzel yürüyüşlü
 h.+ (hing-ı hōş-hırām) 1469
 hūb (<F.) güzel, iyi
 h. 709, 796, 865, 1396, 1646
 h.+imes 1303, 1427
 h.+irür 92
 huccāc (<A.) hacılar
 h. 1397, 1411
 huccet (<A.) senet, delil
 h.+i 136
 huçeste-pey (<F.) talihli
 h. 16
 Hudā (<F.) Allah → hudāy
 H. 262, 567, 834
 H.+dın 42, 125
 H.+dur 53
 H.+ğa 38, 47, 62, 1648
 Hudāy (<F.) Allah → hudā
 H. 126, 215, 219, 278
 H.+ (şükr-i hudāy) 10
 H.+dın 229, 232, 2015
 H.+inğ 217
 Hudāyā (<F.) Ey Allah!
 H. 286
 Hudāylık (<F.+T. +lık) Allah'a mensup
 H. 950
 huften (<F.) yatsı (vakti)
 h. 964, 1241
 h.+ (huften namāzı) 668
 h.+de 690, 784, 968
 h.+de (vaqt-ı huften) 2082
 h.+din 683, 1203
 h.+dür 682
 h.+ni 2082
 huḳne (<A.) şırınga
 h. 1528
 h.+niñ 1534
 huliy (<A.huliyy) altın, yakut v.b. süs
 eşyası
 h. 1331
 hūn (<F.) kan
 h. 334
 hūr (<A.) âhû gözlü, cennet kızları
 h. 271, 1130
 hurma (<A.) hurma

h. 1148, 1553, 1586
 hurūc (<A.) ayaklanma
 h.+ (kıl-) 197
 hūş (<F.) akıl, idrak
 h. 544
 huṭbe (<A.) hutbe
 h. 1079, 1092, 1093, 2132
 h.+ (oḳu-) 2045, 2058, 2059, 2132
 h.+de 2060
 h.+dür 1072
 h.+ni (oḳu-) 2059
 hükkām (<A.) hâkimler
 h. 200
 hükm (<A.) hüküm, emir
 h. 112, 316, 403, 410, 432, 2167
 h.+ (hükm-i hayz) 508
 h.+ (hükm-i şer') 1068
 h.+ (it-) 387
 h.+ (kıl-) 183, 186
 h.+de 460, 1792, 1876
 h.+de durur 1791, 1811
 h.+dedür 1532
 h.+dür 1812
 h.+i 332, 373, 397, 397, 480, 616,
 1147, 1339, 1487, 1595, 1851, 1887
 h.+ide 346
 h.+ide durur 362, 433
 h.+idedür 418, 1803
 h.+in 394, 1484, 1798
 h.+ini 328, 388, 479, 537, 1404,
 1866
 hükmī (<A.) bir karara dayalı
 h.+ (tahāret-i hükmī:abdestsizlik,
 cünüp, hayız v.b. durumlarından te-
 mizlenme) 424
 hümāyün (<F.) mübarek; (ö.i.) Babür'ün
 oğlunun adı
 h.+ (bol-) 24
 hürme- (<A.T. hür-) ulur gibi ses çıkarmak
 (insan için kullanılmış)
 h.-nğ 951
 hürmeklik (hür-mek+lik) uluma
 h. 905
 hürriyet (<A.) özgürlük
 h. 1291, 1657
 I/I
 id (<E.T. yid) koku

ı. 1798
ı.+ (ıdla-) 903
ı.+ (yahşı ıd imes) 1797
ıdlamak (<ıd+la-mak) koklamak
ı.+ (ıd ıdla-) 903
ıdlık (<ıd+lık) kokulu
ı. 420
ılkı (<E.T. yılkı <A.T.*ılkı) yılkı, hayvan
(at için)
ı.+ (atı) 1309
ıngramak (<D.L.T.enğre-) inlemek
ı. 944
‘İrāk (<A. ö.i.) Irak
ı. 1685
ısrığa (<ısrı-ğa <D.L.T. ısrı-) ısrıracak
ı. 578
‘ışā (<A.‘ışā’) akşam ezanından yatsı
ezanına kadar olan süre
‘ı. 914, 2050
‘ı.+ (kıl-) 2088
‘ıyādet (<A.) hasta ziyareti, hatır sorma
‘ı.+tür 284
‘ıyd (<A.) bayram
‘ı. 511, 799, 1115, 1129, 1486, 1489,
1602, 1929, 1943, 2072
‘ı.+ (‘ıyd-ı azhā) 1123, 1127, 1160,
1163, 1922
‘ı.+ (‘ıyd-ı kurbān) 1096
‘ı.+ (‘ıyd namāzı) 660
‘ı.+ (şubh-ı ‘ıyd) 1935, 2093
‘ı.+ (taḥkīk-i ‘ıyd) 1113
‘ı.+dın 2143
‘ı.+dur 1952
‘ı.+ı 1096, 1113, 1155
‘ı.+ıda 1120, 1131
‘ı.+larda 798, 829, 1092, 1093, 1095,
1097, 1116
‘ı.+larınğ 1090
‘ı.+nınğ 1121, 1166, 2131
‘ı.+ta 1944
‘ı.+tın 1157, 1742
‘ıyd-gāh (<A. İd+ F. gāh) bayram yeri
‘ı. 1248
‘ı.+ğa 1119, 1122
‘ıyş (<A.‘ış) yaşama
‘ı.+ı 222
ıztıbā (<A.) (hacda) ihramın vücudun
belden yukarı örten parçasının bir
ucunu sağ kolun altından geçirip sol

omuz üzerine atarak sağ kolu ve o-
muzu ridanın dışında bırakmaktır.
ı. 1992, 1994
ı.+ (eyle-) 1992

İ/İ/İ

i- (<E.T. er-) imek; olmak, var olmak
(ek-fiil) → ir-
i.-di (bar) 58
i.-gendür ol 130
i.-genni 459
imes “değil” (‘adad) 470
i.-mes (‘ādet) 1525
i.-mes (bāk) 1570, 1805, 1899, 1901,
1912
i.-mes (cāyiz) 502, 621, 1172, 1424,
2202
i.-mes (dāhil) 579, 1132, 1494, 1596,
1797
i.-mes (dürüst) 1062
i.-mes (farz) 1649, 1657
i.-mes (fıkr ü endişedin) 70
i.-mes (hācet) 625, 1027, 1760, 1802
i.-mes (ḥayāt-ı ten ü cāndın) 68
i.-mes (ḥayz çağı) 509
i.-mes (ḥüb) 1303, 1427
i.-mes (ihşār) 2196
i.-mes (ihtiyāc) 1958
i.-mes (ikrār) 1301
i.-mes (il dik) 61, 61
i.-mes (kābil-i mülk) 1434
i.-mes (kārin) 1718
i.-mes (kesb ile pīşedin) 70
i.-mes (lāzım) 118
i.-mes (maḥsūb) 2055
i.-mes (ma‘lūm) 705
i.-mes (mavkıf) 2068
i.-mes (mün‘akid) 1084
i.-mes (müşkil) 579
i.-mes (müyesser) 1010, 2018
i.-mes (‘özü) 299
i.-mes (pāk) 340, 370
i.-mes (revā) 1057
i.-mes (sünnet) 1760
i.-mes (şart) 729, 1138, 1448
i.-mes (vācib) 1162, 1378
i.-mes (yahşı ıd) 1797
i.-mes (yigülük) 453

- i.-mes (yük için imes) 1308
i.-mes (zâhir) 1388
i.+mes irdi (harmakın) 150
i.-mes irse (arığ) 535
i.-mesni (kıble sarı imesni) 708
i.-mes turur (dâhil) 377, 576
i.-mes turur (hâcet) 2041
i.+mes turur (kırâ'at) 790
i.-mes turur (mahsûb) 1429
i.-mes turur (müfsid-i hac) 1785
i.-mestür (bâk) 1580
i.-mestür (câyiz) 1422
i.-mestür (dürüst) 728, 1504
i.-mestür (kazâ) 1669
i.-mestür (revâ) 1000
i.-mestür (sevâb) 371
i.-mestür (sünnet) 1202
i.-mestür (zulm) 92
i.-se 490
i.-se (bu nev') 1065
i.-se (uzun) 779
i.-se (yigirme biş) 1347
- i'âde (<A.) geri döndürme, karşılık verme
i. 2207
i.+ (kıl-) 1835
i.+dür 1429, 2108
i.+si 931
i.+sin 1024
- 'ibādāt (<A.) ibadetler
'i. 2197, 2199
'i.+ı 2197
- 'ibādet (<A.) kulluk, Allah'a kulluk vazife-
sini yerine getirme
'i. 1238, 2043, 2202
'i.+ (kıl-) 1567
'i.+tin 2204
- 'ibāret (<A.)-den meydana gelmiş
'i.+in 355
'i.+ini 443
'i.+tür 306
- 'ibāretsiz (<A. 'ibāret+ T. +siz) cümlesiz
'i. 85
- ibhām (<A.) baş parmak
i.+ (tırnağı) 2100
- İbn 'Abbās (<A.ö.i.) Hz. Muhammed'in
amcası olabilir. Babür metinde ondan
rivayet aktarıyor.
i. 2044
- İbrāhīm (<A.< İbr.) Hz. İbrahim
İ.+ (bāb-ı İbrāhīm) 1726
İ.+ (maḳām-ı İbrāhīm) 2016
- ibtidā (<A.ibtidā') başlama; önce
i. 603
i.+ (kıl-) 1, 2
i.+sı 623, 672, 1929, 2131
- icābet (<A.) kabul etme; uyma
i. 2010
- icāra (<A.) kira
i.+ğa 1375
- icmā' (<A.) bir konuda görüş birliğine
varma
i. 1515
- icmāl (<A.) özetleme, özet
i. 45
- ictināb (<A.) sakınma, uzaklaşma
i.+ (eyle-) 330
i.+ (it-) 1803
- iç (<E.T. iç) iç, içeri
i.+ide 250, 303, 803, 803, 927, 1930,
2003, 2050
i.+idedür 111, 1688
i.+inçe 1527
i.+inde 2004
- iç- (<Uyg.T. iç-) içmek
i. 411, 2157
i.-er 1450
i.-se 1542
- içil- (<iç-'l-) içilmek
i.-ür 2158
- içme- (<iç-me-) içmemek
i.-gil 2157
- içmek (<iç-mek) içmek
i. 736, 949, 1473
i.+ke 1432
- içre (<E.T. iç+re) içinde, -DA; -A
i. 87, 102, 105, 165, 196, 197, 227,
227, 229, 241, 243, 255, 261, 277,
482, 493, 504, 710, 714, 717, 775,
781, 799, 814, 819, 841, 859, 874,
878, 897, 925, 926, 940, 1049, 1129,
1230, 1248, 1419, 1498, 1544, 1561,
1606, 1626, 1633, 1640, 1781, 1801,
1826, 1847, 1910, 1984, 2051, 2054,
2125, 2151, 2178
i.+dür 269
- ifrād (<A.) tek, yalnız bırakma
i. 1715
i.+dur 1713

- ifsād** (<A.) bozma
i.+ (ifsād-ı rûze) 1603
i.+ (kıl-) 1620
- iftâr** (<A.) oruc açma
i. 1583, 1597, 1618
i.+ (eyle-) 1492, 1557
i.+ (iftâr-ı rûze) 1520
i.+ (kaşd-ı iftâr) 1539
i.+ (kıl-) 1556, 1566
- ige** (<E.T. êdi <A.T. ê:di)sahip
i.+si 960
- igin** (<D.L.T. egin) sırt, omuz
i. 198
i.+inğ (igninğ) 2135
i.+inğ (igninğ) 2005
- igri** (eg-^l-i <E.T. eg- >A.T. e:g-) eğri
i.+ (bol-) 1060
- igrim** (<eg-^l-^lm) girdap, döneğen
i. 315
- iḥfâ** (<A. iḥfâ') saklama, gizleme
i.+ (namâz-ı iḥfâ) 1192
- iḥlâş** (<A.) Kur'an'ın 112. suresi
İ. 1975, 1975
- iḥmâl** (<A.) boşlama, savsaklama
i.+ (kıl-) 529
- iḥrâc** (<A.) çıkarma
i.+ (eyle-) 160
- iḥrâm** (<A.) hac zamanı bürünülen beyaz giysi
i. 511, 1728, 1733, 1734, 1744, 1902, 2038, 2169
i.+ (bağla-) 1675, 1676, 1687, 1693, 1696, 1699, 1700, 1703, 1748, 1751, 1752, 1756, 1759, 1766, 1978, 2168, 2181
i.+ (iḥrâm-ı dâhil-i mîkât) 1694
i.+ (vakt-ı iḥrâm) 1714
i.+bar 1677
i.+da 1806
i.+dın 1767
i.+dın (çık-) 1844, 2179
i.+dın (muḥşir-i iḥrâm çık-) 2187
i.+dur 1723
i.+ıga 1724
- iḥrâmsız** (<A. iḥrâm+ T.+sız) ihram giymeden
i. 1682, 1692, 1697
- iḥsâr** (<A.) işinden alıkoyma
i. 2183, 2189, 2212
i.+imes 2196
- ihti'lâm** (<A.) düş azma, şeytan aldatması
i.+ (ol-) 1569
- iḥtimâl** (<A.) ihtimal
i.+ (iḥtimâl-i kizb) 1485
- iḥtimâm** (<A.) özen, özenle iş görme
i.+ (it-) 2252
i.+ (kıl-) 22
i.+kirek 190
- iḥtirâz** (<A.) çekinme, sakınma
i.+ (kıl-) 356
- iḥtiyâc** (<A.) ihtiyaç
i. 1144
i.+ (iḥtiyâc-ı aḫlî) 1305, 1650
i.+ı 57
i.+inğ 461
i.+imes 1958
i.+irmestür 533, 1483
- iḥtiyâr** (<A.) seçme
i.+inğ 742, 983
- iḥtiyârsız** (<A. iḥtiyâr+ T.+sız) istemeksizin
i. 1572
- iḥtiyât** (<A.) sakınma, tedbirli davranma
i. 366
i.+ (it-) 469
i.+ (kıl-) 477
- ik-** (<D.L.T. ek-) ekmek
i.-ken 1908
i.-key 1440
- 'ikâb** (<A.) eziyet, azap
i.+ (çık-) 242
- ikâmet** (<A.) oturma, namaza durma
i. 2061, 2062
i.+ (eyle-) 2085
i.+ (it-) 1029
i.+ (kıl-) 1028
i.+ (niyyet-i ikâmet) 991
- ikdâm** (<A.) girişim, teşebbüs
i.+ (kıl-) 2021
- iki** (<E.T. eki <A.T. ê:ki) 2, iki (sayı sözü) → ikki
i. 32, 216, 357, 450, 519, 537, 577, 642, 754, 870, 941, 965, 1012, 1095, 1134, 1204, 1214, 1216, 1304, 1328, 1489, 1502, 1540, 1550, 1560, 1709, 1722, 1744, 1773, 1777, 1777, 1779, 1779, 1818, 1859, 1928, 1971, 2037, 2060, 2127, 2156
i.+de 31, 757, 1233
i.+din 29

- i.+ge 1773, 1775, 2062
i.+ni 1763
i.+si 1440
i.+sidin 1446
i.+sin 1917
i.+sini 840, 1329, 1481, 1513, 1644, 1720, 1754, 2082
- ikil- (<ek-l-) ekilmek
i.-güsidür 1441
i.-ür 1438
- ikin (<erki+n) acaba (şüphe edeti)
i. 198
i.+(niçük ikin) 403
i.+(ni türlü ikin) 403
- ikin (<ek-n) ekin
i. 1439, 1461, 1462
i.+dür 1454
- ikinci (<E.T.eki+nç+i) ikinci → ikkinçi
i. 103, 297, 494, 891, 1107, 1110, 1211, 1220, 1275, 1393, 1395, 1711, 1863, 2106, 2131, 2143
i.+ni 298
- ikirer (E.T. eki+rer) ikişer → ikkirer
i. 1882
- ikki 2, iki (sayı sözü) → iki
i. 108, 108, 407, 408, 441, 445, 472, 481, 482, 511, 540, 587, 592, 650, 654, 676, 699, 746, 775, 799, 810, 811, 811, 815, 823, 845, 845, 845, 847, 856, 868, 945, 947, 956, 979, 995, 1076, 1077, 1098, 1129, 1129, 1135, 1150, 1230, 1232, 1245, 1249, 1257, 1265, 1304, 1343, 1346, 1347, 1351, 1352, 1355, 1452, 1481, 1486, 1490, 1513, 1518, 1548, 1566, 1602, 1644, 1754, 1767, 1775, 1819, 1870, 1877, 1883, 1894, 1910, 1917, 1930, 1941, 2016, 2029, 2033, 2035, 2040, 2063, 2086, 2122, 2122, 2170, 2185, 2194, 2195
i.+bar 1514
i.+de 776, 776, 1234
i.+din 2114
i.+dür 1477, 1720
i.+ge 1500, 1750
i.+imiş 1722
i.+ni 1336, 2002, 2062
i.+ning 1961
i.+si 111, 169, 169, 179, 759, 963, 1327, 1602
i.+sidin 2203
i.+sige 1373
i.+sin 2085
i.+sini 1645
i.+sining 577
- ikkinçi ikinci → ikinci
i. 29, 466, 738, 1232, 1789, 1860, 1872, 1927
i.+ni 1218
i.+sin 1458
- ikki on 20, yirmi (sayı sözü)
i. 1202
- ikkirer ikişer → ikirer
i. 968
- ikki yüz 200, iki yüz (sayı sözü)
i.+bardur 1322
- ikki yüz bir 201, iki yüz bir (sayı sözü)
i. 1336
- ikme- (<ek-me-) (ekin v.s.) ekmek
i.-gen 1465
i.-se 1464
- ikmek (<ek-mek) (ekin v.s.) ekmek
i.+ke 1135
- ikrār (<A.) dil ile söyleme, bildirme; kabûl
i.+ (kıl-) 36
i.+ı bar 40
i.+imes 1301
- iktidā (<A.iktidā') tabi olma, uyma; namazda imamı taklit ederek hareket etme
i. 373, 792, 795, 1082, 1106, 1109
i.+da 730
i.+sı 1062, 1063
- il (<E.T. elig) el (uzuv) → ilig
i.+ (bağla-) 1104
i.+ (köterme-) 1187
i.+lerinġni 570
i.+de 1298
i.+ge 1437
- il (<E.T. el <A.T. é:l) halk; başkası; iy bilen (ehl karşılığı)
i. 7, 67, 67, 106, 128, 131, 199, 230, 230, 236, 251, 259, 272, 414, 438, 478, 707, 991, 992, 992, 1166, 1184, 1215, 1432, 1634, 1697, 1698, 1729, 1759, 1766, 2091, 2143, 2231, 2247
i.+ (il dik imes) 61, 61
i.+de 1134

- i.+dedür 1303
i.+din 31
i.+ge 27, 27, 106, 125, 126, 127, 127, 132, 192, 213, 235, 243, 251, 284, 292, 501, 909, 1102, 2060, 2133, 2154, 2181
i.+i 352, 419, 443, 584, 636, 970, 993, 1121, 1174, 1259, 1310, 1353, 1385, 1399, 1589, 1699, 1715, 1895, 2129, 2183, 2198
i.+ide 1136
i.+idin 215
i.+ige 272, 1080, 1424, 1684
i.+ining 355
i.+ning 199, 785
- ilāh** (<A.) ilah, Allah
i.+ (döst-dār-ı ilāh) 187
- i'lām** (<A.) bildirme
i. 826, 978
i.+ (iyle-) 2244
- ile** ile (çekim edatı) → bile, birle, bilen
i. 24, 122, 174, 225, 308, 312, 320, 654, 654, 773, 991, 991, 1007, 1022, 1036, 1061, 1103, 1107, 1240, 1250, 1250, 1257, 1257, 1450, 1515, 1517, 1517, 1733, 1790, 1790, 1965, 1989, 2010, 2061, 2061, 2066, 2081, 2085, 2101
ile(1) ile (bağlama edatı)
i. 70, 92, 101, 126, 128, 143, 176, 205, 278, 290, 326, 352, 413, 511, 520, 550, 553, 833, 871, 941, 1103, 1532, 1659, 1721, 1787, 2050, 2113
- ilgeri** (<E.T. il+gerü) ileri
i. 562, 1093
i.+dindür 541
i.+ge 1540
- ilig** (<E.T. elig) parmak (ölçü birimi)
i.+ 638, 638
- ilik** (<D.L.T. ilik / yilik) ilik
i.+i 1173
- ilig** (<E.T. elig) el → il
i. 457, 591, 609, 613, 614, 638, 638, 859, 884, 945, 946, 1101, 1951, 1988, 2011, 2074
i.+ (kavuştur-) 1102
i.+ (köter-) 829, 1987
i.+ (tırnağı) 1825
i.+ (ur-) 2161
- i.+din (kil-) 376
i.+ge 237, 1302, 1470
i.+i 170, 1173
i.+ide (ilgide) 112, 1297
i.+idin (ilgidin) 13, 236
i.+idin (ilgidin kil-) 199
i.+ige (ilgige) 1299
i.+imge (ilgimge) 2245
i.+ing 1100, 1990
i.+ing (ilging) 598, 855, 2024
i.+ing (köter-) 737
i.+ingiz (ilgingiz) 750
i.+ingni (ilgingni) 465, 587, 1957, 1986
i.+ingni (ilgingni) 1108
i.+ingni (köter-) 828
i.+lerini 651
i.+ni 519, 534, 594, 650, 830, 1186, 1829
i.+ni (köter-) 737, 830
- 'illet** (<A.) sakathık
'i. 60
- illig** (<E.t. elig) 50, elli (sayı sözü)
i.+imiş 241
- 'ilm** (<A.) ilim
'i. 70, 70
'i.+ ('ilm-i farz) 27
'i.+din 79
'i.+dür 69
'i.+ini (ğayb 'ilmi) 277
- 'ilmî** (<A.) ilmî
'i.+sin 1278, 2251
- ilt-** (<E.T. elt- <A.T. il-t-) ulaştırmak
i.-er (peyām) 125
i.-erde (hedy) 2233
- īmā** (<A.īmā') işaret, ima
i.+ (kıl-) 466, 1012
- imām** (<A.) imam
i. 192, 198, 204, 212, 213, 213, 784, 788, 791, 805, 805, 810, 826, 835, 839, 870, 871, 877, 915, 917, 918, 919, 920, 994, 1053, 1055, 1057, 1059, 1061, 1080, 1106, 1111, 1194, 1244, 1245, 1251, 1260, 1466, 2045, 2057, 2069, 2081, 2132
i.+ (bol-) 995
i.+ (ğayr-ı imām) 1074
i.+ (imām-ı namāz-ı cum'ā) 1243
i.+ (it-) 202, 1243

- i.+ (kıl-) 200
i.+ (ol-) 1052
i.+dın 1848
i.+ğa 850, 921, 1082
i.+ıngğa 824, 864, 2070
i.+ıngız 191
i.+kirek 190
- imāmet (<A.) imamlık
i. 1050, 1054, 1056
i.+ (imāmet-niyyet) 1055
i.+ (niyyet-i imāmet) 729
- imāmī (<A.) imamlık
i. 205
- īmān (<A.) inanma, inanç, İslâmın inanılması gerekli olan esaslarına inanma
i. 35, 47, 118, 118, 275
i.+ (bol-) 252, 276
i.+ (ehl-i īmān) 275
i.+ (kiltür-) 38, 281, 287
i.+ (kitür-) 276
i.+dur 29
i.+dur (mufaşşal-ı īmān) 44
i.+ğa (ehl-i īmān) 282
i.+ı 214
- imdi (<E.T.amtı) şimdi
i. 33, 120, 139, 297, 355, 459, 472, 499, 595, 602, 607, 684, 731, 764, 851, 873, 882, 967, 1176, 1222, 1438, 1458, 1472, 1614, 1637, 1638, 1648, 1673, 1722, 1817, 1833, 1854, 1863, 1927, 1964, 2245
- imgekle- (<E.T.emge-k+le-) emeklemek
i.-p 253
- imkân (<A.) imkan
i.+ (bol-) 1670
- imsāk (<A.) orucun başlama vakti
i. 1618
- īn (<F.) bu; şu (işaret sıfatı)
i. 727
i.+ (farz-ı īn) 1071
- in- (<E.T.in-) inmek
i.-se 1915
- inābet (<A.) günahlara tövbe edip Allah yoluna dönme
i. 2202, 2208
- ‘inadiyye (<A.) eşyanın hakikatini inkar etme
‘i.+irür 294
- ‘ināyet (<A.) iyilik, lütuf
‘i.+idin 143
- İncil (<A.) Dört kutsal kitaptan Hz. İsa’ya indirileni
İ. 120
- inçi (<*inç “sükunet, huzur”) sakin
i.+de 1682
- inçke (<Uyg. T. inçge) ince
i. 247, 667
- inğek (<D.L.T. enğek) avurt
i. 575, 575
i.+ke 1575
- iniş (<in-ış) iniş
i.+ke 1915
- insân (<A.) insan
i. 248
i.+ (ğayr-ı insân) 1791
i.+ğa 34
i.+nıng 349
- intifā’ (<A.) yarar, menfaat
i.+ (al-) 1180
- intihā (<A.) son
i.+sı 673
- intikāl (<A.) geçme, yer değiştirme
i. 838
i.+ (kıl-) 2138
- intikālāt (<A.) geçişler
i.+ta 836, 886
- inzāl (<A.) indirme, indirilme
i. 489, 550, 1569
i.+ (bol-) 1517, 1519, 1541, 1563, 1791
- ip (<E.T. yıp) ip
i. 1811
- ipek (<Kıpçakça: ip+ek; Cl. 539a) ipek
i. 907
- ir (<E.T. er <A.T. he:r) erkek
i. 379, 549, 830, 1053, 1054, 1065, 1518, 1546, 1686, 2166
i.+ge 376, 385, 473, 488, 492, 898, 907, 1421
i.+i 1421
- ir- (<E.T.er-) imek; olmak, var olmak (ek-fiil)→ i-
i.-di (kuşūr) 17
i.-di (merkeb) 145
i.-di (öyide) 144
i.-di (zarūr) 17
i.-genin (azrak) 1862
i.-genin 382

i.-mes (I) 1449
 irmes "değil" ('ām) 774
 i.-mes (arık) 367
 i.-mes (bāk) 523, 527, 1900
 i.-mes (cāyız) 1414, 1418
 i.-mes (cüdā) 124
 i.-mes (hācet) 1008
 i.-mes (hāric-i sünnet) 1081
 i.-mes (hisāb) 2207
 i.-mes (il hayātı dik) 67
 i.-mes (il şifātı dik) 67
 i.-mes (işitmek kulağın) 80
 i.-mes (lāyık) 191
 i.-mes (lāzım) 522, 616
 i.-mes (mużır) 1579
 i.-mes (müfsid-i hac) 1793
 i.-mes (nākız) 557
 i.-mes (ol-) 2173
 i.-mes (pāk) 523
 i.-mes (revā) 124
 i.-mes (şek) 161
 i.-mes (yaman) 456
 i.-mes idi (heves) 1277
 i.-mes igendür (maşraf) 1426
 i.-mes igenni (maşraf) 1428
 i.-mes irdi (heves) 2250
 i.-mes turur (cāyız) 1420
 i.-mes turur (dāhil) 447
 i.-mes turur (lāzım) 653
 i.-mes turur (müfsid) 1571
 i.-mes turur (nākız) 541
 i.-mes turur (vācib) 1034
 i.-mestür (cāyız) 872
 i.-mestür (ihtiyāc) 533, 1483
 i.-mestür (lāzım) 333, 489, 555, 779
 i.-mestür (muķīm) 1029
 i.-mestür (münhaşır) 1653
 i.-ür (hüb) 92
 i.-ür (mensüb) 92
 i.-ür (mevcüd) 39
irādet (<A.) dileme, isteme; Allah'ın sıfatlarından.
 i.+idin 73, 73
 i.+tür 72
irit- (<D.L.T. erit- ~erüt-) eritmek
 i.-keyler 224
is (<A.T. is) koku
 i. 329
 i.+i 492

'İsā (<A.ö.i.) Hz. İsa
 'İ.+dur 122
 islām (<A.) İslâmiyet dini
 İ.+ (ehl-i islām) 196
 ism (<A.) isim, ad
 i. 482, 537, 1452, 1775, 1778, 1860, 1863
 i.+ (subh-i ism) 1235
 i.+durur 407
İsrāfil (<A.) Dört büyük melekten biri olup kıyamet günü suru üflemele görevlidir.
 İ. 103, 229
iste- (<D.L.T. iste-) istemek
 i. 2075
 i.-ben (himmet) 1969
 i.-r 1151
 i.-rge 245
 i.-r ise 1150
 i.-senğ 974, 1269
istemek (<iste-mek) istemek
 i. 198
istemeklik (<iste-mek+lik) isteme
 i. 1047
istibrā (<A.) idrardan sonra uzvu temizleme
 i. 472, 476
isticābet (<A.) Allah tarafından yapılan duaların kabul edilmesi
 i. 2015
istidrāc (<A.) Derece derece Allah'ın rahmetinden uzaklaşıp azabına yaklaşması için Hak yolundan sapmış, günühkâr kişilere verilen birtakım olağanüstü durumlar
 i.+bardur 160
istigfār (<A.) bağışlanmayı istemek, tövbe etmek
 i.+ (kıl-) 2136
istiḥāre (<A.) hakkında bir işin hayırlı olup olmayacağını anlamak veya hayırlı olmasını Allah'tan dilemek üzere abdest alıp dua ettikten sonra uykuya yatma
 i. 1265
 i.+ (istiḥāre namāzı) 1263
istiḥāzā (<A.) regl hükmü gösteren durumlar
 i. 497
istiḥbāb (<A.) iyi görme, iyi sayma, sevap

kazandırma
i. 684, 1116
istikşā (<A.) inceden inceye araştırma
i.+ (kıl-) 1533
istilām (<A.) Hacerü'l-esved'e el sürme ve
öpme
i. 1988
i.+ (eyle-) 2163
i.+ (istilām-ı hacir) 1727, 2009, 2020
i.+ (it-) 2007
i.+ (kıl-) 2171
isti'māl (<A.) kullanma, kullanılma
i.+ (it-) 1800
i.+ (kıl-) 1798, 1806
istincā (<A. istincā') pislikten temizlenme,
büyük abdestten sonraki temizlik
i. 466, 472
i.+ (eyle-) 1533
i.+ (itme-) 449
i.+ (ol-) 450
istinşāk (<A.) abdest alırken burna su çek-
mek
i.+ (kıl-) 590
istirāhat (<A.) dinlenme
i.+ (kıl-) 1205
istirdād (<A.) geri alma
i. 1430
istiskā (<A.)
i.+ (namāz-ı istiskā) 1256
istiṭā'at (<A.) kudret, güç yetme
i. 31, 1281, 1282, 1648
i.+ (istiṭā'at-ı i'tāk) 1547
i.+ inṅ 32
i.+ nı 1647
'iṣyān (<A.) ayaklanma; boyun eymeme
i. 129
i.+ (pelle- i'iṣyān) 240
i.+ ḡa 113
iş (<E.T. iş <A.T. iş) iş
i. 195, 241, 285, 299, 489, 501, 506,
552, 656, 814, 878, 921, 936, 945,
946, 950, 1004, 1033, 1033, 1040,
1161, 1229, 1354, 1429, 1477, 1670,
1691, 1722, 1724, 1732, 1736, 1770,
1785, 1786, 1787, 1832, 1837, 1883,
1911, 1933, 1943, 2006, 2097, 2108,
2167, 2227, 2230, 2242, 2256
i.+ de 76
i.+ din 485, 813, 932, 1043

i.+durur 473, 1778
i.+dür 505, 878, 1940
i.+ge 104, 1698, 1783, 1857
i.+i 23, 92, 156, 212, 488, 551, 706,
814, 1052, 1057, 1263, 1522, 1743,
1767, 1835, 1844, 1977, 2113, 2174,
2210, 2228
i.+ide 56, 807, 1077
i.+ige 56, 57, 169, 190, 1056, 1465,
1849, 1853, 2173, 2224
i.+in 23, 465, 2046
i.+in (sür-) 1765
i.+ini 650, 977, 1725, 1764, 2216
i.+inṅ 1269, 1272, 1273, 1337, 2033,
2240
i.+inṅdür 709
i.+inṅe 1788
i.+inṅge 1270
i.+inṅni 1630
i.+ke 99, 167, 191, 1819, 1915
i.+ler 687, 1518, 1781, 1856
i.+lerdin 1968
i.+lerge 882, 1827
i.+leride 60, 2166
i.+leridin 814, 1850, 1867
i.+lerin 1783
i.+lerini 605, 751, 2060
i.+ni 201, 210, 658, 663, 749, 834,
1183, 1268, 1474, 1772
i.+te 154, 158, 646, 850, 1042, 1777,
1777, 2222
i.+tedür 93
i.+tin 1481, 1753, 2258
işāret (<A.) işaret, iz
i.+ (it-) 1875
i.+ (kıl-) 1012, 1990
i.+idür 444
i.+ni 1013, 1014
i.+ni (eyle-) 1014
işek (<E.T. eşek) eşek
i. 351
işik (<A.T. eşik) eşik
i. 2160
i.+ (aç-) 244
i.+i (ışığı) 1983
i.+idin (ışigidin) 2022
işit- (<E.T. eşid-) işitmek, duymak
i. 37, 408, 414, 446, 557, 572, 578,
607, 704, 754, 767, 772, 786, 791,

- 795, 881, 894, 920, 923, 938, 1031, 1067, 1151, 1212, 1212, 1222, 1222, 1282, 1396, 1438, 1438, 1451, 1481, 1495, 1505, 1507, 1567, 1583, 1648, 1648, 1716, 1778, 1778, 1824, 1836, 1852, 1870, 1917, 1932, 1959, 2018, 2096, 2149, 2193, 2226, 2232
- i.-günçe 951
- i.-inğ 35, 213, 1262, 1512, 1854
- i.-inğiz 214
- i.-ip 997, 1004, 1007, 1478, 1620, 1801, 1997, 2206
- i.-keyler 224
- i.-key sin 580, 1453, 1817
- i.-key siz 1394, 1911, 2073
- i.-kil 318, 400, 424, 430, 450, 462, 484, 538, 543, 659, 926, 1009, 1131, 1157, 1182, 1297, 1314, 1398, 1405, 1487, 1502, 1543, 1610, 1613, 1643, 1646, 1706, 1720, 1917, 1927, 2044, 2222
- i.-se 785, 960, 1804
- i.-senğ 1702
- i.-sün 789, 840, 2153
- i.-ür 82, 223
- i.-ür (1) 151
- işitgüçü** (<işit-güçü) işiten
i. 802
- işitme-** (<işit-me-) işitmek, duymamak
i.-günçe 905
- işitmek** (işit-mek) işitmek, duymak
i. 80
- işittür-** (<işit-tür-) işittirmek, duyurmak
i.-di 151
- işrāk** (<A.) güneşin doğmasından ufku üstüne iki mızrak boyu yükselişine kadar geçen süre
i. 1236, 1240
i.+nınğ (işrāk namāzı) 1209
- it** (<A.T.it~ıyt) it, köpek
i. 899
- it** (<E.T.et) et
i.+i 417
i.+in 350
i.+ini 2236
- it-** (<E.T.ét- <A.T.ét-) yapmak (y.f.)
i. 1370, 1451, 1664, 1956, 2009
i.- (bünyād) 1938
i.- (dāhil-i vakt-ı tavf) 1930
i.- (istilām) 2007
i.- (kısmet) 1882
i.- (niyyet) 590, 759
i.- (saç takşir it-) 1950
i.- (sa'y) 1721
i.- (sür'at) 2005
i.- (şavt) 2034
i.- (tahlil) 591
i.- (ta'yin) 2184
i.- (zāyil) 458, 519
i.- (zibh) 1177
i.-e (ide tut-) 1117
i.-er 791, 979
i.-er (1) 1880
i.-er (1) (mesh) 620
i.-er (harām) 736
i.-er (hayāl) 272
i.-er (kaşr) 979
i.-er (mu'ayyen) 1002
i.-er (nākış) 1888
i.-er (nüfuz) 434, 435
i.-er (taşavvur) 259
i.-er (tavāf) 1841
i.-er (tekellüm) 1979
i.-er (tekfir) 172
i.-erge (edā) 876
i.-erge (şayd) 1875
i.-erleri (şebt) 107
i.-ey 1405
i.-ey (pāk) 452
i.-ey (şerh) 764, 1365, 1481, 1662, 1681, 1873, 2021
i.-eyin (kaṭ') 1637
i.-eyin (şerh) 1677
i.-gen (bülend ü pest) 53
i.-gen (hest) 53
i.-güçe (şarf) 372
i.-iben (sefer) 976
i.-inğ 1854
i.-inğ (tüp tüz) 751
i.-inğ (vaşf) 173
i.-ip ('azm) 1971
i.-ip (kaṭ') 1980
i.-ip (remy) 2148
i.-ip (şürü') 1620
i.-ip (tavāf) 2040
i.-iptürler (i'tibār) 393
i.-ken (nākış) 1888
i.-kende (tavāf-ı vidā') 2155

i.-key (da'vat) 141
 i.-key (kan) 1853
 i.-key (luṭf) 243
 i.-key (maḥz-ı luṭf) 262
 i.-key (şefā'at) 261
 i.-key (tamām) 556
 i.-key (vaşiyyet) 2215
 i.-key (ziyān) 1527
 i.-key sin (ictināb) 1803
 i.-key sin (mesh) 580
 i.-key sin (mu'ayyen) 1453
 i.-key sin (vitr) 1208
 i.-kil 1013, 1229
 i.-kil (cem') 462, 2082
 i.-kil (gayr) 1434
 i.-kil (hisāb) 1409
 i.-kil (kaṭ') 1200
 i.-kil (niyyet) 737
 i.-kil (pāk) 648
 i.-kil (şarf) 371
 i.-kil (sa'y) 2029
 i.-kil (tavāf) 2154
 i.-kil (vukūf) 2090
 i.-mes (nüfūz) 431
 i.-mes (şuḡl) 563
 i.-meyin (rūkū') 806
 i.-meyin (zāyi') 2247
 i.-se 1534, 1864, 1890, 2210, 2211
 i.-se (artuk) 814
 i.-se ('azm) 1966
 i.-se (cezm) 1966
 i.-se (cimā') 1521
 i.-se (ḥac) 2230
 i.-se (ḥavf) 639
 i.-se (helāl) 1896
 i.-se (hisāb) 2220
 i.-se (ikāmet) 1029
 i.-se (karār) 1406
 i.-se (mu'ayyen) 1459
 i.-se (nakl) 1916
 i.-se (niyyet) 988
 i.-se (te'emmül) 1454
 i.-se (terk) 1036
 i.-se (vaşiyyet) 2223, 2227
 i.-se (yād) 960
 i.-se (zāhir) 156
 i.-seler 1518
 i.-seler (imām) 202
 i.-seler (zibh) 2191

i.-senḡ 1204, 1504
 i.-senḡ (delālet) 1875
 i.-senḡ (edā) 2088
 i.-senḡ (isti'māl) 1800
 i.-senḡ (işāret) 1875
 i.-senḡ (mu'ayyen) 1456
 i.-senḡ (nāyib) 2204
 i.-senḡ (niyyet) 1392
 i.-sün 727
 i.-sün (cem') 2062
 i.-sün (edā) 1001
 i.-sün (ihṭiyāt) 469
 i.-sün (pest) 789
 i.-sün (şabr) 2175
 i.-sün (tavāf-ı şadr) 2153
 i.-sün (vidā') 1969
 i.-ti (beyān) 65
 i.-ti (ḥilāf) 177
 i.-ti (ḥükm) 387
 i.-ti (luṭf) 152
 i.-ti (menzil) 257
 i.-ti (meyl) 147
 i.-ti (namāz) 962
 i.-ti (nüzü) 144
 i.-tiler (ḥatā) 179
 i.-tim (āşkār) 2248
 i.-tim ('ayān) 293, 328
 i.-tim (beyān) 293, 328, 2253
 i.-tim (edā) 2242
 i.-tim (ihtimām) 2252
 i.-tim (nişār) 2248
 i.-tim (niyyet) 649, 1508
 i.-tim (tamām) 291, 2252
 i.-tiḡ (namāz) 1082
 'itāb (<A.) azarlama
 'i.+turur 115
 i'tāk (<A.) azat etme
 i.+ (istiṭā'at-ı i'tāk) 1547
 itgüçi (<it-güçi) yapan
 i.+ (kadd u kāmēt) 877
 i.+ler (ṭavf) 1678
 i'tibār (<A.)
 i. 390
 i.+ (it-) 393
 i.+ (kıl-) 391
 i.+ıḡ 724
 itig (<D.L.T yitik) keskin
 i. 247
 itik (<E.T yit-'k) geçici

i. 640
i'tikād (<A.) inanma, iman
 i.+ (kıl-) 64, 175
 i.+durur 392
 i.+nı 52
i'tikādiyye (<A.) inançla ilgili
 i.+ (aşliyye-i i'tikādiyye) 294
i'tikāf (<A.) (bir şeye) devam etmek
 i. 1624, 1626, 1627, 1632, 1633
 i.+ (kıl-) 1634
 i.+dur 1631
 i.+ka 1628
i'timād (<A.) itimat, güven
 i. 691
itmām (<A.) bitirme, tamamlama
 i.+ (eyle-) 788
 i.+ (kıl-) 849, 885, 1204, 1244
itme- (<it-me-) yapmamak
 i.- (zākır) 1079
 i.-ng (istincā) 449
 i.-se (zāhir) 185
itmek (<it-mek) yapmak
 i. 1473
 i.+ (dereng) 1631
 i.+ (dūr) 526
 i.+ (kıtāl) 1036
 i.+ (niyyet) 718
 i.+ (rūkn-i nā-tamām) 900
 i.+ (selām) 900
 i.+ (teyemmüm) 649
 i.+ini (itmegini) 639
 i.+kirek (imām) 1243
 i.+kirek (kan) 1839
ittifāk (<A.) uzlaşma, birlik olma
 i.+ (ittifāk-ı kavm) 1475
iv (<E.T eb) ev → öy
 i.+ini (ka'be ivi) 1948
'ivaż (<A.) karşılık, bedel
 'i.+ (tut-) 1544
ivrül- (ivür-ül- <E.T ebir-) dolaşmak, tavaf;
 dönmek
 i. 715, 715, 2004
 i.-di (tüş) 1920
 i.-se 715, 953
 i.-üp 2000
 i.-ürde 2002, 2003
 i.-üridin 675
ivrülme (<ivrül-mek) dolaşmak
 i. 1933

ivür- (<E.Tebir-) çevirmek, dolaşmak
 i. 849
 i.-meyin 879
 i.-sün 871
ivürme- (<ivür-me-) çevirmemek, dolaş-
 mamak
 i.- (fıkr-i fāsıd) 154
iy (<E.T ay) ey (ünlem)
 i. 16, 37, 42, 171, 321, 354, 386, 399,
 434, 449, 450, 451, 497, 659, 684,
 711, 713, 737, 739, 741, 755, 765,
 766, 799, 813, 816, 855, 881, 885,
 892, 981, 982, 1015, 1030, 1062,
 1091, 1151, 1186, 1286, 1297, 1309,
 1318, 1322, 1543, 1557, 1566, 1567,
 1576, 1583, 1618, 1803, 1803, 2149,
 2196
iz (<Uyg.T. iz <A.T. ĩz) iz
 i. 185
izāle (<A.) yok etme, giderme
 i.+ (kıl-) 424
izālet (<A.) giderme
 i.+idür 444
 i.+ini 446
izdihām (<A.) izdiham
 i.+ (bol-) 2171
izhir (<A.) kamyş, saz
 i. 1908
'izz (<A.) saygı
 'i. 174
'izzet (<A.) değer, kıymet, saygı
 'i. 25

K / K

ka'b (<A.) topuk
 k.+ıdın 1816
Ka'be (<A.ö.i.) Kābe
 K. 703, 1640, 1643, 1668, 1678,
 2011, 2011, 2023, 2024, 2161, 2165
 K.+ (ivi) 1948
 K.+ (ka'be tamı) 2161
 K.+ (öyi) 2043
 K.+ga 1682, 1980, 1980, 1982, 1986,
 2098
 K.+ni 2003
kābil (<A.) mümkün, olabilir
 k.+ (kābil-i mülk) 1434
ķabr (<A.) mezar, kabir

k.+ı 225
k.+ını 219
ķabu ķavseyn (<A.ķābe ķavseyn) iki kavis aralığı kadar uzaklık, ok yakın; Kur'anda Mira hadisesi esnasında Hz. Muhammed'in Allah ile yakınlığını anlatan ayette, bu yakınlık derecesinden kinaye olarak geer.
k. 14
ķabūl (<A.) kabul
k.+ (ķıl-) 180, 1491
k.+durur 487
ķa- (<Uyg.T. ķa-) kamak
ķ.-a almasa 1890
ķaan (<A.T. *ķā+an) ne zaman (soru zamiri)
k. 59, 487
k.+ (her ķaan) 341, 559, 562, 1008, 1669, 1727, 1731, 1945, 1979, 1980, 1982, 2025, 2041, 2096, 2171, 2187, 2215
k.+ (her ķaan kim) 1453
ķad (<A. ķadd) boy
k. 676
ķadar (<A.) kadar
k. 325, 583, 1805
ķadd u ķamet (<A.) boy pos
k.+ (it-) 877
ķa'de (<A.) oturuş, oturma
k. 763, 795, 875
k.+ (ķa'de i avval) 797
k.+de 860, 1082
k.+ler 768
ķadem (<A.) ayak, adım; yer
k. 378, 475, 530, 636, 637
k.+ (ķoy-) 2163
k.+e 948
k.+de 11. 254, 255
ķādī (<A.) yapan, yerine getiren, kadı
k. 1194
ķādir (<A.) kudretli, gū ve iktidar sahibi
k. 3, 171, 257
k.+ (ķamd-ı ķādir) 2136
k.+ (ķādir-i muzāri'ī) 1466
k.+ (ol-) 1400, 1464, 1668, 1739
ķāffe (<A.) bütūn
k.+ (ķāffe-i ulus) 137
ķāfī (<A.) yeterli
k. 662

ķāfir (<A.) İslāmiyete gōre Allah tanımaz, mūslūman olmayan
k. 181, 248, 249, 348, 1498
k.+ (bol-) 171, 257
k.+ (ķāfir-i harbī) 1384
k.+ (ķāfir-i zimmi) 1383
k.+ (ol-) 1546
k.+din 258
ķāgaz (<F.) kağıt
k. 1525
ķāh (<F.) saman ōpū
k.+ (per-i ķāh) 313
ķāhir (<A.) isyankārları kahreden
k. 3
ķahķaha (<A.) yūkssek sesle gūlūş
k. 548
ķaht (<A.) kıtlık, kuraklık
k.+ (bol-) 1659
ķā'id (<A.) oturan
k. 94
ķal- (<E.T. ķal- <A.T. ķāl-) kalmak; artmak; y.f.
ķ.-ğan 295, 1279, 2133, 2220
ķ.-ğandin 1047
ķ.-ğanı 1499
ķ.-ğanlarını 1643
ķ.-ğannı 1000
ķ.-ğay 11, 128, 240, 254, 401
ķ.-sa 517, 523, 532, 1654, 2217
ķ.-ur 260
ķalem (<A.) kalem
k. 1469
ķalemī (<A.) bir kalem
k.+ (eyle-) 1323
ķalma- (<ķal-ma-) kalmamak
ķ.-ğay 233, 646, 1485
ķ.-sa 935
ķām (<F.) ūst damak
k. 84
ķamerī (<A.) ay takvimi ile ilgili
k.+bar durur 1287
ķāmet (<A.) erkekler, yalnız veya cemaatle namaz kılacaklarında ayakta durulur ve kıbleye yōnelinilir; ezanın sōzleri aynen okunur ve " hayye ale'l-felāh"tan sonra iki kere "kad ķāmeti's-salāh" denilir. Buna kamet ge-tirmek denir.
k. 1017, 1027

k.+ni 1021
 kāmīş (<Uyg.T. kāmīş) kāmīş
 k. 454, 1449
 kāmīl (<A.) tam, kusursuz
 k. 1289
 k.+ğa ('uzv-ı kāmīl) 1798, 1807
 kām-rān (<F.) mutlu, isteğine kavuşmuş;
 (ö.i.) Babür'ün oğlunun adı
 k.+ (bol-) 25
 kan (<E.T. kan <A.T. *kān) kan
 k. 411, 498, 542, 546, 553, 1532,
 1695, 1698, 1701, 1783, 1788, 1802,
 1813, 1823, 1827, 1843, 1848, 2212
 k.+ (al-) 1829
 k.+ (bir-) 1819, 1832
 k.+ (it-) 1839, 1853
 k.+ (kıl-) 1762, 1786, 1793, 1800,
 1804, 1815, 1818, 1837, 1846, 2128,
 2186
 k.+ (mücib-i kan) 1776, 1856, 2210
 k.+dur 1828
 k.+durur 409, 495, 499, 1807
 k.+ğa 410
 k.+ı 412, 413, 1531, 1744, 2211
 k.+ını 170, 1576, 2212
 k.+nı 1843
 k.+nınğ 1835
 kanda (<A.T. *kā+n+da) nerede (soru
 zamiri)
 k. 59
 kaŋrığ (<kaŋır-'ğ <E.T. kaŋrak) damak
 k. 515
 kara (<E.T. kara) kara, kötü
 k. 381
 k.+sı 524
 karağ karanlık
 k. 1155
 karangu (Uyg.T. karangu <E.T. kara +
 Mog. +ngu) karanlık
 k.+ (bol-) 81
 k.+da 2089
 karanguluk (<karangu+luk) karanlık
 k. 1254
 karar (<A.) karar
 k.+ (it-) 1406
 k.+ (tap-) 176
 karçıgay (<Mog. kartıka ~karçıka) atmaca
 k. 353
 kardaş (<Uyg.T. karındaş) kardeş

k. 755, 855
 karga (<A.T. karga(n)) karga
 k. 1900
 karı (<A.T. kārı) kadın
 k. 1585, 1596, 1597
 k.+dur 1584
 k.+nınğ 1587
 karı(1) (<*kar-ı) uzunluk ölçüsü birimi
 k. 319, 323, 324, 637, 637, 918, 2102
 k.+kirek 322
 karın (<E.T. karın) karın
 k. 380, 898
 k.+dın 866, 866
 k.+ınğda (karınğda) 1526
 kārī (<A.) okuyucu
 k. 881
 kārīn (<A.) hac ve umreyi birleştiren
 k. 1731, 1763, 1894, 2115, 2185
 k.+imes 1718
 karīn (<A.) hac'da Necid ve Kuveyt yö-
 nünden gelenlerin mikâtıdır ki Mek-
 ke'ye yaklaşık 96 km.'dir.
 k.+durur 1684
 karz (<A.) borç
 k. 1294, 1295
 k.+ (kıl-) 1672
 k.+ (mişl-i karz) 2126
 k.+durur (mişl-i karz) 27, 501, 647
 k.+ı 1967
 k.+ıdın 1409
 k.+ınğ 1301
 karz-dār (<A. karz+ F. dār) borçlu
 k.+ınğ 1301
 karzlık (<A. karz+ T. lık) borçlu
 k. 1397, 1410
 kaşd (<A.) kasıt, niyet; bilerek yapma,
 bilerek zarar verme
 k. 957, 1517, 1542
 k.+ (kaşd-ı hak) 648
 k.+ (kaşd-ı iftār) 1539
 k.+ (kaşd-ı mevzi'î) 969
 k.+ (kıl-) 879, 1579, 1640
 kaşdī (<A.) bile bile, kasıtlı olarak
 k. 626
 kāsīd (<A.) kesdeden
 k. 933
 kaşr (<A.) kısma, kısaltma; eksiklik
 k.+ (it-) 979
 k.+ (kıl-) 2172

- kaş (<A.T. kâş) huzur, ön, kat
k. 1014
k.+ıda 155, 1475
k.+ıng 604
- kat' (<A.) kesme, bitirme; geride bırakma
k.+ (bol-) 1330
k.+ı 1727
k.+ (it-) 1200, 1637, 1980
- kat- (<A.T. kât- < *kâ-t-) eklemek, ilâve etmek
k.-kandır 55
k.-sun 2079
- katık (<E.T. katıg) katı; şiddetli → kattık
k. 429, 607, 1044
- kâtil (<A.) öldüren, katil
k. 1876
- katl (<A.) öldürme
k.+ (kıl-) 1874, 1897, 1899, 1903
- katla (<E.T. kat+la) defa, kez
k. 433, 593, 593, 2144
- katre (<A.) damla
k. 96
k.+ler 583
- kattık katı, sert → katık
k.+ (mişl-i kattık) 1254
k.+bar 2110
- kāvāk (<F.) yarık
k. 628
- kaḫl (<A.) söz, kelâm
k. 445, 553
k.+ın 414
- kaḫm (<A.) kavim
k. 915, 1036, 1036, 1056
k.+ (ittifâk-ı kaḫm) 1475
k.+nınğ 916
- kaḫma (<A.kavāme) rûku ile secde arasındaki kıyam, rükudan kalkıp *sübhanerabbîyelazim* veya *sübhanallah* diyecek kadar durmak
k. 842
k.+dur 843
- kaḫşur- (<A.T. kâb+ı-ş-tur-) birleştirmek, kavuşturmak
k.- (ilig) 1102
- kaḫ (<A.kaḫy) kusmuk
k. 543, 546, 1572
k.+ (bol-) 1572
k.+ (kıl-) 1517
- kaḫan (<*kâ+yan) ne taraf (şoru zamiri)
k. 220
- kaḫd (<A.) bağ, zincirleme
k.+durur 2122
- kaḫda (kaḫ+da<*kâ+da)
k. 1089
- kaḫim (<A.kâ'im) ayakta duran
k. 361, 667
k.+ (bol-) 184
k.+durur 94
- kaḫsı (kaḫu+sı <kaḫu <A.T.*kâ) hangi, hangisi (şoru zamiri)
k.+dın irür (her kaḫsı) 415
k.+dur 213, 409, 552, 808, 1031, 1067, 1116, 1182, 1419, 1613, 1648, 1947, 1951, 1957, 1992
k.+lardur 1614, 1722
k.+nı 1405
- kaḫt- (<D.L.T. kaḫt-<A.T. kâḫ-) dönmek
k.-ay 1279
- kaḫtma- (<kaḫt-ma-) dönmemek
k.-sa 221
- kaḫ (<A.T. kâz) kaz
k. 416
- kaḫâ (<A.) olacağı ezelden, Allah tarafından takdir olunan şeylerin meydana gelmesi; hüküm
k. 693, 701, 985, 1001, 1002, 1068, 1492, 1503, 1514, 1519, 1536, 1543, 1544, 1598
k.+ (bol-) 980, 998, 1600
k.+ (kaḫâ-yı ḫacet) 1629
k.+ (kıl-) 507, 999, 1621, 1784, 2180, 2192, 2193
k.+ (tut-) 1587, 1596, 1598
k.+imestür 1669
k.+larınğ 1538
k.+larını 1026
k.+nı 998, 1001, 1002, 1003, 1008
k.+sı 90, 507, 1499, 1604, 1623
k.+sın 1621
k.+sını 961, 1530
- kâzib (<A.) aldatıcı
k. 666
- keḫr (<A.) büyük
k. 732
- keḫ (<A.keḫ) el içi; ayak altı, taban
k. 1870, 1871
k.+ ('arz-ı keḫ) 393
k.+dın 378

k.+lerinġni (kökke kıl) 2135
kef ret (<A.keff ret) bir günaha veya yerine getirilemen bir Şeye karıŐı tutulmak üzere yapılan Şey
k. 1503, 1522, 1535, 1538, 1555, 1556, 1558, 1559, 1560
k.+i 1537, 1543
k.+ini 1545
k.+ni 1557
k.+tür 1500
kef retsiz (<A.keff ret+ T. siz) kefaretsiz
k. 1536
k.+bar 1514
kefŐ (<F.) ayakkabı, sandalet
k. 426
kel kel
k. 2120
kel m (<A.) söz; Allah'ın sıfatlarından
k. 84, 1080
k.+dur 83
k.+ı 9, 123
k.+ıġa 503
keleş örümcek
k. 1898
kelime (<A.) söz, (burada) *l  il he ill llah*
k. 49
kelte kısır; kuyruksuz
k. 1172
kem (<F.) az
k. 497, 1400, 2103, 2157, 2157
k.+ (bol-) 135
k.+ (eyle-) 360
k.+ (kıl-) 1951
k.+ (kirektür) 399
k.+ (ol-) 1329
k.+d r 395
k.+ini 1360
k.+ise 1327
kemrak (<F. kem+ T.-rak) daha az
k. 1399, 1577
ken r (<F.) kucak; kucaklama
k.+ (ken r-ı Şehvet) 1790
ken zek (<F.) küçük, b luġa girmemiŐ cariyeye
k.+turur 379
kepenek (<F.) kolsuz, dikiŐsiz keġeden yapılmış giyecek
k. 1810
ker hatlık (<A. ker hat+ T. lık) zorunluluk,

mecburiyet
k. 1676
ker hat (<A.) mekruh sayılma, yasaklanma; istemeyerek baskı ile yapma
k. 2105
kerahiyet (<A.ker hiyyet) dolaylı olarak yasaklama, mekruh sayma→ ker hiyyet
k. 698
k.+tür 1562
kerahiyyet (<A.) dolaylı olarak yasaklama, mekruh sayma → ker hiyyet
k. 892, 916, 921, 929, 1056, 1563, 1566, 1581
k.+bar 759, 1605, 1606
k.+irür 1565
k.+tür 1024, 1497
ker met (<A.) müminlerde görülen olaġan st  durumlar
k.+tür 158
kerh (<A.) gönülsüzlük, zorlama, istemeye istemeye
k. 1515
k.+ (ol-) 1780
ker m (<A.) cömert, affedici; Allah'ın güzel isimlerinden
k.+bar 278
kerret (<A.) kere, defa
k. 474
kesb (<A.)  alıŐıp kazanma; kula ait
k. 70, 1136
k.+ (kıl-) 1400
k.+ge 1401
keşret (<A.)  okluk
k. 1006
k.+ (keşret-i fev yit) 1006
keş (<A.) aġma
k.+ (keş-i 'avrat) 954
keŐer (<A.) cennette bir havuzun adı
k.+d r (havz-ı keŐer) 265
keyfiyy t (<A.) meseleler, konular; nitelik
k. 930
keyfiyyet (<A.) mesele, konu; nitelik
k.+in 1939
k.+ini 595
kible (<A.) namaza baŐlarken y nelinen taraf, K be
k. 708, 715, 1016, 1019
k.+din 953

k.+dür (ehl-i kible) 181
 k.+ğa 702, 713, 857, 2032
 kıçırma- (<kıç+kır-ma-) hıçkırmamak
 k. 610
 kıl (<D.L.T. kıl) kıl, tüy
 k. 7, 7
 k.+dın 247
 kıl (<A.) söz, dedikodu
 k. 664
 kıl- (<E.T.) yapmak; etmek; yerine
 getirmek; yönelmek (y.f.)
 k. 285, 302, 386, 520, 598, 603, 605,
 685, 689, 696, 701, 800, 804, 805,
 808, 815, 854, 875, 877, 1008, 1012,
 1078, 1082, 1112, 1178, 1180, 1192,
 1193, 1193, 1201, 1209, 1228, 1238,
 1245, 1245, 1273, 1472, 1504, 1506,
 1507, 1669, 1833, 1889, 1925, 1949,
 1998, 2002, 2007, 2036, 2082, 2098,
 2100, 2103, 2124, 2183, 2202, 2208
 k.- (ārām) 75
 k.- (āzād) 1545
 k.- ('azīmet-i zemzem) 2157
 k.- (barmağ ucını kibleğa kıl-) 857
 k.- (būse) 1988
 k.- (cem') 2014
 k.- (dereng) 2140, 2150
 k.- (du'ā) 1253, 1255
 k.- (du'ā'edā kıl-) 2135, 2139
 k.- (edā) 1067, 1108, 1364, 1538,
 1734, 1934, 2123, 2141
 k.- (-ğa yüz kıl-) 710, 713
 k.- (gez) 1460
 k.- (gusl) 1703, 2056
 k.- (hōş-bū) 1708
 k.- (ikāmet) 1028
 k.- (istinşāk) 590
 k.- (istirāhat) 1205
 k.- (işāret) 1012, 1990
 k.- (itmām) 849, 1204
 k.- (kan) 1786, 1793, 1837, 1846
 k.- (kay) 1517
 k.- (kef kökke kıl-) 2135
 k.- (kem) 1951
 k.- (kırā'at) 1103
 k.- (kıyām) 874
 k.- (kıyās) 1417, 1822
 k.- (kıymet) 1154, 1358, 1554
 k.- (kurbān) 1170, 1776, 1786, 1837,

1881, 2116
 k.- (mażmaza) 587
 k.- (mesāhat) 323
 k.- (mesh) 611, 633
 k.- (misvāk) 588
 k.- (mubālağa) 517, 596
 k.- (muşallā) 440
 k.- (nafı) 1076
 k.- (namāz) 1016, 1081, 1128, 1253,
 1265
 k.- (nāyib) 2222
 k.- (nevāziş) 285
 k.- (niyyet) 729, 1078, 1265, 1497,
 1509
 k.- (niyyetni) 648
 k.- (revān) 516
 k.- (ri'āyet) 1018, 2008
 k.- (rükū') 770, 867
 k.- (şadka) 2236, 2244
 k.- (sa'y) 1733
 k.- (secde) 806, 856
 k.- (ta'aqqul) 122
 k.- (taḥārat) 323, 540, 558, 1703
 k.- (taḥarri) 707
 k.- (taḥayyür) 1957
 k.- (taḥlīl) 598, 599
 k.- (tamām) 812, 1111, 1191, 1247
 k.- (ta'rīf) 34
 k.- (taşavvur) 362, 956
 k.- (taṭvīl) 1239
 k.- (taṭāf) 1998
 k.- (taṭāf-ı kudüm) 1733
 k.- (tavakḳuf) 1925, 2054, 2089
 k.- (taṭf) 2039
 k.- (ta'yīn) 1003, 1505
 k.- (teheccüd) 1223
 k.- (tekellüf) 852
 k.- (tekye) 475
 k.- (teveccüh) 2027
 k.- (teyemmüm) 635, 641, 644, 645,
 651, 657
 k.- (vaşiiyyet) 1599
 k.- (vuḳūf) 1923, 2067
 k.- (vuzū) 539
 k.- (yüzünğni kibleğa kıl-) 2032
 k.- (zabt) 720
 k.- (zam) 776, 778
 k.- (ziyāfet) 1179
 k.-a alğança 2039, 2151

k.-a almas isenġ 1011
 k.-adur (namāz) 396
 k.-adurġan 773, 1200
 k.-a durġan (itmām) 885
 k.-a kör- 677
 k.-a sin 615, 695
 k.-ay 687, 978, 1389
 k.-ay ('arż) 305, 725
 k.-ay (hātır-nişān) 1794
 k.-ay (ihtimām) 22
 k.-ay (şerh) 305
 k.-ay (takrİR) 33
 k.-ay (ta'līm) 368, 777
 k.-ay (tamām) 22
 k.-ayın ('arż) 513
 k.-ayın ('ayān) 46, 1965
 k.-ayın (beyān) 46, 1965
 k.-ayın (devā) 566
 k.-ayın (edā) 566
 k.-ayın (şerh) 1131, 2159
 k.-dı 142, 760, 1227
 k.-dı (āsān) 210
 k.-dı (niyyet) 1054
 k.-dı (tayy) 1469
 k.-dılar (cehd) 207
 k.-dılar (i'tibār) 391
 k.-dım 1275
 k.-dım ('arż) 375, 1636
 k.-dım (edā) 1
 k.-dım (ibtidā) 1
 k.-dım (şerh) 873
 k.-dıġ 696, 835, 1109, 1628, 1630
 k.-dıġ (du'ā) 1272
 k.-dıġ (edā) 1272, 1428
 k.-dıġ (gümān) 1425
 k.-dıġ (namāz) 708
 k.-ġan 2210
 k.-ġan (cem') 2063
 k.-ġan (harc) 2246
 k.-ġan (tavāf) 2129
 k.-ġan (zıkr) 2144
 k.-ġanda 690
 k.-ġanda (būse) 1516
 k.-ġanda (misās) 1516
 k.-ġanda (şadka) 2243
 k.-ġanda (secde) 875
 k.-ġanda (tavāf) 1845, 1996
 k.-ġanda (tavf) 1834
 k.-ġanda (vukūf) 2070, 2074, 2094

k.-ġandın (ziyāret tavāfi) 2176
 k.-ġan dik (terk) 1851
 k.-ġandur (i'tikād) 64
 k.-ġandur (yād) 64
 k.-ġanıdın 1183
 k.-ġanıġda 792
 k.-ġa sin 1203, 1991
 k.-ġa sin (ikdām) 2021
 k.-ġa sin (kan) 1800
 k.-ġa sin (kıyās) 521
 k.-ġa sin (kurbān) 1735, 1813
 k.-ġa sin (namāz) 1195
 k.-ġa sin (ta'cİL) 689
 k.-ġa sin (ta'yİN) 775
 k.-ġa sin (ta'zİM) 368
 k.-ġa sin (te'hİR) 688
 k.-ġa sin (zabt) 19
 k.-ġa sin (zıbh) 2240
 k.-ġay 23
 k.-ġay (ıkrār) 36
 k.-ġay (kıġ) 219
 k.-ġay (sa'y) 141
 k.-ġay (zinde) 233
 k.-ġay sin (ihtirāz) 356
 k.-ġay sin (namāz) 356
 k.-ġay sin (sa'y) 2035
 k.-ġay sin (vukūf) 2072
 k.-ġıl 473, 594, 613, 1083, 1887, 1939
 k.-ġıl ('arż) 297
 k.-ġıl (cemre) 1737
 k.-ġıl (edā) 712, 714, 1090, 1190, 1621, 2019, 2030, 2035, 2050, 2052, 2088, 2095
 k.-ġıl (halk) 1738
 k.-ġıl (hazer) 1562
 k.-ġıl (hem-rāh) 15
 k.-ġıl (istıġfār) 2136
 k.-ġıl (kazā) 1621
 k.-ġıl (namāz) 2037
 k.-ġıl (nasīb) 274
 k.-ġıl (nazar) 2043
 k.-ġıl (remy-i cimār) 2144
 k.-ġıl (şadka) 2235
 k.-ġıl (sa'y) 1937, 1939, 1959
 k.-ġıl (secde) 755
 k.-ġıl (takdİM) 777
 k.-ġıl (takşİR) 1738
 k.-ġıl (tavf) 2001, 2003

k.-ğu (def) 1463
 k.-ğum ('arz) 1064
 k.-ğunça 1118
 k.-ğusıdur 810
 k.-ıban 1016, 1244, 1763, 1767
 k.-ıban (tavf u sa'y) 2179
 k.-inğ 730, 749, 1248
 k.-inğ (i'tikād) 175
 k.-inğ (itmām) 1244
 k.-inğ (ma'lūm) 850
 k.-inğ (namāz) 365, 1262
 k.-inğ (tavāf) 1955
 k.-inğ (tavf) 1948
 k.-inğ ('umre) 2151
 k.-inğ (yād) 175
 k.-inğız 1166, 1246
 k.-inğız (bes) 181
 k.-inğız (dereng) 2137
 k.-inğız (du'ā) 1261
 k.-inğız (edā) 1246, 1261
 k.-inğız (hazer) 340
 k.-ıp 771, 1328, 1387, 1733
 k.-ıp (gümān) 707
 k.-ıp (hisāb) 1356
 k.-ıp (intikāl) 2138
 k.-ıp (nazar) 608
 k.-ıp (niyyet) 1539
 k.-ıp (ta'aqqul) 62
 k.-ıp idim` (imā) 466
 k.-iptur min 21
 k.-ıp turur (ta'yīn) 1284
 k.-mas 1007, 1184
 k.-mas (heves) 199
 k.-mas (izāle) 424
 k.-masığa 195, 981
 k.-masın 1271
 k.-maslar 101
 k.-may (cem') 2064
 k.-may (zibh) 1743
 k.-maydur 201
 k.-mayın 1535
 k.-mayın (edā) 1467
 k.-mayın (iftār) 1566
 k.-mayın (kazā) 999
 k.-sa 4, 630, 704, 914, 969, 1250,
 1433, 1520, 1853, 2190, 2226
 k.-sa ('adl) 1877
 k.-sa ('aks) 1701
 k.-sa ('amel) 1528

k.-sa (edā) 1059, 1741, 1831
 k.-sa (haṭā) 182
 k.-sa (havf) 1589, 1592
 k.-sa (hevā) 182
 k.-sa (ifsād-ı rūze) 1603
 k.-sa (iftār) 1556
 k.-sa (istilām-ı hācer) 1727
 k.-sa (istikā) 1533
 k.-sa (i'tikāf) 1634
 k.-sa (kabūl) 180
 k.-sa (kan) 1762
 k.-sa (kaşd) 879
 k.-sa (kaşd-ı iftār) 1539
 k.-sa (katl) 1897, 1903
 k.-sa (luṭf) 114, 269
 k.-sa (mes) 1790
 k.-sa (namāz) 668, 1114
 k.-sa (niyyet-i şavm) 1603
 k.-sa (remel) 1958
 k.-sa (remy-i cimār) 2149
 k.-sa (sefer) 632
 k.-sa (sehv) 825
 k.-sa (selām) 870, 1111
 k.-sa (sūd) 1376
 k.-sa (şuğl) 564
 k.-sa (taḫdīm) 2114
 k.-sa (taḫşīr) 1724
 k.-sa (tamām) 554, 1751
 k.-sa (te'hīr) 1667
 k.-sa (tuş) 2132
 k.-sa (vaṭy) 1540
 k.-sa kirek 1823
 k.-salar (bahā) 1880
 k.-salar (katl) 1899
 k.-saṅg 887, 945, 946, 1008, 1026,
 1106, 1222, 1444, 1711
 k.-saṅg (cem') 1329
 k.-saṅg (çāder ü löng) 1706
 k.-saṅg (edā) 818, 1267
 k.-saṅg (hisāb) 1324
 k.-saṅg (ifsād) 1620
 k.-saṅg (isti'māl) 1798
 k.-saṅg (kaşd) 1579
 k.-saṅg (mesh) 614
 k.-saṅg (namāz) 1163
 k.-saṅg (niyyet) 1728
 k.-saṅg (niyyet-i hac) 1749
 k.-saṅg (tavāf) 2041
 k.-saṅg (tekye) 547

ƙ.-saᅅg (zibᅅ) 2239
 ƙ.-saᅅgız 982
 ƙ.-sun 202, 589, 703, 740, 802, 961,
 985, 1162, 1165, 1731, 1763, 1783,
 2065, 2190
 ƙ.-sun ('amel) 509, 2218
 ƙ.-sun ('azm) 2080
 ƙ.-sun (edā) 985, 1499, 1668, 1761,
 1967, 2180
 ƙ.-sun (ᅅareket) 2081
 ƙ.-sun (ihmāl) 529
 ƙ.-sun (istilām-ı ᅅacer) 2020
 ƙ.-sun (ƙan) 1815, 1818, 2128
 ƙ.-sun (ƙaᅅr) 2172
 ƙ.-sun (ƙazā) 507, 2180, 2192, 2193
 ƙ.-sun (muvāfaƙat) 761
 ƙ.-sun (nafaka) 1970
 ƙ.-sun (namāz) 1971
 ƙ.-sun (secde) 805
 ƙ.-sun (ta'līm) 2133
 ƙ.-sun (taᅅf) 1732, 2175
 ƙ.-sun (tekye) 530
 ƙ.-sun (tevbe) 1968
 ƙ.-sunlar 2112
 ƙ.-sunlar (imām) 200
 ƙ.-ur 4, 658, 977, 999, 1165, 1273,
 1734, 1755, 1782, 1977, 2046, 2115,
 2219, 2231
 ƙ.-ur (I) 749, 981, 1271, 1272, 1630,
 1725, 1764, 1765
 ƙ.-ur (edā) 1757, 2190
 ƙ.-ur (edā-yı farz) 1672
 ƙ.-ur (farz-ı taᅅfi) 1761
 ƙ.-ur (ƙan) 1804
 ƙ.-ur (ƙarz) 1672
 ƙ.-ur (ƙazā) 1784
 ƙ.-ur (ƙurbān) 1827, 1849
 ƙ.-ur (ma'būd) 1665
 ƙ.-ur (mesh) 986
 ƙ.-ur (mevcūd) 77
 ƙ.-ur (muᅅrim) 1779
 ƙ.-ur (müstecāb) 2158
 ƙ.-ur (nā-būd) 77
 ƙ.-ur (ᅅadka) 1869
 ƙ.-ur (sa'y) 1757
 ƙ.-ur (ᅅürü') 1622
 ƙ.-ur (yüz) 2099
 ƙ.-urda (edā) 719, 2086
 ƙ.-urda (ᅅisāb) 1285

ƙ.-urda ('ıᅅā) 2088
 ƙ.-urda (ƙurbān) 1737
 ƙ.-urda (tilāvet) 693
 ƙ.-urğa (ƙurbān) 2117
 ƙ.-urğa (taᅅarat) 640
 ƙ.-ur isenᅅ 1263
 ƙ.-ur isenᅅ (misvāk) 1580
 ƙ.-urlar (edā) 1590
 ƙ.-urnı 1185
 ƙ.-urnı (vaᅅiyyet) 1599
 ƙ.-ur sin 1565
 ƙ.-ur sin ('ibādet) 1567
 ƙ.-ur sin (ta'at) 1648
 ƙ.-ur sin (zārī) 2162
 ƙ.-ur siz 1057
 ƙıldur-(<Uyg.T. ƙıltur-) yaptırmak
 ƙ.-sa (vaᅅy) 1540
 ƙ.-ur 1779
 ƙılguluk (<E.T.ƙıl-ᅅu+luk) yapılması gerekli
 ƙ. 2, 473, 1732, 1883
 ƙ.+lar 1702
 ƙılıç (<E.T. ƙılıç) ƙılıç
 ƙ.+dın 247
 ƙılıᅅ (<E.T.ƙıl-'ᅅ) yapıᅅ
 ƙ. 1770, 1785
 ƙılma-(<ƙıl-ma-) yapmamak
 ƙ. 386, 463, 502, 615, 625, 700, 709,
 738, 858, 1014, 1023, 1274, 1430,
 1510, 2165
 ƙ.- (heves) 504
 ƙ.- (isti'māl) 1806
 ƙ.- (ƙan) 2186
 ƙ.- (ƙurbān) 1777
 ƙ.- (maᅅmaza) 1564
 ƙ.- (med) 734
 ƙ.- (mes) 504
 ƙ.- (nafl) 2063
 ƙ.- (naᅅl) 1436
 ƙ.- (namāz) 367
 ƙ.- (te'hīr) 689
 ƙ.- (ziyād) 1022
 ƙ.-dım (mezkūr) 1404
 ƙ.-ᅅan 1392
 ƙ.-ᅅan (reml ü sa'y) 2125
 ƙ.-ᅅanᅅa 194
 ƙ.-ᅅay sin 1907
 ƙ.-ᅅay sin (namāz) 692
 ƙ.-ᅅay siz 1057
 ƙ.-ᅅay siz (namāz) 1079

k.-ğıl 699, 1033, 1118
 k.-ğıl (hareket) 716
 k.-ğıl (mesh) 621
 k.-ğıl (reml ü sa'y) 2124, 2155
 k.-ğıl (sür'at) 2028
 k.-ğıl (taķşır) 1950
 k.-ğunça 1844
 k.-ğunça (edā) 1000
 k.-ng 1059
 k.-ng (hüküm) 183, 186
 k.-sa 2228
 k.-sa (i'āde) 1835
 k.-sa (kabūl) 1491
 k.-sa (terk) 185
 k.-sa (te'sir) 525
 k.-sanğ 1474
 k.-sanğ (ibtidā) 2
 k.-sanğ (niyyet) 1391
 k.-sanğ (tā'atınğ) 193
 k.-sın 1274
 k.-sin (mesh) 618
 k.-sun 505, 1489, 1772, 2174
 k.-sun (ğusl) 529
 k.-sun (halk) 2172
 k.-sun (istilām) 2171
 k.-sun (remel edā) 2170
 k.-sun (sa'y) 2170
 k.-sun (telbiye) 2168
 k.-sun (zibh) 1747
 kılmağlık (<kıl-mağ+lık) yapma → kılmağlık
 k. 895
 kılmağ (<kıl-mağ) yapmam, etmek, yerine
 getirmek, yönelmek (y.f.)
 k. 697, 867, 880, 885, 1306, 2018
 k.+ (baş kuyı kıl-) 893
 k.+ (bī-vuzū) 1830
 k.+ (cem') 2084
 k.+ (edā) 1836, 1937
 k.+ (hurūc) 197
 k.+ (mesh) 619
 k.+ (reml) 2111
 k.+dur (kaşd) 1640
 k.+durur (hayāl) 917
 k.+ı (kılmağı) 501
 k.+ığa (kılmağığa) 1273
 k.+ını (kılmağını) 846
 k.+ınğ (kılmağınğ) 883, 2043
 k.+ınğdur (kılmağınğdur) 892
 k.+ka 650, 1756, 1843, 2022

k.+ka (ihtiyāt) 477
 k.+ka (kesb) 1400
 k.+ka (pāk) 455
 k.+ta 76, 78
 k.+ta (secde) 855
 k.+tın 999
 k.+tın (sūd) 663
 k.+tur (cem') 2083
 k.+tur (katl) 1874
 k.+turur (şadka) 1885
 kılmağlık yapma → kılmağlık
 k.+ (ğayr-ı mülk) 1431
 kırā'at (<A.) okuma
 k. 793, 1112, 1245
 k.+ (kıl-) 1103
 k.+ (kırā'at-ı mervī) 864
 k.+ınğ 885
 k.+imes turur 790
 k.+nı 775, 789
 k.+ta 1217
 k.+tın 853, 1107
 k.+tur 745
 kırān (<A.)
 k. 1713, 1729, 1744, 1750, 1768,
 1769, 2211
 k.+ (hedyikırān) 2241
 k.+ (messikırān) 659
 kırk (<E.T. kırk) 40, kırk (sayı sözü)
 k. 319, 500, 1325, 1325, 1326, 1335,
 1341, 1342, 1344, 1349
 k.+dın 1358
 k.+ka 1334
 k.+nınğ 1326
 k.+ta 1364
 kırk- (<D.L.T. kırk-) kırkmak, tıraş olmak
 k.- (baş) 1950
 k.- (tüğ kırk-) 1707
 k.-ar (baş) 1758
 k.-sa 1821
 kırkıl- (<kırk-'l-) kesilmek, tıraş olmak
 k.-sa 1823
 k.-sa (başını kırkıl-) 1862
 kırkçuluk (<kırk-ku+luk) (saç sakal için)
 kesilecek
 k. 1707
 kırkmağ (<kırk-mağ) kırkmak, tıraş olmak
 k. 1861
 k.+ (tüğ) 1820
 kısās (<A.) göze göz dişi diş ceza verme

k.	1048	242, 243, 244, 249, 256, 257, 258,
kısm	(<A.) çeşit, bölüm → kısım	259, 263, 263, 265, 271, 272, 275,
	k. 1313	281, 284, 286, 287, 293, 293, 300,
kıska	(<D.L.T.kısğa) kısa	306, 326, 328, 341, 347, 351, 361,
	k. 146, 748, 780, 889	374, 375, 378, 380, 385, 389, 390,
	k.+ça 780	401, 411, 413, 427, 431, 433, 436,
kısm	(<A.) çeşit, bölüm → kısım	437, 437, 439, 444, 452, 458, 472,
	k. 408, 482, 482, 537, 1452, 1453,	476, 493, 495, 498, 499, 501, 504,
	1776, 1778, 1860, 1860, 1863	505, 505, 508, 510, 513, 518, 522,
	k.+bardur 1775	522, 527, 535, 537, 539, 540, 541,
	k.+dur 480	544, 557, 560, 561, 563, 566, 568,
	k.+durur 407	578, 579, 581, 585, 594, 594, 616,
	k.+ğa 1458	626, 637, 645, 652, 658, 671, 676,
	k.+ığa 1863	678, 695, 696, 701, 704, 705, 709,
	k.+nı 1456	713, 717, 719, 727, 729, 738, 745,
kısmet	(<A.) kısmet	758, 770, 772, 786, 791, 794, 798,
	k.+ (eyle-) 1884	824, 826, 835, 870, 870, 870, 901,
	k.+ (it-) 1882	904, 913, 921, 924, 926, 931, 934,
	k.+tür 481	937, 962, 966, 967, 968, 974, 975,
kış	(<E.T. kış) kış	980, 986, 1000, 1017, 1032, 1035,
	k. 565	1046, 1049, 1050, 1054, 1064, 1069,
	k.+lar 687	1081, 1082, 1088, 1097, 1098, 1113,
kıtāl	(<A.) savaşıma, öldürme	1126, 1128, 1135, 1135, 1136, 1137,
	k.+ (it-) 1036	1142, 1143, 1147, 1151, 1152, 1155,
kıyām	(<A.) namazda ayakta durulan bölüm;	1160, 1165, 1173, 1173, 1178, 1195,
	ayağa kalkma	1210, 1229, 1230, 1270, 1278, 1283,
	k. 738, 739	1287, 1291, 1294, 1300, 1302, 1315,
	k.+ (kıl-) 874	1316, 1323, 1332, 1337, 1340, 1344,
	k.+nı 741	1353, 1371, 1378, 1384, 1387, 1403,
kıyās	(<A.) karşılaştırma	1410, 1412, 1413, 1422, 1429, 1431,
	k.+ (kıl-) 521, 1417, 1822	1452, 1455, 1488, 1500, 1513, 1522,
kıymet	(<A.) değer; bedel, tutar	1525, 1530, 1533, 1549, 1556, 1565,
	k. 1881	1568, 1579, 1584, 1586, 1588, 1590,
	k.+ (kıl-) 1154, 1358, 1554	1592, 1593, 1594, 1595, 1595, 1601,
	k.+bar (tamām-ı kıymet) 1893	1609, 1622, 1623, 1624, 1627, 1639,
	k.+i 1886, 1892	1640, 1644, 1644, 1654, 1667, 1670,
	k.+in 1154, 1554, 1903, 1906	1674, 1674, 1676, 1677, 1681, 1686,
	k.+ini 1328, 1361, 1368, 1891	1691, 1692, 1692, 1694, 1700, 1718,
	k.+ni 1884	1723, 1726, 1729, 1729, 1736, 1743,
kız	(<E.T. kız <A.T. kīz) kız	1745, 1751, 1754, 1755, 1756, 1760,
	k.+durur 1419	1764, 1768, 1770, 1795, 1797, 1804,
kızıl	(<kız+sıl) kırmızı, kızıl	1814, 1820, 1823, 1829, 1830, 1831,
	k. 385	1833, 1850, 1853, 1854, 1855, 1856,
	k.+bar 681	1857, 1870, 1873, 1888, 1888, 1891,
ki	(<F.) ki (edat)	1902, 1920, 1922, 1928, 1931, 1934,
	k. 7, 12, 12, 17, 21, 21, 23, 28, 45,	1941, 1946, 1953, 1958, 1959, 1959,
	50, 54, 66, 72, 76, 87, 115, 119, 125,	1966, 1972, 1995, 2020, 2033, 2036,
	136, 142, 152, 170, 172, 187, 192,	2046, 2047, 2067, 2069, 2091, 2091,
	193, 195, 204, 205, 218, 228, 237,	2093, 2097, 2110, 2122, 2128, 2139,

- 2153, 2164, 2166, 2167, 2189, 2198, 2201, 2209, 2225, 2231, 2235, 2242, 2244
- kibi (<E.T. kip+i <A.T. kē:p) gibi (benzetme edatı)
k. 12, 324, 364, 379, 404, 509, 757, 900, 1090, 1246, 1356, 1442, 1698, 1887, 1978
k.+dür 1344, 1487, 1887
k.+irür 397
- kiç (<Uyg.T. kiç <A.T. kē:ç) geç
k. 753
- kiç- (<A.T. keç-) (ele) geçmek
k.-günçe 1437
- kiçe (<E.T. kēçe <A.T. kē:çe) gece
k. 143, 220, 299, 496, 988, 1044, 1496, 1504, 1523, 2051, 2051, 2079, 2089, 2147, 2149
k.+din 1506
k.+ler 1962
k.+ni 1494
- kiçik (<E.T. kiçig) küçük
k. 456, 1143, 1144, 1588
k.+ler 1363
- kiçür- (<kiç-ür-) geçirmek; y.f.
k. 1268, 1269
k.-gey (kün) 1412
k.-üp 790
- kiçürme- (<kiç-ür-me-) geçirmemek
k.- (könglünğde) 154
- kifāye (<A.)
k. 1182
k.+ (farz-ı kifāye: yararlılıkölen bir müslümanı yıkamak, kefenlemek, onun için namaz kılıp dua etmek ve gömmek) 1181
- kil- (<E.T. kel-) gelmek; y.f.
k. 346, 1940, 2033, 2037, 2159
k.-di 121, 146, 153, 2245
k.-e almağay 1174
k.-edürgen 917, 1494
k.-gey 140, 236
k.-gil 2010
k.-güsi 235
k.-güsidür 50
k.-ip 1693, 2016
k.-ip turur 116
k.-mes 139
k.-mes (ilgidin) 199
- k.-se 96, 98, 626, 852, 1654
k.-se (iligidin kil-) 376
k.-se (meni) 1516, 1792
k.-senğ 1651
k.-ür 495, 499, 1700
- kilim (<F. gelīm) kilim
k.+ (mişl-i kilim) 438
- kiliş (<kil-ış) geliş
k.+te 2035
- kilmek (<kil-mek) gelmek, y.f.
k. 1941
- kiltür- (<kil-tür-) getirmek; etmek, sığdırmak (y.f.)
k. 822, 1160
k.- (ber-cā) 1995
k.- (secde) 801, 811
k.- (secde-i sehv) 816
k.-gen bar 105
k.-gil (īmān) 38
k.-se (īmān) 281, 287
k.-üben 1019, 1574
k.-ümes (kütübğa) 118
k.-üp 811
- kiltürmek (<kil-tür-mek) getirmek, etmek
k. 47
- kiltürül- (<kil-tür-ül-) getirmek (y.f.)
k.-se (be-cā) 2123
- kim ki (bağlama zamiri)
k. 2, 4, 18, 20, 34, 36, 39, 44, 44, 50, 53, 58, 64, 83, 100, 117, 121, 123, 124, 137, 156, 163, 177, 179, 180, 188, 201, 212, 216, 220, 239, 240, 246, 252, 270, 282, 292, 309, 310, 313, 337, 341, 349, 350, 359, 361, 363, 381, 393, 396, 396, 410, 417, 418, 428, 466, 475, 479, 491, 499, 502, 540, 546, 547, 548, 550, 556, 559, 562, 568, 577, 578, 583, 588, 615, 634, 656, 667, 697, 708, 717, 743, 859, 862, 889, 915, 930, 935, 942, 979, 986, 993, 1029, 1059, 1084, 1132, 1194, 1263, 1275, 1281, 1284, 1307, 1308, 1310, 1378, 1403, 1441, 1453, 1454, 1454, 1456, 1459, 1468, 1529, 1572, 1585, 1597, 1627, 1636, 1652, 1669, 1817, 1848, 1856, 1872, 1879, 1895, 1902, 1908, 1920, 1923, 1952, 1976, 1979, 2001, 2025, 2067, 2079, 2086, 2126, 2143, 2158,

2230, 2231, 2242, 2249, 2252
k.+ (her ni kim) 4, 55, 180, 435, 643, 661, 1441, 1967
k.+ (her ni kim) (1) 1809
kim(1) kim (soru zamiri); kimse
k. 11, 12, 28, 125, 170, 193, 204, 217, 242, 257, 258, 263, 281, 287, 437, 535, 658, 727, 794, 924, 962, 1035, 1050, 1165, 1283, 1422, 1467, 1488, 1530, 1533, 1603, 1622, 1667, 1692, 1694, 1718, 1743, 1745, 1751, 1768, 1804, 1814, 1829, 1831, 1853, 1855, 1870, 1946, 1958, 1966, 2020, 2128, 2153, 2216
k.+ (her kim) 434, 1065, 1251, 1593, 1687, 1726, 1740, 1779, 1841, 1852, 1914, 2016, 2046, 2224
k.+ (hiç kim) 152, 315, 1184, 1772
k.+ de (her kim) 1447
k.+din 1140
k.+din (her kim) 1359
k.+dür 217, 217
k.+ge 117, 198, 239, 240, 252, 566, 568, 1856
k.+ge (her kim) 245
k.+ni 200, 270
kime (<Uyg.T.kemi <A.T. ke:mi ~ke:me) gemi
k. 714, 715
k.+dür 973
kiñg(1) (<A.T.kè:nğ) geniş
k.+ (kıl-) 219
kindik göbek deliği
k. 832
k.+inğ 377
k.+tin 376
kint (<Sogd.) kale
k. 989
kir- (<E.T. kir- <A.T.*kīr-) girmek; (yaş için) basmak
k. 490, 1913
k.-er 1198, 2066, 2165
k.-erge 838
k.-geç 1955
k.-gen 1348
k.-gen (bişke kir-: beş yaşına basmak) 1350
k.-gende (mecāl) 1587
k.-gil 1630

k.-iben 1578
k.-ip 331, 343
k.-se 338, 345, 535, 1573, 1731
k.-sün 1726, 1983
kirāye (<A.) kira
k. 1377
k.+ğa 1653
kierek (<E.T. kerge-k) gerek; olmalı
k. 308, 455, 464, 464, 582, 582, 617, 769, 780, 783, 783, 862, 869, 989, 1066, 1069, 1194, 1243, 1289, 1295, 1363, 1485, 1649, 1652, 1916, 1931, 1941
k.+ (bir karı bolğay) 324
k.+ (hağdın ümīd ile bīm) 278
k.+ (ihtimām) 190
k.+ (imām) 190
k.+ (kuruğ) 406
k.+ (müstakır bolsa) 51
k.+ (müstamir bolsa) 51
k.+ (otuz altı karı) 322
k.+ (*öşr birmekiñg) 1448
k.+ (özge kişi) 191
k.+ (su tamsa) 405
k.+turur 706, 794, 972, 1169, 1305, 2227
k.+turur (andak) 381
k.+tür 994
k.+tür (kem) 399
kierek- (<kerge-k-) gerekmek
k.-mes 807
k.-mes (cüzv-i hayvān ü ḥas) 453
k.+mestür 1259
k.-mestür (vāsıta) 78
kirilmeklik (<kir-'l-mek+lik) gerinme
k. 909
kirme- (<kir-me-) girmemek
k. 1564
kirme (<kir-mek) girmek
k. 1686
k.+i (kirmegi) 1299
kirpik (<D.L.T. kirpek) kirpik
k. 604
kis- (<D.L.T. kes-) kesmek
k. 1909
k.-se 1906
kisek (<kis-ek) parça, bölüm
k. 989, 2110
kisil- (<kis-'l-) kesilmek

k.-se 1910
kismağ (<kis-mağ) kesmek
k. 1907
kişi (<E.T. kişi) kişi, kimse; insanoğlu
k. 156, 180, 181, 184, 201, 371, 396,
704, 706, 740, 743, 782, 814, 910,
917, 969, 972, 985, 1029, 1045,
1051, 1057, 1061, 1073, 1089, 1146,
1167, 1440, 1454, 1483, 1522, 1536,
1740, 1755, 1762, 1767, 1818, 1826,
1834, 1835, 1844, 1853, 1859, 1864,
1866, 1866, 1869, 1869, 1882, 1888,
1890, 1890, 1903, 1977, 2064, 2113,
2119, 2120, 2166, 2166, 2174, 2179,
2188, 2195, 2196, 2228
k.+ (özge kişi) 191
k.+de 134
k.+din 705
k.+dür 1196
k.+ge 56, 57, 125, 139, 554, 996,
998, 1002, 1024, 1056, 1062, 1063,
1084, 1167, 1196, 1401, 1403, 1414,
1435, 1465, 1490, 1492, 1493, 1555,
1559, 1583, 1691, 1695, 1849, 2214,
2216, 2223
k.+ge bar 2119
k.+ler 676
k.+ni 486, 977, 1059, 1243, 1244,
1425, 1692, 1888, 2204, 2216
k.+niñ 990
kit- (<A.T. kē:t-) gitmek; uzaklaşmak;
y.f.
k.-er 264, 990
k.-eyin 1637
k.-kenidin 2254
k.-key 262, 556, 1387
k.-mes 563
k.-se 331, 1598
k.-sün 1969
k.-ti 358
kitāb (<A.) kitap
k. 40, 1136
k.+ım 2252
k.+turur 115
kiter- (<kit-er-) gidermek
k.-geç 426
k.-se 422
kitf (<A.) omuz
k.+ka (çebikitf) 1993, 1994

k.+lerni 384
kitgüçi (<kit-güçi) giden
k.+ler 1678
kitme- (<kit-me-) gitmemek
k.-se 524
kitür- (<E.T. kil-tür-) getirmek; yerine
getirmek; yapmak (y.f.)
k.- (ber-cā) 1960
k.-gey 834
k.-gil (be-cā) 2201
k.-se 180
k.-ür (īmān) 276
kiy- (<E.T. ked-) giymek
k. 440, 1088, 1117, 1705
k.-ey 385
k.-geli 1704
k.-genige 1815
k.-ge sin 1816
k.-iben 1816
k.-ip sin 611
k.-se 1814, 2169
k.-senğ 1812
k.-sün 1260
kiygüçi (<kiy-gü+çi) giyen
k. 908
kiygülük (<kiy-gü+lük) giyilecek
k. 1133
k.+ lerni 906
k.+turur 1809
kiyin (<D.L.T.kīdin~kīd <E.T.kēdin <A.T.
kē:diñ<*ki-) (-den) sonra (çekim
edatı); arka, geri
k. 29, 50, 163, 167, 235, 238, 467,
590, 683, 804, 848, 914, 1101, 1166,
1190, 1191, 1207, 1211, 1219, 1246,
1261, 1267, 1354, 1468, 1590, 1737,
1769, 1770, 1939, 2017, 2078
k.+ge 1540
kiyiz (<D.L.T.kiwiz~kīdiz ~kūvüz) yün-
den, basıp hazırlanan kalın yaygı,
keçe, çuval
k. 438, 1811
kiymek (<kiy-mek) giymek
k. 906, 907
kizb (<A.) yalan
k.+ (ihtimāl-i kizb) 1485
kol (<E.T. kol <A.T. kōl) el
k. 463, 475, 654, 845, 856, 866, 894,
895, 2098

- k.+da 108, 108, 464, 895
 k.+ga 1998
 k.+lar 860
 k.+larğa 654
 k.+larınğ 755
 k.+nı 832, 903
kolda- (<kol+da-) istemek
 k.-ğaylar 2256
koltuk (<D.L.T.koltık) koltuk, kolun gödeye bağlandığı yer
 k.+ (tügi) 1822
 k.+unğdın (koltuğunğdın: omuzundan) 1993
kon- (<E.T. ko-n-) durmak
 k.-up 2147
konğız (<D.L.T.konğuz) osuruk böceği
 k. 1901
kop- (<Uyg.T. kop-) kalkmak, yükselmek
 k. 1111
 k.-a 253
 k.-ar (1) 742
 k.-arda 469
 k.-kanda 1225
 k.-kıl 870
 k.-sa 1044
 k.-sa (ayak) 759, 759, 947
 k.-uban 2058
 k.-unğızlar 876
 k.-up 714
kopmak (<kop-mak) kalkmak
 k.+ta 855
korkmak (<E.T. kırk-mak) korkmak
 k. 6
koş- (<Uyg.T. koş- <A.T. kōş-) denk, bir tutmak
 k.-sun (öz cinsini) 1372
kotan ağıl, etrafı çevrili koyunların yattığı yer
 k. 925
koy (<Uyg.T. kony) koyun
 k. 755, 855, 1167, 1168, 1307, 1332, 1334, 1335, 1339, 1339, 1345, 1355, 1777, 1788, 1832, 2119, 2232, 2236
 k.+dın 1335
 k.+nı 1735, 1776, 1827, 1849, 2118
koy- (<E.T. kod-) koymak; bırakmak; basmak; vermek (y.f.)
 k. 468, 936, 2100
 k.-ğan (ayak) 1169, 1347, 1349, 1351
 k.-ğan (ayak koy-) 1342
 k.-ğa sin 832, 860
 k.-ğa sin (kadem) 2163
 k.-ğıl 756, 832
 k.-sa (ayak) 249
 k.-sang 1526
 k.-sun 476, 477, 961
 k.-unğ 1387
 k.-up 750, 861
 k.-up sin 1307
koyma- (<koy-ma-) bırakmamak, koymak (y.f.)
 k.-ğay sin 1089
 k.+(özni boş koyma-) 468
koymak (<koy-mak) koymak; bırakmak
 k.+bar 845
 k.+dur 903
 k.+ınğ (koymağınğ) 894
 k.+ta 894
koyuk (<D.L.T. koyuğ) koyu (kıvamlı)
 k.+turur 492
koyun (<D.L.T.koyun) bağır, göğüs
 k.+unğa (koynunğa) 875
kögüs (<E.T. kögüs~kögüz) göğüs, bağır
 k.+ininğ (kögsininğ) 1193
 k.+ünğ (kögsünğ) 953
kök (<A.T. kö:k) gökyüzü
 k. 53, 87
 k.+ke 97, 147, 2135
köl (<E.T. köl <A.T. kö:l) göl
 k. 340
kölege (D.L.T. kölige <Moğ.) gölge
 k.+ler 676
köndelen (<Moğ.) eğri, kavis
 k.+ 613
könğlek (<D.L.T. könğlek) gömlek
 k. 1810
könğül (<E.T.könğül) gönül
 k. 36
 k.+dağı 724
 k.+de 718, 724, 1269, 1511
 k.+ge 35
 k.+i (könğli) 245, 267, 268
 k.+ide (könğlide) 478, 790, 1604
 k.+ige (könğlige) 1521
 k.+ümge (könğlümge) 18
 k.+ünğ (könğlünğ) 458, 470, 1238, 1274, 1274

k.+ünğde (könğlünğde) 52, 723
k.+ünğde (könğlünğde ivür-) 154
k.+ünğde (könğlünğde kiçür-) 154
k.+ünge (könğlünge) 1164
k.+ünge (könğlünge al-) 2084
k.+ünğizge 1512
köp (<Orh..T. kop) çok
k. 115, 182, 182, 190, 203, 208, 209,
395, 412, 445, 552, 865, 1002, 1037,
1483, 2157, 2157
k.+durur 937
k.+i 626
k.+ige 317
k.+tür 165
köplüg (<köp+lüg) çok
k.+i 1039
köprek (<köp+rek) daha çok
k. 954, 1037, 1839, 1840, 2140
köprüg (<D.L.T.köprüg < küb-ür-ğ) köprü
k. 248
k.+ige 246
kör (<F. kūr) kör
k. 1172
kör- (<E.T. kör-) görmek; bakmak; bil-
mek (y.f.)
k. 25, 677, 1229, 1273, 1484, 1526,
1558, 1769
k.- (devlet) 25
k.- (sākıt) 1382
k.-di 149, 151, 1895
k.-er 82
k.-er min (nem) 562
k.-gey 227, 227, 249
k.-gey (elem) 218
k.-gil 865
k.-mes 290
k.-se 498, 958
k.-senğ 326, 546
k.-sün 535
k.-üben 1574
k.-ünğ 174, 752
k.-ünğiz 1060
k.-üp 943
körgülük (<kör-gü+lük) görülecek; görecek
k.+lerni 151
körgüz- (<kör-güz-) göstermek (y.f.)
k.- (sa'y) 496
körme- (<kör-me-) görünmek (y.f.)
k. 1581, 1926

k.- (revā) 744
körmek (<kör-mek) görmek, bakmak
k. 879
k.+te 80
körset- (<kör+se-t- <D.L.T. körügse-) gös-
termek
k. 1712
k.- (cid) 1077
k.- (cidd) 932
k.-ey 296, 860
k.-ip (niyāz) 1973
k.-ürler 127
körün- (<kör-^un-) görünmek
k.-gey 251
k.-günçe 2023
k.-mes 576
k.-se 322, 555, 574, 1490, 1493
k.-ür 109, 427, 669
körünme- (<kör-^un-me-) görünmemek
k.-gey 325
k.-se 1496
kötür- (<Orh.T. kötür-) kaldırmak, yükselt-
mek
k. 1186, 2107
k.- (ilig) 737, 828, 1986
k.-gey 826
k.-gil (ilig) 829
k.-ip 1101, 1104
k.-ip (ilig) 1987, 2024
k.-seler 1200
k.-sün (ilig) 830
kötürme- (<kötür-me-) kaldırmamak
k.- (il) 1187
k.- (ilig) 737
köy- (<D.L.T. köy-) yanıak
k.-er 73
k.-mes 74
k.-se 1805
köz (<E.T.köz <A.T.*kö+z) göz
k. 80
k.+ (aç-) 77
k.+ (sal-) 1376
k.+ (yum-) 77
k.+ge 576, 2023
k.+i (tüş-) 1980
k.+idin 1175
k.+lerige 109
k.+ni (yap-) 896
k.+ünğ 2165

k.+ünğni 2160
közü (<A.T. köz+gü) ayna
 k. 425
kuç- (<A.T. küç-) kucaklamak
 k.-ka sin 2011, 2161
kuçmak (<kuç-mak) kucaklamak
 k. 1563, 1570, 1633
küdek (<F.) çocuk
 k. 1498
kuadrat (<A.) kudret, güç; kaabiliyet; Allah'ın ezeli gücü
 k. 155, 1401, 1652
 k.+ (tap-) 662
 k.+ı 78, 740
 k.+tur 75, 75
kuğm (<A.) geliş gidiş;
 k.+ (niyyet-i tavâf-ı kuğm) 1991
 k.+ (tavâf-ı kuğm:Mekke'ye geliş tavafı) 1733, 2124
 k.+ (tavf-ı kuğm) 1760, 1954
ku (<E.T. ku) kul, İslâmiyette Allah'a göre insan
 k. 1162, 1292
 k.+dın 1142
 k.+ğa irür 1292
 k.+ığa 1422
 k.+unğ 1427
kuak (<E.T. kuak) kulak
 k. 1528, 1573
 k.+ (sal-) 289, 484, 1182, 1828
 k.+ (tut-) 394, 532, 585, 765, 978, 1212, 1313, 1365, 1415, 1560, 1642, 1646, 1662, 1677, 1679, 1773, 1775, 1868, 1873, 1878, 1953, 2203
 k.+da durur 577
 k.+dın irmes (işitmek) 80
 k.+ı (kuğı) 1175
 k.+ığa (kuğığa) 785
 k.+ınğa (kuğınğa) 592
ku hūva'l-lāh (<A.) Kunut duasının başlangıcı → kunut
 k. 1235, 1266, 1711, 1972
kuuk (<ku+luk) kulluk
 k.+ı (kuğı) 5
kuüb (<A.) gönüller
 k.+ (müellefe-i kuüb) 1396
ku yā (<A.) Kāfirūn suresi: 109
 k. 1235, 1266, 1710, 1972
 k.+nı 1710

ku (<D.L.T.ku) kum
 k. 71, 643
kuamak (<A.T.*kōm "deve hamudu")
 koyunun, dişi devenin tezeği
 k. 415
kuat (<A.) Vitir namazının üçüncü rekatında okunan dua
 k. 781, 782
 k.+ta 828
Kur'an (<A.) Dört büyük mukaddes kitaptan en sonuncusu olup Hz. Muhammed'e indirilmiştir.
 K. 745
 K.+ (oku-) 1206
 K.+dur 120
ku (<A.) yakınlık, yakın olma
 k.+ (ehl-i ku) 109
kuān (<A.) kurban, Allah'a ibadet ve ona yaklaşma vesilesi olarak kesilen, eti yenilir hayvan
 k. 1096, 1162, 1165, 1744, 1933, 2186, 2231, 2235
 k.+ (bol-) 1855
 k.+ (eyle-) 1788, 1832
 k.+ ('ıyd-ı kuān) 1096
 k.+ (kıl-) 1170, 1735, 1737, 1776, 1777, 1786, 1813, 1827, 1837, 1849, 1881, 2116, 2117
 k.+dın 2115
 k.+ğa 1746
 k.+nı 1736
kuānıg (<A.kuān+ T.-ıg) kurban edilecek (hayvan) → kuānıg
 k. 1171
kuānıg (<A.kuān+ T.+ıg) kurban edilecek (hayvan) → kuānıg
 k.+ (eyle-) 1128
Kureşī (<A.) Kureyli, Hz. Muhammed
 K. 191
ku (<A.T. kü-) kurumak → ku-
 k.-dı 358
ku (<D.L.T. ku-) kurmak (y.f.)
 k.+ (bağdaş) 899
ku (<A.T.kürt) yumuşak vücutlu, omurgasız, sürüngengillerden hayvan
 k. 413
ku kurumak → ku-
 k.-may 605
ku (<ku-mak) kurumak

k.+nı (kurumagnı) 437
 kuruğ (<E.T. kuruğ) kuru
 k. 517, 523, 523, 532, 1444, 1909
 k.+ (bol-) 406, 456
 k.+irmes (1) 1449
 k.+kirek 406
 kurut- (<kuru-t-) kurutmak
 k. 436
 kus- (<D.L.T.kus-) kusmak
 k.-kanığ 545
 kuşūr (<A.) köşkler, kasırlar
 k. 271
 kuşūr (<A.) eksiklik
 k.+ (ir-) 17
 kuş (<Uyg.T. kuş) kuş
 k. 251, 419, 420, 1308
 kut (<E.T. kut.) kut, saadet
 k.+ (bol-) 2178, 2178
 kutul- (<Uyg.T. kurt-^{ul}-) kurtulmak
 k.-ğaylar 273
 k.-ur 263, 288, 2121, 2146, 2177
 ku'ūd (<A.) namazda oturulan bölüm
 k. 760
 kuvvat(<A.) kuvvet
 k. 1584
 k.+tur 75
 kuy- (<E.T. kud-) içine sokmak
 k. (su) 520
 k.-ğa sin 433
 kuyaş (<D.L.T. kuyaş) güneş
 k. 696
 k.+ (tutul-) 1242
 kuyı (<E.T. kudı) aşağı
 k.+ (baş kuyı kıl-) 893
 k.+ (tüş-) 2027
 k.+ğa 1420
 k.+ğı 890
 kuyırak (<kuyı+rak) daha aşağı
 k. 1816
 kuyruk (<Uyg.T. kudruk) kuyruk
 k.+ı (kuyruğı) 1175
 Kuzah (<A.ö.i.) Merve civarında bir dağ adı
 K. 2092
 küffār (<A.) kafirler, müslüman olmayanlar
 k. 1386
 küfr (<A.) Allah'ın varlığına, birliğine
 inanmamak
 k. 88, 101, 113, 128, 1385, 1424
 kül- (<E.T. kül-) gülmek

k.-se 548
 külmek (<kül-mek) gülmek
 k. 949
 külūh (<F.) pişmemiş tuğla
 k. 455
 külüş (<kül-üş) gülüş
 k. 548
 kümiş (<D.L.T. kümüş) gümüş → kümüş
 k.+ning 1322
 kümüş (<D.L.T. kümüş) gümüş → kümiş
 k. 370, 1306, 1316, 1327, 1369, 1370
 k.+çe 1368
 kün (<E.T. kün <A.T. kü:n) güneş; gün;
 gündüz
 k. 24, 108, 495, 673, 680, 681, 685,
 688, 694, 694, 1094, 1114, 1164,
 1209, 1437, 1482, 1488, 1494, 1510,
 1523, 1524, 1544, 1548, 1549, 1566,
 1604, 1605, 1616, 1617, 1618, 1618,
 1718, 1739, 1741, 1742, 1745, 1758,
 1819, 1858, 1930, 2045, 2127, 2184,
 2187
 k.+ (bat-) 2079
 k.+ (çık-) 2096
 k.+ (kiçür-) 1412
 k.+ (tün ü kün) 184, 439, 622, 633,
 986
 k.+bar (tün ü kün) 622
 k.+bardur 1928
 k.+de 1508, 1549, 1601, 1647, 1812,
 1814, 1943, 1944, 2145
 k.+de (tağlalık kün) 20
 k.+de (tün ü kün) 664, 965, 967
 k.+din (tün ü kün) 970
 k.+durur 500, 1164
 k.+dür 1609, 1611, 1921, 2127
 k.+ge 1544, 2079
 k.+geçe 1262, 1929
 k.+geçe (tün ü kün) 632
 k.+i 1480, 1920, 2047, 2072, 2106,
 2131, 2143
 k.+i (naħr) 1736, 1767
 k.+i (naħr küni) 1952
 k.+i (şek küni) 1497
 k.+i (terviye) 1759, 1766
 k.+i (terviye küni) 1607
 k.+ide 1945
 k.+idin 1943
 k.+idür 1719

k.+ige 1509, 1585, 1635
k.+iniᅅ (āhır küni) 214
k.+ler (beyz kün) 1613
k.+lerde 1603
k.+leri 1602, 1739, 1745
k.+leride 1115, 1124, 2240
k.+lerini 1602
k.+niᅅ 675
kündüz (<E.T. kün+tüz) gündüz
k. 220, 496, 988, 1474, 1493, 1504
k.+ (yaru-) 2096
k.+de 299
k.+gi 922
k.+i 1476
künh (<A.) öz. hakikat
k.+iᅅa 59
kürüh (<F.) uzunluk ölçüsü
k. 636
kütüb (<A.) kitaplar
k. 116, 117, 121, 123
k.+din 119
k.+ka 118

L

lā ilāhe illa'l-lāh (<A.) Allah'tan başka ilah yoktur.
i. 48
lā-aᅅal (<A.) en azından, hiç olmazsa
l. 721, 789
lāᅅm (<A.T. lāᅅm) şahin
l. 353
lafz (<A.) söz
l. 728, 767
l.+ (lafz-ı selām) 773
lā-havle (<A.) sıkıntılı anlarda söylenen, Allah'ın kudret ve kuvvetine sığınılıp dayanıldığını belirten dua (*lā havle velā kuvvete illā billāhi'l-'aliyyi'l-azīm*)
l. 1032
lahn (<A.) söyleyiş hatası
l. 1022
lahza (<A.) an, kısa zaman
l. 240, 267
Lāt (<A. ö.i.) İslâmiyetten önce Arapların Kâbe'de bulunan putlarından birinin adı.
L. 13

laᅅif (<A.) hoş, iyi
l. 234
laᅅife (<A.) lütuf, iyilik
l.+durur 209
latta (<F.) keten bez, paçavra
l. 455, 476, 618
l.+nı 478
lāyık (<A.) yakışır, yaraşır
l. 166
l.+bar durur 1128
l.+irmes 191
lāzım (<A.) gerekli
l. 247, 1536, 1604, 1634, 1885, 1897, 2194
l.+ (bol-) 1545, 1687, 1841, 1843, 1848, 1855, 1892, 2214
l.+ (ol-) 1066, 1543, 1559, 1695, 1698, 1701, 1744, 1783, 1788, 1813, 1832, 1871, 1894, 1910, 1933, 2148, 2224
l.+imes 118
l.+irmes 522, 616
l.+irmes turur 653
l.+irmestür 333, 489, 555, 779
l.+ise 1555
leb (<F.) dudak
l.+ni 790
lehv (<A.) eğlence, oyun
l. 807
levlāk (<A.lev-lā-ke) Hz. Muhammed'e hitaben söylenen "Sen olmasaydın!" anlamında bir söz
l.+ (hil'at-i levlāk) 13
levn (<A.) boya, renk
l. 329, 493
lezzāt (<A.) tatlar
l.+ıdur 1473
lezzet (<A.) lezzet, tat
l. 271
l.+ (lezzet-i dīdār) 274
l.+in 984
līk (<F.) fakat, ama, ancak (cümle başı edatı)
l. 31, 45, 118, 137, 178, 264, 315, 339, 351, 360, 371, 375, 377, 380, 398, 464, 471, 512, 522, 545, 556, 563, 614, 618, 622, 677, 689, 695, 701, 706, 713, 716, 723, 728, 729, 744, 754, 778, 783, 810, 830, 863,

865, 867, 928, 981, 984, 989, 1001, 1014, 1021, 1050, 1055, 1066, 1074, 1102, 1115, 1162, 1164, 1202, 1250, 1268, 1400, 1408, 1430, 1507, 1625, 1661, 1777, 1804, 1996, 2106, 2119, 2149, 2186, 2212, 2229, 2243

lâkin (<F.) fakat, ama, ancak (cümle başı edatı)
l. 1688, 1717

li'l-lâhi'l-hamd (<A.) şükür ancak Allah'adır.
l. 1275

lokma (<A. lokme) lokma
l.+ (lokma-i nân) 1869

löng (<F.) bacak arasından geçirilmiş belin alt tarafını saran bir tür giysi, kilot
l.+ (bağla-) 1705
l.+ (kıl-) 1706
l.+i 535

luğat (<A.) sözlük
l.+ta 1931

luṭf (<A.) iyilik
l. 115
l.+ (it-) 152, 243
l.+ (kıl-) 114, 269
l.+ (luṭf-ı bî-nihāyet) 143
l.+ (maḥz-ı luṭf) 262

lubb (<A.) öz, iç
l.+ (lubb-i ulı) 1573

M

ma'āş (<A.) maaş
m. 1437

ma'būd (<A.) kendisine tapınılan, ibadet edilen
m. 39, 760
m.+ (kıl-) 1665
m.+ (ma'būd-ı bā-sezā) 54

māddalık (<A. mādda+ T.-līg) maddî
m.+dın (māddalığdın) 100

maḍrûbe (<A.) basılmış altın, pul
m. 1370

ma'düm (<A.) yok olan, mevcut olmayan
m. 129

ma'fuv (<A. ma'füvv) ayrı tutulan, istisna
m.+dur 389

mağrib (<A.) akşam

m.+de 689

mağşüb (<A.) gasp edilmiş, zorla el konulmuş
m. 1303

maḥal (<A. maḥall) yer; gerek → maḥall
m. 917, 1033, 1076, 1088, 1111, 1251, 1294, 1362, 1429, 1580, 1594, 1761, 1832, 2084, 2108, 2120, 2125, 2142
m.+da 829, 831, 857, 1391, 1533, 2036, 2063, 2090, 2095, 2175
m.+lar 1255
m.+ları 1920

maḥall (<A.) yer; gerek → maḥal
m.+ (maḥall-i rükū') 854
m.+ı 447
m.+ıda 793

maḥküm (<A.) kendisine hükm olunan, mahkum
m. 138

maḥlûk (<A.) yaratılmış
m. 124

maḥrecsiz (<A. maḥrec +T.+siz) harflerin doğru telaffuz edilmemesi
m. 1059

maḥrem (<A.) gizli, herkese söylenmeyen; haram, şeriatın yasakladığı şey
m.+ (bol-) 1730
m.+ (maḥrem-i rāz: kendisine sır verilmiş olan) 14
m.+kirek turur 1655

maḥşüb (<A.) hesaba alınmış; kesilmiş
m. 790, 796
m.+imes 2055
m.+imes turur 1429
m.+irür 709, 1427

maḥşül (<A.) ürün
m.+dın (ref'-i maḥşül) 1468
m.+ın 1457

maḥşer (<A.) kıyamette ölümlerin dirilip toplanacakları yer
m. 2091

maḥtūr (<A.) tehlikeye yakın; cinayet; fikir
m. 1806, 1847, 1874
m.+dın 2121

maḥtūrāt (<A.) ihramlı iken Harem bölgesinde yapılması yasaklanmış şeyler
m. 1773, 1872

maḥz (<A.) katkısız, tam

- m. 2198
m.+ (maḥz-ı luṭf) 262
maḥzūr (<A.) yasaklanmış; haram
m. 1824
m.+nı 1836
maḥzūrāt (<A.) şeriate göre yasaklanmış şeyler
m. 1641
mak'ad (<A.) makat
m.+ıngnı 468
makāl (<A.) söz
m. 26, 1567
m.+ıdın 189
m.+ıdur 2198
makām (<A.) makam, yer
m.+ (makām-ı İbrāhīm) 2016
m.+da 2018
m.+ı 256
makbere (<A.) mezar, mezarlık
m.+de 925
maḥsad (<A.) amaç, maksat
m.+ıga 987
m.+ınıng 969
maḥtel (<A.) öldürme, öldürülme yeri
m.+ga 1879
māl (<A.) varlık; servet; para
m. 1290, 1303, 1305, 1371, 1391, 1393, 1399, 1432, 1454, 1970, 2217, 2223, 2225
m.+ (māl-ı helāl) 1970
m.+ (māl-ı ticāret) 1314, 1330
m.+ (māl-ı zekāt) 1313, 1359
m.+dın 372
m.+ga 1296
m.+ı 371
m.+ıdın 1143, 1383, 1467, 2216, 2230
m.+ıdur 2198
m.+ıga 1292, 1379
m.+ını 1386
m.+ıng 371, 1302, 1320
m.+ıngnı 1390
mālī-maḥz (<A. maḥz-ı mālī) maliye ile ilgili
m. 2200
mālīk (<A.) sahip
m. 207, 1402
m.+ (mālīk-i nişāb: zekatı verilecek kadar çok mal sahibi olan) 1282, 1283
m.+ (mālīk-nişāb) 1130
mālīk (<A.+ T. lık) mal sahibi
m.+irür 1143
ma'lūm (<A.) bilinen, belli
m. 805, 835, 1733
m.+ (eyle-) 1954, 1991
m.+ (kıl-) 850
m.+imes 705
mamuk (<A.T. bāmuk) pamuk
m. 74
ma'nī (<A.) mana, anlam
m. 79, 935
m.+de 733
m.+dedür 1932
m.+sidin 48
māni' (<A.) engel, güçlük
m. 1043
m.+ (māni'-i zekāt) 1290
m.+ (māni'-i hīç) 2173
m.+ (māni'-i vaqı) 2181
m.+i 2191
māni'ī (<A.) bir engel
m. 1484
mañşib (<A.) devlet makamı
m.+ (eyle-) 1068
mañga (<Orh.T. bañga ~mañga) → min
mañglay (<Mog.) alın
m. 756
m.+da 902
m.+ıng 858
mār (<F.) yılan
m. 353
maraż (<A.) hastalık
m. 1592, 2182
ma'siyet (<A.) itaatsizlik, isyan; günah
m.+ (bol-) 195
m.+ni 101, 238
masnūn (<A.) âdet durumuna gelmiş, sünnet sayılan
m. 470
maşraf (<A.) harcama, gider
m.+ı 1159
m.+ıga 1390, 1391, 1393, 1436
m.+ın 1394
m.+irmes igenni 1428
ma'sūm (<A.) suçsuz, günahsız
m.+bar durur 129
mavkıf (<A.) durak, durulacak yer

m. 241
 m.+durur 2067, 2091
 m.+imes 2068
 m.+ka 2066
 mayak (<D.L.T. mayak) deve tezeği
 m. 415
 mâye (<A.) sermaye, para
 m. 1373
 mâyil (<A.mâ'il) istekli
 m.+sin 1273
 mazmaza (<A.) ağız çalkalama, gargara
 m.+ (kıl-) 587, 1564
 mebrez (<A.) savaş alanı
 m.+ (mişl-i mebrez) 364
 mecâl (<A.) güç, kuvvet
 m.+ı (kir-) 1587
 m.+ing 1015
 meclis (<A.) toplantı, meclis
 m. 1800, 1801, 1805, 1826
 m.+te 1828
 mecnûn (<A.) deli
 m. 1025
 med (<A.medd) uzatma
 m.+ (kıl-) 734
 meded (<A.) yardım
 m.+ (bir-) 80
 mededî (<A.) yardımla ilgili
 m.+sin 2100
 Medîne (<A.ö.İ.) Hz. Muhammed'in türbe-
 sinin bulunduğu şehir
 M. 1683, 2254
 medyûn (<A.) borçlu
 m. 1408
 m.+bar 1408
 m.+nı 1410
 mefhûm (<A.) kavram
 m. 705
 meger (<F.) meğer, ancak; çünkü (cümle
 başı edatı)
 m. 187, 195, 441, 491, 541, 836, 872,
 950, 992, 1032, 1038, 1134, 1605,
 1816, 2072, 2091, 2122, 2167, 2174,
 2241
 mekân (<A.) yer, mekan
 m. 1674
 Mekke (<A.ö.i.) Hicaz'da Hz. Muhammed'in
 doğduğu ve Kâbe'nin bulunduğu şe-
 hir
 M. 1686, 1978, 2145, 2147, 2150,

2151
 M.+ (ehl-i Mekke) 1690
 M.+ (sâkin-i Mekke) 703
 M.+de 1758, 1881, 2038, 2047, 2195
 M.+din 146, 2048, 2152
 M.+durur 1674
 M.+ğa 1725, 1731
 M.+ge 1955, 2148, 2184
 Mekkî (<A.) Mekkeli
 M. 1759, 1766
 M.+din 2254
 M.+ni 1699
 mekr (<A.) hile, aldatma
 m.+bardur 160
 mekrûh (<A.) yapılması şeriata göre hoş
 görülmemeyen durum
 m. 352, 1607, 1607
 m.+ (bol-) 888, 890, 902, 904, 907,
 913, 926, 1435, 2128
 m.+dur 354, 365, 385, 452, 1250,
 1567, 1623, 1718
 m.+durur 898, 914, 931
 m.+irür 908, 924
 m.+larğa 882
 m.+larını 607
 mekrûhât (<A.) şeriata göre yapılması uygun
 görülmemeyen şeyler
 m. 1561
 mekşûf (<A.) açık, belli
 m.+ (bol-) 1838, 1839
 me'kûl (<A.) yiyecek, yenilecek şey
 m.+ (bol-) 411
 m.+ (ğayr-ı me'kûl) 414, 419
 melek (<A.) melek
 m. 39, 96, 99, 102, 162
 m.+ (havâş-ı melek) 161
 m.+ke 163
 me'men (<A.) emin, güvenilir yer, sığınak
 m.+ige 1387
 memnû' (<A.) yasak
 m. 699, 2195
 me'mûm (<A.) imama tabi olan
 m. 805, 835, 850, 922
 m.+ (bol-) 1061
 me'mur (<A.) memur
 m. 2213
 m.+ (bol-) 232
 men' (<A.) yasaklama
 m. 999, 2196

- menī (<A.) sperm, döl suyu
m. 486, 490, 531
m.+ (kil-) 1516, 1792
m.+si 493
- menkūş (<A.) nakışlı, süslü
m.+ (bol-) 370
- mensüb (<A.) ilgisi bulunan
m.+ (nāyib-i mensüb) 2209
m.+irür 92
- mensūh (<A.) hükmü kaldırılmış, hükümsüz
m.+bar 142
- menzil (<A.) konaklama, durma yeri
m. 215
m.+ (it-) 257
- menzilī (<A.) bir konak
m. 261
- merāhīl (<A.) aşamalar
m.+de 971
- mer'ī (<A.) gözle görülen
m. 426
m.+ (bol-) 422
- merkeb (<A.) binek
m. 711, 712
m.+irdi 145
- Merve (<A.ö.i.) Mekke'de bir dağ adı
M. 1721, 1757, 1937, 1938, 1960,
2027, 2031, 2034
M.+din 1940
M.+ğa 2032, 2080
- nervī (<A.) anlatılan
m. 2077, 2078
m.+ (kırā'at-ı mervī) 864
- mes (<A. mess) dokunma
m. 432
m.+ (kıl-) 504, 1790
- mesāfet (<A.) ara, uzaklık
m.+in 969
- mesāha (<A. misāha) ölçme
m.+ (mesāha gezi) 321
- mesāhat (<A. misāhat) ölçme
m.+ (kıl-) 323
m.+ (mesāhat gezi) 1460
- mesā'il (<A.) meseleler → mesāyil
m.+de 2226
- mesākin (<A.) çok fakir olanlar, yokslular
m.+ge 1904
- mesāyil (<A.) meseleler → mesā'il
m. 21, 293
m.+de 1298
- m.+ğa 731
m.+ler 1636
m.+ni 19, 312, 383, 1126, 1512
- mesbūk (<A.) cemaat ile namaz kılınırken
birinci rekattan sonra imama yetişip,
namazın geri kalan kısmı
m. 870
- mescid (<A.) mescit
m. 368, 373, 504, 926, 1034, 1038,
1038, 1041, 1984, 1985, 2003, 2019,
2051, 2164
m.+ ('azm-ı mescid) 1086
m.+ (duhūl-ı mescid) 659
m.+ (mescid-i cemā'at) 1627
m.+ (Mescid-i Harām: Kâbe'yi çev-
releyen mescid olup Harem şehrin-
dedir.) 1982, 2037
m.+ (mescid-i hay) 1030, 1040
m.+ (Mescid-i Hayf) 2050, 2134
m.+ (tahiyyet-i mescid: sabah, öğle,
ikinci namazlarından önce mescide
namaz vaktinden önce girilince ot-
urmada sevabına kılınan iki rekat
namaz) 1077
m.+de 1041
m.+din 2039
m.+ide 1248
m.+inğ 370
m.+ka 1039, 1076
m.+niğ 2004
m.+te 2042
- meşelā (<A.) örnek olarak, söz gelişi
m. 795, 819, 1306, 1364, 1442
- mes'ele (<A.) mesele
m. 395, 436, 655, 761, 809, 959, 997,
1016, 1114, 1145, 1253, 1430, 1443,
1445, 1493, 1505, 1560, 1815, 1891,
2065, 2073, 2084, 2218
m.+ğa 1380
m.+ler 17
m.+ni 1356, 2172
- meşellik (<A. meşel+ T.+lik) .. gibi, benzer
m. 2101
- meş (<A.) abdest alırken el ile silme,
sivama
m. 591, 613, 615, 621, 629, 631, 631,
632
m.+ (eyle-) 571
m.+ (it-) 580, 620

m.+ (kıl-) 611, 614, 618, 619, 621,
 633, 986
 m.+ (meş-i gerden) 603
 m.+ (tart-) 592
 m.+din 630
 m.+ini 572
 m.+inğ 627
 m.+inçe 624, 628
Mesih (<A.) Hz. İsa
 M. 140
mess (<A.) dokunma → mes
 m.+ (mess-i kırān) 659
mest (<F.) sarhoş
 m. 1025
mestlik (<F. mest+ T.+lık) sarhoşluk
 m.+dur 543
meštūr (<A.) yazılmış
 m. 102
 m.+idi 1281
meşakkat (<A.) güçlük, sıkıntı
 m.+ı (yit-)1594
meşhūr (<A.) tanınmış, şöhretli
 m. 102, 119, 120
meškūk (<A.) şüpheli
 m.+ (bol-) 351
metā' (<A.) mal, eşya
 m. 1148
mevākıt (<A.) belirlenmiş vakitler
 m.+ı 1681
 m.+tın 1686
mevāni' (<A.) engeller
 m. 2182
mevcūd (<A.) var olan, varlık; yaratılmış
 olan
 m. 929
 m.+ (bol-) 1656, 1665
 m.+ (irür) 39
 m.+ (kıl-) 77
mevīz (<A.) bir çeşit üzüm
 m. 1147, 1552
mevşūf (<A.) belirtilen
 m. 63
mevzi' (<A.) yer
 m. +iğa 1534
mevzi'ī (<A.) sınırı dar, bir yere mahsus
 m.+ (kaşd-ı mevzi'ī) 969
meydān (<A.) meydan, alan
 m.+ (rüz-ı meydān) 1470
 m.+iğa 1470

mey-hāne (<F.) meyhane
 m. 364
meyl (<A.) meyil, yönelme
 m.+ (it-) 147
meyte (<A.) hayvan leşi
 m. 1895
meyyit (<A.) ölü
 m.+turur 286
mezy (<A. meziyy) (erkeklerde) meniden
 önce gelen akıntı
 m. 490, 491
mezkūr (<A.) anılmış, (adı) geçmiş
 m. 697, 1281, 1598, 1792
 m.+ (bol-) 216, 1075, 1595, 1674,
 1675, 1977, 2127, 2167
 m.+ (kıl-) 1404
mezra'a (<A.) tarım arazisi
 m. 1377
me'zūn (<A.) izinli
 m.+ (nāyib-i me'zūn) 1069
mikyās (<A.) ölçü, ölçek
 m. 974
mışkāl (<A.) 24 kıratlık bir ağırlık ölçüsü
 m. 391, 1151, 1152, 1317, 1319,
 1323, 1357
mısr-cāmi' (<A. cāmi'-i mısr) ülkeyi içine
 alabilecek kadar büyük cami
 m. 1067
 m.+de 1067
mışkırma- (<mış+kır-ma-) sümküremek
 m. 369, 610
mısrık (<mış+r-k) sümük
 m. 1573
 m.+inğ (mısrığınğ) 1574
 m.+inğni (mısrığınğni) 1574
mihmānlık (<A. mihmān+ T.+lık) konuk
 luk, misafirlik
 m.+ ('özü-i mihmānlık) 1622
miḥnet (<A.) sıkıntı, eziyet
 m. 262, 290
mihrāb (<A.) camide, imamın durduğu
 kible tarafındaki oyuk yer
 m. 919
Mikā'īl (<A.) Dört büyük melekten biri
 olup rızıkların paylaşılmasıyla
 revlidir.
 M.+bar 103
mikāt (<A.) hac ve umre için Mekke y
 üzerinde dışarıdan gelen hacıların

ram bağladığı, buluşma yeri
m. 1684, 1685, 1688, 1696
m.+ (cuħfe-yi mīkāt) 1683
m.+ (iħrām-ı dāħil-i mīkāt) 1694
m.+bar 1691
m.+bar durur (ħāric-i mīkāt) 1680
m.+ka 1693, 1702, 1977
m.+tın 1756, 1855
mīl (<A.) bir kilometreye yakın uzunluk ölçüsü
m. 635, 636, 975, 975, 2029, 2035, 2170
m.+ga 2029
m.+lerdin 2031
mīleyn (<A.) iki mil
m. 1961
min (<Orh.T. ben <bi+n) ben (I.T.Ş.Z)
m. 21, 21, 22, 35, 45, 293, 293, 328, 562, 725, 750, 774, 788, 1032, 1090, 1228, 1246, 1279, 1297, 1332, 1384, 1405, 1431, 1545, 1552, 1712, 1808, 1833, 1957, 1978, 2242, 2248
maḡa 15, 20, 459, 649, 2258
min+din 37, 563, 1031
min+inḡ 446, 1236, 2256
min- (D.L.T. mün- <E.T. bin-) binmek
m.-er (1) 1133
Mīnā (<A.ö.i.) Mekke yakınındayî bir yer adı
M. 2048, 2097, 2098, 2130
M.+da 1942, 1962, 2049, 2051, 2052, 2147
minber (<A.) minber, camilerde hatibin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli yüksek kürsü
m. 2057
mindin (<E.Tmin+din) → min
mininḡ (<E.T.min+inḡ) → min
minme- (<min-me-) binmemek
m.-senḡ 1309
minmek (<min-mek) binmek
m. 2234
minḡ (<E.T. binḡ ~bınḡ) 1000, bin (sayı sözü)
m. 2042
m.+din 1338
m.+dür 636
mişāl (<A.) benzer, gibi
m. 435

m.+ (misāl-i berķ) 250
mişālāt (<A.) benzerler, örnekler
m.+ı bar 432
misās (<A.) dokunma, el sürme
m.+ (kıl-) 1516
miskīn (<A.) zavallı, yoksul
m. 1395, 1401, 1551, 1585
m.+ge 1858, 1882
mişl (<A.) benzer, eş
m. 815
m.+ (mişl-i būs) 1790
m.+ (mişl-i çarmīna) 435
m.+ (mişl-i cenī) 432
m.+ (mişl-i düşmen) 2182
m.+ (mişl-i karz) 27, 501, 647, 2126
m.+ (mişl-i kattık) 1254
m.+ (mişl-i kilim) 438
m.+ (mişl-i koltuk tügi) 1822
m.+ (mişl-i mebrez) 364
m.+ (mişl-i mülkī) 1300
m.+ (mişl-i müşḡ) 1796
m.+ (mişl-i nān) 454
m.+ (mişl-i sāk) 1799
m.+ (mişl-i sıçkan) 353
m.+ (mişl-i şimşir) 425
m.+ (mişl-i tofrak) 1525
m.+ (mişl-i untuç) 2197
m.+ (mişl-i yağ) 525
m.+ (mişl-i yākut) 2110
misvāk (<A.) Erāk ağacının ucu dövülerek liflendirilip diş fırçası olarak kullanılan ince dalları
m.+ (eyle-) 1117
m.+ (kıl-) 588, 1580
m.+ı (çöp-i misvāk) 589
mīve (<F.) meyve
m. 1442, 1446
m.+ler 1797
mu (<E.T. bu) bu (işaret zamiri) → bu
mu'āf (<A.) ayrı tutulmuş
m. 1471
mu'ākıb (<A.) cezalandırılan
m.+ (bol-) 1184
mu'ayyen (<A.) belirli, belirlenmiş, kararlaştırılmış
m. 887, 1001, 1502, 2187
m.+ (it-) 1002, 1453, 1456, 1459
m.+de (müddet-i mu'ayyen) 1406
mubāh (<A.) dine göre helāl, haram veya mekruh sayılmayan, işlenmesinde

günah ve savap bulunmayan şeyler
 m. 878
 m.+ (bol-) 1593
 m.+ (ol-) 649, 881
 m.+bar 1583
 m.+dur 1996
 mubahî (<A.) yapılmasında sevap veya
 günah olmayan bir şey
 m.+ni 735
 mubālağa (<A.) abartma
 m. 596
 m.+ (kıl-) 517, 596
 mūcib (<A.) gerektiren; gereken; sebep,
 vesile
 m.+ (mūcib-i cezā) 1774, 1873, 1874
 m.+ (mūcib-i ğızā) 1774
 m.+ (mūcib-i ğusl) 482, 483, 494
 m.+ (mūcib-i kan) 1776, 1856, 2210
 m.+ (mūcib-i nifāsī) 484
 m.+ (mūcib-i secde) 822
 m.+i durur 1860, 1863
 m.+ni 494
 mūcibī (<A.) gerektiren bir şey
 m.+ğa 483
 mūcize (<A.) mucize
 m. 157
 mudavver (<A.) daire şeklinde
 m. 322
 mufaşşal (<A.) ayrıntılı, uzun uzadıya
 anlatılan
 m. 45
 m.+ (mufaşşal-ı ĩmān) 44
 muftır (<A.) oruç bozan
 m.+lar 1568
 muğallağa (<A.) ağır pis olan
 m. 481
 m.+dur (ğayr-ı muğallağa) 538
 m.+idi 537
 muğayyer (<A.) değiştirilmiş, başkalaştırılmış
 m.+de 935
 muhaddiş (<A.) hadis bilgini
 m. 568
 Muhammed (<A.ö.i.) Kendisine kitap inen
 dört bayak peygamberden sonuncusu,
 Hz. Muhammed
 M. 122, 164
 M.+ (Muhammed-i 'Arabī) 137
 M.+dür 133, 133
 Muhammedī (<A.) Hz. Muhammed'e ait

M.+ (şer'-i şer'-i Muhammedī) 140
 muharrem (<A.) Hicrî kamerî takvimin ilk
 ayı
 m. 1615
 muhāşşab (<A.) hurmalık, hac sonunda
 Mina'da dönüşte Mekke girişinde
 Cennetü'l-mualla civarında bir süre
 dinlenen bir vadi ki burada dinlen-
 mek, Hanefilere göre sünnet-i
 kifâyedir.
 m.+ta 2150
 muhayyer (<A.) seçici, seçme hakkı verilmiş
 m. 1361, 1857
 m.+ (ol-) 1042
 muhdiş (<A.) yeniden meydana getiren
 m. 1831
 muhîṭ (<A.) çevre
 m.+i 319
 muhrim (<A.) ihrama giren
 m. 1765, 1855, 1871, 1892, 1895,
 1896, 1897, 1900, 1914, 2192, 2193,
 2194
 m.+ (bol-) 1772
 m.+ (kıl-) 1779
 m.+ (ol-) 2168
 m.+ğa 1911
 m.+kirek 1740
 m.+ler 1893
 muşşir (<A.) engelleyen
 m. 2196, 2212
 m.+ (muşşir-ı iħrāmdın çık-) 2187
 m.+ (ol-) 2183, 2188
 muhtāc (<A.) yoksul
 m. 1397
 muhtār (<A.) seçme hakkı elinde olan,
 bağımsız
 m.+ı 971
 m.+sin 742, 981, 983
 muhteliṭ (<A.) karışık, karma
 m.+ (bol-) 148
 muhteriz (<A.) çekinen, sakınan
 m. 442
 mukābele (<A.) birbiriyle karşılaştırma, ayna
 tekrarlama
 m. 1241
 mukaddes (<A.) kutsal
 m.+ka (beyt-i mukaddes) 146
 mukārin (<A.) yakın
 m. 595

mukarrar (<A.) kesin, kesinleşmiş; kararlaştırılmış
 m.+ (tut-) 1271
 m.+dur 275, 301
mukāseme (<A.) paylaşma
 m. 1456
 m.+dür 1452
mukır (<A.mukırr) doğruyu söyleyen,
 gizlemeyen
 m.+ (ol-) 9
mukīm (<A.) yerleşik, (uzun süreli) oturan
 m. 632, 987, 991, 1065, 1520
 m.+ (ol-) 633
 m.+bar 994
 m.+ğa 622
 m.+irmestür 1029
 m.+irür 990
muktedā (<A.) kendisine uyulan; imam
 m.+idiler 671
 m.+mız 209
 m.+nınğ 212
 m.+sı durur 205
muktedī (<A.) uyan, arkadan takip eden
 m. 761, 794, 824, 825, 826, 839, 995
 m.+ğa 792
muna'al (<A.) boğazlı terlik
 m. 619
mundak (<mu+n+da+ok) bu şekilde, böyle
 m. 41, 52, 277, 415, 512, 631, 702,
 746, 809, 837, 843, 867, 875, 920,
 943, 947, 957, 1145, 1176, 1274,
 1282, 1544, 1570, 1825, 1836, 1868,
 1878, 1907, 1942, 2018, 2073, 2178
 m.+bar 772, 1830
 m.+irür 906, 1891
 m.+ise 1467
 m.+ka 838
 m.+tur 366, 1558, 1640, 1824
 m.+turur 1210
munfaşıl (<A.) ayrılmış
 m.+ (bol-) 486
munkatı' (<A.) arkası gelmeyen
 m.+ (bol-) 1575
munkazī (<A.) sona ermiş, bitmiş
 m.+ (bol-) 624
muntaşif (<A.) yarı, yarılanmış
 m.+ı 1612
muntazır (<A.) gözleyen, bekleyen
 m. 5
munğa (<mu+n+ğa) → bu

munğaça (<mu+n+ğa+ça) → bu
murabba' (<A.) kare
 m. 319
murād (<A.) istek, maksat
 m.+durur 392
 m.+ıma (yit-) 291
murdār (<A.) pislik
 m. 1900
Mūsā (<A.) Kendisine kitap indirilen dört
 peygamberden biri
 M.+dur 121
muşallā (<A.) namazlık
 m. 386
 m.+ (kıl-) 440
 m.+da 904
 m.+ise 366
muşallī (<A.) namaz kılan
 m. 383, 434, 872
 m.+ (muşalli-i tālib) 765
 m.+ğa 382, 766
muşhaf (<A.) Kur'an-ı Kerim
 m. 504
 m.+nı 943
muskit (<A.) bozan, düşüren
 m.+ (muskit-ı kefare) 1560
 m.+ (muskit-ı tertib) 1004
Muşafā (<A.ö.i.) Hz. Muhammed
 M. 10
 M.+dın 1264
 M.+dur 244
mutābı' (<A.) uyan, tabi olan
 m. 208
mutābı'at (<A.) birine tabi olma, uyma,
 arkasından gitme
 m.+tur 796
mutağayyir (<A.) başkalaşmış, değişmiş
 m.+ise 329
mutahhar (<A.) temizlenmiş, temiz
 m. 314, 423
 m.+dur 347
mutavassıt (<A.) orta dereceli
 m. 972, 1359
mutavazżī (<A.) abdest alan
 m. 1051
mu'teber (<A.) yürürlükte olan, geçerli
 m. 1486
 m.+dür 724, 973
mu'tekef (<A.) inzivaya çekilip namaz ve
 dua ile uğralan yer

m.+ka 1630
 mu'tekidât (<A.) inananlar
 m. 292
 mu'temir (<A.) hac ve umre görevini yerine
 getiren
 m. 1724, 1725
 mu'tlak (<A.) yalnız, tek; kayıtsız şartsız
 m. 95, 858, 910, 1176, 2199
 muvâcehe (<A.) karşı karşıya, yüz yüze gelme
 m.+de 574
 muvâfakat (<A.) uyma, kabullenme
 m.+ (kıl-) 761
 muvâlât (<A.) bir düzen dahilinde devam
 eden
 m.+nı 2008
 muvazzaf (<A.) görevli
 m.+durur 1458
 muzâri'î (<A.) (tarla ekiminde görevlendirilecek)
 bir yarıcı
 m.+ (kâdir-i muzâri'î) 1466
 muzır (<A.) zararlı
 m.+irmes 1579
 mübeşşir (<A.) müjdecî
 m.+idi 188
 m.+ (mübeşşir-nebî) 189
 mübeşşire (<A.) müjdecî
 m.+din irdi 179
 mübettelî (<A.) (abdest bakımından) bozulmuş
 bir şey
 m.+dür 629
 mübettil (<A.) bozan, geçersiz kılan
 m. 941, 948, 949, 952, 954, 959
 mübeyyen (<A.) beyan edilmiş, Babür'ün
 fıkıh kitabının adı
 m. 2253
 mübtedi' (<A.) inançta sünnet ve cemaat
 ehlinin yolundan ayrılan, Hz.
 Muhammed'den sonra ortaya
 çıkanların yolunu tutan
 m.+ (bol-) 182
 m.+din 159
 mübtel (<A.) geçersiz
 m. 1631
 m.+idür 1632
 mübtelâ (<A.) kötü şeylere alışmış
 m.+dur min 561
 mübtîl (<A.) bozan, hükümsüz bırakan
 m. 949, 954
 m.+ (mübtîl-i a'mâl) 26

mücevvez (<A.) izin verilmiş, uygun görülmüş
 m.+dür 645
 mücmel (<A.) kısa ve az sözle anlatılmış, öz
 m. 118
 müddet (<A.) süre
 m. 624
 m.+ (müddet-i mu'ayyen) 1406
 m.+i 970
 m.+te 564, 1407
 müddetî (<A.) bir zaman
 m. 622
 m.+dür 563
 mü'ekkede (<A.) pekiştirilmiş
 m. 1017, 1035, 1202
 m.+ (sünnet-i mü'ekkede: Hz.
 Muhammed'in devamlı olarak yerine
 getirip nadir olarak terkettiği ibadetler)
 1717
 m.+dür (sünnet-i mü'ekkede) 1625
 müellefe (<A.) yazılmış, telif edilmiş
 m.+ (müellefe-i kulüb) 1396
 müellife (<A.) eser sahibi
 m. 1404
 mü'ezzin (<A.) ezan okuyan
 m. 876, 1031
 m.+iğa 1030, 1034
 müfred (<A.) tek
 m.+ (ol-) 2113
 müfrîd (<A.) tek başına bırakan
 m.+ka 1894
 müfsid (<A.) bozan
 m. 933, 935, 948, 1541
 m.+ (müfsid-i hac) 1785, 1793
 m.+ (müfsid-i namâz) 937
 m.+ (müfsid-i rûze) 1531
 m.+ (müfsid-i şavm) 1513, 1582
 m.+ (ol-) 943, 944, 945, 947, 951,
 953, 957, 958
 m.+din 934
 m.+durur 952
 m.+i 940
 m.+imes turur 1571
 m.+imiş 946, 950
 müfsidât (<A.) bozanlar
 m.+ını 1512
 müfsidî (<A.) bozan bir şey
 m. (bir müfsidî) 955
 müfte'hîr (<A.) şanlı şerefli
 m. 5

mükāteb (<A.) köleler
m. 1405
m.+bar 1396

mükerrer (<A.) tekrar edilmiş
m. 1457, 1457

mülk (<A.) mülk
m. 203, 1297, 1298, 1303, 1367,
1434, 1910
m.+ (ğayr-ı mülk) 1431
m.+ (mülk-i tam) 1296
m.+imes (kâbil-i mülk) 1434
m.+inğni 1299

mülkî (<A.) bir mülk
m.+ (mişl-i mülkî) 1300

mültehî (<A.) sakalı çıkmış olan genç
m.+ğa 569

mültezem (<A.) gerekli, gerekli görülen
m. 2010
m.+ğa 2160

mü'menü bih (<A.) iman getirilen, inanılan
şeyler
m. 37
m.+ğa 36

mü'min (<A.) İslâm dinine inanmış,
müslüman
m. 37, 248, 250, 263

mü'minî (<A.) bin mümin
m. 260

mü'minîn (<A.) müslümanlar
m. 161, 234
m.+ ('ämme-i mü'minîn) 162
m.+niğ 256

mümkîn (<A.) mümkün
m. 2189

mün'aqid (<A.) düğümlenmiş, bağlı
m.+imes 1084

münāsib (<A.) uygun
m.+tür 282, 966, 1129, 1736

münferid (<A.) yalnız, kendi başına
m. 791, 840
m.+ (bol-) 919
m.+ (ol-) 810
m.+ka 786

münhaşır (<A.) sadece bir kimseye veya bir
şeye mahsus olan
m.+irmestür 1653

Münkir (<A.) mezarda soru soracak olan iki
melekten biri
M. 112

münkir (<A.) inkâr eden
m.+ (ol-) 117, 294

mürekkeb (<A.) birleşmiş
m. 2203

müsāfir (<A.) misafir
m. 633, 965, 977, 990, 995, 1520,
2227
m.+ğa 622, 978, 994
m.+ise 1593

müsafirāne (<A.) misafir gibi
m. 980

müsāfirî (<A.) bir konuk
m. 986

müşbet (<A.) belirlenmiş
m. 110

müsebbiha (<A.) sağ elin ikinci parmağı,
işaret parmağı
m. 2100

müselmān (<A.) müslüman
m. 1183
m.+dın (tācir-i müselmān) 1385
m.+lar 1386
m.+lar (cümle-i müselmān) 1258

müsemmā (<A.) adlanmış, belirli
m.+durur 63

müslim (<A.) müslüman
m. 1498
m.+ (ol-) 1546

müşrif (<A.) harcayan
m.+irmes igendür 1426

müstağrak (<A.) kendini bilmeyecek derecede
dalgın
m. 95

müstaḥab (<A.müstaḥabb) farz ve vacip
haricinde sevap kazanılan iş →
müstaḥabb
m. 510, 603, 853, 1611, 1616, 1619,
1708, 1963, 1964, 2092, 2104
m.+ (bol-) 864, 1615
m.+ (müstaḥab şavmı) 1608
m.+ın 851
m.+lardur 301
m.+larını 602, 873
m.+tur 384, 534, 604, 1088, 1120,
1156, 1206, 1437, 2036
m.+turur 1614, 1618

müstaḥabb (<A.) (<A.müstaḥabb) farz ve
vacip haricinde sevap kazanılan iş
→ müstaḥab

m. 1642
müstahak (<A.) hak etmiş
m. 1408, 1413, 1425
m.+ (müstahak-ı zekât) 1410
müstahâza (<A.) regl durumundaki kadın
m.+ise 508
müstakır (<A. müstakırr) durulmuş, yerleşmiş,
istikrar bulmuş
m.+ (bol-) 51
müstakîm (<A.) doğru
m.+ (bol-) 1905
müstemir (<A. müstemirr) sürekli, devamlı
m.+ (bol-) 51
müstecâb (<A.) kabul olunmuş
m.+ (kıl-) 2158
müstefâd (<A.) kazanılmış
m.+ (ol-) 1371
müşâfehe (<A.) yüz yüze konuşma
m.+de 574
müşg (<F.) misk, güzel koku
m.+ (mişl-i müşg) 1796
müşkil (<A.) güçlük, sıkıntı
m. 552
m.+im 566
m.+imes 579
m.+ler 1636
müşrik (<A.) Allah'a ortak koşan
m.+ (bol-) 257
müşük kedi
m. 353
müteķâbil (<A.) karşılayan, karşılıklı
m.+durur 1240
mütellim (<A.) (dil,ağız v. uzuvlar ol-
maksızın) söyleyen, konuan
m.+durur 84
mütemetti' (<A.) yararlanan, kazanç sağlayan
m. 1754, 1762, 1764, 2115, 2185
m.+ğa 1760
müteneffil (<A.) nafîle namazı kılan
m.+ning 1063
mütetâbi' (<A.) birbiri ardınca gelen
m. 1600
müteyemmim (<A.) teyemmüm eden
m. 658, 958, 1051
müvekkel (<A.) vekil atanan kimse
m.+ (ol-) 99
müyesser (<A.) kolaylıkla olan
m.+ (ol-) 1989
m.+imes 1010, 2018

müzd (<F.) ödül
m.+dür 700
m.+ğa 1935

N

nâ-bâlig (<F.nâ+ A. bâlig) ergenleşmemiş
n. 1025, 1058
nâ-büd (<F.) yok
n.+ (kıl-) 77
nafaķa (<A.) geçim parası
n. 1912
n.+ (bol-) 1651
n.+ (kıl-) 1970
nafl (<A.) (farz ve vacip dışında yapılan)
fazladan ibadet
n. 692, 725, 742, 747, 778, 1062,
1118, 1501, 2087
n.+ (bol-) 881
n.+ (kıl-) 1076, 2063
n.+ (nafl-ı bî-'öẗr) 712
n.+ (rûze-i nafl) 1497
n.+da 2208
n.+dur 922, 1478
n.+ğa 1622
n.+ğa (rûze-i nafl) 1620
n.+nı 699, 725
nâ-geh (<F.) ansızın
n. 339, 344
nâ-ħak (<F. nâ+ A. ħak) haksız, boş
n. 178
naħr (<A.) boğazlama, kesme
n. 1952, 2112, 2240
n.+ (eyle-) 2121
n.+ (küni) 1736, 1767, 1952
n.+ (zibħ-i ġayr-ı naħr) 2242
n.+da 1746, 2113
n.+dın 1747, 2186
n.+dın (eyyâm-ı naħr) 1846
naķdîne (<A.naķd+ F. ĩne) nakit para
n. 1314, 1316
nâķış (<A.) eksik, kusurlu
n. 1889
n.+ (it-) 1888, 1888
n.+ (nâķış-ı vużû) 410
nâķız (<A.) bozan, bozucu
n. 661
n.+ (bol-) 550
n.+irmes 557

n.+irmes turur 541
nakl (<A.) taşıma, götürme
n.+ (it-) 1916
n.+ (kıl-) 1436
nakz (<A.) bozma
n.+ıda 1629
nām (<F.) ad, lâkab
n. 125, 192, 554, 601, 774
n.+durur 1296
n.+ı 990
namāz (<F.<Skr. namaḥ) namaz, dua
n. 303, 303, 359, 363, 503, 558, 710,
711, 714, 717, 746, 751, 764, 801,
803, 814, 814, 827, 849, 851, 858,
859, 873, 876, 878, 886, 887, 895,
908, 910, 924, 926, 931, 932, 940,
940, 960, 961, 979, 980, 998, 1040,
1042, 1049, 1067, 1095, 1193, 1200,
1216, 1252, 1252, 1995, 2018, 2042
n.+ (bīş-i namāz) 213
n.+ (cāy-ı namāz) 400
n.+ (eyle-) 1118, 1192, 1197, 1203,
1260
n.+ (imām-ı namāz-ı cum'ā) 1243
n.+ (it-) 962, 1082
n.+ (kıl-) 356, 365, 367, 692, 708,
1079, 1114, 1253, 1262, 1971, 2037
n.+ (namāz-ı cum'ā) 1064, 1075
n.+ (namāz-ı çāşıt) 1212, 1215
n.+ (namāz-ı dīger) 678, 2066
n.+ (namāz-ı ihfā) 1192
n.+ (namāz-ı istiskā) 1256
n.+ (namāz-ı pişin) 963
n.+ (namāz-ı şām) 680
n.+ (öte-) 657, 684, 1127, 1165,
1709, 1973, 2016, 2042, 2051, 2156
n.+ (ötemek) 2017
n.+ (şürü'-ı namāz) 877
n.+ (vaqt-ı namāz-ı pişin) 674
n.+ça 2042
n.+da 302, 375, 548, 929
n.+dın 773, 1093
n.+durur 298
n.+durur (müfsid-i namāz) 937
n.+ğa 911, 1198
n.+ı 1054, 1090
n.+ı (huften namāzı) 668
n.+ı (ölük namāzı) 660
n.+ı (tanğ namāzı) 963

n.+ı (tanğ namāzı) 723
n.+ı bar (ölük namāzı) 1181
n.+ıda (teheccüd namāzı) 1239
n.+ıdur 383
n.+ım 649
n.+ın (öte-) 666
n.+ın (tanğ namāzı) 2052, 2089
n.+ını 1223
n.+ını (ağrık namāzı) 1009
n.+ını (işrāk namāzı) 1209
n.+ını (kıl-) 1163
n.+ını (teheccüd namāzı) 1227
n.+ını (terāviḥ namāzı) 1201
n.+ını. (istiḥāre namāzı) 1263
n.+ınıñ 507
n.+ınıñ (tanğ namāzı) 672
n.+ınıñ 558, 635, 709, 741
n.+ınıñ (kıl-) 1016
n.+ınıñdın 1156
n.+ınıñğa 367, 721
n.+ınıñı 936, 1111, 1191, 1267,
1272
n.+ınıñı (kıl-) 1081, 1128, 1195, 1265
n.+lar 1276
n.+nı 820, 1242, 1247
n.+nı (kıl-) 396
n.+nıñ 663
nāme (<F.) defter
n.+ (nāme-i a'māl) 235
n.+sin 237
nā-mu'ayyen (<F. nā+ A. mu'ayyen) belirsiz
n. 1502, 1503
n.+durur 1213
nān (<F.) ekmek
n.+ (lokma-i nān) 1869
n.+ (mişl-i nān) 454
nā-pāk (<F.) pis
n.+ (bol-) 344
nā-revā (<F. nā+ A. revā) uygun olmayan
n.+dur 722
nan (<E.T. inaru) sonra, öte, başka (çekim
edatı)
n. 715
nāsih (<A.) öğüt veren
n. 1051
nasīb (<A.) kısmet, nasip
n.+ (kıl-) 274
nā-tamām (<F. nā+ A. tamām) eksik
n.+ (rük-n-i nā-tamām) 900

nāṭıq (<A.) söyleyen, bildiren
n.+durur 584

nāyib (<A.nā'ib) vekil
n. 1068, 2199, 2206, 2210, 2211,
2219, 2221
n.+ (it-) 2204
n.+ (kıl-) 2222
n.+ (nāyib-i mensūb) 2209
n.+ (nāyib-i me'zūn) 1069
n.+ (ol-) 2237

nazar (<A.) bakma
n. 874, 1792
n.+ (kıl-) 608, 2043, 2043
n.+dın ise 1569
n.+ı 2165

nazm (<A.) vezinli, kâfiyeli söz
n. 18
n.+ (di-) 2255

ne (<E.T. ne <A.T.ne:) ne (soru zamiri)
→ ni
n.+ (her ne) 895
n.+sini 1822

nebī (<A.) peygamber, haberci
n. 137, 939
n.+ler 164
n.+leri 116
n.+niñg 136

nebīre (<A.) torun
n.+leriñg 1419

nebī-şibih (<A.şibh-i nebī) peygamberinki
gibi (?)
n. 1983

necāset (<A.) pislik, pislik bulunan şey
n. 316, 388, 390, 394, 397, 422, 427,
519, 955, 1840
n.+ (bol-) 424
n.+irdi 479
n.+ka 339
n.+ni 407
n.+niñg 444, 956
n.+te 480
n.+tin 404

necāsetī (<A.) bir pislik
n. 358, 387, 401

necāt (<A.)kurtuluş
n. 208

Necd (<A.ö.i.) Arap yarımadasının orta
kesimi
N. 1684

neces (<A.) pislik, kir
n. 329, 333, 400, 403, 406, 421, 925
n.+ (bol-) 337
n.+ (tüş-) 332

neceslik (<A. neces+ T.+lık) pis olma
n.+ı (necesliğı) 343

necesü'l-'ayn (<A.) gözle görülen,
temizlenemeyen pislik
n.+dur 442

nef' (<A.) kâr, kazanç
n. 1909

nef'a (<A.) kazanç
n. 2213

nefs (<A.) insanın doğal ihtiyaçlar; şahıs
n. 1473
n.+niñg 984

nefsā (<A.nefsā') lohusa
n. 505, 1590

nehr (<A.) akar su
n. 1661

nehy (<A.) yasaklama
n. 126
n.+ler 185

Nekir (<A.ö.i.) mezarda ölüleri sorguya
çekecek olan iki melekten biri
N.+durur 112

nem (<F.) hafif ıslaklık
n.+ (kör-) 562

nemlik (<F.nem+ T.+lık) ıslaklık
n. 404

nerliğ (<F.ner+ T.-liğ) erillik, erkeklik
n. 100

nerme (<F.) yumuşak (kulak memesi anlamında)
n. 578
n.+ler 577

neseb (<A.) soy
n. 1418, 1420

nev' (<A.) çeşit, tür
n. 179, 225, 413, 434, 466, 472, 544,
623, 674, 755, 882, 1007, 1012,
1013, 1070, 1111, 1191, 1260, 1262,
1454, 1462, 1534, 1659, 1667, 1844,
1851, 1853, 1872, 1873, 1873, 1890,
2080
n.+bar 1712
n.+i 1775, 2197
n.+ide 956
n.+ise 1065

nevākış (<A.) eksikler

n.+ (nevākış-ı vuzū) 539
nevāziş (<F.) gönül alma, iltifat
n.+ (kıl-) 285
nevbet (<A.) sıra, sıra ile; defa
n. 49, 428, 474, 520, 581, 1026,
1104, 1639, 1814, 1945
n.+tür 882
nevīd (<F.) müjde
n. 6
nevrüz (<F.nev+rüz) nevrüz
n.+ (şavm-ı nevrüz) 1605
nez' (<A.) can çekişme
n. 2215, 2223
nezdīkter (<F.<Peh. nezdīk-ter) daha yakın
n. 1001, 1083
nezr (<A.) adak adama
n. 1500, 1502
nışf (<A.) yarım, yarı
n. 1146, 1552, 1868, 1884, 1886
n.+ (gāyat-nışf) 1455
n.+ (nışf-ı deh yek) 1450
n.+ (niḥāyet-nışf) 1455
n.+ı 317
ni (<E.T. ne <A.T. ne:) ne (soru zamiri)
→ ne
n. 2, 15, 202, 202, 387, 403, 421,
499, 532, 540, 563, 566, 721, 863,
882, 915, 1185, 1298, 1315, 1343,
1348, 1384, 1415, 1464, 1524, 1734,
1755, 1770, 1770, 1812, 1854, 2219,
2253
n.+ (her ni) 4, 35, 55, 73, 76, 78, 87,
126, 180, 327, 342, 435, 574, 643,
661, 787, 1031, 1238, 1366, 1441,
1442, 1450, 1451, 1672, 1795, 1809,
1894, 1899, 1925, 1967, 2110, 2190,
2213
n.+ (her ni kim) 4
n.+ (ni ni) 58, 60, 60, 456, 700
n.+ (ni ... ni ... ni) 693
n.+ (ni ni u ni ..) 692
n.+ (ni u ni) 457
n.+ (ni ü ni ni) 84
n.+durur 332, 978, 1053, 1080, 1493
n.+dür 156, 159, 397, 472, 1282,
1337, 1354, 1371, 1380, 1443, 1444,
1595, 1667, 1725, 1770, 1909
n.+dür (her ni) 89
n.+imiş 419

ni .. . vü ni ...(karılaştırma ve denkleştirme
edatı) 218
n.+ge 735, 1174
ni yok, değil (olumsuzluk edatı)
n. 12
n.+ (bāk durur) 327
n.+ (ni bāk) 342, 357, 402, 528
n.+ (ni çāre) 114, 114
n.+ (ni şek) 203
n.+ (ni zarar) 608
niççe (<E.T. ne+çe) ne kadar, çok
n. 337, 412, 482, 485, 505, 531, 550,
658, 1418, 1572, 1758, 1902, 2225→
niççe
niççe+dür 827
niççe+ge 1880
niççe +si 304
niççe +sini 107, 304
n.+ (her niççe) 1556
niçe (<E.T.ne+çe) 1. ne kadar, çok 282,
452, 475, 530, 813, 878, 924, 932,
1057, 1066, 1413, 1414, 1579, 1583,
1614, 1614, 1772, 1860, 1911→
niççe
n.+ (bir niçe) 1416
n.+ (her niçe) 7, 823, 1037, 1558,
1800, 1815, 1840
2. nasıl 862
n.+dür 967
niçük (<E.T.ne+çe+ok) nasıl
n. 76, 344, 400, 403, 421, 616, 1296,
1782
n.+ (her niçük) 458, 1456, 1459
n.+tür 831, 1513, 1644, 1754, 2113
nifās (<A.) lohusalık
n. 499, 521
nifāsī (<A.) lohusalıkla ilgili
n.+ (mücib-i nifāsī) 484
nige (<E.T. ne+ge) → ni
niḥāyet (<A.) son
n.+ (niḥāyet-nışf) 1455
n.+idür 1094
niḥāyetsiz (<A. niḥāyet+ T.+siz) sonsuz
n. 85
niḳār (<A.) kin, inat
n.+ (ḥilāf-ı niḳār) 176
nime (<E.T. *ne+mu) şey, ne
n. 98, 98, 286, 299, 385, 403, 423,
424, 430, 451, 452, 452, 460, 464,

- 498, 502, 513, 620, 733, 1127, 1132, 1284, 1376, 1491, 1525, 1529, 1562, 1704, 1746, 1859, 1880
her nime 314, 346, 350, 396, 417, 418, 1385, 1542, 2235
hîç nime 402, 1841, 1897
n.+ge 618, 621, 912, 942, 1402
n.+lerni 1285
n.+ni 315, 421, 1375, 1564, 1881, 1900
n.+nîg 1650, 1651
nimeî (<T. nime+ F.-î) bir şey
n. 1523
nîm-müzd (<F.) yarım ödül
n.+ (ol-) 743
nişâb (<A.) bir malın zekat verilecek birikime ulaşması
n. 1285, 1334, 1380, 1435, 1448
n.+ (aşl-ı nişâb) 1289
n.+ (bol-) 1368
n.+ (mâlik-i nişâb) 1283
n.+bardur (mâlik-i nişâb) 1282
n.+dur 1132
n.+ı 1317, 1340, 1345, 1369
n.+ıdın 1327, 1329, 1399
n.+ığa 1139, 1295, 1330, 1333, 1409
n.+ın 1322
n.+ını 1316
nisâr (<A.) saçmak, dağıtmak
n.+ (it-) 2248
nisyân (<A.) unutmak
n. 130
n.+dın 1568
n.+durur 1005
n.+ise 1780
nit- (<ni+it-) ne yapmak
n.-er 422, 704, 782, 791, 823, 980, 995, 1002, 1692, 1888
n.-key 2189
n.-key sin 1817
niyâz (<A.) yalvarma, dua
n. 803
n.+ (kıl-) 1255
n.+ (kürset-) 1973
n.+durur 298
niyyet (<A.) niyet, namaz veya oruçtan önce başlama duası okuma
n. 21, 520, 595, 719, 730, 976, 991, 1389, 1389, 1477, 1535, 1628, 1716, 2209
n.+ (eyle-) 725, 1367, 1714, 1749, 1771, 2022
n.+ (imâmet-i niyyet) 1055
n.+ (it-) 590, 649, 718, 737, 759, 988, 1392, 1508
n.+ (kıl-) 729, 1054, 1078, 1265, 1391, 1497, 1509, 1539, 1728
n.+ (niyyet-i hac) 1715, 1749
n.+ (niyyet-i ikâmet) 991
n.+ (niyyet-i imâmet) 729
n.+ (niyyet-i şavm) 1511, 1603
n.+ (niyyet-i tavâf-ı kudüm) 1991
n.+ığa 993
n.+in 1504, 1506, 1510
n.+ini 1505, 1507
n.+ni 1510
n.+ni (kıl-) 648
n.+tür 717
niyyetlik (<A.niyyet+ T.+lık) niyet etme
n.+ (terk-i niyyetlik) 1474
niyyetsiz (<A.niyyet+ T.+siz) niyyetsiz
n. 1536
nizâm (<A.)düzen, kural
n. 197
nîze (<F.) mızrak
n. 1209
nohudî (<F.) bir nohut
n.+din 1577
nokşân (<A.)eksik, noksan
n. 1295
n.+ (bol-) 544, 2234
n.+ (tap-) 546, 559
n.+ğa 2246
n.+ı 1290
nukre (<A.) gümüş
n.+din 1331
nukûd (<A.) paralar
n. 1451
nūr (<A.) nur, ışık
n.+ıdın 148
nübüvvet (<A.) peygamberlik
n.+tür (dāvâ-yı nübüvvet) 157
nüfûz (<A.)etki; görülme, işleme
n.+ (it-) 431, 434, 435
nükte (<A.) (ince ve manalı) söz; (metinde: Allah'ın kelâmı)
n.+ler 85
nükte-dân (<A.) nükte, esprili

n.+idiler 1729
nüzül (<A.) inme
n.+ (it-) 144

O/O

oğlan (<E.T.oğıl+an< *oğ/uğ+^uş) evlat,
çocuk
o. 499, 1141, 1143, 1145
o.+da 1144
o.+ığa 1588
oğul (<E.T. oğıl) çocuk
o. 1419
o.+ı (oğlı) 1143
oğşa- (<Uyg.T. oğşa- ~oğşa-) benzemek
o.-mas 56, 68
oğ (<E.T. oğ) bizzat; tam, tıpkı; dA
(kuvvetlendirme edatı)
o. 11, 254, 343, 426, 567, 680, 1042,
1765, 1955, 2048, 2089, 2147
oğu- (<E.T. oğı-) okumak
o. 748, 781, 808, 812, 833, 1103,
1112, 1206, 1210, 1211, 1216, 1218,
1220, 1225, 1230, 1231, 1232, 1234,
1266, 1709, 1710, 1711, 1972, 2078,
2095
o.- (du'ā) 1190, 1267
o.- (pest) 1245
o.-ğanıñ 2032
o.-ğa sin 2077
o.-ğay sin 606, 1188, 1207, 1217,
2025
o.-ğıl 768, 776, 780, 868, 1219,
1226, 1231, 1233, 1235, 1238, 1985,
1990, 2012, 2030, 2032, 2053, 2116
o.-ğıl (du'ā) 2109
o.-ğıl (niḥāyet) 833, 1100
o.-ğuça 760
o.-may (şalavāt) 809
o.-p turur 1225
o.-r 2132
o.-rda 920
o.-rğa 745
o.-rğa (hıṭbe) 2059
o.-sa 782, 787, 805, 915, 915
o.-sañğ 748, 1221
o.-sun 788, 1973, 1975, 1976
o.-sun (bülend) 784
o.-sun (hıṭbe) 2045, 2058, 2059,

2132

o.-sun (pest) 786, 786, 835

oğucu (<oğ-ğü+çı) okuyucu
o. 802, 804

oğuluk (<oğ+ğü+luk) okunacak, okunan
o. 606, 1985, 2012, 2025, 2049, 2109
o.+nı 884, 1972
o.+nı (oğuluğnı) 1230
o.+nıñ 934

oğul- (<oğul-) okunmak
o.-ur 1093

oğuma- (<oğul-ma-) okumamak
o.- (niḥāyet) 1108

oğumalık (<oğul-mak+lık) okuma
o. 853, 864, 891

oğumak (<oğul-mak) okumak
o. 746, 772, 848, 884, 888, 890, 920,
943
o.+dur 768
o.+tur 1226

oğut- (<oğul-t-) okutmak
o.-up 116

ol (<E.T.ol) o (III. T.Ş.Z.)
o. 4, 4, 8, 9, 17, 23, 28, 32, 50, 55,
72, 97, 130, 135, 138, 145, 152, 160,
167, 178, 195, 202, 202, 210, 212,
216, 225, 227, 227, 236, 243, 245,
249, 251, 257, 259, 262, 306, 340,
347, 359, 404, 406, 428, 437, 441,
442, 444, 476, 490, 491, 498, 527,
530, 541, 548, 560, 563, 568, 574,
575, 575, 576, 583, 619, 661, 661,
684, 695, 706, 724, 743, 837, 937,
990, 1002, 1003, 1029, 1069, 1174,
1174, 1198, 1249, 1282, 1283, 1307,
1403, 1407, 1421, 1426, 1426, 1441,
1451, 1491, 1577, 1593, 1597, 1667,
1669, 1674, 1700, 1747, 1756, 1757,
1757, 1759, 1782, 1784, 1827, 1853,
1879, 1942, 1968, 1970, 1982, 2128,
2153, 2172, 2172, 2177, 2189, 2190,
2192, 2210, 2215, 2229, 2229
o.+dur 54, 326, 431, 437, 1624,
1755, 1857, 2226
o.+durur 14, 138, 743, 798, 934,
1412, 1809
o.+irmes 2173
olarnı 1052
o.+nı 180, 1199

ol (<E.T. ol) o (işaret sıfatı)
o. 19, 21, 34, 63, 63, 66, 86, 125, 181, 187, 239, 240, 248, 249, 295, 305, 307, 341, 341, 358, 383, 395, 402, 403, 405, 410, 452, 486, 491, 559, 588, 612, 621, 624, 627, 634, 662, 705, 710, 715, 727, 733, 794, 800, 801, 803, 825, 836, 839, 870, 878, 880, 888, 919, 929, 977, 977, 998, 1007, 1015, 1024, 1026, 1028, 1032, 1036, 1055, 1056, 1056, 1072, 1083, 1085, 1085, 1086, 1104, 1106, 1111, 1111, 1169, 1171, 1183, 1197, 1216, 1218, 1223, 1237, 1245, 1251, 1258, 1259, 1268, 1269, 1284, 1285, 1294, 1297, 1305, 1306, 1329, 1346, 1350, 1362, 1363, 1372, 1381, 1382, 1386, 1388, 1392, 1401, 1403, 1409, 1451, 1462, 1463, 1465, 1482, 1485, 1489, 1494, 1516, 1520, 1526, 1537, 1539, 1544, 1551, 1559, 1563, 1564, 1574, 1578, 1584, 1585, 1589, 1604, 1606, 1622, 1628, 1650, 1651, 1652, 1656, 1659, 1670, 1675, 1693, 1695, 1696, 1697, 1698, 1709, 1714, 1729, 1731, 1735, 1740, 1740, 1749, 1752, 1756, 1759, 1766, 1771, 1777, 1780, 1807, 1816, 1829, 1840, 1843, 1853, 1856, 1859, 1869, 1869, 1877, 1880, 1880, 1881, 1882, 1886, 1889, 1903, 1904, 1906, 1909, 1916, 1919, 1933, 1962, 1970, 1981, 1983, 2004, 2005, 2013, 2018, 2020, 2022, 2028, 2039, 2053, 2057, 2057, 2058, 2063, 2069, 2075, 2077, 2079, 2080, 2081, 2081, 2083, 2089, 2090, 2091, 2093, 2095, 2104, 2107, 2108, 2115, 2118, 2122, 2124, 2132, 2133, 2134, 2138, 2156, 2167, 2175, 2184, 2187, 2188, 2191, 2192, 2209, 2210, 2219, 2220, 2231, 2234, 2235, 2241

ol- (<E.T. obl- <A.T. bōl-) olmak (y.f.)
→ bol-
o.- (āgāh) 48
o.-dı 213, 320, 378, 493, 508, 586, 762, 767, 809, 861, 964, 1010, 1147, 1150, 1164, 1202, 1213, 1224, 1242, 1291, 1313, 1397, 1415, 1478, 1502, 1566, 1636, 1680, 1685, 1713, 1773,

1870, 1904, 1907, 1941, 1954, 1962, 2040, 2056, 2116
o.-dı ('āciz) 150
o.-dı (afdāl) 787, 1248, 1249, 2070, 2222
o.-dı (berī) 100
o.-dı (bid'at) 449
o.-dı (cāyiz) 212, 668, 1052, 1249, 1591, 1676, 2111, 2114
o.-dı (cehl-i farz) 26
o.-dı (farz-ı 'ayn) 30
o.-dı (fāsıd) 961
o.-dı (hedy) 2232
o.-dı (istincā) 450
o.-dı (lāzım) 1066, 1701, 1783
o.-dı (mubāh) 881
o.-dı (müfsid) 943, 944, 945, 947, 951, 957, 958
o.-dı (müvekkel) 99
o.-dı (nīm-müzd) 743
o.-dı (pāk) 349
o.-dı (pūd) 86
o.-dı (reml) 1956
o.-dı (revā) 880
o.-dı (sünnet) 448, 843, 848, 1190, 1192
o.-dı (şart) 31
o.-dı (tar) 86
o.-dı (vācib) 10, 448, 526, 797, 807, 1030, 1621, 1937, 1946, 2034
o.-dı (vücūd) 86
o.-dı (zāhir) 710
o.-duñg (muḥayyer) 1042
o.-ğaç (zāyil) 544
o.-ğan 704, 1009, 1295
o.-ğan ('āciz) 1466
o.-ğan (ḥāyız) 2175
o.-ğan (münkir) 294
o.-ğan (vācib) 1146
o.-ğan bar (ḥarām) 1549
o.-ğanda 1211, 1520
o.-ğanda (ferāgat) 2087, 2130
o.-ğanda (kādir) 1668
o.-ğanda (muḥrim) 2168
o.-ğanda (muḥşir) 2183
o.-ğanda (tāli') 2093
o.-ğanda (taḫf-ı ziyāret) 1838
o.-ğanga 1161
o.-ğanga (ḥāzır) 1197

- o.-ğan ise (bālig) 1142
o.-ğay 212, 226, 872, 950, 992, 1038, 1068, 1294, 1347, 1350, 1399, 1536, 2174, 2178, 2196
o.-ğay ('ādet) 1605
o.-ğay (a'lem) 1050
o.-ğay (atkā) 1050
o.-ğay (hālī) 231
o.-ğay (hedy-i kırān) 2241
o.-ğay (hisāb) 20, 1283
o.-ğay (imām) 1052
o.-ğay (kādir) 1400
o.-ğay (lāzım) 1543, 1695, 1698, 1744, 1788, 1813, 1832, 1910, 1933
o.-ğay (mālik-i nişāb) 1283
o.-ğay (mukır) 9
o.-ğay (müfsid) 953
o.-ğay (şābit) 1495
o.-ğay (sākıt) 1183, 1381, 1462
o.-ğay (şevāb) 20
o.-ğay (tamām) 212, 1052
o.-ğay (ta'zīr) 172
o.-ğay (vācib) 1161, 1465
o.-ğay (yırak) 1038
o.-ğaylar 1168, 1351
o.-ğıl 1984, 1984
o.-ğuça 1335
o.-ğusı (bātı) 1087
o.-ğusıdur 58
o.-mas (sākıt) 1463
o.-sa 317, 319, 323, 335, 357, 369, 399, 404, 423, 445, 486, 510, 523, 726, 727, 748, 814, 928, 934, 938, 954, 1002, 1046, 1046, 1096, 1127, 1137, 1239, 1309, 1336, 1336, 1352, 1383, 1384, 1432, 1447, 1474, 1498, 1503, 1503, 1529, 1559, 1568, 1570, 1577, 1622, 1633, 1691, 1715, 1716, 1785, 1820, 1840, 1846, 1859, 1876, 1893, 1901, 1908, 1912, 1935, 1946, 2174, 2185, 2193, 2208, 2219, 2241
o.-sa ('āciz) 1743
o.-sa (āfākī) 2153
o.-sa (ağır) 641
o.-sa (artuk) 823
o.-sa (bālig) 2229
o.-sa (bātı) 1524, 1782
o.-sa (ber-devām) 2205
o.-sa (ferāg) 2152
o.-sa (ğarāz) 2182
o.-sa (ğāyib) 488, 682
o.-sa (hācet) 2137
o.-sa (havf-ı fevt) 660
o.-sa (hāyiz) 2176
o.-sa (helāk) 1380
o.-sa (ihtilām) 1569
o.-sa (kādir) 1464
o.-sa (kem) 1329
o.-sa (lāzım) 1559, 1894
o.-sa (lāzım bolgan olsa) 2214
o.-sa (muşşir) 2188
o.-sa (muķīm) 633
o.-sa (müfred) 2113
o.-sa (münkir) 117
o.-sa (müstefād) 1371
o.-sa (nāyib) 2237
o.-sa (ötken) 1379
o.-sa (sākıt) 1007
o.-sa (sehv) 933
o.-sa (taķdīr) 33
o.-sa (tav) 1780
o.-sa (tenhā) 2192
o.-sa (terk) 1849, 1933
o.-sa (vācib) 726
o.-sa (vaķı') 878, 1582, 1793, 2181
o.-sa (zāhir) 159, 573, 1524
o.-sa (zākir) 8
o.-sa kirek 595
o.-salar (faķīr) 1411
o.-saᅅg ('āciz) 1551, 2204
o.-saᅅg (münferid) 810
o.-sun 1069, 1546, 1811
o.-sun (mubāh) 649
o.-unᅅg (ham) 750
o.-uptur (hatm) 139
o.-ur 308, 400, 634, 634, 697, 1093, 1284, 1367, 2033
o.-ur (fāsıd) 932
o.-ur (fevt) 2071
o.-ur (haşr) 234
o.-ur (lāzım) 1871, 2148, 2224
o.-ur (sākıt) 2146, 2177
olar (<E.T. ol+lar) → ol, → alar
olarını (<E.T. olar+nı) → ol
olma- (<E.T. ol-ma-) olmamak (y.f.)
o.-ğan (kādir) 1739
o.-ğanda 1251, 1649
o.-ğay 991

o.-ğay (āsān) 252
o.-sa 420, 427, 791, 1768
o.-sa (delālette) 128
o.-sa (müyesser) 1989
o.-sa (şerīk) 804
o.-sa (zāhir) 572
o.-sun 1171
olmak (<E.T.ol-mak) olmak (y.f.)
o.+ (mālik-i nişāb) 1282
o.+dur (olmağdur) 694
o.+ı (olmağı) 1482
o.+ka 333
o.+ka (cünüb) 489
o.+kirek 850
oltur- (<E.T. olur-) oturmak
o. 811, 847, 861
o.-dı 863, 1523
o.-ğil 797, 1913
o.-sa 743
o.-sun 2058, 2059
o.-up 714, 740, 1011, 1012
o.-ur (1) 992, 2236
o.-urda 742
o.-urnı 695
olturğuz- (<oltur-ğuz-) oturtmak
o. 52
olturma- (<oltur-ma-) oturmamak
o. 744
olturmak (<oltur-mak) oturmak
o. 897, 899, 1010, 1089
o.+inğ (olturmağınğ) 744
on (<E.T.on <A.T. ōn) 10, on (sayı sözü)
o. 179, 187, 496, 1043, 1226, 1227, 1323, 1338, 1866
o.+din 497, 1346, 1355
o.+ı 1664
onğ (<E.T.onğ) sağ (taraf); doğru, rast
o. 108, 236, 603, 832, 834, 863, 871, 879, 1061, 2098
o.+ğa 849
o.+nı 861
on bir 11, on bir (sayı sözü)
o. 965
on biş 15, on beş (sayı sözü)
o. 988
o.+din 1346
o.+idür 1613
o.+ige 774

on iki 12, on iki (sayı sözü) → on ikki
o. 967
on ikki 12, on iki (sayı sözü) → on ikki
o. 586, 1215, 1288, 1288
o.+din 307
o.+dür 302
on sikiz 18, on sekiz (sayı sözü)
o. 974, 1778
on sikkizinçi 18., on sekizinici (sıra sayı sözü)
o.+sin 1854
on dört 14, on dört (sayı sözü)
o.+i 1613
onunçı(<E.T.on+^unç+ı) 10., onuncu (sıra sayı sözü)
o. 1048
o.+sını 1833
on üç 13, on üç (sayı sözü)
o. 1613
on yitti 17, on yedi (sayı sözü)
o.+bar 962
orta (<E.T. ortu/ orto) orta
o. 971
o.+sığa 254
ortak (<*orta+ok) ortak
o. 1893
'Osman (<A.ö.i.) III. halife Hz. Osman
O. 168
ot (<A.T. ōt/ hōt) ateş
o. 74, 227, 250, 910
ot(1) (<Uyg.T. ot) ot
o. 73, 361, 1449, 1906
o.+ı 1310
otla- (<ot+la-) otlamak
o.-salar 1311
otlanmak (<ot+la-n-mak) otlanmak
o. 1907
ottuzunçı (<otuz+^unç+ı) 30., otuzuncu (sıra sayı sözü)
o. 1496
otuz (<E.T. otuz) 30, otuz (sayı sözü)
o. 1344, 1480, 1482, 1488
o.+dur 1340
o.+ğa 1340
otuz altı 36, otuz altı (sayı sözü)
o. 322, 1348
oyğak (<E.T. odğa-ğ< odı-) uyanık →
oyğak
o.+irdi 152

oygak uyanık → oyğag
o.+ (bol-) 1924
oygan- (<oyğa-n-) uyanmak
o. 1223

Ö/Ö

öçkü (<E.T. eçkü) keçi
ö. 1168, 1776, 1813, 1827, 2232
ö.+dür 1167
ö.+ning 1339
öl (<A.T.öl:l / hö:l) ıslak, yaş
ö. 630, 630
öl- (<E.T.öl-) ölmek
ö.-gey 230
ö.-günçe 2205
ö.-se 2237
ölgüçi (<öl-gü+çi) ölümlü, ölen
ö.+ge 2229
ölmek (<öl-mek) ölmek
ö.+tin 288
ölmeklik (<öl-mek+lik) ölme
ö. 43
öltür- (<öl-tür-) öldürmek
ö.-di 1895
ö.-se 1866, 1869, 1870, 1900
öltürmek (<öl-tür-mek) öldürmek
ö. 879
ölük (<E.T. öl-^üg) ölü
ö. 233, 334, 2230
ö.+ (namāzı) 660, 1181
ö.+ge (ölügge) 1193
ö.+i (ölügi) 335
ö.+ni (ölügni) 512
ölüksegü (<ölüg+se-gü) ölmüş
ö.+dür 316
ölüm (<öl-^üm) ölüm
ö. 172
Ömer (<A.) II. Halife Hz. Ömer
Ö. 167
ömr (<A.) ömür
ö. 228
ö.+ini 106
ö.+ler 231
ö.+ünğde 1639
öntüç (<A.T. ö:n- "çıkma") borç
ü. 846
ü.+tur (mişl-i öntüç) 2197
öp- (<D.L.T.öp-) öpmek

ö. 2159

öpmak (<öp-mak) öpmek → öpmak
ö.+turur 1563

öpmek (<öp-mek) öpmek → öpmek
ö. 1570, 1633

örgen (TMEN I:46: <O. Mog. örgü'e
<örgüge(n); <E.T. *ör-^üg+e-n) çadır
ö. 1811

örgen (<A.T. hö:r-) (saç için) örük
ö.+i 523

örngen- (<D.L.T. ögren- <A.T. ö:-) öğrenmek
ö. 1811

ö.-se kirek 1976

ö.-dik 1851

ö.-ürge 932

örngenmek (<ögre-n-mek) öğrenmek
ö.+ige (örngenmegige) 783

ö.+kirek 783

ört (<E.T. ört) ateş
ö. 117

ört- (<A.T. hö:r-t) örtmek
ö.-e sin 1993

öşr onda bir, onda bir alınan vergi
ö. 1403, 1446, 1448, 1451

ö.+ide 1624

ö.+in 1324, 1326

ö.+ini 1326, 1447

ö.+ni 1388

ö.+ning 1319

öşrī bir öşür

ö. 1439

ö.+ise 1440

öt- (<Uyg.T. öt-) geçmek

ö.-er 242, 246, 1686, 1692

ö.-erni 1287

ö.-ken 1692

ö.-ken (ol-) 1379

ö.-kenining 1499

ö.-key 250, 250

ö.-se 678, 970, 1687, 1697, 1819,
2187

ö.-se (tuş) 2105

ö.-sün 1968

ö.-üben 976, 1086, 1935

ö.-üben (zühr) 2066

ö.-üp 266, 1855, 2031

öte- (<A.T. ö:te-) ödemek; eda etmek,
yerine getirmek

ö. 359, 660, 666, 688, 820, 1077,

2019, 2071, 2085, 2087
 ö.-r(1) 1062
 ö.- (namāz) 666
 ö.-ben 1208
 ö.-gen 1087
 ö.-gandin 804, 1246, 1261
 ö.-genni 2222
 ö.-gey 2216
 ö.-gey sin (namāz) 1709, 2156
 ö.-gey siz 1257
 ö.-gil 558, 679, 683, 707, 1042,
 1095, 1252, 1263, 2017, 2040, 2089
 ö.-gil (namāz) 657, 2042, 2051
 ö.-gin 687
 ö.-günçe (namāz) 1127
 ö.-nġ (namāz) 684
 ö.-nġiz 1242
 ö.-nġiz (namāz) 1215
 ö.-p 1041, 2045
 ö.-p (namāz) 1165, 1973
 ö.-p turur 1214
 ö.-r 676, 676, 965, 965, 980, 995,
 1488, 2061, 2064
 ö.-r (1) 1063, 1218
 ö.-r (namāz) 2016
 ö.-rde 2209
 ö.-rge 2221
 ö.-r isenġ 1219
 ö.-r sin 1236, 1252
 ö.-se 1695, 2206
 ö.-senġ 1216
 ö.-sün 1251, 2061
 ötemek (<öte-mek) ödemek, yerine getirmek
 ö. 30, 821, 913, 913
 ö.+ni (namāz) 2017
 ötkeril- (<öt-ker-^l-) geçirilmek
 ö.-se 2080
 ötküçi (<öt-kü+çi) geçici, geçme işini yapan
 (kişi)
 ö. 250
 ötme- (<öt-me-) geçmemek
 ö.-nġ 1682
 ötmek (<öt-mek) geçmek
 ö. 1448
 ö.+i (ötmegi) 252, 1138
 ötmeklik (<öt-mek-lik) geçme
 ö. 247
 ötüġ (<E.T. etük <A.T. e:tük) kısa konçlu
 çizme

ö. 611, 616, 1810
 ö.+ke 986
 ö.+ni 624, 627, 1816
 ö.+te 426
 ö.+ünġ (sal-) 1704
 ö.+ünġġa (ötüġünġġa) 615
 ötüġlük (<ötük-lük) çizmeli
 ö. 632, 633
 öy (<E.T. eb) ev → iv
 ö. 108, 1133, 1932, 2002, 2141,
 2159, 2162
 ö.+de 927, 1971
 ö.+din 1696
 ö.+ge 2002, 2152, 2165
 ö.+i 363, 2023, 2165
 ö.+ide irdi 144
 ö.+idin 1971, 1974
 ö.+ige (ka'be öyi) 2043
 ö.+ini 368
 ö.+leri 1696
 ö.+ni 1444, 1998
 ö.+niġ 927
 ö.+ünġde 1042
 ö.+ünġe 1342, 1651
 öz (<E.T. öz <A.T. ö:z) kendi (dönüşlülük
 zamiri)
 ö. 9, 62, 170, 371, 1042, 1372, 1422,
 1653
 ö.+i 64, 789, 1142, 1464
 ö.+idin 1589, 2211
 ö.+iġa 1528
 ö.+ige 1162, 1634, 1966
 ö.+in 1804
 ö.+ini 469, 478
 ö.+iniġ 527
 ö.+lerige 109, 200
 ö.+ni 451, 460, 468, 469, 720, 1471,
 2014
 ö.+ünġ 951, 1088, 1117, 1177, 1178,
 2116, 2239
 ö.+ünġdin 1140, 2236
 ö.+ünġe 1376, 1708
 ö.+ünġni 465, 955
 özge (<öz+ge) başka
 ö. 15, 79, 101, 191, 332, 346, 357,
 365, 367, 498, 510, 696, 763, 793,
 953, 1034, 1041, 1080, 1119, 1158,
 1187, 1249, 1338, 1501, 1506, 1656,
 1753, 1765, 1821, 1831, 1932, 1963

2084, 2244

ö.+de 555, 1471, 1958

ö.+dür 1197

ö.+lerde 1027

ö.+leri 1963

ö.+lerin 378

ö.+ni 95

ö.+niñg 616

özgeçe 1484

ö.+dür 2167

özlük (<öz+lük) kendi vücudu, şahsiyeti

ö.+ke 97

ö.+ünğ (özlügünğ) 2202

ö.+ünğdin (özlügünğdin) 2201

'özü (<A.) özür

'ö. 1465, 1658, 1856

'ö.+ ('özü-i mihmānlık) 1622

'ö.+ (şāhib-i 'özü) 552, 554, 556, 557, 1058

'ö.+ğa (şāhib-i 'özü) 551, 959

'ö.+imes 299

'ö.+ler 1598

'ö.+siz 896

'ö.+ünğ 487

'özsiz (<A. 'özü+ T.+siz) özürsüz

'ö. 658, 738, 933, 1631

P

pād-şāh (<F.) padişah → pād-şeh

p. 1068

p.+ (tā'at-ı pād-şāh) 194

p.+durur 193

pād-şāhī (<F.) bir padişah

p. 196

pād-şeh (<F.) padişah → pād-şāh

p. 993, 1069

p.+dür 192

pāk (<F.) temiz

p. 342, 356, 402, 451, 528

p.+ (bol-) 421, 436, 471, 646

p.+ (eyle-) 463

p.+ (it-) 452, 648

p.+ (kıl-) 455, 858

p.+ (ol-) 349

p.+ (yir-i pāk) 357

p.+durur 327

p.+imes 340, 370

p.+irmes 523

pāklık (<F.pāk+ T.+lik) temizlik

p.+te 309

pat hemen (yansıma kelime)

p. 680, 884, 884, 2037

pāye (<F.) derece

p. 1360

pedīd (<F.) belli, görünen

p. 1489

p.+ (bol-) 660

pelle (<F.) derece

p.+ (pelle-i 'işyān) 240

p.+ (pelle-i tā'at) 239

pençsenbih (<F.penç-şenbih) beşinci gün,

perşembe

p. 1610

penç-pāye (<F.) yengeç

p. 336

per (<F.) çöp

p.+ (per-i kāh: saman çöp) 313

perī (<F.)peri

p. 132, 223, 224

pest (<F.)alçak; hafif, kısık sesle söyleme

p. 920

p.+ (it-) 53, 789

p.+ (oğu-) 786, 788, 835, 1245

peşşe (<F.) sivrisinek

p. 336, 412, 1578, 1898

pey (<F.) ard arka (pey-der-pek: ard arda

anlamında kullanılıyor)

p. 996

peyām (<F.) haber → peygām

p.+ (ilt) 125

peyāmbār (<F.peyām-ber) peygamber

p. 125

p.+dın 2077

p.+ınğ 217

peyāmbārlik (<F.peyām-ber+ T.+lık) pey-

gamberlik

p. 139

peydā (<F.) açık, belli

p.+ (bol-) 2052

p.+dur 691

pey-der-pey (<F.) birbirinin ardı sıra, yavaş

yavaş

p. 605, 1199

peygām (<F.) haber → peyām

p.+ın 126

peymāne (<F.)kadeh

p.+si 228

peyvend (<F.) bağ
p. 16
peyveste (<F.) sürekli
p. 1122, 2031
pīşe (<F.) sanat, meslek
p.+din imes 70
pīşin (<F.) önceki, öğle namazı
p. 676, 678, 968, 1083, 1086
p.+de 788
p.+de (yaz-ı pīşin) 686
p.+dür (namāz-ı pīşin) 963
p.+dür (vaqt-ı namāz-ı pīşin) 674
p.+dür (vaqt-ı pīşin) 1070
piyāde (<F.) yaya
p. 972
pūd (<F.) argaç, dokumada enine atılan
atki
p.+ (ol-) 86
pūye (<F.) koşma, seğirtme
p.+ (ur-) 253
pül (<F.) köprü
p.+din 266

R

rā Arap alfabesinde rı harfinin adı
r. 734
r.+nı 734
Rabbenā ātinā (<A.) 2 Bakara suresinin
201. ayeti
R. 782
rabbenā leke (<A.) rabbenā leke'l-ḥamd)
Rabbimiz sana hamd olsun
r. 839
rabt (<A.) düzen, güven
r. 197
rāh (<F.) yol
r. 217
rāhat (<A.) rahat,
r. 222
rāhile (<A.) yük hayvanı, yük devesi
r. 1671
rahmān (<A.) rahmet sahibi, Allah'ın isimlerinden
r.+dın 89
rahmat (<A.) koruma, bağışlama
r.+ (ferište-i rahmat) 110
r.+ığa 5
rāh-nümāy (<F.) yol gösteren
r.+ (bol-) 10

raht (<F.) at koşum takımı
r. 1366
rāki' (<A.) namazda rüku eden, ellerini
dizlerine dayayarak eğilen
r.+durur 94
rākib (<A.) binen
r. 145
ramazān (<A.) hicri kameri takvimde
dokuzuncu ay, oruç ayı
r. 30, 983, 1096, 1096, 1201, 1206,
1479, 1490, 1498, 1508, 1535, 1539,
1549, 1600, 1624
r.+ (rūze-i ramazān) 1537
r.+nıng 1623
rāst (<A.) uygunluk; doğru
r. 127, 463, 464, 610, 862, 1993
r.+ (eyle-) 109
ravza (<A.) bahçe, cennet
r.+da 220
rāz (<F.) sır
r. 213, 400, 926, 1067, 1262
r.+ı (maḥrem-i rāz) 14
rāzı (<A.) kabul eden
r. 1194
r.+ (bol-) 1056
receb (<A.) hicri kameri takvimin 7. ayı
r. 1615
ref' (<A.) kaldırma
r.+ (ref'-i maḥsūl) 1468
reftār (<F.) gidiş, yürüyüş
r.+ı 971
reh-ber (<F.) kılavuz
r. 127
r.+ing 217
rek'at (<A.) namazda bir ayakta duruş, bir
eğilme ve iki yere kapanmadan ibaret
hareket, bölüm
r. 775, 819, 821, 868, 979, 995,
1076, 1078, 1095, 1202, 1204, 1211,
1213, 1216, 1219, 1227, 1230, 1245,
1265, 1709, 1710, 1971, 2016, 2037,
2040, 2156
r.+ (rek'at-ı farz) 962
r.+bar 967
r.+ı (kıl-) 696
r.+ka 796
r.+nı 1711
r.+ta 746, 778, 781, 869, 891, 1110
1205, 1217, 1220, 1232, 1266

r.+ta (tamām-ı rek'at) 747
r.+tın 1107
r.+turur 1257
remel (<A.) Erkeklerin hac esnasında tavaf-
ta kısa adımlarla koşarak ve omuzları
silkerek çabuk yürümeleridir. →
reml
r.+ (kıl-) 1958
r.+ni (edā kıl) 2170
reml (<A.) Erkeklerin hac esnasında tavaf-
ta kısa adımlarla koşarak ve omuzları
silkerek çabuk yürümeleridir. → re-
mel
r. 1761, 1949
r.+ (kıl-) 2111, 2124, 2125, 2155
r.+ (ol-) 1956
remy (<A.) atma
r. 2146, 2148
r.+ (it-) 2148
r.+ (remy-i cimār) 2142, 2144, 2149
r.+idin 2146
renc (<F.) eziyet, sıkıntı
r. 226, 264
r.+ (çik-) 2245
r.+in 2247
reng (<F.) renk
r. 401, 498, 913, 1529, 1984
r.+i 546
renklik (<F.reng+ T.+lik) renkli
r. 1529
resūl (<A.) elçi, peygamber
r. 144, 180, 2254
r.+ (āl-i resūl) 188
r.+ğa 1189, 2075
r.+ka 2013
re'sū'l-māl (<A.) ana mal, sermaye
r. 1654
revā (<F.) yakışır, uygun
r. 693, 1039, 1510, 1926
r.+ (bil) 618
r.+ (bol-) 701, 1020, 1115
r.+ (kör-) 744
r.+ (ol-) 880
r.+bar 711, 1392, 1584, 2186, 2199,
2242
r.+dur 373, 712, 1040, 1063, 1170
r.+durur 693, 1166
r.+îmes 1057
r.+imestür 1000
r.+irmes 124
r.+yok 1904

revācī (<A.) kıymetli, değerli
r.+dür 1439
revān (<F.) akan, akar
r. 312, 423
r.+ (bol-) 334, 341, 345
r.+ (kıl-) 516
revnağ (<A.) parlaklık
r.+tur 204
revzen (<F.) pencere
r. 219, 226
riṭl (<A.) bir litre kadar olan sıvı ölçüsü
birimi
r. 1150, 1150, 1152
rızā (<A.) hoşnutluk, memnuniyet
r.+ (kıl-) 1967
r.+sı 90
rızq (<A.) Allah'ın bahsettiği nimet,
yiyecek
r. 106
ri'āyet (<A.) uyma, sayma
r. 386, 791
r.+ (kıl-) 1018, 2008
r.+ (ri'āyet-i tertīb) 592, 771, 1997
ric'at geri dönüş
r.+ (eyle-) 2152
ridā (<A.ridā') belden yukarı örtülen örtü
r. 1993
rivāyet (<A.) anlatılan haber veya söz;
söylenti
r.+ (eyle-) 1264
r.+ler 1210
r.+tin 2044
rub' (<A.)dörtte bir
r. 1324, 1326, 1326
r.+ı 1319
r.+ıça 580, 1819
r.+ıdın 382, 395, 399, 954, 1839,
1862
r.+nı 956
ruḥṣat (<A.) izin
r. 1292
rūz (<F.) gün
r.+ (rūz-ı āhır) 41
r.+ (rūz-ı meydān) 1470
rūze (<F. rūz+e) oruç
r. 468, 506, 984, 985, 1470, 1477,
1480, 1500, 1501, 1506, 1509, 1521,
1534, 1535, 1536, 1537, 1544, 1551,
1557, 1564, 1616, 1620, 1626, 1739,

1747
 r.+ (ifsād-ı rûze) 1603
 r.+ (iftâr-ı rûze) 1520
 r.+ (müfsid-i rûze) 1531
 r.+ (rûze-i nafl) 1497, 1620
 r.+ (rûze-i ramazan) 1537
 r.+ (tut-) 1488, 1491, 1492, 1511, 1566, 1592, 1594, 1746, 1883
 r.+ (tutar bol-) 1762
 r.+ (yi-) 1555, 1582, 1584, 1585, 1589, 1590, 1591, 1593, 1595, 1741
 r.+bardur 1626
 r.+de 1570, 1579
 r.+ğa 1539
 r.+ler 1504
 r.+ni (tut-) 1601, 1740, 1745
 r.+niñ 1472, 1507, 1509
 r.+si 30, 1600
 r.+si ('arafe) 1606
 r.+sidin 1488
 r.+sidür 1479
 r.+siğa 983
 r.+sin 985
 r.+sini 507
 rûze-dâr (<F.) oruç tutan
 r. 469
 rûkn (<A.) bir şeyin en sağlam ve kuvvetli tarafı
 r. 304, 763, 1012, 1641, 1917, 1918, 1919, 1927
 r.+ (rûkn-i nâ-tamâm) 900
 r.+de 946
 r.+din 2195
 r.+i 1720
 r.+ise 2196
 r.+lerde 769, 921
 r.+lerge 838
 r.+ni 818
 rûkû' (<A.) namazda kıraattan sonra bacaklar dik durumda elleri diz kapakların üzerine koyarak eğilmek
 r. 749, 757, 798, 815, 841, 841, 842, 843, 874, 880, 885, 1011, 1013, 1098, 1105, 1109
 r.+ (it-) 806
 r.+ (kıl-) 770, 867
 r.+da 893
 r.+da (maḥall-i rûkû') 854
 r.+dın 837

S/Ş/Ş

sa' (<A.) bir dirhemlik tahıl ölçüğü
 s. 1146, 1148, 1149, 1552, 1553, 1868
 s.+dın 1884, 1886
 s.+nı 1153
 sa'âdat (<A.) mutluluk, kutluluk
 s.+ın 236
 s.+tur 284
 sa'âdatlık (<A.sa'âdat+ T.lık) Allah'ın yardımına ulaşacak
 s. 186
 sā'at (<A.) saat, zaman
 s. 239, 699, 1923, 2137
 sā'atī (<A.) bir saat
 s. 1631, 1925, 1936
 şâbit (<A.) kesin, kanıtlanmış
 ş. 1481
 ş.+ (bol-) 1495
 ş.+ (ol-) 1495
 şabr (<A.) sabır
 ş.+ (it-) 2175
 şâcid (<A.) secde eden, alnını yere koyan
 s. 94
 s.+ (bol-) 184
 saç (<E.T. saç) saç
 s. 1821
 s.+ (sal-) 1707, 1864
 s.+ (taḫşir it-) 1950
 s.+ını 522
 s.+nı (sal-) 2120
 s.+niñ 1951
 saç- (<E.T. saç- <A.T. sâş-) saçmak, dağıtmak
 s.-kay 522
 şadaka (<A.) sadaka, farzolmadığı halde Allah rızası için ihtiyaç sahiplerine yapılan yardım → şadka
 ş. 1180, 1891
 ş.+ (şadaka-i fitr) 1120
 ş.+sı 1131
 şadaka'l-lâh (<A.) Allah'ı (büyüklüğünü) tasdik ederim.
 ş. 923
 şādık (<A.) gerçek
 ş.+ (şubḥ-ı şādık: tan ağartısı) 671
 ş.+ça (şubḥ-ı şādık) 682
 şadka (<A.) sadaka, farzolmadığı halde Allah rızası için ihtiyaç sahiplerine yapılan yardım → şadaka

ş. 1144, 1178, 1860, 1863, 1868, 1870, 1871, 1889, 1892
 ş.+ (bir-) 1156
 ş.+ (eyle-) 1906
 ş.+ (kıl-) 1869, 1885, 2235, 2236, 2243, 2244
 ş.+ (şadka-i fiṭr) 1130, 1140, 1157, 1159, 1161, 2200
 ş.+da 1158
 ş.+nı 1141
 ş.+sını 1139
şadr (<A.) her şeyin en başı
 ş.+ (şadr tavfı: Bayram günleri şeytan taşlama bittikten sonra, Mina'dan Mekke'ye inildiğinde yapılan tavaf-tır.) 2177
 ş.+ (tavāf-ı şadr) 1946, 2153
 ş.+ (tavf-ı şadr) 1948
şaf (<A. şaft) sıra
 ş. 1195, 1195
 ş.+ıngız 1060
şāf (<A.) kurnazlık bilmeyen; saf, ber-rak, açık
 ş. 1484
 ş.+ (bol-) 1487
Şafā (<A.) Mekke'de küçük bir tepenin adı ki burası ile Merve tepesi arasın-da hacılar sa'y ederler.
 Ş. 1721, 1757, 1937, 1940, 1960, 2022, 2034
 Ş.+da 2032
 Ş.+dın 1938
 Ş.+ıng 2023
şafha (<A.) sayfa
 ş.+lardadır 102
sağ- (<D.L.T. sağ-) sağlamak
 s. 474
sağınma- (<A.T. sâ-) düşünmemek, sanmamak
 s. 97, 678
 s.-ğil 146
şagır (<A.) küçük
 ş. 732
şāhib (<A.) sahip
 ş.+ (şāhib-i 'özü) 551, 552, 554, 556, 557, 959, 1058
 ş.+ (şāhib-i şūr) 232
 ş.+ (şāhib-i tertīb) 997
şahih (<A.) kusursuz; doğru
 ş.+bar 1158

saḥla- (<D.L.T. saḥ+la-) saklamak
 s.-saḥ 1179
saḥūr (<A.) sahur (yemeği)
 s. 668
sā'ī (<A.) çalışan, say eden
 s.+ (sā'ī-yi vaṭy) 1789
sāk (<A.) baldır
 s.+ (mişl-i sāk) 1799
 s.+ıngga 626
sakal (<Uyg.T. sakal) sakal → sakḳal
 s. 573, 591, 1821, 1862
 s.+ınga 598
sakar (<A.) cehennem
 s. 226
sākıt (<A.) hükümsüz kalmış, geçerliliğini yitirmiş
 s.+ (kör-) 1382
 s.+ (ol-) 1007, 1183, 1381, 1462, 1463, 2146, 2177
sākin (<A.) (bir yerde) oturan
 s. 1688
 s.+ (sākin-i beyt) 352
 s.+ (sākin-i mekke) 703
sākit (<A.) sessiz
 s. 793
sakḳal sakal → sakal
 s. 572
sal- (<Uyg.T. sal-) salmak, çıkarmak, bırakmak, vermek v.b (y.f.)
 s. 1994
 s.- (kulak) 484, 1182
 s.- (şulḥ) 285
 s.-ay 1470
 s.-dıng (köz) 1376
 s.-ğay sin 1302
 s.-ğıl (saç) 1707
 s.-ğıl (ton u destār u ötü) 1704
 s.-ıngız (kulak) 289
 s.-ıp 600, 1108, 1993, 2233
 s.-ıp (baş) 900
 s.-sa (saç u tırnak) 1865
 s.-sa 1529
 s.-sa (kulak) 1828
 s.-sun 1466
şalāt (<A.) namaz; dua; Hz. Muhammed'e, sahabelerine, ailesine rahmet, ve e-senlik dilemek, saygı göstermek, sa-lavat getirmek → şalavāt
 ş. 29, 812, 996, 1084, 1084, 1185,

- 1193, 1213, 2063, 2083
ş.+ (eyle-) 1270
ş.+dur 2201
ş.+ta 766
ş.+turur 721
- şalavāt → şalāt
ş. 606, 812, 848, 939, 1189, 2013
ş.+ (di-) 2075
ş.+ (oku-) 809
- salğuçı (<sal-ğu+çı) bırakan
s.+ (saç) 2120
- şālih (<A.) dinin emrettiği şeylere uygun
harekette bulunan; iyi iş sahibi
ş. 1464
ş.+ (bol-) 184
- salmak (<sal-mak) vermek (y.f.)
s.+dur (sunı) 514, 906
- saltanat (<A.) saltanat, hükümdarlık
s. 201, 202
- samt (<A.) susma, suskunluk
s. 1567
- san (<E.T. san < A.T. sā-) sayı
s. 1342, 1349, 1352
s.+ı 7
- sanğ (<D.L.T. sanğ) kuş pisliği
s.+ı 419
s.+ını 420
- sanğa (<E.T. sanğa < sen+ge) → sin
- sana- (<Uyg.T. san+a- <A.T.sā-) saymak
s. 494, 506, 1662
s.-ğil 1138, 1719, 1921
s.-miş 309
s.-p 762, 1373, 1617
- sanamak (<sana-mak) saymak
s.+ka 1363
- sanamaklık (<sana-mak+lık) sayma
s. 884
- şarf (<A.) harcama, masraf etme
ş. 1432
ş.+ (eyle-) 370
ş.+ (it-) 371, 372
- sarı (<*sar-ı) -e doğru, - tarafa (çekim
edatı)
s. 127, 185, 219, 264, 669, 715, 715,
863, 953, 1016, 1019, 1638, 1875,
1982, 2002, 2027, 2031, 2099, 2145,
2165
s.+ (kıble sarı imesni) 708
s.+dın 1999
- s.+ğa 221, 226, 226, 612, 710, 1940,
2024, 2048, 2097, 2098, 2130, 2150
s.+ğa bar 1938
- sarığ (<A.T.sarığ) sarı → sarık
s.+ (sarığ su) 542
- sarık sarı → sarığ
s. 553, 685
s.+dur 493
s.+ıdın (sarığdın) 688
- sat- (<Uyg.T.sat-) satmak
s.-arğa 1376
- saṭḥ (<A.) yüzey
s.+ığa 667
- satık-sevdā satın alma isteği (?)
s. 1877
- şavm (<A.) oruç
ş. 1475, 1478, 1503, 1524, 1556,
1561, 1601, 1607, 1614, 2201
ş.+ (müfsid-i şavm) 1582
ş.+ (niyyet-i şavm) 1511, 1603
ş.+ (şavm-ı nevrüz) 1605
ş.+da 1503, 1580, 1636
ş.+dur 1541
ş.+ı 1497, 1508, 1609, 1619
ş.+ı (ay şavmı) 1608, 1611
ş.+ı (hafta şavmı) 1608
ş.+ı (müstaḥab şavmı) 1608
ş.+nı 1607
ş.+nınğ 1512
ş.+unğa 1527, 1568
- şavmlık (<A. şavm+ T. lik) av avlama
ş. 1904
- savu- (<Uyg.T. soğı-) soğumak
s.-maydur idi 153
- sa'y (<A.) çalışma, gayret; (hac için)
Kâbe'nin doğu tarafında bulunan Sa-
fa ve Merve adlı iki tepe arasında Sa-
fa'dan başlamak üzere 7 defa gidip
gelmek.
s. 1732, 1834, 1949, 1959, 2022,
2041
s.+ (eyle-) 2036
s.+ (it-) 1721, 2029
s.+ (kıl-) 22, 141, 1733, 1757, 1937,
1959, 2035, 2124, 2125, 2155, 2170
s.+ğa 2021
s.+kirek 783
s.+lar 783
s.+lar (körgüz-) 496

s.+nı 1761, 1938, 1960
s.+nı (kıl-) 1939, 2179
şayd (<A.) av
ş. 1874, 1875, 1876, 1895, 1896,
1902, 1905
ş.+ (it-) 1875
ş.+ (şayd-ı Harem) 1903
ş.+durur 2122
ş.+ka 1903
ş.+nı 1877, 1888, 1890
ş.+nınğ 1886
ş.+ta 1893
sāye (<A.) gölge
s. 1913
s.+lerninğ 675
s.+sin 677
sayı (<E.T. sayu <A.T.sā-) her, kadar
s. 2246
sāyil (<A. sā'il) soran, sorucu; akan, akar
s. 111, 557, 799
s.+ (çarh-ı sāyil: akıntısı olan) 509,
560
şāyim (<A.) oruçlu
ş. 1548
ş.+ (bol-) 1885
şāyime (<A.) oruç tutan kadın
ş. 1310, 1362, 1374
sāyir (<A.sā'ir) diğer, başka
s. 199
sayla- (<say-'l-a-) sayılmak
s.-ğanga 528
sebeb (<A.) sebep
s. 1641
s.+ (vakt-ı sebeb) 762
sebebī (<A.) bir sebep
s. 1643
şebt (<A.) yazma
ş.+ (it-) 107
secde (<A.) namazda alınla birlikte burnu
yere koyma
s. 357, 693, 754, 754, 795, 800, 802,
815, 823, 843, 846, 847, 1013, 1232
s.+ (eyle-) 758, 857
s.+ (kıl-) 755, 805, 855, 875
s.+ (mücib-i secde) 822
s.+ (secde-i sehv: yanılma secdesi)
807, 808, 813, 815, 816, 822, 825
s.+ (secde-i tilāvet: secde ayeti okun-
duktan sonra yapılan secde) 800

s.+de 844, 947
s.+dür 817
s.+dür (āyet-i secde: Kur'an'ın A'raf,
Ra'd, Nahl, İsrā, Meryem, Hacc,
Furkan, Neml, Secde, Sad, Fussilet,
Necm, İnşikak ve Alak surelerinde
yer alan 14 ayate denir.) 920
s.+ni 804, 806, 811
s.+ni ('amel-i secde) 756
s.+ni (kıl-) 806, 856
s.+ni (kiltür-) 811
secde-geh (<A.secde+ F. geh) namaz kılı-
nan yer
s.+din 893
s.+ge 874
secdeī (<A.) bir secde
s.+ (kiltür-) 801
sefer (<A.) sefer
s. 970
s.+ (it-) 976
s.+ (kıl-) 632
s.+ğa 1974
s.+ni 1966
seferāne (<A.sefer+ F-āne) yolculuktaki
gibi
s. 977
seferī (<A.) yolculuk halinde bulunan
s. 987
seher (<A.) tan ağartısından önceki vakit
s. 1523
sehl (<A.) kolay
s.+durur 23
sehv (<A.) yanılma; yanlış
s. 130, 823, 824
s.+ (kıl-) 825
s.+ (ol-) 933
s.+ (secde-i sehv) 807, 808, 813, 815,
816, 822, 825
s.+ini 826
selām (<A.) selāmet, esenlik, kurtuluş v.b.
anlamlardaki terim, esselāmü
aleyküm ekindeki dua cümleleri.
s. 809, 938, 1989
s.+ (di-) 1191
s.+ (eyle-) 810, 849, 1204
s.+ (it-) 900
s.+ (kıl-) 870, 1111
s.+ (lafz-i selām) 773
selef (<A.) sahabe

s. 65
selīm (<A.) eksiksiz
s.+ni 1889
sem' (<A.) işitme, Allah'ın sıfatlarından
s.+ (vaşf-ı sem') 79
şemere (<A.)
ş. 1443
semi' allāh Allah duaları işitendir.
s. 839
şenā (<A. şenā') övgü
ş. 1
ş.+ (oķu-) 833, 1100, 1108
ş.+ni 1188
seng-poşt (<F.) kaplumbağa
s. 1901
ser-be-ser (<F.) baştan başa
s. 73
ser-efrāz (<F.) üstün olan
s.+ı 14
ser-keş (<F.) dik başlı, baş kaldıran
s. 199
ser-ver (<F.) başta bulunan, başkan
s. 737, 1015, 1186
setr (<A.) örtme, gizleme
s. 379
s.+ (setr-i 'avrat) 374
se tūde (<F.) yığının üçü
s. 1455
şevāb (<A.) hayırlı bir işe karşılık Allah
tarafından verilen ödül, sevap
ş.+ (ol-) 20
ş.+ (tap-) 2258
ş.+ı 1037
ş.+imestür 371
sevād (<A.) kara (der kenar: karay)
s.+ıdın 976
sevāyım (<A.sevā'im) kurbanlık çift toy-
naklı hayvanlar
s. 1314, 1332
s.+dın 1359
seyelān (<A.)akma
s. 553
seyr (<A.) hareket
s.+i 973
sibā' (<A.) yırtıcı hayvanlar
s.+ (sibā'-ı tuyūr) 352
sıbkat (<A.) imamdan önce ruku ve sacedeye
varmak ve ondan önce doğrulmak
s. 921

sıçkan (D.L.T.sıçgan) sıçan
s. 1898
s.+ (mişl-i sıçkan) 353
şifat (<A.) vasıf, sıfat
ş. 62, 63, 72, 698, 1410
ş.+ı 83, 83, 123, 124
ş.+ları 65
ş.+larıdın 69
şifāt (<A.) vasıflar
ş. 1193
ş.+ı 61, 67, 68
sığıştur- (<Uyg.T.sıg-'ş-tur-) sığdırmak
s.-sam 18
s.-sarıg 134
şıhhat (<A.) sağlık; doğruluk
ş. 1649, 1649
ş.+tur 717
ş.+tur (şarḫ-ı şihhat) 1092
sık- (<Uyg.T.sık-) sıkmak
s. 429
s.-a almas 430
s.-ardın 438
s.-kanda 405
s.-ka sin 429
s.-kay 225
sıkıl- (<sık-'l-) (nesne için) sıkılmak
s.-urnı 429
sıkmağ (<sık-mağ) sıkmak
s.+ni 429
sın- E.T. sın-<A.T. sī-n-) (abdest için)
bozulmak
s.-ardın 565
s.-ardındur 623
s.-arı 549
s.-dı 1521
s.-ğay (teyemmüm) 662
s.-mas (tahārat) 565
s.-sa 611
sınçalağ parmak ucu
s.+ıngdın 599
sındurmak (<sın-dur-mağ) çıtlatmak; boz-
mak
s.+ (barmağ) 912
s.+ (vuzū) 957
sınıf (<A.)sınıf
ş. 1679
şiyām (<A.) oruç
ş.+irür 1858
sifāl (<F.) çanak, çömlek

s. 435
sigri- (<A.T.se:kri-) sıçramak
s. 474
sikiz (<E.T.sekiz) 8, sekiz (sayı sözü) →
şikkiz
s. 1227
sikkiz 8, sekiz (sayı sözü) → sikiz
s. 269, 1214, 1394
sikkizinçi (<sekiz+¹nç+i) 8., sekizinci (sıra
sayı ismi)
s. 1398, 2047
sin (<E.T. sen) sen (II. T.Ş.Z.)
s. 146, 171, 285, 318, 485, 494, 517,
518, 615, 615, 621, 635, 644, 655,
677, 678, 689, 695, 696, 715, 775,
792, 806, 811, 848, 854, 857, 877,
894, 916, 926, 940, 945, 955, 1013,
1019, 1022, 1037, 1118, 1124, 1139,
1159, 1160, 1179, 1182, 1186, 1187,
1192, 1193, 1201, 1206, 1209, 1218,
1221, 1233, 1239, 1240, 1245, 1247,
1270, 1271, 1273, 1285, 1289, 1322,
1374, 1385, 1405, 1417, 1434, 1436,
1451, 1457, 1460, 1506, 1510, 1544,
1561, 1598, 1599, 1616, 1657, 1660,
1664, 1712, 1720, 1737, 1769, 1793,
1824, 1845, 1857, 1889, 1907, 1925,
1926, 1938, 1956, 1986, 1990, 1990,
1998, 2003, 2005, 2008, 2012, 2015,
2023, 2032, 2042, 2044, 2056, 2070,
2090, 2092, 2116, 2116, 2123, 2142,
2155, 2156, 2200, 2239
sarınga 20, 366, 366, 418, 518, 532, 539, 602,
691, 705, 722, 725, 777, 813, 819,
820, 821, 860, 861, 1010, 1038,
1040, 1110, 1117, 1123, 1131, 1141,
1222, 1228, 1237, 1280, 1297, 1365,
1384, 1389, 1405, 1429, 1458, 1496,
1516, 1538, 1547, 1553, 1569, 1582,
1645, 1649, 1649, 1651, 1652, 1662,
1665, 1673, 1681, 1705, 1734, 1753,
1770, 1794, 1802, 1807, 1813, 1817,
1873, 1902, 1939, 2021, 2108, 2159
sinde 617, 1148, 1327, 1334, 1553
sindin 635, 640, 1038
sini 1361
siniğ 22, 626, 709, 1147, 1427,
2206, 2237
sirāyeti (<A.) bulaşma

s. 405
sirayetlik (<A.sirāyet+ T.+lık) bulaşma
s. 406
siv- (<E.T. seb-) sevmek
s.-gen 280
s.-genini 280
sivā (<A.) -dAn başka
s. 54
siy- (<si-) küçük abdestini yapmak, işe-
mek
s.-sün 476, 530
siz (<E.T. siz < si+z) siz (II.Ç.Ş.Z.)
s. 113, 751, 918, 1059, 1244, 1424
sizge 750, 898, 1479, 1965
şohbet (<A.) sohbet
ş.+idür 283
sol (<E.T. sol <A.T. söl) sol (taraf)
s. 108, 237, 463, 475, 601, 609, 861,
879, 1998, 2098
s.+da 464
s.+ğa 849
s.+nı 832
s.+nınğ 832
song (<E.T. song) son, sonra → songra
s. 630, 708, 834, 1093, 1188, 1188,
1216, 1355, 1425, 1428, 1709, 2139,
2181, 2181
s.+ğı 429, 760, 1195, 1266, 1852
s.+ğıda 1231, 1233
s.+ıda 669, 1124, 1710
s.+kı 1114, 1125, 1624, 1719, 1750
s.+kıda 868
songra (<song+ra) sonra → song
s. 305, 467, 490, 683, 821, 833, 995,
1100, 1107, 1112, 1199, 1203, 1203,
1228, 1738, 1747, 1765, 1785, 2115,
2117, 2154, 2176
s.+ğı 2141
sor- (<E.T. sor- <A.T *sōr(a)-) sormak
s. 705, 844, 1609
s.-ğan 312
s.-ğay 437
s.-sa 114, 958, 1866
sordur- (<sor-dur-) sordurmak
s.-ur 215
sori (<sor-ı) soru
s. 418
soruççı (<sor-uk+ççı) soru soran
s. 216

sög- (<A.T.sö:k-) küfretmek
s.-er 170

söggüçi (<sög-gü+çi) küfreden
s. 171

söz (<Uyg.T. söz) söz, açıklama; kural
s. 86, 277, 442, 541, 572, 645, 703,
937, 988, 1033, 1033, 1251, 1315,
1344, 1384, 1474, 1668, 1733, 1901,
1938, 1998, 2096, 2179, 2193
s.+ (ayt-) 610
s.+ (aytmak) 1996
s.+dür 1323, 1340
s.+ge 1079, 2068
s.+i 573
s.+i (sözi tüz) 1322
s.+idür 702
s.+idin 1589
s.+ige 727, 1472, 1547, 1634
s.+ige (bak-) 590
s.+in 291, 1279, 1804
s.+ini 478, 1275, 1491
s.+ler 328
s.+lerini 1824
s.+ni 151, 297, 467, 840, 982, 1009,
1022, 1270, 1280, 1328, 1471, 1479,
1677, 2138
s.+ning 1279
s.+üme 1236
s.+ümge 1679
s.+ümni 446
s.+ünğ 1058

su (<E.T. sub <A.T. sūb) su
s. 73, 283, 313, 317, 322, 325, 331,
335, 337, 338, 338, 339, 341, 342,
343, 343, 343, 344, 345, 346, 422,
423, 431, 431, 434, 435, 471, 493,
515, 520, 522, 525, 526, 553, 573,
583, 593, 604, 630, 635, 639, 640,
658, 660, 1432, 1440, 1447, 1534,
1573
s.+ (ağızğa su al-) 587, 588, 596
s.+ (açar) 320
s.+ (açar su) 338, 346
s.+ (burnunğa su al-) 597
s.+ (sarığ su) 542
s.+ (tam-) 405
s.+da 266, 314, 334, 335, 335, 439,
973
s.+da (açar su) 315, 316, 439

s.+dın 311, 340, 1439
s.+dur 656
s.+durur 307, 312
s.+ğa 266, 490, 535, 634, 642, 662,
1564
s.+ise 323
s.+lar 324, 433
s.+largā 332
s.+nı 314, 326, 330, 514, 514, 515,
516, 533, 600, 607, 609, 958, 1450,
1661, 2158
s.+nı (ağız sunı) 1575
s.+ning 311, 317, 318, 319, 641,
1438
s.+yı 340, 347, 605
s.+yı (ağız suyu) 1529
s.+yı (ağız suyu) 1576
s.+yın 905
s.+yını 342, 348
s.+yını (ağız suyu) 1530

su'adā (<A.) kutlu, uğurlu kimseler
s.+ning 236

su'āl (<A.) soru
s.+ (bol-) 241

sub' (<A.) avlanan ve sevilen hayvan
s. 1735

şubh (<A.) sabah
ş. 668, 672, 968
ş.+ (şubh-ı 'ıyd) 1935, 2093
ş.+ (şubh-ı şādık) 671, 682
ş.+ (vakt-ı şubh) 666
ş.+dın 1476
ş.+ı 2052
ş.+ıdın 1166
ş.+ıdur 1929
ş.+nı 671

subh (<A.) tesbih, Allah'ın eksik sıfatlarından
tenzih etme
ş.+ (şubh-i ism: sübhanallah deme)
1235

subuğ (<A.subu') yedide bir
s. 582, 584
s.+dur 428

sūd (<F.) kâr, kazanç; fayda
s. 1373, 1374, 1375
s.+ (kıl-) 663, 1376

şulh (<A.) barış
ş.+ (sal-) 285

sultān (<A.) sultan

s.+dın 1047
şūr (<A.) boynuzdan yapılmış büyük boru, Hz. İsrail'in Kıyamet'te üfleyeceği boru
 ş. 105, 229, 232
 ş.+ (şāhib-i şūr) 232
sūr (<A.) artık (yiyecek, içecek için)
 s.+ (sūr-ı bağı) 351
 s.+ı 349, 352, 354
 s.+ını 350
sūra (<A.) Kur'andaki 114 bölümden her biri
 s. 881, 890
 s.+da 892
 s.+dur 887
 s.+ğa 777
 s.+ise 889
 s.+lar 888, 889
 s.+nı 778
 s.+nınğ 779
 s.+sın 1217, 1233
şūrat resim; tarz, biçim
 ş. 927, 928, 1197
 ş.+lar 929
 ş.+ta 234
şuver (<A.) görünüşler, suretler
 s. 109, 1237
şübūfī (<A.) gerçekleşmiş, filî
 ş. 65
sücūd (<A.) secde etme, yere kapanma
 s. 1011
 s.+ta 770, 867
sükūt (<A.) sesizlik
 s. 792
sülegey ağızdan akan salya
 s. 418
şūls (<A.) üçte bir
 s. 690
 s.+i 691, 1175
 s.+idin 2217
 s.+in 2223
 s.+ini 1178, 1178, 1179, 2243
 s.+ni 2220
sūnbūl (<F.) sūmbūl
 s. 1796
sūngēk (<Orh.T. sūngūk) kemik → sūngēng
 s. 454, 575
sūngēng kemik → sūngēk
 s.+lerin 225

sūnen (<A.) sūnnetler
 s. 1083, 2087
sūnnet (<A.) farz ibadetler dışında Hz. Muhammed'in yapmayı alışkanlık haline getirdiği ibadetler
 s. 518, 586, 591, 692, 718, 726, 726, 753, 778, 827, 967, 1017, 1035, 1202, 1213, 1224, 1242, 1255, 1953, 1954, 1962, 2051, 2056, 2116
 s.+ (ol-) 448, 843, 848, 1190, 1192
 s.+ (sūnnet-i cum'ālik) 1078
 s.+ (sūnnet-i hac) 1956
 s.+ (sūnnet-i mü'ekkede) 1625, 1717
 s.+ide 744
 s.+imes 1760
 s.+imestūr 1202
 s.+in 1964
 s.+ini 1276
 s.+irmes (hāric-i sūnnet) 1081
 s.+ler 300, 585, 1642
 s.+lerini 459, 981
 s.+ler irdi 601
 s.+ni 1078
 s.+ni (terk-i sūnnet) 883
 s.+te 742, 747
 s.+tür 510, 594, 847, 1092, 1624, 1627, 1959
 s.+tür (hīlāf-ı sūnnet) 1750
sūnnī (<A.) sūnnet ehlinden olan kimse
 s. 292
sūr- (<E.T. sūr- <A.T. sūr-) sürmek; takip etmek, devam etmek (y.f.)
 s. 594
 s.-erge (dem sūr-: üflemek) 232
 s.-gen (dem) 105
 s.-gey (dem) 229
 s.-gil 38, 515, 1988, 2233
 s.-sūn (iş) 1765
 s.-sūn (ustura) 2120
 s.-ūng 174
 s.-üp 2160
sūr'at (<A.) hız
 s.+ (it-) 2005
 s.+ (kıl-) 2028
sūrme (<sūr-me) sūrme, göze çekilen boya
 s. 643
 s.+ (tart-) 1581
sūrme- (sūr-me-)sürmemek
 s. 369

sürmek (<sür-mek) sürmek
s. 47, 534

sürmeklik (<sür-mek+lik) sürme
s. 652

sürt- (<sür-t-) sürtmek
s. 465, 654
s.-kil 651

süst (<F.) gevşek
s. 468

süt (<Uyg.T. süt <A.T. sü:t) süt
s. 418
s.+ (bir-) 1588

Ş

şa'bân (<A.) hicrî kamerî ayların sekizincisi
ş. 1482, 1615

şādurvān (<F.) şadırvan, musluklu su
haznesi
ş. 2001

şafak (<A.) gün doğumundan önceki alaca
karanlık
ş. 681, 681, 682

Şāfi'î-yi Pervān (ö.i.) Pervan'lı Şāfiî Sünnet
ehlinin salik buldukları dört mez-
hepten birinin imamı.
Ş.+ dur 206

şāhsız (<F.şāh+ T.+sız) şahsız
ş. 1170

şā'irlik (<A.şā'ir+ T.+lık) şairlik
ş. 1277, 2250

şakāvat (<A.) bedbahtlık, ebedî kurtuluşa
erdirecek ilahî yardımlardan mahrum
bulunma
ş.+ığa 183

Şām (<ö.i.) Şam şehri
Ş.+ (ehl-i şām) 1683

şām (<F.) akşam
ş. 723, 784, 914, 964, 968, 1241,
2050, 2082
ş.+ (namāz-ı şām) 680
ş.+nı (1) 2088

şark (<A.) doğu
ş. 669

şart (<A.) şart
ş. 642, 717, 762, 763, 1066, 1069,
1070, 1072, 1073, 1271, 1287, 1291,
1296, 1641, 1657, 1658, 1662, 1677,

1845, 1918

ş.+ (ol-) 31

ş.+ (şart-ı avval) 306

ş.+ (şart-ı edā) 1645

ş.+ (şart-ı hac) 1644

ş.+ (şart-ı şihhat) 1092

ş.+ (şart-ı vücüb) 1645, 1646

ş.+bar 31

ş.+ı 1091, 1451, 1722

ş.+imes 729, 1138, 1448

ş.+lar 1066, 1075

ş.+tur 304, 702, 730, 1431, 1626

şast der şast (<F.) 60'ta 60

ş. 1460

şavt (<A.) Kâbe'nin etrafında yedi kere
dönüşten her biri, 7 şavt bir tavaf e-
der.

ş. 1721, 1931, 1932, 1932, 1941,
1941, 1956, 2005, 2007, 2010, 2033,
2034, 2040

ş.+ (eyle-) 2156

ş.+ (it-) 2034

ş.+ (terk-i üç şavt) 1842

ş.+dın 2017

ş.+lardın 2130

ş.+larınğ 2008

ş.+nı 1931

ş.+tur 2033

şefā'at (<A.) af dileme

ş.+ (it-) 261

ş.+ınğ 15

ş.+ka 244

şefi' (<A.) (biri için) af dileyen, şefa
at eden

ş.+ (bol-) 245

şefi'î (<A.) şefa
at eden

ş. 261

şefkatî (<A.şefakat) bir şefkat

ş.+ (tüz-) 2257

şeh (<F.) şah

ş. 1194

ş.+ler 5

şehir (<A.şehr) şehir → şeh
r

ş. 989

şehr (<A.) şehir → şeh
r

ş. 989, 1165, 1436

ş.+din 160

şehvet (<A.) şehvet, arzu

ş. 486

ş.+ (kenār-ı şehvet) 1790
şehvetlik (<A.şehvet+ T.+lık) şehvetli
 ş. 1633
şek (<A.şekk) şüphe, tereddüt
 ş. 154, 351, 646, 820, 1428, 1445
 ş.+ (bol-) 819, 821
 ş.+ (ni şek) 203
 ş.+ (şek küni) 1497
 ş.+durur 1496
 ş.+irmes 161
şekl (<A.) şekil
 ş. 111, 2101
şem' (<A.) mum
 ş. 230
şer (<A.şerr) kötülük
 ş. 107, 226
şer' (<A.) şeriat, Allah'ın emri, ayet,
 hadis v.b. esaslar üzerine kurulmuş
 din kuralları
 ş. 142, 171, 172, 192, 197, 205, 205,
 207, 277, 301, 320, 321, 332, 342,
 352, 355, 387, 419, 443, 444, 465,
 532, 560, 573, 584, 590, 629, 702,
 727, 860, 878, 971, 987, 999, 1053,
 1080, 1105, 1121, 1140, 1145, 1174,
 1284, 1285, 1298, 1310, 1315, 1353,
 1361, 1399, 1401, 1405, 1415, 1416,
 1419, 1456, 1464, 1475, 1491, 1547,
 1589, 1632, 1640, 1699, 1804, 1868,
 1878, 1895, 2198
 ş.+ ('amel-i şer') 582
 ş.+ (ehl-i şer') 1299
 ş.+ (hüküm-i şer') 1068
 ş.+ (şer'-i şer'-i muhammedî) 140,
 140
 ş.+de 403, 417, 809, 997, 1815
 ş.+içe 142
 ş.+ni 142, 386
 ş.+ning 360, 462, 1149, 1476
şerâyit (<A.şerā'it) şartlar
 ş. 657, 1064, 1091, 1656, 1656,
 1995, 2180
 ş.+i 275, 1286, 1665
 ş.+ini 1673, 1673
şeref (<A.) şeref, ayrıcalık
 ş.+ (tap-) 634
 ş.+din 441
 ş.+i 1612
şerh (<A.) açıklama, açık açık anlatma

ş. 1405
 ş.+ (eyle-) 851, 1645, 1673
 ş.+ (it-) 764, 1365, 1481, 1662, 1677,
 1681, 1873, 2021
 ş.+ (kıl-) 305, 873, 1131, 2159
 ş.+i 46, 1153
 ş.+in 1398
şerī'at (<A.) şeriat, Allah'ın emri, ayet,
 hadis v.b. esaslar üzerine oluşturul-
 muş din kuralları
 ş. 198, 354, 970, 1049, 1198, 1253,
 1443, 1784
 ş.+ta 379
şerīk (<A.) ortak
 ş. 56
 ş.+ (ol-) 804
şer'ıyyāt (<A.) İslâmî şeriata uygun ve
 bununla ilgili meseleler
 ş. 2253
şer'iyye (<A.) şeriatla ilgili
 ş.+ (farz-ı şer'iyye) 295
şermende (<F.) utangaç, utanan
 ş.+ (bol-) 177
şer'-şunās (<A.şer'+ F. şunās) şeriat uzmanı
 ş. 974
şevval (<A.) hicrî kamerî takviminin 10. ayı
 ş. 1113, 1490, 1616, 1663
şeyh (<A.) Hz. Ebu Bekir ile Hz. Ömer'e
 verilen lakap
 ş. 169
 ş.+in 170
şık (<A.şıkk) iki ihtimalden biri; durum
 ş. 420, 611, 685, 1431, 1573, 1633,
 1676
 ş.+dur 493
 ş.+ta 1304
şiddet (<A.) şiddet, sertlik
 ş.+te 1412
şifā (<A.şifā') iyilik, şifa
 ş.+ (bir-) 567
şimşir (<F.) kılıç
 ş.+ (mişl-i şimşir) 425
şi'r (<A.) şiir
 ş. 1277, 1899, 2250
şirk (<A.) Allah'a ortak koşma, Allah'tan
 başka bir Allah olduğuna inanma
 ş. 38, 47
şirket (<A.) ortaklık
 ş. 1905

ş.+ (bol-) 2118
 şīşe (<F.) şişe
 ş. 454
 şīve (<F.) tavır ve hareket, davranış biçimi
 ş.+sin 202
 ş.+sini 201
 şuġl (<A.) uğraşı
 ş. 554, 555
 ş.+ (it-) 563
 ş.+ (kıl-) 564
 şunġar (<Orta Mog. Şonġar < Mog. Şıġkor
 < E.Uyg. *şıġkkor: TMEN I:237)
 doġan (kuş adı)
 ş. 353
 şūr (<F.) şamata, gürültü
 ş. 226
 şurb (<A.) içme
 ş. 1515
 şūbhe (<A.) şüphe
 ş. 646, 664, 696
 şūkr (<A.) şükür
 ş. 1469, 1636
 ş.+ (şūkr-i ġudāy) 10
 ş.+ler 210, 268
 şūkr li'l-lāh (<A.) Şükür ancak Allah'a
 mahsustur.
 ş. 291
 şūrū' (<A.) başlama
 ş.+ (eyle-) 597
 ş.+ (it-) 1620
 ş.+ (kıl-) 1622
 ş.+ (şūrū'-ı namāz) 877

T/Ṭ

tā (<F.)—A kadar, deġin (baġlama edatı)
 t. 19, 267, 324, 646, 649, 681, 686,
 761, 770, 1000, 1074, 1294, 2046,
 2258
 ta'abbūd (<A.) kulluk; ibadet → ta'abbūt
 t.+tin 1228
 ta'abbūt (<A.ta'abbūd) kulluk, ibadet →
 ta'abbūt
 t. 1222
 ta'akġul (<A.)akıl erdirme, anlama
 t.+ (kıl-) 62, 122
 ta'ālā (<A.te'ālā) "Yüksek olsun!" anla-
 mında Allah'ın adıyla birlikte kulla-

nılır.
 t.+dın 33
 ta'allūm (<A.) öğrenme
 t. 941
 ta'ām (<A.) yemek
 t. 1046, 1522, 1858, 1871, 1881,
 1904
 tā'at (<A.) ibadet etme, Allah'ın emirlerine
 uyma, yasaklarından sakınma
 t. 31, 238, 699
 t.+ (kıl-) 1648
 t.+ (pelle-i tā'at) 239
 t.+ (tā'at-ı pād-şāh) 194
 t.+ıng (kıl-) 193
 t.+irür 1923, 2067
 ta'ab (<A.) zahmet, sıkıntı
 t.+ı 91
 tābi' (<A.) uyan, baġlı kalan
 t. 850
 t.+dür 824, 993
 ta'cīl acele acele
 t. 916
 t.+ (kıl-) 689
 tācir (<A.)ticaretle uğraşan
 t. 1383
 t.+ (tācir-i müselmān) 1385
 t.+ga 1371, 1654
 ta'dīl (<A.) deġişiklik
 t. 769
 tafşīl (<A.)ayrıntılı açıklama
 t. 1965
 taġ (<E.T. taġ <A.T. tāġ) daġ
 t. 362, 972, 1919
 t.+da 71
 t.+dın 1446
 t.+ıġa 2023
 t.+ınıng 2092
 taġyīr (<A.) deġiştirme, bozma
 t. 333, 935, 936, 1724
 t.+ (tap-) 686
 t.+i 331, 934
 Tā-hā Kur'an'ın 20. suresi.
 t. 1234
 tāhārat (<A.) temizlik; abdestsizlik ve maddi
 pisliġi temizlemek, onlardan arınmak
 t. 308, 444, 551, 1629
 t.+ (eyle-) 562
 t.+ (kıl-) 323, 540, 558, 640, 1703
 t.+ım 565

- t.+ım (sın-) 565
 t.+ın 355
 t.+ını 311, 443
 t.+ıng 559
 t.+ıngğa 557
 t.+tur 306
- ṭahāratlık** (<A.ṭahārat+ T.+lık) temiz
 t. 611
- ṭahāratsız** (<A.ṭahārat+ T.+sız) temiz
 t. 1865
- ṭaharri** (<A.) arama, araştırma
 t. 706
 t.+ (kıl-) 707
- ṭahayyür** (<A.) hayret etme, şaşkınlık
 t.+ (kıl-) 1957
- ṭāhir** (<A.) temiz
 t. 314, 347, 348
 t.+ (bol-) 343, 540
 t.+durur 411
 t.+dür 347
- ṭahıyyet** (<A.) hayır dua etme, selâm verme
 t.+ (ṭahıyyet-i mescid: sabah, öğle, ikindi namazlarından önce mescide namaz vaktinden önce girilince oturmadan sevabına kılınan iki rekat namaz) 1077
- ṭahkik** (<A.) doğru olup olmadığını araştırma, meydana çıkarma
 t.+ (bol-) 36
 t.+ (eyle-) 1278, 2251
 t.+ (ṭahkik-i 'ıyd) 1113
- ṭahlil** (<A.) irdeleme
 t.+ (eyle-) 655
 t.+ (it-) 591
 t.+ (kıl-) 598, 599
- ṭahrime** (<A.) namaza başlama tekbiri
 t. 713, 719, 732, 735, 739, 1098
 t.+de 828
 t.+de (vakt-i ṭahrime) 767
 t.+din 833, 1100
- ṭāk** (<F.) kubbe
 t. 461, 865
 t.+ı 919
- ṭakāzā** (<A.) borçluyu borcunu ödemesi için sıkıştırma, başa kakma
 t.+sı bar 1048
- ṭakdīm** (<A.) öne alma
 t. 817
 t.+ (eyle-) 1852
- t.+ (kıl-) 2114
 t.+ (ṭakdīm) 777
- ṭakdir** (<A.) ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler
 t.+ (ol-) 33
 t.+i 87, 88
- ṭakrır** (<A.) anlatma; resmî yazı ile bildirme
 t.+ (kıl-) 33
 t.+in 1105
- ṭakşir** (<A.) kısaltma
 t. 1723, 1951, 2112, 2188
 t.+ (eyle-) 1952
 t.+ (kıl-) 1724, 1738, 1950
 t.+ (saç ṭakşir it-) 1950
- ṭalamak** yağmalamak
 t.+tın 288
- ṭaleb** (<A.) istek
 t.+ (bol-) 942
 t.+i 27
- ṭāli'** (<A.) doğan
 t.+ (ol-) 2093
- ṭālib** (<A.) istekli, isteyen
 t. 813, 816, 1576
 t.+ (muşallî-i ṭālib) 765
- ṭa'līm** (<A.) öğretme
 t. 633, 941
 t.+ (eyle-) 2046, 2060
 t.+ (kıl-) 368, 777, 2133
- ṭam** (<A. tamm) tam, bütün
 t. 770
 t.+durur (mülk-i tām) 1296
- ṭam** (<E.T. tam <A.T. tām; <Sanskrit. tama TEKİN 1976:466) dam; duvar
 t. 364
 t.+ğa 465
 t.+ı 364, 373
 t.+ıdın 373
 t.+ını 2011
 t.+ını (ka'be tamı) 2161
- ṭa'm** (<A.) yeme
 t. 329
- ṭam-** (<D.L.T. tam-) damlamak
 t.-sa 583, 583
 t.-sa (su) 405
- ṭamām** (<A.) tamamen; tamam, hepsi; bitirme; tam
 t. 511, 738, 757, 964, 994, 1206, 1234, 1260, 1287, 1381, 1386, 1548, 1638, 1677, 1748, 1812, 1821, 1825,

1829, 1891, 2021, 2091, 2129, 2244
t.+ (bol-) 680
t.+ (eyle-) 601
t.+ (it-) 291, 556, 2252
t.+ (kıl-) 22, 554, 812, 1111, 1191,
1247, 1751
t.+ (ol-) 212, 1052
t.+ (tamām-ı kıymet) 1893
t.+ (tamām-ı rek'at) 747
t.+dur 83
t.+ı 1183
tamız- (<lam-'z-) damlamak, sızmak
t.-sa 1528
tamī (<T. tam.+ F.-ī) bir ev
t. 363
tammağ (<tam-mağ) damlamak
t.+ı (tammağı) 437
tamuğ (<*tamu+oğTefsir: tamuğ, D.L.T.
tamu <Sogd. tmw) cehennem
t. 256, 257, 267
tañğ (<E.T. tañğ)tan, şafak; sabah
t. 666, 744, 784, 1524
t.+ (at-) 2090, 2106
t.+ (attur-) 2147
t.+ (namāzı) 723
t.+ (namāzı) 2052, 2089
t.+ (tañğ namāzı) 672, 963
t.+ı 1155, 1922
tañğ(1) (<Uyg.'T. tañğ) acayip, tuhaf
t. 1524
tanı- tanımak
t. 531
tañğla (<tañğ+la) yarın, sonraki gün
t.+nınğ 1510
tanla- (<tañğ+la-) şaşmak, hayret etmek
t.-ğanlardur 131 (B.'de tañğla-)
tañğlalık (<tañğ+la+lık) yarınki, gelecek;
öbür dünya
t.+ (tañğlalık kün) 20, 1508
tañğlası (<tañğ+la+sı) yarın, sabahleyin
t. 1496, 2131
tansuğ (<D.L.T. tansuk/tansuğ<tañğ+;
<Mog. tansuk) şaşılacak
t.+ (bol-) 142
tanuğ (<tanu-ğ) tanık
t. 1483, 1488
t.+dur (tanuğdur) 1486
tanuğluk (<tanu-ğ+luk) tanıklık
t.+ka 1483

tap- (<Uyg.T.tap-)bulmak, (y.f.)
t. 1879
t.- (bedel) 2237
t.-ar (nokşān) 546
t.-ar (şeref) 634
t.-kanıda 223
t.-kay 208
t.-kay (tağyīr) 686
t.-kaylar (şevāb) 2258
t.-kusıdur (nokşān) 559
t.-mas 59, 59
t.-sa 1746, 1747
t.-sa (kudrat) 662
t.-sa (vuğū') 815, 2195
t.-sa (yol) 130
t.-sañğ 1089, 2006
t.-tı (karār) 176
tapan (<A.T. tāpan) taban, ayak altı
t.+ğa 897
t.+ınğ 626, 628, 862
tapmağlık (<tap-mağ+lık) bulma
t. 384
tār (<F.) arış
t.+ (tār u pūd ol-: arış ile argaç ol;
yaratılmak) 86
taraf (<A.) taraf, yön
t.+ta 681
ta'rīf (<A.) tarif, etrafıca anlatma
t.+ (kıl-) 34
tarık (<A.) yol
t. 1386, 1808
tarlığ (<A.T.tār+lık) darlık
t.+ını 1005
tart- (<Uyg.T. tart-) tartmak, ölçmek,
çekmek (y.f.)
t. 597, 612, 627
t.-ar 670, 1321, 2246
t.-arlar 238
t.-ıp (mesh) 592
t.-sañğ (sürme) 1581
tartma- (<tart-ma-) sürmek (y.f.)
t.-sa (su) 640
taşavvur (<A.) zihinde canlandırma, kurma
t.+ (it-) 259
t.+ (kıl-) 362, 956
taşdık (<A.) onaylama
t. 36
taş (<A.T. taş) dış
t. 2160

t.+kı 665
taş (<A.T. tāş) taş
t. 71, 362, 455, 893, 1525, 1945, 1962, 2099, 2100, 2101, 2111
t.+ (at-) 1942, 1943, 2097, 2104, 2105, 2109, 2109, 2130, 2134, 2138, 2145
t.+ka 2171, 2103
t.+ka 1989 (:hacerü'l-esved)
t.+nı 1944, 1988, 2104
t.+nı (at-) 2103, 2107, 2112, 2134
t.+tın 2000 (:hacerü'l-esved)
taş- (<A.T. tāş-) taşmak
t.-iban 345
t.-sa 228
taşkarı (<taş+karı) dışarı
t.+dın 1999
t.+ğa 2048
taşrık (<*taşır-'k) başka
t.+(taşrık künleri: Zilhicce ayında gelen kurban bayramı günleri) 1602
tetavvu' (<A.) farz olmayan ibadette bulunma (nafile namazı, arefe orucu gibi)
t. 2241
tatinma- (tat-'n-ma- <E.T. tat- <A.T.tāt-)
(bir şeyin) tadına bakmamak
t. 1564
tatmak (<tat-mak) tatmak
t. 1562
tatvil (<A.) uzatma
t.+ (kıl-) 1239
taṭyīb (<A.) gönül alma, iyi davranma
t.+ (eyle-) 1801
t.+bar durur 1794
av' (<A.) itaat, isteyerek yapma
t. 1712
t.+ (ol-) 1780
ṭavāf (<A.) haccın şartlarından biri olarak Kâbe'nin etrafını 7 kere dönmek → ṭavf
t. 1721, 1947, 1995, 1999, 2019, 2154, 2174
t.+ (eyle-) 1748, 2001, 2020, 2177
t.+ (it-) 1841, 2040, 2154
t.+ (kıl-) 1955, 1996, 1998, 2129
t.+ (niyyet-i ṭavāf-ı kudüm) 1991
t.+ (ṭavāf-ı farz) 2126
t.+ (ṭavāf-ı kudüm: Mekke'ye varıldığında yapılan tavaf, nafile ta-

vaf) 1733, 2124
t.+ (ṭavāf-ı şadr: Bayram günleri şeytan taşlama bittikten sonra, Mina'dan Mekke'ye inildiğinde yapılan tavaf ki veda tavafı da denir.) 1946, 2153
t.+ (ṭavāf-ı vidā') 1949, 2155
t.+dur 503
t.+ı (kıl-) 1845
t.+ı (ziyaret ṭavāfı kıl-) 2176
t.+ını (ziyaret) 2123
t.+lar (kıl-) 2041
ṭavāfī (<A.) bir tavaf
t. 2040
tavakḳuf (<A.) durma, bekleme
t.+ (kıl-) 1925, 2054, 2089
ṭavf (<A.) haccın şartlarından biri olarak Kâbe'nin etrafını 7 kere dönmek → ṭavāf
t. 1831, 1831, 1844, 1946, 1958, 2000, 2125
t.+ (bol-) 1948, 1955
t.+ (dāḥil-i vaqt-ı ṭavf) 1930
t.+ (eyle-) 1984, 2009
t.+ (it-) 1678
t.+ (kıl-) 1948, 2001, 2039, 2175, 2179
t.+ (şadr ṭavfı) 2177
t.+ (ṭavf-ı kudüm) 1760, 1954
t.+ (ṭavf-ı şadr) 1948
t.+ (ṭavf-ı ziyāret) 1838
t.+da 2170
t.+dın 1939
t.+ı (kıl-) 1834
t.+ıdur 1927
t.+ığa 1640
t.+ın 1836
t.+ını 1757, 1830
t.+ını (eyle-) 1865
t.+ını (kıl-) 1732
t.+nı 1751, 1999
t.+nı (kıl-) 2003
t.+nınğ 1787
ṭavfī (<A.) bir tavaf → ṭavāfī
t.+ (farz-ı ṭavfī) 1761, 1842, 1846
tavuk (<Orh.T. taḡuḳ) tavuk
t. 416
t.+tur 354
tayan- (<D.L.T. taya-n-) dayanmak
t.-ip 912

ta'yîn (<A.) görevlendirme; ayırma, belli etme
t. 104, 107, 775, 887, 1459
t.+ (eyle-) 1003, 1586
t.+ (it-) 2184
t.+ (kıl-) 775, 1003, 1284, 1505
t.+dür 674

ṭayy (<A.) geçme, geçiş
t.+ (kıl-) 1469

tazarru' (<A.) yalvarma, yakarma
t. 2026

ta'zīm (<A.) saygı gösterme, yüceltme
t. 174
t.+ (kıl-) 368

ta'zīr (<A.) İslâm ceza hukukunda, hakkında sınırlama ve kefarete bulunmayan suçlarda Allah veya kul hakkı olarak verilmesi gereken, miktarı ve nitelidi dine göre belirlenmiş ceza
t.+ (ol-) 172

teba'iyet (<A.) tabi olma, uyma
t. 794, 795, 994

tedbīr (<A.) tedbir, önlem
t. 817, 1667
t.+i 331

te'emmül (<A.) etraflıca düşünme
t.+ (it-) 1454

tefāvūt (<A.) iki şey arasındaki fark, iki şeyin birbirinden farklı olması
t.+ni 1889

tefavütsiz (<A.tefāvūt+ T.+siz) farksız
t. 82

teheccüd (<A.) gece namazı
t. 1222, 1236, 1241
t.+ (kıl-) 1223
t.+ (teheccüd namâzı) 1227, 1239
t.+ni 1224
t.+tin 1228

te'hīr (<A.) erteleme, geciktirme
t. 1158, 1846
t.+ (bol-) 817, 1666
t.+ (eyle-) 686, 690, 2114, 2128
t.+ (ḥadd-ı te'hīr) 818
t.+ (kıl-) 688, 689, 1667

tehlūl (<A.) "lâilâhe-ill-Allah" sözünü tekrarlama
t.+ (di-) 2076

tek (<D.L.T. tek) tek, sadece
t. 1931

tekbīr (<A.) "Allâhü ekber" sözünü söyleme
t. 732, 763, 828, 836, 922, 1097, 1104, 1185, 1186, 1196, 2024, 2025
t.+ (ayt-) 1123, 2094, 2136
t.+ (di-) 1101, 2076
t.+ (kıl-) 883
t.+i 798, 1098
t.+in 1105
t.+ler (ayt-) 1108
t.+ler durur 799
t.+lerni (ayt-) 1112, 1122
t.+ni 1188, 1987

tekbīrât (<A.) tekbirler
t. 829, 1126
t.+ (ayt-) 1106
t.+ (di-) 1187

tekellūf (<A.) özenme
t.+ (kıl-) 852

tekellüm (<A.) konuşma
t.+ (it-) 1979

tekfīr (<A.) bir kimseyi yaptığı veya söylediği bir sözden dolayı kâfir sayma, kâfirlikle suçlama
t.+ (it-) 172

teklīf (<A.) teklif
t.+bar 34

tekrār (<A.) tekrar
t. 883
t.+ (eyle-) 2144
t.+ (kıl-) 892
t.+i 881

tekye (<A.) dayanılacak, karar kılınacak yer
t. 547
t.+ (kıl-) 475, 530, 547

telbiye (<A.) hacıların ihramlı buldukları sürece sık sık tekrar ettikleri (Allahümme lebbeyk lâşerike leke lebbeyk innelhamde ve'n-nimete leke ve'l mülk) okumaları
t. 1727, 1771, 1916, 2103
t.+ (ayt-) 1772, 2049, 2081, 2094
t.+ (di-) 1914
t.+ (kıl-) 2168
t.+ni (ayt-) 1915, 2076

telkīn (<A.) telkin
t.+dür 623, 1070

temettu' (<A.) yararlanmak; aynı yılın hac ayları içinde iki ihram (umre ve hac)

arasında ihramsız, ihram yasaklarının bulunmadığı yasaksız zaman dilimi
t. 1713, 1768, 2211, 2241
t.+dur 1769
t.+durur 1753

ten (<F.) ten, vücut
t. 68, 131, 384, 398, 398, 433, 433, 457, 535
t.+de 519
t.+ğa 880
t.+ğa (cümle-i ten) 516
t.+i (hâtır-ı ten) 1763
t.+ide 7
t.+ni 310, 1801

ten-dâr (<F.) sargı
t. 619

ten-dürüst (<F.) sağlıklı, sağlam yapılı
t. 1065

tenhâ (<F.) yalnız, tek başına
t.+ (ol-) 2192

tenkîşlik (<A. tenkîş+ T.+lık) eksiltme, azaltma
t.+ise 642

terâviḥ (<A.) ramazan ayında kılınan 20 rekatlık sünnet namazı
t.+niḡ (terâviḥ namâzı) 1201
t.+te 1206

terâzû (<Peh.) terazi, ölçek
t. 238

terk (<A.) terk, bırakma
t. 1845, 1849
t.+ (bol-) 816, 1084, 1850
t.+ (eyle-) 1035, 1037
t.+ (it-) 1036
t.+ (kıl-) 185, 1851
t.+ (ol-) 1849, 1933
t.+ (terk-i farz) 933
t.+ (terk-i niyyetlik) 1474
t.+ (terk-i sünnet) 883
t.+ (terk-i üç şavt) 1842
t.+ (terk-i vâcib) 1867
t.+i 1477

terre (<F.) tere (otu)
t. 1442

ters (<F.) korku
t. 1254

tertîb (<A.) düzen, sıra
t. 122, 960, 1007, 1008
t.+ (muskıṭ-ı tertîb) 1004

t.+ (ri'âyet-i tertîb) 771, 1997
t.+ (ri'âyet-i tertîb eyle-) 592
t.+ (şâhib-i tertîb) 997
t.+iğa 18

terviye (<A.) Zilhicce ayının sekizinci günü, kurban bayramı arafesinin bir gün öncesi ki bu zamanda hacı adayları Mina'ya doğru hareket ederler.
t.+ (terviye küni) 1607, 1759, 1766
t.+dür 2047

tesbîḥ (<A.) "sübhânallah" diyerek Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih etmek
t. 752, 753, 770
t.+ (ayt-) 1109
t.+ (di-) 757
t.+in 841
t.+ini 846
t.+lerni 865
t.+ni 1205

te'şîr (<A.) içe işleme, işleme
t.+ (kıl-) 525

tesmiye (<A.) besmele çekme
t. 869

teşehhüd (<A.) kelime-i şehâdet getirme
t. 606, 761

teşne (<F.) susamış, çok istekli
t.+lerğa 283

teşnelik (<F. teşne+ T.+lık) susama, susuzluk
t.+dın (teşneliğdın) 1565

teşriḳ (<A.) Zilhicce ayının 10.-13. günlerinde namazların farzlarından sonra tekrarlanan "Allâhüekber, lâilâhe lillalâhü vallâhü ekber, Allâhüekber, velillâhilhamd" duası
t. 1125, 1719, 2131
t.+ (künleri: Zilhicce ayının 10.-13. günleri) 1115, 1124,
t.+niḡ 2143

tevânâ (<A.) güçlü, kuvvetli
t.+dur 76

tevbe (<A.) günah ve suçtan dönüp Allah'a yönelme, işlenmiş bir günahı pişmanlık duyup bir daha işlememeğe söz verme
t.+ (kıl-) 1968

teveccüh (<A.) yönelme
t.+ (kıl-) 2027

tevfîḳ (<A.) (Allah'ın) yardımı
t.+ (bir-) 1278, 2251
t.+ı 40, 296

Tevrat (<A.) Dört kutsal kitaptan Hz. Musa'ya inen

T.+tur 119
teyemmüm (<A.) su bulunmadığı durumda, temiz olan toprak veya toprak cinsinden bir şey ile manevî kirliliği gidermek amacıyla yapılan iş, abdest alma
t. 650
t.+ (eyle-) 651
t.+ (eyleme-) 360
t.+ (it-) 649
t.+ (kıl-) 635, 641, 644, 645, 657
t.+ (sın-) 662
t.+de 653, 653, 655
t.+ğa 647, 661
tık- (<Uyg.T. tıq-) tıkmak
t.-kay 225
tıkıl- (<tık-'l-) tıklamak
t.-ğay 255
tıkılış (<tık-'l-'ş) tıklılış
t. 2006
t.+dın 1989
tılā (<A. tılā') cila
t. 370, 1316
tın- (<A.T. tīn-) dinmek, sakinlemek
t.-ğay (könğli) 267
t.-iban 268
t.-mas 565
tırnaq (<IB. tırnāq) tırnak
t.+ (al-) 1824
t.+ı (ibhām tırnağı) 2100
t.+ın (ilig tırnağın) 1825
t.+ını (tırnağını al-) 1826
t.+ını (tırnağını sal-) 1864
t.+ınğ (tırnağınğ) 524
t.+ınğ (tırnağınğ al-) 1707
tīb (<A.) güzel, temiz
t. 1803
t.+ni 1795
ticāret (<A.) ticaret
t. 1142, 1365, 1374
t.+ (māl-ı ticāret) 1314
t.+ınğ (māl-ı ticāret) 1330
t.+ka 1367, 1377
t.+tür 1366
tig- (<E.T. teg-) değmek, ulaşmak
t.-er 91, 317, 397, 401, 1799
t.-gen 399
t.-se 403, 549, 898, 1861
tigre (tegir-e <Orh.T. tegre) etraf

t.+si 322
tigür- (<teg-ür-) ulatırmak, değdirmek; uzatmak, (y.f.)
t. 593, 604, 844
t.-gil 283
t.-senğ 533
t.-senğ (yağ) 1807
t.-sün 573
tigürme- (<teg-ür-me-) uzatmamak (y.f.)
t.-gey sin (til) 178
tigürmek (<teg-ür-mek) dedirmek, sürmek
t. 654
tigürmeklik (<teg-ür-mek+lik) değdirme, sürme
t. 652
tik (<D.L.T.tiṅ) dik
t. 792, 859, 862
t.+ (tur-) 2059
tik- (<E.T. tik-) (ekin v.s. bitki) dikmek; (dikiş) dikmek
t.-ken 1908, 1912
t.-key 1440
tiken (<Uyg.T. tiken) diken (bitki)
t. 1908
tikil- (<tik-'l-) (dikiş) dikilmek
t.-gen 1808, 2169
t.-güsidür 1441
tikme- (<tik-me-) (dikiş) dikilmemek
t.-gen 1704
til (<E.T. tīl) dil
t. 7, 36, 84, 718, 1268, 1269, 1771
t.+ (tigürme-) 178
t.+i 584
t.+idür 629, 1632
t.+imizni (asra-) 171
t.+ınğ 723
t.+ınğni 1079
t.+ler 8
t.+ni (tipret-) 731
tilāvet (<A.) okuma
t.+ (kıl-) 693
t.+ (secde-i tilāvet: Kur'an'da Allah'a secde etmenin emredildiği ve ya secde etmeyenlerin kınandığı bazı ayetler bulunur ki bunlar okunurken okuyan ve duyanın secde etmesi vaciptir.) 800
tile- (<E.T. tile-) dilemek, istemek
t. 2026

t.-gil 2015, 2140
t.-nġ 2137
t.-p 942
t.-r 1238, 1274, 1274
tilek (<tile-k) dilek
t.+im (tilegim) 2256
t.+in (tilegin) 2158
t.+ke 2158
ting (<Uyg. tenġ) uygun, denk
t.+ (tut-) 2135
t.+durur 1369
Tinġri (<E.T. tenġri) Tanrı
T. 40, 59, 61, 87, 88, 131, 155, 221,
243, 269, 270, 296, 368, 503, 567,
720, 803, 1077, 1170, 1238, 1394,
1973, 2158
T.+din 43, 124, 180, 209, 2026,
2137, 2140
T.+durur 3, 3
T.+dür 39
T.+ge 115, 210, 298, 939, 1222
T.+niġ 143, 280, 280
Tinġrilik (<tenġri+lik) Allah için
T. 807
tipret- (tep-ⁱr-e-t-) hareket ettirmek
t. 716, 1187, 1957, 2005
t.-ey (til) 731
t.-se 790
tip ting denk, uyum içinde
t. 1061
tipretmemeklik (<tep-ⁱr-e-t-me-mek+lik)
hareket ettirmeme
t. 861
tir (<E.T. ter) ter
t. 418, 902
tir- (<A.T. tē:r-) toplamak
t.-ge 465
t.-geyler 237
tiri (A.T. te:ri) deri
t. 440, 454
t.+si 441
t.+sin 1180
tirig (<Orh.T.tīr-ⁱg) canlı
t.+lerge 512
tirilmeklik (<tir-ⁱl-mek+lik) dirilme, ölme
ve ölümden sonra dirilme
t. 43
tirsek (<D.L.T. tirsgek) dirsek
t. 654

t.+inġ (tirseginġ) 570
tiş (<E.T. tiş) diş
t. 901, 1576, 1577
t.+i 1176
tīşe (<F.) balta, keser
t. 454
tişi (<D.L.T.tişi) diş
t.+ (bolsa kirek) 1353
tişsiz (<tiş+siz) dişsiz
t. 1172
t.+ni 1176
tive (<Orh.T. tebe) deve
t. 1169, 1347, 1348, 1348, 1349,
1350, 1350, 1372, 1786, 1837, 2069,
2117, 2118, 2119, 2232
t.+din 1735, 2117
t.+durur 1307, 1332
t.+dür 1167, 1777
t.+ge 1349, 1352, 1372
t.+ler 1353
t.+niġ 971, 1345, 1345
tiz (<E.T. tiz <A.T. tīz) diz
t. 845, 855
t.+din 841, 894
t.+ge 750, 898
t.+geçe 376
t.+ni 377
tīz (<F.) çabuk
t. 242
tizək (<E.T. tezek) tezek, sığır tersi / kuş
pisliği
t. 415
tofraġ (<E.T. toprak) toprak
t. 425, 426, 457, 457, 634, 634, 643,
858, 902
t.+ (mişl-i tofraġ) 1525
t.+ı (tofraġı) 97
t.+ka 650, 654
t.+nı (tofraġnı) 652
tohtat- (<E.T. tokta-t-) durdurmak; (mec.)
çok söylemek, belletmek
t. 49, 518, 848, 1126, 1159, 1185,
1270, 1477, 1561, 1641, 1657, 1847,
1905, 1981, 2200, 2219
tokkuzunçı (<E.T. tokuz+ⁿç+ı) 9., doku-
zuncu (sıra sayı sözü)
t. 1921
t.+nı 1830
toksan bir (<tokuz+on bir) 91, doksan bir

(sayı sözü)
t. 1352

tokuz (<E.T. tokuz) 9, dokuz (sayı sözü)
t. 1097, 1617, 1617, 2255

tol- (<E.T. tol- <A.T. tō-l-) dolmak
t.-a 1517
t.-dı 148
t.-ğay 341
t.-ğunça 1325
t.-ğusıdur 58
t.-sa 1572
t.-sun 1074

tola (<tol-a < Uyg.T. tolu) dolu
t. 543, 545

ton (<E.T. ton <A.T. tōn) kıyafet, elbise
t. 307, 374, 397, 400, 457, 880, 904,
927, 1088, 1808, 2169
t.+ (sal-) 1704
t.+bar 1808
t.+dın 1809
t.+ğa 860
t.+ını 1260
t.+lar 1117
t.+nı 310, 880, 1814
t.+unğda bar 1840
t.+unğga 387

tonğuz (<E.T. tonğuz) domuz
t. 441, 442

toy- (<E.T. to-d-) doymak
t.-mas 74

toygar- (<toy-gar-) doyurmak
t. 1551
t.-ur 1585

tök- (<E.T. tök-) dökmek
t.-er 170

tört (<E.T. tört < A.T. tō:rt) 4, dört (sayı
sözü)
t. 117, 168, 204, 295, 308, 510, 511,
569, 614, 636, 638, 647, 819, 859,
868, 963, 964, 964, 979, 1078, 1149,
1185, 1205, 1214, 1219, 1313, 1320,
1352, 1638, 1814, 1828, 1828, 1845,
1943, 2007, 2083, 2102, 2232
t.+dür 119
t.+ge 1349
t.+ke 1321
t.+lerini 965
t.+ni 835, 1346
t.+tür 102, 117, 1953

törtinçi (<tört+^unç+i) 4., dördüncü (sıra
sayı sözü) → törtünçi
t. 471

törtünçi (<tört+ⁱnç+i) 4. dördüncü (sıra sayı
sözü) → törtinçi
t. 665, 1234, 1472
t.+din 1191

tört yarım 4 yarım, 2 tam
t.+dur 1151

tört yüz 400, dört yüz (sayı sözü)
t. 1337, 1337

tuğ- (<E.T. tuğ-) doğmak
t.-ar (1) 694
t.-sa 499, 2235

tül (<A) uzunluk
t. 326

tur- (<E.T. tur-) durmak; y.f.; bildirme →
dur-
t. 792, 1041, 1925, 2006, 2038, 2092,
2239
t.- (yavuk) 2070
t.-ar 862
t.-ar (1) 1174, 1847
t.-arnı 504
t.-ar sin 859
t.-dı 863
t.-ğan 312, 318
t.-ğanınğda 739
t.-ğay 437
t.-ğaylar 266
t.-ğıl 1936, 2098
t.-may (du'āga) 2142
t.-sa 281, 287, 743, 2069, 2147, 2149
t.-sanğız 2151
t.-sun 1061, 1443, 1765, 2079
t.-sun (tik tur-) 2059
t.-uban 1019, 2011, 2161
t.-unğ 752
t.-unğız 1060
t.-up 911, 2099, 2160
t.-ur (andak kirek) 381
t.-ur (bes) 653, 1027, 1028
t.-ur (bī-memāt) 66
t.-ur (biş) 1345, 1934
t.-ur (cāyiz irmes) 1420
t.-ur (dāhil imes) 377, 576
t.-ur (dāhil irmes) 447
t.-ur (dip) 1215, 1394
t.-ur (dip turur) 1215

t.-ur (hâcet imes) 2041
t.-ur (hac imes) 1785
t.-ur (hayât) 66
t.-ur (ir kişi dik) 2166
t.-ur ('itâb) 115
t.-ur (kenizek) 379
t.-ur (keşf-i `avrat) 954
t.-ur (kırâ`at imes) 790
t.-ur (kilip) 116
t.-ur (kirek) 706, 794, 972, 1169, 1305, 1655, 2227
t.-ur (kitâb) 115
t.-ur (kiygülük) 1809
t.-ur (koyuk) 492
t.-ur (lâzım irmes) 653
t.-ur (mahsüb imes) 1429
t.-ur (meyyit) 286
t.-ur (mundak) 1210
t.-ur (müfsid irmes) 1571
t.-ur (müstahab) 1614, 1618
t.-ur (nâkıız irmes) 541
t.-ur (ni at) 721
t.-ur (okup) 1225
t.-ur (öpmağ) 1563
t.-ur (ötep) 1214
t.-ur (rek`at) 1257
t.-ur (şadka kılmak) 1885
t.-ur (şalât) 721
t.-ur (şartı dik) 1091
t.-ur (ta`yîn kılıp) 1284
t.-ur (vâcib) 512, 1097, 1126, 1670, 2097
t.-ur (vâcib irmes) 1034
t.-ur (yimek) 949
t.-ur (yok) 664, 1304, 1449, 2084
t.-ur (yörümek) 948

turma- (<tur-ma-) durmamak, beklememek
t. 278, 1926, 2055, 2068
t.-ğil 2027, 2054
t.-sa 1634, 2145
t.-sun 1443

turmak (<tur-mak) durmak, beklemek
t. 843, 912, 1010, 1919, 1920, 2178
t.+ıdın (turmağıdın) 1781
t.+ın (turmağın) 988
t.+ka 989
t.+nı 1936
t.+nı (turmağın) 1926, 2038
t.+tur 2092

törtele- (<*tör-t-e-l-e-; D.L.T. törpig)(alet ile tırnak) kesilmek, kesmek
t.+sin 1826

turuş (<tur-^uş) duruş
t.+nı 752

tuş (<AT. tüş) karşı, rast. denk
t.+ (al-) 2105
t.+ (kıl-) 2132
t.+ (öt-) 2105

tut- (<E.T. tut-) tutmak, y.f.
t. 831, 859, 866, 866, 983, 997, 1088, 1550, 1621
t.- (ber-â-ber) 1271
t.- (güş) 1316
t.- (ilig açuk) 2074
t.- (kulak) 394, 532, 585, 765, 978, 1212, 1313, 1365, 1415, 1642, 1646, 1662, 1677, 1679, 1773, 1775, 1868, 1873, 1878, 1953
t.- (muğarrar) 1271
t.- (ting) 2135
t.- (yâd) 609, 651, 1022, 1105, 1545, 1938, 1998, 2036
t.-ğil (yâd) 2244
t.- (yahşı ide tut-) 1117
t.-ar 1519, 1739
t.-ar (kazâ) 1587
t.-ar (rûze) 1488
t.-ar (rûze tutar bol-) 1762
t.-arlar (kazâ) 1596
t.-arnı 1508
t.-ay 1611
t.-kaç (rûze) 1592
t.-kan ('akd) 2101
t.-kanda 1623
t.-ka sin 841
t.-ka sin (yâd) 1004
t.-kay siz (yâd tut-) 383
t.-key 1530
t.-kıl 842, 1611, 1616, 1617
t.-kıl (güş) 544
t.-kıl (kulak) 1560, 2203
t.-kıl (yâd) 602, 826, 1430
t.-kıl (yırak) 955
t.-mayın (kazâ) 1598
t.-sa 1536
t.-sa (hüş-büga tut-) 1804
t.-sa (rûze) 1740, 1745
t.-sağ (rûze) 1606

t.-sun 1747, 2101
t.-sun (rūze) 1491, 1594, 1883
t.-unğız 1480
t.-up 2216
t.-upturlar (bir tut-) 310
tutam (<E.T. tut-am) tutam, dört parmaklık
bir ölçü birimi
t. 321, 637, 638
tutkuçı (<tut-ku+çı) tutan, (üzerinde) taşı-
yan
t. 908
tutma- (<tut-ma-) tutmamak, y.f.
t. 983
t.-ğan 1742
t.-ğıl (mu'āf) 1471
t.-nğız (rūze) 1601
t.-sa (rūze) 1492
t.-sun (rūze) 1746
tutmağlık (<tut-mağ+lık) tutma, taşıma
t. 895
tutmağ (<tut-mağ) tutmak, y.f.
t. (altın tut-: altın takmak) 907
t.+ ('ivaz) 1544
t.+ (rūze) 1511, 1566
t.+ (ucra) 2224
t.+dın 1551
t.+dur 984
tutul- (<tut-^ul-) tutulmak, y.f.
t.-ğanda (ay) 1252
t.-ğanda (kuyaş) 1242
t.-sa 1600
tuyūr (<A.) kuşlar
t.+ (sibā'-ı tuyūr) 352
tüp (<E.T. tüp <A.T. tü:p) dip
t.+i 523, 576
t.+içe 575, 575
t.+idin 474
t.+ige 652
tüccār (<A.) tüccar
t. 1384
tüg (<Uyg. tü: <A.T. tü:) tüy
t. 517, 575, 652
t.+ (üz-) 1820
t.+ (kırk-) 1820
t.+i (koltuk) 1822
t.+in 1871
t.+ni 1707
tüken- (<tü-k+e-n- <E.T. tüke-n-) bitmek,
tükenmek

t.-ip 2145
t.-se 2142
tüket- (<E.T. tüke-t-) bitirmek
t.-ken 1168
t.-kende 1947
tükrük (<E.T. tüpir-ük) tükürük
t.+ünğde 546
tükürme- (<tükür-me-) tükürmemek
t. 369
tükürmeklik (<tükür-mek+lik) tükürme
t. 905
tüküz (<tük+^uz) hep, bütün
t. 1480
tümen on bin, çok
t. 25, 91
t.+ (yüz tümen) 226, 268
tün (<E.T. tün <A.T. tü:n) gece
t. 13, 108, 495, 1928
t.+ (tün ü kün) 184, 439, 622, 622,
632, 633, 664, 965, 967, 970, 986
t.+ (tün yarımı: gece yarısı) 1223
t.+de 1507, 1508
t.+dür 2127
t.+i 1930
t.+leride 1201
tünbān (<F.) kilot, iç donu
t. 1810
tüp tüzdüpdüz
t. 854
t.+ (it-) 751
türlük (<Uyg.T. tü:r+lük) türlü, çeşitli;
nasıl, ne şekilde
t. 403, 430, 450, 1478, 1502, 1773
t.+tür 1513, 1644, 1754
tüş (<A.T. tü:ş) öğle vakti
t. 677
t.+ (ivrül-) 1920
t.+ (ol-) 694
t.+geçe 1094
tüş(1) (<A.T. tü:ş) rüya, düş
t. 251
tüş- (E.T. tüş-) düşmek; y.f.
t. 2027, 2150
t.-se 258, 260
t.-se (közi) 1980
t.-se (neces) 332
t.-sün 117, 2107
t.-sün (yolğa tüş-) 1693
t.-ti (hilāf-ı niķār) 176

tüşme-(tüş-me-) düşmemek
t.-se 2108
tüz (<E.T. tüz) doğru; düzlük, çöl
t.+ (sözi tüz) 1322
t.+de 71
tüz- (<uyg.T. tüz-) yapmak (y.f.)
t. 52 (i'tikâdnı)
t.-seler (şefkatî) 2257
tüzet- (<tüz+e-t) düz, doğru yapmak
t.-inğ 751

U/'U

u (<F.) ve (bağlama edatı) → ü, vü
u. 1, 6, 6, 8, 22, 25, 29, 39, 48, 52,
57, 88, 89, 90, 100, 107, 121, 122,
136, 165, 166, 173, 173, 174, 178,
182, 197, 208, 217, 222, 226, 238,
242, 247, 248, 271, 271, 279, 300,
301, 336, 348, 353, 361, 362, 400,
414, 415, 416, 416, 435, 445, 447,
454, 457, 476, 477, 478, 486, 492,
503, 506, 515, 521, 525, 530, 542,
546, 591, 604, 619, 643, 643, 659,
694, 732, 742, 742, 751, 771, 778,
784, 788, 805, 835, 842, 854, 855,
879, 895, 896, 904, 914, 914, 925,
927, 944, 968, 968, 981, 1044, 1049,
1065, 1095, 1112, 1117, 1141, 1162,
1168, 1171, 1171, 1171, 1240, 1240,
1241, 1241, 1253, 1271, 1303, 1303,
1307, 1332, 1373, 1403, 1412, 1419,
1432, 1443, 1448, 1449, 1515, 1525,
1525, 1525, 1526, 1528, 1532, 1541,
1559, 1637, 1641, 1642, 1645, 1661,
1671, 1678, 1704, 1704, 1732, 1768,
1790, 1792, 1796, 1799, 1799, 1799,
1821, 1834, 1861, 1864, 1889, 1898,
1898, 1906, 1910, 1913, 1914, 1941,
1952, 1964, 1964, 2013, 2050, 2050,
2074, 2075, 2082, 2087, 2110, 2112,
2121, 2122, 2141, 2162, 2179, 2188,
2192, 2194, 2201, 2232
u.+ (u hem) 149
uç (<E.T. uç <A.T. uç / hūç) uç
u.+ı 615
u.+ıdın 612

u.+ıdın (ucıdın) 1951
u.+ığa 474
u.+ın 1993
u.+ını 1994
u.+ını (barmağ ucını) 857
u.+ları (ayağ uçları) 863
uçmağlık (<uştmağ+lık) cennetlik olmak
u.+ını (uçmağlığını) 239
uçmak (N.F. uçtmağ, D.L.T. uçmak <
Sanskrit.uştmağ) cennet
u. 219, 243, 256
u.+dur 256
u.+ka 268
uçra- (<Mog.) karşılaşmak
u.-sa 1914
ufrak (<ufak+rak < uv-ak <uw-< og-)
azıcık, ufacık
u. 457
ufuk (<A. ufk) ufuk
u. 667
u.+nınğ 670
'uhde (<A.) sorumluluk
'u.+din 1742
uhrevî (<A.) ahiretle ilgili
u.+ni 289
'Uğbe (<A.) Mekke ile Mina arasındaki
bulunan bir tepenin adı → 'Akabe
'U.+ğa 2141
ulağ (<ula-ğ< A.T. ūla-) ulaştırıcı, taşıyıcı
u.+da 1653
'ulemā (<A.) âlimler
'u. 26, 283, 982
'u.+dın 2256
ulı (<E.T. uluğ < A.T. ūl) ulu, yüce
u.+ (lubb-i ulı) 1573
uluğ (<E.T. uluğ < A.T. ūl) büyük
u. 456, 1038, 1254, 1363, 1364
u.+nı 1364
ulus (Moğ. ulus < T. uluş) ulus, millet
u.+ka (kâffe-i ulus) 137
u.+nı 141
'umk (<A.) çukurluk
'u.+ı 325
'umre (<A.) hac mevsimi dışında ihrama
girerek Kâbi'yi tavaf ve Safa ile
Merve arasında say yaptıktan sonra
tırış olup ihramdan çıkmak.
'u. 1637, 1678, 1687, 1695, 1700,
1714, 1718, 1728, 1748, 1756, 1783,

2113, 2192, 2193
 'u.+ (kıl-) 2151
 'u.+din 1765
 'u.+dür 1669, 2194
 'u.+ğa 1432, 1716, 1748, 1751,
 2193, 2194
 'u.+ni 1717, 1731
 'u.+ning 1720, 1722, 1732, 1757,
 1834
 'u.+si 1782
 unut- (<E.T. unit-) unutmak
 u. 1550
 u.-up 1521
 u.-upturlar 310
 unutmak (<unut-mak) unutmak
 u.+tur 984
 unutul- (<unut-^{ul}-) unutulmak
 u.-ğan 1300
 ur- (<E.T. ur- <A.T. hür-) vurmak,
 sürmek
 u. 650
 u.-sa 1906
 u.-uban 2011
 u.-uban (ilig) 2161
 u.-up (püye) 253
 'Urene (<A.ö.i.) Arafat bölgesinin Mekke
 tarafındaki sınırı, Urene vadisi. Bura-
 sı dışında Arafat bölgesinin her ye-
 rinde vakfe "bir süre bekleme" yapı-
 labilir.
 'U. 1926, 2068
 urma- (<ur-ma-) vurmamak, sürmemek
 u. 607
 urmak (<ur-mak) vurmamak, sürmek
 u. 1907
 uruş (<ur-^uş) savaş
 u. 1133
 u.+ta 1591
 ustura (<F.) ustura
 u.+ (sür-) 2120
 uşmunı (<uş+mu) → uşbu
 uşak (<D.L.T. uşak< uş-ağ "uş- paraçala-")
 ufak → uvşat-
 u. 362
 uşal (<uş+ol) işte o → uşal
 u. 147, 1436, 1601, 1665, 1694
 uşbu (<uş+bu) işte bu (işaret zamiri)
 u. 506, 521, 531, 812, 849, 1261,
 1321, 1341, 1423, 1430, 1445, 1509,

1689, 1708, 1786, 2084, 2182, 2245
 u.+bar durur 1795
 u.+dur 49, 307, 1198, 1320, 1354,
 1505, 1511, 1560, 1784, 1847, 1994,
 2073
 uşbular 44, 113, 325, 432, 526, 600,
 629, 644, 846, 1099, 1369, 1378,
 1505, 1632, 1793, 2249
 u.+ça 677
 u.+da 1415, 1444
 u.+dın 235, 525, 1311, 1408
 u.+dur 1501, 1608
 u.+ğa 1417, 1424
 u.+ge 1822
 u.+ı 1137
 u.+ın 380
 u.+nı 43, 65, 402, 425, 940, 1172,
 1310, 1582, 1876, 1981, 1990
 u.+nınğ 335, 1052, 1312
 u.+nı 199
 uşmundın 1331
 uşmunğa 521
 uşmunı 1988
 uşbu (<uş+bu) işte bu (işaret sıfatı)
 u. 21, 30, 80, 122, 128, 158, 167,
 168, 191, 192, 281, 287, 328, 330,
 340, 344, 455, 482, 494, 552, 601,
 655, 672, 698, 703, 752, 761, 776,
 837, 840, 845, 882, 913, 929, 930,
 970, 982, 989, 1006, 1023, 1039,
 1076, 1084, 1150, 1171, 1210, 1212,
 1213, 1237, 1271, 1281, 1287, 1302,
 1304, 1305, 1323, 1328, 1333, 1344,
 1356, 1380, 1380, 1429, 1446, 1447,
 1453, 1480, 1504, 1510, 1542, 1625,
 1647, 1659, 1668, 1692, 1702, 1716,
 1727, 1730, 1734, 1736, 1737, 1740,
 1750, 1755, 1763, 1788, 1789, 1792,
 1827, 1835, 1856, 1887, 1930, 1936,
 1940, 1948, 1961, 1963, 1979, 1990,
 2002, 2004, 2012, 2013, 2019, 2038,
 2038, 2062, 2066, 2080, 2083, 2092,
 2094, 2095, 2108, 2120, 2125, 2129,
 2145, 2154, 2164, 2165, 2203, 2207,
 2212, 2218, 2221, 2240, 2242, 2243,
 2255
 uşmundak (<uş+mu+n+da+ok / uş+mu+nı+teg)
 işte böyle
 u. 2199

uşol (<uş+ol) işte o (işaret zamiri) → uşal
u. 258, 260

uşol (<uş+ol) işte o (işaret sıfatı)
u. 1207, 1752

utru (*utur-u <Uyg.T. utru) karşı, karşı
taraf → utur
u.+da 910
u.+dın 576
u.+sıda 872, 872, 925, 1193, 1987

utur (<utur-u) karşı → utru
u. 2101

uvşat- (<uv-üş-a-t- < uv- < ow- < oğ-) kır-
mak, ufalamak → uşak
u.-ur 1892

uy (<E.T. ud) sığır
u. 900, 1167, 1169, 1307, 1332,
1341, 1342, 1343, 1735, 1777, 2119,
2232
u.+da 2118
u.+nı 1135, 1786, 1813, 1837, 2117
u.+nınğ 1340
u.+unğ 1343

uyku (uyu-ku <ū+dı-ğu <Uyg. udi- <A.T.
ū) uyku
u.+dın 490, 1223, 1225
u.+dur 547

uyu- (<Uyg.T. udi-) uyumak
u. 1924
u.-ğan 1569
u.-sun 530

uyumak (<uyu-mak) uyumak
u.+da (uyumağda) 491

uzun (<E.T. uzun) uzun
u. 323, 613, 667, 748, 891, 915, 1245
u.+ığa 670
u.+ise 779

‘üzv (<A.) uzuv, organ
‘u. 844, 1839
‘u.+ (‘üzv-ı kâmil) 1798, 1807
‘u.+da 582
‘u.+dın 1821, 1861
‘u.+ğa 581
‘u.+lardın 583
‘u.+larnı 605
‘u.+nı 593

Ü

ü (<F.) ve (bağlama edatı) → u, vü

ü. 20, 24, 24, 28, 53, 53, 53, 56, 60,
68, 70, 78, 79, 82, 83, 87, 88, 88,
103, 108, 111, 113, 117, 126, 129,
130, 169, 169, 170, 184, 184, 184,
217, 226, 240, 248, 248, 251, 253,
257, 262, 290, 314, 347, 358, 373,
378, 378, 401, 409, 415, 418, 418,
425, 426, 439, 449, 453, 454, 457,
457, 458, 474, 495, 505, 542, 553,
591, 604, 606, 622, 622, 632, 633,
643, 664, 736, 736, 747, 753, 827,
855, 855, 858, 892, 902, 906, 956,
964, 965, 967, 970, 986, 989, 1012,
1025, 1025, 1025, 1050, 1058, 1065,
1065, 1169, 1172, 1236, 1241, 1254,
1254, 1277, 1297, 1298, 1307, 1332,
1366, 1395, 1438, 1439, 1440, 1446,
1473, 1498, 1498, 1501, 1515, 1518,
1520, 1532, 1570, 1579, 1590, 1641,
1641, 1642, 1686, 1706, 1735, 1761,
1796, 1796, 1796, 1810, 1810, 1810,
1878, 1879, 1898, 1901, 1949, 1964,
2001, 2014, 2075, 2076, 2087, 2094,
2098, 2110, 2112, 2124, 2125, 2136,
2141, 2155, 2160, 2212, 2232, 2234,
2250, 2252

ücre (<A.ücret) hizmet karşılığı verilen
mal veya para, hizmet bedeli: ücret
u. 2216, 2220, 2221, 2228
u.+ (tut-) 2224
u.+ğa 2217

üç (<E.T.üç) 3, üç (sayı sözü)
ü. 306, 309, 428, 429, 429, 430, 433,
436, 436, 458, 460, 460, 471, 474,
474, 474, 495, 501, 508, 513, 520,
593, 593, 613, 620, 622, 632, 692,
697, 748, 753, 780, 780, 815, 819,
828, 841, 846, 853, 946, 948, 964,
966, 970, 975, 986, 1004, 1040,
1042, 1073, 1074, 1074, 1101, 1104,
1164, 1195, 1205, 1207, 1262, 1279,
1333, 1336, 1342, 1348, 1351, 1471,
1474, 1477, 1478, 1504, 1609, 1615,
1679, 1712, 1713, 1739, 1742, 1745,
1770, 1857, 1858, 1870, 1928, 1929,
1930, 1944, 1945, 1956, 2005, 2024,
2127, 2127, 2144, 2242
ü.+ (terk-i üç şavt) 1842
ü.+dın 497, 865, 2243

ü.+dür 1346
 ü.+ge 416, 1169
 ü.+i 307, 1602
 ü.+tür 2197
 üçinçi (<üç+^hnç+i) 3., üçüncü (sıra sayı sözü) → üçünçi
 ü. 40
 üçün (<E.T. üçün < uç+u+n) için (çekim edatı)
 ü. 110, 520, 558, 635, 649, 915, 916, 917, 1039, 1137, 1162, 1178, 1272, 1374, 1375, 1377, 1441, 1581, 1597, 1629, 1629, 1671, 1686, 1700, 1745, 1747, 1752, 1759, 1786, 1832, 1837, 1885, 1933, 2097, 2101, 2111, 2111, 2119, 2206, 2209
 ü.+bar 1142, 1306
 ü.+imes (kuş) 1308
 ü.+imes (yük) 1308, 1308
 üçünçi (<üç+^hnç+i) 3., üçüncü (sıra sayı sözü) → üçinçi
 ü. 29, 72, 103, 516, 781, 1221, 1233, 1280, 1365, 1395, 1469, 1794, 1942, 2142, 2143
 ü.+din 1190
 ü.+ni 1189
 ü.+sidür 2203
 ümem (<A.) ümmetler
 ü.+ning 164
 ümîd (<F.) umut
 ü. 6, 278
 ümmet (<A.) ümmet, bir peygambere ve onun getirdiklerine iman eden insan topluluğu
 ü. 168
 ü.+i 136, 164, 165
 ü.+iga 116
 ü.+ka 244, 1224
 ü.+ka bar 166
 ü.+ke 639
 Ümmühānī (<A.ö.i.) Hz. Ali'nin ablası
 Ü. 144
 ün (<E.T.ün <A.T. ün) ün, ses
 ü. 117, 949, 950, 1018, 1914
 ü.+i 785
 ü.+ini 223
 ür (<A.T. ür) yüksek
 ü.+ge 1915
 üst (<Tefsir üst) üst

ü.+ide 246, 248, 281, 572, 711, 712, 832, 2069, 2239
 ü.+idin 2107
 ü.+ige 287, 1177
 üye (Orh.T. üye <üz+e) üzerine → ür, üzre
 ü. 2100
 üzmek (<E.T.üz-) koparmak, yolmak
 ü.+ (tüg) 1820
 üzre (<E.T.üz+re) üzerine → üye, ür
 ü. 2057

V

vâcib (<A.) dinen yapılması gerekli; yapılmaması farz derecesine yakın bulunan, yapıldığında sevap, terkedildiğinde azap gerektiren hüküm.
 v. 473, 726, 747, 752, 765, 799, 816, 827, 1090, 1478, 1500, 1501, 1599, 1642, 1850, 1934, 1936, 1964, 2017, 2090, 2102, 2154
 v.+ (bol-) 198, 772, 813, 1935, 1950
 v.+ (ol-) 10, 448, 526, 726, 797, 807, 1030, 1146, 1161, 1161, 1465, 1621, 1937, 1946, 2034
 v.+ (terk-i vâcib) 1867
 v.+dür 194, 194
 v.+imes 1162, 1378
 v.+in 1942
 v.+ini 764, 1276
 v.+irmes turur 1034
 v.+ise 656
 v.+ni 771, 1851, 1852
 v.+te 2238
 v.+tin 798
 v.+turur 512, 1097, 1126, 1670, 2097
 v.+tür 282, 792, 801, 966, 1129, 1130, 1160, 1736
 vâcibât (<A.) yapılması gerekli şeyler → vâcip
 v. 300
 vâcibī (<A.) bir vacip
 v. 1849
 va'de (<A.) söz verme → va'îd
 v.+ (âyet-i va'de vü va'îd: hem iyi hem de kötülükten uzaklaştırıcı şeyler vaat etme) 923

vādī (<A.) vadi
v.+de (batn-ı vādī) 2098

vāh (<A.) vah, yazık
v.+ (āh u vāh eyle-: inleyip sızlamak)
944

vaḥy (<A.) gizli söz; bir fikir veya emrin Allah tarafından peygamberlere ilham olunması
v. 105

va'īd (<A.) yıldırma, korkutma → va'de
v. 923

vākı' (<A.) meydana gelen, olan
v. 931, 1043
v.+ (māni'-i vākı') 2181
v.+ (ol-) 878, 1582, 1793
v.+dur 824, 993

vākıf (<A.) haberli, bilgili
v.+ (bol-) 2068

vakt (<A.) vakit, zaman; uygun zaman
v. 555, 556, 558, 559, 563, 564, 564, 619, 627, 628, 634, 634, 657, 665, 685, 694, 797, 801, 803, 1005, 1010, 1158, 1205, 1380, 1485, 1524, 1551, 1619, 1662, 1716, 1727, 1730, 1740, 1789, 1802, 1802, 1817, 1835, 1931, 1970, 1990, 2020, 2027, 2057, 2066, 2080, 2081, 2099, 2116, 2177, 2192, 2224, 2230, 2239, 2241
v.+ (dāhil-i vakt-ı tavf) 1930
v.+ (vakt-ı cevāz) 2106
v.+ (vakt-ı huften) 2082
v.+ (vakt-ı iḥrām) 1714
v.+ (vakt-ı namāz-ı pişin) 674
v.+ (vakt-ı pişin) 1070
v.+ (vakt-ı sebeb) 762
v.+ (vakt-ı şubḥ) 666
v.+ (vakt-ı tahrime) 767
v.+ (vakt-ı vukūf) 2093, 2095
v.+ (vakt-ı vücūb) 1155, 1163
v.+ (vakt-ı zevāl) 2056, 2057
v.+bardur 681
v.+da 1071, 1239
v.+ı 299, 664, 680, 682, 700, 713, 727, 727, 1000, 1071, 1164, 1669, 1717, 1728, 2006, 2127, 2169
v.+ıda 711, 768, 1109, 1229, 2065, 2071, 2088
v.+ıdın 2128
v.+ı durur 700

v.+ın 663, 672, 999
v.+ını 679, 1922, 1928
v.+ınınğ 1094
v.+lar 1705
v.+larda 684, 701, 1023, 1538, 1923
v.+larını 1662
v.+nı 554
v.+nınğ 959, 1094, 1664
v.+nınğ durur 551
v.+ta 962, 1708, 1708
v.+ta (avval-ı vakt) 687
v.+tın irür 697
v.+tur (dāhil-i vakt) 1928

vaktsız (<A.vakt+ T.+sız) vakitsiz
v. 663

vāriş (<A.) mirasçı
v. 2229
v.+ğa 2228
v.+ığa 2215
v.+i 2218
v.+ığa 2224

vasat (<A.) orta
v. 973

vaşf (<A.) sıfat, nitelik
v. 75
v.+ (it-) 173
v.+ (vaşf-ı başar) 79
v.+ (vaşf-ı ḥak) 67
v.+ (vaşf-ı sem') 79
v.+ını 479

vāsıta (<A.) araç
v. 78, 678

vaşiyet (<A.) vasiyet, bir kişinin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey
v. 2218
v.+ (it-) 2215, 2223, 2227
v.+ (kıl-) 1599, 1599
v.+ni 2228

vaşl (<A.) birleşme, ilişme
v.+nınğ 399

vaṭan (<A.) vatan
v.+ıda 1413
v.+ıdan 2227
v.+ınğ 976

vaṭy (<A.) çiftleşme
v. 1632, 1779, 2122
v.+ (kıl-) 1540
v.+ (kıldur-) 1540
v.+ (sā'ī-yi vaṭy) 1789

v.+ (yit-) 1571
v.+bar 1789
vebāl (<A.) günah
v. 279
vech (<A.) biçim; yön, taraf
v. 579
v.+din 1770
v.+ğa 1753
v.+i 1750
v.+ni 1729
Ve'd-duhā (<A.) Kur'an'ın 93. suresi
V. 1217
V.+dur 1221
vedī'at (<A.) emanet
v. 1303
vehm (<A.) kuruntu
v.+i 1563
velī (<F.) fakat, ancak (cümle başı edatı)
v. 90, 447, 507, 1063, 1063, 1213,
1301, 1676, 1926, 2111, 2115
velī (<A.) Allah'a yakın olan, Allah'ın
himayesine kavuşmuş kimse
v.+ise 1194
v.+lerdür 163
velīk (<F.ve+līk) ama, fakat, ancak (cümle
başı edatı)
v. 569, 753, 1092, 1224, 1265
Ve'l-leyl (<A.)Kur'an'ın 92. suresi
V. 1220
Ve'ş-şems (<A.) Kur'an'ın 91. suresi
V. 1220
vezn (<A.) ağırlık
v. 1318, 1370
v.+i 390
v.+ini 391
vidā' (<A.) ayrılma, ayrılış
v.+ (eyle-) 2162
v.+ (it-) 1969
v.+ (tavāf-ı vidā')1949, 2155
vīrān (<F.) yıkık, yıkılmış
v.+ (bol-) 203
vitr (<A.) vitir (namazı) ki yatsı namazından
sonra kılınması vacip olan üç rekatlık
namaz
v. 683, 683, 691, 781, 2087
v.+de 1235
v.+dür 966
v.+ğa 1208
v.+ni 1203

v.+ni (it-) 1208
v.+ni (kıl-) 1228
vukū' (<A.) meydana gelme
v.+ (tap-) 815, 2195
vukūf (<A.) bilgi sahibi olma; durma,
duruş; olduğu gibi kalma
v. 1935, 2055, 2090
v.+ (bol-) 2071, 2073
v.+ (it-) 2090
v.+ (kıl-) 1923, 2067, 2070, 2072,
2074, 2094
v.+ (vakt-ı vukūf) 2095
v.+irür (vakt-ı vukūf) 2093
v.+unğdın 1785
vuzū (<A.vuzū') taharet, abdest; abdest
alma
v. 520, 546, 605, 611, 623, 625,
1019, 1020, 1048, 1629, 2036
v.+ (eyle-) 542, 568
v.+ (farz-ı vuzū) 569, 571
v.+ (kıl-) 539
v.+ (nākış-ı vuzū) 410
v.+ (navākış-ı vuzū) 539
v.+da 585, 610
v.+ğa 544, 550
v.+ge 625
v.+irür 661
v.+ları 549
v.+nı 957
vü (<F.) ve bağlama edatı) → u, ü
v. 30, 32, 43, 52, 58, 59, 60, 61, 120,
123, 145, 151, 207, 208, 223, 224,
299, 310, 336, 336, 336, 349, 351,
364, 370, 380, 404, 412, 435, 454,
462, 467, 493, 511, 553, 571, 625,
627, 646, 660, 664, 689, 700, 725,
734, 757, 763, 770, 867, 907, 918,
923, 925, 972, 992, 1051, 1133,
1148, 1159, 1169, 1170, 1172, 1235,
1247, 1255, 1289, 1308, 1316, 1346,
1364, 1397, 1406, 1415, 1416, 1421,
1421, 1423, 1423, 1439, 1464, 1473,
1477, 1490, 1586, 1608, 1608, 1612,
1618, 1651, 1654, 1661, 1663, 1706,
1707, 1721, 1728, 1738, 1782, 1783,
1796, 1810, 1822, 1861, 1898, 1898,
1899, 1899, 1915, 1937, 1957, 1960,
1972, 1975, 2026, 2034, 2098, 2114,
2118, 2149, 2195, 2207, 2211, 2232,

2236, 2250, 2059
 vü hem 149
vücüb (<A.) vacipler
 v.+ (şart-ı vücüb) 1645, 1646
 v.+ (vakt-ı vücüb) 1163
 v.+irür (vakt-ı vücüb) 1155
vücüd (<A.) var
 v.+ (ol-: yaratılmak) 86
vücüh (<A.) şekiller, kurallar
 v.+ (vücüh-ı edā-yı hac) 1712
vüs'at (<A.) fırsat, ferahlık
 v. 1239
vüstā (<A.) orta
 v.+ (cemre-i vüstā) 2139

Y

yā (<F.) ya, veya (karşılaştırma ve denkleştirme edatı, bağlama edatı görevlerinde)
 y. 261, 262, 317, 329, 335, 338, 345, 423, 465, 474, 475, 475, 530, 530, 624, 639, 640, 641, 714, 733, 780, 819, 927, 936, 938, 938, 939, 1003, 1041, 1042, 1045, 1069, 1154, 1167, 1167, 1177, 1180, 1194, 1194, 1234, 1300, 1301, 1344, 1368, 1377, 1377, 1377, 1433, 1433, 1441, 1444, 1461, 1503, 1503, 1515, 1520, 1521, 1525, 1528, 1542, 1552, 1553, 1569, 1588, 1589, 1629, 1687, 1695, 1714, 1723, 1724, 1735, 1738, 1762, 1776, 1777, 1779, 1786, 1813, 1820, 1821, 1822, 1823, 1823, 1825, 1826, 1827, 1831, 1837, 1842, 1858, 1861, 1862, 1864, 1865, 1865, 1867, 1870, 1881, 1883, 1885, 1904, 1908, 1909, 1950, 1963, 1988, 2042, 2043, 2101, 2102, 2113, 2119, 2185, 2235, 2241
 y.+ (ya ya) 211, 455, 1523
yā (<A.) ey! (seslenme edatı)
 y. 274, 1068
yād (<F.) hafızada tutma; hatırlama, anma
 y. 1237
 y.+ (al-) 289, 391, 550, 1116, 1126, 1319, 1357, 1399, 1519, 1541, 1571, 1663, 1791, 1798, 1800, 1806, 1821, 1994, 2056
 y.+ (it-) 960

y.+ (kıl-) 64, 175
 y.+ (tut-) 383, 602, 609, 651, 826, 1004, 1022, 1105, 1430, 1545, 1938, 1998, 2036, 2244
 y.+ı 95
yāft (<F.) bulaşmış
 y. 656
yağ (E.T. yağ <A.T. yāğ) yağ → yak
 y. 1861
 y.+ (mişl-i yağ) 525
 y.+ (tigür-) 1807
yağ- (Uyg.T. yağ-) yağmak
 y.-sa 98
yağın (yağ-'n) yağmur → yamğur
 y. 98
 y.+ (yağ-) 1262
yağma- (<yağ-ma-) yağmamak
 y.-sa (yağın) 1262
 y.-sa (yamğur) 1256
yağ (<F.) buz
 y. 227
yağşı (<yağış-ı <E.T. yağşı) iyi, güzel; doğru
 y. 88, 89, 149, 165, 173, 174, 174, 175, 221, 242, 274, 903, 1049, 1088, 1117, 1117, 1797, 1798, 2096, 2111, 2137
 y.+dur 90
 y.+ğa 6
 y.+ğadur 90
yağşılık (<yağşı+lık) iyilik, güzellik
 y. 42, 127
 y.+ka 175
yağşırak (<yağşı+rak) daha güzel, daha iyi
 y. 166, 687, 743, 1177
yāhūd (<F.yā hōd) veya, ya da (karşılaştırma ve denkleştirme edatı)
 y. 160, 329, 490, 1003, 1376, 1432, 1455, 1516, 1578, 1858, 1866
yak (<E.T. yağ) yağ → yak
 y. 1528
yākūt (<A.) yakut
 y.+ (mişl-i yākūt) 2110
yal (D.L.T. yalıman < *yalı+man) çapul
 y.+ını (koy oturur yalı) 2236
yalanğ (<Orh.T. yalanğ) çıplak, açık
 y. 913
 y.+ (ayak) 1984
 y.+ (baş yalanğ) 1705

yalğan (<Uyg.T. yalğan) yalan
y. 1426

yalğuz (<E.T. yalanğuz) yalnız
y. 1041, 1085, 1251, 1252, 1714,
2118, 2193

yaman (Uyg.T. yaman) kötü
y. 6, 88, 89, 90, 113, 420, 1049, 1968
y.+irmes 456

yamanlıg (<yaman+lık) kötülük → yaman-
lık
y. 42
y.+ıdur (yamanlıgıdur) 1658

yamğur (<yağ-mur) yağmur → yağın
y. 1044, 1532
y.+ (yağ-) 1256
y.+ı 96

yan (<E.T. yan <A.T. yān) yan, yan taraf
y. 1061
y.+dın 1119
y.+ğa 810, 871
y.+ıda 367
y.+ıngdın 603
y.+ını 460

yan- (<E.T. yan-) dönmek
y.-ğa sin 1119
y.-mayın 1694

yana (<yan-a<E.T. yana) yine; ve; ayrıca
y. 39, 41, 42, 43, 50, 69, 75, 79, 83,
93, 105, 110, 110, 117, 120, 120,
122, 168, 188, 189, 206, 207, 207,
214, 232, 238, 245, 265, 278, 279,
283, 284, 286, 300, 303, 304, 312,
318, 353, 353, 364, 409, 415, 434,
438, 443, 454, 480, 483, 484, 494,
503, 504, 505, 506, 514, 533, 538,
542, 543, 543, 547, 548, 549, 551,
564, 590, 599, 638, 648, 650, 654,
660, 662, 669, 674, 694, 709, 736,
745, 749, 769, 772, 773, 774, 781,
784, 799, 800, 807, 811, 816, 817,
819, 829, 833, 834, 851, 869, 883,
885, 886, 887, 892, 893, 893, 897,
899, 899, 903, 905, 905, 909, 911,
911, 912, 912, 913, 915, 917, 918,
922, 922, 941, 942, 943, 944, 948,
949, 951, 952, 954, 955, 960, 964,
966, 968, 986, 1005, 1006, 1007,
1008, 1009, 1025, 1025, 1044, 1045,
1046, 1046, 1047, 1047, 1048, 1051,

1058, 1064, 1069, 1070, 1072, 1073,
1078, 1083, 1098, 1099, 1101, 1103,
1103, 1104, 1105, 1107, 1135, 1136,
1140, 1148, 1160, 1178, 1179, 1181,
1188, 1189, 1191, 1196, 1209, 1211,
1212, 1218, 1220, 1226, 1234, 1235,
1235, 1254, 1256, 1267, 1279, 1291,
1294, 1296, 1303, 1305, 1307, 1314,
1315, 1325, 1344, 1352, 1354, 1390,
1393, 1395, 1396, 1397, 1411, 1415,
1416, 1442, 1466, 1477, 1478, 1478,
1482, 1490, 1502, 1514, 1549, 1550,
1555, 1557, 1558, 1588, 1590, 1592,
1593, 1603, 1610, 1610, 1611, 1612,
1615, 1616, 1617, 1618, 1619, 1634,
1643, 1650, 1652, 1654, 1655, 1658,
1662, 1663, 1664, 1666, 1674, 1677,
1685, 1690, 1693, 1710, 1721, 1723,
1732, 1744, 1752, 1753, 1758, 1765,
1769, 1774, 1784, 1806, 1808, 1824,
1836, 1838, 1842, 1844, 1846, 1847,
1849, 1852, 1864, 1898, 1913, 1928,
1940, 1950, 1956, 1964, 1975, 1994,
2000, 2016, 2021, 2027, 2033, 2034,
2037, 2050, 2053, 2059, 2071, 2088,
2127, 2138, 2139, 2143, 2169, 2180,
2200, 2220

yanğı (<E.T. yanğı) yeni
y. 1706

yanğıl- (<E.T. yanğ-l-) yanılmak
y.-dınğ 1426
y.-ğay sin 2072
y.-ip 723

ya'nī (<A.) yani, demek
y. 575

yanğla (<E.T. yanğala) yine
y. 1332

yanğlıg (yanğ+lıg <Uyg.T. yanğ) gibi (ben-
zetme edatı)
y. 336, 423, 521, 812, 849, 1261,
1321, 1509, 1689, 1786, 1841, 2182,
2245

yap- (<Uyg.T. yap-) örtmek, kapatmak
y.-ğıl (ağzınğnı yap-) 896
y.-kaylar ('afv zeyli yap-) 2258
y.-kıl (ağız) 852
y.-sa (baş) 1818
y.-sun (baş) 2169

yapıl- (<yap-l-) örtünmek

y.-sa 1819
y.-ur (1) 1839
yapınç (<yap-'n-ç) örtünme
y.+ı 381, 384
yapıştır- (<yap-'ş-tur-) birleştirmek
y.-ğil (barmaklarınğ) 856
yapmağlık (<yap-mak+lık) örtme
y. 384
yapmak (<yap-mak) örtmek, kapatmak
y. 378
y.+ (ağız u köz yap-) 896
y.+ı (yapmağı) 376, 380
yapuk (yap-uk) örtü
y. 617
yapuş- (<yap-'ş-) yapışmak
y.-sa 880
yār (<F.) dost, tanıdık
y. 57, 173, 451, 741, 766, 892, 981,
1062, 1091, 1151, 1286, 1318, 1557,
1566, 1567, 1583, 1618, 1803, 1803,
2149, 2196
y.+ını 174
yaraş- (Uyg.T. yara-ş-) yakışmak, uygun
düşmek
y.-a 270
yarat- (<E.T.yara-t- <yāra-) yaratmak
y.-kandır 55
yarım (<E.T. yarım < A.T.yār-'m) yarım;
orta
y. 1311, 1319
y.+ıda (tün yarımı) 1223
yarlık (<E.T. yarlığ) buyruk
y. 139
yarlıka- (yarlık+a-) bağışlamak
y.-r 91
yarmak (<D.L.T. yarmak) para
y. 1653
yaru- (<Uyg.T. yaru-) aydınlanmak, par-
lamak
y.-ğünça 1922
y.-sa (kündüz) 2096
yarıglık (<yaru-ğ+luk) parlaklık, aydınlık
y.+ı (yarıgluğı) 670
yaruk (<yaru-k) aydınlık, parlak
y. 669
y.+ (bol-) 81
y.+dur 667
yarut- (<yaru-t-) aydınlatmak
y.-sa 1155

Yāsīn (<A.) Kur'an'ın 36b suresi
Y. 1233
yassılık (<yas-ı+lık <E.T. yası <*yāsi)
yassılık, genişlik
y.+ı (yassılığı) 392
yaş (<E.T. yaş <A.T. yāş) yaş, ömür
y.+ıdın 1589
y.+ığa 1342, 1347, 1348, 1351, 1362
y.+ığa (yit-) 1352
y.+ını 1168
y.+ınığ 1168
yaşa- (<yaş+a-) yaşamak
y.-r (1) 1341, 1343
yaşur- (Uyg.T. yaş-ur-) gizlemek
y.-ur 2247
yat- (<E.T. yat-) yatmak
y.-ıp 740
y.-kıl 1015, 1925
yāver (<F.) yardımcı
y. 57
yavuk (<E.T.yağ-u-k) yakın
y. 1038, 1060, 1702, 1977, 1986
y.+ (bol-) 81
y.+ (tur-) 2070
y.+ıda (yavugıda) 2092, 2134
yavuklaş- (<yavuk+la-ş-) yakınlaşmak
y.-sa 228
yavuş- (yavu-ş-) yakınlaşmak, yaklaşmak
y.-sa 1980, 2056
yayak (<E.T. yadağ) yaya
y. 1652, 1914, 1924, 2049
yaz (<A.T. yāz) ilk bahar
y. 565, 1619
y.+ (yaz-ı pīşin) 686
yazı (E.T. yaz-ı <A.T. yā-) ova
y. 1310
y.+da 991, 992
y.+ğa 1258
yek (<F.) tek
y. 1383, 1626
yeksān (<F.yek-sān) bir; her zaman; düz
y. 19, 88, 210
yelmelem (<A.yelemem ö.i.) Hac için
Yemen ve Hindistan tarafından ge-
lenlerin mikâtı olup, Mekke'ye yak-
laşık 54 km. uzaklıktadır.
y.+bar 1684
Yemen (<A. ö.i.) Arap yarımadasının güney
batı tarafındaki bölge

Y. 1684
 yeng (*<D.L.T. yēng <A.T. yē:nġ)* giysi
 kolu
 y.+de 895
 yevm (*<A.)* gün
 y. 1503, 1603, 1614
 y.+i 1619
 y.+ler 1619
 yığ- (*<E.T. yığ-*) yığmak
 y.-ar 1403
 yığaç (*<E.T. ığaç <A.T. *ī+ğaç)* 1. ağaç
 y. 361, 435, 456, 588, 1444, 1449
 y.+ın 1906
 2. uzunluk ölçüsü birimi
 y. 974, 975
 yığıl- (*<yığ-'l-*) toplanmak
 y.-ğanlar 1258
 y.+ıp 1258
 y.-sañg 547
 yığılmak (*<yığ-'l-mak)* toplanmak
 y.+ka 1259
 yığıştur- (*<yığ-'ş-tur-*) toplamak, bir araya
 getirmek
 y.-sam 18
 y.-sañg 134, 326
 yığla- (*<E.T. yığla- <A.T. īġla-*) ağlamak
 y.-ban 2162
 y.-sañg 950
 yıkıl- (*<D.L.T. yik-'l-*) yıkılmak, düşmek
 y.-a 253
 y.-ğay 255
 y.-ıp 255
 yıl (*<E.T. yıl)* yıl, sene
 y. 1287, 1287, 1288, 1289, 1290,
 1371, 1373, 1379, 1608, 2071, 2255
 y.+da 2226
 y.+dağı 1614
 y.+dın 1311
 y.+ğaç 1666
 y.+irür 1288
 y.+lar 8, 242, 561
 y.+nınġ 1138
 yılan (*E.T. yılan)* yılan
 y. 879, 1898
 yırak (*E.T. ırak)* uzak
 y. 635, 866, 880, 1039, 2102
 y.+ (bol-) 81
 y.+ (ol-) 704, 1038
 y.+ (tut-) 955

yırtık (*<D.L.T. yırt-uk)* yırtık
 y. 620
 yi- (*<E.T. yē- <A.T. yē:*) yemek, çek-
 mek, bozmak (y.f.)
 y.-ben 74
 y.-gen 985
 y.-genige 1587
 y.-gey (çomak) 222
 y.-gey (endūh) 908, 924
 y.-gey (hasret) 1035
 y.-gey (ni guşsa yi-) 218
 y.-gey (rūze) 1585
 y.-gil 1128
 y.-rler (rūze) 1590
 y.-se 350, 440, 1521, 1522, 1537,
 1542, 1558, 1622, 1896
 y.-se (harāc) 1467
 y.-se (rūze) 1555, 1584, 1591, 1593,
 1741
 y.-seler (rūze) 1595
 y.-senġ 1525, 1535, 2243
 y.-senġiz 1523
 y.-sün (rūze) 1589
 yiber- (*<ıdu bir-*) göndermek
 y. 2184
 y.-ür 1671, 2185, 2221
 yiginġ hafif
 y.+ni 911
 yigirme (*<E.T. yigirme)* 20, yirmi (sayı
 sözü)
 y. 1150
 y.+din 1320, 1346
 y.+dür 1317
 yigirme biş 25, yirmi beş (sayı sözü)
 y.+ise 1347
 yigirme iki 22, yirmi iki (sayı sözü)
 y.+durur 765
 yigirme tokuz 29, yirmi dokuz (sayı sözü)
 y. 1480
 yigit (*<Uyg.T. yigit)* yiğit
 y. 607, 754, 923, 938
 yigülük (*<yi-gü+lük)* yenilecek, yiyecek
 y. 1121, 1133
 y.+imes 453
 yil (*<E.T. yēl <A.T. yē:l)* yel, rüzgâr
 y. 251, 1044, 1254
 y.+ge 106
 y.+i 98
 yil- (Uyg.T. yil- *<A.T. ye*

esmek
y.-ip 338
y.-se 98
yilpimeklik (D.L.T. yelpə-) yelpazelenme
y. 910
yime- (<yi-me-) yememek, bozmamak
(y.f.)
y.- (rūze) 1582
y.-sün 1491
yimek (<yi-mek) yemek
y. 736, 1473, 1623
y.+leridin 1121
y.+turur 949
yir (E.T. yēr) yer; yer yüzü
y. 53, 87, 99, 270, 307, 358, 362,
532, 685, 858, 1089, 1249, 1308,
1310, 1438, 1439, 1440, 1457, 1464,
1819, 1848, 1878, 1879, 1900, 2091,
2110
y.+ (yir-i pāk) 357
y.+çe 613
y.+de 356, 361, 365, 367, 774, 836,
837, 862, 918, 918, 923, 924, 1018,
1249, 1250, 1440, 1462, 1495, 1495,
1877, 1936, 2012, 2012, 2013, 2019,
2026, 2030, 2089, 2092, 2094
y.+dedür 361
y.+din 258, 540, 575, 758, 866, 947,
1315, 1438, 1682, 1682, 2138
y.+ğa 1700
y.+ge 96, 358, 465, 755, 756, 800,
844, 845, 861, 863, 894, 898, 1779,
1779, 1979, 2091, 2107, 2108
y.+i 153, 220, 319, 322, 325, 357,
646, 2015
y.+içe 620
y.+ide 302, 730, 1690, 1934, 2240
y.+idin 345, 345, 486, 628, 1699,
1752, 2221
y.+i durur 578, 2010
y.+ige 549, 604, 604, 802, 1174,
1461, 1540, 1697
y.+in 1466
y.+ini 227, 249, 296, 1823
y.+inğ 409, 410, 542, 553
y.+inğde 445
y.+leride 273, 771
y.+leridin 542
y.+lerige 526, 1697

y.+ni 359
y.+ning 355
yirlik (<yir+lig) yerli
y. 706, 707
yit- (<E.T. yēt-) ulaşmak, erişmek; kay-
bolmak, yok olmak
y. 1177, 2000, 2009
y.-er 246, 259, 264, 272, 325, 422,
704, 782, 823, 1979
y.-eri 1982
y.-güçe 1122
y.-ip 254
y.-ke sin 1076
y.-ken (yaşığa) 1352
y.-kende 2007
y.-kenidin 2254
y.-key 243, 261, 1387, 1527, 1853,
2189, 2215
y.-key biz 269
y.-key sin 1208
y.-kil 2029
y.-mes 431, 1409
y.-se 639, 785, 802, 987, 1139, 1285,
1340, 1521, 1534, 1598, 1653, 1890,
1977, 2220, 2225
y.-se (vatıy) 1571
y.-senğ 797, 801, 1702
y.-ti 18, 147, 152, 339, 358, 387
y.-tim (murādıma) 291
y.-tinğ 1082
yitinçi (<yiti+nç+i) 7., yedinci (sıra sayı
sözü)
y. 1820
yitiş- (<yit-iş-) yetişmek, ulaşmak
y.-kende 1725, 1986, 2055
y.-se 630, 1330, 1334, 1343, 1461,
2217
y.-senğ 800
y.-tinğ 1110
y.-ür 1333
yitişme- (<yit-iş-) yetişmese
y.-se 528
y.-senğ 1087
yitkür- (<yit-kür-) ulaştırmak, değdirmek
y.-gil 515, 600, 1393
y.-üp 534, 1575
y.-ür 106
yitkürmek (<yit-kür-mek) değdirmek
y. 534

yitme- (<yit-me-) ulaşmamak; yok olmamak
 y.-gen (bol-) 1362
 y.-genge 152
 y.-se 1594
 y.-senğ 1028
 yitmek (<yit-mek) ulaşmak
 y. 526
 yitmiş (<A.T. yè:tmiş) 70, yetmiş (sayı sözü)
 y. 1943
 yitmiş altı 76, yetmiş altı (sayı sözü)
 y.+da 1351
 yitti (<E.T. yeti <A.T.yè:ti) 7, yedi (sayı sözü)
 y. 147, 321, 506, 844, 1167, 1323, 1681, 1721, 1741, 1931, 1941, 1944, 1945, 1948, 1955, 2009, 2010, 2017, 2034, 2040, 2045, 2119, 2134, 2138, 2156
 y.+bar 65
 y.+din 66, 2103
 y.+ni 845
 y.+sin 766
 yitti yüz yigirme 720, yedi yüz yirmi (sayı sözü)
 y. 1153
 yiyil- (<yiy-il-)yenilmek
 y.-ür (: dince yenmesi mübah olan)
 420
 yok (<Orh.T.yok <A.T. yō-k) yok
 y. 56, 493, 507, 550, 628, 696, 740, 796, 825, 895, 1039, 1144, 1300, 1302, 1306, 1362, 1467, 1499, 1522, 1538, 1568, 1584, 1755, 1768, 1829, 1949
 y.+ (hisāb) 2108
 y.+ise 1207, 1248, 1358, 1703, 1749
 y.+tur 57, 57, 82, 351, 500, 564, 1404, 1445, 1535, 1537
 y.+turur 664, 1304, 1449, 2084
 yokarı (<E.T. yok-ķaru) yukarı → yokķarı
 y. 918
 yokķarı (<E.T. yok-ķaru) yukarı → yokarı
 y. 597, 598, 890, 1597, 2027
 y.+ğa 612, 1416, 1418
 yoksa (<E.T. yok er-se) aksi taktirde, ancak; ya da (cümle başı edatı; karşılaştırma ve denkleştirme edatı)
 y. 158, 242, 392, 405, 988, 1360,

1554, 2239
 yol (<E.T. yol <A.T. yöl) yol; işleyiş, iş, usul
 y. 59, 59, 127, 475, 628, 925, 948, 982, 1119, 1658, 1658, 1660, 2054, 2107
 y. 1198, 1784
 y.+ (tap-) 130
 y.+da 12, 108, 1659, 1970, 2219, 2237
 y.+ğa 831
 y.+ğa (tüş-) 1693
 y.+ı 970, 972
 y.+ıda 1170
 y.+ığa 1678
 y.+ığa (hāk) 1422
 y.+ığa (hāk yolu) 2231
 y.+ını 360, 1469, 1637
 y.+lar 860
 y.+nı 11, 146, 1659
 yolçısız (<E.T. yol+çı+sız) yolcusuz
 y. 11
 → yolu (<E.T. yol+ı) kez, defa
 y.+ (bir yolu) 716, 945, 1728
 yolmak (<E.T. yol-mak <*yō-) yolmak
 y. 1861
 yon- (<*yo-n-) yolmak
 y.-sa 1871
 yosunluk (<Mog. yosun+ T. +luk) tarz, şekil
 y.+ (bu yosunluk) 421, 1185, 1854
 y.+ (ni yosunluk) 427, 648, 708, 1229, 1833, 1837, 2019, 2183, 2208
 yürü- (<E.T. yori- <A.T. yōn-) yürümek
 y. 475, 1989, 2028, 2029
 y.-gil 2031
 y.-meste 982
 y.-p 253, 1310
 y.-r (1) 628, 992, 1307
 y.-rler 1308
 y.-rüngde 1960
 y.-senğ 948
 y.-sün 530
 yürümek (<yörü-mek) yürümek
 y.+turur 948
 yürüş (<yörü-ş) yürüyüş
 y.+i 972
 yu- (<E.T. yu- <A.T. yū-) yıkamak, temizlemek
 y. 346, 434, 463, 467, 571, 593, 625

y.-ban 436
 y.-ğay sin 428
 y.-gıl 314, 404, 427, 446, 519, 570, 587, 605, 627
 y.-gunça 471
 y.-p 469
 y.-r 468
 y.-rda 603
 y.-rdın 451
 y.-r isenğ 314, 346
 y.-rnı 462
 y.-sanğ 327, 342, 465
 y.-sun 478
 yudurma- (<yu-dur-ma-) yıkatmamak
 y. 389
 yukma- (<D.L.T. yuk-ma-) bulamamak, geçmemek
 y.-sa 402
 yulduz (<Uyg.T. yultuz<*^yal+tuz) yıldız
 y.+ça 265
 yum- (<D.L.T. yum-) yummak, kapatmak
 y.-ğuça (köz) 77
 y.-up (köz) 77
 yuma- (<yu-ma-) yıkamamak
 y.-ğannı 1706
 y.-gıl 470
 y.-sun 315
 yumağ (<yu-mağ) yıkamak
 y. 428, 448, 512, 631, 1533
 y.+ı (yumağı) 581
 y.+ını (yumağını) 430
 y.+larda 517
 y.+ta 470
 y.+tur 570
 yumurtka (<yum-ur-t+ka) yumurta
 y. 1892
 yuvdur- (<yuv-dur <yü-) yıkatmak
 y. 389
 yut- (<A.T. yüt-) yutmak
 y.-arda 1576
 y.-key 1530
 y.-sanğ 1573, 1574, 1575
 yutal (*<yut- + Mog. -al) öksürük
 y. 474
 y.+ınğ 852
 yutalmek (<yut-a-l-mek) öksürmek
 y. 952
 yutmağlık (<yut-mağ-lık) yutma
 y. 901

yutmak (<yut-mağ) yutmak
 y. 1577
 yuyul- (<yuy-^ul-) yıkanmak
 y.-ğay 267
 y.-sa 421
 y.-ur 421
 y.-ur (‘uzv) 581, 582, 593
 y.-urğa 593
 yüdkemek (<D.L.T. yüd-) yüklemek, bindirmek
 /.(ayağdın ayak yüdke-) 897
 yügür- (<Orh.T. yügür-) koşmak
 y. 1041, 1961
 y.-üp 911, 2005
 y.-ür (1) 2006
 y.-ürge 1959
 yügürmek (<yügür-mek) koşmak
 y.+te 2030
 yük (<E.T. yük <yü-k) yük
 y. 1308
 yüklemek (<yük+le-mek) yüklemek
 y.+tin 2234
 yüz (<A.T. yü:z) yüz
 y. 378, 570, 572, 849, 871, 879, 953, 2160
 y.+durur 579
 y.+ge 576
 y.+i 573
 y.+ini 703, 704, 1818
 y.+irür 577
 y.+ni (-ğa yüz kıl-) 710, 713
 y.+ni (kıl-) 2099
 y.+ünğ 578
 y.+ünge 607, 651
 y.+ünğni 1019
 y.+ünğni (kıbleğa kıl-) 2032
 yüz(1) (<A.T. yü:z) 100, yüz (sayı sözü)
 y. 12, 25, 182, 323, 574, 1318
 y.+ge 1338
 yüz siksen 180, yüz seksen (sayı sözü)
 y. 1152
 yüz tümen on binlerce, pek çok
 y.+ 226, 268
 yüz yigirme 120, yüzyirmi (sayı sözü)
 y.+çe 1354
 yüz yigirme bir 121, yüz yirmi bir (sayı sözü)
 y. 1335, 1336
 yüz yigirme sikkiz 128, yüz yirmi sekiz

(sayı sözü)
y.+idi 2255

ZIZI'IZ

- zabt (<A.) anlama, kavrama
z.+ (kıl-) 19, 720
- zād (<A.) azık
z. 1671
- za'f (<A.) zayıflık, kuvvetsizlik
z. 1591
- za'ferān (<A.) safran
z. 1796
- za'flık (<A. za'f+ T.+lık) zayıf
z. 252
- zāhid (<A.) dinin emirlerini yerine getirip
yasaklarından sakınan
z.+ (bol-) 211
- zāhidī (<A. zāhid+ F.ī) bir zahid
z.+ğa 91
- zāhir (<A.) görünen; belli, açık
z. 459, 722
z.+ (bol-) 540
z.+ (eyle-) 1975
z.+ (igenni) 459
z.+ (it-) 156, 185
z.+ (ol-) 159, 572, 573, 710, 1524
z.+ (zāhir) 490
z.+durur 71
z.+dür 1338
z.+imes 1388
- zahmetī (<A.) bir zahmet
z. 639
- zākir (<A.) zikreden, anan
z.+ (bol-) 503
z.+ (it-) 1079
z.+ (ol-) 8
- zālim (<A.) zalim, haksızlık eden
z.+dür 196
- zālimī (<A.) bir zalim
z.+ (bol-) 211
- zam (<A. zamm) ekleme → zamm
z.+ (kıl-) 776, 778
- zamān (<A.) zaman
z. 147, 402, 529, 706, 720, 977,
1388, 1404, 2076, 2093, 2129, 2153,
2157, 2219
z.+dur 1674
- zamīr (<A.) kalp, gönül

- z.+din 38, 47
- zamm (<A. zamm) ekleme → zam
z.+ı 779
- zār (<F.) inilti, perişan halli
z. 2162
- zarar (<A.) bozulma, zarar
z.+ (ni zarar) 608
- zarf (<A.) kap
z. 1432
z.+lar 265
- zārī (<A.) inleme
z. 2026
z.+ (kıl-) 2162
- zarūr (<A.) gerekli, mecbur
z. 1135
z.+ irdi 17
z.+ise 608
- zarūrat (<A.) gereklilik, zorunluluk
z.+tur 374, 1134
- zarūrī (<A.) zorunlu
z. 1137
z.+din 1138
- zarūriyyāt (<A.) zorunlu işler
z. 1132
- zāt (<A.) öz, kendi
z.+ı 60, 61
- zātū 'ırk (<A. ö.i.) Hacda Irak yönünden
gelenlerin mîkâtıdır. Mekke'ye uzak-
lığı yaklaşık 94 km.'dir.
Z. 1685
- zāyi' (<A.) zarar, ziyan; yitik
z. 2247
- zāyil (<A. zā'il) sona eren, geçen
z.+ (bol-) 2189
z.+ (it-) 458, 519
z.+ (ol-) 544
- zibh (<A.) boğazlama, kesme
z. 1745, 1747
z.+ (eyle-) 1175, 1742, 1857, 2184
z.+ (it-) 1177, 1880, 2191
z.+ (kıl-) 1743, 1747, 2239, 2240
z.+ (zibh-i devrān) 1746
z.+ (zibh-i gayr-ı nahr) 2242
z.+din 1738, 1743
z.+ğa 1739
z.+ing 1177
- Zebūr (<A. ö.i.) Dört kutsal kitaptan H
Davut'a indirilenin adı
Z. 119

zekāt (<A.) İslâmın beş şartından biri olan mal ve paranın temizliğinin ve helallüğünün korunması amacıyla Allah için belirli oranlarda verilmesi, zekat.
z. 29, 1159, 1280, 1284, 1292, 1294, 1304, 1311, 1330, 1331, 1333, 1335, 1362, 1364, 1373, 1378, 1379, 1381, 1403, 1413, 1414, 1418, 1423, 1424, 1424, 1425, 1428, 1437, 2200
z.+ (bir-) 1411, 1422
z.+ (mâl-ı zekāt) 1313, 1359
z.+ (mâni'-i zekāt) 1290
z.+ (müstahak-ı zekāt) 1410
z.+ı 1321, 1345, 1431
z.+ın 1315, 1319, 1341, 1343, 1356, 1438
z.+ını 1328, 1339, 1357, 1358, 1367, 1374, 1379, 1382
z.+ını (bir-) 1312, 1445
z.+ıng 1427
z.+ıngnı 1436
z.+ıngnı (bir-) 1434
z.+nı 32, 1291

zeker (<A.) penis, erkeklik uzvu
z.+i 549

zemîn (<A.) yer
z.+ (bar-ı zemîn) 1688

zemzem (<A.) Kâbe civarında bir kuyu ve bu kuyudan çıkarılan su
z.+ ('azîmet-i zemzem) 2157

zerre (<A.) zerre, çok ufak parça
z. 97

zevâl (<A.) öğlen
z. 1113
z.+ (vaqt-ı zevâl) 2056, 2057

zevâ'id (<A. zevâ'id) fazlalıklar
z. 1099

zevk (<A.) zevk, haz alma
z. 153

zeyl (<A.) etek
z.+ini ('afv zeyli yap-) 2258

zeyn (<A.) süs, bezek
z.+ (zînet ü zeyn bir-) 169

zıkr (<A.) zikir, anma; bildirme
z. 886
z.+ (eyle-) 698, 966, 1154, 1487, 1554, 1887, 1887, 1963
z.+ (kıl-) 2144
z.+ (zıkr-i hak) 1072

zî'l-ğicce (<A.) Arap aylarının on ikincisi, kurban ayı → zü'l-ğicce
z. 2045
z.+din 1617

zî'l-ka'de (<A.) Arap aylarının on birincisi
z. 1663

zilletî (<A.) alçaklık, aşağılık
z. 130

zîmâr (<A.) belirsiz bir şey
z. 1299

zimme (<A.) zimmet, koruma
z.+side 1301
z.+sigadur 1293

zimmî (<A.) İslâm devletinin koruması ve uyruğu altındaki gayrimüslimler
z. 1259
z.+ (kâfir-i zimmî) 1383

zinde (<F.) diri
z.+ (kıl-) 233

zînet (<A.) süs
z.+ (zînet ü zeyn bir-) 169

zînhâr (<F.) sakın, aslâ, aman; muhakkak
z. 340, 451, 461, 741, 820

zirâ'at (<A.) tarım
z.+ka 1461

ziyâd (<A.) çok, fazla
z. 853
z.+ (bol-) 497, 1650
z.+ (kıl-) 1022

ziyâde (<A.) fazla
z.+sin 1360

ziyâfet (<A.) misafire yedirip içirme, ziyafet
z.+ (kıl-) 1179

ziyân (<A.) zarar
z. 1568
z.+ (bir-) 527, 661, 2173
z.+ (it-) 639, 1527

ziyârat (<A.) ziyaret
z. 1845, 1927
z.+ (tavâfi) 2123, 2176
z.+ (tavf-ı ziyârat) 1838

zühr (<A.) öğlen (namazı)
z. 914, 1083, 1085, 1240, 2045, 2050
z.+ (öt-) 2066
z.+da 1085
z.+nı 2061
z.+unğ 1087

zulm (<A.) adaletsizlik, haksızlık, zulüm

- z. 182
z.+ (bol-) 1659
z.+imestür 92
zür (<F.) güç
z. 225
zühd (<A.) her türlü dünyevî zevke karşı
koyarak, yasaklardan sakınıp kendini
ibadete verme
z. 88
zü'l-celâl (<A.) ululuk sahibi, yüce Allah
z. 3
zü'l-ħicce (<A.) Arap aylarının on ikincisi,
kurban ayı → zî'l-ħicce
z. 1921
z.+niġ 1664
Zü'l-Ĥuleyfe (<A.ö.i.) Mekke'ye Medine
üzerinden gelenlerin mîkâtıdır. Me-
diçe'ye yaklaşık 10 km., Mekke'ye
450 km. uzaklıktadır.
Z. 1683

KAYNAKÇA

- ABDULLAYEV, Fattah (1961), *Özbek Tiliniñ Horezm Şevaları*, Taşkent.
- AKA, Prof.Dr. İsmail (2002), "Timurlular", *Türkler*, 8. Cilt, Ankara: 517-533.
- AKÜN, Ömer Faruk (1991), "Bâbür", *İslâm Ansiklopedisi*, C.4, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, İstanbul: 395-400.
- ALIŞIK, Yard. Doç. Dr. Gülşen Seyhan (2002), *Nâm-ı Hak*, İstanbul.
- ALPARGU, Prof. Dr. Mehmet (2002), "Türkistan Hanlıkları", *Türkler*, 8. Cilt, Ankara: 557-605.
- ALPARSLAN, Ali (1976), "Babur'un İcad Ettiği «Baburî Yazısı» ve Onunla Yazılmış Olan Kur'an I", *Türkiyat Mecmuası*, C.XIX, İstanbul: 207-211
- ALLWORTH, Edvard A. (1990), *The Modern Uzbeks*, Stanford, California.
- ARAT, Reşit Rahmeti (1961), "Batman", *İA.*, 2. Cilt, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul: 342-344.
- ARAT, Reşit Rahmeti (Haz.: K. Eraslan, O. F. Sertkaya, N. Yüce, 1979), *Kutadgu Bilig III İndeks*, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Yayını: 8, İstanbul.
- ARAT, Reşit Rahmeti (1985) *Babumâme*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.
- ATA, Aysu (1997), *Nâşirü'd-dîn bin Burhânü'd-dîn Rabguzî: Kışasü'l-Enbiyâ (Peygamberler kıssası)*, I. Cilt: Giriş-Metin-Tıpkıbasım, II. Cilt: Dizin, Ankara.
- ATALAY, Besim(1986), *Divanü Lûgati-it-Türk Dizini "Endeks" IV*, TDK Yayını, Ankara.
- AZİMCANOVA, S. (1963), "Nekotoriye Ekonomiçeskiye Vzglyadı Z.M. Babura.İzlojeniye v Mubayine", *Trudi XXV Mejdunaradnogo Kongressa Boctokovedov*, III, Moskva: 203-208.
- BABUR, Zahiriddin Muhammad (1993), *Kitabu-s-salat*, (Hazırlayan: Emir Feyzulla, Saidbek Hasan, Alibek Rustem), Abdulla Kadiri namıdagi halk merası neşriyatı, Taşkent.
- BĀBUR, Zahir al-din Muhammed (Haz.: Eiji Mano 1995), Nakanishi Printing co., ltd., Kyoto Japan.
- BABUR, Zahiriddin Muhammad, (Haz.:Saidbek Hasan ve Hamidbek Hasan, 2000), Mübeyyin, Taşkent.
- BABURA, Zahir Ed-din Muhammad (Haz.İ.V Steblevai, 1972), *Traktat ob Aruze*, faksimile rukopisi, Moskva.
- BAĞCI , Yard.Doç.Dr. Serpil (1993), "Takdim Minyatürlerinde Farklı Bir Konu: Süleyman Peygamber'in Divanı", *"Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar" Güner İnal'a Armağan*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara: 35-53.
- BARDAKÇI, Yrd.Doç.Dr. M. Necmeddin (2002), "Şâh-ı Nakşbend ve Türk Dünyasındaki Etkileri", *Türkler*, 5. Cilt, Ankara: 552-560.
- BARUTÇU- ÖZÖNDER, Sema (1996), 'Alî Şîr Nevâyî: *Muhâkemetü'l-Lugateyn*, TDK Yay., Ankara.
- BEL, Alfred (1962), "Sâ", *İA*, 10. Cilt, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul: 1.

- BEVERIDGE, Annette Susannah (1905), *The Bābur-nāma*, London.
- BEVERIDGE, Annette Susannah (1969), *The Bābur-nāma in English* (Memoirs of Bābur) Translated from the original Turki Text of Zahira'd-dīn Muḥammad Bābur Pādshah Ghāzī, Reprinted London.
- BEVERIDGE, A.S.(1923) "Further Notes on Baburiana. II. Paternal Counsels Attributed to Babur in a Bhopal MS.", *JRAS*: 75-82.
- BEREZİN, İ. (1857), *Turetskaya Hrestomatiya*, Cilt I, Imprimerie De L'Université, Kazan: 226-272.
- BİLKAN, Ali Fuat (2001), *Risāle-i Vālidīyye Tercümesi*, Kitabevi, İstanbul.
- BLOCHET, E (1933), *Catalogue des manuscrits turcs de la biblioteque Nationale de Paris*, t. II, Supplément, Paris.
- BODROGLİGETİ, A.J.E. (1972), "Islamic Terms in Eastern Middle Turkic", *Acta Orientalia Academia Scientiarum Hungaricae*, Tomus XXV: 355-367.
- BODROGLİGETİ, A.J.E. (1972), "The Fragments of the Cavāhirü'l-Asrār", *Central Asiatic Journal*, Vol. XVI, Wiesbaden: 290-303.
- BODROGLİGETİ, A.J.E. (1974), "Aḥmad's Baraq-nāma: A Central Asian Islamic Work in Eastern Middle Turkic", *Central Asiatic Journal*, Volume XVIII, Wiesbaden: 83-128.
- BODROGLİGETİ, A.J.E. (1984), "Bābur Shāh's Chagatay Version of the Risāla-i Vālidīya: A Central Asian Turkic Treatise on How to Emulate the Prophet Muhammad", *Ural-Altische Jahrbücher*, Eurolingua: 1-61.
- BOROVKOV, A. K. (1961), *Bada'i' al-Luġat*, Moskva.
- BOROVKOV, A.K. (Çev.: Halil İbrahim Usta, Ebülfez Amanoğlu, 2002), *Orta Asya'da Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı*, TDK Yay., Ankara.
- BUHĀRĪ, Khwāja Bahā al-dīn Ḥasan Nithārī (Hazırlayan: Syed Muhammad Fazlullah, 1969). *Mudhakkir-i-Aḥbāb*, New Delhi: 89-94.
- CANPOLAT, Prof. Dr. Mustafa (1988), "Oḡt = Zaman Sözcüğü Üzerine", *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, Cilt: XXXII, Sayı: 1-2, Ankara Üniversitesi, Ankara: 177-183.
- CANPOLAT, Prof. Dr. Mustafa (2002), "Çaġatay Dili ve Edebiyatı", *Türkler Ansiklopedisi*, 8. Cilt, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara: 769-776.
- CLAUSON, Sir Gerard (1969), "The Turkish Numerals", *Journal of the Royal Asiatic Society* 1958, London:19-31.
- CLAUSON, Sir Gerard (1960), *Sanglax*, A Persian Guide to the Turkish Language, london.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972). *An Etymological of Pre-Thirteenth Century Turkish*. Oxford.
- ÇELEBİOĞLU, Amil (1983), "Manzum Dinî Eserler", *Şükrü Elçin Armaġanı*, Ankara: 153-166.
- COURTEILLE. Pavet De (1870), *Dictionnaire Türk Oriental*, Paris.
- ÇETİN, Abdülbaki (1998), *Hacıoğlu Hüseyin: Miftāhü'l-adl*, Atatürk Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.
- DÉCSY, Gyula (1998), *The Turkic Protolanguage: a Computational Reconstruction*, Bloomington, Indiana.
- DMİTRİYEVA, L.V. (1959), *Problemi Vostokovegeniya*, XI.4, Moskva: 136-146.

- DOERFER, Gerhard (1963), *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen*, I, Wiesbaden.
- DOERFER, Gerhard (1965), *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen*, II, Wiesbaden.
- DOERFER, Gerhard (1967), *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen*, III, Wiesbaden.
- DOERFER, Gerhard (1975), *Türkische und Mongolische Elemente im Neupersischen*, IV, Wiesbaden.
- DOERFER, Gerhard, Semih Tezcan (1980), *Wörterbuch des Chaladsch*, Budapest.
- DOERFER, Gerhard (1995), "Eski Türkçede ı-yı Hakkında", *Türk Dilleri Araştırmaları*, C. 5, Ankara:
- EBÜ'L-FAZL el-Allâmî (1886), *Ekbernâme*, I. cilt, Calcutta.
- EBÜ'L-FAZL el-Allâmî (tercüme: H.Beveridge 1897), *The Akbarnâmâ of Abu'l-Fazl*, Calcutta.
- EBULGAZİ BAHADIR HAN (Haz.: Zuhâl Kargı Ölmez, 1996), *Şecere-i Terâkime (Türkmenlerin Soykütüğü)*, Simurg Yayınları, Ankara.
- ECKMANN, Jánosh (1965), "Die Tschaghataische Literature", *Philologicae Turcicae Fundamenta*, 2. Cilt, Wiesbaden: 364-365.
- ECKMANN, Janos (1976), *Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation*, Budapest.
- ECKMANN, Janos (Çev.: Günay Karaağaç, 1988), *Çağatayca El Kitabı*, İstanbul.
- ERASLAN, Kemal (1970), "Doğu Türkçesinde Ek Uyumsuzluğuna Dair", *TDED*, XVII. C., İstanbul: 113-121.
- ERASLAN, Kemal (1980), *Eski Türkçe'de İsim-Fiiller*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul.
- ERASLAN, Kemal (1999), *Mevlâna Sekkâki Divanı*, TDK Yay., Ankara.
- ERASLAN, Kemal (1996), " 'Bar' ve 'Yok' kelimelerinin Cümle Kuruluşundaki Rolü", *Uluslararası Türk Dili Kongresi 1988*, Ankara: 457-464.
- ERCİLASUN, Prof. Dr. Ahmet B. (2002), "İlk Müslüman Türk Devletlerinde Dil ve Edebiyat", *Türkler*, 5. Cilt, Ankara: 759-783.
- ERDAL, Marcel (1991), *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon*, 2 Cilt, Wiesbaden.
- GABAİN, A.von (1945), *Özbekische Grammatik*, Leipzig-Wien.
- GOLOMBEK, Lisa ve Maria SUBTELNY (1990), *Timurid Art and Culture-Iran and Central Asia in the Fifteenth Century*, Brill.
- GÖTZ, Manfred (1979), *Türkische Handschriften*, Band XIII,4 , Wiesbaden:495-496.
- HEFFENİNG (1970), "Merginani", İ.A., C.7, İstanbul: 761a-762a.
- HINZ, Walter (Çev.:Acar Sevim, 1990), "İslâm'da Ölçü Sistemleri", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, Sayı 5, Marmara Üniversitesi Yayını, İstanbul:1-82.
- HOFMAN, H.F. (1969), *Turkish Literature a Bio-bibliographical Survey*, Part I, Utrecht.
- İlmihâl*, DİA, 2 Cilt, İstanbul.
- KARAAĞAÇ, Günay (1997), *Lütfî Divanı*, TDK Yay., Ankara.

- KAYUMAV, A.P., A.U. URUNBAYEV, G.N. ÇABRAV (1989), *Katalog Fonda İnstitutu Rukopisey*, I. Cilt, Akademiya Nauk Uzbekskay SSR, Taşkent.
- KILIÇ, Nurten (1999), *Siyasal Kültürde Değişim: Şeybani Han ve Özbek Siyasal Oluşumu (1500-1510)*, Ankara Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- KILIÇ-SCHUBEL, Nurten (2002), "XVI. Yüzyılda Orta Asya'da Politik Düzen: Maverâünnehir-Özbek Hanlığı (Şibanîler) Meşruiyet Hakimiyet ve Hukuk", *Türkler*, 8. Cilt, Ankara: 624-633.
- KÖPRÜLÜ, Fuat (1934), *Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmaları*, İstanbul.
- KÖPRÜLÜ, Fuat (1961), "Babur", *İslâm Ansiklopedisi*, II. Cilt, İstanbul: 180-187.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuat (1963), "Çağatay Edebiyatı", *İA*, Cilt III, İstanbul: 270-323.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1972), "Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri", *TDAY Belleten* 1972, Ankara: 35-80.
- MAHMUDOV, K. (Çev.: Fikret Turan, 1992), "XI. Ve XIV. Yüzyıllar Arasında Yazılmış Eserlerin Dilinde d>ž>ɖ>z>y>g veya d//ž//ɖ//z//y//g Fonetik Olayları", *Türklük Bilgisi Araştırmaları*, Vol 16, Harvard Üniversitesi.
- MALLAYEV, N.M. (1965), *Özbek Edebiyatı Tarihi*, I. Kitap, Okutuvçı Neşriyatı, Taşkent.
- MA'RUF OV, Z. M. (1981), *Uzbek Tilining İzâhli Lugati*, I A-R, II R-X, Moskva.
- MİRZAYEV, İ. (1996), *Bâbur Marifati*, Okutuvçı Neşriyatı, Taşkent.
- NAUTA, Ane H. (1972), "Der Lautwandel von a > o und von a > ä in der Özbekischen Schriftsprache", *Central Asiatic Journal*, Vol. XVI, Wiesbaden: 104-118.
- NEVÂYÎ, Alî-Şîr (Haz. Prof. Dr. Kemal Eraslan 1993), *Mizânu'l-Evzân*, T.D.K. Yay. Ankara.
- ORAL, Tanju (1991), *Zafer-nâme-i Emîr Timur (Tercüme-i Zafer-nâme)*, Marmara Üniv., Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Özbek Sovyet Ansiklopedisi (1972), 2. Cilt, Taşkent: 287b-296a.
- RÄSÄNEN, Martti (1969), *Versuch eines Etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen*, Helsinki.
- RÖHRBORN, Klaus (1977-1994), *Uigurischen Wörterbuch: Sprachmaterial der Vorislamischen Türkischen Texte aus Zentralasien*, 1-5, Wiesbaden.
- SAMOYLOVIÇ, A. (1917), *Sobranie Stihatvorenij Imperatora Babura*, Petrograd.
- SERTKAYA, Osman Fikri (1992), "Mongolien Words and Forms in Chagatay Turkish (Eastern Turki) an Turkey Turkish (Western Turki)", *TDAY Belleten* 1987, Ankara : 265-280.
- SEVORTYAN, E.V. (1974-1989), *Etimologičeskiy Slovar' Tyurkskij Yazıkov*, I-IV, Moskva.
- SCHÖNIG, Claus (1994), "Prädikatslose Sätze und postprädikatische Segmente im Babur-nâme (Haidarabad-Kodex)", *Journal of Turkology*, Vol 2, No:2 Winter, 225-243.
- STEINGASS, F (1975), *Persian-English Dictionary*, Lebanon.
- SUBTELNY, Maria Eva, Anas B. Khalidov (1995), "The Curriculum of İslamic Higher Learning in Timurid İnan in the Light of the Sunni Revival under Shâh-Ruth", *Journal of the Oriental Society*, Vol. 115 / 2, April-June 1995, Herlan Hatcher Graduate Library University of Michigan: 210-236.
- ŞÇERBAK, A.M.(1969), *Soçinenie Babura ob Aruze*. previtel, *Narodi Azii i Afrika*, No 5:150-168.

- ŞÇERBAK, A.M. (1969), *Narodı Azii i Afriki*, Akademiya Nauk, Moskva.
- ŞEN, Mesut (1993), *Bâburname* [Giriş-Metin (Kâbil ve Hindistan Bölümleri)-Açıklamalı Dizin], Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, İstanbul.
- ŞEYBANİ Han (M. 916), *Risâle-i Ma'ârif*, British Museum, nu: OR. 12 956, Meşhedî hattı, 46 yaprak, 10.
- ŞEYH SÜLEYMAN Efendi-i Buhârî (1298), *Lugat-i Çağatay ve Türkî-i Osmânî*, İstanbul.
- SHARAF UD-DIN 'ALI YAZDI (Haz.A.Urunbayev, 1972), *Zafar-nama*, Taşkent.
- TEKİN, Talat (1995), *Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 13, Ankara.
- TEKİN, Dr. Şinasi (1976), *Uygurca Metinler II. Maytrisimit*, Atatürk Üniversitesi Yayınları:263, Ankara.
- TEKİN, Talat (1997), *Türkoloji Eleştirileri*, Ankara.
- TEKİN, Talat (2000), *Orhon Türkçesi Grameri*, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:9, Ankara.
- Tercüme-i Zafer-nâme, Nuruosmaniye Ktp.: 2796/3268; Topkapı Sarayı Kütüphanesi'nde Bağdat Köşkü: 281 numaralı yazmalar.
- THACKSTON, Jr W. M. (1993), *Zahiruddin Muhammad Babur Mirza. Bâburnâme*, III Cilt, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations Harvard University.
- TOGAN, Zeki Velidi (1959-1960), "Londradaki ve Tahrandaki islâmî yazmalardan bazılarına dair", *İTED*, III.C., Cüz 1-2:153.
- TOGAN, Zeki Velidi (1960), "Tahran Kütüphanelerinde Hindistan'dan Gelen Eserlerde Çağatay Dil ve Temürlü Sanat Âbideleri", *Türk Tarih Kurumu Belleten*, Cilt XXIV, Sayı 95, Ankara: 444.
- TOLSTOV, S.P., NAIYEV, R.N., GULAMOV, Y.G.(1956), *Uzbekistan SSR Tarihi*, II Cilt, Taşkent.
- TOPARLI, Prof. Dr. Recep (1992), *İrşâdü'l-Mülûk ve's-Selâtîn*, Ankara.
- TUNA, Osman Nedim (1969), "Köktürk Yazılı Belgelerde ve Uygurcada Uzun Vokaller", *TDAY Belleten* 1969, Ankara: 215-282.
- TUNA, Osman Nedim (1972), "Osmanlıcada Moğolca Ödünç Kelimeler", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt XVII, İstanbul: 209-250.
- TUNA, Osman Nedim (1976), "Osmanlıcada Moğolca Ödünç Kelimeler", *Türkiyat Mecmuası*, Cilt XVIII, İstanbul: 231-314.
- TURSUNOV, U, URUNBAYEV, B (1969), *Uzbek Edebiy Tili Tarihi Oçerkleri*, Semerkand.
- UBEYDULLAH HAN, *Muqaddimetü's-şalât*, Süleymaniye Ktp.: Y. 169; Nuruosmaniye Ktp. Nu: 4909.
- YÜCE, Nuri (1988), *Ebu'l-Kâsım Cârullâh Maḥmūd bin 'Omar bin Muḥammed bin Aḥmed Ez-Zamaḥşarî el-Hvârizmî: Mukaddimetü'l-Edeb*, TDK. Yay. Ankara.
- YÜCEL, Bilâl (1995), *Bâbür Dîvânı*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- ZENKER, Julius Theodor (1866), *Türkisches-arabisch-persisches Handwörterbuch*, Hildesheim.

Қўловалар институти
Қўловалар сотиқлари

103

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

115

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

Қўловалар институти

میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا
میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا
میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا
میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا

میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا
میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا
میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا
میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا	میں نے اپنے دل سے کہا

پارور حج ادا کرنا

حج فرض و اکانتی غنیست

باری و وصیت است

اجرة و تفاق حج شکر کریم

بجای آنکه نظر او در حال

و غنی و قدر است

و لذتی که اکثر دور و بارش

نول غنی و ارضی جبره

و سبب اولی در حج

افضل اولی ای شکر

کسی که اولی نوع حج مال

و ارضی و وقت اولی نام

بجای آنکه اولی مال

افضل اولی شکر

کر حج و وصیت است

کر و وصیت است

کلیت اضرافا بنی آدم

حج نوا کرب که اولی است

و دنیا اولی که حج لازم

سرفا حال نوع حاجت کای

کم تو زوب اجره مال کشتنی

این زمان اولی حاجت علی مال

و در کسب سبب کسب

و لذتی که اولی مال

سبب کسب اولی مال

او شواکی صبر کر کے
 حیا جو نمی در در تالی توشلی
 دین اتا کن گشتی روز
 یوما دینت من گشتی روز
 سیکل من غرضی نیست
 اوتا بر حج سنگت اوجوما
 بطرفت بولت غرضی نیست
 او شمع بیک صیحات بنا
 چاره سجا بدور در اعاد و بس
 فضل بنا با بود در اناست حل
 حج فرض اولی بود سو نمون
 بلکہ نیست من زب اوجون
 ایلا سوج اوتا در اول مر
 بولت اول نفل انی حیا
 از مدینت سب است انا اوم
 من تو اوجت من غرض

بولت مکد دا بونا بس و رفح
 یعنی در تالی ای کے کر توشلی
 محض اولی کر توشلی انا
 من بر کن الی انا صهار
 حج سب سب
 بوی دست نوی بل و حج
 برسی بل کہ محض اے دور
 بل بولار شرح انا ای بلے دور
 کر عبادت بولت دشمنون
 بار و انا سب انا سب سطلق
 بل کہ صوم و صلوة دور بے
 اوز لول کولت سب کولت
 اوز لول کولت سب کولت
 اوز لول کولت سب کولت
 اوز لول کولت سب کولت

کیت غیر مجرم و اذیت بران

خود نیکو بنامه و اذیت بران

محصرا و ام ری کب تکمیل

سزا حال و تبا اول سب کرم

صلی و نصیر تو ان کا حاکم

سرکشی محصرا و لیا اول و است

بولیہ علی بدی عین سنگالی

بولیہ حصا زبانی اول سنگالی

بدی بی سر سے قید اول قیل

بدری بی حج او آقا قیل و سب کرم

بطلت بولیب نامی اول اصل

بدی حج اقیسہ لار بولیب اصل

تقدیر اول وقت حج و عمرہ

حج و عمرہ محرم اول و سب کرم

عمرہ قیلوں قضا شیت

عمرہ و عمرہ اول اول نور

حج و عمرہ اول اول نور

بولیب حج بولیب عمرہ و سب کرم

حج و عمرہ اول اول نور

حج و عمرہ اول اول نور

جستوں و ام ری کب تکمیل

بکشی طرف و سب کرم

بشرط لایب لار اول اول نور

بشرط لایب لار اول اول نور

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

اصول و سب کرم

بهر احترام ذوقی که در کتب
کشیده اند و در کتب
تصانیف اقصای عالم
مرقا جان بر آب زده ام
بودن کمالی که در کتب اول
تصانیف و تحقیق فی المثل
بیشتر از کتب دیگر است
که در آن ایضا طوائف اشقی
صایض آنرا محمد امیر است
ایضا ج طوط قفس او را
که در کتب است طوائف اشقی
بهر کماله افاضی که او را
صد طوائف بود وقت سابقه
که در کتب است طوائف اشقی

باشند و اینها را در کتب
تصانیف اقصای عالم
مرقا جان بر آب زده ام
بودن کمالی که در کتب اول
تصانیف و تحقیق فی المثل
بیشتر از کتب دیگر است
که در آن ایضا طوائف اشقی
صایض آنرا محمد امیر است
ایضا ج طوط قفس او را
که در کتب است طوائف اشقی
بهر کماله افاضی که او را
صد طوائف بود وقت سابقه
که در کتب است طوائف اشقی

تصانف از انوار تکرار

مکتوبی از وی در حقیقت اطلاع

که اگر آنانی اول استیون

بطراف و شواهدی که از وی

سطراف و ذواتی که از وی

تبی شواهدی که از وی

روزمان در حقیقت از وی

بوسه زنی که از وی

که در آنجا از وی

199

و سخن بسیار در آنجا

که در آنجا از وی

تفصیلاً و تا اطلاع

توجه آنجا از وی

جز در رسیدن بودم

که در آنجا از وی

که در آنجا از وی

که در آنجا از وی

که در آنجا از وی

که در آنجا از وی

که در آنجا از وی

فَاثَانِ عَمَّا لَمْ يَجْعَلْ آيَاتٍ
 الْكَلَامُ تَقْدِيمٌ لِلْأَمْرِ الْكَلَامُ
 رَجِيحٌ بِأَوْجُهٍ مَلِكِيَّةٍ
 أَيْ سَبَبٌ تَمَعِي شَيْءٌ وَلَمْ يَكُنْ
 كَرَكًا قَبْلَ كَرَفٍ لَا كَرَفِيَّةً
 وَكَيْفَ مِنْ حَقٍّ وَرَفْعًا
 يَكْتَلِبُهُ شَيْءٌ يَأْتِيهِ
 نِيَّةً أَوْلَى مِنْ شَيْءٍ قَبْلَهُ
 مَعْرُوفٌ مِنْ شَيْءٍ يَكْتَلِبُهُ
 بَلْ كَرَفٌ بَارِدٌ وَرَجِيحٌ
 بَرْدٌ بِأَعْيُنٍ وَرَجِيحٌ
 قَدْرٌ عَدِيدٌ وَرَجِيحٌ كَرَكٌ
 قَدْرٌ عَدِيدٌ وَرَجِيحٌ كَرَكٌ
 قَدْرٌ عَدِيدٌ وَرَجِيحٌ كَرَكٌ

تَقْدِيمٌ لِلْأَمْرِ الْكَلَامُ
 رَجِيحٌ بِأَوْجُهٍ مَلِكِيَّةٍ
 أَيْ سَبَبٌ تَمَعِي شَيْءٌ
 كَرَكٌ قَبْلَ كَرَفٍ لَا كَرَفِيَّةً
 وَكَيْفَ مِنْ حَقٍّ وَرَفْعًا
 يَكْتَلِبُهُ شَيْءٌ يَأْتِيهِ
 نِيَّةً أَوْلَى مِنْ شَيْءٍ قَبْلَهُ
 مَعْرُوفٌ مِنْ شَيْءٍ يَكْتَلِبُهُ
 بَلْ كَرَفٌ بَارِدٌ وَرَجِيحٌ
 بَرْدٌ بِأَعْيُنٍ وَرَجِيحٌ
 قَدْرٌ عَدِيدٌ وَرَجِيحٌ كَرَكٌ
 قَدْرٌ عَدِيدٌ وَرَجِيحٌ كَرَكٌ
 قَدْرٌ عَدِيدٌ وَرَجِيحٌ كَرَكٌ

بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ مِنْكَ وَيَاكَ وَاللَّهُ بِعَمَلِنَا مِنِّي
كَأَنَّكَ تَعْبُدُنَا وَمِنْ خَلْقِكَ إِنَّا هِمَّ عَلَيْنَا الصَّلَاةُ وَاللَّامُ

تیره تره ماں قلمو وغیرہ سب کا فصل
تیرہ داوی دا بول پیکر کرکرت
قونی ما نیور سب فصل اول

تیری گشتی با تیرہ ما آد تو
کیک سر گشتی او جوں سر قونی

بول کر سیاج فی سا نیور جی کشتی
ایشہ با غس سور سوان ایشہ محل

قون و خرا ملا کا جح کمال پور
بار جہ مخلور درین لب و لب قونو لور

گرا گئی کہ دطی پوسید تورو
انکا اولوم او ای کشتی دور

بود کا نڈاری کقلیور و ج کمال
سین ز با یید سب کمال

رَتَا شَرُّهَا تَنَاذِرُ بُوَدَهَا أَوْ تَعْمَلُ
تَأْتِي تَارُورًا وَتَوْغُو تَوْغُو نِي سَلْ
بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُمَّ اجْمَلْنَا جَا سِرِّهَا ذُنُوبًا مَعْمُورًا

سزنا سر سزنا کیم با و کشتی
سزنا تویت کیم سا ک و مالمت
تا شوی نختی رتی قہمان و جون
تایز اولدی بولار استی او جون

ایشه لار ایشہ نختی موئی پیلو لار
حلوق تصیر و نختی قلیسون لار

عجزه با جح و منفز او کشتی
حلوق ایلا نختی دا نختی کتو ایشی

حایر اولدی ایلا نختی کشتی
قیلمه تنهیم و ایلا سی استی

تمتع بیدر و سبے قالان
قدور اول حلوق نختی کتو ز ما نی

سزنا کیم سزنا کیم کیم
سزنا کیم سزنا کیم سزنا کیم

دست راستی را می با هم خورند
بوی می خورند

پیشانی برون شدن
بوی می خورند

تورست با پتوق ری بران است

توی تها شبی کم استیاسی

تا شنی است آفتاب صبا

کی که است تو شوا و لونجیل

کی که است گفته تو کتا کن استوخی

تا شنی بر اولی پندگی تو بائی

تو شنی که کار بی اب کتا کنی

بوی می خورند

بوی می خورند

بوی می خورند

بوی می خورند

بوی می خورند

بوی می خورند

بوی می خورند

بوی می خورند

بوی می خورند

اوتنا اکر ای پیمبر است
بر اولی بر بر آقا است

تا صله بودی سخن مینویس
یکجا مینویس که ای پیمبر است

ببینم ز تو در تو را تا اند
رضی که در غایت اولی

ببینم ز تو در تو را تا اند
شامی و قنده که ای پیمبر است

تا کت نماز کنی گفتو و آوازی
که اول سر را آوازی گفت

بوتوت اول سخن واجب بی
اشتهانت اندامی تو گفت

که اول که ای پیمبر است
بلکه موقوف دور دور نام

بستیب او بشوید آوازی
سین شرح نامی یک نام

کلی از کت مکتوب ای پیمبر است
طالع اولی شرح مکتوب

یا سنی لا یحفظ الکتاب الا نزلنا یخلف علیہ اللغات کما سنی لا

بینه لکناج اللی من لا یفهمین سائل الکتابین اذ فقا

بر علیک و خلاصت من رحمتک

که کجا اول کج خردتی پیمبر
ببینم ز تو در تو را تا اند

اوست بوفع او کجا بدید چون
تیس اول وقت غم مردم

تبدیل اول اول نور صفت
تخت اول وقت نام ای پیمبر

وقت غمت و اگر کشتی نقل
شام دهنی

جمع قیامی تو را اند اولی
صحنی غم بل و شوبه تو است صلوات

ببینم ز تو در تو را تا اند
ببینم ز تو در تو را تا اند

سَيِّدِي بِهِ أَوَّضَيْتَهُ بِشَرِّهَا عَايَدَهُ أَرَزَقَ تَبْسِطَ كَفِّهِ
مَكْتَفِيًا أَوْ بَلَاءَ مَلَأَعْمَهُ أَوْ قَسَمَهُ نَصِيْقَهَا اللَّهُمَّ آمِينَ
رَوْعِي وَأَسْتَعِزُّ بِكَ وَأَتَّقِيكَ وَأَتَضَرَّعُ بِكَ وَيُوفِي
وَأَغْفِرُ لِي وَلِوَالِدِي وَوَرَثَتِي وَأَصِلْ لِي اللَّهُمَّ إِنَّكَ دَعَوْتِ
إِلَى الْبِحِّجِّ وَوَعَدْتِ الْتَفَعُّلَةَ عَلَى سُهْوِهِ بِمَنَّا سِكَكَ وَتَقَدَّرَ
أَجْنَاسُكَ وَالْكَوْلُ وَقَدْ جَانَبَهُ فَاجْعَلْ جَانِبِي مَعْرُوفًا وَمَعْرُوفًا
أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي وَتُقَبِّلَنِي فِي حَشِيَّةِ وَفِي آخِرِهِ وَتَقْلِبْنَا
خَيْرِينَ نَبِيًّا وَرَبًّا وَرَبًّا وَرَبًّا وَرَبًّا وَرَبًّا وَرَبًّا وَرَبًّا وَرَبًّا وَرَبًّا
يَا مَنْ لَا يَشْفَعُ سِوَاكَ سِوَاكَ سِوَاكَ سِوَاكَ سِوَاكَ سِوَاكَ سِوَاكَ سِوَاكَ سِوَاكَ

وَمَنْ عَلَى كَلْبَاتٍ مِمَّنْ اللَّهُمَّ اجْعَلْ عَلَيَّ نُورًا أَوْ قِيَامًا
وَقَدْ سَمِعْتُ مِنْكَ اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي صَدْرِي وَسِرِّي أُمَّيَّ اللَّهُمَّ آمِينَ
مَنْ جَعَلَ لِي الرَّحْمَةَ وَالرَّحْمَةَ وَالرَّحْمَةَ وَالرَّحْمَةَ وَالرَّحْمَةَ وَالرَّحْمَةَ وَالرَّحْمَةَ
فَلَيْتَ أَوْعَى فَاشْتَجِبْ لَكُمْ وَأَنْتَ لَا تَخْلُقُ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ
مَتَامَ لَسْتُمْ بِكُمْ الْعَالَمُ مِنْ لَدُنْكَ فَانْجِرْ مِنْ أَلْمَانِ بِعَيْنِكَ وَأَخْلَقِي
لِي لِي بِرَحْمَتِكَ إِذْ هَدَيْتَنِي لِلْإِسْلَامِ فَلَا تُنْزِعْهُ مِنِّي وَلَا تَعْنِي
مِنْهُ حَتَّى تَقْبَلَنِي لِي أَعْلِيهِ وَرَضْتِي لِي مَا أَقْرَبْتِ عَلَيْهِ وَعْنِي مَا
رَضَاكَ وَأَذَاءَ حَتَاكَ وَاجْعَلْ لِي مِنْ عَطْفِكَ عِيَادًا مِنْ
خَيْرِ مَقَرَّتِي فِي هَذِهِ السَّنَةِ بِرَحْمَتِكَ اللَّهُمَّ آمِينَ

انصر اولدی قوت قلینا

تومی واکر قوت بولایی

کرای شینما کھینایی

بولیہ موندای قوت با بیا

مونی بکھن قوت قلینا

قی قوت محمد رسول وصلوات

اندا کبر و بکیر و تهل سئل

موندادی دعا پیردن

ملا آله الا الله و صلا

عصرنی هم و تار بو سیات امللا

سرای کا اتا مست آیتین

اراد نسل قلمه اول دوات

جمع قلمای ا و تار بو حضرتت

مغنی لار بو سئلہ سئلون

بارجہ موقت مئا و سئلون

مقل و قوت اندا کمر طینا

تورم اندا بو سنور کارا بولون

تورم اندا بو سنور کارا بولون

۵
 سر قاجان بوطرف لایق
 سچی حاجت یا تیرور پیکر
 یا بر سجدت پستی را تو کل
 رفقا از ادا سلف نماز کل
 یا نظر لب ابر کیا تمیقل
 بوی نظر تمنا یک عا و تامل
 بیل شیکل مول را آست
 ابریا پیش بری حضرت مین

تَنْزِلَ عَلَى هَذِهِ الْبَيْتِ كُلِّ تَوْرٍ مِائَةَ عَشْرَتُونَ رَحْمَةً سَعُونَ

الطَّافِينِ وَالْبَعُونَ لِلصَّلَاةِ عَشْرَتُونَ الْبَيْتِ

۱
 بر لب زوی المرحی آیدن تکی کون
 ظرا و تا شب خطب امانم آوردین
 بچ بکشت اعیان را که تو کون
 تا که بیکای تمیور ششین مینم
 سینه سچی که می که ز روی دور
 ابریا پیش بری حضرت مینم

۵
 رود عوجی نیر که تکی بجهت
 بین صفا و او تو فنا اول
 بکن بر شو طو نور بو بر ما شو شک
 کیمیل نه آکی شو ط او لور بو
 نیشو اولست صفا بروه
 تیشو ط اولدی حاجب ایلا
 حه ابر شیک کیش و ایتعل
 تینا اوا
 سچی تمنا ی سیم ای کل ارا
 حه ابر شیک کیش و ایتعل

یا تو تکی کوشجک تور بو
 سچی ایلا رکلد ابر پ شو

نیشو کل سجد جعفره است
 اند ایتعل نیا اکی کوش

اوشو تور ما غی غنمیت تور
 او شبو حرام بر کله مکه و اتور

جهانمیل بے ضرور سجد
 قیداننا نخلوت قبول اول

تیشو ط اولدی بر ای کل ارا
 اکی کوش طراف تکی کل

توش قوی لذیذی از تو باری
صلوات بر تو است
ایسیر بود عالی تو برست
بورو آهسته قیام عمل تو

اللَّهُمَّ اجْنِبْنِي لِسِنَّةِ بَيْتِكَ وَتَوَقَّعْ عَلَيَّ مَهْلِكَ وَمَلِكِ ذَلِكَ
وَاعْدِنِي مِنْ مَفْضِلَاتِ لِقَائِكَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

بورو آهسته سیر عمل تو کن
ای مهربان را سید سیرت کن

بورو کردی ما کردی تو عمل بودی
بورو عالی بودی سیرت کن
وَتِ اغْفِرْهُنَّ وَأَرْحَمْهُنَّ وَتَجَاوَزْ عَنَّا أَنْتَ أَكْبَرُ
وَأَقْدَرُ وَبِحَبْلِ مَرْحَمَتِكَ

سیرت روزی از تو است با بیست
بورو کردی کل روزی سیرت کن

مَوْلَانَا وَرَبَّنَا اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِهِ
وَعَلَى كُلِّ أَهْلِ بَيْتِهِ الْبَرِّ الْأَبِيهِ إِلَّا اللَّهَ مُخْلِصِينَ
لِلدِّينِ وَالْحَيَاةِ الْآخِرَةِ وَالْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَالْآخِرَاتِ وَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَصَلِّ عَلَى
كُلِّ نَبِيٍّ نَبِيٍّ صِدْقٍ وَعَقْدٍ وَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ

وَهَرَمِهِ الْأَخْذَاتِ وَخَصَمِهِ الْأَشْيِثِ بَعْدَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَكُلِّ صِدْقًا صَدَقْنَا لَمْ يَخْتِمْ صِدْقًا حَبِيْبُهُ وَلَا وَدَّ اللَّهُمَّ اجْعَلْ هَذَا
حَبْلًا مَبْرُورًا وَرَبِّكَ مُشْكِيًّا وَأَعْلَامًا مُقْبُولًا وَجِبْرَانَ رَسْمًا
لَنْ تَبْرُدَ بِأَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

بورو کردی ما خصلت بودی از تو سیرت کن
بورو کردی کل روزی سیرت کن

اَوْ تَاْمُرُوْا بِالْاِسْمٰی الْعَرَبِیَّةِ اَوْ
 بِرُوْسُوْمِ طَرِیْقِ قَدِیْمِ الْاَوْلٰ
 اِلَّا بِاَنَّ رُوْطْرَانَ كَرَمٌ حَقًّا قَدِیْمًا
 اِلَّا بِاَنَّ رُوْسُوْمِ طَرِیْقِ قَدِیْمِ الْاَوْلٰ
 سِیَّئٌ عَدُوٌّ قَدِیْمٌ یَسِیْرٌ اَقْرَبُ
 سِیَّئٌ عَدُوٌّ قَدِیْمٌ یَسِیْرٌ اَقْرَبُ
 حَقٌّ صَفَا اِسْمٌ كَسَمِیْنٌ اَوْلٰی
 حَقٌّ صَفَا اِسْمٌ كَسَمِیْنٌ اَوْلٰی
 یَعْنِیْ صَفَا نَبِیِّكَ یَا یَسِیْرٌ
 یَعْنِیْ صَفَا نَبِیِّكَ یَا یَسِیْرٌ
 كَسَمِیْنٌ یَا نَبِیَّ قَدِیْمٌ اَوْلٰی
 كَسَمِیْنٌ یَا نَبِیَّ قَدِیْمٌ اَوْلٰی
 سَرَفًا جَانِبِیْمُ رَسُوْلِیْمُ
 سَرَفًا جَانِبِیْمُ رَسُوْلِیْمُ
 سَلٰ اِلٰهَ الْاِلٰهَ وَخَضَعْنَا لِرَبِّكَ اَللّٰهُ
 سَلٰ اِلٰهَ الْاِلٰهَ وَخَضَعْنَا لِرَبِّكَ اَللّٰهُ
 وَرَبِّكَ وَرَبِّكَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ
 وَرَبِّكَ وَرَبِّكَ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ

وَبَارِكْ لِيْ فِيْهَا اَسْمٰی نَبِيِّكَ اَللّٰهُمَّ اِنَّ هٰذَا اَبْنَتٌ بِثَلَاثِ
 وَالْعَبْدُ عَبْدُكَ وَهٰذَا اَنْتَ اَللّٰهُمَّ اِنَّ هٰذَا اَبْنَتٌ بِثَلَاثِ
 اَللّٰهُمَّ اجْعَلْنِيْ مِنْ اَكْرَمِ وَاَفْضَلِكَ عِبَادِكَ
 عِنْدَ رَسُوْلِكَ وَرَبِّكَ وَرَبِّكَ اَوْلٰی
 دَلِیْلٌ وَجَانِبٌ رَسُوْلِكَ حَاضِرٌ
 دَلِیْلٌ وَجَانِبٌ رَسُوْلِكَ حَاضِرٌ
 حَاضِرٌ عِنْدَ رَسُوْلِكَ اَوْلٰی
 حَاضِرٌ عِنْدَ رَسُوْلِكَ اَوْلٰی
 یَا نَبِیَّ قَدِیْمٌ اَوْلٰی
 یَا نَبِیَّ قَدِیْمٌ اَوْلٰی
 یَا نَبِیَّ قَدِیْمٌ اَوْلٰی
 یَا نَبِیَّ قَدِیْمٌ اَوْلٰی
 یَا نَبِیَّ قَدِیْمٌ اَوْلٰی

کو روز و رومی کے تہیہ میں
 کو ذکر فرمائیں کہ ایک ہزار مرتبہ
 تورت ہے شوق فیصل انہا
 شوق از ملک ارادت ہری
 پہلی وقت اللہ جان رحمت
 اسلام چمکان ختم است
 بی شوق ہنرمند کمال
 بوجاہت سری دور و در کمال
 کہدایت رند ایک اور بیا
 تو جہا کہ سب ہے نوری اور بیا
 ہو دعا و شہود سین تو عمل
 اوتو غوثی مری اور دور سل

اللہ کا ہی سین ہے سب
 اتنا غافل و لال شہت
 سین توری طاعت کیلئے
 اونی سوال و دلہ میں ہو تورت
 طوعی شاکہ کہ سر پرینا
 اللہ کا ہی طاعت تاتنا یو
 لعل طوٹ با شامانی سن
 ایور دوسب تاقوتینا
 پکک پتہ کی طواف اللہ ان
 طوٹ قندیس حکیم و شادان
 اور دور و ایور انی دسلی
 اور شہدائین کا و از کل سل
 کہدے فی ایور و ایور کا سل
 طوعی سب احمد قندیس
 موزیک احمد اوس لولم
 رشو سب کت ات اولی م
 شہاد و لولج و لولج و لولج

وَقَدْ بَقِيَ كِتَابُكَ وَوَفَاءُ بَعْدِي بِكَ وَإِنِّي خَائِفٌ مِّنْهُ
بِسْمِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَصَهْرِي قَلْبِي وَأَشْرَعِي صَدْرِي

وکیں بی نامی و عافیت معین ہوں

بوجہ کالی زنی ایسا ہی مہم

اضطباع و دراضطباع علی علی

بکتفت در وادھی سے

بکتفت و میرا پوسال

ہر شراطیکہ بارگشت انرا

کے لیکر طواف قبلہ نماز

عَنْ وَذَرِي اللَّهُمَّ ادْخُلْنِي رِجْمَتِكَ فِي عِيَادِكَ الْقَائِلِينَ

مجھ کو اپنے اور واپس ہر بار

بوسہ حق شایا ایک سیروں

تاشقہ باقیب سلام لکرو

ایک ایک برہنہ شارس قبل

بسم اللہ اکبر اشہد ان لا الہ الا اللہ وان محمدًا عبده

و در سولہ آمنت لا الہ الا اللہ و ان محمدًا عبده

و اللات و العزى و ما یعبدون من دون الله ان ولی الله

نزل الکتاب و من یری غیر اللہ الا اللہ بما مالک

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَنْتَ الْإِسْلَامُ وَمِنْكَ الْإِسْلَامُ
 حَيًّا وَتَنَا بِالسَّلَامِ وَأَذْخَلْنَا بِالسَّلَامِ اللَّهُمَّ بِرَبِّكَ
 هَذَا تَقَرُّبًا وَتَعْظِيمًا اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ رُغْبِي وَأَقْبَلْ رُغْبِي وَتَقَرُّبِي
 فَطَعْنِي بِأَخْتَانِ بَايَسَانَ بِسَمِ اللَّهِ السَّلَامِ عَلَيَّ رَسُولِ اللَّهِ اللَّهُمَّ
 أَعْمَلِي جُودِي وَأَفْخِ لِي أَوْزَابِي وَخَسْبِيكَ الْإِسْلَامَ عَلَيَّ وَلَا تَكَلِّ
 اللَّهُ وَأَسْأَلُكَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنْ تُجْعَلَ عِنْدَكَ وَرَسُولَهُ
 بِسَمِ اللَّهِ وَطَلِّكَ وَعَلَى اللَّهِ وَكَفَلَ اللَّهُمَّ اهْدِ قَلْبِي وَسَدِّدْ لِي
 وَأَقْبَلْ رُغْبِي وَرُغْبِي بِالْمَوْلِكِ النَّاصِحِ فِي الْحُجْرِ اللَّهُمَّ وَاللَّهِ
 اللَّهُمَّ أَسْأَلُكَ فِي صَلَاتِي بِكَ وَاللَّهِ وَاللَّهِ

اللَّهُمَّ هَذَا حَقُّكَ وَنَسَبُكَ فَكُنْ مَعَهُ وَكُنْ مَعَهُ
 وَخَلِّكَ كَمَا أَيْدِي اللَّهِ تُسَمِّرُ لِي وَتُدْعِي عَمْرِي الشَّارِ
 نِيهَا مِنْ عَذَابِكَ يَوْمَ تَبْعَثُ عِبَادَكَ
 بِسَمِ الْبَرَاءَةِ يَا لَيْلَةَ الْبُرْجِ طَرْفِ الْبِلَادِ بِسَمِ الْبُرْجِ الْبُرْجِ
 أَوْ غَيْسِ بَرْدِ عَائِدِ الْبُرْجِ أَنْذَابُ رُودِ رَاوُو غَوْلِي رُودِي
 بِسَمِ اللَّهِ وَعَلَى مَلَأَ رَسُولِ اللَّهِ الْخَيْرُ اللَّهُ الَّذِي لَهُ الْحَيَاةُ
 الْخَالِدَةُ اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي الْبَابَ وَخَلِّصْ قَلْبِي وَتَقَبَّلْ رُغْبِي
 فِيهَا وَأَعْلَقْ عَلَى الْبُرْجِ بِمَا صَلَّيْتَ وَجَعَلْتَهُ الْعَمَلِ هَذَا
 كَرِيمِي الْبُرْجِ الْبُرْجِ الْبُرْجِ الْبُرْجِ الْبُرْجِ الْبُرْجِ

مِنَ النَّارِ وَكُنَّا بِكَ عَلِيمًا بِذُنُوبِكُمْ وَتَوَقَّفْنَا
عَلَى النَّارِ وَرَضِيَ وَرَضِيَ وَرَضِيَ وَرَضِيَ وَرَضِيَ وَرَضِيَ

سَرَقًا جَانِبًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا

وَكَيْدًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدًا وَاللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ

مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ رِجَالًا وَاللَّهُ يَجْعَلُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا

وَلِكُلِّ شَيْءٍ عَذَابًا عَظِيمًا وَتَشْرِيحًا وَتَشْرِيحًا وَتَشْرِيحًا

سَرَقًا جَانِبًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا

وَكَيْدًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا كَرِيمًا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هَذَا مَا لَنَا مِنْ عِلْمِكَ مَا لَمْ

نَعْلَمُ مِنْ عِلْمِكَ نَسْتَعِينُكَ عَلَيْهِ السَّلَامُ اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا

مِنْ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرْنَا هَذَا

وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَأَنَا إِلَى رَبِّكَ مُتَقَلِّبُونَ

إِنَّا نَذْكُرُكَ بِرَبِّكَ بِرَبِّكَ بِرَبِّكَ بِرَبِّكَ بِرَبِّكَ بِرَبِّكَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِنْ أُمَّةٍ

أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرْنَا هَذَا

وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَأَنَا إِلَى رَبِّكَ مُتَقَلِّبُونَ

إِنَّا نَذْكُرُكَ بِرَبِّكَ بِرَبِّكَ بِرَبِّكَ بِرَبِّكَ بِرَبِّكَ بِرَبِّكَ

یک کاوش کا مکر سے امن سے ہوتی

بوسطنی وزیکا جرم سے

خضم لارنی ہا برس قضائین

بیان شان دریں اول تو اول ہا رہ

با رہد سست است ہا کنشی

فقہ قدسیوں اول بودی اللہ مال

الذی علیہ یقیم حق زلمی کرتی

بویطول کتبی کا ہر روزہ

ای تو زمین ہر روزہ

بیرت اللکے تھی پویش

انزکا والا احتجاج ایک دن

کو کور کا اشتیاک کر لوتی

اندا بوسی کے پیرو ہا

اشو شامی نیکی ارا سیلو کو

کسی لار ہوں میں ان کا کام

تو لوتی تو لوتی

بوعن فایہ روی تھی سی سی

کیم کیم کیم کیم کیم کیم

سعی قلیوں کیم کیم کیم کیم

بورور و کما صفا و رورہ ارا

اندا سیدل اصف میری دورور

سنت اولی تو تھی ان آرا نام

اور کیم کیم کیم کیم کیم کیم

تھیں مدراج میں

ایسی ج رضوان کیم کیم

تیل طواف	دولہائی جب	پیر با شرف	نور آتھیر
برائیک	عید دریم	نور آتھیر	طوبی
حج سنت لاریک			
توت	سنت اولی	سولانی	سولانی
سنت اولی	سولانی	سولانی	سولانی
سولانی	سولانی	سولانی	سولانی

اور شرف و درج الہی
 ایک شوط اولدی باری
 بار و در اول ضلوه ناس
 باشلا عمل عید کندیش
 آتیش و ج لی ایشل و ج
 سقا صفت ان شیدا می
 کرم آقا قی اولی طواف
 قایسی دور بو طواف
 کرم آقا قی اولی طواف
 کرم آقا قی اولی طواف

سوزنا اادی کر دیشی بی لاشیوط
سوزنا اادی کر دیشی بی لاشیوط

حج واجباتی تکلیف

حج واجباتی تکلیف
حج واجباتی تکلیف

بوجب اولیٰ حج و توفت مزونہ
بوجب اولیٰ حج و توفت مزونہ

بوجب اولیٰ حج و توفت مزونہ
بوجب اولیٰ حج و توفت مزونہ

بوجب اولیٰ حج و توفت مزونہ
بوجب اولیٰ حج و توفت مزونہ

بوجب اولیٰ حج و توفت مزونہ
بوجب اولیٰ حج و توفت مزونہ

بوجب اولیٰ حج و توفت مزونہ
بوجب اولیٰ حج و توفت مزونہ

خواہ آیتق دور اندا خواہ حق
خواہ آیتق دور اندا خواہ حق

خواہ نور اندا خواہ سائیل
خواہ نور اندا خواہ سائیل

عزہ بطعی واسلے توردہ
عزہ بطعی واسلے توردہ

حج واجباتی تکلیف
حج واجباتی تکلیف

بوزارت طواف ذور تکلیف
بوزارت طواف ذور تکلیف

بوزارت طواف ذور تکلیف
بوزارت طواف ذور تکلیف

بوزارت طواف ذور تکلیف
بوزارت طواف ذور تکلیف

بوزارت طواف ذور تکلیف
بوزارت طواف ذور تکلیف

بوزارت طواف ذور تکلیف
بوزارت طواف ذور تکلیف

عمل در شان رسول است
 آنچه در حج آید کما فی حدیث
 حج و اگر کسی نماز اولاد است
 بر صراطیج نبوی و اگر کسی در وقت داخل
 در کتب علی بن ابی طالب و در تامل و تامل
 که تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است

من حضرت علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است
 که در تامل علی بن ابی طالب است

تس قلیہ بلان کریم

شہ زور کردیہ پتھان

پوری شیر و سوزنی دودھ

تیار غرہ واد نیمہ کی کریم

بکری مالک پانی پانی پانی

بکری مالک پانی پانی پانی

بکری مالک پانی پانی پانی

بکری مالک پانی پانی پانی

بکری مالک پانی پانی پانی

تس قلیہ بلان کریم

شہ زور کردیہ پتھان

پوری شیر و سوزنی دودھ

تیار غرہ واد نیمہ کی کریم

بکری مالک پانی پانی پانی

بکری مالک پانی پانی پانی

بکری مالک پانی پانی پانی

بکری مالک پانی پانی پانی

بکری مالک پانی پانی پانی

بر بیدار از آرزای بر کار نیستی
 بر آستان بر لبه کشتی موقلمه
 صدقه موجی در دهان بوی
 ای کس که تکیه می قسم عدم
 با نیکو سپاس و تبرعانی
 بود کجا نماند یک اتی از غنی
 مرض طوفانی ای که سکنه
 حکمتی تا نبیند کشتی بوی
 از زانوی سنگی بر سر برین
 بولنگها بود که لاجب الای
 نوبت و لایق صانع و نغزای
 قیور اول کشتی صدقه لغز نمان
 بر سر کشتی و لایق کشتی ای
 کرم که اول نور سینه ای ما در کشتی
 کشتی

اول کشتی بوی کشتی نا اکتای
 ای کس که تکیه می قسم عدم
 نوبت و لایق صانع و نغزای
 قیور اول کشتی صدقه لغز نمان
 بر سر کشتی و لایق کشتی ای
 کرم که اول نور سینه ای ما در کشتی
 کشتی

تھا خواجہ میر تقی میر نے جو کچھ لکھا ہے
سینہ بہارت طوائف نامہ
زیادہ کم نہ دیکھا ہے
نہ محظوظا و شہ و روضہ
دور ہوا کہی کہ نام ہم میر تقی میر
پہلے سے قافلہ بولوں انکھ لالہ نام
تو میری زبان سے نکلا تو میری لکھی
سہل کہ میرا جب ایشیا لکھی اگر
ہادی وا جی ترک قتلہ ایک
نہ سہل ہو و در و در ایشیا لکھی
نہ سہل ہو و در و در ایشیا لکھی

انکھ لالہ نامہ میر تقی میر نے لکھا ہے
رضوانیہ غیب ایشیا لکھی
تیمہ ماہی میری میر تقی میر نے لکھی
بولے کہ شہد میر تقی میر نے لکھی
بولے کہ شہد میر تقی میر نے لکھی
بولے کہ شہد میر تقی میر نے لکھی
بولے کہ شہد میر تقی میر نے لکھی
بولے کہ شہد میر تقی میر نے لکھی
بولے کہ شہد میر تقی میر نے لکھی
بولے کہ شہد میر تقی میر نے لکھی
بولے کہ شہد میر تقی میر نے لکھی
بولے کہ شہد میر تقی میر نے لکھی

تقریر

ایک مرتبہ انگریزوں نے قانون سازی
کی اور اس کے تحت انگریزوں نے
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت

ایسی ہی ایک قانون سازی
کی اور اس کے تحت انگریزوں نے
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت
قانون سازی کیا اور اس کے تحت

سب سے پہلے یہ بات یاد رکھنی چاہیے کہ
 میں نے جو کچھ لکھا ہے وہ سب میری
 رائے ہے اور میں اس کے لئے ذمہ دار ہوں
 اور اگر کوئی شخص اس سے متاثر ہو
 تو اس کے لئے میری ذمہ داری نہیں ہے
 اور اگر کوئی شخص اس سے متاثر ہو
 تو اس کے لئے میری ذمہ داری نہیں ہے
 اور اگر کوئی شخص اس سے متاثر ہو
 تو اس کے لئے میری ذمہ داری نہیں ہے

میں نے یہ بات بھی یاد رکھنی چاہیے کہ
 میں نے جو کچھ لکھا ہے وہ سب میری
 رائے ہے اور میں اس کے لئے ذمہ دار ہوں
 اور اگر کوئی شخص اس سے متاثر ہو
 تو اس کے لئے میری ذمہ داری نہیں ہے
 اور اگر کوئی شخص اس سے متاثر ہو
 تو اس کے لئے میری ذمہ داری نہیں ہے
 اور اگر کوئی شخص اس سے متاثر ہو
 تو اس کے لئے میری ذمہ داری نہیں ہے

سکر فدیہ ہم بر سنا تے اٹلا
 شکل ہو سکنار و شہوت اٹلا
 بولے ہو حکم با دو رو با اول
 غیر نساں جان عید الزوال
 او شبو نکور حکم و اہل آئے
 نظر و فکر سہ لاکھ سے بنے
 کرولار واقع اولہ سی قانی مثل
 او شبو لادیند جہج اراہی مثل
 پیکھل و جھنجی با دو رو در
 پیکھل و جھنجی با دو رو در
 سرانی اندیں عرض ایسے جو شبو
 طیب فی ملکہ با دو رو در
 زعفران و نغشہ و سہیل
 زعفران و نغشہ و سہیل
 عرض اندیں جو نغشہ ایسے ایسے
 سیرہ لار سکر موند او اخلہ
 حضور کا من و غیب پیکھل
 حضور کا من و غیب پیکھل

جی و عکرمہ سی رو با طرسل
 باطل اولہ سچو کب قید اول
 ہر دو جہج سکر ایش لائیں
 لازم و لدی با ایش کا سہیل
 یہ سچ محقق تہذو اول
 او شبو در سچ لائیں اول
 کہ تو جو کھکھیں اولہ سکر ایش
 سنجہج ایا سچ تو رو بو
 صلیما تصورس تو رو سچ ایش
 واقع اولہ فی جو رو رو
 تہذو با دو رو سچ ایش
 تہذو با دو رو سچ ایش
 کہ ایش لوج ایا سچ
 حلقہ طوط نکھل ایش
 ایش لوج کا لازم اولہ
 با ایش کا قوی ایش لوج
 سچ لوج سی با دو رو سچ
 سچ لوج سی با دو رو سچ

بشیر قاریہ حلال ہو اور
 بچوں تکہ و ابو حلال ہو اور
 تروی کرئی باغلا را اول حرام
 حج او جون علی لیدیکت اول حرام
 انکا طوطف قه دم حاجت
 اکتی ایسی
 منع و عمل سنت ایسی
 وضع فی قید و حل بلیون
 اول سعی فی اراقلون
 منع کشتی اگر بو رس
 قیدتان روزہ یا تو یا تو
 قیدیان مؤنی صلاطی نبید
 منع کہ ہدی یا تبرک راہ
 قیدار شینی وی مولونک آگاہ
 نماز کا قید و کشتی
 عمر وہی شو کوا حر ام ذوق
 تروی کرئی باغلا سن
 اول حرام

سنگلی وہی خلاف سنت نور
 حرام اول نور
 منع پانے
 حکیم باغلا جان حرام
 طوقی حج کتیدہ قلیہ تمام
 اول حرام بریدن اول حرام
 حج او جون نہ باغلا چہ حرام
 روزہ اور بوجہ
 نماز کا ایشین سن کاپا
 منع کشتی نئے ہدی بوجہ نور
 راکبسی نئے ہدی بوجہ نور
 نماز کا کشتی بوجہ نور
 بری اول دور کہ ہدی نور
 نماز کا کشتی بوجہ نور
 عمر قلیان قہ باغلا اول حرام
 حکم سنت میں اول حرام
 طوقی او آقیدہ اول
 سعی روزہ صلاض صلاض اول

عزیز کی طرف سے بھیجی گئی

پس تم بھی بوجہ قتل مسلمان

صفتی کی بوجہ نا دی قتل کی سزا

بیچ یا اوی بیچوہ دی اول آن

مخ کوئی بوجہ نہیں سب قوم

جبراً غیب و کس قتل نہیں

قیلغس و اول حلال دی سزا

روزہ حج کوئی تو قتل اوج

کر اک اول وقت اول حج تم

تو تک کر ایش جو روزہ گناہ

تو بھی کون سی

عندہ میں حج ایلامان چستی

حج دین گناہ عجز اول کون

لازم اونی ایگیا علی قرآن

تو تہ حج کوئی توئی سلیمان

تو تا سون روزہ حج دورا

بجز دین توئی کتا تا تہ حج اوج

یک روزہ اول ایش

ایک روزہ اول ایش

تو تک حج توئی کتا تا اول

مترکہ فریست شکا ندا تہوار شہنشاہی بندو نا
 کر سوں انکا کہ باب اہم دیر آرا فی حج اہلین کم
 سرتی قلیہ پتلا م حج تہیہ قطعی و شہ وقت انکا با
 و ت ارا پانے

عمرہ و حج عمرہ ہونی ہست قیامت ادرام ہونی ہکا
 حج و اولیٰ علیٰ غرتہ و ال ہدیٰ ہکہ ہوجہ فی وقت ال ہدیٰ
 سوندا محمد ہولور و ہونی ہکھل دیلو کو ا و شہ وقت ہور ہول
 اللہم ائی انیل علی و الحسنۃ معا فیترہالی و تقبلہا منک
 سرتا جا کی کہ تہ و تان ہدی ہوز ہدی ہول حج و ہدی

سورہ پانے

وہی کلن ابرو انک ہادی ہلی
 عمرہ مکروہ و در ہونی ہدیوں
 ہونکھ شہ تی ہر شہ سانی
 ہر کہ کولی و در ہور ہدی ہلی

عمرہ ہست کہنی الی و در ہول
 ہر کہ ہدی ہنی اتانی ہشکل
 ہر کہ الی اتانی شوط ادا
 ہر کہ الی سنہ سہی ست صناد مروہ
 ہر کہ الی ہدی ہلی ہلی
 ہر کہ الی ہدی ہلی ہلی
 ہر کہ الی ہدی ہلی ہلی
 ہر کہ الی ہدی ہلی ہلی

حج ادا سی وہ جو ناسکی جائی
 بار جوہ ادا ہی حج اوج نفع میں وہیں ہو پورا کر ساست طمع
 پر ہی فرادہ و در قرآن ہے برقع اوج اولدی ہا ہے
 انرا د پاسے
 وقت اہرام ایلایا نیت عمرہ یا حج غنا لہو ز اول است
 مولیٰ ان حج ایلایا نیت حج کر ایسے مولیٰ کھل
 اللہم انی ازیذ حج فیتہ لی وَفَعَلْتَهُ مَحْرُومًا
 عمرہ نہ نیت ایسے مولیٰ کھل دیکر اک ایشود وقت بودر
 اللہم انی ازیذ الحج فیتہا و قبلہا منی

لک انک تجل یا کی رویا فانی افضل مل
 تیر قبولی تو کی ترق و پناج نالفل
 بر تیرنا کی انفل بر تیرنا کی انفل
 لک انک تجل بو وقت تیر شو
 ایسی پیسنا کی کرت او تو الحمد میں شو لک اول است
 او تو قلمانی روز نامی کرت نہ قلم سو کھیدا بو ایست
 الا نفع قلوبنا بعد اذ هدیننا وهب لنا من انک انک
 و حده انک انک الوهاب
 او تو قیدیا نک اکینہ کرتی نل قلم سواد بعد بو ایست نل
 و انما آتیانا من انک و حده و هدی لنا من انک انک

بل فاتی ایکی بی بی خاتم لازم و نفی و ایشکلی فاتی لازم

حج نہ کنی ہی حل مہرین باغلا راحم شرح علی ہدیہ

عمرہ و جو صلوات پر نہ کنی ہو باغلا راحم اندین اول کہ ہدیہ

بل حج مہی کسی اگر قلمی ہو نہ اسم لازم اولد قلی سلیم

اوشبہ تہیات غیاہون تیشاکن تہذیوں لار ہو ووردی ایشتاکن

اسم باغلا ماغ پیہ

ویہ تہات احوام غلامی حل پس قتل ہون اسی طہارت تہل

توق و پتار و او تو گو کند ساغلیں کھالی تہا کا تہن آغلیں

پیشا تہات باغلا جاو کی باشا انا کنک ہول تو بوت لار

بازرس صلوات اسپاکن

اوشبہ کلغ اتی ہدیہ

بو عتہ تہی اہل عمدہ و کھیل

انجا بکھل کہ مار بو ایشیا

اوشبہ او تھان شیشی ہدیہ

باغلا ماغ تہذیہ تو شیوا اول حکام

لازم و نفی و کیشکھا تہان

باغلا راحم دی اول و تہا

اوشبہ حرام ہدیہ اول حکا

ایحد دور کین

تہا تہی اہل صل ویدی لار

حرام ہدیہ سبیل

کے فاتی اول کیشی کھاست

کہم کہ احوام تہذیہ تہذیہ

تہات غمکدیب احوام

عز و باج تہی تہا تہا اول

اوشبہ تہا تہا تہا

اوشبہ حرام ہدیہ اول حکا

بارود و در بری صانع است
 اکلانی آن اولدی بجه
 حج موافقی یک سال
 بک شمشیر لیدی حج موافقی
 باری بخا شرح اتیای است
 کعبه خدی بارود پی و از روی
 اتو تا یک احوام سیر و پی
 ذوالخلفه مدینه است بل
 بجه تهنات این شام تکمیل
 بنده ای کا قرن و در دست
 بین المینه بازم است
 ذات عرف اولدی بر کجا
 بل عرفی المینه بود و تهنات
 ابر و خاتون که مکمل کمال
 بود تهنات بین اوقار سلون
 اوقاش احوام باغلامی بر کم
 عمره حاج اکلان بود و لازم

بولای که جهانی تو صفت
 ترانی ایلای اولدی منقور
 حج او ایسی یک
 شراطی یک
 ایدی بل اول شراطی
 شرح اعلای بخا شراطی
 بجز کعبه و کعبه اولدی اول نکور
 نیه سیری کجا که کعبه دور
 کر بو نکور بولغان از منور
 بورنه احوام باغلامی اولدی
 جاز اولدی لی که هست لقی
 سکه احوام باغلامی بوشق
 جاز اولدی لی که هست لقی
 نیه سیر شرط سکه باجر حاتم
 توست تولا ن شرح اتیای
 سکه سیر کعبه طون استکوی لار
 حج و عمره بویست کتب کوی لار
 بولوغه
 بولدی حج صفت اتیای
 توست تولا ن سوز و کجا

حج نیک است وقتا می نوی آیل

بار سه و کیسه قالیه اس المال

نه تا جریه کس که بود و حال

بولد می فی القصد و نویه سوال

بار در نغده که اکثر کور هم

نه خطا تو نغده با وجود هم

بوسه که حج است اطلی حمود

بولسه موجود اول ش اطلی

موندی انزکا و انخی ش اطلی

بولست ما خیر فرض لو لب نده

بهد و در فرض با محسوس حیا

ولدی شرط موند آخرت

بیم که بوزع قدیمه اول شیر

علاجی بار پتق موند کور

نیز شرط مولی یعنی دور

قاروا و نفا نده او شویو پیر

و یا کحل او ش بوزع مولی نمان

تینا نده ظلم بود مولی اول آن

عمر دور و حتی شریکای کم

مولی مان یعنی است ابرو اصل

بولسه در ایام اول کس کل

کر ما بوز نغده بولیه سه انکان

دیکه دریا و ندری موسی

یک جموں و در خطبه و یک

حج و جوی شریکای برسان

شرح آیتا می سخا وقت کاران

تو هسته تو لا فی وقت شرط لای

حج و عمری شرائط کی تشریح

بل و ملا و بولہ حج و اشراط و توت و قلاتی و جہتیں اس کے لئے

اور شہ و شہ و فرضی و کھانہ کوندا استطاعت کی سبب ایم کو

قاری حج و عمرہ کے شرائط و اشراط و کوندا و جہتیں اس کے لئے

برہت کی ایک بھینسا و فرضی و جہتیں اس کے لئے

یہ بل و حج و عمرہ کی تشریح و جہتیں اس کے لئے

اور بولہ و کھانہ و اشراط و جہتیں اس کے لئے

یہ ایک ایک کے شرائط و جہتیں اس کے لئے

سخن و شرائط و جہتیں اس کے لئے

حج و عمرہ کی تشریح

بل و ملا و بولہ حج و اشراط و توت و قلاتی و جہتیں اس کے لئے

اور شہ و شہ و فرضی و کھانہ کوندا استطاعت کی سبب ایم کو

قاری حج و عمرہ کے شرائط و اشراط و کوندا و جہتیں اس کے لئے

برہت کی ایک بھینسا و فرضی و جہتیں اس کے لئے

یہ بل و حج و عمرہ کی تشریح و جہتیں اس کے لئے

اور بولہ و کھانہ و اشراط و جہتیں اس کے لئے

یہ ایک ایک کے شرائط و جہتیں اس کے لئے

توجہ تان و بنا گرا اول شہوتی
اعتکاف ابجرہ بارہ ام شہوتی

قلیہ ایل از عم اعتکاف انورکا
تور ماسہ بنا بو بوجکان پورکا

نوست بولنی کو شکافندہ
مسئلہ شرح یک ہر ہنودن اورور

گنی خاتمہ سی

شکر کہ صوم دوم پائل
عرض قلمیم حل اولی شکل لار

یہی پشی بر صغہ گت ہین

حج و عمر ہر بولنی قطع ایامین

سوکلی عشرت الاعتکاف اولتور ارشد
رضائل ہی بل نیست تور

یک مولی علی اکھاییک
او شہوتت سوکدہ دور

بار دور انکاف اقلی یک روز
اعتکاف ایچرہ شرط تور روز

اعتکاف ناما سلک شہوت تور
اناکیم مسجد حاجت تور

چھا عمل ہے ضرور اولت
قدنیک ار اعتکاف نیست

یا وضو تفضیہ ہلار است اولت
پسے اتفضا ہی حاجت اولت

سکتف تور نک نیکل
قدرا شکتی کو کدندیک سل

سطل اعتکاف دوریک
قدیر سیرا تور نک اتحاک

اشہول شرح انکلیک
ہم اعتکاف سطل دور

نہ سوال ہی میں ہیں آگے گن روزہ چھتیس
 نہ جو بھگت دین تو کرمی ایسا شید سنا پاب تو بھل
 برکوں مساکت کو انظار بودا ہی چستپ تو دراری
 نہ سو وقت بود پازوی سستپ بیل بودیم لام صومی
 روزہ نکل شروع استپ قینا ک انسا روزہ بیل
 واجب اولدی انی قصائیل توت قفنا سن وان غا قتل
 نکل نکل کرم اول ش شروع قدر مہا منع و استپ بود
 رضائیک کی چھتیس ہر کہ کرد و دریم ک انسا
 اعکاس

حج و ابو صوم کی کیکل کرد
 نہ صومی و آ صومی بیل
 اتنا نہیں بار جب ہی بہر بود
 نہ بہر صومی کونند
 استپ کرتو توی دنیا ملک
 نہ آیام بعضا ر شرفی
 اول روح اول تو رست استپ
 نہ آیام بعدی صوم
 نہ آیام بعدی صوم
 نہ آیام بعدی صوم
 نہ آیام بعدی صوم

پسند صوم و شکر و ملازمی

کس کا واقعہ اور

پسند صوم و شکر و ملازمی

ایسا میں باوجود سببیت ایلان

تو فیروز کر کے کا کہیں

سرسوں اندام کی ایلان

بجائے تھنا تو تار اندام

یا کچھ کس کا

پسند صوم و شکر و ملازمی

بل تو تاق سے کس سے ہم شوق

تو کس کے دل شکر و عیب

تو کس کے دل شکر و عیب

بولے غوغا کس سے ہم شوق

کر خود ہی طالع اول کم

کر سارے بے صلہ کس کا دل

سفر یا کسی کہ تھنا کس سے

صوم و داؤد عمل کس سے

بوعلمی کس سے

سے اول بھرتی

کس کے کھدور و مال

سے ان غیر سے

ی تو تار و اطلالی

سے ان غوغا کس سے

کر سارے بے صلہ کس کا

سفر یا کسی کہ تھنا کس سے

صوم و داؤد عمل کس سے

بوعلمی کس سے

تشریف لے کر لو لاکہ دیدیم تشریف
 کر قلعہ پیرا رو کر آئیں
 اگلی کو دن روزہ افطاس نہ
 تو مقامی اولاد کی مراد ہے اسے اسے
 صحت کرو اور ایشیہ شمال
 کر رہا ہے اور اسے لاکہ لاکہ
 کر رہا ہے لاکہ لاکہ پائین
 صوم عدم ہے کہ تو نے مانا نہیں
 یا نظر دینا ہے یہ کجا مال
 روزہ اور اولاد کا ایک سو پانچ
 فی سب سے پہلے ہے کہ تو جانی
 روحی سے پہلے ہے کہ تو جانی
 چاہے یہ کہ تو جانی ہے کہ تو جانی
 چاہے یہ کہ تو جانی ہے کہ تو جانی

کنگن رست نہ پناہی تہ
 پندرہ روزہ ایلا کے نظار
 یہ بو سنی ہے کنگن رست کو روز
 سچ ہے یہ ہے یہ بو سنی تہ
 کہ کجی لاکہ لاکہ پناہ رست
 لغوی و طایفہ اولاد کا
 بو لکی مستطک نگر رست بل
 پہلے اور شہر روزہ اولاد
 صوم کرو ان کے کنگن رست
 اتنا میں صوم ایک ہ کرو ہاں
 بار جو ہے خا طہ کنگن رست
 تہ ہاں تہ کنگن رست تو رست بل
 جانا ما قدس داعی خضر
 بوسہ انزال داعی اول صحت
 تہ ہاں تہ کنگن رست تو رست بل
 تہ ہاں تہ کنگن رست تو رست بل
 تہ ہاں تہ کنگن رست تو رست بل
 تہ ہاں تہ کنگن رست تو رست بل

آرا جہاں کی ایک ہے
 آتھتوں کو توں موم صابم
 یہ ہیں کہ ہر جہاں اہم
 آتھتوں کو یہ بولنا پھینٹنا
 آرا اجلیہ یا نہا شہسخت
 تو بقا اول وقت آتھتوں
 برکاتیں نصیف صاع میں
 سنا کر بولنا چہ نہا
 ہر کوک موم صاع ولدی
 قمتیں ہم سرئی سا پکے
 برہا میں نے ما نہ روزہ
 انھا خود اچھا کھلا دست مار
 بلکہ نہایت قلیہ صوم افطار
 کرنا کھانسی لالہ موم
 دوستوں کو ملا کا تھتیں
 سنا کر بولنا چہ نہا
 ہر کوک موم صاع ولدی
 قمتیں ہم سرئی سا پکے
 برہا میں نے ما نہ روزہ
 انھا خود اچھا کھلا دست مار
 بلکہ نہایت قلیہ صوم افطار
 کرنا کھانسی لالہ موم
 دوستوں کو ملا کا تھتیں

رخصتوں روزہ سے
 وہی بولنا چہ نہا
 ہر کوک موم صاع ولدی
 قمتیں ہم سرئی سا پکے
 برہا میں نے ما نہ روزہ
 انھا خود اچھا کھلا دست مار
 بلکہ نہایت قلیہ صوم افطار
 کرنا کھانسی لالہ موم
 دوستوں کو ملا کا تھتیں
 ہر کوک موم صاع ولدی
 قمتیں ہم سرئی سا پکے
 برہا میں نے ما نہ روزہ
 انھا خود اچھا کھلا دست مار
 بلکہ نہایت قلیہ صوم افطار
 کرنا کھانسی لالہ موم
 دوستوں کو ملا کا تھتیں

چند روزہ پہلے میں نے
 غلطی کا ایک کورواں
 بار سے صحتیگت سے بل بوتہ
 یوں اور میری اقلہ سے
 روزہ فاسیہ اور بل بوتہ
 کرنا تھا تو فوراً انکار
 لازم و لفافیہ تھا کہ اس
 گزشتہ روزہ تو میری
 ولادت روزہ روزہ
 تو میری بوقت لاہور
 گناہ سے قضا کرنا نہیں
 قضا ہونے کا

انکا بل بوتہ گزشتہ انشی
 ایک روزہ اور توری سے اپنے
 صوم اگر باطل و لیسہ انالی
 مثل تو زانیع و اس کا بندہ
 اکا تو یہ تھا کہ وہ انالی
 صومو سکا بو سکا ہاں سکا
 میں نے کہا کہ میری
 باغ تا میری قواع و ہونہ
 اور نہ زانیع سے میری
 کہ میری قضا سے میری
 کہ میری قضا سے میری

شید صوم آنی تو کورک دور	بیرا کئی شیبی دی پیر سو کورک
برید با رضاکن رست	بیرا بیبر دا سر آئی با بری کورک
کره ایلدی اول کورک شیبی	یا خطا بریل بود و بری
بو پیر ما خودی قسمندا	کر زنی کورک چکا اول اندا
تصیحا کورک غیر اولانی قیل	بوله ازال جلی ایلدی کورک
انکی حاکون سیری بری کورک	ایر و خا تو کورک ایشیک لار
سیر کورک کورک تو کورک ازال	کی کورک ت قضا تو تاراد
یا سیر کورک کورک	قید اظهار روز اول اندا
کورک کورک کورک	سینه قی سینه کورک کورک

شید صوم آنی تو کورک دور	بیرا کئی شیبی دی پیر سو کورک
برید با رضاکن رست	بیرا بیبر دا سر آئی با بری کورک
کره ایلدی اول کورک شیبی	یا خطا بریل بود و بری
بو پیر ما خودی قسمندا	کر زنی کورک چکا اول اندا
تصیحا کورک غیر اولانی قیل	بوله ازال جلی ایلدی کورک
انکی حاکون سیری بری کورک	ایر و خا تو کورک ایشیک لار
سیر کورک کورک تو کورک ازال	کی کورک ت قضا تو تاراد
یا سیر کورک کورک	قید اظهار روز اول اندا
کورک کورک کورک	سینه قی سینه کورک کورک

اوتوزو بکی کچه کوز نما سی ... تا کلای سی شک دور و شکای

شک کوزی روز نعلی است ... و فرض صومی کز هست توریل

شک کوزی روز نعلی است ... و فرض صومی کز هست توریل

شک کوزی روز نعلی است ... و فرض صومی کز هست توریل

شک کوزی روز نعلی است ... و فرض صومی کز هست توریل

شک کوزی روز نعلی است ... و فرض صومی کز هست توریل

شک کوزی روز نعلی است ... و فرض صومی کز هست توریل

شک کوزی روز نعلی است ... و فرض صومی کز هست توریل

شک کوزی روز نعلی است ... و فرض صومی کز هست توریل

سکر هوا صانت بولسه استیکل حکمی ذکر ایلا کای سی دی و سیل

سکر هوا صانت بولسه استیکل حکمی ذکر ایلا کای سی دی و سیل

سکر هوا صانت بولسه استیکل حکمی ذکر ایلا کای سی دی و سیل

سکر هوا صانت بولسه استیکل حکمی ذکر ایلا کای سی دی و سیل

سکر هوا صانت بولسه استیکل حکمی ذکر ایلا کای سی دی و سیل

سکر هوا صانت بولسه استیکل حکمی ذکر ایلا کای سی دی و سیل

سکر هوا صانت بولسه استیکل حکمی ذکر ایلا کای سی دی و سیل

سکر هوا صانت بولسه استیکل حکمی ذکر ایلا کای سی دی و سیل

سکر هوا صانت بولسه استیکل حکمی ذکر ایلا کای سی دی و سیل

فرض دو در مثل دور بند و آید

اشتیاق دور کول اوله بی

بویا در سوزنی شکر ایلای

رضای او زده سی دور

کونگی او تو از سرک توتوز

توتوز او شکر کونگی توتوز

بر آگهی بی شرح آبی

آگهی بی شرح آبی

بیرگی که او عدل اول ایل

بیرگی که او عدل اول ایل

کوتاب نوح ایضاج بر یکس دور

کوتاب نوح ایضاج بر یکس دور

صاف اگر بوی کله ایز کا جور

صاف اگر بوی کله ایز کا جور

قالله فی خفا کزک اول ک

قالله فی خفا کزک اول ک

مشترک اوله ایضا بیعت دور

مشترک اوله ایضا بیعت دور

ببر اوج فرض او دینک

ببر اوج فرض او دینک

روزه شکر کونگی

ایدهی تو تو کونگی فرض کونگی

نسل اول و دور اول

نسل اول و دور اول

سرک نیت نوح اول دور

سرک نیت نوح اول دور

بویا در سوزنی شکر ایلای

بویا در سوزنی شکر ایلای

کوتاب نوح ایضاج بر یکس دور

کوتاب نوح ایضاج بر یکس دور

صاف اگر بوی کله ایز کا جور

صاف اگر بوی کله ایز کا جور

قالله فی خفا کزک اول ک

قالله فی خفا کزک اول ک

مشترک اوله ایضا بیعت دور

مشترک اوله ایضا بیعت دور

اولیٰ	دو	پانچ	دس	بیس	چالیس	پنجاه	شصت	سبعہ	اٹھ	ننانو	دس
اولیٰ	دو	پانچ	دس	بیس	چالیس	پنجاه	شصت	سبعہ	اٹھ	ننانو	دس

اولیٰ	دو	پانچ	دس	بیس	چالیس	پنجاه	شصت	سبعہ	اٹھ	ننانو	دس
اولیٰ	دو	پانچ	دس	بیس	چالیس	پنجاه	شصت	سبعہ	اٹھ	ننانو	دس

سپند او شش بود و بدی تو تسلی داد	شراط نور غیر مگر قلیک	شراط نور غیر مگر قلیک
تقدیر کائنات کیست ایزد	بوز کائنات که بدین بوش	بوز کائنات که بدین بوش
کر بوال اولد پیسج و عمره صحر	با ایت پند ابله ساکت	با ایت پند ابله ساکت
با قلیک نهایی سیر ابله	بزرگ تپیدن ملک عیسی	بزرگ تپیدن ملک عیسی
قانون ملک ایام مع لایسین	بولدی مگرد و بر پانک از	بولدی مگرد و بر پانک از
برگشته انصاف بولنج	بر اوشا تهر ش مرصوفی	بر اوشا تهر ش مرصوفی
سین کابینه نعل قلمی	بر کون ایگاش کیمونج	بر کون ایگاش کیمونج
سستی توزر کور بونج		

بر پوتن بو انخا و اول بون	بر پوتن بو انخا و اول بون
بر سه جانز ایگاش بون	بر سه جانز ایگاش بون
آل سولان لار زکوره اوشوبار	آل سولان لار زکوره اوشوبار
اوشولان زکوره بون	اوشولان زکوره بون
بر ذنیک انخا زکوره و سنک	بر ذنیک انخا زکوره و سنک
کر ایگاش نیک کر اول بون	کر ایگاش نیک کر اول بون
بوزکوره سنک بون	بوزکوره سنک بون
کر اولان اولان ایگاش بون	کر اولان اولان ایگاش بون
سخت سد کر کوره ادا نیک	سخت سد کر کوره ادا نیک
سخت سد کر کوره ادا نیک	سخت سد کر کوره ادا نیک

وطنی و انجیب کہ اولیٰ معنی
 زکوٰۃ الہی کی لاشعریہ کیل
 جہاز برہا پیچیدگی کا زکوٰۃ
 ایا میں بر جو پیچیدہ ہر آرت
 برای اصل اولیٰ سے برفع
 توت قولانی و شمولہ و انی شرح
 شرح در اصلنی ایا و انا
 سر جو یہاں تفریقا برہا
 اتانینک اتانین اتانین
 تلقین میں و شمولہ و سپہا میں
 کر زنیب بارہ سترہ تالی غی
 جائز ایریکس زکوٰۃ الہی
 قایسی دور شرح پر شرح
 او عمل و غیر دور و سپہا میں
 بویشہت بارہ تالی غی
 ہا ہا ایریکس تالی غی

سینہ کا شرح اتانین کیل	بر بہادت سینہ و ا	دفعہ از اول بو فہست	سختی و بریکت سر ہون	رضہ نہد سینہ اتانین اصل	بل بو بدوینی سختی زکوٰۃ
قایسی نے شرح دریکات	کر تو از تیر خواجہ و سنہ	کر و اولیٰ سے بو بدت	او شمولہ در برہا میں ہون	ترضہ میں از تو غیب اتانین	بو جنت ترضہ میں دیدیم
				یہ عجاج لافازی لار	
				سزکوٰۃ اولیٰ لافہست اگر	
				کو کی جو کار کا خد اب و شدت	
				بل غریب اولہ دور کہ غریب	

ساقطه و فلهی علی ماول اوله	ساقطه و فلهی علی ماول اوله	ساقطه و فلهی علی ماول اوله
بناظر اول بعضی میک کما کور	بناظر اول بعضی میک کما کور	بناظر اول بعضی میک کما کور
بست یک المیدین اورع	بست یک المیدین اورع	بست یک المیدین اورع
سین کک کور کور اندانی سوز	سین کک کور کور اندانی سوز	سین کک کور کور اندانی سوز
کفر ای آیه سین کک کور	کفر ای آیه سین کک کور	کفر ای آیه سین کک کور
اول طریق آلا سین کک کور	اول طریق آلا سین کک کور	اول طریق آلا سین کک کور
مانعی کما از قلمب کک کور	مانعی کما از قلمب کک کور	مانعی کما از قلمب کک کور
عشر فی السون اول زمان کور	عشر فی السون اول زمان کور	عشر فی السون اول زمان کور

سینه کاکیه السون السون	سینه کاکیه السون السون	سینه کاکیه السون السون
ایک کک کور کور کور	ایک کک کور کور کور	ایک کک کور کور کور
سین کک کور کور کور	سین کک کور کور کور	سین کک کور کور کور
ایک کک کور کور کور	ایک کک کور کور کور	ایک کک کور کور کور
سین کک کور کور کور	سین کک کور کور کور	سین کک کور کور کور
ایک کک کور کور کور	ایک کک کور کور کور	ایک کک کور کور کور
سین کک کور کور کور	سین کک کور کور کور	سین کک کور کور کور
ایک کک کور کور کور	ایک کک کور کور کور	ایک کک کور کور کور
سین کک کور کور کور	سین کک کور کور کور	سین کک کور کور کور
ایک کک کور کور کور	ایک کک کور کور کور	ایک کک کور کور کور

برایه ترقی به اولوی شما بر اولونی و مستی کن ز کوزه او

تبار است

بار و جوئی بحار است امولی توست توانی سخن شرح حالی

سزای اندین غصه کنی برت تورت جوهر و جواهرت و دراه تورت

بزرگای بی ملک اولور است گزینارت تو ایلا ساینک

بیتنی مولانا زینک ایلا حیا آلتون کما کو شرح بو زینها

یکدل آلتون کو شرح حیا بیله تیکت دور دور و سبیلان بیله

موند مسخره به بر ایلا حیا که موندی آلتون و زان است جوا

حال مستی از اولی علی را سپید ایلا حیا یکدل کما کو شرح بو زینها دور

باشدا اشتی صیاب سونوئی پیشین شرح قوی ایلمی اولور دن

ادشبو دیکان کنی صیاب قطیب بزرگان تیغ بسپندگی قطیب

است بزرگان تیغ تا بنی مال برکن آلتون دن سخن شتال

قول ایلات لاری تیغی قتل قوی می بزرگان تیغی برکن

بولی مال ز کوزه کیمه دن توسط پرور چه ام دین

بیتنی علی شرح بزرگان تیغی آل پایبر سا یک گزینی بر حال

بیتنی شرح بزرگان تیغی شرح موندی بیله شرحی شرحی

تیک کانی اولی سا یک کیمه تیغی قوی ز کوزه اول عمل مولان تیغی

که بولا زینک ایلا بار اولی قول دوم سنانا تیغی کما کو شرح بو زینها

اور میں ابھی وہ اوج دور میں ہوں ہوں تو تیری ہر سیرت اور عمل میں
 بہت سے سیرتیں ہیں جو باقی اکلیت نہیں تو دنیا لایعنی امانی
 تیرے کہ اور تو نے انہی پر اپنی بہت سے اوج بہت سیرتوں کا نام پر
 ہر جوئی الی لہتے ہو کہ اس کا بہت سے تورت کا امانی نمان
 اکتیس پر وہ بہت سیرتیں ہیں یہ کیا کہ ان لایعنی اول تو بہت
 ہمیشہ الی وہ اپنی سیرتیں تو دنیا لایعنی لایعنی امانی
 یہ تو دنیاں پر اولتے ہو کہ اس کا اکلیت بہت تورت یا شہتہ سنگان
 بہت سے لاکر اگر اکٹے کہ ہو تھے بود و دور ہوندا شیخ الی وہی
 اور شہتہ دور دور سیرتوں کا جو یہاں تک کہ میں سن رہا ہوں

تو تیرے تو بلا لہو چھوڑ دو ہر سیرت تو تیرے تو زور لہتے سیرتیں لہتے
 اور کہ سیرتوں کا ہر لوگ بود منگت رہا لایعنی نوحی طائر
 اور کہ سیرتیں حکم الی تو سیرتیں توئی تک لہتے تو سیرتیں کل
 سیرتوں کی سیرتیں لہتے تو زور سیرتوں تو زور لہتے تو زور
 بہت سے لہتے سیرتیں کہ سیرتیں توئی لہتے لہتے لہتے سیرتیں
 سیرتوں کی سیرتیں لہتے سیرتیں ہونا الی لہتے سیرتیں امانی
 اور کہ سیرتیں لہتے سیرتیں اکلیت لہتے سیرتیں لہتے
 یہ سیرتوں کی سیرتیں لہتے سیرتیں سیرتوں کی سیرتیں لہتے سیرتیں
 یہ سیرتوں کی سیرتیں لہتے سیرتیں سیرتوں کی سیرتیں لہتے سیرتیں
 یہ سیرتوں کی سیرتیں لہتے سیرتیں سیرتوں کی سیرتیں لہتے سیرتیں
 یہ سیرتوں کی سیرتیں لہتے سیرتیں سیرتوں کی سیرتیں لہتے سیرتیں

سرای پستی جمع بیایم کزها بیدارم کم اول دم

اوله سال تا آخر یک اکتافه برها بیدارم همیشه کرده

کره می خورده در ک المونون دن بوره کین کزها و بختی

بجای ایستاد

بوسه ای کم درین دم کتلا قوی وادی و بوسه دور دور کتلا

او شبه ای کزها همیشه بر بلا درین کتله بود

قوی که بولد سند الامات قوی که همیشه اوله بی نصت

قوی قوی کن کتله بر قوی دره نور بیدارم اوله نور نور

نور بیدارم اوله نور کتله کتله کتله کتله کتله کتله

تورت نولورجی او شو و حاکم

او شو کلج ز نولورجی هم اوله

بل در هم بل مار در در کتله

او شبه دور نولورجی ایلام

پیش اوله کزها بی بندگی

بک اوله کتله سن قوی قوی

قوی کتله کتله کتله کتله کتله کتله

سند الامات کتله کتله کتله کتله کتله کتله

سرای قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت

اورده نور بیدارم در کتله

تورت کتله کتله کتله کتله کتله کتله

سرای قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت

سرای قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت

سرای قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت

سرای قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت

سرای قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت

سرای قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت

سرای قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت سن قوت

رکتہ ہاں لری کتہ ہاں ل
 تورت ہاں لری کتہ ہاں ل
 ہری کتہ ہاں لری کتہ ہاں ل
 ہری کتہ ہاں لری کتہ ہاں ل
 ہری کتہ ہاں لری کتہ ہاں ل
 ہری کتہ ہاں لری کتہ ہاں ل

وصور واور شو کتہ ہاں ل
 یہ فاصل کتہ ہاں لری کتہ ہاں ل
 شاد اول کتہ ہاں لری کتہ ہاں ل
 یہ اول کتہ ہاں لری کتہ ہاں ل
 یہ اول کتہ ہاں لری کتہ ہاں ل
 یہ اول کتہ ہاں لری کتہ ہاں ل
 یہ اول کتہ ہاں لری کتہ ہاں ل

اگر کسی

باز در روزی که در میان

استطاعت و غیره و در روزی که

استطاعت و غیره و در روزی که

یکم اول و اولی نصاب اولی

اول یکم زکوٰۃ اولی و اولی

اولی نماز اولی و اولی

اولی نماز اولی و اولی

اگر کسی

باز در روزی که در میان

استطاعت و غیره و در روزی که

استطاعت و غیره و در روزی که

یکم اول و اولی نصاب اولی

اولی نماز اولی و اولی

بونا زنگنه جوں ادا قلدیک

کوزا زنگنه جوں ادا قلدیک

باقی کر قلدیک سن علا کر کلدیک

تقدیر تو تیرا کلدیک

تقدیر تو تیرا کلدیک

تقدیر تو تیرا کلدیک

تقدیر تو تیرا کلدیک

تقدیر تو تیرا کلدیک

خدا تبارک و تعالیٰ

عَلَّمَ الْغُيُوبَ اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي تَعْلِمَ الرِّهَانِ الْأَمْرِ

موند اول ایش فاطمہ کلدیک

خیر لی فی دینی و معاشی و عاقبة امری عاجله و آجله فاقدر

لی و دینہ و رزقہ بالکرم و رفیعہ و ارزقنی تعالیم و عبادتہ الامری

موند اول ایش فاطمہ کلدیک

بیشتر فی دینی و معاشی و عاقبة امری عاجله و آجله فاقدر

عنی و اضرفنی بحمدہ و الحمد للک رب العالمین

برائشنگ کا نام ایسا رکھو

اور شمشاد انما میں تعزیرت

است او تو او ز تو قمار قمار قمار
 سہ ماہ ام و بلوغ اکی گشت قمار
 آوا کا بدی کنی و قہر کیکر
 سن مع غا و پلہ زلی مکتب
 قیل ما تم اب ا جلیقہ
 توی ایہ محمود سیدی ملک
 افضل اولدی بو ایکی پریشکر
 اوز کا سیر دا ہم اولدی موحا نیر
 نیکت سریر دا جھایت املا
 قیلے مکر وہ دور بوسایے
 اونا سو ن پریم اول محل یعقوب
 بو نام اول غا ند نو دور پور
 آئی نو تو لغا مد نام نماز و قمار
 سہ ماہ بوز و دور دور قمار
 آئی حکیمت قہر نماز و عا

او شہر کاں شور بلایا است
 بولا پتہ شکایا اول وقت
 سزای کو نکو کنگ تیارانی اول
 تیکری در کا ہمید عیادت
 منزل اول
 وقت یہ وقت اولستین
 قتل جھنم زید اتھول
 جاشت و ظور و عطر املا اسرا
 متعامل دور و لولار سین
 ہام و شام و تحف و خفن
 بار بولار ہم تہا بد بولت
 کز خوف و خوف نمازی سے
 سنت اولہمی و عیال و عیال
 اونا نکیر و نیا ز سے انڈا
 بل نام نماز جمعہ کر کر
 بو کشفی کر اول نام تاکر
 قیلے لیکھاں کیشی نام
 سیر جاعت بندتک نام

سب کا اتنا میں تعذیب
 دیتا کرو جو پورے کئی شیوں
 پورے عالمی اکبر کی اچراہ تو
 آیت اللہ سی و اول سبیل
 اورو کئی کئی کہنت
 سب کو جو کئی کئی کئی
 یہ تو روز کئی کئی کئی
 دروازہ کئی کئی کئی
 کراؤنا کئی کئی کئی

وَلَا خَلْفَهُمْ جَانِبٌ مِّنْهُم مَّا أَلْمَنُوا بِأَن يَخْتَلِفُ
 حَتَّىٰ الْغَائِبِ الْأَمْرُ لَكَ تَبَيَّنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ
 قَوْلًا وَبِهِمْ جَهَنَّمُ وَيَسَّرْنَا لِمَن يَشَاءُ
 مِّنْ تَحْتِهَا الْأَمْثَالَ وَالَّذِي يَعْتَمِدُ عَلَىٰ
 لِبَابِ رَبِّهِ وَأَقْرَبُ أَهْلًا لِّكَ
 وَمَا تَرَىٰ لِلدَّيْمِ حَاشِيَةً لِّهِ لَا يَنْفَعُ قَوْلًا
 أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ
 عَالِمٌ الصَّابِرُونَ وَأَصَابِرُوا وَرَوِّدُوا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
 بوجہ ناری حضرت
 کہ سب کے قتل کی ہوا کہنت

لِأَوْلِي الْأَبَابِ الَّذِينَ يَذُكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَهُوَ دَائِرٌ عَلَيْهِمْ
 وَيَتَفَكَّرُونَ فِي مَخْلُوقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَا مَا خَلَقْتَ هَذَا
 بِلَا إِلَهٍ سِوَاكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خَلُّوا
 أَنْفُسَكُمْ مِنَ الظَّالِمِينَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ إِنَّهَا آتِيَةٌ يَا أَيُّهَا
 الَّذِينَ آمَنُوا نُبَأُكُمْ بِهَا خَبْرًا وَنُنْفَخُهَا عَنْكُمْ قَلْبًا وَمَآ تَدْرُونَ
 مَعَ الْأَبْرَارِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيَّ سَلَامٌ وَلَا تَتَّبِعُوا فِي الْقِيَامَةِ
 النَّاسِ الْمَخْتَلِفِ أَلْيَاءَ فَإِنَّ حِجَابَ الْقُرْبَانِ لَهُمْ رُبُّهُمْ إِنِّي لَأَأْتِيَعُكُمْ
 مِنْكُمْ مِنْ ذِكْرِ الْوَيْدِ وَمِنْ حُجُجِكُمْ مِنَ الَّذِينَ هَاجَرُوا وَآخَرُ حِجَابِ
 دِيَارِهِمْ وَأُوْدٌ وَأَفِي سَبِيلِي فَأَتَانُوا وَقَالُوا الْآخِرُونَ مِنْهُمْ سَيَأْتِيهِمْ

حَى وَالنَّبِيِّينَ حَقًّا وَبِحُدُودِي وَأَنَا عَلَى اللَّهِ لَأَشَدُّ
 وَبِكِ آيَاتِي وَعَلَيْكَ نُكُودٌ وَالْيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلِّوا
 وَالْيَا حَاكِمَاتِ نَسْتِ رَبُّنَا وَالْيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلِّوا
 وَالْيَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلِّوا وَمَا أَسْرَدْتُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ رَبِّي
 اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَوْجِبُ أَنْتَ الْإِلَهُ الْأَعْلَى وَالْعَزِيزُ
 الْكَرِيمُ الْإِلَهُ يَا اللَّهُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ رَبِّ الْعَالَمِينَ
 سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلِّوا عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
 إِنَّ فِي مَخْلُوقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ آيَاتٍ

والضحی و در او جوئی بولفاندا
سن الم شرح او تو سنا کنا ندا

ایدی ایای بی سنا جو شینت
تکرکنا قنک انکرا تو شینت

توز با صیدا او یعودن او یفان
قیل یج غازی سی اول انک

سینا جی بی فرض مع حضرت
صنت اولدی بو کی لیت

او یعودین بو دعالی تو یفاندا
او تو حضرت او تو نور و راندا

اللهم قنمه لک الخیل اکت قنم السموات
و لای اضرک

فی غیره وانت مالک السموات
ومصر فیسحقن و لاک

الیک انک الجی و وعظاک و لفا لاک
یعنی قولک جوئی و الجیب جوئی و التاجی

یعنی قولک جوئی و الجیب جوئی و التاجی

توت قولاق او شوعو ضد شینت
سن الم شرح او تو سنا کنا ندا

ناملین جو رود ولی رکعات
کما یکن انت اولی او شعلو

کما یکن انت اولی او شعلو
کما یکن انت اولی او شعلو

او تو لیکر نو غنا ز صا شنت
او تو لیکر نو غنا ز صا شنت

او تو لیکر نو غنا ز صا شنت
او تو لیکر نو غنا ز صا شنت

والضحی سورده سین قرهوت
سین الم شرح او قوا اول مرت

سین الم شرح او قوا اول مرت
سین الم شرح او قوا اول مرت

فانحدرین کینین موع او تو غیل
سین الم شرح او قوا اول مرت

سین الم شرح او قوا اول مرت
سین الم شرح او قوا اول مرت

كَرَبٍ دَرِيٍّ لِيُوقَدَ مِنْ شَجَرَةٍ مَبَارَكَةٍ رَيْثُ وَنَدَى
 لَا تَرْقُبْهَا وَلَا تَعْرِبْهَا يَكِيدُ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُؤْخَذُوا
 بِهَا فِي يَوْمٍ هَاجَرُوا فِيهِ وَاللَّهُ لَبِيبٌ عَلِيمٌ
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا مَا كُتِبَ عَلَيْكُمُ
 أَنْ تُكْفِرَ بِهِ سَاعَتَ الْحِسَابِ وَالَّذِينَ آمَنُوا
 فِيهَا بِأَقْدَارٍ لَوْ لَا مَلَائِكَةٌ مُسَبِّحُونَ
 عَلَيْهَا كُلَّ لَيْلَةٍ وَاللَّهُ يَاسْمَعُ السَّمْعَ
 وَالْبَصَرَ وَالْإِبْصَارَ وَاللَّهُ هُمُ اللَّهُ
 الْعَلِيمُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا فِيهَا
 سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَجَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ
 وَالَّذِي جَعَلَ مِنَ النُّجُومِ نَارًا
 وَالَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَطَ
 عَلَيْهِمْ نَارًا وَالَّذِي هُوَ يُخْرِجُ
 الْغَيَاةَ وَالشُّجَيْرَ وَأَخْرَجَ
 مِنَ الطَّنَاقِ مَاءً سَافِرًا
 وَالَّذِي يَخْرِجُ النُّجُومَ
 وَالَّذِي يُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ
 مَاءً فَيَنْحَلِيقُ بِهِ السَّعَابِ
 وَالَّذِي يُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ
 مَاءً فَيَنْحَلِيقُ بِهِ السَّعَابِ
 وَالَّذِي يُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ
 مَاءً فَيَنْحَلِيقُ بِهِ السَّعَابِ

فوت بولغا ئىنى سىزنىڭ زىيائى

نى دەردى اولادىنى ئىزى

قارا دەردى خاھىش قىلى

بىزنى تاراج بىزنىڭ ئىنى ئىل

سەتتە بولدى بولدى ئون كەنت

بوغا ئىلا سولار خەتتىن دىن

بەزى سولار قانداق بىزنى ئىل

تورت كەنت تەستىق قىلى

سەجىدان زىيالىلىك ۋە اللە كەنت

الەظمەتە ۋە اللە كەنت ۋە اللە كەنت

ۋە اللە كەنتە اللە كەنتە ۋە اللە كەنتە

اللە كەنتە بىزنىڭ ياھى كەنتە

بىزنىڭ ئىنى ئىل بىزنىڭ

سەتتە بولدى ئون كەنت

بوغا ئىلا سولار خەتتىن دىن

بەزى سولار قانداق بىزنى ئىل

تورت كەنت تەستىق قىلى

سەجىدان زىيالىلىك ۋە اللە كەنت

الەظمەتە ۋە اللە كەنت ۋە اللە كەنت

ابتغای سزای رسول غصه ستیزه جو بختی کی ابتغیال است

اوقوا و جو بختی درین کین موعده بود عاست تا اولی قلع اول

اللهم اغفر لی خبیثاً و مستوراً و نادماً و یسیراً و صغیراً و کبیراً

و ذکراً و اُنثیاً فَاَمْرٌ کَانَ مِنَ الْکَافِرِینَ اللَّهُمَّ مَرِّ الْخَبِیْثِ

وَاللَّئِیْهِ سَفَا فَاحْیِیْهِ عَلَی نِعْمَ لَاحِظٍ لَمْ یَلَمْ وَ مَرِّ قَبْضِیْهِ مِنْ قَبْلِ وَهْ عَلَی

وَالرَّغِیْبِ بِمَا لَمْ یَبْرَحْ تِلْکَ یَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ

اللَّهُمَّ اجْعَلْ لَنَا قَوْلًا وَاجْعَلْ لَنَا اجْرًا وَذَنْبًا

وَاجْعَلْ لَنَا نَسًا وَعَاقِبَةً بِرَحْمَتِكَ يَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ

اللَّهُمَّ اجْعَلْ لَنَا قَوْلًا وَاجْعَلْ لَنَا اجْرًا وَذَنْبًا

و اجعلنا

سوز گزافه ای که بکند

سوزی که بکند کفر و بدی و در لاله

قاری و در بوی که بکند فوضی سبیل

رسد لاله ای که بکند فغانی و

بسیار است که اگر فغانی است

نی بوی سوز و فغانی و در لاله

سوزی که بکند فغانی و در لاله

اینکه بکند فغانی و در لاله

بسیار است که بکند فغانی و در لاله

بجلا نوحی کھنڈتہ دیکھیں اور شوالہ بی بی سکنک بیان معانی

اروع انداز کہ بولنا فی الیگی جولاع انداز کہ بولنا فی الیگی

اقتدا فی اول تو بھی شیخ اعلیٰ کا کمالا فی اول تو کر کے کا

تولای تو روئی سب کہ توڑیں بولنا غیبی شیخ ذبح الامار صن

ابھی شیخ سیرانی دیکھتے ہوں بولنا غیبی شیخ اسی وقت میں

بخشی راقی ہو دو روز اور وقت یا تو روئی دیکھتے اسکا

بھی نے صد و قلم کا اصل سیر شیخ کی اور کھنڈتہ بولنا

سیر شیخ اعلیٰ وقت قلم سا خلا تا تک بار بھی ہمیں

سیر شیخ صد و قلم اس وقت اسماع الیہ تو کئی اور میں

یہ اضعی نمازی کھنڈتہ بولدی وقت و جو سب کہ لکھنا

وقتیں بل وچ کہ بولدی کھنڈتہ ایک مائے کہ نہ دو روز فصل

یکم تو زمان قلم و شیخ نے بدو شہر ظلمت ناز و تاب قلموں

کھنڈتہ شیخ اول روا دو روز پیکر عین تک صحیح میں کہ لکھنے

کھنڈتہ شیخ اور کھنڈتہ توڑی پیکر عین کا ستوہ دو روز اولی

دو روز کھنڈتہ بولنا سیر شیخ تو کما کما ان دنوں لار

ادوی بیوہ کہ کھنڈتہ اولیٰ اسماع الیہ کا پتہ شیخ اعلیٰ وقت قلموں

ضمی شیخ سیر شیخ اور قلم پیکر عین اولیٰ کھنڈتہ شیخ اعلیٰ وقت قلموں

ادوی بیوہ شیخ اولیٰ کھنڈتہ شیخ اعلیٰ وقت قلموں

یا بود که ایلیکان فی قیاس قتل قیمتین بر ما کنی افضس سئل
 فظریوی تا لکمی اوز قرانغ بک وقت دوجوبک دبوله جانغ
 صدقه بر لوب ناراق نمازینکدن مستجوبی بر روز ایسا لک مومنین
 صدقه فظطر بر مالک شکیل عجیبتم بوز نادامغ جاسیل
 بولم بود صدقه که انا خیر = بار صحیح اول گار وقت بر حالکده برود روز فظطر کینا لکله توختناست
 یه اوضیحی سیکر واجب تفر عیب اوضیح واجب کج کج کلنور
 صدقه فظطر واجب اولفانغ واجب اولفای لولین داغ لانه
 یک قربان اوز کیکا قیاس سئل قول فرزند اوجوب اوله جوب ایس

صدق

کجیک اولفانغ ایزده بولم صحن صدقه بر مالک لوق احتیاج ایزدن
 بولم اولفانغ ایزده بولم صحن سئل شرح ایسلی موندوق بر
 کزهاست یخه واجوب اولفانغ بر کاین لضعف صاع بولم ایزدن
 بر روز کینا لکله مومنینک سئل فخرای ده لک اولدی همی ک
 یه جو ما و ایزدین بر صناع بر کاین صحن ده بولک اولم صناع
 سئل کصحت تورست نماندور شرح بن کینا تا کینا بوب کینا دور
 ایک طلال اولدی اوشنوبنای ایزدن طلال بنا لک لک مومنینک
 سئل مشغال بر لوبواست نار تورست یا بر کوم در مومنی نار ای ایزد
 بر طلال مشغال بر لوبواست نار بقاین سنک بولم ایزدن تورست
 صاع صحن ایزد سئل کزده کینک باری شی شی بر لوبوم سئل

یکو که یک کرم اوی آتانی اور نشانی بیانی آتانی
غازی ایلد ایلدی آت دور موخه غایتی آنکا اوز دور
بنا ایگه کک بیل که دهی غانغ ایلی دی فی ضرور بیل اند
یئرک سب ایلدی ک بارک باب فغور ای ل فرغ ای بی دایک سب
خدمت او جون کرا اولد نه لای بیک با در دو ضروری او نبر لای
بهر و بدین ارقوعین بیغ ایل شطرای مسوغ ند سبیل آنکای کل
کرضای بوقید بوقاضل فطر نک صحت و نعی سبیل کل
صدوقه فطری اوزونک بیغ شرح یکدی سن بیغ نومی اوز دور
که سب نکا اولد غلان بیغه بر اولاد سن بو صدوقه لای اند
بر ققولدی سن که با تجارت اوجون بالغ اولغان لای اوزنی بر جون
که بیک غلان که مال حق اوزور تاسی اوزغی مال سبیل برور

هر بینه سوزیک ایزد نومی بیل . باور شوق کونلار بیلدی بیل
عوز مجرورن کی کتور بیل سو تعلق شوق عصر لیزه بیل
بیک ده اجیب فرور بو کتور است بو سبانی با اول توخت است
اونکونجه غایزه سب ج غیر عیاض حی اولدک سب ج غیر
قبیل غایزه ای قوربان لوق بیلکیم اندرس که بار دورور لایوق
ایکی عید ایچره ایکی ده اجیب قور موندلاینتای دی کمنه سب تور
فطر نک کل مال
بورمالک نصیب اک هر صبر صدوقه فطر آنکا واجب تور
فطری عید اظهره قوسی بیل قلالایک سب نکا شرح ایشیک بیل
بونی که نصیب دوت آنکاست موندلاداخل یک سب ضرور یاست

ظہور یکدیگر آتی دور سوال	بہر تحقیق عید بعد سوال
سوز گھم کوں ہونا قلب بولور	سب گلد ہر سب اسیر اولور
گراگ عید بار دور دور صحیحی	بولدی تشریح کوں لار بیداروا
قالبی دور عید لار دور سب حجاب	اینا ہر ناز و الفک سب لہر حجاب
ایلا رسول بخشنی توان لاری کیے	بخش ای ہر اتواروں و نکست ہر کھنکی
سینغ از ایلا ماکت سبیل موخجہ	قدح غیل فعل انی قسب لغو بخجہ
بہا سگ ان عید گند بر ما ندرین	اوز کا بول بر لار ایلا سب سن انمن
ظہور عید اسب خوب سبیل	صدقہ و فطری ہر رون ہر کیل
یکلو کو عید نیک ای کلا برون	سبک سبیل شرح ایلی و کلا برون
حیاضی ذالیات اکبر تکبیر	تیکو صر عید غرہ ہر سبیل
	باری سبیل اینا ہر کس چکا بر

یک اختر عید افا و شو تو ایک	گرا ایلا کلا بول لاری بہا کلا ک
یہا تو خوا عوز ایلا سبیل	یہا لہر ایلا قرابت قسبل
یہا سبک ایلا بخجہ کربعت مقن	سو نکلا اللہ ایلا قرابت مان
ایست کبیر شرا و ج نوبت	کوتا سب باغلامای ایلا اول فرصت
یہا و لیکل کو عید تکبیر سن	یاد تو ست شرح ایہی تقریر سن
گرا نام ہر مقن و انکسرات	اقدرا فل نکلا لکھا اول اوقات
ایست تکبیر لار تو قور شنا	سالیب ایلا لیکلنے قیل اول اناندا
اقدرا فل ایلا کرا کربع جان	ایست شرح و قدید ایلا باغیغی
کربعت سبک ایلا بخجہ کربعت	سب کلا بول لاری سبیل فرج صفت
اقدرا فل قرب اما قوم سبیل	اقدرا فل شکرانی قیل اول فرج تمام
اقدرا فل عید تو رات قسبل	سو نکلا لکیر لاری ایست غیبیل

جمودہ خطبہ طرہ صوفیہ عیالارہ و دیگرتی نشتر
 جمودہ خطبہ ایگاری او تو را عیالارہ و دیگرتی نشتر
 جھوٹو بیہوشی تھک بیہوشی دور تو تھک جو تھک تھک بیہوشی دور
 عیالارہ و دیگرتی نشتر او تھک بیہوشی او تھک بیہوشی نشتر
 رضاع عمیری ابروی نشتر عیالارہ و دیگرتی نشتر
 سیکر و ابوبت و رتو تو تھک عیالارہ و دیگرتی نشتر
 بیکر سحر و دیدار سحری بیہوشی سحر و دیدار سحری
 بیہوشی سحر و دیدار سحری او نشتر و ایگاری نشتر
 سونکر اصخری و نشتر او تو تھک ایگاری نشتر و دیدار او تو تھک
 بیہوشی سحر و دیدار سحری کونکر سحر و دیدار سحری

قہورہ کراہم غریبیتک او تو تھک کونکر او تھک
 بیہوشی سحر و دیدار سحری نشتر سحر و دیدار سحری
 کونکر سحر و دیدار سحری او تھک سحر و دیدار سحری
 ظہورہ با عیالارہ و دیگرتی نشتر ایگاری نشتر و دیگرتی نشتر
 او تھک با جمودہ و سحر و دیدار سحری عیالارہ و دیگرتی نشتر
 جمودہ سحر و دیدار سحری او تھک سحر و دیدار سحری
 کونکر سحر و دیدار سحری او تھک سحر و دیدار سحری
 عیالارہ و دیگرتی نشتر او تھک سحر و دیدار سحری
 سونکر سحر و دیدار سحری کونکر سحر و دیدار سحری

نیز بر شرط خطبه و راندا ذکر حق و در اقلی اول اندا
 نیز بر شرط جماعت نور از اشیخ اوج کش لوزون
 یک غیر امام اوج بولسون تا جماعت باوج بید تاسون
 بر این شرط طلا صاصل فاضل ندانای از جمعی بسبب
 چونکه مسجده بکار بی اول نقل قیام الکی کعت از شریکان
 با بر ابلیح بحیثیت مسجده اوقاتاکی ابلیح و اگر سبانه
 بر شرط نورت که قصل سنت جموع یک نیت فیصل
 قیامی شیخینا خطبه ای ذکر آنکه سببیک غیر شریکان و ای
 که خطبه یک و این کار اولی فی دور و در شرح ابلیح موند کلام
 بیک بر ناموس و فایح کسنت قیامی از نیک نی بی کر است

مستغنی که از سببی ولی فاضل و مارک شکیار و اولی
 بنیاد یک شیخ از جمعی فاضل بشرط یک مارک قلندرم عرض
 فاضل سبب بونوع ارب هم ایرو آرا و متن در دست معین
 یک از اسی در بخش طراک لازم اولدی بو شرط سبب مارک
 مصحح و اقبال از ابوعیاز فایسی و در مصر جامع شریعت از
 با دنیا اوله ای اندانای سبب حکم شیخ ایلاکای قضا سبب
 بنامه که شرط با دانش بولسون یا که ابوبناب ما بزون
 بنی بر شرط وقت پیش می دور موند سبب یکیل بو فایح تلفعی دور
 فاضل بر وقت جموع و ابلیح فرض بو وقت ده دیکای سبب

بهر احوال که از این اول که نشی که	بویا ب قوم رضی اول الشی که
فما خافی سیر امام بحرفی	که دلکو سیر ایا سرع و ابوالنشی
بری نایالیغ سیر بری که نک	صاحب عذر بولاسو اول مع ذلور
که اوقلاب حرف محرف سیر	بکشت نیر اول مع فم انا که سیر
صفینا ایلر ی بولاسو اول مع یزیر	از انا جمایه یی و ذوق دور و کسر
بولاسو مع کرب معنی دیک	توسون اوقلاب اول مع ایلانک
تقل اول کرب یکا نوزیند که از	اوقلاب مع دور دست ایلانک اول
صفینا ایلر کی بولاسو اول مع یزیر	از انا جمایه یی مع ذوق دور و کسر
بولاسو مع کرب معنی دیک	توسون اوقلاب اول مع ایلانک
تقل اول کرب یکا نوزیند که از	اوقلاب مع دور دست ایلانک اول

بیرج آید اطمینان است	بیرج اول که هدف و اطمینان
بیرج خوف اول سب اطمینان	اینا که اکلک مع توقا فاندرن
بیرج قصاص مع غنای سب	بالا نوبخی و حصول نقاص سب
بیرج سب مع غنای سب اناز	بیرک بار و دور نشرفت سب حوز
بیرک اولی بود و امانت ارا	بیرک اول غنای اعلم اتفق
بیرک مع غنای سب سب	بیرک مع غنای سب سب
بیرک مع غنای سب سب	بیرک مع غنای سب سب
بیرک مع غنای سب سب	بیرک مع غنای سب سب
بیرک مع غنای سب سب	بیرک مع غنای سب سب
بیرک مع غنای سب سب	بیرک مع غنای سب سب
بیرک مع غنای سب سب	بیرک مع غنای سب سب
بیرک مع غنای سب سب	بیرک مع غنای سب سب

قوم ترک تہ سبیل مولیٰ شک
 بولور اول قوم ایلا قال تا تک
 سہ جمع ہوت فی ترک ایلا کہیل
 ہر بچہ کوب ثوابی کو برک سبیل
 مکر اولغای چنکایا پوق
 اوک شہر مسجودہ بار بار طراف
 فونک لب غائب چہ چہ
 اوزک سب چہ جامع غیور کو
 یا اوزار و یونک لالوق غافل
 کرا اول غیش جس ریشی واقع و
 برسہ بولدی یا مغزول طبیقی
 یازور بولسہ بولک اغرق لبق
 یازور بولسہ بولک اغرق لبق

اوزک لال اول اول جانست
 اگر ایلا لیبی دور و دورست
 کربا عفت بناس نک سبیل
 اول ذالک دور و اول قائل
 ہر کجی مقیم ایرکس قر
 مسجودہ غزلی غویاب
 قالسی دور بوجاب منہ نشست
 ہر فی دیرسہ مورزان فی است
 مکر اول بلغ نک در دست جمعی علیس
 ایست لال اول اندانہ اسس
 سبج مور و قیامی الشیخ
 بوجول سوز نشست جم الام بوش
 اوزک مسجودہ بنوع جواب
 و اول کسک سب دور و سبیل کافیا
 نماز لیب جامعیت پہل اول شہک کافیا
 سبیل جانست مور کدہ کسبنت
 کم ترک اول لال کجی کسبنت

ایک بار وہ رو کر کھنکھانتے نظر لارہے انزل پیلر قیامت
 قیامت عیبت سے مرزا ان دیوہہ سیک اونی لردی بیکلہ وہ
 قدساری ایوز نکلی کلے تو ریب سے وضع بر الہ تقییل اور وہ لب
 بی وضع ہم اگر جو بلدی ازا کر وضع بلک درد و راولی
 کیا قیامت فی لبی وضع ویکال بولدی سوزہ بیکاب سنج کل
 سہ فرخ ای فرودہ تو بے سوزی باہ لیل ایل یوزف کل قلما نازد
 وقت لارہے دیکل انزل کل فی قبلی وقت اور مشو ہا لارہے
 بشک شی کل اگر اہیت تو انزل دید ای انزل عادہ سہیل اولک
 بری نابالغ وینہ خاتون جنت صمت بینہ بر محبتوں
 کر وضع لارہے قلب نکلی اول قرحت اہست اول انزل فی ہر نوبت

ہر جان تضرع و تلک فی کل بے ترتیب جانکے سہیل
 اخلاق غازی کلکے فی اخلاق اولفانج سوز نرسٹ کلکے
 یہ اخلاق نمازی بی سہیل کلکے کرمیت ای سہیل کلکے تورف
 اولتور وہب سوز بر ہجود جازولدی بو وقت اولتورف
 فلا اللہ اللہ کلکے دور ہجود بوی کلکے فی کلکے اول
 بواشارت سوز کلکے فی کلکے بواشارت فی ای کلکے کلکے
 بواشارت سوز کلکے فی کلکے بواشارت فی ای کلکے کلکے
 بواشارت فی کلکے کلکے کلکے کلکے کلکے کلکے کلکے
 کلکے کلکے کلکے کلکے کلکے کلکے کلکے کلکے کلکے کلکے

ایلا سوال اول او قضای او را

بگشت حکما نوزاد قضای

شرح منع ایلامی بوقلمانی

کقضای قلمایا بوقلمانی وقت

تا بوقلمانی فی قلمایا بوقلمانی

بلا وقتی روایا کس مورثا

بوقضای معین ایلامی

ایک نوزاد بکتر و بیسوع قضای

اول قضای در غی معین ایلامی

گشت حکما کقضای او ایلامی

با خود اول وقت من ایلامی

با بوبهشت من قضای قلمایا

ایلامی و بوقلمانی سبب

بیل و حج ایلامی بوقلمانی

بینه وقت تا ایلامی بوقلمانی

بر نیکیان و در بولار و کس

اوشب کوکرت اقلای ایلامی

بینه ککرتت فوایت بیل

قلم سبب اول و ایلامی بوقلمانی

بوقلمانی اول و ایلامی بوقلمانی

بولاسا شهر بولار ککرت کس

ککرتت ایلامی مسافر ایلامی

ایل مقیم اولای ایلامی بوقلمانی

خیم و الا حقوق بیل و بولار

پارشت یعنی خدایا بولار

تبعیت ککرتت نوران ایلامی

مقصدی سونک ایلامی ککرتت

ککرتت اولای بولار

بولا ایلامی بولار بولار

مسلط ایلامی بولار بولار

نورت رکعت غیر فی اہل بیتا	بری بولم نماز قصر ایستار
سبل آرائی مسافران او نماز	کرفضا بولم نماز نیتار
قلو و قلمی کبھی نہ مخرجتار	یک سنت لاری بہا ہی پیر
بول بورد کبھی تھا قلم آراؤ	پلیتا کر او نہیں سوئی ان علیا
کرونت درونی اختیار کیا کر	رضاع روزہ نہیں مخرجتار
لفظ نیک لک تین اونو نماز	یک لک لک ہی روزہ لونی قرار
بکرا روزہ سب من در افلاک	روزہ یکا کس قضا افلاک
اوج تون کون و اولک کلمتار	یہ بولم مسافری کہ پلور
انی بولدی مقیم شریع ذری	بند کہ مقصد لغو بوسفری
نور ماغی غایت ایستار و سوز	یوقدان شمس بیک کونور

مقصود بنیادک لافق طلس	جول شریعی موصی فی ملک
در سفر مدنی شریعت ملی	اوج تون کونور سن اولک و نہیں لوی
توہ بنیادک لوی اور تار قاری	بوہر لاجل و اشرع مخرجتاری
منوسط کار اک نور و نوروشی	بولت تاغ لوی پیادہ کشی
معتبر دور اندیک و وسط سنی	سودہ کر کعبہ دور اگر مخری
اور کس کز سبل کہ در بی شریعی	کرفجاج بر لک تا اما مقیمیا
بورنار اق سبل انبیل الی سنی	بریفاج سبلک سار دور و اوج
وطنی بنیک مسعودی در قوت	حقیقہ کز نیت سفر انبیلان
سفر نزل قلمور بار کبھی فی	اولک ان سبل مسافرو لک کنی فی
نورت خواتق پاصیب قلم اعظم	جول مسافرو غنید و روزہ کجا

فاسد اولدی نماز ازاکی پیلانک
مونی قویسور قضای فی فلوک

گم بربن وقت نماز ایله
کعت فرض ده بار اولدی

ایکی سببی تاکی نمازی ایندیور
نوزت دیکر نماز نیش من دور

نوزت عص اولدی نیش وچ م
نوزت خفتن فرض نماز ایله نما

نوزت لاری ایکی مساجد اولدو
برون کونده فرض اولدو اولدو

ینا وچ و نوزت و اوجوبت
موندان کز ایلاما ک نماز نیش

ایله ایلتای کرخ و نوزت
پاقلون کوند اولدی ایکی کعت

ایکی راصیح شام خفتن
ینیشین ک لاق و اولدو

سا نیا ده نماز ک

عاشق الله

مکر اولغای جهت ضعی ایلتش

مف اولدی بو فعل سئل موخ

بولسه بی عذر بار دور و مریطل

مفسد اولغای جوا ک سو اولدو

اندین اوز و نای معین اراق اولدو

درم ربعی نمی تصور قیل

مفسد اولدی بو فعل سئل موخ

بوداغی مفسد اولدی دین ک سئل

صاحب غیبه رض بو سئل سئل

فوت اولغان نماز ایلمت

اون پیل نیغلا سا کوب موفتوش

ینه سورما کوز و کوز ک نیش کوز

ینه مفسد دور و یونا ک لک سئل

قبله من اوز کاسای نور بولسه

ینه مفسدای بخارست سئل

بخارست ک لیکلی نومی ایلمت

قصه سئل و صفوی سئل موفتوش

متیم ک سئل کوز سئل

وقت سئل صفغانی دور و مریطل

نیش مریطل کاسی لوز نیش

اوست بواله فی نماز صوری بیل	کنا از سحره پیر لاله با کین
بیتعلم الاملا تسعتم سلم	بواکی فعلی زدی کین معطله
علم و سحره علم و سحره علم	کم الی خلق دین تسلار لوانی
بینه صحنه کنی کوز با باج و قوت	بودای معنی اولادی بیل موندانی
بندیکر اماق ایلامک آخ واه	مغز اولادی بواله اولادیک آگاه
ایکی ایلیک سبک ارازی قفل شک	برولی مغز اولادی بیل شک
برایلیک بر قلقلک ارازی	بولت بر کن دابو مغز کیش
سجده و ده قولت برین بیلی	بودای معنی اولادی بیل موندانی
بینه یول بوزور ماک و زور معطل	یوروساک اوج قدم بوزور
بینه بچاک یک دو روز معطل	کولاک دن سر در داغی معطل

کیم دیمیم با سحره بر برات	کیم دیمیم با سحره بر برات
بیلک مکرده دوزور غازارا	بولت واقع اعاده بی اول
غازا سحره لاری ناک سحره	
بخالت دهر برین غاز اولو قضا	ایتابین او کرا کرا کور سحره
صدرت سحره ترک فرض دوز مغز	خاه سه اولو خاد ابر قاصد ^{مصداق}
او تو مخلوق بیلک اولد قیزی	بیلک مغز چول اولو دوزوری
اچاقغیر بول مغز روی	کیم معینه ده قالماس معنی
یا بولغیر بولر که فاجیش	قوی غازیکنی ایلاما شبیش
سوزدی یک بوزور کیم آرز دور	بیلک اول مغز غاز دور
بوزور ساک دیکه ناندان کرا کرا	یانی ایتینه دیب آنک صلوات

بیت و نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیت او نور و الامام الی او نورانی

بیراں یکا بولانی بیما اکلیک

بیلی کلک غازار اطلاق

چنگل جینگی کنی نوری

نیکان تانینب نور ماق

بولدی مکروه او شهور کواک

قلیطه دودور کین کین

بایلی قوم علی جوان و نوب

قوم نیک ظطری او جان

کیلا دور کاشنی او جان

منصرف بولماغی امام اند

انما کلک کسیر با کلک

او تزوده او ت سیکر ک لایق

بینه بار ماق نماغ بولوروب

بینه بار ماق نماغ بولوروب

بینه بار کاشنی با لاک اوق تاک

ظهور شام غنا و نوب سید

بینه بار کاشنی با لاک اوق تاک

بود غی بار کاشنی سید

بینه قلماق دور دور امام اصل

بیراں کاشنی با لاک اوق تاک

تسخیر یا پوشیدن کعبه
 یق اولی از قلعه اولی
 نفل اگر بر آنت ای فای
 بیله ساح اولی سور و نگر ای

ایدی مکرده لا غیر نوبت قدر
 بیلی ای ایشا رخا و نبی و یوحنا
 بر تکرار قلعه غایت تکبیر
 او قوع و قوعی او قوعی ای ایشا
 بی فضله ق کوع الای ضای
 قلاد و رخا ق و تینک نام
 انتقالت و بی اکل ای کل
 ایلا با اکل ای غای از اینت فکر
 بی تعبیه کوع و و بیله تک
 کرم تعبیه غای از اقله تک
 سور الای اولی و بیله الله
 بولدی مکرده او قوعی اولی کل

مرا و لفای مصطلحی از و کسیدا
 جازیر کسب سور الای و کسیدا

شرح قلم جو مستوحی لایبی
 ایدی ای تانی غای از لایبی
 قلوب ایلم بجه که غای نظر
 باقی ای باقی قجه با بر کوع ای کر
 سجد و قلعه انداز و نور فکا با قیل
 قوبه کینز لا رخا از ایشا که ادا
 بیب قنقار فک ای کجی آواز
 قیل مالم ایند کسب شیخ و مع غای
 سار از ساح الای بیله شیخ
 کرم بیله شیخ و کسب
 کرم ایله شیخ و کسب
 کرم ایله شیخ و کسب
 کرم ایله شیخ و کسب

ایک ایک استیجہ برادر اک	تا بائیک تک لڑا تو جانتا تک
بک خالان فی بیک اور نوری	ایاق و جداری وانک ای اور
بہا لہا بیک غصہ صحی لہی	اوقو ما غلیق قرارت عمروی
ابن علی بیک فی اوج دن کوب	یک طاق ایما غیر کر کیلوج
تو انک رین بریق قانیر شق	توت یا قدرن ایلیغی و دن توت
قیل کر غصہ سجودت موندق	یک خا تو لغو کب و غ قلاق
کر غصہ توت فرض ایسہ مونی ل	ایکی سو کت فیدان انا و مونی ل
بہا لہا اولی واکر اک	بارہ کر کت تہ تسمیہ تک
مونی مسہوق بہا کر کلام	تولعیل او بیغ اق قلاق لہا
یوز اور سونام اونک لاف	مخبر الاملا صحر و ابو ورا لغو

بیک کر انک اولک انا بیک ل	بوا بیک و فعی و کلان قیل
مونی بہا لہا مسجوب قانتین	اوقو ما غلیق زیاد اوج اتین
بہن محبی کر کوع و امونی ل	باشا قر قوب بوینی لوب مونی ل
سجہ علی انا بیک لیک لک ش	قوی قوی اوقت عک ای تو ش
سجہ فی ابلی قول الاید قیل	اندا بار ما غلا کر لیک تو غیل
سجہ اولہا حاکم لہ مونی ل	بارہ بار ما غ او جعی قیل
بوا کر انک اولک لہ مونی ل	باک قیل غا زارا مطلق
جوز غا زاجیر کہ قور لہ مونی ل	توت ایاق الاملا راسی موری ل
فقہ و دہ نو تہ قویغیا قیل ل	کلور تاسی کفا شخ ای اول
سوال ایاق بیک قویوب اولتو انک	انک تہ بریق انا کما کما لک لک لک

سجدہ شکر یعنی چکری سجدہ

اگر شکر تو نماز یعنی بل و توحج
جس پر دل و موعنی جو نسبت توحج

اہل سجدہ اگر سجدت الہیہ
التقائت میں کس صلوات

اللہم صل علی محمد و آلہ
و علیٰ علیہ السلام

و سلمت علیٰ ابراہیم و علیٰ آلہ
و سلمت علیہم

بزرگوار و مقربوں کے لئے
بزرگیوں کے لئے

باری باری نام محمد و آلہ
باری باری نام محمد و آلہ

باری باری نام محمد و آلہ
باری باری نام محمد و آلہ

باری باری نام محمد و آلہ
باری باری نام محمد و آلہ

اول سجدہ و دوم رکوع و سجدہ

دوسری سجدہ و اول رکوع
دوسری سجدہ و اول رکوع

سجدہ و اول رکوع
سجدہ و اول رکوع

سجدہ و اول رکوع
سجدہ و اول رکوع

سجدہ و اول رکوع
سجدہ و اول رکوع

سجدہ و اول رکوع
سجدہ و اول رکوع

سجدہ و اول رکوع
سجدہ و اول رکوع

سجدہ و اول رکوع
سجدہ و اول رکوع

سجدہ و اول رکوع
سجدہ و اول رکوع

بیت بود و ایشیت شمشاد
آفتاب و زینت منار
کلفت ترا که بر جوی محبت
بولا چه هم تا بیت ما جوی
تند آه اول دلدهی طایب جان
ازنا قریب تیا تک اول و پیکان
عند کار و ادو مع سیری
بکلمه حاجت بین اولدور و سیری
بیکلمه لارا دور و دور
ایکی عید آخوره واجب و سیری
بیکلمه سیر سجده تلاوت صل
سجده اول کار تیشا نکل
بولا چه هم نماز واجب نور
تیا تک اول وقت سجده
ادو غوجی اشکی جوی
تیا کر سحر هیر کار مین
بولا تک اول وقت گزار
بیکلمه سجدی در کار سید انبار

بیکلمه سیر سجده تلاوت صل
سجده اول کار تیشا نکل
بولا چه هم نماز واجب نور
تیا تک اول وقت سجده
ادو غوجی اشکی جوی
تیا کر سحر هیر کار مین
بولا تک اول وقت گزار
بیکلمه سجدی در کار سید انبار

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَعْفِفُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ
 وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ
 اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَعْفِفُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ
 وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ
 اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَعْفِفُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ
 وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ
 اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَعْفِفُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ
 وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ

فِي رَوْحِ طَهْرٍ
 بِرَوْحِ طَهْرٍ
 فِي رَوْحِ طَهْرٍ
 بِرَوْحِ طَهْرٍ
 فِي رَوْحِ طَهْرٍ
 بِرَوْحِ طَهْرٍ
 فِي رَوْحِ طَهْرٍ
 بِرَوْحِ طَهْرٍ
 فِي رَوْحِ طَهْرٍ
 بِرَوْحِ طَهْرٍ
 فِي رَوْحِ طَهْرٍ
 بِرَوْحِ طَهْرٍ

جوالتیست غمنا ز مرض لاریں شرح آیا کی عید کی بھی ہے پور
 نوست تو لائق بیاضی طلب بل کیکیر مہر کی ڈور و زواجب
 تھی سپہ عالم حکم کینہا کی برصغری جو جسٹ حاصلہ و ا
 بری نندہ اگر اولدی شہت وقت تحمد اور لفظ است
 التیجات و توانی و ریل قعدہ لار و قیام نے اوکل
 نہ تعدی علی کر لار دیگر است منی آرام و عیدی لار کیک
 قیل کر کوع و بھی و تہ آرام تاکہ تیج بر دیکای بی نام
 فرض واجب نہ لار است ایا لار کی عیون عانت قیست
 یہ نہ فاجحہ فی سب اور توفی ولدی حاجت ایشت کے کرنا مزل

موزا لایج دی و یوں آرام بیکہ اگر کوع کی عی نام
 مونی بلکل جسدہ لاریں ایا عی کیک و بنا پور عی
 براتی جو عی با کر است اکی قیام تہا تو منی است
 قعدی ایست و کیک موزا لایج دی و یوں آرام
 مستعدی و عی و یوں تاشدہ موافقت قیون
 اتی حاجت عی لار بشمی فرض جیکر کاید ساید
 اتی داخل و اتدہ شرط سل اور کار کون دی پور

تیدار شتی داپی بر افکنک

تیدار شتی داپی بر افکنک

دیگو کنی مین اتا مس پهنکا

دیگو کنی مین اتا مس پهنکا

سوزا را شش از یی سر نور ات

سوزا را شش از یی سر نور ات

واجب او شهور و شهوری بودا

واجب او شهور و شهوری بودا

خواهت بیج کج ذنیک و نیک

خواهت بیج کج ذنیک و نیک

سختی

یکت ایی سجده فرض و لیدی

یکت ایی سجده فرض و لیدی

سجده فلیعلی بر نوع ایی سجده

سجده فلیعلی بر نوع ایی سجده

یکتا تو نفسی نور و سجدگی

یکتا تو نفسی نور و سجدگی

تو آرو او لورو و ردا ستن

تو آرو او لورو و ردا ستن

سیم مرزا دلدی او لکم او لکوم

سیم مرزا دلدی او لکم او لکوم

منه لالا و لورو نایک روا

منه لالا و لورو نایک روا

تو است سانی

سنگه و رالی و توره او است

سنگه و رالی و توره او است

اکی کتیب

اکی کتیب

بهرن کتیب نام کتیب

بهرن کتیب نام کتیب

قیه است کرا و لورو

قیه است کرا و لورو

کرتیب است

زانی در املاک کل و اکثریت
 بر مباحی جو جف املا
 بر بنی جم ام تیا ر شکر
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 زانی در املا کل و اکثریت
 بر مباحی جو جف املا
 بر بنی جم ام تیا ر شکر
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و

واجب اولی و اکثریت
 بر مباحی جو جف املا
 بر بنی جم ام تیا ر شکر
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و
 بر ذلک کک ک کو تا در مری و

کہہ کر اسی فریضے میں تیرے کیم ناز انچہ شرط صحت تیرے
 نہت اتنا کہ کہ کو کو لہ فریضے میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 بلکہ تیرے یہ نہت میں تیرے فاصلہ ہونا چوں قہور و ادا
 روزانہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 لا اقل میں تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ یہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 بلکہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 ادا کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 نہت میں تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں

یہ تیرے یہاں ہی نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں
 کہ کہ کو کو لہ تیرے یہ نہت میں تیرے یہاں ہی نہت میں

کلیت بولے خازنہ برقیضا تک کہ وہ وقت لارہ بولدی

تک کہ وہ وقت لارہ بولدی

بولدی سب فرض علیہ غایا شیطاں و زشتی سوزی دردی

یا کہ گلد او شہ سو بولدی توڑی کہیہ عیشت قلیوں

یراق اولی و لقاں کہی ایشی کہتہ ہمار جہی غیوزی یہی ہمار

جہی کہی کھایا ایسی معلوم کہی دن سوزی بولنا ای اول معلوم

یکہ یہ ایک کہ اکثر دور ہو اول زمانہ ملا غای بحری ایشی

یکہ ایک اول بولنا یہ تھی برہت و کما قلیت انا کما کل

بولدی سو غای غای کہیم قلیت قلیت ساری ایسی ہوتی کہی

قیما غای سہی غای زاج و صحت فی زیر قیضا فی مثل ای صحت

فی خازنہ رواد و رولی قیضا فی تلاء و قلیور و اسج رواد

کون تو غای رجاغ و کون تا با رجاغ کون تو غای اولی عدو

کلیت اول معلوم کہ سہی کلین اتفاق اولت و رولی کلین

کہتی قلیت کلین از تو با سہی از کہ کلین سہی کلین کہ سہی کلین

سہل بولاج وقت سہی بولاج کم بولاج کہ بولاج اول قلیت

بولاجی با کہ اہمیت برلہ او شہو ذکر ای کما صفت برلہ

قیما غی غلی ای کما صحت بولدی غلی غلی انما بولاج صحت

غیر و تھی و وقت غلی غلی غلی غلی غلی غلی غلی غلی غلی غلی

ایندی وی وقت لار آتیا

اونا کت اولهان نزار ایجا

کون حباریر کیرک ساریلم

بیر شیم دن ایلا کیمک شیم

تا سونا تندی ایدکی غم

یغنی کیرک قندی دیک کیمک شیم

عصرنا خیر قلیکین اناق

کون ساریغیدین اونا تیراق

لیک معزب دایقدهس

قیلما خیرانی سینه است قیل

اکی قدر بوغور کوللا لار

بک کیشمن اونا کیشی لار اونا

کلیک تیشمن ساریغی لار اونا

بولور جود شولار جیسی قلم

دور دیر لار عصر وقتی

ایله شمش از دکر دور

بیر ساعین کماله اولار

اونا کیم اناق اناق

بیتلج اونا کیم اناق

باوردن انجیر کدو یا دونه کرم
بل انجیر صحت مندی قلم

جایز اولدی بوجی بوجی دور
نور اخضر ناز قلیت بیله یولوز

بیر نونیک پیکر ایشیلا
کوردونور برسی ماری قوشی

بوانی نیک اولدو یولوز
بار عیبه یار و علوی اری یار

اهل قران لاکر مشد الیدی لار
صیح صاف و صحیح فی ویدی لار

بیکلک نینک ناکت ناکت ناکت
اولدو صیح ایتدی عیله ایتدی

کون حصار حصار غدا راتنه سی
بوار اولدو بولور اولدی انکی

قیقت نمان شمش دور
انکلا بکلک بولوغ شمش دور

بیر ایشی ن لور بولورید
سایلا نونیک نوز بولورید

خون فونت اولدی بولدی تم
اولا اولدو کت نمان می

بیر نونیک پیکر ایشیلا

سرای کتم ناطق ضوایر اول
بل تم عده نمان سرور اول

نیکانی سو عده اگر قدر است
تایر سنیعی تیم اول حرکت

بار و وقت لار کیمک سالی

فرض بکلک نونیک ناکت ناکت
وقت نیشی سو و قلمانی

بیش دور دور می بر کون دا
شبه وقت اولدو تور دور موند

الهی شمش نونیک ناکت ناکت
وقت تور کوی فرود اولدی

بارجه دین لور نونیک ناکت ناکت
بارجه دور دور و قی

یا تو تسبیح تسلیم اللہ فی
سور تکس نوز و نکل ایکن لانی
سکله نوز نکل حق سوریکن
سکله نوز نکل حق سوریکن

لازم امیریکه شوروریم و
اثری بس توروریم و

سورت قول لایف اقلی سیکله
نیز نوزاق قول سکوریکن ایکن

ایلا بار غلایکن اراکلیکن
سین تیم و الاوش سوسلیکن

عین واجب ایسه هم شویم دور
انداکم نقت بولاغان شورور

بوسه هر وقت سنازاویم
بوشراط سلسله تیم قیل

عذر سیر سو بارید ایکن کلچور
تیم و سوشا شتی قلمور

سین قمان و دوز لکیم دور
بربر اتای شتی کل ایکن دور

سزیکیم بولور از خص سندن
اوشو لایر سلسله تیم قیل
بولدی خایر بولا سلسله کلچور

کرده سلسله و نامی مجوز و
قلم سلسله که سوز از دور

کرده سلسله سیریک بولور که
قالا غای با بولور سلسله

سلسله سلسله سلسله
سلسله سلسله سلسله

بل تیم خود تورست نوز دور
سلسله الاری شکل عرض دور

برسی قصد خاک پاک انجیل
نیتت فی بوئو قیل

تیم تیم تیم تیم تیم
تا نازیم سلسله سلسله

کیمی دلیکنی تورست ارق
اور تیم سلسله سلسله

وقت اولیٰ کہ شرف با تو ترقی
 سو اول وقت اول وقت تو را
 سو بیعت اولیٰ پسینہوں پر
 سیدنا زکات اور جون تمہیں
 دورت سبک دور قدم بند
 کردہ اپنی سبب اولیٰ پر سل
 دیدی لاریہ ہر نام تو قسم
 سر فارسی ملک ماہر دور الیٰ تمام
 بر تو نام تور ت ایک سیر
 الملک الیٰ جو عرضی اولدی بس اولدی
 یا بر انت کاز تمہیں
 سو زبانی کا کجی وقت انتہ
 یا انتہ بر لبہ سندیں ان کا
 سوطا رت قیلو جھانا رہا
 یا ہا سی بو ہو سکت اولدی
 قیل تیم جو بو پو سکت سیر
 وہا کی شظا بار بیاں
 سو ہی سخص لیں انہا

کہ تو تکیہ سہی لہر با تکیہ
 کہ تو تکیہ تکیہ سہی لہر
 اول وقت اولدی
 تار ت اولدی اولدی
 تاہا سکت ہو سکت کلان
 وقت سیر کلان
 او شہو لار شرح الیٰ تکیہ سہی
 ی تہ سہی سہی دور
 اشو مکنہ جہر تہ سہی اول
 بولادی حق سہی لہر
 اوچ تون وک کجا جو بو سہی کلان
 کر او بو کلوت سہی سہی
 تو کون سہی کلان کلان
 او کلوت سہی کلان کلان

جمله اولیہ پند انوار جہان
اشعور کند چو کبریا کس ابرو با تو

لیک جو زب تو سچ فکرم
شاد کند سجد کا رو ایلم

ولیم جو زب منور تن و وار
اخلا اول وقت سچ فکرم با تو

سچ اتنا زبیر بول کر سرتون
دلیک اوج بار بولیک سرتون

سچ اول بولیم کا ایسا عجز
اخلا سچ سچ فکرم سرتون

مدلی با بولیم فکرم تو کن
بار سچ فکرم سرتون

استدسی و صوب سرتون
فکرم سرتون فکرم سرتون

بعضی بولیم سچ فکرم
با صبر سرتون تو سرتون

کر و صوب بار دور و امانی
فکرم سرتون فکرم سرتون

چو ال ایک بر ال اعلیٰ ہے
نور و انور کند در نور ہے

راست بر لب نور و انور ہے
سوز سرتون و صوب انور ہے

کر کر ایک سرتون تک طاعتی
کر و صوب سرتون سرتون

تازت اول بار بولیم سرتون
ایسا ایک اور سرتون

اوج ایک سرتون سرتون
خواہ اور سرتون سرتون

تورت ایک سرتون سرتون
اشعور کند در نور و انور ہے

سچ لیم اور سرتون سرتون
فکرم سرتون سرتون

لازم امیر اس کہ بولیم سرتون
اور کا ایک سرتون سرتون

تس و صولیک ای پی ای
عضو لاری بی عمل سو پی تور و
ایمانی سید و صلوات او تو فانی پس تو غولون دعوت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَىٰ مَا آتَانَا مِن فَضْلِهِ وَالسَّلَامُ عَلَىٰ سَائِرِ الْأَنْبِيَاءِ

اللَّهُمَّ بِنَبِيِّكَ عَلِيٍّ نَبِيِّ الْأَسْلَامِ وَعَلَيْتِهِ سَبَّحَتْ عَلَيْكَ عَلَيْهِ الْأَعْمَىٰ وَالْأَلِيمُ

روح بود و عضو لاری اول ما تیشده اورا یکی سید صلوات او جو کتی

بیکور بود و دعوات بی او تو فانی کن ای کس اغیز نور و او تو غولون

رَبِّ يَا عَيْ عَلَىٰ ذِكْرِكَ وَتَشْكُرُكَ وَحَسْبُ عِيَابُكَ يَا قِيَامُ طَاعَتِكَ يَا قِيَامُ

الاکریم بور و نعم سوال و او تو غولون اللهم یحیی منی و یحیی

یو قاری تارت بور نو کالیس
سرخ نه شروع ایله سلیب
حلق و قتل سلیب کالیس
ایلیک آتانی قاری

بیر کلم قتل انکلیت دن
باشا غول روز نه کالیس دن
حضرت کنی سالیب ارالخی

سول ایلی حضرت سالیب
پوزنی سلیب کس اول شولاری
او شوبونت لاری و دیام

بیر کلم سالیب لاری کالیس

ایلی سالیب سالیب لاری
یاد تو سلیب کالیس لاری
سول ایلی حضرت سالیب

سالیب سالیب سالیب
ابتدا و او انکلیس قلی
سالیب سالیب سالیب

سالیب سالیب سالیب
سالیب سالیب سالیب
سالیب سالیب سالیب

سوال غرضه داعی عقل بر یک اول خروج بر یک در معنی از یک

جواب بر یکی بود با غرض عقلی بار ما هیچ بر اول بود عقلی

بیتاوان یک است عقلی نشان نیست است شرع اولی بر یک نشان

سبحانک ایاتی عقلی جمله با شمع شمع نیست سهل

یولور عضو بی بر اولی قائله اولی کای سیر عادت حرکت

دلت قلمی که دلت نیست نور پورا یکی که انجا با است نور

ایدهی نیستی فی اعلی عرض نیست اولی که هر یک متعارض عرض

سوالی است انچه انجا با اولی غرضه بود اولی بود با نیست علی

جواب بر یک نشان عقلی بر یکی بر معنی از یک نشان

یولور عضو عقلی دیدم است یونانی عرض بودی بر اولی

عمل شمع از اولی بر یک عمل یولور عضو و است بر یک عمل

عضو لای در سن اولی قدر تا است کم است با بر قطره لای تا

سوی در سب تو بر معنی شمع اولی سوختن اطلاق دور دور عقلی

وضوح نیست لای در معنی یکی است و در معنی یکی است

سبحانک ایاتی عقلی توست عقلی بر معنی یکی است

سنت اولی از یکی اولی که است یار جوین بود با نیست بر یک

یکی یکی که نه نه بر معنی عقلی سوالی بر حرکت و معنی عقلی

باشد شرح ابد و نامیک و
 اشتهو کت بیلر بولد میوض
 تهاال تپتید اظالم اولموز
 فرض بل مستحی اشیت بوسور
 تهاال تپتید اظالم اولموز
 سوتکور سولر بولد میوض
 سزگی کور و نسا اول مو اجهده
 انی نوز بل و بیم شانه و
 توک جنابیر ویر اول انجاک توچه
 بل انجاک نعی اول مو کاک
 توی و اخل ایست مور دورکا
 اور و دور مع کور و نسا اول کور
 زرد لاکرم ای تولا ق دور و
 اکمی نیکت ارا سی نوز بر و
 زرد بل کم ایست غیری دور و
 نوز مکات انجاک کور
 و بعضی بل کور شکل ایست
 سو کاک جنابیر ویر و نوز و اخل ایست

یک بر وقت فی ثعل ایست
 بدقی و در کور منیر اول کور ایست
 شکل بر وقت قلبه بر وقت
 یه بر وقت تو قور ایست
 یاز اگر ظلمت بیم کور ایست
 قش سنیا و در طهارت بیم کور ایست
 یکجا بو شکلم اول وقت ایست
 سنج عیا کور فی و امت ایست
 در حیدر تیکری اتوق و اکلای
 غیب دین شرفا خدا کور ایست
 اول و نسا ایست کور کور ایست
 اول و نسا ایست کور کور ایست
 بل کور ایست کور کور ایست
 نوز بو ایست کور کور ایست
 نوز بو ایست کور کور ایست

بلکہ حکمتی سبب یہ کہ تم ہم
 بریکہ کا منقظ امید ہی اسیم
 یہ غیر منقظت دور نسل
 حدیث انی دیدی لاریتگیل
 بلکہ تو ناقض وضو بولکہ
 قتل وضو جو کہ کس کا بولکہ
 ایک ہی درسن حکیم بولو نظر
 قتل ملہارت کہ بولن سیرک
 کہ اول سبب کہ ایکن دیدن دور
 ناقض ریکہ تہ دور بوسورت
 سبب کہ وہاں یہ ساریع
 حقنہ لاریت لاریت ملایو
 یہ سبب ہی غیر توانا کی سبب
 یہ سبب ریت لیت دور اشکمل
 بلکہ سرفوع زایل اولیو سبب
 بولہ ہی نقصان وضو تو نفس کو شس

غفلت کی چکر نہیں سبب بلکہ
 سیدنا تو تیشہ سبب بلکہ
 بل جنسب غفلت قلمانی حال
 قلموں اللہ سبب بلکہ حال
 پیسوں اول ماچھ قدم دور
 پادری قلموں اولیو سبب
 واقع بولنا ہی ارا بول سبب
 داننی کو شہ موتی بولدی تانی
 کر تو روقی قاری سبب کا اندک
 توت قولان شرح اولیو سبب
 کہ نیکو سبب سبب کا خائن دور
 سبب کہ ایکن سبب بلکہ
 علم اعضا و سبب ذاب سبب
 کہ کہ جام واپ سبب سبب
 گنگی انکلیت اولیو سبب بلکہ
 سبب نے سبب کہ ان سبب سبب
 ارشاد سبب سبب سبب
 سبب سبب سبب سبب

تیل وضو اید پیل آرد بخت
باری تعصبا تو سوتی ح است

اوش سو کلغ دی غشیل حوض نشانی

اوش سو کلغ قیلغ پیل لار زنی قیانی

کلیک خاتونک با بیست بیست
لازم ایریک کم با جنی آجی

کر تورو وقی لسه تو ی مالک را
اورکائی توری اولدی مالک را

جرک کر اولدی سیرتیک آری
غشیل واکتیا رانکرت وری

بولدی بو جرک شمل ماغ و
اوش اولادین سو قیانی

واجب اولدی لایق دور
اوش سو لایق لایق کاشیک

اوردی غشیل جرکی هر لایق
غشیل کلجک لایق اولدی ماغ و

پیل حوض نشانی

بک انج غیر برید غشیل اولدی
قلایق با از جیبی هر بری حوض

بریا غشیل حوض نشانی دور
بیر سو لایق دور لایق دور

بورولدی غیره ایجه سو سو
کاگر کلغ حوض نشانی کلجک کلجک

بوروراد جو غشیل حوض نشانی
حوض نشانی حوض نشانی

بورولما قلاردا سیرتیک
قلایق بریک تورولدی حوض نشانی

پیل واکتیا کلجک حوض نشانی
حوض نشانی حوض نشانی

پیل آردی با زنی سیرتیک
حوض نشانی حوض نشانی

بیر سو لایق حوض نشانی
حوض نشانی حوض نشانی

بیر سو لایق حوض نشانی
حوض نشانی حوض نشانی

اوست بوش و در جماع و روز

توق قضای نازنی تک سلنن

روزه پهنی اولی قضای قلیون

بلکه خاتون چو پستی حدیث

مضوعانی اگر ایامین

تورست پهنی غرضی

بلکه بودرت غمگین بود

جود ایامی عیب ایام

بل سرکار غمگین ایام

ایامی نای نای کز کم نای بود

تو خیز از علان نای بند و روز

هدی تو تو را افغانی است انگلیب

بواج ایامی غمگین نای

ایضا صلیا نای نای نای

بشخصه قید و لای نای

بنا روز و نای

نیز بر نای نای نای

نای نای نای نای

بہترین ایسی بارود سازش

سو اول نہ کی اور پخت
 ایسی بارود سازش
 سو تھو تو نہ ہی و در پخت
 ایسی بارود سازش
 سو تھو تو نہ ہی و در پخت
 ایسی بارود سازش
 سو تھو تو نہ ہی و در پخت
 ایسی بارود سازش
 سو تھو تو نہ ہی و در پخت
 ایسی بارود سازش

ایک اور دوسری بارود

بہترین ایسی بارود سازش	بہترین ایسی بارود سازش
بہترین ایسی بارود سازش	بہترین ایسی بارود سازش
بہترین ایسی بارود سازش	بہترین ایسی بارود سازش
بہترین ایسی بارود سازش	بہترین ایسی بارود سازش
بہترین ایسی بارود سازش	بہترین ایسی بارود سازش
بہترین ایسی بارود سازش	بہترین ایسی بارود سازش
بہترین ایسی بارود سازش	بہترین ایسی بارود سازش
بہترین ایسی بارود سازش	بہترین ایسی بارود سازش
بہترین ایسی بارود سازش	بہترین ایسی بارود سازش
بہترین ایسی بارود سازش	بہترین ایسی بارود سازش

با بود و در کرم قدم بود	با بود و در کرم قدم بود
بکرم خا تو نه بود و در اچ	بکرم خا تو نه بود و در اچ
تو بسون و ایا غنی اچ	تو بسون و ایا غنی اچ
تله ای آسبون و و بسون اوری	تله ای آسبون و و بسون اوری
و صنی کرمی و در کرم	
حکم ای ایتلی اچ	حکم ای ایتلی اچ
بر ای کرمی غفلت اچ	بر ای کرمی غفلت اچ
او شوبه قسیم اچ	او شوبه قسیم اچ

دیده و سوزنی موزلا لار و اچ	دیده و سوزنی موزلا لار و اچ
تورید و شازنی روز نه بود	تورید و شازنی روز نه بود
توب توپ و او و اوری اچ	توب توپ و او و اوری اچ
کرمی کرمی آریه بود اچ	کرمی کرمی آریه بود اچ
کرمی کرمی بو اچ	کرمی کرمی بو اچ
اول انلی بی و	
تورید و سوزنی موزلا لار و اچ	تورید و سوزنی موزلا لار و اچ
تورید و سوزنی موزلا لار و اچ	تورید و سوزنی موزلا لار و اچ
تورید و سوزنی موزلا لار و اچ	تورید و سوزنی موزلا لار و اچ
تورید و سوزنی موزلا لار و اچ	تورید و سوزنی موزلا لار و اچ

این	این	این	این
از حق تعالی	از حق تعالی	از حق تعالی	از حق تعالی
بزرگوار	بزرگوار	بزرگوار	بزرگوار
عده	عده	عده	عده
تقدیر	تقدیر	تقدیر	تقدیر
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس

اول

از حق تعالی	از حق تعالی	از حق تعالی	از حق تعالی
بزرگوار	بزرگوار	بزرگوار	بزرگوار
عده	عده	عده	عده
تقدیر	تقدیر	تقدیر	تقدیر
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس
پس	پس	پس	پس

بیک وقتی دور و دور	تایسی دور بر عظیمی
کیم لار ناقص وضو بوست	اول زیکت فاند حکم بو بولانی
بیل که طر دور دور کا حاج قان	تولسه کاکول کر بو غوز لانی
بجو کرب بو بر عمل انالی	پیشه بو بر که بر لایست قانی
اتی سه قانی دنی رنج اکلمت	بیل که بر نوع قورست ایلمت
بیل عظیم ایشیت بو اول و لانی	عیر کاکول غایطه بو بولانی
بولسه سرقا سنی ایلمت دور کورست	لانی دیکرت دیزه قورانی
بیل بو حاج کا عظیم دور بحال	قانی وقتی قانز و ربط غور بو در حال
بولتی شرح و ایلمت سنی	دور کیم حکم اول بو ایلمت

قانی اندین بولار و انانک	کرختی کاشی کاش
اول زمان اول شوبه لاری کاش	بو قاشی جیمیر بو لار عملی
حکم انکا شرح دانی بولار کاش	اول کاشین بیکدی بوجک اشکین
بیل ختمی کیشی بو عملی	کرختی بولست بیل اولی اول اول
پاسه سو اول اریشی پاش	بوز کیکر کاش پاشی انانک
اندا قور و کی کاش پاش	کرختی بولسه قوروق قانی اول اول
کار کاش اوانی	کار کاش کاش
سعی کاش پاش	بوز کاش کاش
بیل کاش کاش	بوز کاش کاش
بیل کاش کاش	بوز کاش کاش

بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی
بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی
بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی
بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی
بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی
بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی
بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی
بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی
بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی
بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی	بوسه زنی

تعمیر

اول فصل	اول فصل	اول فصل	اول فصل
اول فصل	اول فصل	اول فصل	اول فصل
اول فصل	اول فصل	اول فصل	اول فصل
اول فصل	اول فصل	اول فصل	اول فصل
اول فصل	اول فصل	اول فصل	اول فصل
اول فصل	اول فصل	اول فصل	اول فصل
اول فصل	اول فصل	اول فصل	اول فصل
اول فصل	اول فصل	اول فصل	اول فصل
اول فصل	اول فصل	اول فصل	اول فصل
اول فصل	اول فصل	اول فصل	اول فصل

رض دور سما کی ضرورت تو	تو کی ابتدا بعدی شعور است تو
کلیک از بعدی دور نما زوار	دایمی فرض دور که قلمم عرض
بزرگ ج فرض دل کی کندک دین	باید غی سیر گام کی اندک دین
بزرگی محو است تکلیف داخل	ببینی کجاست بل یا بی دور
قدم دور کند دین ز کار	بل که خاوند یا نای اول دین
اگر کسی بودی شعور است	اگر کسی دور در شعور است
باید غی فرض بودی اولی	کلیک بل که که از غی قناری
بیم عهد است ابتدا و آفاق	بوی سنجی اگر دور از آفاق
رسمی از زاری ارکانی است	سعی شعور است احسنه

الذات و ذاتی دور اضا ط	ارکشی ط
باز نما یکیت از کار دای	باز نما یکیت از کار دای
فیضا میں میتری ای قطعیم	فیضا میں میتری ای قطعیم
باجی اولی ایاقی از تک سوز	باجی اولی ایاقی از تک سوز
بنا حرفت ایا ساند طلا و کوش	بنا حرفت ایا ساند طلا و کوش
کشتی اولی ایش اب ایاس دور بل	کشتی اولی ایش اب ایاس دور بل
بهر آله بوبال و نعت اسرا	بهر آله بوبال و نعت اسرا
تاسیه وقتت اسرا و دور بل	تاسیه وقتت اسرا و دور بل

ما سلسلہ با رہا پند سوسو	کر خدایا کر خدایا
کشت بولما بدور دور دور	برجاست توتی سو مالہ
زینہما اول چود چت قلکین	مال ایما سن او شکر اول توی
آری اول حال خیر سپہ اول نئی	سرخاں اول عرف بدیر کرم توی
سزای بو سو سلاں بو سائک نی فک	سرخاں جمہ سو نی بی مالک
سوکیر سب چشما چ او نی سوسو	بولیہ بو سو نی سنغی ظا سر
ما رو ای حلسہ کاشیاں سزای	سوا قسب کر ای لاسہ لار سزای
آوز کا سزای پوز ای ناک کھل	بوز ای آثار سو کیک ای بوز
اکلہ اول ظا سر و سطر دور	آوز ای سنغی حلسہ دور

تغیر ایسہ کین سب	نون طیم ما جو ایس سب
اجتاب ایلا ککر آری	سلاکرا او شوب سوئی ری
آری بدیا بو بولدی سب	سکر سب جمعیت کتے لغیری
نی دور دور شمس حکم بو لار	کر خدایا شمس او زکا سولان
نجیل و ملا قلہ انزل سب	آینا آتسہ لار علم سب
بولما غافل اول اخوان قان	ار سوز ای ایز اول حوان
اوشبو لار شکر اول کول بولس	ایسوی کول ایس سب
بقدر و حج پاری و سب	چسوی شمس و جان کلغ
چکر کمر بولما سپہ دور دور	سوز بولما شمس بولما ک

وَأَقَامُوا مَكَّةَ أَوْلَادَهُمْ أَلَمْ يَكُنْ	وَأَقَامُوا مَكَّةَ أَوْلَادَهُمْ أَلَمْ يَكُنْ
بِوَسْطِهِ كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ	بِوَسْطِهِ كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ
بَعْدَ إِسْرَائِيلَ أَوَّلُ الْبَنِي إِسْرَائِيلَ	بَعْدَ إِسْرَائِيلَ أَوَّلُ الْبَنِي إِسْرَائِيلَ
أَبُو سُلَيْمَانَ كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ	أَبُو سُلَيْمَانَ كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ
سِرِّي كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ	سِرِّي كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ
عَدْلًا مَدِينَةً تَمَّ	عَدْلًا مَدِينَةً تَمَّ
أَمَّا سِرِّي دَوْرًا تَمَّ	أَمَّا سِرِّي دَوْرًا تَمَّ
بَارِي كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ	بَارِي كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ

كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ	كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ
بِوَسْطِهِ كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ	بِوَسْطِهِ كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ
بَعْدَ إِسْرَائِيلَ أَوَّلُ الْبَنِي إِسْرَائِيلَ	بَعْدَ إِسْرَائِيلَ أَوَّلُ الْبَنِي إِسْرَائِيلَ
أَبُو سُلَيْمَانَ كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ	أَبُو سُلَيْمَانَ كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ
سِرِّي كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ	سِرِّي كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ
عَدْلًا مَدِينَةً تَمَّ	عَدْلًا مَدِينَةً تَمَّ
أَمَّا سِرِّي دَوْرًا تَمَّ	أَمَّا سِرِّي دَوْرًا تَمَّ
بَارِي كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ	بَارِي كُنْزِي دَوْرًا تَمَّ

زحل اول منزلت م اشیم	کیم سان ایلادم بارسی نامت	سکر بند وادزیب اشیم	براییدی پئی ایکی سعادت
و قعا کیم سیک ان اشیم	سکر اولقان از عرفت	بوسا کیم سیک ان اشیم	در لار صحت اشقا و
علت و سیدی و سکر		قافلان اول منزلت زرض	
سکر ی بوی بی پئی بوی باری	کور سانا ای اندا سکر لیری		

کتاب

چور نو وور شیخ اشیم نو اول	سول دیب لورده بارضی کیم	سول جران سیمی حرام ورم مال	سکر نی سیک سکر کای سکر کای
سکر عینی خا صده سکر	سکر دین کیم کیم اسید ایلدیم	سکر بکل خلال حق نے حال	سکر نی سیک سکر نی سکر
اوشو و کمال اوشو کمال	تالا ما قید جاب نه و کیم	اخر و نی و سکر کمال سکر	کور ما سکر عا قست بار و
کیم کیم ای سکر اولان ز کیم کیم	دو و لور بند کیم و کیم کیم	دوسوی و دور بولان ز کیم کیم	جا و دانی کیم کیم

تیزگری بر لطف تاملتگی	در جوینت ایچ دور پیکر
عقلند یار شایسته کای	یکدیگر خستت و کیم فی کیم کای
بخاندت که عقل است ارنک	اندازد و تصور غفلت دور
اندین از تو بیشت ایکنار	سزوغفت که این حال آیا
غم بند غصه و غم تو لانی لاری	جا و دوان سیر لاری بولنی لاری
بیکر کا قلمن نصیف با عمار	بار جو دین کچی لذت دیدار
اهل ایمان را است در دور	بیکر ایمان شایسته اطعمه بود
بولدی ایمان با سبب در مان	بر سبب غمت که کتور ایمان

اندین اول محنت و الم کیم	ماخذ اشخاص لطف ایکنای
تو دور سل که جا و دوان کیم	کیم که مومنان روز بوعالم کیم
کیک از پیشت ساری کیم	کننی چه اگر خست سنج تیار
اندین بولدور جو ظفار بار دور	نیز بیکس که حوض کوثر دور
خلق سبب بوسه جو جو غلام	ملک بیکس که سبب بوسه و غلام
کوکلی تنهای بولخط مارین	بیدار بیکس که سبب دیدن
نیز تو تمانی شک لار در کیم	ستبیکس که کوکلی با زلفای او حیات

شماره	تاریخ	موضوع	محل
۱	۱۳۰۲/۱۰/۱۰	بازرسی	...
۲	۱۳۰۲/۱۰/۱۰	بازرسی	...
۳	۱۳۰۲/۱۰/۱۰	بازرسی	...
۴	۱۳۰۲/۱۰/۱۰	بازرسی	...
۵	۱۳۰۲/۱۰/۱۰	بازرسی	...
۶	۱۳۰۲/۱۰/۱۰	بازرسی	...
۷	۱۳۰۲/۱۰/۱۰	بازرسی	...
۸	۱۳۰۲/۱۰/۱۰	بازرسی	...
۹	۱۳۰۲/۱۰/۱۰	بازرسی	...
۱۰	۱۳۰۲/۱۰/۱۰	بازرسی	...

بازرسی	بازرسی
بازرسی	بازرسی
بازرسی	بازرسی
بازرسی	بازرسی
بازرسی	بازرسی
بازرسی	بازرسی
بازرسی	بازرسی
بازرسی	بازرسی
بازرسی	بازرسی
بازرسی	بازرسی

عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا

عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا
عصا	عصا	عصا	عصا

ظالمی دولت بولست تا عابد	ظالمی دولت بولست تا عابد	ظالمی دولت بولست تا عابد	ظالمی دولت بولست تا عابد
مستعد انفسک اشقیع ام اولی	مستعد انفسک اشقیع ام اولی	مستعد انفسک اشقیع ام اولی	مستعد انفسک اشقیع ام اولی
وای دولت ای ملک ای شهنشاز	وای دولت ای ملک ای شهنشاز	وای دولت ای ملک ای شهنشاز	وای دولت ای ملک ای شهنشاز
حاضر اولدی کجا اولدی هم اولدی	حاضر اولدی کجا اولدی هم اولدی	حاضر اولدی کجا اولدی هم اولدی	حاضر اولدی کجا اولدی هم اولدی
فایضی و در راه ام شمشک	فایضی و در راه ام شمشک	فایضی و در راه ام شمشک	فایضی و در راه ام شمشک
شیر کز کوی شکست انانی	شیر کز کوی شکست انانی	شیر کز کوی شکست انانی	شیر کز کوی شکست انانی
پور مای پسرال اولدی دور دور	پور مای پسرال اولدی دور دور	پور مای پسرال اولدی دور دور	پور مای پسرال اولدی دور دور
آهول سوز و محی ای بر	آهول سوز و محی ای بر	آهول سوز و محی ای بر	آهول سوز و محی ای بر
کرم خدای شکست کرم	کرم خدای شکست کرم	کرم خدای شکست کرم	کرم خدای شکست کرم

شکست	دین خدای کرم	شکست	دین خدای کرم
کرم اولدی کجا اولدی هم اولدی	کرم اولدی کجا اولدی هم اولدی	کرم اولدی کجا اولدی هم اولدی	کرم اولدی کجا اولدی هم اولدی
دین ای ملک ای شمشک	دین ای ملک ای شمشک	دین ای ملک ای شمشک	دین ای ملک ای شمشک
شیر کز کوی شکست انانی	شیر کز کوی شکست انانی	شیر کز کوی شکست انانی	شیر کز کوی شکست انانی
پور مای پسرال اولدی دور دور	پور مای پسرال اولدی دور دور	پور مای پسرال اولدی دور دور	پور مای پسرال اولدی دور دور
آهول سوز و محی ای بر	آهول سوز و محی ای بر	آهول سوز و محی ای بر	آهول سوز و محی ای بر
کرم خدای شکست کرم	کرم خدای شکست کرم	کرم خدای شکست کرم	کرم خدای شکست کرم

دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور

دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور
دور	دور	دور	دور

بوشی صاحب الرضا فظان	بوشی صاحب الرضا فظان	بوشی صاحب الرضا فظان	بوشی صاحب الرضا فظان
کیم خطانت آتی بولدی شرمند	کیم خطانت آتی بولدی شرمند	کیم خطانت آتی بولدی شرمند	کیم خطانت آتی بولدی شرمند
کنت الازت سکوه و کاسی	کنت الازت سکوه و کاسی	کنت الازت سکوه و کاسی	کنت الازت سکوه و کاسی
کیم بونوع آتی خط ازین	کیم بونوع آتی خط ازین	کیم بونوع آتی خط ازین	کیم بونوع آتی خط ازین
حق علی جانیه بی انده	حق علی جانیه بی انده	حق علی جانیه بی انده	حق علی جانیه بی انده
اول خطانت ازین ماطل	اول خطانت ازین ماطل	اول خطانت ازین ماطل	اول خطانت ازین ماطل
اکتسی روی اویش دین	اکتسی روی اویش دین	اکتسی روی اویش دین	اکتسی روی اویش دین
میزی گم تیکدی کنی تو رسول	میزی گم تیکدی کنی تو رسول	میزی گم تیکدی کنی تو رسول	میزی گم تیکدی کنی تو رسول
اول گشیهی قل قلمه دور	اول گشیهی قل قلمه دور	اول گشیهی قل قلمه دور	اول گشیهی قل قلمه دور
از جو کرب ظلم و کون قلمه	از جو کرب ظلم و کون قلمه	از جو کرب ظلم و کون قلمه	از جو کرب ظلم و کون قلمه
حکم قلمه کنت انکشت تعینه	حکم قلمه کنت انکشت تعینه	حکم قلمه کنت انکشت تعینه	حکم قلمه کنت انکشت تعینه

بلا در ایندی شوبک اول	بلا در ایندی شوبک اول	بلا در ایندی شوبک اول	بلا در ایندی شوبک اول
از شوبک ورت آتت اولدی بولدی	از شوبک ورت آتت اولدی بولدی	از شوبک ورت آتت اولدی بولدی	از شوبک ورت آتت اولدی بولدی
سر کلا در ایندی شوبک اول	سر کلا در ایندی شوبک اول	سر کلا در ایندی شوبک اول	سر کلا در ایندی شوبک اول
کیم بونوع آتی خط ازین	کیم بونوع آتی خط ازین	کیم بونوع آتی خط ازین	کیم بونوع آتی خط ازین
حق علی جانیه بی انده	حق علی جانیه بی انده	حق علی جانیه بی انده	حق علی جانیه بی انده
اول خطانت ازین ماطل	اول خطانت ازین ماطل	اول خطانت ازین ماطل	اول خطانت ازین ماطل
اکتسی روی اویش دین	اکتسی روی اویش دین	اکتسی روی اویش دین	اکتسی روی اویش دین
میزی گم تیکدی کنی تو رسول	میزی گم تیکدی کنی تو رسول	میزی گم تیکدی کنی تو رسول	میزی گم تیکدی کنی تو رسول
اول گشیهی قل قلمه دور	اول گشیهی قل قلمه دور	اول گشیهی قل قلمه دور	اول گشیهی قل قلمه دور
از جو کرب ظلم و کون قلمه	از جو کرب ظلم و کون قلمه	از جو کرب ظلم و کون قلمه	از جو کرب ظلم و کون قلمه
حکم قلمه کنت انکشت تعینه	حکم قلمه کنت انکشت تعینه	حکم قلمه کنت انکشت تعینه	حکم قلمه کنت انکشت تعینه

لا انا اذ لم يكن قد و...		سبح مع من خالق عبادت	
صهر من يا كبريا ال...		بار و بيا دل کو انچه...	
موسى و...		بجمل افضل دور در ا...	
عنه موسى بن ج...		بار و در افضل ملک ع...	
ابى هم ام نکت افضل دور		جون محبت سید نبی لار کل دور	
بار و بدین سخن آل و اص...		امی ای که اگر تو را به جانی	
لا این و کسى را حق خلافت تو		بار او که هر جمله است تو	

بولی

شیر و سوزنی است...		گور کو کت لار با بر دی و...	
همچو که تمام کجا در ن...		ار و بیغ ابروی تو لطیف...	
فکر فایده او در کو...		بگفت برایش که جو...	
قدوت آید اعلیٰ ج...		بگفت برایش که...	
بسیار کم نند و اینک ع...		جری عبادت ظاهر ک...	
بسیار انچه بجز است تو...		انرا که در حق تعالی است تو...	
عقل و او شواهد است...		روز انکس اگر است تو...	

فصل اول لطفت بی نهایتی	بهرچه سنگریزگی غایتی
جبرئیل آسمی نذر آتی نزول	آسمانی او پیدا ایوهی
کرب ابروی براتی اول را	جبرئیل الید اراق چکب
سین بویولای ساعیها عمل	کمد وین کلهیدی پست سهند
تتیی گراگرا شال زمانی	بارودی اندر فلک کاسیلانی
نور مدی عوسف آسمان اولی	انیا سب لرم خطا بولدی
بختی افحال و بد شریشت فی هم	کوردچی دوزخ فی و کشت فی هم
دینا ص ابروی عوجی بحری بارمانی	عهر صاع جرا ولدی بارمانی

کرتشی دایری سیمینور	کرتشی سبک فصلی سیمینور
بولفای عهدت قبی ذن کم	فصل احمد بولمغالی اول هم
بار دور در کاف اولوس	بهر نی شکست که جبری رود
باجه جگم اولدور و حکم	لنگیک سب کم محمدی
کیمیا س ایلکیش کابو بار	ختم اولدو سوزا کتک پاش
شرح شرح محمدی کلکای	بها سب مدین شرح بول کلکای
سوی قلمنای بار برن آسین غه	دعوت استیجای اولدوشی
قلیدی هر شرحی کای با شرح	شرعی و شرح نولمغالی

امرا لید نئی ہر فی سہ	ایکلا ویر لاجت ای حکم
نخستین پاری ایکلا ہیر	راست ہول ایکلا کو سیر اور
قافای اول کفر لید ضلالت	اوستو جمل اول در کلمات
جریم و عصیان لار و آندوم	بار دور و در جمل انبیا معصوم
سہو و پیماں لید ای اول	زلی تا سہر کر سیر کمال
سارست انبیا	
بار جہا مل تن خیل صابلا دور	انہا تنگری تا ملا خا نلا دور
خوان بو سون کر شہد خواہی	بار دور و در بار جہ ایکلا مل
بار جہ تنگ ایکلا محمد دور	بار جہ تنگ ایکلا محمد دور

بجوں ای کشت و کھیتور	تکب انہا عد و تلا از نام
ہر تی تورتی تورتی	تو کتک دیک تورت تورت
یہدی شہورانی است آن دور	نہ انجمل و نہیست ہر قان دور
سری توتی دور و سری ڈاؤ	تو کتک کیم الاز کھلیدی
و شہرت سب ایہ تفتیل	نہیستی دور و محمد سب ک
بار جہ سب کل کلامی و صفتی	تو کتک کیم و سگدی بعضی تی
دیجنت کلامی کم و الیس	صنعتی تنگدی حدیث الایاس
سارست انبیا	
اول کشت کجا بولو ہیر نام	کیم کہ ایہا ز خدا دین ایکلا نام

یہ بعضی عذاب اور است	یہ بعضی فرشتہ مرت
سحر و ہنایت لاری مال	ایکسی کو را یکھا دور مل
باری حکم ایکنہ است پوری	بریں مٹھو سب مٹھو دور
اگر عصیا نہ ہنزا ہوں ایک	اوشو لار بر لہ سیریا لولما
لطف اگر قلم سیریا پانی	بندہ یعنی ر بو لور پانی
اور جوئی جوئی	
اندا ہم لطف و ہم حکم تورو	شکر کا سب کھ کو ب کی تورو
آمتی غم نبی لاری آتو تورو	انہا کی کلیم تورو و تورو
یکھا کہ مکنرا ولہ توشو اور	بوگت نو ذورو و سیدون

جن جو پور غا ندس اور کا تھلا	کرتا پور جو تھت فی سما کل
سنت لاری صنی لار و دور	و سکتا بھارت و تورو
لار و جوئی و توشو سکھ کل	بھرتا گھنی سب اقل
سیر سب ایشکا تھس	اوشو لار و سب سیریا لولما
کھتھو پور پور اور سمور	بھرتا گھنی سب اقل
سب ایشکا تھس	بھرتا گھنی سب اقل
بھرتا گھنی سب اقل	بھرتا گھنی سب اقل
بھرتا گھنی سب اقل	بھرتا گھنی سب اقل
بھرتا گھنی سب اقل	بھرتا گھنی سب اقل
بھرتا گھنی سب اقل	بھرتا گھنی سب اقل
بھرتا گھنی سب اقل	بھرتا گھنی سب اقل
بھرتا گھنی سب اقل	بھرتا گھنی سب اقل

شری	ایمان
بهر برتری پریشانه دور پلنگ	بینه خیل فرشته دور پلنگ
بهر نیایم دور دور برتری تمامه	بهری کایع دور دور برتری صده
بهر هم تنی در اوزکانی مطلق	بهری تنی در برتری تنگ
بار آنکس برادر کلج کلج	کلیله که قطره با منوری بر کا
اول بر جیبی یا عنفا اور اوکس	بار سپه که زره تو ز انگی کلج
بهر خود با به به هر کس	بهر ما غصه با غصه هر تنگی
کر اسرا المی دور دور کر افکن	بهر بر اشکا سو گل اولدی کلج
تزارغ و ما و لغ وین اولدی کلج	منکلام و منکلام که بر شت خصلی با ری

حق عدم عدم دید های تیره	سخت لاجرف نیر عیار تیره
موتخ تا را اولدی موخچو اولدی	عدم اول سپه ز سله و جو و سله
سنگری تقدیری می کل که بهشت دور	کفر و دینیت بهشتی کلج کلج
بیا و نخی با جرب و شکر	شکلک نهر سید و پلنگ اینین
نخشی غده دور دولی رضای کلج	بیا و نخی دور صفای کلج
با ایتقان فاستی فی لی سپه بی	ز راهی غده سکار تو باقی کلج
عدل اول فضل اروز انکلا بنده	ظلم ایاستور اروز بار ایاشی کلج

آلت واسطہ کر الکرہی دور
ہر فی قلم اتقادرتی لہی دور

نشرت مجمع جہرہ

بینہل وصف مجمع وصفیہ علم من موند الاوز کا معنی ہا
باشتی کہ قولا قدرن ابریکس اوشیو کھور ما کت زردہ دریا کی
کز اتلعدو کز یروق بولسون کز براق بولسون اریا ہون
کز اوانتور تفاق و شہر مجزویہ و عینا بی و اہر کز

اشرت مولیٰ

بینہل کہ کلام جامع دور وصفی
متکلام دور و کلام ہیل فی تیسل و فی انجیزنی کا سیمہ

کھور

تأخذت نفس تو زوا قوم عدو لانی
انکا ظاہر دور و بریلو رانی

انشارت ارادت صفی

سپال و جو بی صفات ارادت دور
سپال کا ان و لکی بمعادت دور
اوست کو با سو افا ارادت دور
سرسر ہر فی با بار ارادت دور
آج بیان عالم نشی نو بی کی
اشرت قدرت صفی

بہر بر وصف مجمع قدرت دور
انہ قدرت تو لادہ قوت دور

بازی ایذا سنجی کہ دانا دور
ہر فی قلم لاق شہم لوانا دور
کہ زین موب استھو جہ قبیلو میر جہ
کز ازیب بو منہ جہ قبیلو لاور

بنا الیجا را فلر تا موت
جرام دلینور دلبر فر و خشت

حق جانہ ایک تہاں منت	اوشو لاری پلف پان تی
بار جو تی صنت لاری تی	
بری بوشی بوشی تہاں تہاں	
بوجہ شام صفا تی ایک	
دست تہاں صفا تی ایک	
دست تہاں صفا تی ایک	
عالم النیب بولہ تی لاری	
یک ایدہ شہدایہ تی علم	

تاخرا

دشا ہنس حج الشیخ	یار و یار شکار کور
قاجان قاندا اندان اول تہاں	بارا پیہی ہمیشہ نو کوشیدہ
یسن لار بیداری علیت وئی	شکر کی گنجینہ بندہ مول تہاں
فہمی برہ صفا تی ایک ایسا	شکر ہی ذرا تی ایک ایسا
تہم تعلق قلبیت صفت ویا کل	ابور با شکر صدیہ آت ویا کل
بہم سستی و دور و اول آت بولہ	بار موصوف اول صفت بولہ
ہرسل فران بولہ ویا کل	شکر ایدہ تی ہاں بولہ

شکر بر کس نیست درین عالم	پند و آریا خدای تعالی در عالم
است و منعی نیست در تمام عالم	آیت و معجزات آلاء الهی
و باکی فرض نبوده بر تو نیست	گلهیز و شیو در روز قیامت
و بهیچ کس هم اولد بیکو نیست	بیهوشی کس که در کله نیست
بسیر برین عالم خیر نیست اگر کسی	بسیر بولید خاطر نکند اگر کسی
جان و کوه کوه کند از مندان اولد کوزا	بیکون عتقا و نی مویکانه
بیر و کوه و بلند و پست استجان	که خدایم دور با بری استجان
عقله خلق درین عالم اولد دور	بکل که میجو و با پست اولد دور
بسیر است حق حیرت کجا تا آفتان	بسیر کس با وجود اول تا آفتان

مردود در

شکر بر کس نیست درین عالم	اول این است خدای تعالی در عالم
بارج نیست و تیکری دور	بیهوشی کس که در کله نیست
تیکری قوی یعنی بولید دی ماری	بسیر بولید خاطر نکند اگر کسی
روز است زنی و اعی اولد	بیکون عتقا و نی مویکانه
بسیر برین عالم خیر نیست اگر کسی	بسیر بولید خاطر نکند اگر کسی
جان و کوه کوه کند از مندان اولد کوزا	بیکون عتقا و نی مویکانه
بیر و کوه و بلند و پست استجان	که خدایم دور با بری استجان
عقله خلق درین عالم اولد دور	بکل که میجو و با پست اولد دور
بسیر است حق حیرت کجا تا آفتان	بسیر کس با وجود اول تا آفتان

سنگ تفتاب شفا بخش طوره فی وی اوزکی عیالک صحت

سنگ سیاهی خرجی فیرند حکم بر جا نهد بر سیوه
سنگ لاله اوز اوز و اری بیاسنگ سنگ تصویر

سنگی که در خلوص کیم نیست سوسم نظر تیبی عدس مغنی سوس

سنگ از صیقل و یکتا بن آستان اول مسایل اوز سنگ کسبان
سنگهای تری که اندک هر اوز اوزی سنگا اجر سنگا اوز اوزی

اوست بر نوبت که هر کس اوزی اول مسایل اوز سنگ نوبت

بمهری اوسه ایها مستی سنگی التی که من کافیه

سید بر نی که قتل اوله قتل اوله ابل تنید ابل اوله

اوله ای نمیک کلامی بر اوله باری او حجر نوبت اوز اوزی
حمد نوبه اوز اوله اوله اوله اوله در سید بر نی اوز اوزی اوله

و هب اوله ای شکر خدای مصطفی ولدی نبر کار اوزی
اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله

یک اصد که بی که بر نوبت اوله اوله اوله اوله اوله اوله
اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله

اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله

اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله اوله

في السموات وما في الارض وما بينهما وما
تحتها السواها... لا اله الا الله
الاسماء والاعمال

الاسماء

يا محمد بن ادريس بن علي بن ابي طالب
عليه السلام من اهل بيت
نعم الله عليك من اولاد
سيد المرسلين وآل محمد
صلى الله عليه وآله وسلم

از برای وضع مثل اذ السماء والارض
که خدای بجزیرت...
تو ما را کرده با رجب بنده را
شود و انصافا بجواب او از خود
طبی

فواهد شریب فواهد در روز کرده سستی
در ذکر کم و با طلال کردیم که بختها هم عظیم
در ذکر کم و با طلال کردیم بختها را و بکنام
فواهد که در ذکر کم و با طلال کردیم بختها
اینها را هر دو بختها از منی اسمعیلان

و این هم است که از منی اسمعیلان
و این هم است که از منی اسمعیلان
طالع است که از منی اسمعیلان
بختها

از منی اسمعیلان
از منی اسمعیلان
از منی اسمعیلان
از منی اسمعیلان

ط 3
ایہ کلمہ ہر روز
کے بعد پڑھ کرے
میں
اور اس کی
تائید
کے لئے
اس کی
تائید
کے لئے
اس کی
تائید
کے لئے

استاد ہی ہیئت استیظا ازت حضرت
رسول عالمت ہم کثرت باطلہ نہت است حضرت
از قرآن مجید ہر آنک کہ این نہت است را با
باز اگر نہت آسمان زمین بگردد و اگر نہت زمین
را زمین کو و آرا آسمان شک باز و دردی سر می آید
کی بر روی زمین بگردد و آند و شی در یکدیگر زمین کن کر
این نہت ایہ باوی بہت با شکرانہ با خوراندن
کس با وی دست نما ایہ سورہ اول ہر آنک کہ
بگردد

آیت اول کل اللع نصیب الائمہ کرب
انا حنیو سورہ ان و علی ملک علی تو ک
کل الی و صیغہ آیت و ہم و ان یمنک اللہ
بغیر فلا کاشف آله الا حو و ان یروک
بغیر الی الا لفضلہ نصیب الی من شیء
من عبادہ و حضور الی و آیت سبیر ہم
و ما یس و آیت فی الارض الی علی اللہ

Çağrı Yayınları: 83
Araştırma-İnceleme: 1

©: Çağrı Yayınları - şaban KURT

ISBN: 975-454-093-4

Baskı: Enes Ofset 2004 İstanbul

انجمن اسلامیہ پاکستان

2000

ISBN 975-454-093-4
9 789754 540932